

શ્રી શ્રી કવચંદ લાલભાઈ જૈનપુસ્તકોદ્ધાર-અ-થાંક ૧૪.
(જૈન ગ્રંથ-સાદિયોદ્ધાર-અ-થાંક ૧.)

શ્રીઆનન્દ— કાવ્યમહોદધિ.

—૦૦૦—
(પ્રાચીન-જૈનકાવ્યસંગ્રહ.)
મૌર્યિક ૧ લું.

સંશોધન અને સંગ્રહકર્તા—
જીવણચંદ સાકરચંદ, જવેરી.
જીવણચંદ સાકરચંદ -
નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ જવેરી,
For શ્રી કવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર, મુંબઈ.

—૦૦૦—
ધી સુરત જૈન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.
પ્રતિ ૧૦૦૦.
વીરાત્ ૨૪૬૫, વિક્રમ ૧૯૬૫, ક્રાષ્ટિ ૧૯૧૩.
વેતન રૂ. ૦-૧૦-૦

પ્રત્યનો છાપવા-વિગેરેનો સર્વ ૩
કાચવાહકોનેજ અધીન રાખવા

Published by

Naginbhai Gholabhai Javeri, 325 :

AND

Printed by

Matubhai Bhaidas at the "Surat .

Khapatia Chakla—ST

Sheth Devchand Lalbhai Jain Pustkoddhār Fund series. No. 14.

THE ANAND-KAVYA-MAHODADHI.

(A collection of Old Gujarati Poems.)

PART I.

Edited and collected

by

Jivanchand Sakerchand Javeri.

Published by

Naginbhai Ghelabhai Javeri,

One trustee.]

Sold by

LIBRARIAN

**SHETH DEVCHAND LALBHAJI J. P. FUND.
C/o Sheth Devchand Lalbhai Dharmashâlâ.
Badekha Chakla, Gopipura, SURAT.
[All rights reserved by Trustees of This Fund]**

1912

Re. 0—10—0.

યદ્ગોમદ્રઃ સુરપરિવૃદ્ધો (વૃત્તો) મૃષણાદ્યં દદૌ ય-
 જ્ઞાતં જાયાપદપરિચિતં કમ્બલીરત્નજાતમ્ ॥
 ણ્યં યજ્ઞાજનિ નરપતિર્યજ્ઞ સર્વર્થસિદ્ધિઃ ।
 તદ્દાનસ્યાદ્ધુતફલમિદં શાલિમદ્રસ્ય સર્વમ્ ॥ ૧ ॥
 ઉપદેશતરક્ષિણી ।
 યાદામ્બોજરજઃપ્રમાર્જનમપિ ક્ષમાપાલલીલાવતી ।
 દુષ્પાપ્યાદ્ધુતરત્નકમ્બલદલૈર્યદ્વલ્લમાનામભૂત્ ॥
 નિર્માલ્યં નવહેમમણ્ડનમપિ ક્લેશાય યસ્યાવની-
 પાલાલિજ્જનમપ્યસૌ વિજયતે દાનાત્ સુમદ્રાજ્જનઃ ॥૧॥

ભાવ.

દેવોએ પરિવરેલ એવા ગોલદ્રદેવે જેને આભૂષણાદિ
 આપ્યાં, રત્નકંબલ જેની સ્ત્રીઓની પાદરજ સાથે મિશ્ર થયા,
 જેને રાજા વસાણાફ પ થયો, અને જેને અન્તે સર્વર્થસિદ્ધિ-
 વિમાન મેળવ્યું; એવા તે શાલિભદ્રને આ સૌ અદ્ભુત
 દાનફળથી પ્રાપ્ત થયું. ॥ ૧ ॥

જેની સ્ત્રીઓના પાદયુગલઉપર ચોંટેલી રજનું પ્રમા-
 નેન રાજાની રાણીને પણ દુઃખપ્રાપ્ય એવા રત્નકંબલોના
 દુકડાવડે થયું, જેને નવ નવ સુવર્ણભૂષણો પણ પ્રતિદિન
 નિર્માલ્યવત્ થયા, તથા જેને ભૂપાલ-આલિંગન કલેશકારક
 થયું, એવા સુભદ્રાપુત્ર-શાલિભદ્ર પૂર્વે કરેલ દાનથી
 વિજયવન્તો છે. ॥ ૧ ॥

કુમારોહણ્ય.

વિષય.	પત્ર.
૧-મુખબન્ધ.	૧
૨-અન્યકારો-અન્યવિવેચન.	૧
૩-પ્રસિદ્ધકર્તાની અવતરણિકા.	૧
શાલિભદ્રરાસ.	૧
કુસુમશ્રીરાસ.	૪૬
કુમારપાળ-પ્રાસ્તાવિકકાવ્ય.	૧૭૮
અશોકચંદ્ર-તથા રોહિણીરાસ.	૧૭૬
પ્રેમલાલકૃષ્ણરાસ.	૩૧૬
સંપૂર્ણ.	૪૬૨
પ્રસિદ્ધી પામેલા અ'કેનુ' સૂચીપત્ર	૧

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્પલોકોમાં પહોંચી, સરનેહ અનેક મૌકિક એકત્ર કરી, તેની માળા ગુંથી, સજનકંઠમાટે તૈયાર કરી. માળા તૈયાર તો કરી, પણ પરિપૂર્ણરીતે તેને કંઠમાં સજી અન્યોને પરિમલયુક્ત કરવાં, એ કર્તવ્ય રસપ્રજ્ઞોતુંજ છે; કારણ કમલને-કાવ્યને વિકસિત-પ્રકાશ કરવાનું કાર્ય તો સૂર્યતું-સુજનોતું-પંડિતોતુંજ છે. વારિ તો માત્ર કમલપોષણ કરી શકે છે.

જીવન.

મુખ્ય મુદ્દારો.

પાનું ૧૭, લાઇન ૨૭.

“શ્રીમતિસાગરપ્રણીત” છે, તેને બદલે

“શ્રીમતિસારપ્રણીત” લેઈએ.

પાનું ૨૬૨, ગાથા ૧૫, ટીપ ૧.

“જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વેદનીય, અને મોહનીય” એ ચાર ઘાતીકર્મ નહિ, પણ “જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, મોહનીય, અને અતંત્રાય” એ ચાર ઘાતીકર્મ જાણવા.

પાનું ૩૫૬, ગાથા ૬૦

“કોટરમાંડિ” નહિ, પણ “કોટરમાંડિ”

આ શિવાય પણ અનેક ભૂલો અનેક કારણોથી રહે, એ અસંભવિતતો નથીજ. જે માટે વાંચકવર્ગને સુધારી વાંચવા વિનંતી છે. તેવી ભૂલોને એકત્ર કરી સદરજુ કેંડ તરફ મોકલી આપવામાં આવશે તો અવશ્ય ઉપકાર-સહિત તેનો સુધારો દ્વિતીય-સંસ્કારસમયે કરવા લક્ષ્ય કેવામાં આવશે.

વીરવ્રન્દે.

સુખબન્ધ.

પ્રાચીનગૂજરાતીસાહિત્યના માયાબન્ધનમાં 'કેણ નહિ પડ્યું' હોય ? એવાં પ્રાચીન સુરસકાવ્યોને બહાર આણવામાં સાક્ષરવર્ગની જરૂર હતી, પરંતુ “ તે સમયસૂધી અટકવું, અને હસ્તગત થયેલ કાવ્યોને હળુપણ દાખી રાખી અન્યોને લાલ નહિ આપવો, તે મને રમ્યું નહિ”. અને શ્રીયુત્ જગુભાષ કારભારીતું “માત્ર સંસ્કૃતપ્રાકૃત કાર્ય કરાવવા સાથે બાળલોકોપયોગી રાસાઓતું કાર્ય પણ સાથે સાથે કરાવો । ” એવું વખતોવખત કહેવું એજ આને વેળાસર બહાર પાડવાનું પ્રબળ કારણ છે.

“ જૈનસાહિત્ય ” એ નામ સાંભળી અત્યારસૂધી બ્રાહ્મણાદિ, જન્મતાવિંતજ પાવામાં આવેલી ગણથુથીના આવારે, અને પૂર્વે કરાયેલા જૈનોપરના અયોગ્ય આક્ષેપોને લીધે ચોંકતા હતા. પરંતુ તે ચોંકતે, હાલના કાળબળવશાત્ દિ૦ બ૦ મણિભાષ, ૨૪૦ મી૦ ત્રિપાઠી, ૨૦૦ ૫૦ હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળા, અને ૨૧૦ ૨૧૦ કેશવ-લાલ મુવાદિના ધૂણુવાપણાથી-વાતાવરણ ફેરવવાના કરેલા પ્રયાસથી-આપણે દૂર થયેલી જોવા લાગ્યશાલી થયા છીએ. આમાં-આમ્ર-અમાં એકત્ર કરવામાં આવેલ પ્રાચીનકાવ્યો, એ, “ ગૂજરાતી-જૈનસાહિત્ય ” છે. અને એ સાહિત્યને-કાવ્યને “ રાસરૂપે ” ઓલખવામાં આવે છે. “ રાસનો ” સામાન્ય અર્થ “ ધ્વનિ કરવો, લલકારવું, રાસક્રીડા, અને કથા ” એવો થાય છે.

તે ઉપરથી “પદ્યકાવ્યકથાઓને “ રાસ, રાસો અને રાસા ” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃતપ્રાકૃતજ્ઞાનની આમી થઇ અને ગૂજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેશોમાં પ્રચલિત ભાષા

તે તે પ્રદેશોમાં ઓલખાતી થઇ ત્યારે, ગૂજરાતીગણની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસહિતપત્ર કરી નીતિને રસ્તે જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહાજનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદ્યકથાખન્ધ ગૂજરાતીઅંથને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવબોધાય છે.

ન્યારે પૂર્વે સંસ્કૃતભાષા સગુણવનીભાષા તરીકે કામ કરતી હતી ત્યારે તે વખતે જૈનકવિઓએ તે ભાષામાં પણ અસ્ખલિતપણે પુસ્તકોનો—સાહિત્યનો સારો જમાવ કરી ધર્મ અને સમાજસેવા બજાવી હતી.—આ વાત આ વર્ષે શ્રીમન્તના વડોદરામાં તથા પહેલાના વર્ષોમાં અન્ય સ્થલે ગૂર્જરસાહિત્યસભામાં જાહેર થયેલા સાક્ષરોના અભિપ્રાયથી પણ સ્પષ્ટ છે.—પરન્તુ ન્યારે પછીના યુગમાં જનસમાજમાંથી સંસ્કૃત-પ્રાકૃતભાષાની ઓછાશ થતી ગઈ અને તે સ્થાન ન્યારે ‘ગૂર્જરભાષા’એ લીધું, (આશરે ૧૨ મા ૧૩ મા શતકમાં) ત્યારે તે ભાષામાં પણ જૈનકવિઓ જનોપદેશને માટે અન્યરચન કરવા લાગ્યા. ગૂર્જરભાષાનું આવું અન્યભાષાને જોડે સંવત ૧૦૦૦ પૂર્વેનું તો નથીજ. પણ અત્યારે હાથ લાગેલમાંથી જૂનામાંજૂનું ૧૩ મા સૈકાનું તો છેજ. આવા પ્રકારનું ગૂજરાતી સાહિત્ય જૈનપંડિતોદ્વારા બે પ્રકારથી ગુંથાયેલું જોત્રામાં આવે છે. એકનો “ગણરૂપ” (અર્થો તથા સૂત્રોના બાળાવબોધો) અને બીજું “પણરૂપ” (પણત્રીજા—“અમ્પૂરપમાં” ગૂજરાતીજૈનસાહિત્ય વિશેષ હોય, તેવું, હજીસુધી દષ્ટિગત થયું નથી) આવા બે પ્રકારનું ગૂર્જરીસાહિત્ય વિક્રમના તેરમાં સૈકાથી આજસુધી તે તે સમયની ચાલુ ભાષાઓમાં જૈનકવિઓને હાથે અવિચ્છિન્નધારારૂપ રચાયેલું છે.

૧—અમારા એક મિત્ર તરફથી સૂચવવામાં આવ્યું છે કે—“વચ્ચે પાલીપ્રાકૃતમાં અર્થો થયેલા તે વાત જણાવવા જેવી છે” પરન્તુ તે અર્થો જૈનધર્મને નહિ પણ બૌદ્ધધર્મને લપથોગી હોવાથી તે વિષે અત્રે કાંઈ કહેવું તે અમેને થોડાં લાગ્યું નથી.

આવા પ્રકારનું ગૂજરાતીસાહિત્ય, જૈનેનર કાષ્ઠપ ગુજરાતી કવિ-
ઓએ એટલા જૂના કાળમાં રચ્યું હોય એવું હમુ પ્રતીતે કાષ્ઠ
સાહિત્ય-સંશોધકના જણવામાં આવ્યું હોય તેવું જણાયું નથી.

આ કાવ્યોને જોતાં પૂર્વે આપણે નીચલી વાતોનો વિચાર
કરવો, એ વધારે સુગમતા ભરેલું થઇ પડશે.

૧ ગૂજરાતીભાષામૂલ જૈનોથી છે, કે જૈનેતરોથી ?

૨ આવી ગૂજરાતીભાષામાં કઇ કઈ ભાષા જોડાણ થવા પામી છે?

૩ ગૂજરાતીકાવ્યો કરનારાઓમાં પહેલ જૈનોની છે, કે અન્યોની ?

૪ આ કાવ્યકથાઓ, (કવળ) કવિકલ્પિત છે, કે ખરેખરી ખતેલી
કથાઓ છે ?

૫ આવી ભાષા કલ્પકોર છે ? કે, નહિ સમજનારાઓની
મતિનો નમૂનો છે ?

આ પાંચ જાણતમાં પહેલાં આપણે:—

ગૂજરાતીભાષામૂલ જૈનોથી છે, કે જૈનેતરોથી ?
તથા ગૂજરાતીકાવ્યો કરનારાઓમાં પહેલ જૈનોની છે, કે
અન્યોની ?—

તે તપાસીએ તો, સંસ્કૃત અને સામાજિક પ્રાકૃતભાષાવડે
જનસમાજવ્યવહાર જ્યારે ખંડિત થવા લાગ્યો, ત્યારે તે સ્થાન
ગૂજરાતમાં ક્રમેક્રમે અપભ્રંશપ્રાકૃતમાંથી ગૂજરાતીને મળ્યું પરન્તુ
સંપૂર્ણરીત્યા તેવું સમ્યક્જોડાણ તો વિક્રમના લગભગ ૧૪૦૦ વર્ષે
વિસાખાદ્વજ થવા લાગ્યું. અર્થાત્ તે પૂર્વેની ૧૨ મા ૧૩ મા શતકથી
લેઇને ૧૪ મા શતકસુધીની તો અપભ્રંશપ્રાકૃતજ રહેવા પામેલી
જણાયછે. “ ગૂજરાતીભાષામૂળ જૈનોથીજ રોપાણું છે ” એ

એકદમ કહી દેવું તે જરા વિચારવા જેવું છે, પરંતુ એટલુંતે અવશ્ય છેજ કે જૈનોએ તેને બાળપણથી તે અત્યારસુધી સર્વ-પ્રકારે લાક્ષી-પાક્ષી છે. અને તેથી લાપામૂલ “જૈનોધી” છે એમ કહેવામાં કંથી અતિરયોક્તિ કહેવાશે નહિ. અથવા સંસ્કૃતકેપરથી પ્રકૃત, પ્રાકૃતકેપરથી અપભ્રંશ, અને અપભ્રંશકેપરથી ગૂજરાતી લાપા થઈ. સંવત ૧૧૬૮માં મહારાજા સિદ્ધરાજના વખતમાં હેમચંદ્રાચાર્યે રચેલું અપભ્રંશલાપાનું વ્યાકરણ આપણી પાસે વિદ્યમાન છે, અને સંવત ૧૪૫૦માં રચાયેલું ગૂજરાતી વ્યાકરણ “મુન્નાવળોષ મૌકિક” શુદ્ધિપ્રકાશમાં પ્રસિદ્ધ થયું છે. સ્વ. શાસ્ત્રી મજલાલ કાલિદાસ ગૂજરાતી લાપાના ઇતિહાસમાં લખે છે કે “જૂની ગૂજરાતીલાપા કહિયે તે સંવત ૧૧૦૦ના આરંભથી તે સંવત ૧૫૦૦ના અંત સગી બહુવી ત્યાર પછીની ગૂજરાતીલાપાને નવી ગૂજરાતી ગણવી” આ વાક્યમાં અમને એટલો ફેન્દાર કરવા જેવું લાગે છે કે જૂની ગૂજરાતી સંવત ૧૫૦૦ના અંત સગી નહિ પણ સંવત ૧૬૦૦ના અંત સગી ની છે અને તે પછીની લાપાનાં ઘણાખરા રૂપો દાક્ષી ગૂજરાતીને મળતાં થયાં છે.

આ રીતે જોતાં જે અપભ્રંશલાપામાંથી જૂની ગૂજરાતીલાપા ઉત્પન્ન થઈ તે અપભ્રંશના નિયમક-વ્યાકરણકર્તા એક જૈન મુનિ છે. તેમજ જૂની ગૂજરાતીનું વ્યાકરણ રચવાનું માન પણ એક જૈન મુનિ-એ મેળવ્યું છે. એટલે ગૂજરાતીલાપાની ઉત્પત્તિમાં જૈનોનો મુખ્ય હાથ છે, એમ કહ્યા વિના ચાલવું નથી.

૧-અમારા કેટલાક મિત્રોનું કહેવું છે કે—“ગૂજરાતીલાપાનું મૂલ જૈનોએજ રાખ્યું છે, અને તેના પુરાવા તરીકે રાસાઓ સાફી પૂરે છે” તેા પછી વાહીની દલીલો મળ્યુંત હોઈ પ્રતિવાદીની દલીલો ટકી રાક્તી ન હોવાથી અનિશ્ચયાત્મક વાક્ય મૂકવાની જરૂર સી ? હાતી દોહી સત્યવાત શા મઝે ન જણાવવી ?”

ગૂજરાતીકાવ્યોની પહેલ કરવાનું લ્હાણ પણ જંતોનેજ મળે છે. કારણ કે:—

“અંગ્રેજીમાં આદિકવિ હોમર કહેવાય છે. સંસ્કૃત-માં વાલ્મિકિ, તેમ ગૂજરાતીમાં નરસિંહ મેહેતાને તે પદ પ્રાપ્ત થયું છે. x x x x x તુરતને માટે આદિકવિનું પદ તો નરસિંહ મેહેતાને માટેજ રાખવું પડશે.” એવી જૂઠી તાકાવેલી, હવે, તેથી વહેલાંના પ્રાપ્ત થતાં કાવ્યોથી રહી શકતી નથી ! કેમકે સાહિત્યપરિપક્વતા અનેક સમ્બંધનમાં સૌથી વધારેમાં વધારે પ્રતિષ્ઠિત અને સૌથી વધારેમાં વધારે જગ્યાપદાર વિદ્વાનોએ નરસિંહ મેહેતાની પૂર્વના કેટલાક કવિઓનાં નામ અને કૃતિ રજુ કર્યા પછી નરસિંહ મેહેતાને “તુરતને માટે” આપેલી જગો ઉપર હવે તેમને વધારે વખત કાયમ રાખી શકાશે નહિ, એમ અમને લાગે છે. તથા નરસિંહમેહેતા ૧૬મા શતકની સહજ પૂર્વે થયા છે. અને તે પહેલાં તો શ્રીગાંતમરાસાના લેખક શ્રીવિજયભદ્રમુનિએ સંવત્ ૧૪૧૨ ના આશો વદિ ૦))ને દિને શ્રીગાંતમરાસ પૂર્ણ કર્યો છે. આ રાસની ભાષા ઉગતી ગૂજર્જરી હોવા સાથે એટલીતો સુન્દર છે કે ભાષાની ઉત્તમતાના ત્રાજવે નાંખવાથી તેનું પદ્યું નરસિંહ મેહેતાના પદ્યને ઉચું રાખ્યા વિના રહેશેજ નહિ. ગાંતમરાસો કેટલીક અન્ય વ્યક્તિઓથી મુદ્રિતવને ધારણ કરી શક્યો છે. છતાં પણ તેના સૌન્દર્ય અને માધુર્ય જણાવવા અર્થે અત્રે તેનાં થોડાંક પાદો પૂરીશું તો તે અસ્થાને તો નહીંજ લેખાય.

“તવ ચડિઓ ધણુમાણુ ગળે, ઇંદલૂપ બૂદેવ તો;
હુંકારો કરી સંચરિય, કવણુ સુ જિણુવર દેવ તો. ૧૭
“યોજનભૂમિ સમોસરણે, પેપે પ્રથમારંભ તો;
દહદિસિ દેખે વિશુધ વધુ, આવંતી સુર-રંભ તો.” ૧૮

વશ્યુછંદ—

“ ઇંદ્રભૂમિ, ઇંદ્રભૂમિ, યદિય બહુમાને,
 હુંકારો કરી કંપેતો સમોસરણે પુહુતો પુરંત;
 અહ સંસા સામિ સવે ચરમનાહ ફેડે પુરંત.
 એધિ ખીજ સંનય મને ગાયમ લવહં બિરત,
 દિખ્ય લહિય સિખ્યા સહિઅ, ગણુદરપય સંપત. ” ૨૭
 “ ઇંદ્ર અતુકમે, ઇંદ્ર અતુકમે, નાણુ સમપન્ન,
 પન્નરહસ્ય પરિવરિય, હરિઅ દુરિઅ નિજુનાહ વંદધ;
 જાણેવિ જગગુરવયણુ, તિહ નાણુ આપાણુ નિંદધ,
 ચરમ નિજેસર (તવ) ઇંદ્ર લણે, ગાયમ! મ કરિસ એહ;
 છેહિ જઈ આપણે સહી, હોસ્યું પુલ્કા એહ. ” ૪૪

શ્રીકૃષ્ણાંદ—

જિમ માનસસર નિવસે હંસા, જિમ સુરવર સિરિ કણુયવતંસા,
 જિમ મહુયર રાજવ વનિ;
 જિમ રચણાયર રચણે વિલસે, જિમ અંબર તારાગણુ વિકસે,
 જિમ ગાયમગણુ કેલિવનિ. ૫૨
 “ પુનમદિન (નિસિ) જિમ સસિહર સોહે, સુરતરમહિમા જિમ
 જગ મોહે,

પૂરવદિસિ જિમ સહસકરો;
 પંચાનન (પંચાયણુ) જિમ ગિરિવર રાજે, નરવર ધર જિમ
 મયગલ ગાળે, ૫૩
 તિમ જિનસાસન મુનિપવરો.
 “ જિમ સુરતરવર સોહે સાખા, જિમ ઉત્તમમુખ મધુરી લાપા,
 જિમ વનકેતકી મહમહે એ;
 જિમ ભૂમિપતિ ભૂયળલ ચમકે, જિમ જિનમંદિર ધંદારણુકે, ૫૪
 ગાયમ લખ્યે ગહગહે એ.

“ ચઉદ્દસય આરોત્તર વરિસે (ગાયમગણદરકેવળદિવસે),

ખંભનયર પ્રભુ પાસપસાયે,

કિઉ કવિત ઉપગાર પરા;

આદિહી મંગળ એહ લણીજે, પરવમહોતસવ પદ્મિલો દીજે (લીજે),

ઋદ્ધિવૃદ્ધિ કલ્યાણ કરો.

૫૮,

“ ધન માતા ! જોણે ઉચરે ધરિયા, ધન પિતા ! જિન કુલે અવતરિયા

ધન સહયુર ! જોણે દીખિખયાએ;

વિનયવંત વિદ્યાભંડાર, જસુ ગુણ પુહવી ન લભે પાર,

વડ જિમ શાખા વિસ્તરેએ.

૫૯

“ ગાયમસ્વામીનો રાસ લણીજે, ચઉવિહસંધરણિયાયત કીજે,

સયલસંધ આનંદ કરો;

કુંકુમચંદન છડો દેવરાવો, માણુકમોતીના ચોક પૂરાવો,

રચણુસિંહાસણુ ખેસણુ એ.

૬૦

“ તિહાં ખેસી ગુર દેશના દેશે, લવિકલ્પનાં કાજ સરેસે,

ઉદયવંત (વિજયભદ્ર) મુનિ એમ લણેએ;

ગૌતમસ્વામીતણો એ રાસ, લણુતાંસુણુતાં લીલવિલાસ,

સાસયમુખનિધિ સંપજે એ ?”

૬૧

આથી પાછલ જતાં સંવત ૧૪૧૦ માં રચાયેલ એ રાસાઓ

મળુ ઉપલબ્ધ છે.

(૧) ક્ષેમપ્રકાશરાસ કર્તા શ્રીજયાનન્દસૂરિ.

(૨) ભરતબાહુળલીરાસ કર્તા શ્રીગુણરત્નજી.

આથી પણ પૂર્વે જેતાં સંવત ૧૩૨૭માં કોઇક જૈનસાધુથી રચાયેલો સ્તોત્ર-સાતખેત્રરાસ પ્રાપ્ત છે. તે ભાષા શુદ્ધ-ગૂજરાતી તો નહિજ કહેવાય. પરંતુ ગૂજરાતી જેમાંથી જન્મ લઇ શકી છે તેવી અપભ્રંશપ્રાકૃતને અનુસરતી તે ભાષા છે. તેમાંના ચોડાંક નમૂનારૂપ ઢકરા અત્રે ઉતારીશું.

- “ સવિ અરિહન્ત નમેવિં, સિદ્ધસૂરિઝવજ્ઞાય;
 પનરકર્મ મૂમિ સાહુ, તીંણ પળમિય પાય. ૧
- “ સમક્ષેતિ જિન કહિયા મહામુનિ,
 વિતુ વાવેજિઝ વિવહપાર;
 જિનવચસુ આરાધિઝ અવકસુ સાધિઝ,
 લહહ પારુ સંસારુ સારે. ૧૮
- “ સંવત તેરસત્તાવીસ ણ મહામસવાહહ,
 ગુરુવારિ આવા યદસમિયહિ લહ પસ્વવાહહ;
 તહિ પુરુ હ્રઝ રાસુ સિવસુસ્વનિહાણૂ,
 જિણ ચુવિસહ મવિયણહ કરિસિહ કલ્યાણૂ. ૧૧૭
- “ જાં સિસિરવિ ગયણંગણિહિ ઝગહ મંહિમણ્ડલિ,
 તાવ રહઝ ણઝ રાસુ મંવિયણા ! જિણસાસણિ;
 નિમ્મલજ ગ્રહ નક્ષત્રતારિકા વ્યાપહં,
 જયવન્તુ શ્રીસજ્જ અનહ જિણસાસણૂ. ૧૧૮”

આટલાંજ મને છે એમ નથી પણ તે પૂર્વનાં કાવ્ય પણ જૈનપં-
 'ડિતોથી રચાયેલાં સુપ્રાપ્ત છે. પરંતુ ભાષા ઉપરસમાન અપભ્રંશ-
 પ્રાકૃતને બંધ બેસતી છે. સાંભળવા પ્રમાણે તે રાસ ૨૦ ૨૦ કેશ-
 વલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવના જોવામાં આવ્યો છે અને પ્રાચી સાલ ૧૨૨૫
 ની તેમાં નોંધાયેલી છે.

આ ઉપરથી, ગૂંજરાતીભાષામૂલને યોષનાર, અને કાવ્યા-
 દિની આદ્ય શરૂઆત કરી અત્યારસુધી સળંગ સંકળને સાચવી
 રાખનાર કેણુ છે તે સ્પષ્ટ માલુમ પડી આવે છે. હવે આપણે—

આવી ગૂજરાતીભાષામાં-રાસામાં કઈ કઈ ભાષા જો-
ડાણ થવા પામી છે?—

અર્થાત્ આવા રાસાઓમાં કઈ કઈ ભાષાઓનું થોડું બહુ જોડાણ થવા પામ્યું છે, તે તપાસીશું તો ગૂજરાતી, માગધી, શર-
સેની, અપભ્રંશ, પ્રાકૃત, અને મારવાડી તથા હિન્દીભાષાઓનું
જોડાણ થયેલું જોવામાં આવે છે. તથા કેટલાક રાસાઓ તો પૂર્ણ
માગધી અને પ્રાકૃતમાં રચાયેલા પણ જણાય છે. તથા ધણી રાસા-
ઓ તો પડિમાત્રા અને લખાણભેદને લીધેજ ગણાતાં જૂની
ભાષાના પણ છે. પરંતુ માત્ર લખાણભેદને લીધેજ તેને જૂની
ભાષા કહેવી, એ વિવેકથી આમાં રહેવા બરોબર છે. પરંતુ ખરી
રીતે તે લલિયાઓની ગ્વાલિયરીલિપિ લખવાની પદ્ધતિને લીધેજ
જૂની ભાષા તરીકે ઓળખાય છે. પરંતુ તેમ નથી. પણ આજકાલ
લગભગ ૨૦૦-૩૦૦ વર્ષપર લલિયાઓમાં પડિમાત્રા અને ગ્વાલિ-
યરીલિપિ લખવાનો એક જાતનો રિવાજજ પડી ગયેલો હતો. જે
થોડોધણો અત્યારે પણ ધણાં લલિયામાં દૃષ્ટિગચ્છ થાય છે. આવી
પડિમાત્રા અને ગ્વાલિયરીલિપિના થોડાંક રૂપો અને આપીશું.

ગ્વાલિયરીલિપિના નમૂના.

- “ દહદિશિ નિરસહ લોચણહ, વિવિધવિનોદ અપાર;
ગુણાવલી પૂછહ જીકહ, સાસુ કહહ સુવિચાર. ૬૯
- “ પહિલહ આરહ જોઅણ અહંસીમાન,
બીજહ સિત્તિરિ ત્રીજહ સાઠિપ્રમાણ;
પંચાસ ચોથાહ માન. ૭૯
- “ પહસહ પહિલહ પોલિમાં, તવ પોલહ રસવાલહ;
આવો ચંદનરેસરુ, બોલહ બોલ રસાલહ. ૯૦”

एनुं सधुं रुप आ प्रमाणे छे—

“ दहदिशि निरखे लोयणे, विविधविनोद अपार;

गुणावली पूछे जीके, सासू कहे सुविचार. ६९

“ पहिले आरे जोखण अँसीमान,

बीजे सित्तिरि त्रीजे साठिप्रमाण;

पंचास चोथाए मान. ७९

“ येसे पहिली पोलिमां, तव पोली रखवाली;

“ आवो चंदनरेसरु, बोले बोल रसाली. ९०”

[प्रेमलालच्छी--रास.]

प्रडिमात्राना नमूना.

“राय काहं सुण सुन्दरी, अ छे रुडा ठाम;

संताडा वाग करी, न जाण काह मुज नाम. १

+ + + + +

।हे। हे। आ स्युं ए थऊं, कार।सौ हाहाकार. ५”

एनुं सधुं रुपः—

“राय कहें सुण सुन्दरी, ए छे रुडो ठाम;

संताडो बेगे करी, न जाणे कोह मुज नाम. १

+ + + + +

है। है। आ स्युं ए थऊं, करे सौ हाहाकार. ५”

[कुसुमभी-रास]

આ વિના લહિયાઓમાં ધણા શબ્દોઉપર અનુસ્વાર ચઢાવવાનો પણ રિવાજ પડી ગયો હતો, જ્યારે સંસ્કૃતવ્યાકરણની રીતિ-પ્રમાણે અનુસ્વારની જગોપર મ્ અને ન્ અર્થાત્ આગળ આવેલા વર્ગનો છેલ્લો અક્ષર મૂકવામાં આવતો હતો. (ચિત્રબંધને માટે જોકે તે અનુસ્વાર લેવામાં આવતો હતો પણ તે અપવાદ છે.)

આ કાવ્યકથાઓ કવિકલ્પિત છે, કે ખરેખરી બનેલી છે? તથા આવી રાસભાષા કર્ણકઠોર છે? કે, નહિ સમજનારાઓની મતિનો નમૂનો છે?—

તે ઉપર આપણે કાંઇક વિચાર કરીશું તો સત્યવસ્તુ શી શી છે તે રહેજે જણાઇ આવશે કારણ કે રાં ૫૦ હરગોવિન્દદાસ દ્વાં કાંટાવાળાને, શ્રીમન્ત સરકાર સયાજીરાવ ગાયકવાડ તરફથી બહાર પાડવા મળેલ શ્રીશીલવતીરાસના સમયે શંકા થઇ કે:—

“ રાસામાં કથેલી કથાઓ કવિકલ્પિત હશે કે મૂળમાં કાંઈ સત્યતા હોઇને તેમાં કવિની કલ્પનાએ વધારો કર્યો હશે, ”

બલે તેઓને આવી શંકા થઈ, શંકા આવવી એ સારાને માટેજ છે, કારણકે તે વિના સત્યશોધન ઉત્તમરીતે થવું એ અસંભવિત છે. પરન્તુ તે સાથે તેઓએ પોતાની માનીનતા કેવા પ્રકારની છે, અથવા તેમાંથી તેઓ પોતે સત્ય કેટલું ખોજી શક્યા છે, તે જણાવી સામાન્યવર્ગને જે સત્યના તરફ દોર્યા હોતે તો તો તે વર્ગ સહજમાં સમજી શકતે. પરન્તુ તેઓએ તેમ ન કરતાં:—

“ એ વિષે અહીં વિવેચન કરતા નથી, કેમકે તે વાતનો અન્યના સ્વરૂપ ઉપરથીજ સ્પષ્ટ જણાઈ આવે એમ છે. ”

એવીજ વાક્યરચના કરી પડતું મૂક્યું. આ વાક્યરચના સાક્ષરોમાટે તો ઠીકજ છે. કારણ તેઓ તો સ્વમત્યનુસારે આડા,

અવળાં કાંઈક આધારોથી સત્ય શોધી શકે. પણ તેટલી નિપુણતા નહિ ધરાવનારાઓ પણ કાવ્યાદિ વાંચનના શોખીનો હોય છે, તેવા-
ઓને તો ૨૦ બ૦ હરગોવિન્દદાસે ત્રિશંકુસ્થિતિમાં રાખ્યા, એ
કહેવું અયથાર્થ તો નહિજ ગણાય. તેમજ મી૦ શંભુપ્રસાદ શિવપ્રસાદ
મહેતાએ, “મરવી ગુજરાતના પુરાણાં સાહિત્યનું ઇતિહાસની દૃષ્ટિથી
વિવેચન” કરતાં લખ્યું છે કે:—

“સામળ અને જૈનકવિ તેમજિજ્ઞાસુ—“ શીલવતીનો રાસ ” એ
કાવ્યના કાર્તી-નવલવાર્તાના લખનાર તરીકે ક્યારતીને પોતાનીજ અવિ-
ભક્તા પછે-પ્રસ્તુત કાળમાં તો-કરી મુકી હતી એમ કહેતાં દોષ નહીં
મનાય.”

જે કે “ ચરિયં ચ કવિયં ચ આદરણં કુવિદં મતે ” ઇત્યાદિ મહા-
સિદ્ધાન્તિક વાક્યોથી ક્યા બે પ્રકારની (૧) અનેલી. ૨૭ શિષ્યોને સમ-
જાવવામાટે દૃષ્ટાન્તતરીકે ઉપમારૂપે કે રૂપકરૂપે જણાવેલી) હોય છે. પણ
તેના સ્વરૂપને જોળખવામાં વાંચનારને વધારે મહેનત પડતી નથી.
કારણકે બીજા પ્રકારની કથામાં—

૧ “ પીપલ પાન ખરંતાં, હસતી કુંપલીઆં; મુજ વીતી પુજ
વીતશે, ધીરી બાપલીયાં ॥૧૧” એવા પત્રમાં કિશલયના વાક્યો.

૨ પુષ્કરાવર્તના મેઘમાં પણ લવમાત્ર જલને નહિ પરગમા
વનાર મુગ્ધશૈલના દૃષ્ટાન્તમાં મેઘ અને પુષ્કરાવર્તના ઉદ્ધાપ.

૩ દયાહીન ચંદ્રને નદીના પૂરપ્રવાહમાં વીંછીને વહેતા મહેલનાર
ફરીરને હસતા વીંછીના વાક્યો વગેરે સ્પષ્ટપછે તે કથાની અસંભ-
વિતતા જણાવે છે, અને તેથી તે સ્ફોરે કલ્પિત છે એમ
જણાઈ આવે છે. અને અન્યકારો તેવા સ્થળે સ્પષ્ટ
લખે તથા સૂચવે છે કે “ આ કથા કલ્પિત-ઉપમા
કે રૂપક તરીકે જણાવવામાં આવી છે, અને આ ઉપરથી સાર

આવી રીતે હોવાનો છે.” મતલબ એ છે કે અસંભવિતપણું નહોત્ય તો કલ્પિત માનવાનું કે કહેવાનું કંઈ પણ કારણ નથી. છતાં જ્યારે શ્રેષ્ઠિકમહારાજની વિદ્યમાનતા ઇતિહાસથી સિદ્ધ થયેલી છે તો તેના સંબંધમાં આવેલ અને જેનાં સ્થાન, દીક્ષા, અનશન વગેરે પ્રત્યક્ષ પૂર્વદેશની મુસાફરી કરનારને માલમ પડે છે, તેવા દ્વન્ન શાલિભદ્રને કલ્પિત માનવા જ્ય તો તો તે અઘ્ઘલની બહાર છે એમ કહેવું અનુચિત નથી. બીજા રાસાઓમાં પણ આપધિ-મંત્ર-આદિના અદ્વિતીય અમત્કારને માનનારો પુરૂષ કાંઈ દિવસ તેમાં રુંવેલા બનાવને અસંભવિત ગણશે નહિ અને જો તેમ ન ગણે તો તે કથા-રાસના નાયકને કલ્પિત માનવાનું કંઈ પણ કારણ રહેતું નથી. વિશેષમાં જ્યારે અમુક દષ્ટાન્તે પ્રવૃત્તિ કરાવવામાટે કથા-રાસનાયકનું ચરિત્ર જણાવવામાં આવે તો તે કલ્પિત હોવાનો અંશે પણ સંભવ નહોત્ય જો તેવી રીતે અચકાર સ્પષ્ટ ન કહે તો ખરેખરી વાત તરીકે જણાવતા સકલ-અનર્થનું મૂલ મૂવાવાદ તેઓને (સ્પષ્ટપણે ખુલાસો કર્યા શિવાય દષ્ટાન્ત તરીકે કલ્પિત કથા કહેનારાઓને) છે કે નહિ? આટલાજ માટે તે તો રથજોએ (આવશ્યક ઉત્તરાધ્યયન-પિં-હનિર્મુક્તિ યાવત્ ઉપમિતિભવપ્રપંચ વિગેરે વિગેરેમાં) તે તે મહાત્માઓએ સ્પષ્ટપણે તે તે કથાઓનું કલ્પિતપણું જણાવી દીધું છે. અન્યકારની શૈલી, વૃત્તિ ત્યાગ અને રાસનાયકનું વર્તન જોતાં કાંઈપણ સુસ આ કથાઓને કલ્પિત માનવાનું સાદસ કરી શકે નહિ. છતાં દૂધમાંથી પોરા કઢાડવાની માફક કદિ કાંઈકે તેમ કરે તો તેવાઓની સુક્તિરિક્ત વાત કેવલ ઉપેક્ષાપાત્ર થાય તે સ્વાભાવિક છે ! કથાઓમાં સત્યવસ્તુ શી છે, એનો વિચાર કરીને, હવે—

રાસભાષાઓ કર્ણકઠોર છે કે કેમ!—તે વિષે કાંઈક વિવેકપૂર્વક વિચારણા કરીશું. બૃહતકાવ્યદોહન અન્ય ૧ હો. બહાર પાડનાર, તેમાં “ ગૂજરાતી કવિતા, ” એ વિષય લખતાં લખે છે કે:—

“ ગૂજરાતીકવિતાના સમ્યન્ધમાં એક ત્રીજો વર્ગ પણ છે, જે જૈનકવિતા છે, જૈનધર્મસમ્યન્ધી ધણા રાસો જૈનકવિઓએ લખ્યા છે. એ કવિતા રસભરી છે, એમ તો કહેવાયજ નહીં. ભાષામાં ધણાક માગધી ને જુની ગૂજરાતીના શબ્દો જોવામાં આવે છે. જેથી તે કર્ણકઠોર થઇ પડી છે. ”

“ ભાષામાં ધણાક માગધી ને જુની ગૂજરાતીના શબ્દો જોવા માં આવે છે. ” તે વાત કમૂઘ છે, પરન્તુ,—

“ જેથી તે કર્ણકઠોર થઇ પડી છે. ”

એ લખતાં કાં તો તે અવ્યકાયો હોત, અથવા કાંઇ વિચાર-પૂર્વક લખ્યું હોત, તો હમો કાંઈક સન્તોષ પકડત. પણ તેમ નથી ! તેઓએ તો જે અણુવિચાર્યું પગલું ભર્યું છે, તે માત્ર તેઓની જનિયો-પ્રત્યે દ્વેષશુદ્ધિ હોવાથી લખ્યું હોય એમ માનતા નથી. કારણકે પરિચયવાળું કર્ણકઠોર લાગતું નથી જેઓને જૈનકવિતા વાંચવાને પરિચય હોય નહિ, અથવા તેમાં આવતા શબ્દોનો ધણે અભ્યાસ કે આધાત ઘણો હોય નહિ, તેઓને કદાપિ કર્ણકઠોર લાગે એ માનવા સરખું છે; પરંતુ આ ભાષ્યએ જો તે સમજાવવા માટે ક્યાં ક્યાં કાવ્યો, અથવા કાવ્યવાક્યો કર્ણકઠોર છે તેના થોડાક ઉતારા આપ્યા હોતે, તો ચોક્કસ હમો તેવીજ કઠોરતાવાળા કાવ્યો, જૈનેતર કવિ, ભક્ત, વા પાંડિતે પણ લખ્યાં છે કે નહિ ! તે પૂરાવાસહિત બતાવી દેવાને અભાગ્યશાલી તો નજ થાત ! જો તે પોતે એવાં જૈનકવિઓથી રચાયેલાં કાવ્યોને નહિજ સમજી શકવાથી કર્ણકઠોર લખે તો તો હમારો તે પ્રત્યે ઉપાયજ નથી. કારણ કે “ સૂર્યને નહિ દેખનારો કોઈ મનુષ્ય ભણે કહે, કે દુનિયામાં સૂરજજ નથી ! ” તો તેવાને સૂર્ય દેખાડવામાં કોઈ પણ વ્યકિત જેમ ફળી-ભૂત યતનવાળી નથી, તેવુંજ અત્ર પણ સમજી લેવું. અથવા જેમ પોતે કહે છે તેમ “ માગધી ને જુની ગૂજરાતીના શબ્દો જોવામાં

આવે છે. જેથી તે કશુંકડોર થઇ પડી છે. " જો એટલાં પૂરતીજ તે કાવ્યકૃતિઓ કશુંકડોર થઇ પડી હોય, તો કશુંપ્રિય થા) પડે એવી અન્યકૃત વિશેષ પ્રાચીન કૃતિઓ ક્યાં છે ? કે જે આ કૃતિઓ-સમીપ ખડી થઈ પોનાના પ્રિયપણાથી આ કૃતિઓને તે કડોર કેરવી શકે ? શુદ્ધ ભાષાર્થ અને તત્ત્વમાં મતિ કામ નહિ કરની હોવાથી એકદમ તેને કશુંકડોર કહી મૂકી દેવાનો માર્ગ કદાપિ નિદ્ધાનો તો હાથ નજ ધરે એવું મારું માનવું છે. અને તે કશુંકડોરતા દૂર ટાળનારે થોડાક ઉતાર મૂકીશું તો તે પ્રિય છે, વા કડોર ! તે વિચારવંતોને સહજમાં જણાઇ આવશે.

જાટણીની દેશી.

“ રૂપ દેખી સ્થિર સ્થંભિયા, શશિ-રવિ દોય ગગનન;

કામીજન મદ મારવા, જાણે કાળ પ્રસન્ન.

મુજરો સ્યોને મારા મહિપતિ. ૪

ફૂર્મપરે તે ઉત્તતા, તાસ ચરણુ છે દોય;

હંસ દ્વિપદ હરાવિયો, વસિયો સરોવર જ્ઞેય. મુજરો ૦ ૫

ચરણે ઝાંઝરી ધૂધરી, રણુઝળ વાજતી જોર;

તણુ દોઢે તેણુ પાઠવ્યો, અંગ અનંગ બકોર. મુજરો ૦ ૬

કદળી-થંભ જે રંભ છે, ઉર કદળી-ફળ જોમ;

જેણુ સગે કરી કામિયા, વાધે દેખીને પ્રેમ. મુજરો ૦ ૭

કમન્યનકુંભન્યમ પૃથ છે, ગુદતણુ દોય ભાગ;

ઉત્તતસૌમ્ય સોહામણુ, કામી મન વેરાગ ? (વૈરાગ.) મુજરો ૦ ૮

જેણુ કટિ લીધે કેસરી, વસિયો વનમાં જાય;

કટિ હરી લીધી હરિતણી, કામી મન લલચાય. મુજરો ૦ ૯

મત્સ્યોદર કૃશ જ્ઞેહવં, જાણે સરોવર માન;

મહિનલમાં જે માનવી, દેખી તળમાં શુમાન. મુજરો ૦ ૧૦

૧૬

પંચ એ ટાલીને દોષ કર્યા, ગિરિવર એહીજ મેર;
 હો ધૂમે કમનકુંભનયમ, કામી કામલા જેર. મુજ રો ૧૧

x	x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x	x

નાસા કિરની ચાંચડી, અધર તે જાણે પ્રવાળ;
 રવિ-શશિ માતું એ દો ખડા, કપોળ જસ રસાળ. મુજરો ૧૫
 આંખો અમુખપાંખડી, કુંતા કામીને એહ;
 જાણે (જલિમ) મનમથ ફેરડી, મૃગનયની ગુણગેહ. મુજરો ૧૬
 મૃગ પશુ હારીને વન ગયા, લાળ્યા લાજની રેખ;
 મથુ આગે જસ ફેરવી, રાખે જેને દેખ. મુજરો ૧૭
 અષ્ટમીશશિસમ લાળની, તેની કેવીરે હોડ;
 કન્કુ હારીને નભે ગયો, આણી અંગમાં ખોડ. મુજરો ૧૮

x	x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x	x

રૂપે રંભા ને આસરા, વળી ઇન્દ્રાણી હરાય;
 સાચી એ જગમેહિની, સુતીમાંહે શિરરાય મુજરો ૨૨
 ધર્મનું રજ વાસે વસે, ધર્મતણી રખવાળ;
 લીલા લહેર લલનાતણી, વાધ્યો ચૈવનવ્યાળ. મુજરો ૨૩
 વરનારી તસ આગળે, દાસી રેહસમાન;
 ગુણવંતી જગ ગોરડી, ઝોરડી દૂજે જહાણ. મુજરો ૨૪
 એવી એહ સંસારમાં, લાભે નહિ કાષ્ટ નાર;
 નેમ કહે લવિજન સાંભલો, ગુણનો પામે ન પાર. મુજરો ૨૫
 (સં. ૧૭૦૦) [શીલવતીરાસ ખંડ ૧લો, હાલ ૮ મી.]

કેસરવરણો હો ! કાઢી કમુજો મારા લાલ, -એ દેશી.
 “ નજરે નીહાજો હો, જોલ સંભાલો મારા લાલ,
 કામિત ટાલો હો, વાંકા મહાલો મારા લાલ;

- તું રહ્યાલો હો, હોયે કેમ આલો મારા લાલ,
દૂર નિકાળો હો, વિરહી આલો મારા લાલ. ૧
- શીલવતી સારી હો, મોહનગારી મારા લાલ,
સુકર્મની ક્યારી હો, પ્રેમદુલારી મારા લાલ;
કુસંગે ન્યારી હો, શુદ્ધિદારી મારા લાલ,
આપ સઝારી હો, શીલે સમારી મારા લાલ. ૨
- તું મુજ બહાલો હો, થા મત કાલો મારા લાલ,
વયે મતવાલો હો, ક્રોધને (પાલો) ટાલો મારા લાલ;
સીધા આલો હો, વેર મ ધાલો મારા લાલ,
પ્રેમ નિવાલો હો, ભરિયે પ્યાલો મારા લાલ. ૩
- કિન્નરી નારી હો, અપહરી ભારી મારા લાલ,
હરણી હારી હો, નયણુ કટારી મારા લાલ;
શ્યામા તારી હો, કામ-અટારી મારા લાલ,
નારી શ્રીકારી હો, દોષ નિવારી મારા લાલ. ૪
- x x x x x x x
x x x x x x x
- મૂઠી ટાલી હો, એમ વિચારી મારા લાલ,
કીધી પ્યાની હો, પેહેલા વારી મારા લાલ;
વાત વિચારી હો, સૂધી ધારી મારા લાલ,
મૂઠ ગમારી હો, જો કરે ત્યારી મારા લાલ. ૬
- એમ ન કીજો હો, નેહ વહીજો મારા લાલ,
પ્રેમ પાળીજો હો, હીણુ ન થીજો મારા લાલ;
સંત ન ખીજો હો, લાહો લીજો મારા લાલ,
દુરીજન છીજો હો, પીયુષ પીજો મારા લાલ. ૧૦
- ઉત્સાહને પાળે હો, કુઝીતિને ટાળે મારા લાલ,
વેણુ સંભાળે હો, પંચની સાલે મારા લાલ;

વૈર ન ચાલે હો, વિરહો આલે મારા લાલ,
મધ્યમકાળે હો, એહવો સાલે મારા લાલ. ૧૧

(સં. ૧૭ ૦) [શીશવતીરાસ ખંડ રજો, ઢાલ ૮મી.]

લલનાની દેશી.

૧૦ દેશ મનોહર માલવો, અતિ ઉન્નત અધિકાર લલના;
દેશ અવર માનું ચિહ્નું દિશે, પરવરિયા પરિવાર લલના,
દેશ મનોહર માલવો. ૧

તસ શિર મુગટ મનોહર, નિરૂપમ નયરી ઉજાળે લલના;
લખમી લીલા જેહની, પાર કલીજે કેળુ લલના. દેશ ૨
સરગપુરી સરગે ગધ, આણી જશ આદંક લલના;
અલપુરી અલગી રહી, જલધિ અંપાવી લંક લલના. દેશ ૩
બ્રજપાલ પ્રતપે તિહાં, ભૂપતિ સવિ શિરદાર લલના;
રાણી સૌભાગ્યસુન્દરી, રૂપસુન્દરી ભરતાર લલના. દેશ ૪

x x x x x x x
x x x x x x x

સુરપરે સુખ સંસારનાં, ભોગવતા ભૂપાલ લલના;
પુત્રી એકીકી પામીએ, રાણી દોય રસાળ લલના. દેશ ૬
એક અનુપમ સુરક્ષતા, વાધે વધતે રૂપ લલના;
ખીજી ખીજતણીપરે, ઈન્દુકલા અલિરૂપ લલના. દેશ ૭

x x x x x x x
x x x x x x x

ચતુર કલા ચોસઠ લાણી, તે ચિહ્ન શુદ્ધિનિધાન લલના;
શબ્દશાસ્ત્ર સવિ આવડ્યાં, નામ નિધંદુ નિદાન લલના. દેશ ૧૨
કવિતકલા ગુણ કેલવે, વાજિત્ર ગીત સંગીત લલના;
જ્યોતિષ વૈદ્યક વિધિ જાણે, રાગરંગ રસરીત લલના. દેશ ૧૩
સોળકળાપૂરણ શશી, કરવા કળા-અભ્યાસ લલના;

જગતિ ભમે જસ મુખ દેખી, ચોસડકલા ત્રિલાસ લક્ષના. દેશ૦ ૧૪
(સં. ૧૭૩૮) [શ્રીપાવરાસ ખંડ ૧સો, હાલ ૧લી.]

હડખાની દેશી.

“ અંગ રણુરંગ મંગળ હુઆ અતિ ધણાં,
ભૂરિ રણુતૂર અવિદૂર વાળે;
કૌતુક(કી) લાખ દેખણુ મિલ્યા દેવતા,
નાદ દુંદુભીતણો ગયન ગાળે.
અંગ રણુરંગ મંગળ હુઆ અતિ ધણાં. ૬
ઉત્પત્તા કરણુ રણુભૂમિ તિહાં શોધિએ,
રોધિએ અવધિ કરી શસ્ત્રપૂજા;
ખોધિએ સુભટકુલવંશ શંસા કરી,
યોધિએ કવણુવિણુ પુજું દૂળ. અંગ૦ ૨
અરચિએ આર્યદનરસે સુભટ—નત્ર,
અરચિએ અંપકે મુગટ શિસે;
સોહિએ હાથ વરવીર વલયે તથા,
કલ્પનરૂપરિ બન્યા સુભટ દીસે. અંગ૦ ૩
કોષ જનની કહે જનક મત લાજવે,
કોષ કહે માહરં બિરદ રાખે;
જનકપતિ પુત્ર તિહું વીર જસ ઉજળલા,
સોહિ ધન જગતમાં અણિય આખે. અંગ૦ ૪
કોષ રમણી કહે હસિય તું સહિસ કિમ ?
સમર કરવાલ - શર કુંત ધારા;
નયણુબાણે હણ્યો પુજું મેં વશ કિયો,
તિહાં ન ધીરજ રહો કર વિચારા. અંગ૦ ૫
કોષ કહે માહરો મોહ તું મત કરે,
મરણુજીવન પુઝ ન થીઠ છાંડું;

અધરરસ અમૃતરસ દોષ તુજ સુલભ છે,
 જગતજયહેતુ હો અચલખાંડું. ચંગ ૬.
 ધમ અધિક કૈાતુકે વીરરસ જગતે,
 લાગતે વચન દુઆ સુલટ તાતા;
 સૂર પણ કુર કુષ્ઠ તિમિરદલ ખંડવા,
 પૂર્વદિસિ દાખવે કિંદણ રાતા. ચંગ ૭
 (સં. ૧૭૩૮) [શ્રીપાલરાસ ખંડ ૪ થો, ટાલ ૪ થી.]

આશાવરી રાગ.

“પન્થડો નિહાળું રે બીજાજિનતણો રે, અજિત અજિત શુભધામ;
 જે તે જીત્યારે તેણું કુ જીત્યોરે, પુરૂષ દિશ્યું મુજ નામ. પંથડો ૦ ૧
 ચરમનયણુ કરી મારગ જોવતો રે, ભૂલો સયલ સંસાર;
 જોણે નયણુ કરી મારગ જોઈએ રે, નયન તે દિવ્ય વિચાર. પંથડો ૦ ૨
 મુરૂપ પરંપર અનુલવ જોયતાં રે, અધોઅધ પુલાય;
 વસ્તુ વિચારે રે જો આગમે કરીરે, ચરણુ ધરણુ નાદે દાય. પંથડો ૦ ૩
 તર્ક વિચારે રે વાદ પરંપરા રે, પાર ન પહોંચે કાય;
 અભિમતે વસ્તુ વસ્તુગતે કહેરે, તે વિરલા જગ જોય. પંથડો ૦ ૪
 વસ્તુ વિચારેરે દિવ્યનયણુતણોરે, વિરહ પડ્યો નિરધાર;
 તરતમયોગેરે તરતમ વાસનારે, વાસ્તિત બોધ અપાર. પંથડો ૦ ૫
 ક્ષાણલગ્નિધ લહી પંથ નિહાલશુ રે, એ આશા અવિલંબ;
 એજન જીવેરે જિનજીવણુજોરે, આનન્દધન મત અંબ. પંથડો ૦ ૬
 [શ્રીઆનન્દધન—સ્તવનાવલી.]

નમણી ખમણી ને મન ગમણી-એ દેશી.

“ શ્રીજયશેખર આખે સુરિન્દા, સુણુજો રોચક કવિજન વૃંદા;
 અધ્યાતમનો એ અધિકાર, મોઠો માનું અમૃતધાર. ૧
 મૂરખ મોહદશામાં રાચે, લૌકિક ચતુર કયા કરી માચે;
 કહી પરને જિજ્ઞાસ દીપાવે, આપ પ્રમોદમાં કબહુ નાવે. ૨

પદિ શુભુ ગ્રન્થ વડાઈ પાઈ, શાન્તિદશા મનમેં કછુ નાઈ;
 જ્યું ભદ્રકગજ મોતી ધારે, પશુ તેહના શુભુદળ ન વિચારે. ૩
 શૃંગારમાં નર બહુ છે રસિયા, શાન્તિતણે ધર વિરલા વસિયા;
 શીત-તાપમાં બહુ દીન હોઈ, શુભ જાણે મેરે દિન કોઈ. ૪
 અસિ પડે જે પત્થર સેંતી, બહુલા લાભે ધરતી સેતી;
 ચન્દ્રકાન્તે જે અમૃત વરસે, તેહવો સમરસ વિરલો ફરસે. ૫
 અણુવાચ્યા પશુ વનના ધાન, ઉપજે નિપજે કો નહિ માન;
 શાલિના જતન ધણું વળી કીજે, ઉત્તમલોકા આદર દીજે. ૬
 સમરસ શાલિસરિખો જાણો, ખીજ રસ વૃન્દા મનમાં આણો;
 સમરસ અનુભવતાં સુખદાઈ, ખીજ રસ દુઃખ રાચે ભાઈ. ૭
 ઉત્તમનર ઉત્તમકુલ જાણો, તીણુ એ ભાગ્યસંયોગે પાણો;
 મૂઢલોક ખીજ રસ સેવે, અંતરદષ્ટિ તે કંઈક ન દેવે. ૮

x x x x x x x
 x x x x x x x

અધ્યાત્મશૈલિનો સાચો, રાજનીતિમાં નહિ જે કાચો;
 કાવિદ કવિતાશુભુનો ધારી, તે ધણુ ગ્રન્થતણો અધિકારી. ૧૫
 પહેલી ઢાલે શાંતરસ ગાયો, ઉદાસીન મેં મંદિર પાણો;
 જૂર ભવિકજન મનમાં ભાયો, ધર્મમંદિર સુખ સવાણો. ૧૬

(સં. ૧૭૪૧) [શ્રીમોહવિવેક—રાસ ખંડ ૧ શ્લો, ઢાલ ૧ લી.]

વેલાવળ રાગ.

“ જોગ જુગતિ જાણ્યા વિના, કહા નામ ધરાવે;
 રમાપતિ કહે રંકકું, ધન હાથ ન આવે. જો. ૧
 ભેખ ધરી માયા કરી, જગકું ભરમાવે;
 પૂરણ પરમાનન્દકી, સુધિ રંચ ન પાવે. જો. ૨
 મન મુંડ્યાવિન મુંડકું, અતિ ઘેંદ મુંડાવે;
 જટાન્નુ શિર ધારકે, કોઉ કાન ફરાવે. જો. ૩

“ ઉર્ધ્વબાહુ અધોમુખે, તન તાપ તપાવે;
ત્રિદાનન્દ સમન્થાવિના, ગિણુતી નવિ આવે. જો ૪

“ આજ સખી મેરે વાલમા, નિજ મંદિર આયે;
અતિ-આનન્દ હિયે ધરી, હસી કંઠ લગાયે. આ ૧
સહજસ્વભાવજલે કરી, રૂચિ ધર નવરાયે;
ચાલ ભરી ગુણસુખડી, નિજ હાથ જિભાયે. આ ૨
સુરભિ અનુભવરસ ભરી, બીડાં ખવરાયે,
ત્રિદાનન્દ મિલ દંપતિ, મનોવંચિત પ્રાયે.” આ ૩

[ત્રિદાનન્દ-પદરત્નાવલિ.]

દાનશીલતપભાવ, એ ચાર બાળતોને જૈનાચાર્યોએ પ્રધાનપણે
માનેલી છે. અને સંસારપરિભ્રમણના નિસ્તારમાં પણ એ ચાર
વસ્તુજ મૂલપાયારૂપ છે. આ ચારે વસ્તુઓનું વિસ્તારથી વિવરણ “દ્રવ્ય-
અનુયોગ ગણિત-અનુયોગ ચરણકરણ-અનુયોગને અવલખીને”
ધર્મકથાનુયોગમાં કરવામાં આવેલ છે. અર્થાત્ જિનસિદ્ધાન્તને, જે,
ચાર ‘અનુયોગમાં’ બહેંચવામાં આવેલ છે, તેમાંથી અંતિમ
“ધર્મકથાનુયોગમાં” દાનશીલતપભાવનું વિવિધદૃષ્ટાન્તસહિત
આલજીવોના હિતાર્થે પ્રગટીકરણ કરવામાં આવ્યું છે. પાછલ કહ્યું
છે તેમ આ રાસાઓને એક જાતનું કથાનુંજ રૂપ આપવામાં આ-
વ્યું છે. અર્થાત્ આવી કાવ્યકથાઓને “રાસારૂપે” ઓળખવામાં
આવે છે. ધર્મકથાનુયોગમાં, “સામાન્યજીવોને ગરમતસાથે
જ્ઞાન આપવું જોઈએ,” તદ્-અનુસાર વિવિધપ્રકારની કથાઓસાથે
દાનશીલતપભાવાદિ-ધર્મનું જ્ઞાન-ધર્મમાં જોડવામાટે-આપવામાટે
કૃપાકાંક્ષી આચાર્યોએ અથાગ પરિશ્રમ ઉઠાવેલો છે. તેજ પ્રમાણે
આ પુસ્તકમાં જોડવામાં આવેલ ચારે રાસાઓમાં દાનશીલતપ-
ભાવનો મુખ્યપણે નીચે પ્રમાણે ઉપદેશ કરવામાં આવેલો છે.

૧ લા શાલિભદ્રરાસમાં

દાનવિષય.

૨ ન કુસુમશ્રી

૪ થા પ્રેમલાલચંદ્રી રાસમાં

શીલવિપય. અને

૩ ન અશોકરોહિણીરાસમાં

તપવિપયનો.

જેમ દાનશીલતપભાવ, ક્રમશઃ બોધાય છે, તેવીજ રીતે આ પુસ્તકમાં પણ તે તે વિષયને વર્ણવનાર રાસાઓ ક્રમશઃ ગોઠવાઈ ગયા છે. માત્ર સહુથી છેલ્લો અથવા ૪ થો રાસો દ્વિતીય શીલવિપયને વર્ણવવાવાળો. ભાવવિપયને સ્થાને આવી ગયોછે. અને એ પણ ખરું કે, કેવલભાવસ્વરૂપ જણાવવાનાં રાસાઓની પ્રાપ્તિ પણ ઓછીજ છે. કારણ બહુધા દાનશીલ-તપવિષયનાંજ રાસાઓ ઉપલબ્ધ છે. આથી "જેનોએ માત્ર આ ત્રણ વિષયોપરજ ટિપ્પણી કરી છે," એમ સમજવાનું નથી. પણ વ્યાવહારિક, ઐતિહાસિક વિગેરે બીજા અનેક વિષયોઉપર પણ ધણાં રાસાઓ યોજેલા છે. માત્ર એટલુંજ કે, દાનશીલતપભાવમાં કેવલભાવવિષયપ્રતિપાદનરૂપ રાસાઓ, ઉપલા ત્રણ વિષયોના જોવામાં આવે છે, એટલા તો નથીજ !

આ એકત્ર કરેલાં ચારે કાવ્યોમાં પહેલી પકિતએ મૂકવા લાયક ધર્મોપદેશ, શ્રીઅશોકરોહિણીમાં, બીજીએ આવે એવો શ્રીશાલિલાદ્ર અને શ્રીકુસુમશ્રીમાં તથા ત્રીજી પકિતમાં મૂકાય એવો શ્રીપ્રેમલાલચંદ્રીમાં કરવામાં આવ્યો છે. આ ચારે કર્તાની કાવ્યશક્તિમાટે અને જ્ઞાનસામર્થ્યમાટે ચારે કાંઈ કહેવું, એનાં કરતાં તટસ્થ કવિજનનેજ તેની ઉત્તમતાદિમાટે વિચાર કરી હોવા બલાવતું એ મને વધારે રુચિકર છે. કારણકે તેવી તોલના કરવી એ કવિજનનું સ્વતંત્ર કાર્ય છે. પરંતુ એટલું તો ખરુંજ છે કે, શ્રીમાન જ્ઞાનવિમળનું જ્ઞાનસામર્થ્ય, સાધારણદૃષ્ટિથી ચારે કૃતિઓ જોતાં વધારે ઉત્તમ હોય એમ અમેને ભાસ થાય છે.

ગૂજરાતીભાષામાં લખાયેલાં જૂના પુસ્તકો પ્રકટ કરવા સં-
બંધી કાંઈ પ્રયાસ ગૂજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ હાથ ધર્યો

હતો. પણ તે ખાતા તરફથી માત્ર લાલચુકૂત રાખાયજી રા. બ.
 હરગોવિંદદાસના પ્રયાસથી બહાર પડ્યું છે. આવીજ રીતે નામદાર
 ગાયકવાડે મહુમ દિ. બ. મણિલાલ જરાલાલના ખાસ પ્રયાસથી
 પ્રાચીનકાવ્યમાળા તરીકે ૩૫ મણકા રા. બ. હરગોવિંદ કોટા-
 વાળા અને મહુમ રા. રા. નાથાશંકર પૂનશંકરલાલના શ્રમથી
 પ્રકટ કરાવ્યા હતાં તેમજ નડીઆદમાં કોષ લાષાપ્રેમી ગૃહસ્થે
 પ્રાચીનગૂજરાતી નામે એક માસિક બહાર પાડી જૂની ગૂજરાતી-
 લાષા તરફ વાંચકવર્ગનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. પણ આટલુંજ થયા
 પછી જો જૂની ગૂજરાતીને પ્રસિદ્ધિમાં રાખવા કંઈ પણ પ્રયાસ
 થયો હોય તો અત્રેના ગૂજરાતી પ્રેસ તરફથી કાવ્યદોહનના ૭
 પુસ્તકો પ્રકટ થયા છે, તેજ છે. પણ આ પ્રયાસ બહુધા પુનરાવર્તન
 જોવાજ છે—કેમકે આ કાવ્યસંગ્રહમાં પ્રકટ થયેલાં કાવ્યો મહો-
 ટા ભાગે પ્રસિદ્ધ થયેલાં ગૂજરાતી કાવ્યોજ છે. આમ ધણો વખત
 થયાં પ્રાચીનગૂજરાતીલાષાનો ભંડાર મેળવવા કે તે કેવા પ્રકારનો
 છે તે જોવા આપણા ગૂર્જરસાક્ષરો આગળ વધતા જણાતા
 નથી. મહુમ ગો. મા ત્રિપાઠીએ પ્રથમ સાહિત્યપરિષદના પ્રમુખ-
 સ્થાનપરથી બોલી જૈનોએ આપેલાં ગૂજરાતીલાષાના ફાળા-
 સંબંધી કહ્યું હતું, તેમજ તે પછી ભરાયેલી પરિષદોમાં પણ જૈન-
 સાહિત્યસંબંધી ધણું કહેવામાં આવ્યું હતું આમ જૈન ગૂજરાતી-
 લાષાસંબંધી ચળવળ થવા છતાં અમારા કોષ પણ જૈનપુસ્તક
 પ્રસિદ્ધ કરનાર ખાતાએ ગૂર્જરલિપિમાં રાસાના સમુ-
 દાયરૂપે જૈન ગૂજરાતી પુસ્તકો પ્રકટ કરવાનો પ્રયાસ
 કર્યો નથી. પણ શેઠ દેવચંદ લાલલાલ પુસ્તકોદ્ધાર ટ્રસ્ટ દંડની
 માહિતી થતા કેટલાક જૈનસાક્ષરોએ મારું લક્ષ જૈનરાસ પ્રસિદ્ધ કરવા
 તરફ ખેંચ્યું. તેથી અનેક ભંડારોમાંથી તેમજ પૂજ્ય મુનિમહારાજઓ
 પાસેથી મેં હસ્તલેખીત પ્રતો મેળવી આ પ્રયાસ શરૂ કર્યો છે.

આવા પ્રાચીનકાવ્યોનો જે સંગ્રહ છે તે આવા ૫૦-૭૫ પુસ્તકોની થવા જશે એમ અનુમાની શકાય છે.

આથી મને પૂર્ણ આશા છે કે ગૂજરાતીભાષાના શોખીન બંધુઓ જરૂર આવા પુસ્તકો ખરીદી ગૂજરાતીભાષાના સુધારા-માટે પ્રયાસ કરશે તથા ગૂજર્સાહિત્યપ્રેમી સાક્ષરો, આ કાવ્યોને અથેતિ અવલોકી, રહેલા દોષોમાટે મુખ નહિ મચકાડતાં સમભાવ ધારણ કરશે ! અને યોગ્ય રીતિએ સેવકને સૂચના કરી આભારી કરશે. કારણ-“ગતિ કરનારનું પ્રમાદથી અવશ્ય કોઇ સ્થળે પડતું થાયજ છે, તેમાં સાધુપુરૂષો તો સમતા-સમભાવજ ધારણ કરે છે અને દુર્જનપુરૂષોજ તેને હસે છે.” માટે દોષોને સુધારી જો અ સંસ્થાપત્રે પાઠવવા તસ્દી હેશે તો પુનઃસંસ્કારમાં તેનો યથાચોખ્ખ સદુપયોગ રવામાં આવશે.

આ કાવ્યોમાં સામાન્ય પાઠાંતર તે તે સખ્દો અને અક્ષરોની બાબતમાં () કૌંસમાંજ જણાવવામાં આવ્યા છે. તથા કેટલેક સ્થળે જણાતી પાદની અપૂર્ણતા પણ [] () કૌંસમાંજ જણાવી દીધી છે. તથા ન્યાં ન્યાં જણાવવાને શક્તિ ચાલી શકી નથી, ત્યાં ત્યાં x x x x x આવી ચોકડીઓ મૂકી પાદ અપૂર્ણજ રાખ્યા છે. કેટલેક સ્થળે મૂળપ્રતિમાંએક પાદ હોય, તે પાદ અથવા અક્ષર અચોખ્ખ જણાયાથી નવો પાદ તથા અક્ષર ગોઠવી, તે જૂના અક્ષર અને પાદને બાબતમાં () કૌંસમાં કાયમ રાખ્યો છે. જેમ કરવાનું કારણ એટલુંજ છે કે, વખતે કોઇ પ્રયોજથી તે પાદનો પણ અર્થ બંધ બેસી શકતો હોય !

આ એકત્ર કરેલાં કાવ્યોને—

સસ્તાં સાહિત્ય—

તરીકે બહાર પાડવામાટે,—“ચૈત દેવચંદ બાલભાઈ જૈનપુસ્તકાલય”

દ્વારભંડારમાંથી' મુદ્રિત કરાવવામાં આવ્યા છે. શેઠ દેવચંદ લાલ-
ભાઈ જવેરીએ સ્વમૃત્યુપત્રમાં રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦-૦-૦ની રકમ ધર્મસ્થાને વા-
પરવા જણાવેલી હતી, જેમાં રૂ. ૫૫,૦૦૦-૦-૦ની જીર્ણોદ્ધાર વિગેરેમાં વ્ય-
વસ્થા કરવા સાથે વિગતવિનાની દર્શાવેલી રૂ. ૪૫,૦૦૦-૦-૦ (પીસ્તાળી-
સહજર.) ની શુભકાર્યમાં વાપરવાની રકમનો; તેના વિશ્વાસુઓએ, સ્ના-
તરશિરોમણિ શ્રીમાન્ આનંદસાગરગણિના ઉપદેશથી અને
શાં ગુલાબચંદ દેવચંદ જવેરીની સમ્મતિરૂપ આજ્ઞાથી “આવા
આત્મીન સંસ્કૃત, ગૂજરાતી, અંગ્રેજી વિગેરે ભાષામાં લખાયેલ વં-
ચાયેલ પુસ્તકો, કાવ્યો, નિબંધોદિ મુદ્રિત કરવામાટે ” શેઠ દેવ-
ચંદ લાલભાઈ જૈન-પુસ્તકોદ્ધારભંડાર સ્થાપી થોડા વ્યવસ્થા
જળવાઈ રહેવામાટે ત્રસ્ટીઓ નીમી ત્રસ્ટડીઝ બનાવરાવ્યું.

આ ફંડનું ભંડોળ નીચે પ્રમાણે થઈ આજ સગળગ રૂ.
૧૦૦૦૦૦-૦-૦ (એકલાખ રૂપિયા) ના આશરારતું થયું છે. અને
તેમાંથી ઉત્તરોત્તર પ્રાચીનગ્રન્થોને પ્રસિદ્ધી પમાડવામાં આવે છે.

રૂ. ૫૦૦૦-૦-૦ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીએ પોતાના અંત-
પત્રમાં તપસીલ વિનાની દર્શાવેલી રકમ.

રૂ. ૫૦૦૦-૦-૦ શાં ગુલાબચંદ દેવચંદ તેમના (રૂ. ૬૦ ના.) પુત્ર્યાર્થે
કાઢેલી અન્ય રકમ.

રૂ. ૫૦૦૦-૦-૦ (આશરે) શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીની પુત્રી
અને શાં મુલચંદ નગીનદાસની વિધવા બાઈ વીજકેદરે
પોતાની તમામ મિલકત આ ફંડને આપવાની સ્વ-
વિલમાં દર્શાવેલી હતી તે રકમ.

૫૦૦૦-૦-૦ (આશરે) બ્યાળદિની ઉપજની રકમ.

શ્રીમાન્ આનંદસાગરગણ્યપદ્મશ્રી આ ભંડારની રચાપનાઃ
અયેલી હોવાથી તેઓનું નામ ચિર-જીવ રાખવાના ઇરાદાસહ આ
કાવ્યોના સંગ્રહનું નામ “શ્રીઆનંદકાવ્યમહોદધિ” રાખવામાં
આવ્યું છે. અંતમાં હું તેઓનો ઉપકાર માનું છું, કે જેઓએ
મને આ કાવ્યો બહાર પાડવામાં કેટલીક મદદ આપી છે.

પંચાસ શ્રી કેરવિજયગણિ,
મુનિ શ્રીદેવવિજય,
શ્રીમદ્વલ્લભવિજયશિષ્ય મુનિ શ્રીલક્ષ્મિતવિજય,
મુનિ શ્રીકલ્યાણવિજય,
તથા શ્રીસૌભાગ્યવિજયનો ઉપકાર માની અત્રજ વિરામ
પામીશ.

શ્રીવાલ્મીકેશ્વરગિરિ,	}	સત્સેવક
મુ'બાઈ ૩-૨-૧૯૧૩.		જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી.
મેરૂ ત્રયોદશી, ૧૯૬૬.		સંશોધન અને સંગ્રહકર્તા.

ૐ શ્રીવરદાયે નમઃ અન્યકારે અને અન્યવિવેચન

શાલિભદ્ર.

આ રાસના કર્તા શ્રીમતિસારને કાંઈ શ્રીમતિસાગર પણ કહે છે, પરંતુ શ્રીમતિસાર એ નામ વધારે યોગ્ય છે. કારણકે તેઓશ્રી “ખરતરગચ્છ” ના છે, અને તે ગચ્છમાં “સાર” એ સુનિઓનાં નામની સાથે અંતમાં જોડાયેલું છે, જેમકે જ્ઞાનસાર, ધુપચસાર વિગેરે. કર્તા પોતાની પ્રશસ્તિ એ આપે છે કે—

“જિનાસિંહસૂરી શીસ મતિસારે, ભવિચલુને ઉપગારેછ;”

આમાં શ્રીજિનસિંહસૂરિ પોતાના ગુરુ છે એમ દર્શાવ્યું છે અને તે ખીજ કોઈ નહિ પણ ખરતરગચ્છના ૬૨મા પદ્ધરજ છે. શ્રીજિનસિંહસૂરિનું દુકં વૃત્તાંત પણ અત્ર જણાવીશું તો અસ્થાને નહિ જોખાય.

શ્રીજિનસિંહ—પિતા શાહ ચાંપશી, માતા ચતુરગાદેવી, ગૌત્ર ગણધર ચોપડા, જન્મ ખેસરઆમમાં સં. ૧૬૧૫ ના માર્ગશીર્ષ શુદ્ધ પૂર્ણિમા, મૂલ નામ માનસિંહ, દીક્ષા ખીકાનેરમાં સં. ૧૬૨૩ ના માધશીર્ષ વદિ પંચમી, વાચકપદ જેસલમેરમાં સં. ૧૬૪૦ માધસિત પંચમી, આચાર્ય પદ લાહોરમાં સં. ૧૬૪૬ કાશ્યુલુ શુદ્ધ ખીજ, સૂરિપદ વેનાતટમાં સં. ૧૬૭૦, અને કાળગમન મેડતામાં સં. ૧૬૭૪ પોષકૃષ્ણ ત્રયોદશીને દિને.

કોઈ એમ માને કે આ જિનસિંહસૂરિ લઘુખરતરગચ્છના સ્થાપક હોવા જોઈએ. પરંતુ તે ભૂલ ભરેલું જ ગણાયા કારણ કે તે શાખાની સ્થાપના તો સં. ૧૭૩૧ માં થઈ છે. અને આ કર્તા તો ૧૭મા સૈકામાં થયા છે તેમજ ઉપરોક્ત જણાવ્યા સિવાય ખીજ કોઈપણ

જિનસિંહ હોય શકે તેમ નથી, કારણ કે આ ખરતરગચ્છમાં એઓશ્રી અને લઘુખરતર શાખાના સ્થાપક શિવાય અન્ય કોઇપણ સૂરિનું નામ “જિનસિંહ” હોય એવું જણાયું નથી. કાલનિર્ણય માટે પ્રસરિતમાં જણાવ્યું છે કે—

“સોળહસેં અઠહત્તર વરસેં, આસો વદિ છઠ દિવસેંછ.”
તે ઉપરથી ૧૬૭૮ નો સંવત્ જણાય છે, પણ બીજી અન્ય પ્રતોમાં કે કદાચ બૂલથી વાંચતાં એવું જણાવેલું બતાવવામાં આવે છે કે—
“સોળહસેં અઠહત્તરિ વરસેં, આસો વદિ છઠ દિવસેંછ.”
તેમાં “૪” નો “૩” બૂલથી લખાયો યા વંચાયો હોય તેવું અમેને જણાય છે, અને તેથીજ સં. ૧૬૩૮ કેટલાંક વચ્ચે-ધારે છે. હમણાં પણ કોઇ એમ ધારે કે સંવત ૧૬૩૮ જ માનનીય છે તો તે સામે અમે કહીશું કે બીજાં વિશ્વસનીય પ્રમાણથી પૂરવાર થાય છે કે સં. ૧૬૭૮ નો પાઠજ ખરો છે. જુઓ ! કર્તા પોતાને જિનસિંહસૂરિના શિષ્ય તરીકે જણાવે છે, પરંતુ ૧૬૩૮ પૂર્વે જિનસિંહસૂરિને વાચક, આચાર્ય, કે સૂરિપદ મધ્યુંજ નહોતું તે ઉપર જણાવેલી બીનાથી સાબીત થાય છે. તે વખતે તો માત્ર તેઓ ફક્ત ‘સાધુ’ હતા. તેઓને સૂરિપદ ૧૬૭૦ માં મધ્યું અને તેથીજ આ રાસની રચના ૧૬૭૮માં થયેલી ગણવી એજ સપ્રમાણ્ય અને ઉચિત છે ।

આ રાસ જૂદીજૂદી વખતે (૧૬૩૮ અને ૧૬૭૮માં) જૂદીજૂદી રીતે એકજ કર્તાથી રચાયા હોય એ માનવું યોગ્ય અને બધખેસ્તું લાગતું નથી, કારણ કે બંનેની મિતિ “આસો વદિ છઠ દિવસેંછ” એ પ્રમાણે એકજ-મળતીજ છે. કોઇએ વળી લાંડારની ટીપ કરતાં યા અન્ય પ્રસંગે સં. ૧૭૨૦ આસપાસ એવી અટકલ કરી આ રાસના નામે તેના કર્તા જિનસિંહસૂરિશિષ્ય એવું લખી ત્રીજો રાસ પણ તેઓએ એકજ જણના ચરિત્રનો બનાવ્યો છે એવું લખ્યું છે, પણ, મને લાગે છે કે પ્રતિમાં પ્રતિ લખ્યાનો સં. ૧૭૨૦ લખ્યો

હશે તે ઉપરથીજ રચનાનો સં ૧૭૨૦ બંધ બેસાડી દેવાની ભૂલ થયેલી જણાય છે. જુઓ સાક્ષર મનઃસુખ કિરતચંદ મેહતા-(કે જેણે જૂદીજૂદી ટીપોપરથી લખેલી છે.) કૃત જૈન રાસમાલા—

શાલિભદ્રરાસ	૧૭૨૦ આસપાસ	જિનસિંહસરિસિંધ્ય.
”	૧૬૮૮	મતિસાગર
”	૧૬૭૮	”

તો જણાવવાનું કે આ અનુમાન ખોટું છે અને આ કર્તાએ શાલિભદ્રનો એકજ રાસ રચેલો છે પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની ભૂલો થયેલી હોવી જોઈએ. આ રાસ ઉપરાંત અન્યકર્તાની ખીજી કૃતિઓ નીચે પ્રમાણે છે—ચંદ્રાનરાસ, સંધ્યણીરાસ સં ૧૬૭૫, અને ચંપકસેનરાસ સં ૧૬૭૫ (પાટણ ભંડાર ત્રીજો). આ પ્રમાણે અન્યકાર વળુન સપાસ કર્યા બાદ—

અન્યવિવેચન—

પર ઉતરીશું. વિવેચનપૂર્વે મારે જણાવવું જોઈએ કે આ રાસની એક પ્રતિ શ્રીમાન પંચાસ કમળવિજયપાસેથી સંવત્ ૧૭૨૦માં લખેલી પ્રાપ્ત થઈ. જે કે તેના અક્ષરાદિ સારી રીતે લખેલ હતા છતાં પણ જોઈએ તેવી શુદ્ધતા નજ હતી. આને પ્રથમ—

ભાષાવલોકન—

તરીકે તપાસીએ તો કહેવું જોઈએ કે, જેવી જૂની લગભગ ૧૫માથી ૧૭મા સૈકાની-ભાષા વાપરેલી છે તેવીજ ભાષા લખ લખીએ તો વાંચકોને તે ભાષા અગમ્ય અને ગુચ્છવાડા ભરેલી થઈ પડે. તેથી તે ભાષાને ચાલુ ભાષામાં ફેરવી તે પ્રમાણે સુધાર્યું છે. આ પ્રત એટલી બધી અશુદ્ધ નહિ હોવાથી વિશેષ ખાદેરઆદિ કાંઈ કરવું જરૂરનું થઈ પડ્યું નથી. ભાષામાત્રમાં જે ફેર કર્યો છે તે નીચે પ્રમાણે છે. અર્થાત્ મૂલભાષા આ પ્રમાણે છે.

હાલ પહેલી પાતું બીજું.

“ મગધદેશ શ્રેણિકબૂપાળ, પોતમ ન્યાય કરમ ચક્રિસાલ;
ભાવબેદ સુધા સરદહમ, જિણુવર-આણુ અખંડિત વહમ. ૧”

પાતું ૩ મું. હુહો.

“ હિવ નીપજતાં ખીરનઈ, વાર ન લાગી કાઈ;
કારણુ સકળ મિલા પછી, કારિજ સિદ્ધિજ થાઈ. ૧ ”

પાતું ૫ મું. હુહો.

“ સંગમ વાત ન કા કહી, પાછલી વિતમ જેહ;
દેઈ દાન પ્રકાસ્યસ્યઈ, રૂલ નીગમરમઈ તેહ. ૧
દેઈ દાન પરકાસ્યસ્યઈ, વરિં ન પડસ્યમ તેહ;
રૂલ તો તેહિજ લે રલા, શુભ ન વૂહી ભહ. ૨ ”

પાતું ૮ મું. હુહો.

“ અગનીઆલમઈ ધોવતા, મલ જંડઈ તતકાલ. ૧
જે પહિરસ્યઈ સો જાણુસ્યમ, અવર ન જાણુમ બેઉ;
પરદેસી ઉભા કદઈ, રચણુકંબળ કો લેઉ ? ૨ ”

પાતું ૧૦ મું. હાલ.

“ અંતરજમી ઉપરઈ, જાઓ તનધન ઉવારિજઈરે;
તઓ કંબળતું ર્યું આજમ, પલિ મુજવાત સુણીજઈરે. ૩
નારી કુંજરની વસ, પહિરયાં સાયળ ધાસઈરે;
તે તો માર ધાળલા, પહિરઈ કેમ તમાસઈરે. ૪ ”

પાતું ૪૫ મું. હુહો.

“ પેષિ સિલાપટઉપરઈ, પેદ્યો પુત્રરતન; ૧
એવડમ વિરહમ વિહસતો, જતન કરઈ લપ કોડિ. ૨ ”

પાતું ૪૫ મું. હાલ.

“ ઇતલા દિન હું જાણુતીરે હાં, મિલસ્યઈ વાર બિચાર;
હિવઈ વચ્છમેલો દોહિલોરે હાં, શુવનપ્રાણુઆધાર. ૧

માયડી નયણિ નિહારી, બોલો બોલ બિચારી;
અણુબોલ્યાં ધણિવારિ, થાયછ કિમ કરારી. ૨ ”
પાતું ૪૭. મું. હાલ છેલ્લી.

“ ધણિ અવસરિ ઐણિક પરચાવછ, લદા ફિરિ ધર આવઠછ;
પડિલાભી નં સહી પ્રતાવછ, તિણિ ગાદછ પ્રજતાવઠછ. ૧
પોતાનો બોલ્યો સંભાલછ, હરપિત હુયઓ તિણ કાલંછછ; ૫
પરતપિ દાનતણાં ફળ જણી, ભાવ અધિક મનિ આણીછ;
અદલિક દાન સમંપો પ્રાણી, એ શ્રીજીવરવાણીછ. ૭”
વિગેરે, વિગેરે.

અત્ર, ભાષાવલોકનસંબંધે જણાવવું જરૂરું થઇ પડશે કે,
આ આખા વૅલ્સુમર્મા આણેલાં ચારે રાસાઓની ભાષા તમામ
“ શુદ્ધગુજરી છે, ” એમ તો કથી શકાશે નહિજ. પણ જૈન-
કવિઓદ્વારા રચાયેલ કાવ્યોમાં, વિશેષે આટલી ભાષાઓનો સમાવેશ
પણ મ્હોટે અંશે થયેલો જોવામાં આવે છે.

ગૂજરાતી,
માગધી,
શૂરસેની,
અપભ્રંશ,
પ્રાકૃત,
મારવાડી,
અને હિન્દી.

ગૂજરાતીમાં પણ કાઠિયાવાડી અને કચ્છીભાષાઓને
પ્રયોગ ધણેક અંશે માલૂમ પડે છે. આંહી એટલું દર્શાવવું અયોગ્ય
જણાશે નહિ કે “માગધીભાષામાં” કેટલાક આખા રાસાના રાસાઓ
પણ જૈનકવિઓએ રચ્યા છે.

આ શાલિભદ્રરાસો, વિક્રમના પંદરમાં સૈકામાં થયેલ

શ્રીજિનકીર્તિમૂરિના “ દાન-કદમ, અથવા ધનાચરિત અને શ્રીધર્મકુમારકૃત “ શાલિભદ્રચરિત ” નામના સંસ્કૃત-અથોઉપરથી શ્રીમતિસારે રચ્યો હોય, તેવું અતુમાનવા ઉપર હું તે અન્થો અને રાસ જોતાં આવ્યો છું. જો કે આ અતુમાન આ ઉપરથી થયું તે લખાણથી જણાવવું, એ વધારે સાફ છે, છતાં એકદમ જરૂરીયાતજ છે તેવું મને લાગતું નથી. બન્ને કાવ્યો જોતાં તત્કાલત માત્ર એટલોજ છે કે તે સંસ્કૃતઅન્થોમાં શાલિના ભવથીજ આરંભ કરી, પછી પૂર્વભવ જણાવ્યો છે, જ્યારે આમાં પ્રથમ પૂર્વભવ કહી, પછી શાલિનો ભવ આરંભ્યો છે. ધનાચરિતમાં વિશેષ ધનાનીજ વાત છે, કે જે ધન્નો શાલિભદ્રનો બનેલી હતો. જૈન-પંડિતોએ કથા, ચરિત, અને સુન્દરશ્લોકમાં મુખ્યત્વે દાનશીલિત-પણાવઆદિ ધર્મપ્રતિપાદનરૂપ કેવો બોધદાયક ઉપદેશ કરી જન-સમાજપર ઉપકાર કર્યો છે તે આવી આવી તેઓની અનહદ કૃતિઓ જોવાથી જણાઈ આવે છે. ધર્મશાસ્ત્ર, નીતિ; રીતી; આમ્ય-શરીર-રૂપાદિ વર્ણન; ઐતિહાસીક બનાવઅને બ્યવહારધર્મ વિગેરેનો ભાવ; તથા આંતરિક કથાઓને પણ આબેદ્રવ્ય ચિતરવામાં તેઓ ચૂક્યા નથી. મુખ્યે ધર્મમાર્ગમાં દાનશીલિતપણાવને પ્રધાનરૂપ માનેલ છે. અને તેમાં પણ વિશેષે સંસારત્યાગી નહિ તેવાઓને કાળે તો વડપણે દાનધર્મજ માન્ય થયેલો છે. અને આ શાલિરાસામાં મુખ્યપણે તેનીજ-દાનનીજ વાત, ફળ, અને મહાત્મ્ય વિગેરે આણેલાં છે.

કવિ આરંભમાં મંગળ-આચરણ કરી શું શું વાત કહીશું તે તે જણાવી શાલિના પૂર્વભવથી પહેલી ઢાલ શરૂઆતે છે. પૂર્વ-ભવમાં શાલિનો જીવ, શાલિઆમમાં દરિદ્રાવરથાવાળી ધનના નામની વિધવાનો સંગમ નામનો પુત્ર હતો. ધના સંગમસહિત ઉદરપૂરણા માટે શાલિઆમથી એણિકની રાજગૃહીમાં આવી, ઘેરે ઘેરે વૈતરૂં કરી, મહાવિટંબનાએ અડધું-સડધું પેટ ભરી ખાતી. તથા સંગમ લોકિના

વાગ્દેશ્યાં ગામ બહાર ચરવી લાવવાનું કામ કરતો. એક વેળા કોઈ પર્વવિશેષ હોવાથી ગામના લોકોને ક્ષીરભોજન જમતાં જોઈ સંગમને પણ મનસા થઇ, અને માતાપાસે ક્ષીરભોજનની માગણી કરી. પણ જ્યાં ધંટીગાળામાં બંટીનાંજ ફાંફાં, તો પછી પાપસ-લાલજી શી રીતે પૂછું થાય ! માતાએ કંગેરના પણ વજ્રખા બતાવ્યા. છેવટે મા અને દીકરાને શોકમય જોઈ ચાર ચતુર પાડોસજોએ ખાંડ, ઘી, દૂધ, શાલિ આપ્યા, એટલે ખીર પ્રાપ્ત થતાં વાર ન થઈ. કારણ—

“ કારણ સકલ મિલાં પછી, કારણ સિદ્ધજ થાય. ૧ ”

તદનિયમાનુસારે ખીર થઇ, પુત્રને યાળા માંડી બેસાડ્યો, અને માતા કાર્યવશાત્ રસોડું છોડી બીજાં ખંડમાં ગઇ. ખીર ઉજીય હોવાથી સંગમ હળવે હળવે ફૂંકતો હતો તેટલામાં એકમાસના ઉપવાસી સાધુ ભિક્ષાર્થે ત્યાં આવ્યા. સંગમને અત્યાનંદ થયો, અને પાપસધાળ ઉપાડી સધળી સાધુને અર્પી, પોતાને બહુધન્ય માનવા લાગ્યો. કારણ—

“ ભવભવ ભમતાં દોહિલાજી, ચિત્ત, વિત્ત, ને પાત્ર;

કોણ ત્રણે લહી સામટાજી, દીલ કરે ખિણુ માત્ર ? ૬ ”

અભય, સુપાત્ર, ઉચિત, કીર્તિ, અને અનુકંપાદાનમાં પાત્ર-સુપાત્રને દાન દેવું તેજ વધારે યોગ્ય ગણાય છે.

હમેશાં સંસારની ઉપાધિને તિલાંજલિ દઈ અભયદાનમાંજ પ્રવર્તતા, અને અક્લંકિતવૃત્તિવાળા સાધપુરુષોનેજ સુપાત્ર ગણી શકાય છે. તેજ પ્રમાણે સારું પાત્ર, પ્રપ્રસિદ્ધ સ્વચિત્ત, અને યોગ્ય વિત્ત-ખીર ત્રણે એકત્ર થવાથી સંગમને દુઃકરદાનનો મહાલાલ થયો, અને ધણું પુણ્ય ઉપાજનું. ખીર વહોરાવી, સાધુ વિદાય થયા, યાળમાં અવશેષ ક્ષીર બાકી રહી, અને માતા પાછી ત્યાં પુત્રપાસે આવી. યાળમાં થોડી ખીર બાકી રહેલી જોઇ માતાએ ફરીને બીજી

વધેલી ખીર પીરસી, પુત્રે ખાધી, અને માતાને વિચાર થયો કે—

“ એટલી ભૂખ ખમે સદા, ધિક્ક મારો જન્મવાર. ૩ ”

આ વિચારઉપરથી પુત્રને માતાની પણ દષ્ટિ લાગી, સારે વિધુચિકા-કોલેરા થયો, અને મરણ પામી સંગમ તેજ રાજગૃહીમાં ગોલદ્રશેઠને સાં પુત્રપણે ઉપન્યો. આંહીથી કથાની શરૂઆત થાય છે. આ ભવની માતાએ સ્વપ્નમાં શાલિદેવ જોયું તેથી શાલિદેવ નામ સ્થાપ્યું. અતુકમે બાળ ગધ, યૌવના પ્રાપ્ત થઇ, એટલે માતા પિતાએ ડર ટ્રેડિપુત્રીઓ પરણાવી. અને ગોલદ્રશેઠ—

“ સકળ પૂત જે ધર રહે, તાસુ જન્મ અકથ. ૨ ”

તો વિચાર કરી સંયમ લીધું. હેવટે ગોલદ્ર કાળ પામી સુરલોકે ઉત્પન્ન થયો. પુત્રસ્નેહવશે તે દેવ દરેરાજ ગગનમાંગેથી ડડ પેટીઓ મોકલવા લાગ્યો. (કેટલેક એમ જોવામાં આવે છે કે ડડ પેટી નહિ, પણ રોજ ૯૯ પેટીઓ તે મોકલતો ડડ વસ્ત્રની, ડડ આભૂષણોની, અને ડડ ભોજનની) આ રાસામાં તેત્રીશમાત્રજ જણાવેલી છે. દરેક જાતની તેટલી હેવાથી બન્નેને પ્રતિપાલ અર્થ એકજ રહી શકે છે. રોજ પેટીઓ આવતી, શાલિ અને સ્ત્રીઓ તેને ઉપભોગતી, અને બીજે દિવસે તે તે વસ્ત્ર અને ભૂષણ નિર્માય થતાં. આ પછી રત્નકંબલવાળા સોદાગરોની કંબલો, રાજગૃહીમાં કાઠ પણુ સ્થળે ન ખપવાથી, તેઓને શાલિમહેલ પાસેથી પાછા જતાં, ભદ્રા તેઓને તેડાવે છે. રત્નકંબલ સોળમાન હોવાથી માતા દિલગીર થાય છે, હેવટે બત્રીશ વધૂમાટે બત્રીશ ટુકડા કરવા ફરમાવે છે. “ બ્યાપારીઓ અવિશ્વસનીયજ હોય છે ” તેમ આંહી પણ બને છે. “ વખતે ચૈસા મળશે, કે જતા રહેશે ” તેવા ભયથી સોદાગરો અગાઉથી નાનુંની માંગણી કરે છે, તે સ્વીકારાય છે, કંબલના બધે ટુકડા કરાવાય છે, અને બત્રીશ વધૂઓને વાટી દેવામાં આવે છે. કવિ, શાલિ-ક્રદિતું અત્ર થોડુંક વર્ણન કરે છે—

“ઝઠારી ઠાઠાર ખોલાવે”, મણુવા ત્રીજો જણ ખોલાવે;
જતો કુણુ જોવે રૂપેયા, પગસ્યું ઠેલીને સોનેયા. ૬
હીરાઉપર પગ ઘર્ષ હાથે, માણીક કુણુ મંજુસે ધાથે;
પાર ન કો દીસે પરવાથે, કાચતણી પેરે પાચ નિહાથે. ૧૦
લાખગમે દીસે લસળીયા, મોતી મૂલ ન જાણુ ગંધીયા;
એણીપેરે ઋદ્ધિદેખી થંભાણો, પાછો ન શીરી શકે લેખ નાણો. ૧૧”

આ ઉપરથી આપણને શાલિભદ્રની જ્ઞાનપુન્યબળે પ્રાપ્ત થયેલી ઋદ્ધિનું જ્ઞાન થાય છે.

મેણિકની ચૈલણુરાણીએ કંબલ માટે હઠ ત્યજી નહિ.
રાજાએ કંબલઆપારીઓને તેડાવ્યા, અને એક કંબલ મોઢે માચ્યા
દામ આપવા કણુલીને માંગી. વણિકે, “ભદ્રામાતાએ એક કંબલ
રાકડા દામ આપાન હતા ત્યાં લેઈ લીધી” એમ જણાવ્યું.
રાજાએ ભદ્રાને ત્યાં અતુચર મોકલી કંબલ મંગાવી, ભદ્રાએ “સોજો
કંબલના બળે ટુકડા કરી બત્રીસ વજ્રોને આપી દીધી, અને
તેઓએ હાથ પગ લુંછીને ઉકરડે નાખી દીધી” તેમ જણાવ્યું. રાજાને
તેવા ભાગ્યશાલિ શાલિકુમારને મળવા ઈચ્છા થવાથી, અભયકુમારને
ભદ્રા પાસે મોકલાવે છે. ભદ્રાને આ રૂચતું નથી. અને તેથી અભ-
યકુમાર સાથે અમૂલક વસ્તુઓનું બેટણું લઈ રાજા પાસે આવી,
રાજાને પોતાને આ પધારવા વિનવિ કરે છે. રાજા કબૂલે છે, અને
શાલિની સમૃદ્ધિ જોવા શાલિકુમારને મહેલે જવા નીકળે છે. રાજાનું
આમમન યતાં ભદ્રા સ્વાગત કરી ચોથા માળઉપર રાજાને
બેસાડી પોતે ઉપર શાલિકુમારને તેડવા જાય છે. માતાએ
“એણિક ચોથે માળે આવ્યા છે, માટે સ્ત્રી-આદિનો ત્યાગ કરી નીચે
આવો” જણાવ્યું. “એમાં પૂછાછો શું ? અગાઉ કદિ કંઈ પણ પૂછતાં
નહિ ! માટે એનું જ મોલ હોય તે આપીને લઇને બંડારમાં ભરી
રાખો.” આનું શાલિએ કહ્યું. માતાએ કહ્યું, “એ કંઈ કરિયાણું”

નથી ! પણ આપણા જેવા હજારો લક્ષ્મીવાન જેને મસ્તક નમાવે છે, તે મગધેશ શ્રેણિકરાય છે !” માતૃવાક્ય સાંભળતાં જ શાંતિને એક થયો અને વિચાર થયો કે—

“ પરમપુરૂષવિષ્ણુ કેહની, શીસ ન ધારું આણુ;

કેસરી કદિ ન સાંસહે, તુરિયા જેમ પહ્લાણુ । ૩ ”

“ધિકાર છે મને ! મહારા માથે પણ ધણી છે, તો પછી હવે આ, આથનું પ્રયોજન શું ? જે આથ નરનાહની મરજીવિના રાખી શકતીજ નથી, તો હું એનો—આથનો સર્વથી પહેલો સાગ કરું.” ઇલાદિ વિચારી, છેવટે માતાનું વચન માન્ય રાખી સ્ત્રીઓ-સહિત રાજાને મળવા નીચે ઉતરે છે. રાજા જોઇ આનંદ માને છે અને પોતાના ખોળામાં, પુત્રવત્ ગણી બેસાડે છે. પરંતુ “હસ્ત સ્પર્શથી જેમ ધૃત એસરી જાય છે,” તેમ, રાજાના સ્પર્શનથી શાંતિ પાણી પાણી થઇ ગયો. માતાએ નૃપને છોડી દેવા વિનવ્યો, અને શાંતિ ત્યાંથી ઉડી સ્વભૂમિપર ગયો.

બદ્ધા નૃપબંધિતમાં પ્રથમ તેને સ્નાનાદિ કરાવે છે. સ્નાન કરતાં રાજાની વીંટી પડી જાય ? રાજા પોતાનો હાથ ઉંચો લઇને તપાસે છે, પરંતુ લજ્જાવશાત્ તેનાથી કાંઈ બોલી શકતું નથી. બદ્ધા ચેતી જાય છે, અને ઘસીને સાન કરી જળકળ ચલાવી નૃપવીંટી કઢાવી આપે છે. આંતે રાજાને પરિવારસમેત દિવ્યવસ્તુઓનું બોજન કરાવી, તાંબુલાદિ આપી, વસ્ત્રાભૂષણાદિકનું ભેટણું કરી વિદાય કરે છે. રાજા સ્વ, અને શાંતિરિદ્ધિ જોઈ વિચાર કરે છે—

“ ચિંતે મગધાધીશ, પુન્ય પટંતરો, સ્યો સેવક ! ને સ્યો ધણી એ ! ;

સું કરવેા વિષવાહ, દેખી પરધન, ઇત્ર કમાઇ આપનીએ. ૮ ”

શાંતિને, શ્રેણિકને સ્વામી જાણી વૈરાગ્ય થયો, અને સ્ત્રીઓદિ પરિવારપર અહેતાળુ થયો. બીજીએ સ્ત્રીઓએ વિવિધઉપાય યોગ્યા, માતાએ પણ સુંદરીત્યા સમજાવ્યો, પણ “ વીરપુરૂષો જેમ હાથમાં

જેએલા તીરને પાછું જે'ચતા નથી " તેમ, શાલિ પશુ વિરાગથી પાછો હઠ્યો નહિ. આવામાં શ્રીધર્મદોષસૂરિ ત્યાં પધાર્યા, શાલિભદ્ર સપરિવાર વન્દનાર્યે આલ્યો, ગુરુએ ઉપદેશ દીધો, અને શાલિ વૈરાગ્ય-પ્રત્યે સુદૃઢ બન્યો. ત્યાંથી માતા પાસે આવી સંસારત્યાગમાટે આજ્ઞા મળે છે. માતા ફરી યુક્તિઓથી સમજાવે છે. વધારામાં એમ પશુ સમજાવે છે કે, " તું તો વારંવાર કહેતો હતો કે—

“ વાત મ કાઠો પ્રતતણી, અનુભતિ કાષ્ઠ ન દેસીરે
સુખ ભોગવી(શ) સંસારનાં, પાડોક્તી પ્રત લેસીરે. ૧”

છેવટે માતા દશ દિવસ રહેવા અત્યાગ્રહ કરે છે, અને શાલિ-કુમાર તે પ્રમાણે કરવા મરજીવાન થાય છે. અનુક્રમે શાલિકુમાર રોજની એક એક નારી ત્યજે છે અને તે પ્રમાણે ચાર દિનમાં ચાર નારીઓનો ત્યાગ કરે છે.

આહીથી કવિ ધનાવૃત્તાંત કહેવા મડિ છે. શાલિભદ્રની એક ન્હાની બહેન સુભદ્રા છે. તેને તેજ ગામમાં ધન્નાશેઠની વેરે ખરણુવેલી છે. એક દિવસે ધન્નાને સ્નાન કરાવતાં સુભદ્રાને બાંધનો વૈરાગ્ય સ્મૃતિમાં આવતાં હૃદય ભરાઇ આવ્યું, અને ધારાવહી ધનાઉપર એક અશ્રુબિન્દુ પડ્યું. કારણ પૂછતાં “ શાલિભદ્ર નિત્યની એક એક સ્ત્રી તજે છે, અને સંયમ લેવાનો છે” તે જણાવ્યું. સાહસીક ધનાએ મોહું ફેરવ્યું અને શાલિરીતિને ધિક્કારવા લાગ્યો. શાલિને કાયર કહેવા લાગ્યો, અને એ પશુ કહી દીધું કે “ ત્હારા બાંધ જેવો કેણુ ? ત્હારો બાંધ દમવિનાનો છે. છોડવી હતી તો સામ-દીજ બત્રીશ શું નહીં છોડી શકાતે ? ” બહેનથી પ્રીતમવચન સાંખી શકાયું નહિ “ ગમે તેવો તોપણ બાંધ, એકજ થોહી, અને એકજ માતના પુત્ર ” તેણે સ્વપતિને તેઓનું વચન અસંભવિત ધારી ઉપકા આપ્યો અને હાસ્યમાં ટાણ્યો. પશુ માર્યો કે—

“ દિવસ બત્રીસે છેડશેજી, વીર બત્રીસે નાર;
પોતે આઠ જીકે બેઠેજી, છેડી ! એકબુવાર ! ૧૩ ”

સુભદ્રાવચન સાંભળતવિતળ ધનનાની આંતરજ્યોતિ પ્રકટ થઇ, અને, “ તું બ હેન અને હું લાઇ ” દલી દલી ચાલવા લાગ્યો. સુભદ્રાએ અને બીજી સાતેએ ધણો સમજાવ્યો પણ ધનાએ માન્યું નહિ. અને સામે તે આઠને ઉપદેશ દીધો. આથી આઠે જણીએ સાથેજ દીક્ષા લેવા તૈયાર થઇ. આંધી કવિએ ક્રીમુખથી નીકળેલા ક્લાત્મગર્ભિત વચનનો પણ ધનાએ કેવો ઉપયોગ કર્યો, ક્રીએએ કેવી રીતે સમજાવ્યો, અને ધનાએ ફરી કેવા પ્રકારથી ઉપદેશી તે વિષય ખરેખર અમૂલ્ય વિરચ્યો છે.

આંધીથી ધનાે શાલિ-આમણે આવી શાલિને પુકારી કાગર અને વંરપુરુષ શી રીતે કાર્ય કરે છે તેનું સ્મરણ કરાવે છે, શાલિને તેથી બમણો પ્રેમ સંજમમાં પ્રવર્તવા થાય છે. તેજ વખતે તેઓના સુભાએ શ્રી જનરાજ—મહાવીરરવાની પધારે છે એવું સમાચાર મળે છે, અને તેથી તેઓ “હવે આપણી આશા ફળીભૂત થશે” તેમ વિચારી આનન્દે છે. પરંતુ શાલિભદ્ર માતા—આમાની રાહ જુએ છે એટલામાં ધનાશેઠ તો સ્વમંદિરે જઇ ધનાદિકને સુકાર્યમાં વાપરી શ્રીમહાવીર પાસે જઈ દીક્ષિત બને છે.

શાલિને માતા, અને પછી ક્રીએા સમજાવે છે, ક્રીએા પ્રુષ યોગ્ય કેટલાક કપડા પણ આપે છે. છેવટે—

“ સદા નિહોરો નિર્ભજનો, ને સખળારી ભાત. ૨ ”

તે નિયમથી તેએ । થાકે છે, અને રજા આપે છે. શાલિભદ્ર પણ ધનાની પેઠે દ્રવ્યને સુમાર્ગે બ્વસ્થિત કરી વીરહસ્તે સાધુ થાય છે. ભદ્રામાતા પૂતવિશેષે દિલગીર હોતે પણ,—

“ પૂત પનોતા સ્વું મયું, સંજમ લીધા માટેરે;
જે, તપ કરી કાયા કસે, ફળતો તેહીજ આટેરે. ૮ ”

‘‘હંસાદિ’ હંસાદિ

ઉપદેશ દબને પુત્રને સંબંધપ્રતે સુદૃઢ કરે છે. મહાવીરશાયે
બન્ને જણાઓ આમાન્તર કરતાં કરતાં, વિવિધપ્રકારથી કર્મપાપને
તપાવતાં તપાવતાં એક સમયે ફરી રાજગૃહીમાં આવે છે. ધના-
શાલિએ પારણાનિમિત્ત લિક્ષાર્થે જવા શ્રીવીરકને આદેશ માગ્યો.
શ્રીવીરે શાલિપ્રત્યે વધારામાં “ હે વત્સ ! આજ તને તહારી માતાને
હાથે પારણું થશે ” એ સૂચવ્યું. બન્ને મુનિઓ શ્રીવીરવચનથી
ભદ્રાને ત્યાં વહોરવા ગયા, પણ ભદ્રા અને પરિવારાદિ નન્દનવન્દન-
સામગ્રીમાં ધુંટાયા હોવાથી કામ્યએ જોયા નહિ, તેથી તેઓ પાછા
ગયા. ફરી શ્રીવીરવાક્યસિદ્ધાર્થે તેઓ ત્યાં ગયા, પણ પૂર્વનીજ રીત
દેખી તેઓ પાછા વળ્યા. રસ્તે તેઓને મહિ વેચનારી શાલિની
પૂર્વભવની માતા ધના મહે છે, તે તેઓને જોતાં એકદમ અટકે છે,
તથા પૂર્વપ્રીતિની લીધે તેના સ્તનમાંથી પચાડે છે, અને માતાને
તેઓપર અત્યંત પ્રેમ થવાથી પોતા પાસેનું સામટું ગોરસ તેઓને
લિક્ષાવી દે છે. મુનિઓ પણ, શુદ્ધાહારને જોઈ, લાઘ, શંકાવાળા
અર્ધ શ્રીવીરપાસે આવે છે. જગદ્ગુરુ શ્રીવીર તે પૂર્વની ધનામાતાજ
છે તેમ જણાવી; સંસારની વિચિત્રસ્થિતિ, ભવભ્રમણ, પુણ્ય-
પાપફલની વિવિધતા જણાવી શંકાને નાશ કરાવે છે. ત્યાંથી બન્ને
સાધુઓ, અનિત્યભાવનાના ભાવમાં ચઢવાથી શ્રીવીર-આદેશ લેઈ
ગિરિશિખરે “ અનશનવ્રત ” આદરવામાટે જાય છે.

આ પ્રમાણે બધું બની જાય છે એટલે ભદ્રામાતા વહ્યો-
સમેત વીર અને પુત્રવન્દનકાળે આવે છે. વીરને વાંઠી પુત્રને ન
જોવાથી પૂછે છે, અને પોતાના ભાગ્યને અત્યંત ધિક્કારે છે. છેવટે
ગિરિપર ચઢે છે, શ્રેષ્ઠિક પણ ત્યાં આવે છે અને માતા ધણી વિકાપ
કરતી હોવાથી તેને સમજાવી શ્રેષ્ઠિક પાછી વાળે છે. ત્યાર પછી કવિ
તેઓનું ભવિષ્ય, અને મન્થપ્રસસ્તિ કલા આદિ મન્થને સમ્પૂર્ણ કરે

છે. લવિષ્ણુતાનનં, તેઓ કાળ કરી “સર્વાર્થસિદ્ધિમાનમાં”^૧ જશે, અને ત્યાંથી એક અવ મહાવિદેહમાં કરી સર્વદુઃખરહિત થશે. અંતમાં કહિ—

“પરતપ દાનગણાં રૂણ જાણી, લાવ અધિક મન આણીજી;
અઢળક દાન સુમર્ષો પાડી એ શ્રીજિનવરવાણીજી. ૭”

કહી અન્દતે સમજે છે એ પ્રમાણે—

અનુત્તરં દાનમનુત્તરં તપો

હ્યનુત્તરં માનમનુત્તરં યશઃ ;

વિદ્યાગલ્લેખદ્રસ્ય ગુણા અનુત્તરા,

અનુત્તર ધૈર્યમનુત્તરં પદમ્.

શાસ્ત્રભક્ત - : કદાચે કોઈ થયો નથી (દિલગીરીસહ જણાવવું પડે છે કે - પ્રારંભ કંપલીટ થયા પછી કેટલીક બીના ઉપલબ્ધ પ્રવાધો કરી લેવા કરવી પડી છે, તે આ પ્રમાણે છે.) અને તેનું કારણ તો એ છે કે જો પ્રાપ્તિ પ્રાપ્ત થઈ હતી અને તેથીજ નવા વર્ષના આપઝાનું સંપૂર્ણ વેપારીઓ કરે છે ત્યારે લખે છે કે ‘શાસ્ત્રભક્તી કદાચે હોય.’ આ ચરિત્રનાયકનું ચરિત્ર મૂળ સંસ્કૃતમાં ધનકુમારકે ૧૩૩૪ માં રચ્યું છે તે શિવાય, વિનયસાગર, પ્રભાવ્યન્તરે સોમપ્રભે પ્રાકૃતમાં ચરિત્ર લખેલ છે. આ ઉપરાંત શાસ્ત્રભક્તના બે બે અને તેની સાથેજ દીક્ષિત થયેલ ધન્યકુમાર (ધન્ના અણુગાર) ચરિત્ર નામે ધન્નાચરિત્ર અથવા દાનકલ્પદુમ્બ જિનકીર્તિસૂરિએ, તેમજ જ્ઞાનસાગર અને શુણ્ણભદ્રસૂરિએ લખેલ છે. આ બંને ધન્નાશાલી-એમ સાથેજ ઓળખાય છે કારણકે

૧-સર્વાર્થસિદ્ધિમાનમાં શાસ્ત્રભક્ત “અહમિન્દ્ર” તરીકે ઉત્પન્ન થાય છે. “અહમિન્દ્ર” એટલે તેને શિર કોઈ બીજો સ્વામી ન હોય તેવા, અર્થાત્ પોતેજ સ્વામી હોય છે.

એકબીજાને અતલગ સંબંધ રહેલ છે. એકનું ચરિત્ર લખતાં બીજાનો ઉલ્લેખ થાયજ નહિ એમ બને તેવું નથી—શ્રીપૂર્ણભદ્રે બંનેનાં ચરિત્ર સાથેજ સં. ૧૨૮૫માં “ધન્યશાસિચરિત્ર” એ નામે ગ્રંથમાં ગુથેલાં છે.

ગૂર્જરભાષામાં આ રાસ શિવાય બન્ય રાસો રચાયા છે. એક હુંસમુનિએ શાસિભદ્રરાસ રચ્યો છે કે જે અગ્રગટ છે અને બીજો સં. ૧૭૨૭માં જિનવિજયે “ધનાશાસિભદ્રરાસ” રચ્યો છે કે જે શ્રીજિનકીર્તિસૂરિકૃત સંસ્કૃત ચરિત્રનો અનુવાદ છે અને અગ્રગટ પણ થઇ ગયો છે. આ ઉપરાંત નીચે પ્રમાણે આ પુરૂષોના રાસ સંખ્યા છે—

ધનાચરિત્ર	૧૫૧૪	મતિશેખર	રત્નવિજયનો ભંડાર અમદાવાદ.
”	૧૫૧૫આસપાસ.	જિનવર્ધન	” ”
ધનારાસ	૧૬૦૮	નેમરાજ	લીંબડી ભંડાર
ધનાચરિત્ર	૧૬૮૮	પુણ્યકીર્તિ	
”	૧૭૨૭	જ્ઞાનસાગર (વિધિપક્ષ)	
”	૦	જયવલ્લભ	રત્નવિ. ભંડાર
ધનાક્રુમાર	૦	હર્ષસાગર	
” શાસિભદ્ર	૦	કલ્યાણ	
” ”	૦	ઉત્તમવિજય	ચંચલબાઇ ભંડાર અમદાવાદ.
” ”	૦	સાધુ હુંસમુનિ (મુનિ- સુંદરસરિશ્ચિ.)	!

દ્વિતીયકાવ્યમાં—

શ્રીકૃષ્ણમશીરાસો-

દેવામાં આવ્યો છે. એ રાસ મુનિ શ્રીગંગવિજયજીએ વિક્રમના ૧૭૧૭ માં માતર ગામ કે જે ખેડા પાસે છે તેમાં રચીને પૂર્ણ કીધો છે. એઓએ ખીજી ભાષાસેવામાં ગજસિંહકુમારરાસ સં. ૧૭૭૨માં રચ્યો છે. સંસ્કૃત-પ્રાકૃતઅન્થો એઓએ રચ્યા હોય તેવું અઘાપિપર્યન્ત જણાયું નથી. જે ઉપરથી તેઓશ્રીનું વિશેષ વૃત્તાંત જાણવું એ કઠિન છે.

તેમજ કેટલીક પદ્યવલિઓ પણ જોતાં તેઓશ્રી સંબંધે કોઈ વધુ જાણવાનું પ્રાપ્ત થઈ શક્યું નથી. માત્ર જે વિચાર કરી શકીએ તે આ રાસને અતે પ્રચલિત છે તે ઉપરજ છે. પ્રચલિતમાં—

“ તપગચ્છમપડણુ ભાનુંસમાણ, શ્રીવિજયદેવ શ્રીસુરિરાયાજી;
તસ પાટે’ શ્રીવિજયપ્રભસુરિસર, તેજવન્ત સવાયાજી. ૧૫
તસ પાટે’ પ્રગટ્યો જગવન્દીત, શ્રીવિજયરત્નસુરિરાયાજી;
શ્રીવિજયક્ષિમાસુરિસરરાજ્યે’, મે’ શીલતણાં ગુણગાયાજી. ૧૬

x x x x x x x

x x x x x x x

શ્રીવિજયદેવસુરિસરસેવક, શ્રીલાવણ્યવિજય ઉવઝાયાજી;
શ્રીનિત્યવિજયકવિરાયપસાયે’, ગંગવિજયે’ ગુણ ગાયાજી. ૨૧”

જે ઉપરથી તપગચ્છના ૬૦મા પદ્યધર ભટ્ટારક શ્રીવિજયદેવસુરિના સેવક, શ્રીલાવણ્યવિજયઉવઝાયાના વંશમાં શ્રીનિત્યવિજયકવિના શિષ્ય શ્રીગંગવિજય હતા, અને તેઓએ ભટ્ટારક શ્રીવિજયક્ષિમાસુરિના આસનમાં આ રાસ રચ્યો એટલું જ જાણી શકાયું છે.

ભાષાવલોકન—

માં આ પ્રતિમા વિશેષ જૂની ગુજરાતી જોવામાં આવતી નથી, માત્ર જુજ જે ફેરફાર છે તે આ પ્રમાણે છે.

પાનું ૪૯ મું. દુહા.

“ પુરીસાદાણી પાસજી, તેવીસમો જિનચંદ;
મૂખસપતિ જિણુનામથી, પામી પરમઆણુંદ. ૧
વળી ગણુધરઆદૈં નમું, ચૌદસે આવજ;
સમરંતા પાતિક મિટૈ, જપીઇ સાચેં મજ. ૧”

પાનું ૫૧ મું. દુહા.

“ કુસુમશ્રી ભરયૌવના, ચર્ષ તે છુદ્ધિનિવાસ;
સોળશૃંગાર પહિરાવીને, માયેં મોકલી રાપ પાસ. ૨
સભામણિં આવી હર્ષસ્યું, તે કુમરી ગુણવંત;
વિવરી બોલિં બોલડાં, સાંભલી સભા હર્ષંત. ૩”

પાનું ૫૪ મું. ઠાલ ઉલ્લાસાની.

“લગનસમેં જવ આવસ્યેં, સભાલોક બેઠારે જોસ્યેં;
કરમુંકાવણીયેં મુઝ આજ, સ્યું લેસ્યો કહો મહારાજા ૧”

વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે.

આગલ ચાલતાં જે કામ થયું છે તે, જૂની ભાષા રાખવા માટે તેજ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું છે, (આ અન્યથાંબંધી ફેટલુંક કાર્ય થયા બાદ બે ત્રણ સાક્ષરો અને ભાષાશાસ્ત્રીઓનો અભિપ્રાય જોતાં તેઓએ જૂની પ્રતિવાલી ભાષા રાખવાનો મત દર્શાવ્યો. ત્યાર પછીનું લખાણ અસલની શૈલિમાજ રાખવામાં આવ્યું છે. જો કે આ પદ્ધતિ દરેકને રૂચે એ સંભવતો નથીજ. તેથી ભાષાશાસ્ત્રી અને સામાન્ય પાઠકગણ જાને આ અન્યનો લાભ સંપૂર્ણપણે લઇ શકશે કે નહીં એ સવાલ છે તથાપિ આ અન્યનો જે જે ભાગ જેટલે જેટલે અંશે જેને જેને પ્રિય, ઉપયોગી, અને જ્ઞાનપ્રાપ્તિ આપે

આપનારો થશે તેટલે અંશે હું મારો શ્રમ સફળ થયો એમ માનીશ.) જેથી તેનાં નમૂના અર્પવાની જરૂરીયાત જણાઈ નથી. થરંતુ જૂની લાપા તરીકે વધુમાં આ પ્રમાણે જ ફેરફાર છે.

૧-મોટે ભાગે ધણે સ્થળે અનુસ્વાર.

૨-“સ, સે, શે” ને ઠેકાણે “સ્થ, સ્થે, સ્યે,” એવા પ્રયોગો છે.

૩-અને “ખ” કારને સ્થળે “પ” કાર વાપરવાનો રિવાજ તો જૂની તમામ પ્રતિઓમાં છેજ.

આમાં કેટલેક સ્થળે કેટલાક અક્ષરોની ફેરબદલી કરવામાં આવી છે તે આ પ્રમાણે—

મૂલપ્રતિનો નમૂનો,	ફેરબદલીનો નમૂનો.
મુઝ, પુઝ, મુઝે, પુઝે.	મુજ, પુજ.
આવસ્યે, જોસ્યે.	આવસે, જોસે.
પ, સ.	ખ, શ.
નામ, ગુંણ, રાંણ, ધાન.	નામ, ગુણ, રાણી, ધાન્ય.
નિદાન, નિવાસ.	નિધાન નિદાન, નિવાસ,

વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે.

અન્યવિવેચન.

અન્યકાર પ્રથમ નમસ્કારાદિ મહાંલાયરણુ કરી, શીલમહિમાધિ-કારમાં કુસુમશ્રીનો વૃત્તાન્ત શરૂ કરવા જણાવે છે. પહેલી ઢાલથી કથારમ્ભ શરૂ થાય છે. તેમાં રતનપુરીના રણધવલ રાજથી રતનવતીને ગર્ભ રહે છે, પુત્રી જન્મે છે, અને તેનું નામ કુસુમશ્રી સ્થાપવામાં આવે છે. કાળે કુસુમશ્રી ભરયૌવના થતી હોવાથી તેના જેવાજ ગુણ-રૂપવાળો જમાઇ શોધવાને રણધવલ, મંત્રીને જણાવે છે. મંત્રી કુનકશાલના રાજ અરિકેસરીપાસે, તેનાં યુવરાજ વીરસેનસાથે કુસુમશ્રીના લગ્ન કરવા વિનવે છે, રાજ માન્ય

કરે છે, અને વીરસેનને તે મન્ત્રીસાથે લક્ષ્મણે રત્નપુરી વિદાય કરે છે.

કુસુમશ્રી, વીરસેનને લક્ષ્મણે મળે છે, અને પાણિમૂકાવણીએ પોતાનાં પિતા પાસે શું માંગશે તે પૂછે છે. વીરસેન શું માંગવું તે તેનેજ પૂછે છે તેથી કુસુમશ્રી, “કમળા નામનો અશ્વ, કામિત પક્ષંગ, અને વિશુદ્ધચૂડામણિ સૂડો” માંગવા લલામણુ કરી છૂટી પડે છે. લક્ષ્મણે વીરસેનને રાજ પાસે ઉપલી વસ્તુઓની માંગણી કરવાથી રાજના ખુશ થાય છે, પરંતુ જમાઇને રાજી કરવા તે આપે છે. પછી વીરસેન અને કુસુમશ્રી ત્રણ દિવસ ઢી ત્યાંથી પોતાને ગામ જવા નીકળે છે. રસ્તે જતાં પોતાના સર્વ પરિવારને અગાઉથી વિદાય કરી, તેઓ ત્રણે રત્નોની પરીક્ષા કરવા વિચાર કરે છે. જેથી તે; કુસુમશ્રી, સૂડો, અને પક્ષંગસહિત ઘોડાઉપર સ્વાર રમ્મ ઘોડાના કાનમાં કનકશાલના ઉલ્લની બદલે બચાતુરથી કુસુમપુરી ઉદ્યાનમાં મૂકવા બોલી દે છે, એટલે ઘોડો ગગનમાર્ગે ઉછળી કુસુમપુરીના ઉદ્યાનમાં લાવી તેઓને મૂકે છે. વીરસેન, કનકશાલને બદલે આંહી લાવવાથી ઘોડાઉપર શરસે બરાય છે, તેને પોપટ આત્માસન આપી “તમેજ બૂલથી આંહી લાવવા સૂચ્યું હતું” એમ સમજાવે છે. વીરસેન નિર્જન કુસુમપુરીના દિદાર જોવા પોતે જવા ધારે છે. કુસુમશ્રી, પોપટ, અને પક્ષંગને ત્યાં મૂકી વીરસેન ઘોડાઉપર બેસી નિર્જન નગરપ્રત્યે જાય છે. કવિએ જનશ્રુત્ય નગરવર્ણન આલ્હાદદાયક ચિતાર્યું છે—

“સમભૂમિ દીસે” માલીયારે લાલ,

સુન્દર હાટની ઓળ, મન માં

ગોખ ચિહ્નદિશે સોબતા હો લાલ,

અતુપમ નગરની પોળ, મન મોં કું ૧૧

ઠામ ઠામે દીસે દીર્ઘિકા હો લાલ,

સ્ફટિક સોપાન ઝલકંત, મન માં

શીતલજલ ભર્યાં નિર્મલાં હો ભાલ,

પણ કાલાં કા ન દીસન્ત, મન મોં કું ૧૨
ધ્વજસહિત દીપે ભલારે લાલ,

કનકમય ગ્રાસાદ; મન માં

કાસીમાં ઝલકે ધણુરે લાલ,

જેણે દીઠે ઉપજે આલ્હાદ, મન મોં કું ૧૩

વિગેરે વિગેરે, વિગેરે.

નગરી જોઇ વીરસેન પાછો આવી, રાત્રીવાસો ત્યાંજ રહે છે. રાતના આછી નાટિકધ્વની વીરસેનને કાને પડવાથી, દિશાએ જવાતું બાતું કાઢી તે, તે જોવા જાય છે. નાટિક દેવોતું હોવાથી મસ્તુલ થઇ લાંબો વખતસુધી ત્યાંજ જોવાને હિમો રહે છે. વીરસેનને આવતાં વાર લાગવાથી કુસુમશ્રી ધણુ ઉચાટ કરે છે, અને નિદ્રા આવવાને લીધે સૂઈ જાય છે. પાછલથી કોઇ ધૂતારો આવી પલંગ અને અશ્વ ચોરી લે છે. પરાદિઉં ચતાં પોપટ અને કુંવરી જાગે છે, કુંવર પણ એટલામાં આવી પહોંચે છે અને અશ્વપલંગ નહિ જોવાથી બેહદ કલ્પાન્ત કરે છે. છેવટે ચાકી પાદ્મદેવીમન્દિરે ત્રણ દિવસના ઉપવાસ કરી બેસે છે. દેવી પ્રકૃત થઇ, “ધણુ કાળે રત્નો સ્થાપરશે” એમ કહી, સ્વપુરે જવામાટે સમુદ્રતટે ધ્વજપાસે બેસવા કહે છે, જે પ્રમાણે તેઓ આવીને ત્યાં બેસે છે. સાગર ધનપતિતું બહાણુ, તે ધ્વજ જોઇ ત્યાં અચકાય છે, અને સાગરશેઠ તેઓને બહાણુમાં લઇ પ્રમોદ્યુક્ત આશ્વાસન આપે છે. પરંતુ કુસુમશ્રી તો તેના કપટિપણાને કળિ જઇ સાગરશેઠનો ભડસો ન કરવા વારાવાર વીરસેનને કહે છે, પણ તે, “ભાવિપ્રબલ” ન્યાયે ગણુકારતો નથી. સાગરશેઠ, કુસુમશ્રીની રૂપલાવણ્યતા જોઇ મોહાધિ બની, વીરસેનને સાગરમાં હડસેલી દેવડાવે છે. કુસુમશ્રી પણ તે જાણી વિરહાનળથી પરજળે છે, અને સાગરશેઠથી પોતાતું શીલ બચાવવા સાગરને યરણુ જવા દૂકો ભારે છે એટલામાં, પાદ્મદેવીના સ્મરણથી વીરસેન આવી

કુસુમશ્રીને મળે છે, અને શાહનો દોષ છે, એમ સમજા બેસાડ્યોને માલુમ પડે છે.

અનુક્રમે બહાણને ચાલતાં એક ઉત્પાત નડે છે. દરિયાના કુંગરની કડાણમાં અથડાઈ તે ભૂમિતળે ખેંસે છે. તેમાંથી વીરસેન અને કુસુમશ્રી બન્ને જણાંઓ જૂદે જૂદે દ્રલકે રહી, જૂદી જૂદી દિશામાં નીકળી જાય છે. વચમાં વચમાં શાણો સડો એકએકના એકએકને કુશલસમાચાર સુણાવે છે, એવામાં પોપટને અતિ તૃપ્તા લાગવાથી કુમરકુમરીનો આદેશ લઈ કિનારે જળ પીવા જાય છે. આંદીથી કવિ વીરસેનને દરિયામાં રાખી પહેલાં કુસુમશ્રીનો વર્તાત શર કરે છે.

પાદીઆહિપર તરતા તરતા કુસુમશ્રીને એક મગરમત્સ્ય ગળે છે. આગળ ચાલતાં તે મગર શ્રીપુરનગરના ધીવરની જલથી પકડાઈ પુરુષ (પુરુષા) વેશ્યાને ત્યાં વેચાય છે. વેશ્યા તેને વિદશ-વતા અંદરથી કુસુમશ્રીને નીકલતી જોઈ, “સ્વધંધામાં ભાગિણી મળી” એમ વિચારી આનંદમાને છે. ત્યાંથી પુરુષ તેને પોતાને ક્ષેર લાવે છે. કુસુમશ્રી મૂર્છામાંથી જાગૃત થઈ જુવે છે તો સુન્દર-મહેલમાં પોતાને જોવાથી વિચારે છે ૩—

“એતો મૌલ નૃપસારીજો, દીસે છે કાઈ ઇન્ધ્ર લાલરે;
પણ પુરુષ કો દીસે નહીં! જિહાં તિહાં નારીયું સમ્ય લાલરે.

હવે ૦ ૧૫

ઇમ વિચારી મન ચિંતવે, એહ કારણ વિષવાદ લાલરે,
અસંભવ વાત દીસે અછે, નહિ! ઇન્ધ્રિયતણા પ્રાસાદ લાલરે.

હવે ૦ ૧૬”

તેથી કુસુમશ્રી, આ મકાનો કોનાં છે એમ પાસે રહેલી પુરુષ વેશ્યાને પૂછે છે, પણ વેશ્યા પહેલાં કુસુમશ્રીનો અર્થ જાણવા હિતુક થાય છે. જેથી કુસુમશ્રી પોતાનો ખરો વર્તાત નીચકુલના લયને લીધે નહિ જણાવતાં આલકથનથી પોતાનું નામ, “વસન્તપુરના

કેવલ વ્યવહારીની પુત્રી રતનવતી છે ” તેમ જણાવે છે. વેશ્યા
 થોતાનો નીચ ધંધો કરવા સતીને સમજાવે છે, જેવટે ન માનવાથી
 ધૂમકાં આપી વેશ્યા થવા દયાણુ કરે છે. જેથી કુસુમશ્રી હાલ
 ગુરત તો “ખુદ્યુ” ગાડું કાઢે” એ નિયમથી તેને તે કહે. તેમ કરવા
 હા કહે છે. પણ હમાસ સૂધી દાનશાલા માંડી ગરિયશુરનાં અને
 પ્રદ્મહિને દાણો આપવા વિનવે છે, જેમ કરવા ખૂશી થઈ વેશ્યા તેને
 રાજ અનાજ પૂરું પાડે છે. નિત્ય પરદેશનાં નવાનવા પક્ષીઓ આવીને
 ચૂણુ ચણે છે, પરન્તુ કુસુમશ્રીનો આ પ્રયત્ન તો પોતાના પોપટ માટે છે,
 જે પ્રયત્ન પણ કમચકી ફળીભૂત થવા પામે છે, અને સ્વકીર
 આવીને મલે છે. એ કએકને અત્યંત પ્રમોદ સાથે સ્વવીતક
 સંભલાવી સાથે રહે છે. સૂડા અને પુદ્ગલો મિલાપ ચતાં પુદ્ગલ
 સૂડાપર અત્યંત ખ્યાર બતાવી સૂડાને વનવાસની વાત સંભલાવવા
 કહે છે. સૂડો તે વાત ભેગો પુદ્ગલને આ પ્રમાણે અત્યંત મઉપદેશ
 આપે છે.—

“કહે કિર મોટા નર પતિ માતજી ! વિક્રમ-સોજજેવા નિર્મળાજી;
 નાવી વસુધા તેને સાથ માં તે પાણુ મૂઠી ગયાં એકલીજી. ૨
 વળી, મુજસરિખો જોય માં જે જ ગર્માહી પરગડોજી;
 જે ! રાવણસરિખો રાય માં તે હાંકા મૂઠી ગયાં એકલીજી. ૩
 કહું છું ખરું હું એહ માં સુકૃતપુણ્ય તમે સંચળોજી;
 રૂકું કિજે તિહાં તિહાં જેહ માં પાપે લોક ન વંદજોજી. ૪”

વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે.

જેવટ ગણિકા પોપટઉપર રાજી થઈ સુવર્ણનું પાંજરું કરાવી
 પોપટને કુસુમશ્રીપાસે રાખે છે. કુસુમશ્રી, “પોતાનું શીલવત
 ગણિકાદારે કેમ રહેશે ? તથા અત્યારસૂધી હમહિનાની અવધિ
 ફરી રાખ્યું છે, અને તેનો છેલ્લો દિવસ પણ આજજી છે,” વિગેરે
 પોપટને જણાવે છે. પોપટ કોઈ પણ ચિન્તા નહિ કરવા

કહે છે. અને “કાઈ શુદ્ધિપ્રપંચ કરી તમારું શીલ જાલવીશ !” એમ જણાવે છે. “જેવો શુદ્ધિપ્રપંચ ધનવતીએ કર્યો હતો, અને પોતાનું શીલ જાલવી શકી હતી.” કુંવરી તે ધનવતીપ્રપંચ જાણવા ઈતેજરીથી જીવે છે. પોપટ તેને ધનવતીદત્તાંત પાના ૧૦૧ થી ૧૩૩ માં કહી સંભલાવે છે. આ વૃત્તાંતને કવિએ આખેદુખ ચિતાર્યો છે. વિસ્તારભયથી ત્યાંજ જોઈ લેવા લલામણુ કરવી પડે છે. આ વૃત્તાંતને એક જૂદા કાવ્ય તરીકે પણ ચોથા સ્થાન તેવો છે. કવિ પણ વૃત્તાન્તાન્તે શુદ્ધિને વખાણતાં કહે છે કે—

“શુદ્ધિના મહિમાથી ધનવતીઈ, રાખ્યું શીલનત સારરે;

ગંગાવિજય કહે સડત્રીસમી ઢાલે, સુવટે કલો અધિકાર.

સં ૦ એ ૦ ૧૭”

સડો પણ તે પ્રમાણે કરી સ્તીશીલ સાચવવા વચનથી બંધાય છે. પછી તેજ દિવસે છમહિનાની અવધિ ખલાસ થતી હોવાથી વેશ્યાએ જરૂરપણે કુસુમશ્રીપાસે મોકલવામાટે પૂછવ્યું. પોપટે ૫૦૦ દીનાર લઈ, રાત્રીના ચાર પહોરમાત્રજ રહેવા જે ઇચ્છા દર્શાવે તેવાજ લપટોને મોકલવા સૂચવ્યું. આથી ૫૦૦ દીનાર આપી શકે તેવો કામીજન ત્યાં પહેલે દિવસે આવી, કુંવરીને જોઈ, “પોતાનું ધન જોવારી નાંખું તોપણ એણું છે !” એમ ચિંતવતો કામપાસમાં વધુવધુ સપડાતો ગયો. સડાને તે પુરૂષે જાણવ્યું “હવે વિલંબ કેમ છે ?” સડાએ “તમેનેજ મલવાની તૈયારીઓ ચાલે છે,” વિગેરે કહી ધીરજ ધરવા કહ્યું. અંતે સડો અને કુસુમશ્રી તે પુરૂષને ઠગવાનો નીચે મુજબ વિચાર કરી રાખે છે.

કહેા.

“તવ કુંવરીને; સડલો, તેડી કહે પ્રપંચ;

સમભૂમિ ઇણું માલિયે, કરવો એહવો સંચ.

ભૂમિ આરોમાં જૂજૂઈ, રાખો દાસી હિદાર;

પહિલેં પહોર સ્નાનવિધિ, ખીજેં જોજન સાર. ૨

ત્રીજેં પહોરે જીભરસ, ચૌથિ નાટિક ખાસ;

ચોથોતે નવિ જાણુસ્યે, પછેં કાઠસ્યું તાસ. ૩"

એ અમાણે તે ઓઝે કયું; અને ચાર-પહોર રાત્રી તો આનંદ ફિનોદમાંજ, કુસુમશીનો સ્પર્શ પણ કયાં વિનાજ, વીતિ ગઈ. રાત્રી પૂરી થતાં તુરંતજ પોપટે આવી તે પુરૂષને એકદમ ધરમાંથી બહાર કાઢ્યો. નિરૂપાયે બહાર જઈ નિરાશીપણાને લીધે તે આમણુદુઃખણે દીસવા લાગ્યો. એક મિત્રે તેનું કારણ પૂછવાથી "પૌંક ન આપ્યો હાથે દાઝ્યો" એવી વાત અને થઈ, એમ કહી સંધળો બનાવ કહી સંભલાવ્યો. મિત્રે હિંમત ધરી તે સતીને સ્પર્શવાનું બીડું ઝીંપ્યું. તે પણ તે અમાણે રાત્રે ત્યાં ગયો, અને પહેલાની માફકજ વિલે મુખે પાછો ફર્યો. આ વાત આખા ગામમાં પ્રસરી, નિત્ય નવલા પ્રેમી જનો આવવા લાગ્યા અને આશાભંગજ વિલખાઈ પાછા ફરવા લાગ્યા. વેશ્યા, કુમરીને હરદોજ આ પ્રમાણે પોતાને ધનસંપાદન કરી આપવામાટે વિનવવા અને ધન ચલાદ દેવા લાગી. આ પ્રમાણે હરદોજ સુખેસમધિ આવે છે, અને કવિ હવે શ્રોતાઓને બીજી દિશામાં, અર્થાત્ કુમરનો અધિકાર જાણવા તે તરફ દોરે છે.

વીરસેન સમુદ્રમાં પાટીઆપર ૭ દિવસ અથડાઈ એક કિનારે બહાર નીકળે છે. ત્યાં આગળ તેને એક કોઇ સાર્યપતિ મુત્રસમાન ગણી પોતા પાસે રાખે છે. થોડા દિવસ પછી તે સાર્યવાહ વીરસેનને કોઇ કન્યાસાથે લગ્ન કરવા સૂચવે છે, જેમ કરવા વીરસેન નાખુશી બતાવી, પોતે આપબળથી જ્યાંસુધી ધનપ્રાપ્ત કરે નહિ ત્યાંસુધી શોભવા વિચાર બતાવે છે, અને ધનપ્રાપ્તિમાટે પરદેશ જવા ઇચ્છા બતાવે છે. સાર્ય પતિ નવનવા કુરિયાણાદિ આપી તેને પરદેશ મોકલાવે છે. અનુક્રમે તે શ્રીપુરનગરે આવે છે. અને ત્યાં કોઇ

વ્યાપારીમુખથી વેશ્યાના ધરની વાત લઈને કુસુમશ્રી અને પોપટને ક્ષેપ આપી યશ એમ નિર્ણય કરે છે. વીરસેન પણ એક રાતના પુરૂષા વેશ્યાને ઘેર જાય છે. કુસુમશ્રી, વીરસેનને આવતો જોઈ, પોપટને હર્ષવધાગણી આપે છે. પોપટ વીરસેનને પણ આજરાને ખાઈ વાળવા કહે છે. પરંતુ વિરહાનલથી વ્યાકુલ બાળા તેમ કરવા સાક્ષ નાજ પાડે છે. વીરસેન ત્યાં આવી બેસે છે, કુસુમશ્રી તેને જોઈ “વેશ્યાધરે મારો વાસ હોવાથી મારાઉપર વિશ્વાસી થશે કે નહિ ! “એવા વિશ્વાસુમાં પડી સલજ્જ ઉભી રહે છે. વીરસેન પણ એને હાવભાવાદિ કામચેષ્ટાવિનાની હોબી જોઈ વિચારે છે કે—

“હવે, કુમર ચિંતવે, એ ગુણ વેશ્યારે” નહોય;

હાવભાવ દીસે” નહીં, વળી અંગત્યાલો નવિ કાપ. ૩

મુખધકી બોલતી નથી, નિજર ન મિલે” નવિ જોય,”

પાનું ૧૪૬ દુહા.

આવા વિચારમાં તેની નજર પોપટઉપર પડે છે. પોપટ વીરસેનના ખોલામાં બેસી, “આજ તમારી સ્ત્રી કુસુમશ્રી છે” એમ કહે છે ! આ સાંભળતાં વેંતજ વીરસેન, કુસુમશ્રી અને પોપટપર કાપાયરાન થઈ, વેશ્યાધરે રહી આવા નીચ કાર્ય માટે કબજા આપે છે. પછી પોપટ તેને સમજાવવાસાથે ઉત્તર આપવા જાય છે તેવામાં એક અત્યાનક પ્રસંગ ત્યાં બને છે. કવિ કહે છે કે “આ પ્રસંગ કુસુમશ્રીકલક ટાલવામાટેજ બને છે.” અર્થાત્ આ કૌતુકપ્રસંગથી કુસુમશ્રીઉપરનો બહેમ દૂર જાય છે.

ત્યાંનાજ રાજમંદિરમાં તે વખતે એકાએક એક મોટો કાલા-હલ થાય છે, અને તે જોવાસાથે વીરસેન ત્યાંથી એકદમ નીકળી પડી રાજકુવનતરફ જવા પ્રેરાય છે. આપછી પોપટની આગ્રાથી રાણી, જ્યાંસુધી વીરસેન મળે નહિ ત્યાંસુધી દેહોત્સર્ગધ્યાનમાં લીન રહેવાનું પ્રતાપપણુ મહત્ત્વ કરે છે.

વીરસેન ત્યાંથી નીકળી રાજમંદિરે જઈ જુએ છે તો રાજને સખખંધન વડે દાઈ દેવીએ બાંધેલો છે. વિવિધોપચાર કર્યે સતે પણ રાજના તે બંધન તૂટતાં નથી. અંતે વીરસેનના આરાધનથી દેવી પ્રત્યક્ષ થઈ, રાજને છોડવા ના કહે છે. કારણકે “એજ તારા બે રત્નોને ચોરનાર છે” એમ જણાવે છે. છેવટે અત્યાગ્રહથી, દેવી, “રત્નો બાણી આપે તો છૂટો થાય !” એમ કહે છે. રાજનો સચીવ તે રત્નો લાવી આપે છે. અને દેવી પોતાનું અસલ રૂપ-જે કુસુમપુરી નગરની પારદેવી હતી તે રૂપ કંરીને હાજર થાય છે. વીરસેન રાજને છોડવા વિનવે છે, પરંતુ “તે તારી સ્ત્રી કુસુમશ્રીપિતા છૂટશે નહિ !” તેમ જણાવી કુસુમશ્રીને તેડવાકાળે વીરસેનને મોકલે છે. વીરસેન આવી કુસુમશ્રીને કાયોત્સર્ગમાંથી ઉઠાડી, વેશ્યાને ટાંતી રાખી, ત્યાં રાજ પાસે લાવે છે. કુસુમશ્રી પાણિમાં પાણી લઈ રાજપર છાંટી તેને દુઃખમુક્ત કરે છે. મયસાર રાજ બંનેને બહુ-માનપૂર્વક પોતાને ત્યાં રાખી તેઓની મે માનગિરી સાચવે છે.

થોડાક દિવસ ત્યાં રહ્યા પછી મયસારની રજા મેલવી, વીરસેન-કુમાર પોતાના વિરહથી દુઃખી થતાં માતા-પિતાને મલવાસાર જવા નીકળે છે. પિતા પણ ધણી બોજ કરાવી છેવટે પોતેજ તેની તપાસસાર નીકળેલો છે, તે, રસ્તામાંજ તેઓને મળે છે. પછી આનંદસહ માતાને મલવા પોતાને ગામ કનકશાલે આવે છે. ત્યાં સાંસારિક સુખભોગ ભોગવતાં કુસુમશ્રીપેટે; (૧) કમલસેન, (૨) કમલગુપ્ત, (૩) જયસેન, અને (૪) શ્રીજય મલી ચાર પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. અનુક્રમે ત્યાં આગલ શ્રીશ્રુતસાગરસરિ આવે છે. અને તેનાં ધર્મેપિદેશથી અરિકેસરી રાજ, વીરસેનને રાજ્યારોહણ કરી પોતે દીક્ષા અંગીકાર કરે છે.

એક દિવસ વીરસેન શ્રીપુરે આવી મયસારને મળે છે. મયસાર પણ પોતાનું રાજ્ય પુત્રાભાવકારણથી વીરસેનને આપી પોતે દીક્ષા લે છે. વીરસેન ખીળ પુત્ર કમલગુપ્તને તેડાવી શ્રીપુરની ગાંધીપર તેને બેસાડી, પોતે કનકશાલે પાછો આવે છે.

ત્યારપછી એક વખતે રતનપુરીના રણધવલને ત્યાંથી પુત્રી અને જમાઇને તેડવા માણસ આવે છે. તે સાથે વીરસેન કુસુમશ્રીને લઇને સસરાને મલવા રતનપુરી જાય છે. ત્યાં રણધવલને પછુ પુત્રનો અભાવજ હોવાથી જમાઇને રાજ્ય આપી પોતે દીક્ષા ગ્રહે છે. વીરસેન તે રાજ્ય ત્રીજા પુત્ર જયસેનને આપી પોતે સ્વપુરે પાછો આવે છે.

એકદા વીરસેને કુસુમપુરીની પાદ્રેવીને સમરી, કુસુમપુરીમાં લોકોને વસાવવા જણાવ્યું. દેવીએ તતક્ષણ ત્યાં લોકોનો વાસો કરાવી વીરસેનને જણાવવાથી વીરસેને ચોથા પુત્ર શ્રીજયને ત્યાંના રાજ બનાવ્યો. આ પછી કનકશાસ્ત્રે શ્રીધર્મધામમુનિ આવે છે. તેની પાસેથી ચોતાનો પૂર્વભવ જાણવાથી વીરસેનને જાતિસ્મરણ થાય છે. આથી તે પોતાનું રાજ્ય મહોટા પુત્ર કમળસેનને આપી, પોતે કુસુમશ્રીસમેત સાધુપણું અંગીકાર કરી, દાનસમયે સંતોષણાદિ કરી, દેહ ત્યાગ કરી આરમાં દેવલોકે દેવપણું ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યાંથી મહાવિદેહમહેન્મ લઇ, સર્વદુઃખરહિત, એવી સિદ્ધશ્રેણી પ્રાપ્ત કરશે અર્થાત્ મોક્ષે જશે. અંતમાં પણ કવિ શીલગુણગાન કરતાં.—

“એ શીલગુણ અમૂલિક જગમાં, જાણું શિવરમણી એ માલાજી;
એહવું જાણી શીલવતરખોપું, કરજો યદ્દિજમાલાજી ધન૦ ૨૦”

પાતું ૧૭૭

વિગેરે જણાવી અન્યને સમાપ્તે છે. પણ વીરસેનને પુત્રસમાન ગણનાર સાર્યવાહનું શું થાય છે તે કશું આમાંથી જણાતું નથી.

ત્રીજો રાસ શ્રીમાન્ જ્ઞાનાવમળ કે જે આચાર્યપદની પ્રાપ્તિ પહેલાં શ્રીનયવિમલના નામથી ગોલખાતા હતા તેઓ શ્રીએ બનાવેલા—

શ્રીઅશોકરોહિણી—

પસંદ કરવામાં આવ્યો છે. જ્ઞાનવિમલસૂરિએ ‘શ્રીતપગ મ્હમા’, વિમળની શાખામાં, શ્રીધીરવિમળકવિપાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી અને તે વખતે ગચ્છાધિકાર શ્રીમદ્ વિજયસિંહસૂરિના હાથમાં હતો. તેઓને આચાર્યપદ શ્રીમદ્વિજયમલસૂરિના રાજ્યમાં પ્રાપ્ત થયું હતું. તેઓએ સંસ્કૃતભાષામાં ગદ્યાત્મક શ્રી-શ્રીપાલચરિત્ર રચ્યું છે. ગૂર્જરાભાષામાં તો તેઓએ અતિ-હિતમ અને અતિવિશાલ કૃતિઓ કરી છે. જેમાંની કેટલીક આ મુજબ છે.

નામ	ક્યારે રચ્યો.
શ્રીચન્દ્રકેવલી, અથવા આનન્દ-મન્દિરરાસ.	} (રાસક્રમ્થ.) ૧૭૨૯ ૧૭૪૦ લગભગ ૧૭૭૨ ૧૭૩૭ ૧૭૫૦ અમદાવાદ કંડાર.
રણસિંહરાજર્ષિ.	
અશોકચંદ્ર ને રોહિણી.	
જંબુસ્વામીરાસ.	
આર્યતત્ત્વજ્ઞરાસ.	
શ્રીશાન્તિનાયકગણ.	મલી નથી
આઠદશિની સળગાય—	તેપર બાળાવબોધ
આનંદધનજી ચોવીશી—	”
ચોવીશી— ૨૪ પ્રભુના સ્તવનો.	
મૌન ઐકાદશીના દેવવંદન.	

આ વિના પણ ધણા ન્હાના ન્હાના સ્તવનો અને પદો વિગેરે બનાવેલું છે. તેઓએ ગૂર્જરાતીભાષાને, અને કથાનુયોગને બહુજ સારીરીતે પોષેલા છે, જે તેઓની કૃતિઓ જોવાથી સદૃજમાં જણાઈ આવે તેમ છે. તેમજ સુરિપદપૂર્વે જ્યારે તેઓનું દીક્ષિતનામ નયવિમળ હતું, તે વખતે તે નામથી પણ તેઓએ અનેક સંજ્ઞાયસ્તવનાદિ રચેલાં છે.

તેઓએ આ રાસને સુરતના સૈયદપુરામાં ૧૭૭૨ વિક્રમમાં પૂર્ણ કરાવે છે. અને જેમ “શ્રીચંદ્રકેવલીરાસમાં, આંબિલવધ્ધમાનતપને,” સારીરીતે ઓપદેસ્યો છે, તેમ, આમાં “ રોહિણીતપને ” યથાયોગ્ય ઉપદેસ્યો છે. આ ત્રિધ્યોને ખરા આંતર્ભાવથી વર્ણવ્યા હોય તેમ જણાય છે. કારણ કે આજ રાસમાં તપવિધ્યનું વર્ણન કરતાં પાને ૩૧૦ માં તેઓના આ મુજબ આંતરહાર નીકલતાં જણાય છે.

“ વાસુપૂજ્યજિનતતપ મધવાપુત્રીથડી,

‘ રોહિણીતપ ’ તથા હપયોગી. થી. ૨૩

જિમ શ્રીચંદ્રકેવલીથડી વિસ્તર્યો,

‘ આંબિલવધ્ધમાનાભિધાનો; ’ ૨૪ ”

શ્રીજ્ઞાનવિમળસરિના સમકાલીન લાપાપેતકસાધુઓમાં; વિદ્વદ્ધિરોમણિ મહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજી, શ્રીમદ્ધ્યાનદધનજી, શ્રીઉદયરત્ન, ઉપાધ્યાય માનવિજય, શ્રીસકલચંદ્ર, અને ઉપાધ્યાય વિનયવિજયાદિ હતા. શ્રીમાનુની કવિત્વશક્તિ પશુ કેટલાક બીજાં રાસો કરતાં અધિકપ્રકારની છે.

આ શિવાય તેઓનો જન્મદેશ, દીક્ષાપ્રયોજન, સ્થિતિસમય, સાધુકાળ, અને કાળગમન વિગેરે જાણવાને બની શક્યું નથી. કારણ કે જેમ આજથી પાંચસો વર્ષપૂર્વે આચાર્યોના ચરિત્રાદિ, પદાવદમાદિ, અને શુર્વાવદમાદિ લખવાનો સામાન્ય રિવાજજ હોતો, અને જે રિવાજ સાપ્રતે પશુ નજરે પડે છે, તે રિવાજ, આજથી લગલગ ૨૦૦-૪૦૦ વર્ષોપર પશુ હોતો, છતાં, તેઓની પરમ્પરામાં તેવા વિદ્વાન ગ્રન્થકારો ન હોવાથી, તે તે સમયના અમુક અમુક આચાર્યોમાટે સારીરીત્યા તેઓનું ચરિત્ર સંપાદન કરવું, તે લણપૂતલીને જળમાં કાયમ રાખવા બરાબરજ છે. છતાં પશુ તેઓશ્રી સં. ૧૭૨૫ થી ૧૭૭૨ સુધીમાં અવસ્ય વિશ્રામ હતા, એમ તેઓની કૃતિઓની મળતી સાલઉપરથી જાણી શકાય તેમ છે. તેમજ તેઓને સ્મરિયજી

સં. ૧૭૧૦થી ૧૭૩૩ વચ્ચે મળ્યાનું અનુમાન થાય છે. કારણ કે શ્રીવિજયપ્રભસૂરિએ—કે જેમના રાજ્યમાં એએએ સૂરિપદ મેળવ્યું તેમને—સં ૧૭૧૦માં સૂરિપદ મળ્યું હતું અને ૧૭૩૩માં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો હતો. આ સૂરિપદ શ્રીયશોવિજયજી જેવા મહાન ન્યાયવિશારદ, અને તાર્કિકશિરોમણિને ન મળતાં આમને શા કારણથી મળ્યું તે હકીકત ખાસ ઉપલબ્ધ કરવા જેવી છે. કેટલીક વાર્તા છે પણ ન્યાસૂધી તે પ્રમાણભૂત ન જણાય ત્યાંસૂધી આંહી આપવી યોગ્ય ધરી નથી. આમાં

ભાષાવલોકન—

કાંઈ જાણવા લાયક નથી. કારણ કે ભાષાને ફેરવ્યા વિના કોઈપ્રતિપ્રમાણે જાણવામાં આવી છે. માટે ભાષાવલોકન છોડી દઈ,—

ગ્રંથવિવેચન—

પ્રત્યે નજર દોરીશું. પ્રારંભમંગલમાં કવિ, રોહિણીપ્રબન્ધ કહેવા જણાવી મગધદેશના રાજગૃહો નગરમાં શ્રીમહાવીરના મુખ્ય પટોધર શ્રીસુધર્માસ્વામી આવી સમોસર્વાનું જણાવે છે. ત્યાં સુધર્માસ્વામી સભાસમક્ષ ધર્મોપદેશ દેતાં તપવ્રતનું ગૌરવ સભાને જણાવવા સાહે, રોહિણીએ તપ આદરી મોક્ષ સાધ્યાનું જણાવતાં, સભા તે રોહિણીચરિત્ર જાણવા ઉત્સુક થવાથી, શ્રીસોહમસ્વામી; સ્વમુખે તે ચરિત્રનો આરંભ કરે છે.

જંબુના ભરતમાં શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીની જન્મભૂમિ અંપા નામની નગરી છે. તેમાં શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીના પુત્ર મધવા રાજાને લક્ષ્મીવતી પટરાણીથી આઠ પુત્ર અને રોહિણી નામ કન્યાનો ક્રમશઃ જન્મ થાય છે. આંહી કવિએ રોહિણીના બાલપુદ્ગલનું વર્ણન એવી ખુબીવાળું વર્ણવ્યું છે કે, જે જોતાં ભાગ્યવાન મહાનસતીસ્ત્રીઓનું રૂપ કેવું હોય છે તેનું આપણને જ્ઞાન થાય છે. તે આ પ્રમાણે છે.—

“રતિ તેજસ આગલિ રતિરે હો, તિહોત્તમા તિલમાત્ર, રા.
 રંભા રંભા થંભપરિરે હો, અસાર થયા અવદાત. રા. પુ. ૨
 ઉર્વસી પશ્ચિ મનિનવિ વસીરે હો, હંસી ગર્ભ અંબરમાંહિ; રા.
 ઇંદ્રાણી પાણી વહેરે હો, મણા કિસી નહિ કાંઈ. રા. પુ. ૩
 મનુ” ! તસ રૂપને જોઇવારે હો, સુર થયા અનિમેષ; રા.
 સહસ્રનયન દુન્દ્રે કર્યારે હો, જોવા રૂપની રેખ. રા. પુ. ૪
 બ્રહ્મા તસ ગુણુ ખોલવેરે હો, કીધાં ચ્યાર વદનન; રા.
 મનુ” ! તસ ગુણુગણુ સાંભલીરે હો, આઠ કરી નિજકન. રા. પુ. ૫

x x x x x x
 x x x x x x

ચરણુકમલથી હરિઓરે હો, પંકજગણુ જળમાંહિ; રા.
 શીતધ્રાંમ સહેં તિહારે હો, લહવા તસ ઉપમાન. રા. પુ. ૮
 ઉર્ણયુગ રંભા જીતોરે હો, માહિ અસાર તિણે હેતિ; રા.
 રૂપચુચિતપરિ કૃશ અઠ્ઠેરે હો, મધ્યદેસ સંકેત. રા. પુ. ૯
 ઉત્તમગુણુપરિ જોહનુરે હો, હૃદયસ્થળ સુવિશાલ; રા.
 બાહુયુગલ મુદુ જોહનુરે હો, રૂપદર્શક કમલમૃણાલ. રા. પુ. ૧૦

x x x x x x
 x x x x x x

વદને વિધુ જીત્યો રહેરે હો, આકાશેં થઇ દીન; રા.
 નયણે મૃગ પશ્ચિ જીતીયારે હો, જઈરહો તિહાં થઇ દીન. રા. પુ. ૧૩
 વચન સુધારસ આગલિરે હો, અદૃશ્ય થયા સુધાકુંડ; રા.
 કુંડળજ્યોતિ શોભિઈરે. હો, તેહનું નિરૂપમ કુંડ. રા. પુ. ૧૪
 કેશકલાયે જીતીયારે હો, મોરશિખંડનો ભાર; રા.
 અથવા વાદ્યસંગે આસિકીરી હો, માનું ! નાગિણી અનુસાર. રા. પુ. ૧૫

વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે.

પાનું ૧૮૫.

અનુક્રમે રોહિણી બાળવયને ત્યાગી લગ્નકાળને યોગ્ય થાય છે. મધવા તેનાં લગ્નમાટે ગામ બહાર સ્વયંવરમંડપ રચાવી દેશદેશના માલિકોને તેડાવે છે. કવિ આંહી પણ લગ્નમંડપ અને કયા કયા દેશના રાજાઓ આવે છે તે વર્ણનને છટાચુકત પ્રકાશે છે. સ્વયંવરમાં રોહિણી, કર્મ વરમાળને પ્રદક્ષ કરી વર પસંદ કરવા નીકળે છે. અગાડી છડીદાર સ્ત્રી દરેક ભૂપતિઓની ઓલખ કરાવે છે, અને રોહિણી તે બધામાંથી કલિંગદેશના અશોકચંદ્રને વરમાળ આરોપે છે. થોડા દિવસ અશોક-રોહિણી ત્યાં રહી મધવા અને લક્ષ્મીવતીની રજા લઈ પોતાને ગામ આવે છે. ત્યાં આગલ તેનો પિતા પોતાનો વૃદ્ધાવસ્થાનો સમય જાણી અશોકચંદ્રને રાજ્યગાદીપર બેસાડી પોતે સાધુધર્મ પ્રદક્ષ કરે છે.

કવિ કહે છે કે—

“ધર્મતણો અવસર લહી, કરસેં જેહ વિલંબ;
તે પછતાવો પાંમર્યે, [જિમ] પાકી ચાયે અંબ. ૪
પુત્ર સકળેં લાલચી, થઇ રહી ગૃહવાસ;
તેણેં ર્યું આવી સાધીઉં ! તસ સંસારનો પાસ. ૫”

પાનું ૨૦૧

અશોકચંદ્રને પુત્રવત્ પ્રજનું લાલ્યપાલ્ય કરતા રોહિણી-રાણીથી સાત પુત્રનો, પછી વયમાં ચાર પુત્રીનો અને સહુથી છેલ્લો એક પુત્ર, એમ આઠ પુત્રનો ક્રમે ક્રમે લાભ થાય છે. કોષક પ્રસંગે અશોક-રોહિણી ન્હાના પુત્ર લોગપાળને સાથે લઇ મહેલના ગોખમાં બેસી આનંદવિનોદ કરતા હતા તેવે વખતે, કોષ પુરજનના યુવમરણથી તેની માતા વિધવિધ વિલાપ કરતી હતી, તેના શબ્દ તેઓને કાને પ્રક્રીયા. શુણ્મણિની રોહિણી, કે જેણે સ્વપ્ને પણ દુઃખરેખા દીડીજ નથી, તેને, આ, કોષ નાટકધ્વનિ થાય છે એમ જાણ્યું જેથી તેને અશોકને “આ કયા પ્રકારનું નાટિક છે ?”

એમ પૂછ્યું. અને “આ નાટિકાશ્વનિ સાંલક્ષતાં મને અચરજ પ્રાપ્ત થાય છે.” એમ કહ્યું. અશોકચંદ્ર રાહિણીવચનથી ચિંતવે છે કે “યદ્યપિ આ રાહિણી મને વ્હાલી છે, તો પણ આ સમયે મને ક્લેશની કારણનારી થઇ પડી છે” વિગેરે. કારણકે—

“પરદુઃખ દેખી દુઃખ ન પામે’ જે નરા,
મગસેલ પત્યરને’ તોલિ કહીજે’ તે ખરા;
હાજે’ પરના દુઃખ તેહી જન છવતા,
જયવંતા જગમાંહિ’ રહો તે સાસતા.”

પાનું ૨૦૬

વળી વિચારે છે કે—

“ સ્ત્રી માયાતું મંદિર કપટની કાયલી,
આંધે સ્ત્રીનો વેદ અનંત પાપે મિલી;
ભવપ્રપંચનું ખીજ નરકમતિ દીપિકા,
શોકકંઠ કલીકંઠ કાયરજન છપિકા. ૧૩
સર્વ કામનું ધામ વિષમ વિષયા નદી,
કોઇ અપૂરવ વ્યાધિ અનેમા શ્રીજિને’ વદી;
જન્મથકી જિજ્ઞે’ છાંડી તે મહાતમા,
ધનધન તેહની માય રહ્યા [જે] ખેતમા. ૧૪ ”

પાને ૨૦૬-૨૧૦

ઈત્યાદિ વિચારી, કોધાનળથી તપી, રાહિણીને રાગ શીખવવા તેનાં ખોલામાંથી લોગપાલને માંગ્યો. રાહિણીએ લોકપાલને, “એમાંથી કોઇ નવી પ્રકારનો રાગ પરગટ્ટ થશે” એમ ધારી રાજના હાથમાં આપ્યો. રાજાએ તુરતજ સર્વનાં દેખતાં તે બાલકને સાતમી શ્લોકથી હેઠા રસ્તામાં ફેંકી દીધો. પરંતુ રાહિણીનાં મોઢાઉપર જરા પણ દુઃખ, કે કોધની નિશાની જેવામાં આવી નહિ. કારણ કે તે તો “ આમાંથી કોઇ રાગજ ઉદ્ભવ પામશે ” એમ સમજતી હતી. તથા “મરણ કાણે કહે’ છે અને’ કેમ થાય છે, ” તે

પણ તે તેનાં અતુલપુન્યબલથી જાણતી નહોતી. પુત્રને રાજાએ નીચે ફેંક્યો કે તું તજ તે નગની દેવે એ તેને સિંહાસનપર ઝીંપી લીધો, જેથી બાલકને કશી પણ ઈજા થઈ નહિ. રાજાએ રાણીનું મુખ દેખી, પોતે અવિચાર્યું સાહસ કર્યાનું લેખવ્યું. રાણીએ પુત્રને ખાછો માંગી, “રાગ ક્યારે દાખવશે ” તે પૂછ્યું. રાજાએ પુત્રને નીચેથી મંગાવી, રાણીને આપી, હાલમાં “ નાટકરાગ બતાવવાનો સમય નથી, ” એમ કહ્યું. છતાં પણ રાજા, આ અચંચા જેવી વાતને માટે દરરોજ વિચારમય બની રહેતો કે, “ આ દુઃખ-હેતુમાં પણ રાણીએ શોકને જાણ્યો નહિ. ” વિચેરે. એહવે અવસરે શ્રી રૂપકુંભ, અને શ્રી મુવર્ણકુંભ નામા એ સાધુ આવે છે. તેને અશોકચંદ્ર રોહિણીને શોક ન થવાનું કાંઈ પૂછી પૂછે છે કે “ પૂર્વજન્મમાં રોહિણીએ એવું તે શું પુન્ય ઉપાર્જન કર્યું છે ? ” સાધુઓ રોહિણીરાણીનો પૂર્વભવ કહી, “ પૂર્વમાં તપ તપવાથી રાણીને દુઃખ, અને શોકાદિ દૂર ગયાં છે ” તેમ જણાવે છે. આ પૂર્વભવ પાના ૨૨૪થી ૨૬૫ સુધીમાં વર્ણવેલો છે. અને તેમાં રોહિણીના પૂર્વના ભવની સાથે સંબંધ ધરાવતાં એક એ વૃત્તાંતો યથાવિધિ સમજાવવામાં કવિએ કયાંશી રાખી નથી. અને સાથે સાથે તપવિષયને પણ બહુજ ઉત્તમરીત્યા વર્ણવેલો છે. રોહિણીના પૂર્વભવ પછી રાજા, પોતાનો અને પોતાના પુત્રપુત્રીનો પૂર્વસંબંધ જણાવવા સાધુઓને અરજી છે. જે ઉપરથી તે સાધુઓ અનુક્રમે તે સંબંધોનો પૂર્વભવ ચાના ૨૬૬થી ૨૯૦ સુધીમાં કહી સંભળાવે છે. ત્યાર પછી અશોક—રોહિણી ધણો કાળ મુખમાં વ્યતીત કરે છે. તે વખતનું શહેર વર્ણન, કવિ, આંહી આ પ્રમાણે કરે છે.

“ હવે અશોકચંદ્ર રાય, પ્રજાએ આવી પાય;

આજ હો ! સારારે સીમાડા, આવીને મિલેશ. ૧

પુન્યબલિં સુવિ આથી, આવિ મિલે જિમ બાધિ !
આજ હો ! જાણે રે વરસાલે, નદીયાં સર ભરેંછ. ૨
ઉજ તજે ન વિહાર, મનુ ! ભૂભાગિની ઉરહાર;
આજહો ! સર્ગે રે વૈજયંત છે એક, અનેક દહાં અછેંછ. ૩
ધરિ ધરિ ગોરી કલ, ધરિ ધરિ ઇંસર બંભ;
આજ હો ! સર્ગે એક [અનેક] જહાંકણિ પાંમિઈછ. ૪

x x x x x
ધરિ ધરિ ધનદ છે લોક, વરસ્યે કંચન થોક;
આજ હો ! દાતારે માતા છે, રાતા દાનમાંછ. ૬
પોહલી પોઠી પોથિ, પિંઉં દીસે ચઉટા ઓલી;
આજ હો ! જાણે રે જસ શોભા આવણુ ઉમઢીછ. ૭

x x x x x
x x x x x
ગણપતિ હામો હામિ, કરતાં દીસે પ્રણામ;
આજ હો ! લોકે રે બહુ થોકે રોક ધનાશયેંછ. ૧૦
પટખતુવાસ ઉદામ, એહવાં વન ઉદાન;
આજ હો ! પુણે રે બહુમૂલ કમલ વિરાજતાંછ. ૧૧
વાવિ સરોવરિ હામિ, દીસે અતિ અભિરામ;
આજ હો ! જાણે રે કીડાને હેતે વરણુના કુંલ છેછ. ૧૨
ધર્મિજનની ગાદિ, પુણ્યતણી જાણે પોદિ;
આજ હો ! દેખી રે મન તુડી સજનને હેયેછ. ૧૩

x x x x x
x x x x x
વ્યસન બહાર્યા દુરિ, ન્યાયે જલધીને પૂર;
આજ હો ! જાણે રે જે વ્યસનને (જે) તે આવી નમ્યાછ. ૨૨
ઉત્તમજનનસ્યુ પ્રેમ, કરતાં વાધે ક્ષેમ (પ્રેમ);

આજ હો ! વાઘે'રે કસોટી છુલ્લપરિ હેમનીછ. ૨૩

શરણાગત પ્રતિપાલ, દુસમનકેરા પ્રતિપાલ;

આજ હો ! દીસે'રે રઢીયાલા માની મરહટાછ. ૨૪

પદમનિ પતિમન પામિ, શીલવતિ અભિરામિ;

આજ હો ! સોહે'રે સોહાસણ સધળેં સુન્દરીછ. ૨૫

ઐરાવણ અનુરાજ, લક્ષ્મણે ગજરાજ;

આજ હો ! કરતા'રે મદ પૂરેં જલ ધરતા જતાછ. ૨૬

હરિહય છત્યા ગર્વ, ક્રોટિગમે ધમ અપૂર્વ;

આજ હો ! જાણે'રે રવિહયનેં દોટ દિઈ ગતિંછ. ૨૭

પાનું ૨૯૧ થી ૨૯૩.

વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે.

‘ હૃદમપિ ગમિષ્યતિ ’ ના પ્રમાણે, સુખીયાનો સુખમાં અને દુઃખીયાનો દુઃખમાં કાળ જવા લાગ્યો. અનુક્રમે ત્યાં શ્રીમદ્વાસુદેવ પદારે છે. તેના ઉપદેશથી અશોકચંદ્રરાજ, પોતાના ન્હાના પુત્ર લોગપાલને રાજ્યભાર આપી સાતપુત્ર, ચારપુત્રી અને રાણી-સહિત મદ્વાસુદેવપાસે દીક્ષા લે છે. તેઓ સ્વવીર્યને અલંતપણે ફેરવી અંતે પુત્રપુત્રીસહિત કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી, સંસાર-ફેરીથી મુક્ત થાય છે, અશોકચંદ્રરાજ પોતાના ચારાસીલાખવર્ષના આયુષ્યમાં ત્યાસીલાખવર્ષ સંસારમાં ન્યાયથી પસાર કરે છે, અને છેવટનું એકલાખવર્ષનું આયુષ્ય સદ્ધુપર્યાયિણીમાં ગાળી આત્મસાચક કરે છે.

આ અશોકચંદ્રરાજી ૧૨ મા શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીના વારામાં થયાં છે. જેને નિર્વાણ પામ્યાને આજે ૪૬ સાગરોપમ ૬૫૮૬૪૩૯ વર્ષ જેટલો કાળ થયો છે. આ કાળસંખ્યામાં ધણાંઓને શંકા અને હાસ્ય થશે, એમ માઝં મન કરે છે. પરંતુ તે અનુચિતજ લેખાશે. કારણ કે આદિતીર્થકર શ્રીઆદિનાથે, પોતા પછી કેટલે

કેટલે સમયે કયા કયા તીર્થનાથો મશે તે જણાવ્યું હતું. અને તે છેક અંતિમતીર્થકર શ્રીમદાવીરસુધી ખરેખર ચાલી આવ્યું હતું. સાર પછી પણ તે વાતને શ્રીકવલીભગવાને પોતાના જ્ઞાન-અળથી વાસ્તવિક રીતે જોધ, જણાવી હતી. અને તેવા કેવળીઓના વચનથી તે વાતને સિદ્ધાંતાદિ પુસ્તકોમાં દાખલ કરી જળવી રાખવામાં આવેલ છે કે જેના પ્રતાપે આજ આપણે તે ધણું યુગોની વાત પણ જાણી શકીએ છીએ.

કવિ અંથને બંધ કરતાં પણ તપવિપયભાટે જણાવે છે કે,—

દશનંજ્ઞાનચારિત્રની, જિહ્વા આરાધના હોય;
નિરાશંસભાવે વધે, તે સધળો તપ જોય. ૩
'નોકારસી'—આદિ કરી, યાવત 'અરિમ(ત)' ઓસાસ;
પણ અતિચારવિના હોઈ, અનીચ્છ(ધ) કરણે અભ્યાસ. ૪
સાતિચારતપ જેટલો, નહિ શિમાદિક—લેશ;
તે ભવબંધનને હોઈ, કર્મ શુભાશુભ દેશ. ૫
અહિંસા સંયમતપ કલો, ધરમ પરમ જિનદેવ;
તો માનસ—કાપિક—વાચિકે, ત્રિવિધ ત્રિશુદ્ધિ હેવ. ૬
સુખનું મૂલ ખીમા અઠે, ખિમા સકળ ધર્મમૂલ;
ધર્મમૂલ નિરાશંસના, તેહીજ તપ અનુકૂળ. ૭

x	x	x	x	x
x	x	x	x	x

કર્મ નિકાચિત ભેદવા, તપ બોલ્યો ભડભીમ;
અરિહંતાદિ મહાજને, નવિ હોપિ તપસીમ. ૧૦
ધણું ધણું સ્યું ભાપિયે, આરાધો ભવિષ્યોક;
સેવા ગુણપદની કરો, જિમ [ન] લહો ભવશોક. ૧૨
વિગેરે, વિગેરે, પાનું ૩૧૧.

જણાવી છેક સુધર્મસ્ત્રીમાંથી ગચ્છપરંપરા ખતાવી અંતમાં પોતાના ગુરુઓની પરંપરા, પોતાના નામની કરેલી ફેરબદલી અને રચ્યાની સાલ ગામ જણાવી પુસ્તકને બંધ કરે છે.

આ પ્રત જે હોમોને પંચાસ ક્રમજીવિજય તરફથી મળી હતી તે પ્રતને એક સાધુએ પોતાના હિતને માટે સ્વઅક્ષરે લખી હતી, એવો પ્રતાપે ઉલ્લેખ હોવાથી તે આખો ઉલ્લેખ હોમોએ છેડે રાસની નીચે લોકજાણુમાટે મૂકી દીધો છે. શ્રીમાન જ્ઞાનવિમળસંનિવૃત્ત કાવ્યજ્ઞાન, અંતે ધર્મશ્રદ્ધાન અતિઉત્તમપ્રકારનું હોય તેમ આખો ગ્રંથ જોતાં જણાઈ આવે છે. તેઓના સમયમાં ચાલતાં યતિઓના શિથિલાચાર-સંબંધે તથા આપમતિથી ચાલતા સાધુઓસંબંધે પણ અંદર દસારો કરેલો હોય તેવું અમોને જણાય છે. છતાં પોતે તો “સમાદધતિ સાધવઃ” એ અનુસારે તેઓની દયાળુ ખાધ, પરંતે નિદા નહિ કરવા આ પ્રમાણે શીખવે છે.

“શિથિલાચાર દેખી કરી, ધરીઈ કમનો ચાર;

નિંદા તો નવિ કીજીઈ, એ સમજનું સાર. ૧૦

નિંદાથી પરભવ હોઈ, દુઃખનું ભાજન તેહ;

વચર વિરોધ વધેં ધણો, નિહુર મનવચ જેહ. ૧૧”

પાનું ૩૧૬.

ગોથો રાસ-

શ્રીપ્રેમલાલચી-

નો છે. આ રાસ કવિ શ્રીદર્શનવિજયે સંવત્ ૧૬૮૯માં રચી પૂર્ણ કર્યો છે. આ કવિશ્રી ષષ્ઠ તપગચ્છમાંજ, શ્રીહીરવિજયસૂરિ-ના રાજ્યમાં ઉપાધ્યાય શ્રીમુનિવિજયના હાથે દીક્ષિત થયા હતા. આ શિવાય તેઓના માટે પણ કાંઈ વધુ ચરિત્ર હોમને પ્રાપ્ત થઈ શક્યું નથી. તોપણ, આજ રાસકારે પોતાના પૂર્વજોમાં થયેલ શ્રીતિલકવિજયસૂરિનો રાસ રચ્યો છે તેથી, તે ઉપરથી આ રાસકારમાટે કંઈક વધુ અજવાળું પડી શકશે એવું ધારીને તેઓ-શ્રીના પૂર્વજોસમ્મુખે સહજ ઇશારો કરીશ તો તે રથાનેજ લેખાશે.

રાસકાર રાસાન્તે પોતાની પરંપરા આ પ્રમાણે દર્શાવે છે.

જગદ્ગુરુશ્રીહીરવિજયસૂરિ. (૫૮મી પાટ.)

સવાઇજગદ્ગુરુશ્રીવિજયસેનસૂરિ. (૫૯મી પાટ.)

શ્રીવિજયતિલકસૂરિ.

શ્રીવિજયાનન્દસૂરિ.

શ્રીમુનિવિજયઉપાધ્યાય.

શ્રીદર્શનવિજય. (રાસકાર.)

આમાં બીજા શ્રીવિજયસેનસૂરિને લાહોરમાં અકબર આદર્શ-હુના સૂબા દરીયાને, તેઓએ તકવિત્તાથી પાંચસે ભરૂંને (આ-રાસમાં પાને ૪૫૯માં ૩૦૦ શ્લોકાનું જણાવ્યું છે.) શ્લોકો તેથી રાજ્ય થઈ “ સવાઇજગદ્ગુરુ ” એ નામ આપ્યું. તથા આદર્શહુ-

અકબરે “ કાલિસરસ્વતી ” એ ગ્રંથ આપ્યું હતું. આમનું સ્વર્ગગમન સં. ૧૬૭૧ના ચૈત્રવદિ ૧૧ને દિને ખંખાતમાં થયું હતું. આમના ત્રણ મહાન્ શિષ્યોથી ગચ્છના ત્રણ વિભાગ ઝોળખાયા હતા. ૧—શ્રીતપાગચ્છના ૬૦ માં પદ્મધર શ્રીવિજય-દેવસૂરિ ગણાયા, ૨—શ્રીવિજયતિલકસૂરિ થયા કે જેમના વંશમાં રાસકાર થયાનું જોવામાં આવે છે, અને ૩—સાગરગચ્છના સ્થાપક શ્રીરાજસાગરસૂરિ થયા. શ્રીવિજયતિલકસૂરિમાટે પ્રશસ્તિમાથી આ મુજબ ઉપલબ્ધ થાય છે—

“ x x x x x, જિજ્ઞાસુ જગિ કુમત મત દૂરિ ટાળ્યો;
જ્ઞાનવિજ્ઞાનવૈરાગ્ય જગિ દીપતો, ત્રિકરણશુદ્ધિ ગુરૂવચણ પાળ્યો. ૪૩
માનું ૪૬૦

આ ઉપરથી જણાય છે કે તેઓએ કુમત (દુઠકપક્ષ ૧) દૂર કર્યો હતો. આ ઉપરાંત વધુ તપાસ કરતાં પાંડિત શ્રીમેદ્ધવિજયનાથ રચેલ વસ્તુપાલ-તેજપાળરાસમાંથી પણ આજ મતલબનું જોવામાં આવે છે કે—

“ તસ પદ્મ તિલકસમ દીપતો, શ્રીવિજયતિલકસૂરિ ગણુધારોરે;
વિજયસેનસૂરિશિષ્ય કલા, તપગચ્છનો શણુગારોરે; ૧૬
હીરજેસંગ વચન રાખવા, ઉદ્યો અભિનવ લાણુરોરે;
કુમતિકદાગ્રહ ટાલતો, શ્રીવિજયતિલકસૂરિ સુગણોરે. ૧૭”

પરંતુ આજ રાસકારે સં. ૧૬૯૭માં શ્રીતિલકવિજયસૂરિ રાસો રચ્યો છે, કે જે લીંબડી લાંડારમાં મોળુદ છે. તે જો પ્રગટ થાય તો રાસકાર વિગેરે સંબંધી ઘણું જાણવાનું મલી શકે તેમ ધારીએ છીએ.

શ્રીવિજયનાથસૂરિ—આ પુરૂષે પ્રથમ સ્થાનકવાસી શ્રીવર-સિંહભટ્ટધર્મપાસે દીક્ષા લીધી હતી. પછી શ્રીહીરસૂરિનો સમા-ગમ થતાં તેઓએ સં. ૧૬૫૧માં તેઓની પાસે દીક્ષા લીધી હતી,

અને દીક્ષિત નામ કમળવિજયે હતું. સરિપદ સં. ૧૬૭૬ માં મળ્યું હતું, અને કાળગમન સ. ૧૭૧૧ની અપત્તીપૂર્ણિમાએ ખંખતમાં થયું હતું. આમની પાટે શ્રીવિજયરાજસૂરિ આવ્યા. (વધુ જાણવાની જોએને જિજ્ઞાસા હોય તેઓએ શ્રીયુત મોહનલાલ દેસાઈકૃત જૈનઐતિહાસિકરાસમાળા કાગ ૧લો પનાં ૩૯-૩૧ નિહાળી લેવા.) કે જેમના સમયમાંજ આ રાસ રચયો છે.

સુનિવિજયઉપાધ્યાય—આ શ્રીમાન રાસકારના ગુરુ થાય છે, અને તેઓને “શ.સનવાચક” એવું ઉત્તમજિદ્દ સાંપડ્યું હતું. એઓને ધણ શિષ્યો હતા તેમાં રાસકાર પોતાને જણુસમ સમજે છે, અને પોતામાં જે કંઈ જ્ઞાન છે તે આમનાજ પ્રતાપથી છે એવું પોતે મુક્તાકબૂટે સ્વીકારે છે.

રાસકારે આ અને ઉપર જણાવેલ વિજયતિલકસૂરિને મળ્યાં એ રાસ રચવાનું જાણવામાં આવ્યું છે. આ શિવાય સં. ૧૬૦૧ માં “ચંદાપનરાસ” શ્રીદર્શનકવિએ રચ્યો છે એવું રાસમાળામાં જણાવવામાં આવેલું છે, તો તે રાસકાર કદાચ આ પોતેજ હોય એમ પણ સંભવ થાય છે.

ભાષાવલોકનસંપન્ન એ આ રાસમાં પણ પ્રતિવાણીજ ભાષા રાખવામાં આવેલી છે, જેથી એ પણ છોડી દઈ,

અન્યવિવેચન—

કરીશું આ રાસો શીલવિષય પ્રતિપાદનનો છે. કવિ મંગળબાદજ શીલનું બહુમાન કરવામાટે જણાવે છે કે—

“શીલપ્રભાવિ” સુખ ધણું, શીલ સુગતિદાતા;

શીલિં શોભા અતિધણી, શીલ સદ્ગતિદાર ! ૪”

આગલ ચાલતાં કવિ નવ અધિકાર (9 Chapter) માં આ ચરિત્ર જણાવવાનું કહી, પ્રથમાધિકારમાં ચંદ્યચરિત્રની શરૂઆત કરે છે. શરૂઆત કરતાં આશાપુરીનું વૃત્તાંત જણાવી,

ત્યાંના અંદરાળને વીરમતી નામની સાવકી માતા, અને ગુણાવલી નામની ધર્મપત્નિ હોવાનું જણાવી ચરિત્રને આગલ ચલાવે છે.

એક દિવસ મધ્યાહ્નસમયે સાસુવહુ વાર્તાગિાઈ કરવાને એઠાં છે. તેવામાં સાસુ, વહુને કહે છે કે “હે એટા ! જો તું આવે તો આપણે, વિમલપુરીના રાજા મહાર્કવજની પુત્રી પ્રેમ-લાલકશ્મીના લગ્ન, આજે રાત્રે કનકરથના પુત્ર કનકર્કવજ-સાથે થવાનાં છે તે જોવા જઈએ !” ગુણાવલી સન્નારી હોવાથી ના કહે છે. છતાં પણ સાસુ અનેકપ્રકારે તેને સમજાવી ભોલી ગુણાવલીને જોવામાટે તૈયાર કરે છે. અંતમાં ગુણાવલી રાજાનો ભય બતાવે છે. પરંતુ અનેકનત્રમત્રાદિકની જાણ વીરમતી, સ્વમત્રબલથી રાજાને, અને ગામને નિદ્રાવશ કરી દેવા, અને તે પછી વિમલપુરી જવા કહે છે. ગુણાવલી પણ, “નવીન વસ્તુ દરેકને ગમે,” તે નિયમ મુજબ હા કહે છે. એટલે રાણી વિદ્યા-જેરથી સારા ગામમાં ધનધોર બનારી દષ્ટ એકદમ શીતવાયુને સ્પૃશ્વે છે. આથી રાજાને એકદમ શીત લાગવાથી રાજ્યકાર્ય પરંતુ મૂકી, તુરત સ્વમંદિરે આવી, ગુણાવલી પાસે સગડી રૂરવી, તાપીને શરીરમાં ઉજાણતા આણે છે. તો પણ શિરની શીતતા શાંત ન થતી હોવાથી રાજા, રાણીના ઉત્સંગમાં સૂએ છે. રાણીને સાસુ-સાથે જવાનું હોવાથી તે રાજાને પક્ષંગઉપર સૂવા કહે છે. રાજા તેની ચપળતાને સમજી જમ ઢોંગ કરી પક્ષંગમાં ઊંઘી જાય છે. પછી ગુણાવલી ત્યાંથી ઉઠી ઉત્તવળી વીરમતી પાસે જાય છે. પાછળથી રાજા પણ ઉઠી તે ન જાણે તેમ રાણીની પછાડી તે શું કરે છે તે જોવા જાય છે. વીરમતી એક કુણેરની કાંખી રાણીને મંત્રી આપીને રાજાની પથારીપર ત્રણવાર દબકાવવા કહે છે. જેથી રાજા તુરત ઉતાવળો પાછો આવી પથારીમાં પોતે

મુતો હોય; તેવી રીતે ઓશીકા વિગેરે ગોઠવી, પોતે છુપાઇ રહે છે. પાછળથી મંત્રેલી કલ્પેરસોટી લઇને ગુણાવલી આવે છે. અને ચિંતાતુરપણાથી, પથારીમાં શું છે તે જોયા વિનાજ ત્રણ દમકા દઇ તુરત સાસુને મંદિરે પાછી વળે છે. રાજા પણ તેની પગડી જઇ દેવે શું થાય છે તે જોવા ઉભો રહે છે. ત્યાં આગત વીરમતી ગંધેડીનું રૂપ કરી, મોટે સાદે ભૂંડી, નગરલોકને નિદ્રાવશ કરી દે છે. પછી ગુણાવલીને એક સાઈં ઝાડ શોધી કાઢવા જણાવે છે કે જેના ઉપર બેસીને તેઓ વિમલપુરી જઈ શકે. ગુણાવલી એક આંખાનું ઝાડ પસંદ કરે છે. રાજા ચંદ્ર તે ઝાડના કાટરમાં તેઓ ન જાણે તેવી રીતે છુપાઇ જાય છે. પછી વીરમતી, રાણીને સાથે લઇને ઝાડની ડાલીઉપર બેસી, ત્રણ દમકા દઇ વિમલપુરી જવા માટે તે ઝાડને આકાશ ભાગે અધર ચલાવે છે. અમુક સમયમાં તે તરૂં વિમલપુરી—(દાલનું કાઠિયાવાડનું પાલીટાણા ?) દેશ વિદેશ જોતાં જોતાં આવી પહોંચે છે. વીરમતી અને ગુણાવલી ઉતરી કન્યાના આવાસે લગ્નરમુજ જોવા જાય છે, સારે ચંદ્રરાજ વરનો આવાસ પ્રસંદ કરી ત્યાં જાય છે.

ચંદ્રને જાનીવાસમાં કાંઇ જાતનો લગ્નઉત્સાહ દેખવામાં આવતો નથી. તથાપિ તે પોતે ચંદ્ર પહેલા દરવાજામાં દાખલ થાય છે. ત્યાં દાખલ થતાંજ એક નોકર “ આવો ચંદ્રનેશર ” કહી તેનો હાથ પકડી લે છે. ચંદ્રને પોતાની માતા જાણુશ તો ભૂંડું થવાનો ધણો લય રહે છે. અને તેથી “હું ચંદ્ર નથી,” વિગેરે કહી પોતે છૂટવનો પ્રયાસ કરે છે, છતાં પણ તે છોડતો નથી. અને આગલ રાજા પાસે લઇ જાય છે. રસ્તે સાતે દરવાજાઉપર બેસાડેલાં મનુષ્ય પણ “ચંદ્ર, ચંદ્ર,” કહી સાથે થઇ ચંદ્રને રાજા પાસે લાવે છે. પછી તે રાજા, તેનો મંત્રી, રાણી, અને પરણનાર કુંવર વિગેરે એકાંતમાં બેઠેલાં છે તેને ચંદ્ર, “ લગ્નપ્રસંગે પણ

તમે સર્વો નિરસાહ ક્રમ છે ?” વિગેરે પૂછે છે. રાજા “તે પ્રછી કહેશું” કહી “પહેલાં અમારું કાર્ય કરી આપો” એમ કહે છે. કાર્ય પૂછતાં કનકરથ “ગુણારલીસાથે તમે પરણીને, તે મ્હારા પુત્રને લાવી આપો” એમ કહે છે. ચંદ્રરાજા “તમારો પુત્ર પરણવા આવ્યો છે, પછી મને શા સારું લજવો છે” તેમ કહે છે ત્યારે કનકરથ “મ્હારો પુત્ર કાઠી છે, તેથી તમને કહું છું” કહે છે.

આંહિ પહેલો અધિકાર પુરો થાય છે. અને બીજો અધિકાર શરૂ કરતાં કવિ, પ્રેમલાવણી અને ચંદ્રચરિત્ર જણાવવા કથે છે. બીજા અધિકારમાં કનકરથ, ચંદ્રને પરણાવા વિનવે છે, પણ ચંદ્ર નાજ કહે છે. જેથી કનકરથનો હિંસકમંત્રિ “હમારી સાથે તમારી પણ હત્યા થશે” વિગેરે વિગેરે સમજાવે છે. પરંતુ ચંદ્ર એકનો એ ચતો નથી. છેવટે ‘દેવીવચન છે’ એવું કનકરથ કહે છે, ત્યારે, ચંદ્ર “પહેલાં તે વૃત્તાંત જાણ્યા પછીજ હું તમારા વચનનો અંગીકાર કરીશ” એવું જણાવવાથી, કનકરથ તે વૃત્તાંત શરૂ કરે છે —

“સિંધલપુરનો હું કનકરથ રાજા છું. મ્હારે કનકાવતીસી, અને હિંસક નામા મંત્રી છે. પુત્ર નહીં હોવાથી રાણીને શોકાતુર જોઈ હું પણ શોકામિત્રી ઝાનિ પામવા લાગ્યો તે જોઈ મંત્રીએ કારણ પૂછવાથી મંત્રીને સવિસ્તર કારણ જણાવ્યું. મંત્રીએ કુલદેવી આરાધવાનું કહેવાથી કુલદેવીને આરાધી પરંતુ તેણે તને “પુત્રસુખ નથી” તેમ જણાવ્યું, પણ અતે “કાઠી પુત્ર થશે, અને લક્ષ્મણાએ મ્હારા વચનથી વરસંયોગ થશે” એવું જણાવી તે સ્વસ્થાનકે ગઈ. ચાલી પૂરે માસે રાણીને પુત્ર થયો. જન્મથીજ તે કાઠીઓ હોવાથી તેને ભૂમદિરમાં રાખી, બહાર રૂપવાન, કલાવાન, ઉમંગ્યવાન વિગેરે વાળો હોવાથી દોકાની તેને નજર લાગે એવું જણાવવા લાગ્યા. એક વખતે અમારા દેશનો વ્યાપારી

વિમલપુરી ગયો હતો. ત્યાં ત્યાં રાજ્યે પ્રેમલાલકૃષ્ણને માટે વર શોધવા પ્રયત્ન આરંભ્યો હતો. જેમાં અમારા દેશના વ્યાપારીના મોટેથી અમારા પુત્ર કનકદેવજીનાં વખાણુ સાંભળી પ્રેમલાલે કનકદેવજીસાથે આપવા વિચાર કીધો. તેથી પોતાના ચાર મંત્રીઓને કનકદેવજીને કાઢી પણ રીતે જોવાની લલામણુ કરીને વ્યાપારીસાથે સિંધુદેશ મોકલ્યા. તેઓએ કનકદેવજીના વિવાહમાટે મને બહુપ્રકારે વિનવ્યો, પરંતુ પુત્ર કાઢી હોવાથી મેં પણ અનુકરીતે તેઓને સમજાવી ના કહી, પણ તે સમજાવવું વ્યર્થ થયું. મહારા હિંસક મંત્રીએ તે ચારે સાથે મળીને વિવાહ નક્કી કર્યો. વિવાહ પહેલાં કનકદેવજીને જોવામાટે તે મંત્રીઓએ બહુ જંદ કરી, તેને હિંસક દામાદિભેદે સંતોષી વિવાહ નક્કી કરી તેઓને વિમલપુરી વિદાય કર્યાં. મેં હિંસકને ઠપકા આપ્યો, હિંસકે “કુલદેવી આરાધી સુત સાજો કરાવવા સૂચવ્યું.” મેં તે પ્રમાણે કયું, તો દેવીએ કહ્યું કે—“એ રોગ સાજો થશે નહિ. પરંતુ લગ્નસમયે સાંજના તમારે ત્યાં એક સુપુરુષ આવશે. તેને તમે અંદ કહી બોલાવજો. તે તમોને પ્રેમલાલે પરણીને આપશે, અને તે પોતાને ઘેર જશે.” એમ કહી દેવી ચાલતી થઈ. આ પછી હમે લગ્નસમય કરીને આંહી વિમલપુરી આવ્યા. વહુવાળા સજ્જનો વર પધરાવવા ઉતાવળ કરે છે, પરંતુ તેઓને હાહા કહી સમજાવી વિદાય કરીએ છીએ, અને તેટલાં માટેજ આંહી લગ્નઉત્સવ, દીપ-મંડાણ, ધવળમંગળ, હર્ષનાદ, કે વાળંગાળ તમોને જણાતાં નથી.”

આ પ્રમાણે કનકરથ, દેવીવચનવાળું વૃત્તાંત અંદ રાજ્યને જણાવી જણાવ્યું કે, “આંહી હમો તમારીજ રાહ જોતાં હતાં, એવામાં તમે આવ્યા, માટે હવે હમારી ઇચ્છા પાર પાડો.” અંદ ના પાડે છે અને કનકરથ મરણુભય બતાવે છે તેથી અંદ,—

“જીવતો નર મંગલક કોઈ, તે કરતાં પણ નહીં ખોડિ; ૯”

ઐવું વિચારી પરણવા હા કહે છે. અને તેથી તે જાનીવાસે લગ્નની મુમધામ ચાલી રહે છે. આંહી કવિ બીજો આધકાર પૂરો કરે છે. અને ત્રીજા અધિકારમાં, ચંદ્રરાજ ઘોડાનો આદર કરી પરણવા જાય છે, તે વૃત્તંત જણાવવા જણાવી પોતે કાવ્યને આગળ ચલાવે છે.

ચંદ્ર રાજ અમુક તમુક શણગાર સજ્જ, પીઠી ચોલાવી પરણવા જવાને ઘોડાઉપર સ્વાર થાય છે. આ વખતનું તે સમયને ઉચિત વર્ણન કવિએ અત્ર આપ્યું છે જે ઉપરથી તે સમયના લક્ષરિવાજનું આપણને સારીરીતે જ્ઞાન થાય છે. ચંદ્ર રાજ ઘેરથી નીકળી પ્રેમલાને પરણવા જાય છે. રસ્તે વીરમતી અને ગુણાવલી પણ અન્યપુરુષોની પેઠેમ એક રથને જોવા ઉભેલાં છે, ત્યાં આગળથી તે વરઘોડો પસાર થતાં ગુણાવલી પોતાના પતિ ચંદ્રને જોલખે છે. ગુણાવલી, વીરમતીને વારંવાર કહે છે કે “આ તમારો પુત્રજ છે.” છતાં વીરમતી “મંત્રજલથી ચંદ્રને ત્યાં આધિષ્ઠાજ છે !” ઐવું ચિંતવી તે વાતને ગણકારતી નથી. ત્યાંથી વરઘોડો આગળ ચાલી શ્વશુરગૃહે આવે છે. અને સાસુ ચંદ્રને ‘ચોંખી ચોરીમાં આણે છે. ચોરીમાં પાસારમત રમતી વખતે પોતાની જોલખ કરાવવામાટે પ્રેમલાલક્ષ્મીને સંબોધી ચંદ્રરાજ કહે છે કે “હું તને જે કહું છું તે લક્ષમાં રાખજે.”

“પૂરવદેશ આભાપુરી, જિહ્વા છે ચંદ્રનરેશ !

બાળેઠ પાસા સોગઠાં, તસ ધરિ અછે વિશેષ !”

પાનું ૩૫૫.

આ પ્રમાણે ચંદ્રરાજ પોતાનો દેશ ગામ નામ વિગેરે જણાવી પરણે છે. અને પ્રેમલા આથી સંકારપદ જની રહે છે. લગ્ન પૂરા થયા પછી તેઓ-નવવરવધુ કનકરથને આવાસે પાછા ફરે છે. ત્યાં પેલો હિંસકમંત્રી ચંદ્રને ઇસારો કરી ચાલી જવા સૂચવે છે, અને ચંદ્ર તે

સુખ કરે છે. પ્રેમલા આગળથીજ શંકાવાળી હોવાથી તેમ કરવાનું કારણ પૂછી સાથે થવા જણાવે છે. પરંતુ હિંસક મંત્રી તેમ નહિ કરવા દેતાં પ્રેમલાને ડરાવી પોતાને ત્યાં લઇ જાય છે, અને અંદર રાજ પોતાની મા-જાણે નહિ તેમ ઉતાવળો પેલા આત્રતર્યા જઇને ભરાઇ રહે છે. સાંસુવદ્ પણુ લગ્નક્રિયા સમાપ્ત થવાથી તેજ ઝાડપર આવી બેસીને ઝાડને સ્વસ્થાનકે જવામાટે ત્યાંથી ઉપાડે છે. પ્રભાતનો સમય હોવાથી કવિ આંહી આ પ્રમાણે કેટલુંક પ્રભાતવર્ણન જણાવે છે.—

“ જોતા તમાસા વાટનાં, સમય પ્રભાતિં જાણિ;
 કિહાંકણિં પ્રાભાતિક સુણુધં, ગીત ગાન શુભ માણિ ! ૬૧
 કે પહિરે પરિધાન વર, કુચકંસ્યું કસંતિ;
 કે સૂતા નિજ નાહનિં, જગો સ્વામિ હસંતિ. ૬૨
 સમરણુ કે ભગવંતનું, કે પડિકકમણું કાણુ;
 કે બેઠી દૂહધં ગાયનિં, કે સિંગારહ કાણુ. ૬૩
 ધમ અનેક ચિન્હ માણુસાં, તિમ તિર્યચહ બેદ;
 કોકિલ કકડા મયૂરના, દેખધ ધરી ઉમેદ. ૬૪
 વિગેરે, વિગેરે, ————— પાતું ૩૫૬.

તમાસા જોતાં તેઓ આભાપુરી આવીને ઝાડને તેની જગોઉપર ઉતારે છે. વીરમતી, રાણીને લઇ પોતાને મંદિરે જઇ પાછી એક કણ્ઠેરની સોટી મંત્રી આપીને રાજને ઉઠાડવા મોકલે છે. રાજ ત્યાંથી વહેલો જઇને પોતાના ખીજાનાપર સુધ જાય છે. વીરમતી પાછું ગધેડીરૂપ કરી નગરજનોની નિદ્રાને હરી દે છે, અને ગુણાવલી ચંદને જગાડવાઠાને પોતાના મહેલમાં આવે છે. ગુણાવલી પૂર્વલી રીતે ચંદના ખીજાનાપર સોટી ઠપકાવે છે, અને ચંદ ખોટી નિદ્રામાંથી આલસ મરડી બેઠો થા-

ય છે. ચંદના હાથે રહેલું મીઠલ, આખોમાં અંજલેલું અંજન, અને પહેરેલો શણગાર નેમ ગભરાધને ગુણાવલી સાસુપાસે આવી તે વાતને જાહેર કરે છે. વીરમતી કોધમાં આવી જઈ ચંદને મારવાસાર ધસી આવે છે. પણ ગુણાવલીના વિનવવાથી તેમ નહિ કરતાં, એક દોરાને દોહીમાં પલાળી મંત્રીને ચંદની કેડે બાંધી દે છે, જેથી તે ચંદરાજને કૂકડાપણું પ્રાપ્ત થાય છે. ગુણાવલી સુવર્ણના પાંજરામાં રાખવાની સાસુની આજ્ઞા થવાથી તે કૂકડાને પોતાપાસે પાંજરામાં રાખે છે, અને દરરોજ સાસુની તથા ધણીની સેવા સારે છે. આહી ત્રીજો અધિકાર ખલાસ થાય છે અને ચોથા અધિકારમાં કનકધ્વજ અને પ્રેમલાનેા વિમલપુરીમાં શું બનાવ બને છે તે, અને પ્રેમલાલક્ષ્મી પોતાનું શીલવ્રત કેવા પ્રકારથી જાળવી શકે છે તે વૃત્તાંત આવે છે. કવિ, ચોથા અધિકારમાં ચંદના પરણ્યા પછી હિંસક; પ્રેમલાને ડરાવીને પોતાસાથે લઈ જવાની વાત યાદ કરાવી, રાતના કાઢીપુત્રપાસે પ્રેમલાને મોકલાયાનો પ્રસંગ જણાવે છે. પ્રેમલાને કાઢીપાસે રાતના મોકલે છે, જ્યાં તેઓને કેટલોક સંવાદ થાય છે. બીજી સવારે “ પ્રેમલાના સંયોગથી પુત્રને કાઠ થયો ” એવું ખોટું આજ પ્રેમલાઉપર તેઓ મૂકે છે. આથી પ્રેમલાનો પિતા “ પોતાની પુત્રીનોજ દોષ છે, અને તેને લીધેજ જમાઈ કાઢી થયો છે ” એવું વિચારી તેને મારી નાંખવાનો હુકમ કરે છે. પોતાનો મુખ્યદ્વિ મંત્રી “આ કાઠ એક રાત્રિનો નથી, પરંતુ ધણો જૂનો છે, ” વિગેરે ધણું સમજાવે છે. તથા કનકરથ પણ “ હમો એને પુત્રતુલ્ય પાલીશું, માટે મારો નહિ. ” વિગેરે કહી સમજાવે છે. તોપણ રાજ માન્યો નથી, અને પ્રેમલાને મારવામાટે સખ્ત હુકમ કરી દે છે. અંત્યજે પ્રેમલાને મારવાસાર શહેરમાં ફેરવીને લઈ જાય છે. આ જોઈ પ્રજા હડતાલ પાડીને રાજને વિનવે છે, પરંતુ રાજ તેઓનું

કહ્યું પણ ધ્યાનમાં આણતો નથી. મારાઓ, મારવા પહેલાં “કાંઈ રાજાને કહેવડાવવું છે ? ” એવું સતીને પૂછે છે. ત્યારે તે કહે છે કે—

“વાડિ ભખઈને ચીભડા, માય હણુધ ને બાળ;
તો કહો દિહાકણિ નમઈ, અવિચાર્યું ભૂઆલરે. ૯૪
બાલ કુંણિ ને પરાલવિઓ, ભઈ મા-આપ પાસ;
અપર જન અન્યાયથી, મહાજન કરઈ અરદાસરે.” ૯૫
વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે. પાનું ૩૬૯

આથી વિરમય પામી એક મારો રાજા પાસે આવીને બોલ્યો કે “તેણે મરતી વખતે આપને કહેવાતું કહ્યું છે તે સાંભળો.” એમ કહીને પ્રેમલાએ કહેલી સઘળી વાત જણાવે છે. મુચ્છુદિ મંત્રી, “તેને મારી કે જીવતી છે ? ” એવું પૂછે છે, જેથી મારો “તે જીવતી છે, અને હવે જેમ રાજા કહે તેમ કરવાને તૈયાર છીએ.” એમ જણાવે છે. રાજા મુચ્છુદિના આગ્રહથી, “ ખરી વાત શું છે ? ” તે જાણવામાટે પ્રેમલાને જીવતી પાછી તેડાવે છે. પ્રેમલા, ચંદ્ર ચોરીમાં કહેલો દોહો, તથા ત્યાર પછી હિંસક મંત્રી અને કાઢીયાવાળો બધો બનાવ કહી જણાવે છે. રાજા તેને જૂઠો માને છે. છતાં મુચ્છુદિ વિવાહ કરવા મોકલેલ ત્યારે મંત્રીને વસ્ત્રસ્પર્શ પૂછી, પછીજ પ્રેમલાને દોષિત ઠરવવડા આગ્રહ કરે છે. પછી રાજા અને મંત્રી વિવાહકાર્યે મોકલાવેલા ત્યારે મંત્રીઓને તેડાવી પૃથક્પૃથક્ “ વરરાય કેવા હતા ! ” તેવું સ્પર્શ પૂછે છે. ત્યારે મંત્રીઓ જૂઠું જૂઠું જણાવી જણાવે છે કે “અમેએ પોતે વરને જોયો નથી. ” આ ઉપરથી પ્રેમલા ગુન્હાહિત નથી તેવું સાબિત થવાથી પ્રેમલાને જીવતી રાખે છે. પ્રેમલા શાસનદેવીને આરાધી “ ચંદ્રપતો ક્યારે લાગશે ” પૂછવાથી શાસનદેવી “ તે સોજ વધે મળશે ” એમ જણાવે છે.

આંહી મકરધ્વજ રાજા કનકરથાદિને પોતાને ત્યાં કેદ કરે છે. આંહી યોથો અધિકાર બંધ થઈ પાંચમામા આસામાં ફૂકડાતું શું થાય છે તે વાત આવે છે. પાંચમા અધિકારમાં ગુણાવલી, ધણીતું છ-વિત રાખવામાટે દરરોજ સાસની સેવા ચાકરી કરી તેને પ્રસન્ન રાખે છે. રાજ્યમાં ચંદ્ર રાજા નહીં હોવાથી પ્રજાજન જળરો ખલલલાટ મચાવી ચૂકે છે. તેને સુખ્ય મંત્રી સમજવી, વીરમતીને; જો માને તો ચંદ્રને પ્રગટ કરવા વિનવવા જાય છે. વીરમતી આથી ક્રોધાયમાન થઈ પોતાનીજ આજુ નગરમાં ફેરવવા જણાવે છે. જેથી મંત્રી તેનાં ગુણો જણવો હોવાથી ચંદ્રને બદલે વીરમતીની આજ્ઞા પ્રજાપાસે મનાવે છે. “આસાપુરીમાં આ રાજા છે” એવી ખબર દેશોદેશ ફેલાવાથી હિમાલયનો હેમરથ રાજા તે દેશપર ચઢી આવે છે, જ્યાં વીરમતી અને હેમરથવચ્ચે યુદ્ધ થાય છે. જેમાં વીરમતી સ્વ, અને દેવબલધી છતી હેમરથના નગરમાં પહોં પોતાની આજુ મનાવે છે. આથી આસપાસનાં બીજાં પણ નહોનાં મોટાં રાજ્યો વીરમતીની આજ્ઞાને કબૂલ કરે છે, હેમરથ રાજા પોતાના શિહરથ પુત્રને વીરમતીની ચાકરીસારૂં ચૂકીને સ્વદેશ પાછો વળે છે. આ પ્રમાણે ચંદ્ર ફૂકડો થવા પછી પૂર્વ, હિમાલય અને બીજા દેશોનું સ્વામીપણું ભોગવતી વીરમતી (૭) વર્ષ ક્રમે ક્રમે વ્યતીત કરે છે. એવામાં ત્યાં આગળ શિવકુમાર નાટકીઓ, પોતાની શિવભક્તા પુત્રીસહિત આવી પહોંચે છે. વીરમતી સભા ભરીને તે લોકોને રમાડે છે. નાટકીઓ વીરમતીના ગુણુઅમ નહિ કરતાં ચંદ્ર રાજાની કીર્તિ વહે છે. આથી વીરમતીને અયોગ્ય સાંગવાંથી તે તેઓને દાન આપતી નથી. પરંતુ ફૂકડો, પોતાપર કીર્તિકાંસો નહિ રાખવામાટે પિંજરામાંથી એક સુવર્ણકંચોલુ ચાંચવડે નીચે પાડી નાટકીઓને આપે છે. વીરમતી ફરી બીજાવાર

નાટકીઆઓને રમાડે છે, ત્યારે પણ તે દોષો ચંદનીજ કીર્તિ ગાય છે. વીરમતી ફરી પણ દાન આપતી નથી. જેથી ફૂકડો પોતાનું બીજું કચોલું તેઓને દાનમાં દે છે. મહા-દુષ્ટભુદિવાળી વીરમતી આ ખમી શકતી નથી. જેથી છરે લઈ ફૂકડાને મારવા દોડે છે, અને ગુણાવલી વિગેરે વચમાં પડી ફૂકડાને ખચાવી લે છે.

શિવકુમારી નટિની પશુઆપાની બાજુ હોવાથી ફૂકડો તેને પોતા સાથે લઈ જવા કહે છે. આથી તેઓ વીરમતીપાસે ફૂકડાની માગણી કરે છે. ગુણાવલી ફૂકડો આપવા ના કહે છે. તેને મંત્રી પ્રમુખ સમજાવી, “ જીવતો રહેશે તો ફરી મળશે. ” વિગેરે કહી આપવા સમજાવે છે. નાટકીઆઓ પણ “ હમે એને દેવસમાન પૂજીશું ” વિગેરે કહે છે, જેથી ગુણાવલી, મહાદિક્ષગીરીથી ફૂકડાની રજા લઇને ફૂકડો નાટકીઆઓને સોંપે છે. કવિએ વર્ણવેલો આ વિયોગસમય બહુ હૃદયબેદક છે. અને સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતીના વિયોગમાટે કેવાં નિયમો ધારણ કરે છે, તે પણ સમજવા લાયક છે. ગુણાવલી ચંદને કહે છે કે—

“કરિ શ્લેષ નાહ પંખિ; કહર્ષ, પ્રભુ! તુમ મન માન્યુ;
તો મિં સ્યું ચાલછ, મુજ મન માન્યું અમાન્યુ !
મુજ ગતિ થી ! હોસ્વછ, કુણુ સદેશો;
તુમ તો પ્રભુ નિત નિત જોસ્યો, નવનવા દેશો. ૨૨
પ્રભુ મુજનિં વક્ષી તુમ્હે, ફિરિ મિલસ્યો જવ આવી;
તિવારિં મિં દેહની, સાર સંભાલ કરેવી.
વરમોજન વાર શાક, સવાદિં જીમેસ્યું;
પ્રભુનું મુખ દેખી, કહિઅરસ્યું રંગિ રમેસ્યું. ૨૩

x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x

પાણી પાપણિ છેહ, આવ્યાનું અચરિજ કિસ્થું !
 તો હું જાણત નેહ, જો દોહી આવત દોયણે ! ૩૦
 છાતી બીંતરિ દવ બલે, ધૂઆ ન પરગટ હોય;
 કે મન જાણે આપણો, કિં જિણિ લાયા સોય. ૩૧
 સજીન ચાલ્યા હે ! સહી ! ઉતરીઆ કુંગરપજી;
 આ નવખારી નગરી વસે, પણિ મું મન ઉજડ અજળ. ૩૨

X X X X X X
 X X X X X X

ખાવા પીવા પહિરવાળ, તુમવિણ કુણ દાતાર;
 પ્રભુવિણ મંદિર ન શોભીઈજી, કરતાં સવિ સિણગાર. ૩૯
 આઠ પુહુર એ મુજતાણુંજી, અવલંબન એક ચિત્ત;
 તિણેં દિન જાતો ન જાણતીજી, પ્રભુમુખ દેખતી નિત. ૪૦
 દિન કિમ જાસ્યમ પ્રભુવિનાજી, વધરણિ થાસ્યમરે રાતિ;
 પ્રભુવિણ મનની વાતડીજી, કુણ સુણસ્યમ દિનરાતિ. ૪૧
 વિગેરે, વિગેરે, વિગેરે. પાનું ૩૯૧

પછી રાણી વિગેરેની રજા લઇ નાટકીઆ લાંથી નીકલે છે. તેઓ અનુક્રમે દેશવિદેશના રાજાઓને નાટ્યકળાથી રંજન પમાડતા પોતાનપુરમાં આવે છે. આહી આગલ પાંચમો અધિકાર પૂરો થઇ જાય છે. હજી અધિકારમાં પોતાનપુરની એક આંતરકથાનું વર્તાવ છે. આંતરકથામાં પોતાનપુરના મંત્રીની છોકરી ત્યાંના નગરશૈલપુત્રસાથે પરણેલી છે. કેટલાક કારણોસર તે પુત્ર દેશાટણે જવા તૈયાર થાય છે. સુઆસનંધીઓ નહિ જવા દેવામાટે જોષીપાસે "સવારે ફૂકડા બોલે ત્યારે પ્રયાણ કરવું !" એવું સૂઠતું કહાવી આપે છે. અને નગરના તમામ ફૂકડાઓને તેઓ નગરબહાર કહાવી મેલે છે. પરંતુ નાટકીઆ પાસેનો ફૂકડો પોતાના હંમેશના નિયમપ્રમાણે એક સવારે

“કૂકડે...કૂક” કરી ઉઠે છે. કૂકડાનો ચાલનાર કદમ્બકાંડે રેશાટલે આવી જાય છે. મંત્રીપુત્રી આવી કુખી રવા પોતા પાસે બેસાવે છે. પરંતુ નાટકીઆ સમય દેતા નથી. છેવટે પુરના સભ્યનો વચમાં પડી, મંત્રીપુત્રી આટલે કૂકડો અપાવે છે. મંત્રીપુત્રી કૂકડાને દેખીને કહે છે “કું ચંદ રાજા છું” એમ કાલેર કરી “હું મુખ્ય મંત્રી તારે તને ભગિનીસમાન ગણીશા” એવું નાટકીઆને જણાવે છે. મંત્રીપુત્રીને પણ કૂકડાઉપર આત્મન પ્રેમ પડે છે. અને મરજી વિના પણ કૂકડો નાટકીઆને પાછો આપે છે. આ આંતર અરિત્ર કીક વિસ્તારવાળું અને એ ત્રણ દર્શનપુષ્પ જે. આંખો નો અધિકાર ખલાસ થાય છે.

સાતમા અધિકારમાં નાટકીઆઓ ફરતાં ફરતાં વિમલપુત્રી આવે છે. વિમલપુત્રીનો રાજા તેઓને મોટેથી આભ્યાપુત્રીના મનાચારમાં “ત્યાં સોળ વરસથી રાજા નથી. અને શીરમની મળી અલાવે છે” એવું સાંભળે છે. “પાણી અને કૂકડો કપર મળે ત્યાં” એવું સુશુદ્ધિ મંત્રી નાટકીઆઓને પૂછવાથી તેઓ “નાટકીઆપુત્રીના ચંદને ત્યાંથી” એવું જણાવે છે. પ્રેમલાલકશ્મીને કૂકડાઉપર મોહ ઉપજે છે. તેથી રાજા નાટકીઆઓને આદરમાં પોતાના નગરમાં રહેવા સમજાવી, કૂકડો, પ્રેમલાલકશ્મીને આપાવે છે. પ્રેમલાલ, વિવિધપ્રકારે ચંદના સમાચાર કૂકડાને પૂછી, પોતાની વીતકવાર્તા કહી સંભલાવે છે. અનુક્રમે આદરમાં પ્રજા થાય છે, અને નાટકીઆઓ દેશાટલે જવા તૈયાર થવાથી કૂકડાને પાછો મળે છે. પ્રેમલાલકશ્મી, આર દિવસ વધારે રહેવા કરી કૂકડાને સાથે લઈ સિદ્ધાચલઉપર યાત્રામાટે જાય છે. આ આદરમાં કૂકડામાં કુંડમાં, કૂકડાને કાઠાઉપર મૂકી પોતાના કાન કુંડમાં ઉતારે છે. આ આગલ કૂકડો, વિવેચનપુત્રીના કુંડમાં

કત યવામાટે કુડમાં પડે છે. પ્રેમલા તેને પકડવા પાછલ
 'પલાવી' ફૂકડાને પકડી બુડતો બચાવી લે છે. પછી ફૂકડાને બહાર
 બાણી પ્રેમલા તેની પાંખો વિગેરે સાફ કરવા માંડે છે. એટલામાં
 વીરમતીના હાથે સોળ વર્ષપર બંધાયેલ ધાગો સડો જવાથી
 પ્રેમલાના હાથે તુટી જાય છે, અને ચંદ રાજા સાં પ્રગટ થાય છે.
 મકરંધવજ રાજા જમાઇને સારાં શુકને ગામમાં પ્રવેશાવી પોતાને
 સાં રાખે છે. પછી કેદ કરેલાં કનકરથ અને કનકંધવજાદિને,
 મકરંધવજ રાજા મારવાનો હુકમ કરે છે, તેને ચંદ રાજા વચમાં
 પડી બચાવી લે છે.

ચંદ રાજા શુભાવલી અને મંત્રીને, વીરમતી ન જાણે
 તેમ છતાં પત્ર લખી પોતે મનુષ્યરૂપ ધારણ કરવાની વાત જણા-
 વે છે. પરંતુ તે વાત વીરમતીના પણ જાણવામાં આવવાથી
 ચંદને મારવાસાથે આકાશમાર્ગે તે વિમલપુરી આવે છે. ત્યાં
 ચંદને મારવા જતાં પોતેજ મરણ પામે છે. શુભાવલીના, ચંદને
 લેકાવવાનો પત્ર આવવાથી મકરંધવજની અનુમતિ લઇ ચાલવાનો
 પ્રયાસ કરે છે. પ્રેમલાલક્ષ્મી, પિતાના મંત્રી મારફતે ચંદને “ પો-
 તાને કેમ લેડી જતા નથી ? ” તે પૂછાવતાં ચંદ, “ એ કોઢીધેર
 એક રાત્રી રહી, તેથી પોતાનું સતીપણું સાબિત કરી આપે તો
 લઇ જાઉં ” એવું જણાવે છે. આથી પ્રેમલાલક્ષ્મી પોતાના શી-
 ચલના પ્રભાવથી ધીજ કરી, કનકંધવજ જે જન્મથીજ કોઢી છે
 તેનો કોઢ દૂર કરી સતીપણું સાબિત કરી આપે છે. પછી તેઓ
 ત્યાંથી નીકળી પોતાનપુરમાં આવી મંત્રીસુતા રૂપસુન્દરીને મ-
 ને છે. કે જે રૂપસુન્દરીને, ફૂકડાપણામાં ચંદ રાજાએ ભગિની-
 તુલ્ય ગણી હતી. ત્યાંથી નીકળી તેઓ આલાપુરીમાં આવી, શુ-
 ભાવલી અને પ્રમજનને સુખ આપનારાં થઇ પડે છે. આઠી
 સાતમો અધિકાર સંપૂર્ણ થાય છે. આઠમા અધિકારમાં સહજ

આનંદઅધિકારનું વર્ણન છે. તથા બંને રાણીઓથી એક એક પુત્ર થયું; યોગ્યવય આપ્ત કરતાં શુભાવલીનો પુત્ર ચાર, અને પ્રેમલાલક્ષ્મીનો પુત્ર સાત કન્યા પરણે છે, તે વાત સામાન્યથી જણાવેલી છે. વધારામાં સમસ્યાબદ્ધ કેટલાક સારા દોહાઓ આપવામાં આવેલાં છે.

નવમા અધિકારમાં ચંદાદિનો પૂર્વભવ અને રાસની સમાપ્તિ છે. અનુક્રમે ત્યાં કેટલોક સમય તેઓ સુખમાં ગાળે છે. એવામાં ૨૦ માં શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી ત્યાં પધારેલા હોવાથી તેમને મુખે પોતાનો પૂર્વભવ, અને ધર્મેપિદેશ સાંભળી, શુભાવલીપુત્રને રાજ્ય, તથા પ્રેમલાપુત્રને યુવરાજપદ આપી પોતે રાણીઓસહિત સાધુપણું અંગીકાર કરે છે. અંતમાં તેઓ કેવળરાત્રાન પ્રાપ્ત કરી, અનંતસુખવીર્યના ભોક્તા બને છે. કવિ રાસાન્તે પોતાની પ્રશસ્તિ, કરવાનું સ્થળ અને સમય વિગેરે જણાવી રાસનું આ પ્રમાણે:—

“ તાસ સુપસાયથી શીલગુણે કરી,

ગાઇઓ સરસ રસ એક રાસો !

જિહ્વા લગિં સર સસિ ભૂમિ ધિર થાયજો,

વિસ્તરો જગમહિં ગુણવિલાસો. ધિનં ૫૪ ” પાતું ૪૬૧.

ચિરંજીવપણું ધરછી બંધ કરે છે. આ ચંદ રાજ ૨૦ માં મુનિસુવ્રતસ્વામીના વારામાં થયો હતો, કે જેને નિર્વાણ પ્રાપ્તિને આજે ૧૧૮૬૪૩૮ વર્ષ વ્યતીત થયાં છે.

આ ચારે રાસાઓની યોરીજનલ પ્રતો મને પંચાસ શ્રીકમલવિજય તરફથી મળી હતી. જેથી તેઓનો આ સ્થળે અંતઃકરણથી ઉપકાર મળી અન્યવિવેચનથી વિરમીશ.

શ્રીવાલુકેશ્વરગિરિ,
મુંબાઈ ૬-૩-૧૯૧૩.
મહાશિવરાત્રી, ૧૯૬૯.

} જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી
સંશોધન અને સંગ્રહકર્તા.

અવતરણિકા.

આરંભમાં પરમાત્માને નમસ્કાર કરીને, કે જેણે સકળસૃષ્ટિના ઉદ્ધારમાટે,—કે જે ઉદ્ધારમાર્ગ, આજે પરમાત્માના પ્રલક્ષપણના પ્રભાવને ક્ષીધે, વાદ્મયમાત્રવડેજ શોધી શકાય એમ છે. જે માટે—વખતો વખત વાદ્મયનીજ ઉત્તમતા અને જરૂરીયાતો પંડિતોદ્ધારા પ્રરૂપેલી છે, તેને; તથા વાદ્મયદેવીને કે જેના પ્રભાવથી શાસ્ત્રગાનને સમજવા શક્તિમાન યથ શકાય છે—તેને નમસ્કાર કરીને આ પુસ્તકસંબંધે—જૈનસાહિત્યસ્થિતિસંબંધે ચતુર્કિંચિત્ અવતરણિકા કરીશ.

જે જે વિષયોનો ભારતવર્ષના પ્રાચીનસાહિત્યમાં સમાવેશ થાય છે, તે સધળા; નહિતો લગભગ સધળા વિષયો જૈનસાહિત્યમાં હાથ ધરવામાં આવેલ હોવાથી, ભારતવર્ષના સાહિત્યમાં જૈનસાહિત્ય પશ્ચ એક ઉચ્ચ સ્થાન ભોગવે છે. જે સ્થિતિમાં આજે તે ઉપલબ્ધ છે, તે સ્થિતિમાં પશ્ચ તે એક સારા વિસ્તારવાળું છે, તેા પૂર્વસમયમાં તે વિશેષ વિરતીથી હોય એ નિઃસંદેહ છે. જૈનસાહિત્યની મહત્ત્વતાના કારણભૂત ત્રયણ્ડોષિકા, અને ઉત્તમત્રયોની નોંધ લેવાનું આ કાંઈ ઉચિત સ્થાન નથી; તોએ પશ્ચ કાળના પ્રહારથી જે ભાગ બચી શક્યો છે અને જે પશ્ચ ધણો બહોળો, કિન્તુ સંપૂર્ણ સંશોધિતસ્થિતિમાં નથી તે ઉપરથી ખીનતકરારે અનુમાની શકાયો કે, પૂર્વકાળે જૈનલેખકો ધણી મોટી સંખ્યામાં વિદ્યમાન હતા, તે; સાહિત્યના પરિચિતજનોજ તે પ્રાચીનલેખકોના વિષયપર-ત્વેના ઉંડા ગાનનું અને ઉત્તમપ્રકારની ભાષાશૈલિનું રહસ્ય સમજી શકે !

ભારતવર્ષના અન્યસાહિત્યની માફક જૈનસાહિત્ય પશ્ચ, પરદેશી રાજ્યકર્તાના ધર્માન્ધપણાનું; પરસ્પરના ધાર્મિક ક્ષેત્રોનું; અને આ દેશની ક્ષીણકારી હવાનું ભોગ ચર્ષ પડ્યું હતું. એક સમય એવો હતો કે, તેના સાહિત્યનું અસ્તિત્વમાત્રજ જળવવાખાતર

અવતરાણકાં.

તેને હાંડારમાં રાખવા શિવાય ખીજે રસ્તો નહોતો. કાળક્રમે સમયાનુકૂલ યોગ્યથેલો તે ઉપાગળ, સાહિત્યના વિસ્તારને સંકુચિત કરવા સાધનભૂત થયો. અને તે પશુ વળી કમનશીમે એવા સમયે થયો કે, તે સાહિત્યને વૃદ્ધિમત કરવાના માર્ગો ન્યારે ધણાં દૂર હતા. જે ધર્મનિષ્ઠસત્પુરુષોપર વંશપરંપરાથી સાહિત્યરક્ષણની ધાર્મિક દ્રવ્ય આવી પડી હતી, તેઓએ, તે સાહિત્યના અંશમાત્રને પણ—રખેને તેઓ તેથી ત્રિમુખ થાય, અને તેઓના અતિધર્મપ્રિયસાહિત્યનો જલિમજુલમ અંત આણે, એવી ભાવના પોતાના પૂર્વજો પાસેથી ગ્રહણ કરી હતી તે મુજબ—સૂર્યના કિરણમાં નહિ પડવા દેવામાટે સખ હપાયો યોગ્યતા હતા. અતિવિસ્મયની વાત છે કે, તે ભાવનાઓ કેટલેક અંશે અઘાપિ સજીવન છે, કે ન્યારે દેશ સર્વત્ર શાંતિમય બની રહે-સો છે, અને સાહિત્યની ખીલવણી માટે વખત ધણો યોગ્ય છે.

ધાર્મિકપુસ્તકોની સંખ્યા ઓછી બનાવવામાં અમિએ પણ પોતાનો હિસ્સો આપવામાં કાંઈ બાકી રાખી નથી ! આ કારણમાં વળી ધર્મના અનુયાયીઓની અધોગતિએ પણ એક ઉમેરો કર્યો, કે જેને લખને ધાર્મિકતત્વોનો ફેલાવો કરવાનું તો બાબુએ રહ્યું, પણ ધર્મજ ધણાં વિકટસંકટમાં આવી પડત ! તે એ કાળ હતો કે જે વખતે બાહ્યક્રિયાઓને ધણી મહત્તા આપવામાં આવતી હતી, (જે કે બાહ્યક્રિયાઓથી વધારે નિર્મલચિત થઇ નિરૂપાધિ કાર્ય થાય છે. અને તે વાત જોનાના જીજ્ઞાસુઓએ કરેલી જૈનગૂજરાતીસાહિત્યની ખીલવણીથી જણાઇ આવે છે.) તથા ધાર્મિકજ્ઞાન અને સાહિત્યને વધારવા તરફ; ધાર્મિકબળ એકત્ર કરવા તરફ; અને આંતરિક-ધાર્મિકશુરસો પ્રદીપ્ત કરવા તરફ ઓછું લક્ષ આપવામાં આવતું હતું. (જે કે દરેક સૈકામાં કેઇ કેઇ વિદ્વાનો સામાન્યતઃ પ્રચલિત-ભાષાના કવિથાએ ખરા !) માત્ર હવણાં હવણાંથીજ ધર્મઉદ્ધત્યું પ્રભાત ક્ષિતિજમાં દહિંગોચર થાય છે. આવા કારણોથી લખને મહાન્શક્તિ-

વાળા જૈનઆચાર્યા અને સાધુઓના ગૌરવને સૂચવનારા તેમના જ્ઞાનના પરિણામરૂપી ગ્રન્થો સમજવા, -ફળ અથવા તત્ત્વ પ્રાપ્ત થવા એ દુષ્કર થઇ પડ્યું હતું.

અસારસૂધી અમારા તરફથી સંસ્કૃત; માગધી; અને અંગ્રેજી ગ્રન્થો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે, જ્યારે ગૂજરાતીગ્રન્થ બહાર પાડવામાં આ અમારો પ્રથમજ પ્રયાસ છે. કે જે પ્રયાસવડે આ ગ્રન્થને અમો અમારા તરફથી બહાર પડતાં ગ્રન્થોમાં “ગ્રન્થાંક ૧૪ મા” (જૈન ગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધાર-ગ્રન્થાંક ૧) તરીકે બહાર પાડી પ્રજાસમક્ષ મૂકવાને હાગ્યશાક્ષી થયા છીએ.

પ્રાચીનજૈનગૂજરાતીસાહિત્યમાં આવા રાસાઓ; છંદો; પદો; સ્તુતિઓ; સ્વાધ્યાઓ (સંક્રાંતિઓ); સદ્ગીત; અને સ્તવનાદિ પુષ્કળ દક્ષિણેશ્વર થાય છે. રાસાઓને માટે ઉત્તમોત્તમ અભિપ્રાય, “ ગૂજરાતીસાહિત્યસંસદ્ગીતી,” ગૂજરાતીભાષાના સાક્ષરોએ જે આપ્યા છે, તે વિષે અમો આંહી કાંઈપણ બોલતા નથી. આવા રાસાઓ મુખ્યપણે ધર્મનું ઉત્તમજ્ઞાન દર્શાવતેદ્વારા આપે છે. તે શિવત્વ પણ અનેક જાતનું જ્ઞાન તેનાં ખપી જીવેને તેમાંથી તેવા પ્રકારનું મળી શકે એમ છે.

“ રાસાઓ એકલા જનોનેજ ઉપયોગી છે,” એમ નથી. કારણ કે તે ગૂજરાતીભાષાનો એક બૃહત્-અંગ છે. તેથી ગૂજરાતી-સાહિત્યના અભ્યાસીઓને પણ ધણું ઉપયોગી થઇ પડે એમ છે. પ્રાચીન-ગૂજરાતીભાષા; ગૂજરાતી ભાષાનો ઇતિહાસ; તે તે સમયની કાવ્યરચના; કાવ્ય અને શબ્દોની તુલના; ઇત્યાદિ વિષયોમાં પણ, અમો આશા રાખીએ છીએ કે આ, અને ભવિષ્યમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે એવા બીજાં રાસાઓ, ગૂજરાતીપ્રજાના સાહિત્યપ્રેમીવર્ગને ધણું ઉપયોગી થઇ પડશે.

જે આ ફક્ત તરફથી ગ્રન્થો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે, તે ફક્તનો ફક્ત ઇતિહાસ આપવો, એ, આ રચને અયોગ્ય ગણાશે નહિ.

મહુમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીએ, કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે આ ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે, પોતાના વીસમાં ૩ ૪૫૦૦૦ની રકમ, ખીજી રકમો જે ખીજે માર્ગે ખરચવા કાઢી હતી તેની સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં, તેમના સુપુત્ર શુભાશ્વ-ચંદ દેવચંદ તરફથી મહુમની યાદગિરીમાટે શુભકાર્યમાં ખર્ચવા કાઢેલ ૩ ૨૫૦૦૦ની રકમ ઉમેરાય. ૧૦૦૮ શ્રી શ્રી શ્રી પંચાસજી શ્રીઆનન્દસાગરજીની સલાહ અને ઉપદેશથી, આ રકમોને એકઠી કરીને મહુમની યાદગિરીમાટે આ ત્રસ્ટ સ્થાપવામાં આવ્યું છે. મહુમ શેઠની દીકરી, મહુમ બાઈ વીજકેરની મિલકત (લગભગ રૂ.૨૫૦૦૦) આ ફંડમાં આવવાથી ફંડ રૂ. ૧૦૦૦૦૦ લગભગનું થવા ગયું છે. આ ફંડનો આંતરભાવ “ જૈનવૈતાબર (મૂંપૂં) ધાર્મિકસાહિત્યની ” જળવણી અને ખીલવણી કરવાનો છે.

આ વૈદ્યુમમાં કયા કયા મુનિઓનાં રચેલાં કયા કયા રાસો છે તે વિગેરે, તથા તે તે મુનિઓનો સામાન્ય ઇતિહાસ પુસ્તકનાં ચોજક શાં જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરીએ તેની પ્રસ્તાવનામાં લખેલ હોવાથી અત્ર હમો તત્સંબંધે કાંઈ વધારે લખવું ઉચિત ધારતા નથી. અંતમાં એટલું ઇચ્છી, આ અવતરણિકાથી મોક્ષ પામીશું કે આ અમારો પ્રયાસ સર્વસાહિત્યપ્રેમીજનોને પ્રિયકર થઈ પડી, કાંઈ નહિને કાંઈ પણ સુરસફળ આપનારો થઈ પડે ! આ પ્રયાસને જે પ્રબલરૂપથી સાફ સન્માન મળશે તો આશા છે કે ભવિષ્યમાં આવા ધણાં વૈદ્યુમો કહાડી પ્રબળપાસે મૂકવા અમે અમારાથી બનતું કરી શકીશું.

૨૨૫, જવેરી બજાર,

મુંબાઈ.

માર્ચ, સન્ ૧૯૧૩.

નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ ઝવેરી.

ફંડ, અને બીજાં ત્રસ્ટીઓ.

The Late Sheth Devchand Lalbhai Javeri.

BORN 1853 A. D. SURAT

DIED 1906 A. D. BOMBAY

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जव्हेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे । निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्यां, सूर्यपुरे, पौषकृष्णतृतीयायाम्, मुम्बय्याम्

'JAIN PRESS' SURAT.

અર્પણ.

શ્રીમન્ત સરકાર મહારાજ સર સયાજીરાવ ગાયકવાડ

સેનાખાસખેલ, સમશેરખડાદ્વર,

જી. સી. એસ. આઇ., વિ૦ વિ૦

વડોદરા.

આપ નામવર સ્વપરધર્મનાં, અને નીતિના ગૂર્જરસાહિ-
ત્યને ભિન્નરૂપ નહિ લેખતાં સર્વત્ર પ્રાચીનગૂર્જરભાષાના
ઉચ્ચ તનમનધનદ્વારા ઇચ્છો છો, એ, આપે પ્રાચીનકાવ્યમાલામાં
ખહાર પડાવેલ શ્રીશીલવતી-રાસ વિગેરે ઉપરથી પ્રતીત થયું
છે. એ શિવાય પણ પ્રાચીનગૂર્જરભાષામાટે આપ જે વખતોવખત
સાહાય્ય કરતાં આવ્યા છો તે વિગેરે અનેક ઉત્તમશુભોદી, આ
જૈનકવિઓદ્વારા શુદ્ધિત થયેલ પ્રાચીન—કાવ્યો આપશ્રીનેજ
આપની આજ્ઞાથી સાહર ઠકું છું તેનો સ્વીકાર કરશો.

લિ૦

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી

સંપાદક અને સંગ્રહકર્તા.

નવીન ળહાર પડેલાં ખીનં અફેા.

અંક ૧૫*

પણિત પદ્મસાગરકૃતા શ્રીધર્મપરીક્ષાકથા.

આમાં કથાઓસહિત સારા પ્રકારે ધર્મસ્વરૂપ સમજાવેલું
છે. અને કાવ્યપ્રકારે ચોળયેલો આ ઔપદેશિકગ્રન્થ છે.

કિમ્મત ૦-૫-૦

અંક ૧૬.

યાકિનીમહત્તરાસૂત્ર શ્રીમદ્ભૂતિભદ્રસૂત્રકૃતા,
મહોપાધ્યાયશ્રીચણોવિજયવિરચિત—

રયાદ્વાદકલ્પલતાનાત્રીટીકાસહિત.

જૈનધર્મની ક્વિલૌસોદી દર્શાવનારો મહાન્ ગ્રન્થ

શ્રીશાસ્ત્રપાર્તાસમુચ્ચય.

વિભાગ ૧ લો.+

લગભગ ૮૦ કારમનો ગ્રન્થ કિમ્મત રૂ. ૨-૦-૦.

* ખીનં ૧૪ અકો માટે સહુથી છેલ્લે જોવું.

+ ખીન વિભાગમાં સ્વોપદ-શ્રીહરિભદ્રસૂત્રકૃતા ટીકા પ્રસિદ્ધ થશે.

અંક ૧૭.

કર્મવિષયની મહાન્ ક્ષિલોસાદ્રી દાખવનારો

શ્રીમદ્શિવશર્માચાર્યપ્રણીત,

મહત્ ક્ષિલોસોદ્ધર શ્રીમદ્વયગિરિકૃત ટીકાશુક્ત—

શ્રીકર્મપ્રકૃતિગ્રન્થ.

લગભગ ૪૦ દ્વારમનો ગ્રન્થ કિંમત રૂ. ૦-૧૪-૦

આ ફંડ તરફથી નીચ્છલિખિત ગૂજરાતીકાવ્યો પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયત્ન થઈ ચૂક્યો છે.

નામ

કર્તા

સોહમકુદરતનપદ્માવલિ,
જયાનંદકેવળી,
રામચરણસાયન,
હીરસૂરિ,
દેવરાજ-વચ્છરાજ,
શત્રુજયતીર્થ,
નળદમયંતી (બે),
પ્રદ્યુમ્ન,
ભરત બાહુબળી (બે),
પ્રભાવતી,
માધવાનળ કામકુંડળા,

કવિબહાદુર દીપવિજય.
કવિ વાનો.
કેશરાજસુનિ.
ઋષભદાસ.
લાવણ્યસુનિ.
જિનહર્ષ.
સમયસુન્દર, અને મેઘરાજ.
દેવચંદ્ર.
ગુણરતનસૂરિ, અને ઋષભદાસ.
નયસુન્દર.

.....

વિગેરે.

મૌજિતઃ

શ્રીઆનંદકાવ્ય-મહોદધિ.

૧ હું.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ-જૈન પુસ્તકોદ્ધાર-ગ્રંથાંકે-
શ્રીજિનસિંહસૂરિશિષ્યમુનિ-શ્રીમતિસાગરપ્રણીત-

શ્રીશાલિભદ્ર રાસ.

શ્રીશંખેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ

(મંગલાચરણ.)

- કૃદ્ધા. ૧ શાસનનાયક સમરીયે, xવર્ધમાન જિનચન્દ્ર;
+અલિય વિધન દૂરે દૂરે, આપે પરમાનન્દ. ૧
સહુકો જિનવર સારીખા, (પણ) તીરથધણી વિશેષ;
†પરણીને (જેને) તે ગાધ્યે, લોકનીર્તિ સમ્પેષ. ૨
દાન; શીલ; તપ, ભાવના, શિવપુર મારગ ચાર;
સરિખા છે તોપણ ધર્મા, દાનતણે અધિકાર. ૩
શાલિભદ્ર સુખ સંપદા, પમ્પો (મે)દાન પસાય;
૧તાસુ ચરિત વખાણતાં, ૨પાતિક દૂર ૩પલાય. ૪
૪તાસ પ્રસંગે જે થઇ, ધન્યાની પણ વાત;
સાવધાન થઇ સાંભળો, મત કરજો ૫વ્યાધાત. ૫

*ધર્મનાયક, ધર્મને પ્રવર્તાવનારા, આવા દરેક યોગીસીમાં ઉત્સર્પિણી
અને અવસર્પિણીમાં યોગિસ થાય છે
xમહાવીરરવામીનું દ્વિતીય નામ.
†કઠિણ, આકરા.

†જે વખતે જેનાં લક્ષ હોય તેનાં જીત ગવાય એવી રૂઢી છે તેથી,
જે વખતે જેનું શાસન ચાલતું હોય, અગર જેનો પ્રસ્તાવ કહેવાનો
હોય, તેનીજ વાર્તા કથાય, બાકી સધળા જિનેશ્વરો સરખાજ છે.

૧-તેનું. ૨-પાપ. ૩-અય. ૪-તે પ્રસંગે, આ પ્રસંગે. ૫-વિધ.

(પૂર્વવૃત્તાન્ત.)

દાગ યોપાકની.

નરેશ દેશ શ્રેષ્ઠિક સુધાગ, પોતે ન્યાય કરે રાજ્યાગઃ
 કાવ ભેદ સુધા ૧ સરસે, ગિતવર આણુ અખલિત વડે. ૧૧
 નિત્ય નવથા કરની ખેડણુ, માલીતી રાણુ ચૈલણુ;
 કાઈ ન કોષે જોડતી રેકર, સંતીસર છે અભયકુમાર. ૧૨
 ખારે પાંડે નગરી વસે. રાગમુદી કમલકાને દુસે:
 સુખીઆ થેક વસે સદુકાઈ, લેખણુ પગમણિ છે જોડે. ૧૩
 પરધન હેવા જે પારંગા, પર કિપનારે જે આંગળા;
 કરકપર કર કરવા હરી, ન્યાયે હચ્છી કરે એકલી. ૧૪
 રસના ગુણ હેવા ચગવડે, અવગુણ હેવા મૂલ ન વડે;
 પરગુણ હેવા નયણુ દુનાર, સંગમ દુગણુ દેખણુવાર. ૧૫
 સાગની જો દેકા માગ, લો દુરખિત હોવે અર્થનિદાગ;
 વડતો કરે અકરનાં કાઈ, કરે વાર હોયે કિન ચોઈ. ૧૬
 માતા ખોજ ગયો જો કરે, લો આશીસ રૂપ સરસે:
 રસતા પણ જે પાસા સારી, અગવે ન અ ખે સારી સારી. ૧૭
 સુધો વર્ણન તાલી પરે કરે, પરદેશી ધન ધન કિચ્ચરે;
 સકળ ધન પિતા એસરે, દવે કુણુ સીસે ગેણુ જરે. ૧૮
 પર્વદિવસ ૧૦૫૦૫ અનુસરે, અનુસરે ૧૨૫૦૨ વત કિચ્ચરે:

૬-ન્યાયપૂર્વક. ૭-ખાજે, માને, શહે. ૮-આજ્ઞા, કાંઈપણ તેના ક્ષેત્રમાં કાર્ય
 અને હુકમ વિગેરેને તોડી ન શકે, તેથી રક્ષિતાગ્રે અસહકાર.
 ૯-કુષેલી નગરીને પણ પડતી કાઢવારી. ૧૦-જૈન મતાવલેખણુ, એક
 બંધનું બાર-અને ચોવિસ સ્થાનનું પ્રત આ પ્રતમાં તેરલા સ્થાન આવેલા
 સાથે જેમાં યદને વડે છે. ચોવિસ સ્થાનના પ્રતને અહોરાત્રીપાસદ અને
 બાર સ્થાનના પ્રતને સિરસનો પોસદ કહેવામાં આવે છે.

૧૧-પ્રાણાદિપાદ વિરમણ, રૂપાવાદ વિરમણ, અસ્ત્રાદિન વિરમણ,
 અક્ષયર્થ વિરમણ, પરિબ્રહ્મ પરિનાણ, દિશા પરિનાણ, યોગોપબોધનાર્થ

પરાભવ ૧૨ કૃતિ જે થર હરે, ૧૩ વાર હોડ વસે એણીપરે. ૧૮૧
 ધના નામે નારી અનાથ, સંગમ ખેટો લેઈ સાથ;
 ધરની ૧૪ આથ અગાઉ ચલી, સાલગામથી તે આવ્યલી. ૧૯૦
 રાજગૃહી આવીને રહે, ધર ધર કામ કરી નિર ૧૫ વહે; :
 સુખદુઃખ વાત ન પુછે કાઈ, આથ ૧૬ પખે કિમ આદર હોઈ. ૧૯૧
 સંગમ આહિર સારો દીસ, વાછરૂઆં ચારે દશ વીશ;
 ચરાવી આવી ધર દીઠ, પેટ ભરાઈ થાયે ૧૭ નીઠ. ૧૯૨
 સંગમ કિલુહિ પરવ વિશેષ, ખીર ૧૮ જમતાં બાળક દેખ;
 રૂપાયસ બોજન મનસા થઈ, માગે માત્ર પાસે જઈ. ૧૯૩
 ધરની રીતિ (પરદિ) ન છોડ લહે, દુખભર સજલ નયન ઈમ કહે;
 પૂત ન પોહોયે ૨૦ કૂકસ ભાત, તો શી! ખીર ખાંડની વાત. ૧૯૪
 ચારે ચતુર પાડોસણુ નાર, આવીને પુછે તેણીવાર;
 સ્યુદીસે આમણુ દુમણી, માંડી વાત કરી સુતતણી. ૧૯૫
 ૨૧ એકણુ દુધ અમાંભો દીઓ, ધૂતનો બીડો બીજી લીયો;
 ત્રીજી આપે ભુરા ખાંડ, ચોથી આપે ૨૨ શાલિ અખંડ. ૧૯૬
 હુહા. હવે નીપજતાં ખીરને, વાર ન લાગી કાંય;
 કારણુ સકલ મિલાં પછી, કારણ સિદ્ધજ થાય. ૧૯૭
 બોલાવી બાળક ભણી, ખેસારી 'સસનેહ;

અનર્થ-૬૬ નિરતિ, સામાયિક, દેશાવગાસિક, પોષધોપવાસ, અને અતિથિસ વિભાજ.

૧૨-કૃતિ-ગ્રાહાવગુ. કાષ્ઠેનો પરાભવ કરી ગ્રાહાવવામાં લોકો થર થરતા હતા. ૧૩-સારા. ૧૪-પુંજ. મિલકત ચાલી જવાથી.

૧૫-ધરે ધરે કામ કરી ચોતાનો નિર્વાહ ચલાવવી.

૧૬-વિના, પુંજ વિના આદર સતકાર કેમ હોય !

૧૭ નિઠવું, પેટ ભરવામાં પણ ખુદી પડવું. ૧૮-સંગમે કાઈ પર્વદિવસે બાળકને ખીર જમતાં લેયાં, ૧૯-તેથી ચોતાને પણ ખીરવું મન થયું. ૨૦-ડાંગરના ફાતરાં. ૨૧-એક જણીએ ૨૨-ચોખા.

માતા અતિ હરખિત થઇ, ખીર ખીરસેં તેહ. 12
 અતિ ઉની જાણી કરી, હારે દેઇ પુકં;
 થયો એક અચરિજ તિસેં, સુણુજ્યો આળસ મુકં 13
હાળ. મેઘ મન કાંઇ ડમડાલે એ દેશી, રાગ આસાઉરી,
 જામિણિ કારજ ઉપનેંજી, જાણે જીસેં ધરમાંદિ;
 અતિથિ એક આયો તિસેજી, આણ્યો કરમે સાહિ. 14
 સાધુજી, ભલે પધાર્યો આજ, મુજ સારો વંછિત કાજ. સા.
 ૧માસખમણુને પારણેંજી, જગમ સુરતરૂ જેહ;
 શિવમારગ અવગાહતોજી, ખીણુ દેહ ગુણુ જેહ. 15 સા.
 આળક મન હરખિત થયોજી, દીડો મુનિવર તેહ;
 રોમરાય તનુ ઉદ્ધત્યાંજી, જાણ્યો ધરમસનેહ. 16 સા.
 ધર આંગણુ સુરતરૂ ક્યોજી, આજ ભલેં સુવિહાણુ;
 આજ ભલી જગી દશાજી, પ્રગટયા આજ નિહાણુ. 17 સા.
 જે સામગ્રી દોહિલીજી, તે મેં લાધી આજ,
 જે હું હવે સફલી કરંજી, તો પામું શિવરાજ. 18 સા.
 ભવ ભવ ભમતાં દોહિલાજી, ચિત્ત વિત્તનેં પાત્ર;
 કેણુ ત્રણે લહી સામટાજી, ઢીળ કરે ખિણુમાત્ર. 19 સા.
 કીધી કાંઇ ન વિચારણાજી, ભાવ ભગતિ ભરપૂર;
 પાયસ થાંત્રિ ઉપાડીનેજી, આણ્યો સાધુ હજુર. 20 સા.
 માંડે પડ્યો જાણિનેજી, નિરદુપણુ આહાર;
 ચપડિલાજો ભાવે ચઢ્યોજી, ખીર અખંડિન ધાર. 21 સા.
 પાત્ર દાનકળ એ લહુંજી, અંતરાય મત હોય;

૧-એક માસના ઉપવાસના પારણાવાળો.

૨-સાદું સુખસન્ન ચિત્ત; સાદું વિત્ત, અને સાદું પાત્ર, એ ત્રણ
 મુશીબતો પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તે આજ મને પ્રાપ્ત થયું, તો હવે તેને
 હું સફળ કરું. આવો વિચાર સંજમને થવથી, સાધુને ખીરની લીણા
 આપવા પ્રકૃતિત થયો. ૩-આપે પ્રતિજ્ઞાલે, વહોરાવે.

નાકારો ન કર્યો તેણેજી, લાલચ ન હુંતિ તોય. ૧ દિ. સા. ૦
 પુન્ય જોગે આવી મળેજી, ઉત્તમ પાત્ર વિશેષ;
 દીધો દાન તીસી પરેંજી, થાળ રહ્યો અવશેષ. ૨ ૧૦૧ સા. ૦
 સાત આઠ પગ સાધુનેંજી, પેહિંઆવી શીરનામ;
 કરી પ્રણામ પાછો વલીજી, બેઠો હામોહામ. ૧૧૧ સા. ૦
 બોધિ સુલલ જન્માંતરેજી, દેશે ભોગ પ્રધાન;
 એમ સુપાત્ર આવી મિથ્યાંજી, દીજે અઢળક દાન. ૧૨૧ સા. ૦
 માતા પશુ આવી તીસેંજી, ખાલી દીધો થાળ;
 ખીર ખીરસેં ચાકતીજી, તૃપતો થયો બાળ. ૧૩૧ સા. ૦

હુહા. સંજમ વાન ન કો કહી, પાછલી વિતી જેહ;
 દેઈ દાન પ્રકાશસેં. ફળ નિગમશે તેહ. ૧૧
 દેઈ દાન પરકાશસેં, વરેં ન પડશે તાહ;
 ફળતો તેહીજી લે રહ્યાં, જીમ ન છુટી જાહ. ૧૨
 વચ્છને દેખી જીમતો, જામિણિ કરે વિચાર;
 એટલી ભૂખ ખમે સદા, ધીક મારો જમવાર. ૧૩
 નિશિબર થઈ વિસચિકાઈ, કાળ માસ કરી કાળ;
 સાધુધ્યાન ધરતો થકો પામે ભોગ રસાળ. ૧૪

(કથારંભ)

હાળ. એક દિન દાસી હાડતી, એ દેશી. રાગ ઝાહ.
 લાખ ગાને લખેસરી, સહુ જેહને હેઠરે;

૧-સાધુને વિરોધ આહારની લાલચ નહતી તોપણ, સંજમને દાન અંતરાય ન પાડવામાટે, સાધુએ ના-કહી નહીં. ૨-ચાલીમાં ધણીજ થોડી ખીર બાકી રહી. ૩-આયુ નમાવીને સાત આઠ ડગલાંસુધી સાધુને વળાવી આંખો આવી રહી જૈનોમાં હજી પણ મોન્યુદ છે. ૪-એક જાતિનો રોગ.

૧ શાલીનો જેહ અછેં ધણી, તીહાં ગોભદ્ર સેહરે ૧૧
 દાન ઉલટ ધરી દીછયેં, ફળે તુસ વિશેષરે;
 સંગમે ભવતણેં આંતરે, લાધા ભોગ સપેખરે, ૧૨ દા.
 નારી ભદ્રા ૨ હર દરી, મૃગરાજ ૩ અનુહારરે;
 કાળ કરી ખાળ તે અવતર્યો, ફળ્યો દાન સહકારરે. ૧૩ દા.
 રચણુ સુપનાન્તરે ૪ શાલિનો, દીઠા ૫ ખેત્ર નિષ્પન્નરે;
 ફળ કહે સેઠ હરખિત હુઓ, હોશે પુત્રરતનરે. ૧૪ દા.
 ગર્ભની કરે પ્રતિપાળના, લેઈ ગ્રંથની સાખરે;
 ધેનડનો ૫ મુખ જોયવા, ધરે મન અલિલાખરે. ૧૫ દા.
 જીવદયા પ્રતિપાળાયેં, કીછયેં પર ઉપગારરે;
 ૬ સાહમી ! દુગુર સંતોષીયેં, દીછયેં દાન અપારરે. ૧૬ દા.
 એમ મનરાજ મોખં દીયે, તેતો ગર્ભ પરલાવરે;
 તિલતણો તેજ જીમ મહમહે, તેતો કુસુમ પરલાવરે. ૧૭ દા.
 શેઠ ગોભદ્ર, ભદ્રાતણો, વિલખો મુખ દેખરે;
 જે મને ડોહલા ઉપજે, પૂરે તે સુવિશેષરે ૧૮ દા.
 એક દિને દાસી આવી કહે, ફલ્યાં વંચિત કાજરે;
 દીજે સેઠ વધામણી, જાયો પુત્ર શિરતાજરે. ૧૯ દા.
 દૂર કીધું દાસીપણું, જલસ્યું શિર ધોધરે;
 અંગના આભરણુ આપીયાં, રાખી ચહિગુણી સોધરે. ૧૦ દા.
 ધર ધર રંગ વધામણાં, થયો જય જયકારરે,
 શાલિભદ્ર નામ દીધું ઇસ્યું, કરી સુપન વિચારરે. ૧૧ દા.
 માત ભદ્રા હુલરાવતી, દીએ એમ આશીશરે;
 ચિરંજીવે તું નહાનડા, કોડા કોડી વરીશરે. ૧૨ દા.
 હા. “તુજ ઇડા પીડા એડો, ખારે સમુદ્રે જાય;
 તુજ હુતિ અલગી રહો, પૂત અલાય બલાય. ૧૩ ”

-સદમીનો. ૨-હલ્ય, લક્ષ ૩-નકલ કરવી તે. ૪-સતત ખેતર. ૫-ગાયનું.
 -સામી ! ૭ વર્ષ. ૮-એ રાજા ઇતિહાસકવને અંગે વપરાય છે.

પૂર્વ દાળ. હું તુજઉપર વારણે, કીધી વાર હનર;
સાહિબજી મ દેખાવજો, એહની ખુરીવાર. ૧૧૪૧ દા.
તું વડ જેમ સામે કરી, વાહ્યા વિસ્તરજેરે;
પુત્ર સકળ પરિવારને, લીધે નિરવહેજેરે. ૧૧૫૧ દા.

દુહા. હવે સુકુલીણી સામટી, ન્હાની બનીસે નાર;
પરણાવી એકણુ દિને, ભોગ સમર્થ વિચાર, ૧૧
હવે સંજમ આદર, ભવજલનિધિ બોહથ;
સકળ^૧ પૂત જે ધર રહે, તામુ જન્મ અક્યથ. ૧૨
વીર પાસે વ્રત સંગ્રહી, ઉઘત કરે વિદાર;
વ્રત લીધુ તેહનું ખરું, જે પાલે નિરતિચાર.^૨ ૧૩
કરી અણુસણુ આરાધના, ત્રિવિધ ખમાવે પાપ;
વૈમાનિક સુર સુખ લહે, શાલિભદ્રનો બાપ. ૧૪

દાળ. કુશલ ગુરુ વંછિત પૂરો કાજ, એ દેશી. અથવા,
છહો! કુંવર બેઠો ગોખડે, એ રાહે પણુ.

છહો! બપુયું અવધિ^૩ પ્રયુજતે,^૪ છહો! પૂરવભવ વિરતંત;
છહો! સુત સનેહ પરવશ થયો, છહો! સેઠ જીવ એકંત. ૧૧
ચતુરનર પોષો પાત્ર વિશેષ. છહો! સુરસાનિધ્ય (ધ)ને કૂલડાં;
છહો! શિવસુખ ફળ સંપેખ. ૧૨ ચતુ.
છહો! નિસિદ્ધિન સુરપાસે રહે, છહો! પૂરે મનની આશ;
છહો! કરે કપૂરે કેમળા, છહો! વિલશે લીલવિલાસ. ૧૩ ચતુ.
છહો! પરિયાગત પેહેલી હતી, છહો! આથ અનેકપ્રકાર;
છહો! સુરસાનિધે તેહને થયો, છહો! લાખ ગુણોવિસ્તાર. ૧૪ ચતુ.

૧-સારો, જહાસર્યેન કપાડી લેનારો પુત્ર હોવા છતાં પણ, જે સંસાર-
માં પડી રહે તેનો જન્મ વૃથા ભણુવો, એવા ભાવાર્થ છે.

૨-દૂષણુરિના. ૩-ત્રીજી અવધિજ્ઞાનના ઉપયોગથી. મતિ, કૃત, અવધિ,
મન:પર્યાય, અને કેવલ્ય, એવા પાંચ ભેદ છે. ૪-પ્રયુજને' યોગ્યંતર.

અહો ! સ્નાન કરી ઉઠે અને, અહો ! ૧નામ રમણી બ્રીશઃ
 અહો ! ગયણુધરી પેટી તિસે, અહો ! હાગર હોય તેવીશ. ૧૫૫ ચ૦
 અહો ! નવ નવ ભૂપણુ નીકળે, અહો ! ભામિનીને પરિભોગ;
 અહો ! રતન જડીત શિર સેહરો, અહો ! શાલિકુમરને ભેગ. ૧૬૧ ચ૦
 અહો ! જે કો ન કહે ખરવતો, અહો ! ધનની કોડા કોડિ;
 અહો ! તે માણુક ઉપર જડયાં, અહો ! ઝળકે હોડાહોડિ. ૧૬૫ ચ૦
 અહો ! પેહેરીને પેહેસે દિને, અહો ! જે આભરણુ અમૂલ્ય;
 અહો ! બીજે દિન તે ઉતરે, અહો ! જેમ કુમલાણા કૂલ. ૧૮૧ ચ૦
 અહો ! તેહ રૂકવા માંડી નાખીએ, અહો ! આભરણુ અશ્વેપઃ
 અહો ! વળતી ગધે ન કો લીએ, અહો ! ઐ ઐ ! પુન્ય અશ્વેપ. ૧૮૫ ચ૦
 અહો ! ન હુતો જે હોશે નહીં, અહો ! ચક્રવર્તી આવાસ;
 અહો ! તે નિરમાયલ શાલિને, અહો ! હોય સોવનની રાસ. ૧૯૦ચ૦
 અહો ! ઉનાળે ખાળે વહે, અહો ! કસ્તૂરી ધનસાર;
 અહો ! આદ પહોર લગે સામટા, અહો ! નાટક દોઢાંકાર. ૧૯૫ચ૦
 અહો ! શાલિકુમાર ચુખ ભોગવે, અહો ! દેણુદક મુર જેમઃ
 અહો ! ભામિનીસ્થુ જીનો રહે, અહો ! દિનદિન વધતે પ્રેમ. ૧૯૮ચ૦

૬૬૬. તાપ શીન શેઢે નહીં, આતિ સુંદર સુકુમાળઃ
 અગ્નિઝાલમે ધોવનાં, મગ છડે તતકાળ. ૧૧૧
 જે પહેરશે સો જાણુશે, અવર ન જણુ રહેડિ;
 પડેદેશી હિલા કહે. ન્યણુકંઝગકો દેડે ! ૧૨૧
 જ્યવપુરૂષ વેવાલણી, ફેરે વીચે દયાલઃ
 પણ સાટું આઝે નહીં, કહે અમાઓ સાલ. ૧૩૧

૧-શાલીભટ્ટ અને ૩૨ સ્ત્રીઓ જે વખતે નાહીને હકતી, તેવાદે
 'વૈમાનીક' દેવ શાલીભટ્ટનો પિતા ૩૩ પૈટીઓ મળતથી ગોઠવતો,
 એવો ભાવાર્થ છે. ૨-અધ્યાપિ આ નિર્માલ્ય કુદ રાજગૃહીમાં મોહ્યુદ છે.

૩-બીજે કોઈ. ૪-સેદ ૫-મોંવા મૂકનો.

રાજગૃહ નગરી ભમ્યા, ઉંચ નીચ આવારા;

કંબળ કોઈ ન સંગ્રહે, તે સહુ થયા ઉદાસ. ૧૪૧

હાળ સિંહુની.—

છણેપુર કંબળ કોઈ ન લેસી, ફિર ચાલ્યા પાછા પરદેશી;
શાલિમહેલ પાસે તે આવે, દાસીમુખે લદ્દા તેડાવે. ૧૪૧
વ્યાપારી દીસો છે વીરા, તો કિણુ કારણુ થયા અધીરા? પરદેશી આવે વ્યાપારે, લાલ પખેં અણુ વેચ્યાં સારે. ૧૪૨
વસ્તુ અમારી લેવા સાર, મિલિઓ મહાજન વારવાર;
મૂલ સુણીને મુખ મચકોડે, વળતો સાટો કોઈ ન જોડે. ૧૪૩
ફિરી પાછા વીરા મત જાવો, મૂલ કહીને વસ્તુ દોંખાવો;
સવાલાખ ધન ખોલેં ધાલેં, એ સોળે કંબળ સોઠ જાલેં. ૧૪૪
વહુઅર એકનજર મેં દીદી, સીદી સીપારી, સીદીસી મીદી;
કંબળ સોળે કેમ પહિરાવું, તિણુ એ અરધો અરધ કરાવું. ૧૪૫
જિમ જાણો તિમ એહ વધારી, ખંડ કરો બત્રીશ વિચારી;
પહિલાં અમેને મૂલ દેવાવો, પછે મન માને સોઠ કરાવો. ૧૪૬
તેદી કહે સાંભળ ભડારી, એ પરદેશી છે વ્યાપારી,
વીશ લાખ સોનૈયા લેખે, કનક રજત આપો સવિશેષે. ૧૪૭
કથન અવર તોર જીમ જાણો, નાણું ગાંઠે બાંધ્યું જાણો,
મુજ સાથેં મુકો એકણુને, તિણુને દામ સમપું ગણીને. ૧૪૮
કોઠારી કોઠાર ખોલાવે, ગણવા ત્રીને જણુ ખોલાવે;
જાતો કુણુ જોવે રૂપૈયા, પગરથુ ઠેલી ને સોનૈયા. ૧૪૯
હીરાઉપર પગ દેઠ હાલે, માણીક કુણુ મંજુસેં ધાલેં;
પાર ન કોદીસેં પરવાલે, કાચતણી પેરે પાચ નિ(લાહે)લાલે. ૧૫૦
લાખ ગમે દીસે લસણીયા, મોતી મૂલ ન જાણુ ગણીયા;
એણીપેરે રિદ્ધિ દેખી થ'ભાણુ, પાછો ફિરિ ન શકે લેખનાણુ. ૧૫૧
અંબર દૂઝે જૂત કમાવે, આકાશે હળવલે શોભાવે;
તેને ઘેર પણુ (પ)રિદ્ધિ ન દીશે, શું ? સ્વતું દેખું છું દીસે? ૧૫૨

દુહા. માલ હમાલા વશ કેરી, હેરે આવે જામ,
 વ્યાપારી બોલાવીને, શ્રેણિક લાખે આમ. ૧૧
 રાણી હઠ મૂકે નહીં, મેં પૂરેવી હામ;
 કંબળ હો એક મૂલવી, જિમ તિમ દઈસું હામ. ૧૨
 રોક દેવાડયા દોકડા, કીધી ન કા ઉધાર;
 સોળહ કંબળ સામટા, તેણે તે લીધા સાર. ૧૩
 કેણે સોનાપયા સામટા, વીશ લાખ ગણી દીધ;
 કાણુ ધનવંત છે ધરિયો ? જેણે તે કંબળ લીધ. ૧૪
 શાલીલદ્ર ભોગી ભમર, નવી જાણે ગૃહકાજ;
 લેવું દેવું માવસૂ, તેણે લીધાં મહારાજ. ૧૫

હાળ. રાગ પરજીઓ, કાલહર મિશ્ર. અથવા,
 ધવલશેઠ લેખ બેટાણું, એ દેશી.

૧ શ્રેણિકને અચરિજ થયો, હું વડલાગી રાજારે !;
 માહરી છત્ર છાયાં વસે, સહુકે દામે તાજારે. ૧૧ શ્રે૦
 રાજ હુકમે મંગાવતા, માતા ભદ્રા દુખ પાવેરે,
 રોકે દામે રાજવી, કંબળ એક મંગાવેરે. ૧૨ શ્રે૦
 અતરજભીઉપરે, જો તન ધન ઉવારિજેરે;
 તો કંબળનું સુઅછે, પણુ મુજ વાત સુણિજેરે. ૧૩ શ્રે૦
 નારી કુંજરની વસુ, પહેર્યા સાથલ ધાસેરે;
 તે તો માફ ધાળળાં, પહેરે કેમ તમાસેરે. ૧૪ શ્રે૦
 દેવ વસન પહેરે વંદુ, નજર ન આવે તેધરે,
 મેંદે મુક્યાં મોદસોં, પાસેં મૂક્યાં લેધરે. ૧૫ શ્રે૦
 સ્નાન કરી બેઠી જસેં, તે નાખ્યાં પગ લુહીરે,
 આપણવેં જુઓ જઇ, નિરમાયલની કુધરે. ૧૬ શ્રે૦

નિરમાયત્ર કિમ દીછ્યે, કુવામાંહીથી કાઢીરે,
 અવર હુકમ ફરમાવશ્યો, તે લેધમું માથે આઢીરે. ૧૭ શ્રે૦
 સેવક જે મૂક્યો હતો, તે શીર પાછો આવેરે,
 રાજાને રાણી લાણી, સઘલી પરઠિ સુણાવેરે. ૧૮ શ્રે૦
 રાજાને રાણી મળી, પૂર્વસુકૃતસું લીસેરે;
 ધનિ રિદ્ધિ ઉન રિદ્ધિ આંતર, સર સાયર સમ દીસેરે. ૧૯ શ્રે૦
 જે કો પહેરિ શકે નહીં, તે પગ લુછી નાખીજેરે;
 પરતક્ષ દેખી પટંતર, ગરથ ગરવ કિમ કીજેરે. ૧૦૦ શ્રે૦
 રાજા અભયકુમારને, મૂકે ભદ્રા પાસેરે;
 કરે પ્રણામ આવી તીહા, વિનયવંત ધમિ ભાષેરે. ૧૧૧ શ્રે૦
 ભોગ પુરંદર શાલિને, એક રસો નૃપ તેડેરે;
 દરિશણુ દેખણુ અલગુઓ, મૂકે માહરે કેરેરે. ૧૧૨ શ્રે૦

હુહા. ભદ્રા અભયકુમારસ્યું, આવે શ્રેષ્ઠિક પાસ;
 વસ્તુ અમૂલક બેટણું, દેધ કરે અરદાસ. ૧૧
 રવિ-શશિ-કિરણુ ન દેહધર, લાગ્યા ધરણી ન પાઉં;
 દરિશન કો પાવે નહી, લખ આવો લખ જાઉં. ૧૨
 કિણુ દિશિ ઉગે આશમે, જાણે રાત્રી ન દિહ,^૨
 જે તિલ કૂં^૩ છાં હોયે, તો કું કાઢું લીહ ૧૩
 કિમ તેડાવું નાનડો, લચ્છી લીલ ભરતાર;
 રાજભૂવન લગે આવતાં, થાશે કોશ હજાર. ૧૪
 રાજ પધારો આંગણે, મત કો જાણો પાડ;

૨-શત્રિ અને દિવસ ૩-જો તિલમાત્ર પણ કૂં-કપટ હોય તો હુ
 લીલ કાઢું છું. એટલે હવે એલ'ગી જડે' છું એમ સમજવું, આવો ભાવાર્થ
 છે. આવા સબ્દો જુના પુસ્તકોમાં ઘણે જગ્યામાં આવે છે. કેમકે "લીલ
 લોપારો લોકમારે, બીજી વાંસે કેની વારે ! " એમ ભોળે ભગત પણ
 લખે છે.

ને છોડ કરી જાણશે, તો પૂરવશ્યો લાડ. ૧ ૧૫
 ઢાળ. સિધ્ધા, ચીત્રેડી રાજારે, એદેશી. અથવા, વિનતી અવધારે,
 પુરમાંહે પધારે, મહોત વધારે જખ્ખરરાયનુરે. એ દેશી.
 મુજ લાજ વધારે, તો રાજ પધારે, મત વાત વિચારો ડાખી છમણીરે;
 આસંગાઈત પાખેરે, સહુકોની સાખેરે, ઠમ કોઈ ન લાખે રાખે
 કરી ધણીરે. ૧૧
 મગધેશ વિમાશેરે, મંત્રીસર લાખેરે, તુજ આસે આવાસે તું ચલ
 આગળેરે;
 સાહિબ મતવાલારે, હોવે રઢીયાલારે, પરધાન વડાગા વાળે તિમ
 વળેરે. ૧૨
 ને હુંતાને હેરે, તે સથે તેડેરે, ખીજને કહે વેગા આપડોરે;
 ફેશે ઓલેંભોરે, પાણી વલથંભોરે, સહુકોને અચંભો દેખણુરે.
 વડોરે ૧૩
 વાગે તનું લાગેરે, ફેસરીયે વાધેરે, વલી લીધે વાગે આવી હિલા રહારે;
 માની જમજરાળારે, વાડ વિગનાળારે, હકુરાળા છોગાળા સવિ આવે
 વહારે. ૧૪
 વળી ચાલ્યો વધાહિરે, ઓળગાણો સાહિરે, છે ખખર અગાહિ આવ્યો
 અમ ધણીરે;
 પોખી પકવાનેરે, દીજે અનુમાનેરે, કાઈગીણે ન ગાને તાસુ વધામણીરે. ૧૫-
 રાજન ધરે આયોરે, મનથયો સવાયોરે, હરી ચાલ વધાવ્યો મોતી મણીકેરે;
 સોવન વારી જેરે, પટખર દીજેરે, તીમ આધા તેડી જે સાથે હું
 તાજુ કેરે. ૧૬
 પેહેલી જૂંધ જોષરે, હરખ્યા સહુ કોઈરે, નરભયન ન હોઈર્યું
 સહુણું અછેરે;

૧-જો આપ હમારે ત્યાં પધારશે તો, હમાને પ્રસન્ન રાખવાના સાધનરૂપ આપ થશે. અથવા હમારે ત્યાં પધારો એવો ભાવ છે.

૨-મારવાડી શબ્દ છે. જેવામાં આ અચળો સહુને મ્હેટો લાગશે. (દેખવાનો મ્હેટો અચળો લાગશે)

૩-હનમાદી. ૪-મજલો પહેલો, ખીજે એમ માળ.

ખીજી ભૂંઠ આવેરે, અચરીજ સવિ પાવેરે, મન ભાવે સુરલોક
થયો ઇચ્છુ પછેરે. ૧૭
ધન માલ અલેખેરે, ચિહ્ન પાસે પેખેરે, સુરભુવન વિશેષે હું સ્યું
અવતર્યોરે;
ધર્મ ભેદ ન પાયોરે. અલકાપુરી આયોરે, રાય ચિતે ધર્મ સંસય
ધર્યોરે ૧૮
હું શ્રેષ્ઠિક નામેરે, આયો કિલ્લ હામેરે, ધર્મ અચરિજ પામે' સ-
મજ ન કો પડેરે;
શિર ધૂણી શે.ચેરે, મનસ્યું આલોચેરે, પગ લરે સંકોચે ચલતો
લડથડેરે. ૧૯

૬૬૧. ભદ્રા આવીને રહે, સું જુઓ છો એહ;
દાસ દાસી ઇંદા રહે, ઊપર જુઓ ગેહ ! ૧૧
ત્રીજી ભૂમિ ચડયા જસે, નયન ન શકે જોડિ;
ધર-અંગણુપર ઝળહળે, ઉઝા સૂરજ કાડી. ૧૨
ચઢતાં ચોથી ભૂમિકા, થંભાણા સવિ તેહ,
માનવ-ગતિ દીશે નહી, દીશે દેવ-ગતિ એહ ૧૩
સિંહાસન ખેસી કરી, ભદ્રા ભાખે આમ,
તેડી લાવું નાનુડો, રાજ કરો વિશ્રામ ૧૪

૬૬૨. રાજ કાફી—

વેગ પધારો મોહોલથી, વાર મ લાવો આજ;
ધર આંગણુ આવ્યો અછે, શ્રીશ્રેષ્ઠિક મહારાજ. ૧૧ વે०
રમણી બનીશ પરિહરો, સેજ તળે દંણુ વાર;
શ્રેષ્ઠિક ધર આવ્યો અછે, કરવો કવણુ પ્રકાર. ૧૨ વે०

૧-શ્રેષ્ઠિકાબને શાલીભદ્ર એક ભતિયું વસાણું સમજતો હોવાથી
રહે છે કે “એમાં હોમને પૂછા છો શું ? જે તેનું મૂલ્ય થાય તે આપીને
બંડારમાં ભરી દેવો.”

જિમ જાણો તિમ મોલવી, લઈ નાંખો ભંડાર,
 પહેલાં કદીય ન પૂછતાં, સ્યું પૂછો ઇશુ વાર; ૧૩ વે०
 નાખણુ જોગો એ નહીં, ત્રિભુવન માંહિં અમૂલ;
 તો હવે જિમ તિમ સંત્રહો, મુહ માગ્યો દે મૂલ. ૧૪ વે०
 કરીઆણું શ્રેષ્ઠિક નહી, ખોલો ખોલ વિચાર,
 દેશ મગધનો સે ધણી, ઇન્દ્રનણે અનુહાર. ૧૫ વે०
 જેહની છત્ર છાયાં વસ્યાં, જાસ અખંડિત આણુ;
 તે ધર આવ્યો આપણે, જીવિત જન્મ પ્રમાણુ. ૧૬ વે०
 પ્રેમ મગન રમણી રસે, રમતો નવ નવ રંગ;
 સેજથકિ તિણે ઉઠતાં, આલસ આણુ અંગ. ૧૭ વે०
 આપણુ સરિખા જેહને, લખખી ધર લખ કાડ;
 આગળ ઉભા ઓળંગે, રાત દિવસ કરજોડ. ૧૮ વે०
 એ મંદિર એ માળીયા, એ મુખ સેજ વિલાસ;
 લાંલગિ આપણે વસીયે છીયે, જ્યાં લગી મુનજર તાસ. ૧૯ વે०
 જો આપણુપર તેહની, કાંઈએ કુનજર હોય;
 તો ખિણુ માંહી આથનો, નાથ હોય કુજ કાય. ૨૦ વે०
 તુરત કરે અધરાજ્યા, તુરત લગાવે લીક;
 હિયકું કા નવિ લખી શકે, પાણિ માંહી જિમ દીક. ૨૧ વે०
 આશ પધ્યાંરી કીજ્યે, પણ કેહો આ સંગ;
 દુર્બલ; કન્ના; રાજવી, તે કિમ હોય એક રંગ. ૨૨ વે०
 હાસ વિનોદ વિલાસતે, સંપ જસે સો વાર;
 પણ રીઝવતાં રાજવી, ખરો કહિણુ વિવહાર. ૨૩ વે०

૧-ઇન્દ્ર તુલ્ય ૨-લક્ષ્મીનો.

૩-ચોરાવું, ચોરવું. અથવા, જો રાજની ખરાબ નજર થાય તો લક્ષ્મીનો થતો કુજ-ગુનજવ બંધ થઈ જાય.

૪-હાથેલીમાં જેમ દીક-દીકો મારવો રહેલો છે તેમ,

૫-એની-રાજની. મારવાડી શબ્દ ૬-વ્યવહાર.

- હુંહા. પેહેલાં કદી ન સાંભળ્યું, મુખનાંતરે પણ જોહ;
વયલુ વિપમ વિપ સારિખો, માત મુણાવ્યો તેહ ! ૧૧
- ૭ કલિક ચરતે નીગમી, મેં માહરી જમવાર;
આજ લગે જાણ્યો નહી, સેવકનો વિવહાર. ૧૨
- પરમપુરૂષવિષ્ણુ કેહની, શીસ ન ધારું આંણું!
કેસરી કદી ન સાંસહે, તુરિયાં જેમ પહ્લાણુ. ૧૩
- જે પરવશ બંધન પડ્યાં, તે મુખ માણે કેમ ?
ગહનો ગાડો લીલનો, લાડો ચિતે એમ. ૧૪

ઢાળ—આપ સવારથ જગ સહુ, એ દેશી.

પૂરવ સુકૃત ન મેં દીયાં. પાળી ન જિનવર આંણુ;
તિણે આણુ અવર નરિન્દની, પાળવી હો મુજને સુખમાણુ. ૧૧ કું°

કુમર ઇચ્છું મન ચિંતવે, ભ્રમ ભૂલ્યોરે ઇતરા દિન રીમ;
પરમારથરે પ્રીછ્યાં પછી, ધર રહેવારે મુઝ્મે દવે નીમ. ૧૨ કું°

મન વચ કાયા વર કરી, સેવ્યાં નહી ગુરૂદેવ;
તિણુ હેતુ ઇણુ ભવ અવરની, કરજોડી હો કરવી હોય સેવ. ૧૩ કું°

ઇતના દિન લગે જાણુતો, હું અધુ સહુનો નાથ;
માહરે પણ જુઓ નાથ છે, તો હું છોડીશ હો તૃણ જિમ એ આથ. ૧૪ કું°

જાણુતો જે સુખ અસાસતાં, લાધાં અછે અશમાન;
તે સહુ આજ ૧° અસાસતાં, જાણ્યું હો જીમ સંધ્યાવાન. ૧૫ કું°

સંસાર સહુએ કારિમો, કારિમો એ પરિવાર,
કારમી ઇણુ ઋધ્ધિ કારણું, કાણુ હારે માનવ અવતાર. ૧૬ કું°

નિશ્વાસ સાસતણો કિર્યો, જે ધડીમાં ધટી જાય;
કરણી ૧° તીકાહું આહરું, જીમ જમણુ ૧° તિમ મરણુ ન થાય. ૧૭ કું°

૭ કલિક-એક જાતનું જગલું. જેમ જગલો ધીમે ધીમે ચરે છે તેવી રીતે નીગમી પચાર કીધી. ૮-નિયમ. ૯-શાશ્વતાં. ૧૦-અશાશ્વતાં.

૧૧-તેહવી. ૧૨-જન્મ.

એ દિવસ વિપક્ષ સારિખો, જાણે નહીં જાણધ;
 ત્રેવડે અમૃતકળ શ્રુત્યાં, તિણુ સાથે હો માંડે પ્રતિબંધ ૧૮૧ કું
 જે કરે એ આંગુળ ખરી, રોપી રહે દંડ કાય;
 જે આપ આપું આંગમે, તિણુ આગે હો કુણુ રાણુરાય; ૧૮૨ કું
 બાખૂતણો લાય રાલિને, એટો કરી એકતાર;
 જે આપે નિરલોભી હોએ, તે આગે હો તણુ જેમ સંસાર. ૧૯૦ કું
 ધર આથ આપ વસૂ કરે, રૂઠ્યો છતો નરનાહ;
 તે સહુ મેં પહેલી તણુ, હવે મુજને હો શાની પરવાહ. ૧૯૧ કું
 પણુ વચન હું માતાતણું, લોપું નહીં નિરધાર;
 તિણુ સેજ હુંતિ ઉડીને, પાછિ ધારેરે સાથ લઈ નાર ૧૯૨ કું
 ફહા. ઐષ્ટિક અતિ હરખિત થયો, સૂરત નયન નિહાર;

દેવકુમર સમ અવતર્યો, માનવલોક મઝાર. ૧૯૩

કરી પ્રણામ આગળ શ્રુતે, ઉભો શાલિકુમાર; ૧૯૪

એસાર્યો 'ઉત્સંગ' લેઈ, રાજ્યે તિણુવાર. ૧૯૫

રખર કર ફરસે પરગળ્યો, માંખણુ જેમ શરીર, ૧૯૬

ત્રિહું દિશિ પરસેવો વળ્યો, જિમ નિઝરણુ નીર. ૧૯૭

એણે ભવે ઝીંધી નહીં, સુપનંતર પણુ સેવ; ૧૯૮

રખર કર ફરસે ન ખમી શકે, એ પાતલીયો દેવ. ૧૯૯

સ્વેછાચારી પરવશે, રહી ન શકે તિલમ્ભાત; ૨૦૦

શીપ સમંપો કરી મયા, માત કહે એ વાત. ૨૦૧

ઉઠ્યો આમણુ દૂમણો, મેહેલે ગયો મન ભંગ; ૨૦૨

પ્રીતી પાછો જોવે નહીં, જિમ કંચલી જીભયંગ. ૨૦૩

દાળ-રાગ ગોડી લવ તણુ પરિપાક, એ જાનિ.

એ કર જોડી તામ ભદ્રા વિનવે, ભોજન આજ ધણું કરોએ;

ભગતિ જુગતિ શી થાયો તોપણુ સાચવું, દાસ લાવ હું માહરોએ. ૨૦૪

૧-ગોશામી. ૨-જીજ્ઞ, ગરમ. ૩ જેમ કાઢેલી કાંચલીને સર્પ જોતો નથી તેમ.

‘સહસ્રપાક શતપાક, તેલાદિ કરી, ^૨મરદનીયા મરદન દીએએ;’
 જવચૂરણુ ઝેધનસાર, ^૪મૃગગદવાસિત, ઉપરિ ^૫ઉગટણું કરેએ. ૨
 અછે ગૃહને પાસ, ^૬જળખ ડાખલી, સ્નાન કરણુ આવે તીહાંએ,
 કરતાં જલની કેલિ, પડતી ^૭મુદ્રડી, જાણી પણ ન લહી કીહાંએ. ૩
 તે મુજ માણિક આજ, દીસે છે ગયો, સારભૂત ધરમે હુતોએ;
 ઉંચો લેઈ હાથ, જોવે શ્રેણિક, પણ ન કહે મુખે લાજતોએ. ૪
 દેખી ^૮અડાલી તામ, શ્રેણિક આંગુલી, જાણ્યું પાડી મુદ્રડીએ;
 દાસીને કરે સાન, જલકલિ ચાલવી, કઢાવે ભદ્રા ખડીએ. ૫
 અંધારે ઉઘોત, કરતાં નવનવી, ભૂષણુ મણિ રચણે જડયાંએ;
 દેખી શ્રેણિકઆદિ, જ્યોતિ ઝગમગે, દેખી સવિ અચરિજ પડયાંએ. ૬
 મિંતામણિને પાસ, જિમ સેવંતરો, ^૯મુકયો શેષ જસી લહેએ;
 તિમતે ભૂષણુ પાસ, શ્રેણિક મુદ્રડી, તતખિણુ ઓળખી સંગ્રહેએ. ૭
 ચિંતે મગધાધીશ, પુન્ય ^{૧૦}પટતરો, સ્યો । સેવકને સ્યો ધણીએ;
 સું કરવો વિષવાદ, દેખી પરધન, ધાટ ^{૧૧}કમાઈ આપણીએ. ૮
 પહેરે પહેલે દીસ, ભૂષણુ નવનવા, ખીજે દિન તે ઉતરેએ;
 જિમ નિરમાયલ પૂલ, તિમ એ નાંખીયે, વળતી સાર નોકો કરેએ. ૯
 મેવા ને પકવાન, પીરસે ^{૧૨}વ્યજન, જાતિ જાતિ કરી જુજૂઆ ^{૧૩}એ;

૧-હજાર હજાર અને સો સો વાર પકવેલા તૈલોથી. ૨-મરદન કરનારા.
 ૩-જવચૂરણુંમાંથી ખેચેલ સત્ત, અથવા કપૂર અને ચંદન વિગેરે સુગંધી
 પદાર્થોનું સત્ત. ધનરાસ ૪-કસ્તૂરીથી સુવાસિત કરેલું. ૫-અશ્વ મ, ઉટકણું.
 ૬-સ્નાનચૂલ. ૭-જળ રમત કરતાં વિંટી પડી, તે જાણી, પણ લહી-મહી
 શકી નહીં. ૮-અડવી, રાણુગાર વિનાની ૯-શ્રીરધન, સેવકન, સોપારીની
 જાતિ. જેમ મણિની પાસે સોપારી રોષા લેવું નથી તેમ, શ્રેણીકની મુદ્રા,
 ભદ્રાના દાગીનાઓમાં રોષા પામતી નથી. અથવા ભદ્રાના દાગીનાઓ
 કરતાં શ્રેણીકની વિંટી ઉતરતી પડતીની છે.

૧૦-ભૂગડાનો પડદો. અથવા શાલિના અને મહારા પુણ્ય વચે એક
 મહોદું અન્તર છે. ૧૧-ધટ, બડી, ઓછી. ૧૨-શાક, દાળ, કઢી વિગેરે “બહુ
 વિધિ વ્યજન વાપર્યું, મધુર ખારો ખાટો સ્વાદ.” દ્વારકા. ૧૩-જૂદાં જૂદાં, ધાટ,

દીએ તાજ તંબોળ, ઉપર નવનવા, સહુકો મન હરખિત હુઆએ. ૧૦
મણિ માણિકની કોડી, લેઈ ભેટણું, રાજ ફરી પાછો ગયોએ;
હવે પાછળ જિનરાજ, ધરમ કરણી ભણી, શાક્ષીકુમર-
૧૬૨૭૬ થયોએ. ૧૧

હહા. તેજ ન સહે તાજણો, ખેત સહે ખગધાર;
શ્વરા મરણુહી સાંસહે, પણ ન સહે તુંકાર. ૧
સેવસે રાંકપણો લલો, સ્યો ! પરવશ રંગરોળ;
વરી ! પોતાની પાતલી, નાઈં પરાયો ધોલ. ૨
ખીજો નાથ ન સાંસહું, આણુધરું શિર કેમ ?
માની સરલ ન સાંસહે, ધનગરભરવ જેમ. ૩
સંજમ લેતાં દોય ગુણુ, પરલવ અવિચળ રાજ;
ધણુલવ નાથ ન કેા હુવે, એક પંથ દો કાજ. ૪
કરતાં એમ વિચારણા, વોલી ધડી બે ચાર;
મળા બત્રીસે કામની, ધણિપરે કરે વિચાર. ૫

હાળ. નીમ્યાયાની.

આજ નિહેજો^૨ દીસે નાહલો, કીજે કવણુ પ્રકાર;
પ્રેમ વિલુધી^૩ સુકુલીણી મળી, એણી પરે કરે વિચાર. ૧ આજ૦
આહિકાર ન મંદિર આવતાં, જાતાં ન કહે જાઓ;
જોગીસર જીમ યલાઈ^૪ રહ્યો, મૂકી મૂલ સહાઓ. ૨ આજ૦
કરજોડી આગળ ઉભાં છતાં, ચાર પોહોર વહિ જાય;
તોપણુ કિમ ઉભાં ! જસ્યો કીહાં, વાત ન પૂછે કાંય. ૩ આજ૦
વયણુ નયણુ પોતાના વશ કીયાં, કીધો મન સંકોચ;
૨ ગતણા મટકા મત જાણુજો, આ છે અવર આલોચ. ૪ આજ૦

પડયાં પછી, નામરૂપ જુજવાં અતે તો હેમનું હેમ હોયે.” નરસિંહ મહેતો.
“નિજ નિજ રૂપેરે જુજુઆં વિત્યાં કર્મ તે આહ.” શ્રી વીરવિજયજી. ૧-કેતુક.
૨-નિ.હેત, હેતવિનાનો. ૩-વિદુબ્ધ અથવા ગિડી. ચામિંદી. ૪-અલાર્ધ,
અનાથ, ૫-કલ્પના.

આપણુ ભોગી લમર ન દુહવ્યો, કિમ પડી મન રાય; ?
 બોલાવ્યો પ્રીતમ બોલે નહીં, અંતરગતિ ન લખાય. ૫ આજ્ઞા
 દેખીને મુખ મચકાડે નહીં, રીસ નહી તિલમાત;
 આપણુને પણુ બોલાવે નહીં, એહ અમેરી થાત. ૬ આજ્ઞા
 આજ સહી લભેરો* વાલહો, ન કહે મનની વાત;
 જે નિત નવલો નેહ ન સાંસહે, તેતો ધાલે ધાત. ૭ આજ્ઞા
 કદીએ નાહ ન દોરો રસણો, દિનદિન વધતો પ્રેમ;
 પાણીવલ માંહીં મન ખેચી રહ્યો, હવે કહો કીજીયેં કેમ ? ૮ આજ્ઞા
 અંતરગમી આજ્ઞા^૧ અવાણુગુ, દીશે કવણુ વિશેષ;
 અળવે મોહન^૨ મોટ ન મેળવે, જે જોતો અનિમેષ. ૯ આજ્ઞા
 મીઠા બોલ ન બોલો વાલહા, મૂલ મ પુરો ખાતિ;
 જુઓ ! સહજ સલજી લાયજી, તો લાંજે મન લાંતિ. ૧૦ આજ્ઞા
 દુહા આસણુ પૂરી સાધુ વિમ, બેટા તાલી લાય;
 આજ અજગતિ વાલહો, કિણુહી લખ્યો ન જાય. ૧
 જે મન કાસલ રાખીયે, તો વાધે વિખવાદ;
 છતે સાલે કેમ નિપજે, પ્રેમરૂપ પ્રસાદ. ૨
 અણુ બોલ્યાં સરસે નહીં, વાધે વિરહ અગાધ;
 કીજે પૂછી ખરી ખબર, કિણુ (કિણુ) કીયો અપરાધ. ૩
 બેકર જોડી પૂછીએ, કામણુગારા કંત;
 કિણુ કારણુ એ રસણો, તે દાણો વિરતંત. ૪
 હાળા રાગ, ગોડી મલહાર.

અબળા કેમ ઉવેખીયે, પિણુ અવગુણુ ગુણવંત;
 કહીયેં કીડીઉપરે, કટક ન કીજે કંતરે. ૧
 સુણુ સુણુ વાલહા, ઈમ જોવો સસનેહોરે;

*લભેરાયો. ૧-ચાલ અલગત, આજની રીત લાત કાઈ જૂઠીજ જણાય છે.

૨-જે હ મેશાં અનિમેષ-આખનો પલકારો માર્યાવિના જોતો, તે આજ નજરપણુ રોળવતો નથી.

કામિની વિનવે, ઝટકિ ન દીજે છેહોરે. ૨ સુણું
 તું તેહજ ! તેહજ અમે, તે મંદિર ! તે સેજ !
 ધણે અણિઆલે દોયણે, તેહ ન દીસે હેજોરે. ૩ સુણું
 જો તેં અમને અવગણી, કરીય ઠઠિન નિજચિત્ત;
 પ્રાણુ હોશે તો પ્રાહુણારે, જિમ પરદેશી મિતોરે. ૪ સુણું
 નાહ ન કીજે રસણોરે, જોવો હૃદય વિમાસ;
 એક પખો ઈમ તાણુતાં, કિમ ચલશે ધરવાસોરે. ૫ સુણું
 'હાસારી વેલા નહી. ધણુ હાસ ધર જાય;
 પાણી ન ખમે પાતલી, હવે એ દુઃખ ન ખમાયરે. ૬ સુણું
 જણુ તુમને પ્રીય દુહવ્યો, જણુ તુમ દોપી કાર;
 શીખામણુ હુઓ તેહને, એકણુ ચાઓ મ મારિરે. ૭ સુણું
 સુગુણુસનેહી વાલહા, કરતા કોડિ વિદાસ;
 તે દિન આજ ન સાંભરે, નિણુ તુમને સાખાસોરે. ૮ સુણું
 દિવસ દિવસ વધતો હતો, ધતના દિન મધખલાસ;
 સુખદુઃખ વાત ન કા કરે, આજ ટલ્યો વેસાસોરે. ૯ સુણું
 ચિંતન કા વ્યાપારની, કોઈ ન ખીજે કાજ;
 કવળ કામિનીઉપરે, સહી યખિવે છે આજોરે. ૧૦ સુણું
 જો કે અવગુણુ દાખશો, તો આલો દુઃખ થાય;
 કુરૂપ કરો કાકુર છતાં, તો ક્યું કલોચ ન જયોરે. ૧૧ સુણું
 ગુનહો પાંચેહી દિને, જો કે જાણો નાહ;
 મૂલથકી તે કાઢજો, તુમને શી પરવાહોરે. ૧૨ સુણું
 એહ ઉદાસીનપણું તજો, તું અમહ પ્રાણુ-આધાર;
 હળી મિળી ખોલાવી મિજો, પૂરવ ગ્રેમ સંભારોરે. ૧૩ સુણું
 દુહા. ઇમ બહુપેર ધરવિધિ કલો. દીન દીન વયણુહ;
 પાણુ તનમન ડાલ્યો નહીં, રખે દેખાવે છેહ. ૧

જો નિરદૂપણુ પરિહરે, તો હવે કેહી લાજ;
 ગાડો ઉલલીયા પછે, કિસ્થો વિણાક કાજ. ૨
 હવે વહેલી ૧વાહર કરો, બેહેન ૨મ લાવો વાર;
 ભાદ્રા સાસુને કહો, પ્રીતમતણો પ્રકાર. ૩
 વાત બેદ લાધ્યા પખેડે, દેખી કુમર ઉદાસ;
 ભાખે શીખ ૪૩પા વચન, ઉચી ચઢી આવાસ. ૪

હાળ. રાગ જયતસિરી (જયંતઝી) ચતુર સનેહી મેરે લાલા;
 એ જાતિ.

નમણી ખમણી ને મન ગમણી, રમણી બત્રીસે સોવન વરણી;
 સુકુલિણી ને સહજ સલણી, કિણુ કારણે એ ઉણી ઝૂણી. ૧
 એ સવિ નારી ચંબે તુજ કેડે, થુક પડે તીહા લોહી રેડે;
 કથન તુમારું કાંઈ ન ખડે, ઓડે શીપ જહાં પગ મડે. ૨
 જી જી કરતાં જીજ્ઞાસુકે, મુહથી નામ ન કાંઈ મૂકે;
 તુજ સાસેહી કાંઈ ન ક્રાપે, તો એવડો દુઃખ શ્યાને આપે. ૩
 તુજ ગાયો ગાયે સહુ કાષ્ટ, હોય સુપ્રસન્ન તુજ મુખકું જોષ્ટ;
 ધમ બેડો તનમન સ કેત્યા, તું તો મૂલ નહીં આલોચ્યા. ૪
 જો પરતક્ષ અવગુણુ દેખી જો, તોપણુ મનમાંહી જાણી રહીજો;
 દીઠો પંથુ અણુદીઠો કીજો, નારીજાતિનો અંત ન લીજો. ૫
 તટકિ ઝટકિ એમ છેહ ન દીજો, જો કેા દિન ધર રેહેવા કીજો;
 નીતિવચણુ ચોથો સંભારો, કામિનીઉપર કોપ નિવારો. ૬
 જાણ્યો હોય તો દોપ દિખાડો, પણુ ધરવાત ન બાહિર પાડો;
 માંહી તેડીને સમજવો, દેખી જનને કાંઈ હસાવો. ૭
 તું તો આજ અજગતિ દીસે, હૈકું હેજો મૂલ ન હિસે;
 એહવી પૂત પરાઈ જાઈ, ધમ કિમ નાખો છો પ્રસકાષ ? ૮
 તું દેવર ! તું જેઠ સમીનો ! તું મનમોહન નાથ નગીનો !
 તું પીહર ! તું સાસરવાસો ! તુજવિણુ સૂનો આસો પાસો ! ૯

એણીપરે વિવિધવચન કહી થાકી, ન રહ્યો કરવા જોગો બાકી;
શાલિકુમાર મનમાંહી વિચારે, સહુકો મોહમતિ સંસારે. ૧૦
જે ભામિનીસું સંગ કરાવે, તે લેઈ દુરગતિ પહુચાવે;
હિતવાંછક માનિત કહાવે, પણ અંતરગત કોઈ ન પાવે. ૧૧

દુહા. આવી દીધ વધામણી, વનપાળક તિણિવાર;
ધર્મધોષ આવ્યા ઈહાં, યૈનાણી અણુગાર. ૧
શાલિકુમાર મન ચિંતવે, લલે પધાર્યા તેહ;
મુહ માગ્યા પાસા ઢળ્યા, દુધે વુઠા મેહ. ૨
પહેલી પણ વ્રત આદરણુ, મો મન હુતિ હેજ;
હિવે જાણે નિદ્રાલુઓ, લહી બિછાઈ સેજ. ૩
કુમાર સાધુવદન ચલ્યો, રિદ્ધિતણે વિસ્તાર;
પાંચે અભિગમ સાચવી, બેઠો સભામઝાર. ૪
સંવેગી શિરસેહરો, સૂરિ સકલગુણખાણુ;
લવ સરૂપ ધમ ઉપરિશે, મુનિવર અમૃતવાણુ. ૫

રાગ ગાડી ઢાળ—વણુભરાની—

પ્રતિબૂઝેરે લહિ માનવ અવતાર, જપ તપ સંજમ અપ કરે. પ્રતિ૦
પ્ર. જીમ હુવે છૂટક બાર, ગરભાવાસ ન અવતરો. ૧ પ્રતિ૦
પ્ર. સ્વારથવિણુ જગમાંહી, મતકો જાણો આપણો; પ્રતિ૦
પ્ર. હાથ છ છોહા વાહિ, આજ કાલ ધમે ચાલણો. ૨ પ્રતિ૦
પ્ર. રહતાં જીમ તિમ પાણુ, જેણુ આમાંતર હાલિયે; પ્રતિ૦
પ્ર. ઓ લીજે સમસાણુ, ધર આભોષો ધાલીયે, ૩ પ્રતિ૦
પ્ર. કાલ ન દેખે કોઈ, ઉપર વાડે રાવતો; પ્રતિ૦
પ્ર. જે સર અવસર જોઈ, વાર ન લાગે આવતો. ૪ પ્રતિ૦

૧—આર જ્ઞાનયુક્ત. ૨—સાધુ.

૩—સચિત્તાણ દ્વ્યાણ વિઝસરણયાપ ૧, અચિત્તાણં દ્વ્યાણં અવિઝસર-
ણયાપ ૨, યુગક્ષ્માહણ ઉત્તરાસ્રગેણ ૩, ચક્ષુષાસેણં ઐજલિપમાદેણ ૪,
મણસો યુગત્તીકરણેણં ૫.

પ્ર સંગ ન આવે આથ, નાવે પરણી ^૧ હાથરી,	પ્રતિ૦
પ્ર. સંબલ આવે સાથ, આગળ સેજ ન પાથરી	૫ પ્રતિ૦
પ્ર. અટવી વિધમ અપાર, સાથે મનમેલૂ ન છે;	પ્રતિ૦
પ્ર. કરજે એહુ વિચાર, પસ્તાવે પડશે પછે.	૬ પ્રતિ૦
પ્ર. રમણી રંગ પતંગ, કૂળ કિંપાક ^૨ વિખ સારિખો;	પ્રતિ૦
પ્ર મ કરો તાસ પ્રસંગ, જો મન પુગે પારિખો.	૭ પ્રતિ૦
પ્ર. સન્ધ્યારાગસમાન, આઠે મદ ^૩ છે કારમા;	પ્રતિ૦
પ્ર. દિન દસ દેહી વાન, આભરણે બહુ ભારમા.	૮ પ્રતિ૦
પ્ર. મ કરો ગરવ ગમાર, આથ અથિર બિજુવર કહી;	પ્રતિ૦
પ્ર. જાતાં ન લાગે વાર, રાખી પણ રહેશે નહીં.	૯ પ્રતિ૦
પ્ર ગણતાં તૃણ સંસાર, જે શિર છત્ર ધરાવતાં;	પ્રતિ૦
પ્ર. તે અરિયણુ ધરખાર, દીસે દાસ કહાવતાં.	૧૦ પ્રતિ૦
પ્ર. દે ન શકે જગદીશ, અધિકી એક ધડી સહી,	પ્રતિ૦
પ્ર. તે દિનમાંહી બત્રીશ, જાતી પણ જાણી નહીં.	૧૧ પ્રતિ૦
પ્ર. પરનિંદાની વાત, મ કરો જે દુરગતિ દીએ;	પ્રતિ૦
પ્ર. જો એ ન મિટે ધાત, તો આપોપુ ^૪ નિદીએ.	૧૨ પ્રતિ૦
પ્ર. પરતખ આપ નિહાળી, મન આવેતો એ તજો;	પ્રતિ૦
પ્ર. લોભચકી મન વાળિ, ક્રોધ, માન, માયા, તજો.	૧૩ પ્રતિ૦
પ્ર. તો હ્યો સંજમભાર, જો ભવ ભમતાં ઉસજો;	૧૪ પ્રતિ૦
પ્ર. મૂકા વિષય વિકાર, વાંછો છાકમછોળ જો.	૧૪ પ્રતિ૦

૧-હસ્તમેલાપથી પાંજેલી સ્ત્રી. મારવાડી શબ્દ.

૨-કહવા જેર જેવા, કિંપાક નામના એક જાતના અતિ સુશોભિત ફળ થાય છે પણ જો તે ખાવામાં આવે તો મરણજ પ્રાપ્ત થાય છે.

૩-જાતિ, કુળ, બળ, રૂપ, તપ, રૂઢિ, વિદ્યા, અને લોભ. “મદ આઠ નિવા-રો પ્રતધારી, પાળો સંયમ સુખકરીરે; કહે માનવિજ્ય તો પામશો, અવિચળ પદવી નરનારીરે.” ૪-પોતાને. ૫-જો ભવ ભ્રમણ કરતાં રોગી, દુઃખી થયાં હોય, અથવા ભવ ભ્રમણ કરતાં અગ્નિ માફક બન્યાં બન્યાં થયાં હોય તો સંયમ હોય.

- હુહા. ધરમદેશના સાંભળી, હરખ્યો શાલીકુમાર;
કરજોડી આગળ રહી, પૂછે એક વિચાર. ૧
માથે નાથ ન સંપજે, કિણ કરમે મુનિરાય;
પરમકૃપાળુ કૃપા કરી, તે મુજ કહો ઉપાય. ૨
કહે સાધુ જે વ્રત ગ્રહે, તણુ જીમ છોડે આથ;
નાથ ન માથે તેહને, હુએ તે સહુનો નાથ. ૩
સાધુવચન સવિ સરદહે. ઇહાં કણુ મીન ન મેપ;
આવી માતાને કહે, એણીપેરે વચણુ વિશેષ. ૪

ઠાળ, ખંભાયત—

માનવલવલહી દોહિલોરે, પાછળ રૂઝળવે ગમાયોરે;
સફળ કઈ હવે માતજી, જો હું તાહરો જાયોરે ૧
મોરી માતજી અનુમતિ હો સંજમ આદરે;
વ્રત પાલીને લવજલનિધિ હું તરે ૨ મોઠ
જે મારગ જાણે નહીર, તે તો ભૂલે ન્યાયોરે;
મારગ જાણ્યાહી પછીરે, કહો કુણુ ઠઠિવટ જાયોરે ૩ મોઠ
જમસેં કા કાહિનો નહીર, જુઓહીયે વિમાસીરે;
પરલવ જાતાં જીવનેરે, સાથે કા ન આસીરે. ૪ મોઠ
મુહ મીઠા આવી મિત્યાંરે, મુજને પંચ^૪ સખાધરે;
તે ધન લુટે માહરે, આજ ખખર મેં પાધરે. ૫ મોઠ
જેહનો ગાયો ગાવતોરે, જેહમું રહેતો ભીનોરે;
તે પ્રધાન માંહે વધરે, કરે ખરાખ ખજનોરે ૬ મોઠ
પગલર સાથ ખિસે નહીરે, ફેકટ મિલિમિલિ પોસોરે;
ખાળ સખાધ ન ટળેરે, મુજને આજ ભરોસોરે. ૭ મોઠ
હવે દેખોતો તેહનેરે, કવણુ કુલી કલી ગાવુરે;
ખરચ ન દેહ ગાંઠોરે, ખિમણું કામ કરાવુરે. ૮ મોઠ

૧-માથે કોઈ સ્વામી રહેજ નહીં, અથવા હું જ સ્વામી થાઉં. ૨-ફોગઠ.

૩-આગલા, અડચણ. પાઠાન્તરે 'ઠવાટ જાયોરે' ઠવાટ એટલે કુમારો.

૪-સ્પર્શન રસન દ્રાણ ચક્ષુ અને શ્રોત એ પાંચ ઈન્દ્રિયા.

મિલણુ ન દેસું મંત્રવીરે, જે ધર બેદ પ્રકાશેરે;
 સયણુ અછે તેવી સજેરે, તે નાવણુ દેઈ પાસેરે. ૯ મો૦
 ચાર અછે જે ચૌગુણારે, ઇણુ ધરના રખવાળારે;
 ખાધા માલ ન વે । ભરેરે, હોઈ રહ્યા મતવાલારે. ૧૦ મો૦
 એ શીખામણુ તેહનેરે, નાણુ જે ધરમાંહીરે;
 જે તે પેસે છે કડેરે, તો કાઢું ગલે સાહીરે. ૧૧ મો૦
 જાણુ તિકે નર જાણીયેરે, જે આપણુપુ' (પિ-અપિ) ન ક્યાવેરે;
 જીવતાં ન કલંકીયેરે, મુઆ કુગતિ ન જાવેરે. ૧૨ મો૦

દુહા. શાલિવચન શ્રવણુ સુણી, ભદ્રા કરે વિચાર;
 વચન તિસા ઉડા કહે, સહી તજસે સંસાર. ૧
 પણ અનુમતિ દેસ્યું નહીં, હું રાખીશ સમજાય;
 જે મુજને 'ઉવેખસે', તો ક્યું કહેા ન જાય. ૨
 ધરમભણી જે ઉઠસે, તે ગણુશે માવિત;
 મુજને કદિ ન દોષશે, નાનડીઓ સુવિનીત. ૩

ઠાણ. રાગ મહેહાર.

‘વાત મ કાઢો વ્રતતણી, અનુમતિ કાઈ ન દેસીરે;
 મુખ ભોગવી(સ) સંસારના, પાડોસી વ્રત લેસીરે’. ૧ વા૦
 વ્રતો એણીપેરે એલતો, લોકા માંહી લજાવેરે;
 મુહ બાહિર તે કાઢીયે’, જે શીરિ પાછો નાવેરે. ૨ વા૦
 જે જગદીશ વડા કીયા, તે જિડા રઆદોએરે;
 ન્યાયે જીમ તિમ બોલતાં, છોકરવાદ ન શોએરે. ૩ વા૦
 જે સાંભળશે સાસરે, તો કરશે દુઃખ ગાઢોરે;
 હાંસી કારણુ નાનડા, એવડી વાત મ કાઢોરે. ૪ વા૦
 તું જાણુ વ્રત આદર્યે, સલ કિસ્થો છે પાછેરે;
 જે અમને સાધાર છે, વીર અવર કો આંછેરે. ૫ વા૦

જે મે તું જાણે હતા, કહોને કિણ દિન કાળેરે;
 વડપણ જામિણી છાંડતાં, સ્યું? મન માંહી ન લાગેરે. ૬ વાં
 હું જાણું માવિત્રની, છોડ પીડ ન આણેરે।
 પણ સંજમ છે દોહિલોરે, તેતું ભેદ ન જાણેરે. ૭ વાં
 વિપમ પરિસહ જે સહે, તે તો કાય અનેરીરે;
 હું પરિ જાણું તાહરી, તેણે રાખું છું ઘેરીરે. ૮ વાં
 માખણુ જિમ તતુ તાહારોરે, પરસેવે પરગળીયોરે;
 તે વેળા સ્યું વિસરી? વ્રત લેવા હળકળીયોરે. ૯ વાં
 કુણુ અતુલી બળ સચરે, સનમુખ ગંગપ્રવાહેરે?
 તિમ સુરગિરિનેં તોળવા, કવણુ પુરૂપ ઉમાહેરે? ૧૦ વાં
 રમયણુતણે દાંતે કરી, લોહચણા કુણુ ચાવેરે;
 સિલા અલુણી ચાટતાં, સ્વાદ કહો કુણુ પાવેરે. ૧૧ વાં
 મનવાંછિત સુરૂ પૂરવે, તેણે દેણો છે પૂરોરે;
 સુ સંજમ લે સાધસ્યો, સુ છે ધહિં અધૂરોરે? ૧૨ વાં
 દુખિયા તો દુઃખ ભાંજવા, સંજમસ્યું મનલાવેરે;
 પણ સુખિયાં સુખ છોડશે, તે પડશે પસ્તાવેરે. ૧૩ વાં
 પરભવની આશા ધરી, જે આયાં સુખ છોડેરે;
 તે તો કડિને મૂકીને, આસ્યા ઉપર દોડેરે. ૧૪ વાં
 તે રામત કિમ કીજયે, જીણુ વાતે ધર જાવેરે;
 મોહોલ પધારો નાનડા, હવે વહુઅર દુઃખ પાવેરે. ૧૫ વાં
 દુઃખ લે કવણુ ઉદેરીનેં, કુણુ ધર માંડી ઢાહેરે;
 સ્યું પોતાના પગભણી, કોઈ કુહાડી વાહેરે। ૧૬ વાં
 મોહવિલૂધા માનવી, ઓછો અધિકો ભાસેરે;
 ઐ! ઐ! દુર્જય મોહની, શ્રીજિનરાજ પ્રકાશેરે. ૧૭ વાં

દુહા. કહો કુંવર માને નહી, કહી વિવિધપરે વાતા;

- મીઠું વચનેં તેડીનેં, વળી કહે ધર્મ માત ૧
 ૧સાતાહી ને નવી રહે, પહેલાં કર અભ્યાસ;
 પાવડીએ ચઢતાં સદા, પહેંચીને આવાસ. ૨
 કાળ વિચારી ને ક્રે, રહે રેતીયાંરી લાજ;
 અતિ ઉચ્છ્રક ઉતાવળા, તે ષવિણુસાડે કાળ. ૩
 એમ અનુમતિ ઉતાવળી, દેતાં ન વહે જીહ્વા
 ને માતા કરી લેખવો, તો પડખાં દશ દીહ. ૪

હાલ. રાગ, મોરઠીયાની દેશી.

- વ્રતની મનસા ને આજી, તિલ્લમાંહી ન પેસે પાણી;
 તેણે દિન દસ આધે પાછે, મે સંજમ લેવો આછે. ૧
 રહેતાં વૈરાગ્ય ન છીને, માતા પિણુ સંતોષીને;
 હઠઝાલી ન બેસી રહીને, જેમ તેમ નિજ કારજ કીને. ૨
 અવસર લહી અતુર ન ચૂકે, લીધો પણુ બોલ ન મૂકે;
 હઠ છોડી ચડ્યો ચાખારે, માતા હરખી તેણીવારે. ૩
 હુહા. ભલો થયો દિન દસ રહ્યો, લાજ રાખી ચિહ્ન સાખ;
 ગૂગો બેટો બાપને, બાપ કહે તે લાખ. ૪
 પૂર્વ હાળ જેહની મીંજ બેદાણી, પલટે કિમ તેહની વાણી;
 લાગ્યો ને રગ મજીઠો, દોઢો તે કિણુહી ન નીઠો. ૫
 હુહા. જિમ જિમ મેં પરણી હતી, તિમ તિમ છોડેં એહ;
 પરકિ તિકા લાધી તિણુ, પેહેલી લાધ્યો છેહ. ૬
 ગુ-હો જીકો સું મે કીયો, ફળ પણુ લાધ્યો તાસ;
 સડયા પાન જીમ હું તજી, અવર રહી પીઉ પાસ. ૭
 સુ પેહેલી પરણી હતી! પેહેલી છોડણુ કાળ;
 ઐ! ઐ! મો મોલણી તજી, વાડ રાખી લાજ. ૮

- પૂર્વ ઢાળ. બીજે દિન બીજી છોડી, પેહેલી ચિ તે થઇ જોડી;
 મુને આધો દુખ થાસ્યે, બિહુને તો વાટયો આશી. ૯
 રહેવો ચિત્રશાળી માહે, ભામિણી બેસે બિહુ માહે;
 કિણુહીસ્યું નેહ ન લાવે, વાતે સહુને પરિચાવે. ૧૦
 મુનિવરના પણ મન ચૂકે, કામિની જે પાસે ઢકે;
 પણ શાલીકુમર એ જાણી, સાચી દુરગતિ અહિનાણી. ૧૧
 ત્રીજે દિન ત્રીજી આઈ, તાલી દેઈ બોલાઈ;
 છોડી દીસે છે કંતે, આવી બેસો ઇણે પથે. ૧૨
 બોલ કહેતી આમ માહે, તુજને પણ કાઢી સાહે;
 રયું ફેરી જવાબ ન કીધો, ત્રિહું પાનનો ખીડો લીધો. ૧૩
 પર દીડી તે આજૂતી, ગતિ થાશે એક સહુની;
 જે પાંચાંસાહી થાયે, આધો દુ.ખ તાસ જણાયે. ૧૪
- દુહા. સ્થાને કા કેહને હસો, મત કા કરો ગુમાન; !
 વારો વાસો જીમ હતો, તિમ થાશે અપમાન. ! ૧૫
- પૂર્વ ઢાળ હું તો આસંગા માથે, ઝગડો કરતી પિઉ સાથે;
 પણ મુજને છેહ ન દેતો, અવગુણ પણ ગુણ કરી લેતો. ૧૬
 તેહી જે હોયે નિસનેહી, તો વાત કહીજે કેહી;
 ત્રીજી બેઠી બિહું પાંસે, એણી પેરે શિર ધૂણિ વિમાસે. ૧૭
 દેખો છો વાત જે કાંઈ, મનમાંહી ઇયાંરે આઈ;
 નિરદોષ પરાધ જાઈ, લે નાખે છે પ્રસકાઈ. ૧૮
 પ્રહસમે થાશે મુજવારી, એમ ચિ તે ચોથી નારી;
 આડો તખ કાઈ ન આસે, મન જાઈ લાગ્યો આકાશે. ૧૯
- દુહા. હું જેમ પરણી હતી, ખરી આણી મન ખંતિ;
 સ્યું મુજને બેસારસે. પ્રીતમ એહની પંતિ. ૨૦
 ઘડીયાળે વાજી ઘડી, ધૂજણ લાગી દેહ;
 મુજને પણ પિઉ છંડશે, પહોર ચિહુને છેહ. ૨૧

વાત ન કા પુછી શકી, આડી આવી લાજ;
 પહોર ચિહ્નું ને અંતરે, વિછડવો છે આજ. ૨૨
 પૂર્વ ઢાળ અતિ આતુર નેહ ઘેહેલી, ધરછપર ચઢીય એકેલી;
 હરિણાંક વહી એ જાશે, મૃગરાજ લિખે ચિહ્નું પાસે. ૨૩
 દિન પ્રતિ કામિની છોડતાં, દળ ૧મયણુતણા મોડતાં;
 હવે જીણુ પરે ૨ધન્નો આવે, તે પણ જિનરાજ સુણાવે. ૨૪

—૦૮૦૦૮૦—

(ધન્નાવૃત્તાંત.)

ફુલા. બહેન સુભદ્રા તિણુ નગરી, ધન્ના ઘેર સુવિદિત;
 સ્નાન કરાવણુ અવસરે, અધવ આવ્યો ચિત્ત. ૧
 રોમરોમ શાલિ અધિક, વિરહ વ્યથા તિણુવાર;
 હિયડો લાગ્યો ફાટવા, નયણુ ન ખડે ધાર. ૨
 દીસે ધણું દયામણી, આજ ખરી દિલગીર;
 કહે કિણુ દુળજીણુ ફુલવી, નયણુ ઝરે કિમ નીર. ? ૩
 શાલિભદ્ર સરિણો અછે, અધવ અગલીમાણુ;
 આઠ રમણીમે માહરે, તુંહિજ જીવનપ્રાણુ ! ૪

રાગ ગોડી. રમણી રમણી પરતણી એ ઢાળ.

શ્રેણિક ધર આયા પછીરે, કાંઈ પડી મન ભ્રંતિ;
 દિનદિન એક કામિની તજેરે, મત લેવાની ખંતિરે. ૧
 વૈરાગી થયો, જામિણી જાયો વીરોરે;
 તે મુજ સાંભરે, નયણુ ઝરે તિણુ નીરોરે. ૨ વૈ
 સાત ૪ ભલો જો સાસરોરે, તો પીહર આવે ચિંત;
 વિણુ અધવ પીહર કિસ્થોરે, નેહ રહિતજેમ મિતોરે. ૩ વૈ

૧-કામદેવનાં. ૨-શાલિભદ્રનો બનેલો. સુભદ્રાનો ધણી. જુઓ પાણું
 ૧ ફુલો પાંચ. ૩-સુભદ્રા જે વખતે ધન્નાને સ્નાન કરાવતી હતી તે વખતે.
 ૪-સાથ, સમૂહ.

વીર વિહુડી બેહેનડીરે, નિસદ્દિન રહે ઉદાસ;
 પીછે હટકી કિણુ આગળેરે, કાઢે મનની લાસોરે. ૪ વૈ
 ઉભારે પીહર તણેરે, ગજ ન શકે કાષ્ઠ;
 સકળ વીરની બેહેનડીરે, દિનદિન નવલી હાંપરે. ૫ વૈ
 કુણુ કહેશે મુજ બેહેનડીરે, કેહને કહીશું વીર;
 વાર પરખ કુણુ મુકશેરે, મુજને નવનવ ચીરોરે. ૬ વૈ
 કલિ અજરામર તું હોજેરે, મુજ પુરવળે જગીશ;
 કિણુ આગળ ઉભી રહીરે, દેઈશ એમ આશીશોરે ૭ વૈ
 હવે કેહને જમાડીનેરે, સફળ કરીશું ભાઈખીજ;
 કાસ પયોહર વીજલીરે, હું દેખીશ ભાત્રિજરે. ૮ વૈ
 કેહને આંધિસું રાખડીરે, કેહને ગાઈસું ગીતરે;
 કુણુ મુસાળો મુકશેરે, તિણુ સુવિશેષ સચિતોરે. ૯ વૈ
 એક ધડી પણુ તેહનીરે, કદિન વિરહ ખગધાર;
 તે જામિણી જયા પખેરે, કિમ જાશે જમવારોરે. ૧૦ વૈ

દુહા. મુહ મયકોડી તિણે સમે, બોલે બોલ રસાલ;
 સાહસિક શિર મુગટમણિ, ધનનો ધીગડ માલ. ૧
 વલિ વલિ વીરો દોહિલો, ન્યાય તિણે દિલગીર;
 પણુ કાયર શિર સેહરો, શાલીલદ્ર તુજ વીર. ૨
 આરંબ્યો તેહનો સફળ, જે કરી ધાલે પાર;
 પાણીવળ માંહી પેખત્તં, થાયે અવર પ્રકાર. ૩
 ગ્રેમ મગન તે કિમ રહે, મન ઉપાડ્યો જંહ;
 આગળ પાછળ છોડવો, િશી વિમાસણુ તાંહ ૪

ઢાળ. મુનિવર વિહરણુ પાંગુર્યાજી, એ જાતિ.
 બેહેન રહી ન શકી તિમેજી, સાંભળી પ્રીતમબોલ;
 સ્યું અવહેલો માહરોજી, એણીપરે વીર નિટોલ. ૧
 મોહરા પ્રીતમ તે કિમ કાયર હોય;

કથન ન માને માહરૌણ, તો આપ વિમાસી જોય. ૨ મો
 કાચી કોડી છાંડતાંજ, વીશ કરે વેખાસ;
 આથ છતે જેજે અવગુણેજ, તેહને ઘો સાખાસ. ૩ મો
 રતનજડિત ધર આંગણોજ, સોવન મય ધરખાર;
 એણે અનુસારે જાણુજોજ, રિદ્ધિતણો વિસ્તાર. ૪ મો
 વય યાતીત પોતે થયોજ, ગલિત પલ ધરનાર;
 તે પણ પ્રત દેતો છતોજ, પડખે વરસ બેચાર. ૫ મો
 આપ તરણુ ! તરણુ ધરેજ, કંચન કામળ ગાત;
 ભોગથકી જે ઉભગેજ, તે રાખે અખિયાત. ૬ મો
 ધર વરતાઉ છોડતાંજ, કરે વિમાસણુ વીશ;
 રૂપે રંભા સારિખીજ, ધન્ય જે ત્યજે બત્રીશ. ૭ મો
 સાહસીક પાખે કહોજ, નારી તજે કુણુ આમ;
 દોહી તોહીજ નિસરેજ, જો ચીરી જે આમ. ૮ મો
 જે કરશે તે જાણુશે, ત્યાગ દોહિલો કામ;
 મૂલ ન જાણે વાંઝણીજ, વ્યાવર^૧ તણો વિરામ. ૯ મો
 કહણી કરણી સારિખીજ, જો ધણુ કલિભુગ હોય;
 તો શિવસુખ હુતિ સહીજ, ઉરે ન રહેતો કાય. ૧૦ મો
 વાતે વડા ન નિપજોજ, મોઢે લાગે દામ;
 કહે નિસ્યો પોતે કરેજ, તે વિરલા વર આમ ! ૧૧ મો
 સાધુપંથ પોતે કહોજ, તિણુ દિશિ ન ભરો વીષ;
 આપ ન જાવે સાસરેજ, દોકાને જે શિખ ! ૧૨ મો
 રદિવસ બત્રીશે છોડશેજ, વીર બત્રીશે નાર;
 પોતે આઠ જુકે અછેજ, છોડી એકણુ વાર. ૧૩ મો

૧-જણવાનો "જણે છોડ માત, વેદન વ્યાયાતણી; વાંઝણી જણે
 ન કાષ, શિશુ પ્રસવ્યાતણી." શીલવતી રાસે. ૨-ગદારો ભાધ બત્રીસ
 સોઆને બત્રી દિવસે છોડી દેશે, તેણે તમો કાયર કહો છો પણ તમોને
 આઠજ સી છે, તો તમો એકી વખતે કેમ છોડી શકતાં નથી ?

- હુહા. કુળવંતી પાખે કવણુ, દે એણિપેરે ઉપદેશ;
અંતરગત આલોચનાં, કુડ નહીં લવલેશ. ૧
- મન રાગ; તનું મંત્રી, ઉપસમ આગે વાણુ;
તીને એક મતે થયા, ચદશે કાજ પ્રમાણુ. ૨
- કામ ચુગલ પાસે ક્રિયો, ચિંતવિ વિષય વિપાક;
અંતરબોલિ પ્રકટ થઈ, ઘડી આઠ મદ છાક. ૩
- પાંચે મિલિ જોડ્યો હતો, તૂટ્યો સગપણુ તેહ;
હવે હું લાઇતું એહેન, અવિચળ સગપણુ એહ. ૪
- અળખી રહેતું મુજથકી, મ કરિશ તાણોતાણુ;
મેં મન શુદ્ધે તાહરો. કીધો વચન પ્રમાણુ. ૫
- ધન્નો એકમનો થઈ, ઉઠણુ લાગ્યો જામ;
પાલવ ઝાલી ધસ્યું કહે, નારી મુમડા તામ. ૬

ઢાળ. રાગ સોરઠી.

- જો માણસ કરી લેખવો, તો મત જાઓ છંડિ, લાલરે;
જાસ્યો તોડી રાખથું, આળક જામ રદ મંડિ, લાલરે, ૧
- રહો રહો રહો હુ વાલહા, ત્રટકિ ન ત્રોડો નેહ, લાલરે;
સહજ સલૂણાહો માણસાં, ઇમ કિમ દીજે છેહ, લાલરે. - ૨ રહો
- ૧આસંગાયત જે હુસ્યે, તે કહેશે સોવાર, લાલરે;
પણુ વિચરણુ દેશે નહીં, કરસ્યાં કોડિ પ્રકાર, લાલરે. ૩ રહો
- ઓછો અધિકા સાંભળી, હસિય ગુદારે જેહ, લાલરે;
અવગુંણુ ગુણુ કરી લેખવે, સાચા સાજણુ તેહ, લાલરે. ૪ રહો
- દાંતાં વિચે દે આંગુલી, લલિ લલિ લાગે પાય, લાલરે;
(૪૬૫) હાંચ બિઝલીને કહું. હમણા તજિ મત જાય, લાલરે. ૫ રહો

૧-આસંગાયત-પ્રીતિવાળા જે હશે તે સોવાર કહેશે, પણુ વિચરવા દેશે નહીં.

૪-ઈચ્છા, આશા.

- ધરણીવચ્ચે ધર નળે, શેલ ન દહેશે એમ, લાલરે;
 માખી તો મારે નહીં, મલકો મારે જેમ, લાલરે. ૬ રહો ૦
 એવડો ગુન્હો ન કીચો, કાર ન લોપી કાંઈ, લાલરે;
 જો છીંકતાં ફંડર્યો, તો કિમ કલો ન જાય, લાલરે. ૭ રહો ૦
 વિરચણુ હારા વિરચર્યે, કુડોહી દે દોષ, લાલરે;
 વિ(પિ)ણુ પાણી મન નવિરહે, સાસ હોવે તાં સોસ, લાલરે. ૮ રહો ૦
 પણુ સાસરીયાંતણો, પીહરડે ન ખમાય, લાલરે;
 પીહરીયારો સાસરે, મૂલ નખણો જાય, લાલરે. ૯ રહો ૦
 બંધવદુઃખ દાધી હુંતી, ઉપર પ્રીતમ ગૂણુ, લાલરે;
 જળે દાધાંઉપરે, પ્રીતમ લાઓ લૂણુ, લાલરે. ૧૦ રહો ૦
 દેખો દુઃખ વાંટણુ સમે, અળવે પડી મનરાય, લાલરે;
 લહેણાંથી દેણુ પડી, ઇમ ઉભી પછતાય, લાલરે. ૧૧ રહો ૦
- હુહા. પ્રીતમનો લવલેશ, મન પણુ ડોલાણો નહીં;
 હીરે દીયે ઉપદેશ, લામિનીને પ્રતિબોધિવા. ૧
 જે કીધો ઉપગાર, તે તિમ અવર ન કો કરે;
 તે વિરલા સ સાર, જે જિમતિમ પ્રતિજીવે. ૨
 છોડી અધુરાં કામ, ઉઠી ચલેસી પ્રાહુણા;
 કોઈ ન લેશે નામ, જંગલિ જામ વાસો વસ્યાં. ૩
 કિણુચુ કરે સનેહ, પરદેશી પરદેશમે;
 આધિ ગણે ન મેહ, આયે કાગલિ ઉઠી ચલે. ૪
- હાળ. મુણુ બેની પીહડા પરદેશી, એ દેશી.
 ઇમ ધન્નો ધણને પરચાવે, નરલવ અધિર દેખાવેરે;
 તેહજ સાચા સચણુ કરાવે, જે જિનધર્મ મુણુવેરે. ૧ ઇમ ૦
 મેરો મેરો કરે ગેહેલો, સવિ સ્વારથકા મેળારે;
 ઉઠી ચલેગો હંસ એકેલો, વિછડ્યાં મિલવો દોહેલોરે. ૨ ઇમ ૦

હોય દિન દશ ગોવક્ષમે ચરણા, આખર એક દિન મરણારે;
 રાખણહાર ન કોઈ સરણા, તો એતો કયા કરણારે. ૩ ઇમિ
 કો કહુ કે સંગ ન જાવે, ફીરિ પાછો ધર આવેરે;
 તિણુ સેતી જે નેહુ બનાવે, સો ઉખરમાં^૧ વાવેરે. ૪ ઇમિ
 છોરિ ચક્ષેશી આથી પોથી, કરી કાયા પરસોથીરે;
 આગેં જાણેહો આ પોથી, ધહુ માયા સજ્ય થોથીરે. ૫ ઇમિ
 ઇત ઉત ડોલન દિવસ ગુમાવે, સૂતાં રથણિ વિહાવેરે;
 દિનદિન ચક્ષણો નેડો આવે, મૂરખ બેદ ન પાવેરે. ૬ ઇમિ
 કો દુ.ખ વાંટી ન લે એક રાઈ, પાપે પિંડ ભરાઈરે;
 નિશદિન ચિતા કરે પરાઈ, યા દેખો ચતુરાઈરે. ૭ ઇમિ
 આલણુ વરીયાં હોત સખાઈ, આપણી સાથ કમાઈરે;
 શીરિ આવે પીછે લોગાઈ,^૨ ત્રૂટી જાણુ સગાઈરે. ૮ ઇમિ
 સજ્ય મિલિ અપણુ સ્વારથ રોવે, પિછિટ્ટીગતિ કુણુ જોવેરે;
 સ્વારથ જાસ ન પૂરો હોવે, સો શીરિ પુંઠ વિગોવેરે. ૯ ઇમિ
 તજગ સજ્યકે મન ભાવે, જગજગ ગાયો ગાવેરે;
 કાજ સર્ચાં મુહબી ન લગાવે, ખિણુમે છેહ દિખાવેરે ૧૦ ઇમિ
 હુંતી ભામિણી પ્રેમવિલ્ધી, તેપણુ સુણિ પ્રતિજ્ઞાધીરે;
 વાળી વળે સદા પડ સુધી, પણુ નવજેસિલ સૂધીરે. ૧૧ ઇમિ
 પૂરવશી પણુ પ્રીત ન તોડું, નેહુ નવલ હવેજોડુ રે;
 હુ સાહેબકો સંગ ન છોડુ, તિમ આપો નવિ જોડુરે. ૧૨ ઇમિ
 એક મતો કિધો મન રંગે, મત લેવો પિંડ સંગેરે;
 શ્રીજિનરાજવચન આસંગે, પાલે પ્રીતિ અલંગેરે. ૧૩ ઇમિ

હુંહા ધણુ ધિર કર આવ્યો વહી, શાલિકુમરને પાસ;
 હરિ જિમ ત્રાડૂકી કહે, એણીપરે વચન-વિલાસ. ૧

૧. ત્યાં પાક સારો ન થતો હોય તેવી જમીન, ખારવાળી ભૂમિ. “વહ્યા નવ વહ્યા, પાછા ઉખરના ખેડિયા.” વક્તવ્ય. ૨-હુગાઈ, સ્ત્રી, મારવાડી સ્ત્રી.

હવે લાક્ષ્ય કરતાં છતાં, સળળ પડે છે ચૂક;	
કરે સૂર પોરસ ચઢ્યો, એકલુ ધાવ બે દૂક.	૨
પ્રેમ પ્રીતદળ મોડવા, કાયર મ કરે સુકાંણુ;	
હુ પાછળ પુઠે રખો, તું હોય આગેવાણુ.	૩
બોલાવ્યો ન રહે ઘડી, કેહરી આવે ધાય;	
બા પુકાર્યો જે રહે, તે કિમ સૂર કહાય ?	૪
વચણે મન બિમણો થયો, વાધ્યો વ્રત-ઉછરંગ;	
વાર ન લાગે બેસતાં, પાસ્યાઉપર રગ	૫
પહેલાં પણુ અધિકા હતો, સંજમઉપર પ્રેમ;	
બનેવીવચને થયો, હરિ પાખરીયો જેમ.	૬
ખરી ખખર આવી તિસે, ^૧ સમવસર્યાં જિનરાજ;	
શાલિ કહે હવે આપણી, સફળ ફળેસી આજ	૭

ઠાળ નથ્ય ગઈ મેરી નથ્ય ગઈ, એહુ રાગ.

આશ ફળી મેરી આશ ફળી, આશ ફળી પધાર્યા વીર;	
આગગ ગૌતમસ્વામી વજર. ૧ મેરી૦	ટેક.
સંજમ હેતાં વાધી બીર, હવે પામિસુ જળનિધિતીર.	૨ મે૦
વ્રત હેવાને જિનવર હાથ, એક ઘેબરને જુરા સાથ	૩ મે૦
મનમે લૂકવિને જગનાથ, ધાલીસુ મુક્તિરમણીને બાથ	૪ મે૦
પ્રભુમેં હથ હે સંજમભાર, ખપ કરી પાણીસુ ^૨ નિરતિયાર	૫ મે૦
કરસ્યુ અપ્રતિઅધ વિહાર, હેસ્યું નિરદુપણુ આહાર	૬ મે૦
પેહેરસ્યુ સીલ સુદહ સન્નાહ, ^૩ લજસ્યુ મયણતણો લડવાહ.	૭ મે૦
તો ^૪ સરિખો સાથી ગજગાહ, તો મુજને સ્થાની પરવાહ.	૮ મે૦
વહિલા હુવો મત લાવો વાર, આપણુ બે થાસ્યુ અણુગાર	૯ મે૦
અનુમતિ હેવાનો આર, તેણે પૂછેવો પરિવાર.	૧૦ મે૦

૧-પધાર્યા. ૨-મા જિન, મહાવીરસ્વામી ૩-નિઃઅતિયાર, દુપણુ-વિનાનું ૪-તોડીશ્ય, ભાગીશ્ય ૫-તાહરા સરખો !

ધનનો આવી નિજ આવાસ, સામગ્રી સહ મન ઉત્સાસ. ૧૧ મેં
મૂલધર્મી મોડણુ ભવપાસ, પહુતો વીરજિનેસર પાસ. ૧૨ મેં
હુંહા. વચન ન લોપ્યું તાહરે, મેં કીધો અભ્યાસ;

હવે અનુમતિ દો માતહ, સહી નજરું ધનવાસ. ૧

જે દિન જાયે ત્રત ૧૫જે, પડે ન લેખે તેહ;

હું પરદેશી ધર્મ રહ્યો, હવે સ્યું કરે સનેહ! ૨

આજૂણો દાસે તિમો, કહે તિમીપરે વાત;

તણુ જિમ માયા પારેહરી, છોડી ચલેસી માત. ૩

મરતાં ને જતાં છતાં. રાખી ન શકે કોઈ;

પણુ જો રલાસ ન કાઢીયે, તો મન ડીખો હોઈ. ૪

ઢાળ. સમયમેં ગાયમ મ કરે પ્રમાદ, એહુની ઢાળ

ધીરજ છવ ધરે નહીજ, ઉઘટયો વિરહ અથાહ;

છાતી લાગી ફટવાજ, નયણે નીરપ્રવાહરે. ૧

જયા! ૪તો વિણુ ધડીરે જમાસ.

માસ વરસ કિમ પેવાલસેંજ, બુઝો હિયયેં વિમાસરે. ૨ જયા!

કુણુ કેહેશે મુજ માયડીજ, થડીય ધડીનેં છેહ;

કેહેશું કેહને નાનડોજ? રુળળ વિમાસણુ એહરે. ૩ જાં

હરખે ન દીધો હાવરેજ, વઢૂઅ ન પાડી પાય;

તે વાંઝણી કુઈ છુટસ્યેંજ, હું કિણુ ગાને ગણાયરે. ૪ જાં

ગહ પૂરિત ગણતી નહીંજ, હું કિણુહીનેં માન;

સીહણી લાખીણો જણેંજ, એકા લાખ સમાનરે. ૫ જાં

ધીરપ દેતી જવનેંજ, તુજનેં દેખીશ ધીર;

જિમનિમ વિસાર્યો હતોજ, મેં નણુંદવરો વીરરે. ૬ જાં

૧-મત વગર. ૨-મનમાં પડેલી જે છાપ-અસર લે બહાર ન કાઢીએ
તો મનમાં ડીક્ષા-ડીખો થાય અથવા-છાતી-હરાઈ-આવી મુંઝવણ-થાય.

૩-અથાગ, આપવિનાનો. ૪-તહારાવિના. ૫-જશે

૬-તને લેઈને તારા પિતાને જેમ તેમ વિસાર્યો હતો.

આંસ લુહણુ તું માહરેજી, કલેજની કેર;
 તું વચ્ચ આંધા લાકડીજી, કિમ હોય કઠિન કઠોરરે. ૭ ૧૧૦
 જે બાળા પણુ સાંભરેજી, શીયાલાની રાત;
 તો જમિણીનેં છોડવાજી, સહીય ન કાઢે વાતરે. ૮ ૧૧૦
 જુદાપણુ સુખણી હશુંજી, હુતિ મ્હોટી આશ;
 ધર સૂનો કરી જાયજી, માતા મૂકી નિરાશરે. ૯ ૧૧૦
 દીશે આજ દયામણોજી, એ તાહરો પરિવાર;
 સેવકને સ્વામી પખેંજી, અવર કવણુ આધારે ૧૦ ૧૧૦
 મોહોલ કવણુ રખવાલસેજી, કવણુ કરેસી સાર;
 એકણુ જયા ખાંદરોજી, સૂનો સહુ સંસારે ૧૧ ૧૧૦
 વચ્ચ તું ભોજનનેં સમેજી, હીયડે બેશીય આય;
 જે માતા કરી લેખવેજી, તો તું છોડી મ જાયરે. ૧૨ ૧૧૦
 સાક્ષતણીપરે સાલસેજી, એ યુજ આહિ દાણુ;
 પ્રાણુ હુસે હવે પ્રાહુણુજી, લાવે જાણુ મ જાણુરે. ૧૩ ૧૧૦
 સુતવિરહે દુઃખ માતનોજી, કહી ન શકે કવિરાજ;
 જણે પુત્રવિયોગિણીજી, ધમ જ પે જનરાજરે. ૧૪ ૧૧૦

કુંહા. સાસુજી થાકી કહી, હવે આપણની વાર;
 કહેવો છે આપણુ વસૂ, કરવો છે પિઉ સાર. ૧
 કહેવો ઉવરસ્યે જીવ્યું, જાણું છો નિરધાર;
 પણુ ધણુ અવસર નારીનો, કેહેવનો વ્યવહાર. ૨
 નેહ ગેહેલી માનની, મૂકી કુલ-આચાર;
 તે સ્યું છે જે નવિ કહે, વિછડવાની વાર. ૩
 કવિજન જનમુખ સાંભળી, જોડે વચણુ બેચાર;
 પણુ એ જે માહે વહે, જણે તેહિજ સાર. ૪

૧-જુદાં પડવાની, વિથાય યુવાની “ જુઓ મચ્છ જળથી વિછરતાં
 તને માણુ મન્ય તેહને” હયાદામ.

હાળ. ભાવનની કંતડગ, એ દેશી.

પાલવ ઝાલી ધસ્યું કહેરે, લોક ચિહુરી સાખ;
 નાણે છોડે છે માય બાપનારે, છોડો અવગુણ દાખ. ૧
 નાહલીયેં વિલ્હી ઓલ ભા દીયેરે, ભામની ભર ભર આંખ;
 નેહલીયે ગેહેલી શંક ન કારહેરે, કહે માથા વડ નાંખ. ૨ નાં
 દર ન કરતો નાહ નજરથીરે, તું અમને ખિણુ માત;
 આજ ચલે છે ઊભી મૂકીનેરે, ચૂકે છે ઈણુ વાત. ૩ નાં
 શીખ કરે વાટે મિલિ, વિછડવાની વાર;
 તેં અમસ્યુ શીખ ન કા કરીરે અનિવડી જેમ વિચાર. ૪ નાં
 તે છાના રાખ્યા હુતારે, પણ જાણ્યા રૂઝખણુ તેહ,
 મુહ ઉપરલી કરતો તું સહુરે, પણ નવિ ધરનો તેહ. ૫ નાં
 આપસ્વારથ ચિતવીરે, છોડી ચલ્યો નિરધાર;
 દૈવ ન દીધો એક કણૂકડોરે, જે હુય અમ આધાર ૬ નાં
 આશા લૂધાં માણુસારે, બાધા વરસ વિહાય;
 આશ કીસી જમવારો ગાબિસ્યારે, તે દો કત બતાય ૭ નાં
 પહિલો સગ ન છોડતોરે, હવે દીદી ન સુહાય;
 તેં ડોસી^૧ જિમ મેરૂ ચઢાવિનેરે, ધરિ નાંખી ધ્રસકાય ૮ નાં
 જીવદયા મનમાહી વસીરે, નિણુ દ્યો સંજમભાર;
 આ ! રડતી છોડોછો ગોરડીરે, એ તુજ કવણુ વિચાર. ૯ નાં
 પુરૂપ કઠોર હૃદય હોએરે, લોક કહે તે ન્યાય;
 તિલભર તુ છીજે ભીજે નહીરે, લાખ લોક કહી જાય. ૧૦ નાં
 શીખ કરે વાટે મિલ્યારે, વીછડવાની વાર;
 તેં અમસ્યું શીખ ન કરીરે,^૫ એ તુજ કંત વિચાર ૧૧ નાં

૧-અનિવાર્ય. ૨ લચ્છણ, લક્ષણ. “માય ન જાણુ જાણય ન જાણુ ન જાણુ”
 લચ્છણુ છ દા” આનંદધનજી. ૩-અમાય, કાવે. ૪-આંહિ મૂલ પ્રતિમાં
 “દોષી” છે. દોષીનો અર્થ દોષીત થાય છે. ૫-આંહિ મૂલમાં “કારેરે” છે.

ધડે નવા ભાંજે ધડ્યારે, રતને લાવે ખોડ;
 દોષી દૈવ ન દેખી શકે ધસીરે, એ આપણની જોડ. ૧૨ નાં
 ૧વીજ પડો જોસીતણેરે, પતડા ઉપર કાય;
 જોડાવે જોતાં પાંતયેરે, લોભે ચિત્ત લગાય. ૧૩ નાં
 ધાટ કમાઈ આપરીરે, અવર ન દીજે દોષ;
 પણ પડતો આલંબન લીએ સહુરે, કરે અવરચ્યુ રોપ? ૧૪ નાં
 વાણી શ્રીજિનરાજનીરે, વસી રજ્યાંરે ચિત્ત,
 તેતો ભોળાવ્યા ભૂલે નહીરે, રાખે અવિહ્વત્રીત ! ૧૫ નાં

દુહા. ભામિની વિવિધવચન સુણી, ડોહ્યો નહીં લગાર;
 ૧ કનકાયળ ડોલે નહીં, જો વાળે પવન હજાર.
 એક મનો સપેખીને, દીધી અનુમતિ માત;
 ૨ સદા નિહોરો નિબળનો, નેં સખળારી લાત.
 જેમ જમાલો સચરે, વ્રત લેવાની ખતિ;
 ૩ તિણપરે રિદ્ધિ વિરતારીને, શાલિકુમર પણ જતિ.
 શાલિભદ્ર ધન્નાભણી, આપણપેં જિનરાજ;
 ૪ પસય હાથેં વ્રત દેઈ કહે, સારો આતમકાજ.
 ૫ તામ સુભદ્રા પણ ગ્રહે, ૭ પંચમહાવ્રત ધાર;
 ધરમ કરમ હલિ મલિ કરે, તે વિરલા સંસાર. ૫

રાગ સોરઠી, હ્રસ લગરી ઢાળ.

કર જોડી આગળ રહી, લેઈ પરિજન પાંસેરે;
 ૧ દુ.ખભર છાતી કાટતી, ભદ્રા એણીપરે ભાસેરે. ૧ કર૦
 મે વચ્છ થાપણની પેરે, આપ્યો છે તુમ સાંરે;
 ૨ કોડિ જતન કરી રાખજો, મત ધાલો વીસારે. ૨ કર૦
 તુંકારો દીધો નહીં, સહુકો કરતો જીજરે;

૧-વીજળી. ૨-જેના. ૩-વારી ન શકાય તેવી ૪-પર્વતનું નામ.

૫-સ્વયં, પોતે. ૬-તેવારે. ૭ સાધર્મપણું.

તેણે કારણ જગજીવને, ^૧હટક મ દેજો ખીજીરે. ૩ કર૦
 તપ કરતા એ નાનહો, મુજ પીહર વારેજોરે;
 ઉનાળે ^૨આતાપના, નિરતી કરવા દેજોરે. ૪ કર૦
 મેં કહેજો માહરો, દીધો છે તુમ સારે;
 જિમ જાણો તિમ રાખજો, કહેવાનો ^૩આચારે. ૫ કર૦
 સીખક શીસ પરે છે, કરતાં હુવે અવહેલારે;
 પણ માવિત સદા કહે, વીછડવાની વેળારે. ૬ કર૦
 તું વ્રત લે છે પાલતાં, પણ સાચે મન પાળેરે;
 નાહના મોટા વ્રતતણા, દૂધણુ સધલાં ટાળેરે. ૭ કર૦
 પૂત પનોતા^૪ રચું થયું, સંજમ લીધા માટેરે;
 જે તપ કરી કાયા કસે, ફળતો તેહીજ ખાટેરે. ૮ કર૦
 નીસિભર^૫ તીજ પોરિસી, સૂતો તૃણ સંચારેરે;
 સેજ સુકોમળ જે તજ, તે તું મત સંભારેરે. ૯ કર૦
 ચોથો વ્રત રખવાળજો, વાડ મ લાંજણુ દેજોરે;
 ચૌદસહસ ^૬અણુગારમે, શોભા અધિક તુ લેજોરે. ૧૦ કર૦
 પરધર જતાં ^૭ગોચરી, મત અભિમાન ધરેજોરે;
 આપમરદો^૮ મત રહે, ગુરૂની શીખ ચલેજોરે. ૧૧ કર૦
 વચ્છ કાચલીયે^૯ જીમતો, મનમે સૂગ મ આણેરે;
 મત તું ઓછો ઉતરે, સાધુતણે સહિનાણેરે. ૧૨-કર૦
 સિંહપણે વ્રત આદરી, સિંહપણે આરાધેરે;

૧-હટ, ફરજ, વિગેરે ખીજીરે જોલવામાં આવતાં શબ્દો.

૨-તાપ, તડકો. ૩-આચાર. ૪-ભાગ્યશાલી. ૫-રાત્રિના.

૬-ચૌદ હજાર સાધુમાં.

૭-ગોચરી, જેમ ગાય થોડું થોડું સધળેથી ચરે છે તેમ થોડી થોડી બધેથી શિક્ષા લેવા માટે.

૮-આપમરદાઈમાં, આપણીજ પહેલવાનીમાં, અહંકારમાં,

૯-કાષ્ઠપાત્રમાં.

સો જોલે એક જોલ છે, આપ-સવારથ સાધેરે. ૧૩ કર૦

ઈમ શીખામણુ દેઈ કરી, શીરિ પાછી ધરે આવેરે;

એક ઘડી પણ માતને, વરસા સો ઈમ જવેરે. ૧૪ કર૦

- કુહા** ૫૨-ઉપગારી પરમગુરુ, સાધુતણે પરિવાર;
સજમ સમર્પિ શાલિને, કરે ^૧અનેથિ વિહાર. ૧
- શાલિ સાધુ ચિંતવે, ધન્ય દીહ મુજ આજ;
નિરદ્વપણુ પ્રત પાલિને, સાર્ય આતમકાજ. ૨
- શ્રીજિનવર સાથે કરે, અપ્રતિબધ વિહાર;
મહણા ને આસેવના, શીખે શિક્ષા સાર. ૩
- તપજપ કરી કાયા કસે, અરસવિરસ આહાર;
સુમતિ^૨ ગુપતિ નિતુ સાચવે, અરણુકરણુ આધાર. ૪
- ગામાગર પુર વિહરતા, રાજગૃહ ઉદ્યાન;
ભવસાયર તારણુ તરી, સમોસર્વા વદ્ધર્માન. ૫
- પુત્ર રતન આગમ સુણી, હરખી ભદ્રામાત;
દીધી લાખ વધામણી, કહી જેણે એ વાત. ૬

રાગ મદહાર, ઠાળ જોસીકાની.

બળે મુનિવર ષવિરહણુ પાંગર્યાણ, લેઈ વીર કહે આદેશરે;
એ તનુ દુરજય ભાડે ત્રિલુ દીયેરે, ન ખસે પગભર પણુ સ દેસરે. ૧ એ૦

માસખમણુનો તુજને પારણોરે, વચ્છા થાશે માયડિને હાથરે;
એણીપેરે યૌદ્ધસહસ અણુગારમેરે, શ્રીમુખ જાંખે શ્રીજિનનાથરે! ૨ એ૦

તપ જપ ખપ કરી કાયા શૌરવીરે, તેમ વલી અરસવિરસ આહારરે;
ધર આવ્યા પણુ કિણુહી ન ઓળખ્યારે, એ કુણુ છે એણે અણુગારે? ૩ એ૦

જિનવર આગમ સામહણી^૪ સજેરે, ભદ્રા નન્દનવન્દન કાજરે;

૧-બીજે રચળે. ૨-સમિતિ-moderation. ઈર્ષ્યા, લાખા, એપણા, આદનનિદેષ, અને પરિણાપનિકા મલી પાંચ પ્રકારની સુમતિ, અને મન, વચન તથા કાયા એ ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિ. એ આઠે અષ્ટપ્રવચનમાતા કહેવાય છે.

૩-વહેવારના, ભિક્ષામાટે નિકળ્યા. ૪-સામગ્રી.

કિણુ કારણુ લિશ્નુક ઉભા તુમેરે? લિક્ષાનો અવસર નહીં આજરે. ૪ એ૦
 સાચ વચન કરવા જિનરાજનોરે, શીરિ આઘ્યાવળી ખીછ વારરે;
 તોપણુ પેસણુ ન દીયા ૧ પોલીથે રે, રોડી રાખ્યાં ધરને ખારરે. ૫ એ૦
 ઈણુ ધર પેસણુ પણુ નવિ કે દીથે રે, તોસ્થુ ૨ વેહરણુનો વેસાસરે;
 છણુ આવકાર ન આવતારે, તિણુ ધર શી ભોજનની આશરે? ૬ એ૦
 વચન ૩ અલીકન થાયે વીરનોરે, પેસણુ પણુ ન લલાં ધર ૪ માઝિરે;
 એસ્થુ ઉખાણો સાચો થયોરે ! એક મારી મા ને વલી વંઝિરે ! ૭ એ૦
 તિણુ કુળ સાધુ ન પેસે પાંતરેરે, છણુ કુળ જાતાં હુવે અપ્રીતિરે;
 એમ વિમાસીને પાછા વલ્યારે. એહીજ સુવિદિત મુનિની રીતિરે. ૮ એ૦
 હુંતો માસખમણુનો પારણોરે, પણુ મન ન ડોલાવ્યો લગારરે;
 અધિકરે તપ અણુલાધે હુઓરે, લાધે દેહીને આધારરે. ૯ એ૦
 વળતાં મારગ મહિયારી મલીછ, માથાઉપર ગોરસ માટરે;
 થંભાણી પગભર ન શકે ખીસીછ, દેખી શાલિકુમારનો ઘાટરે ૧૦ એ૦
 લોચન વિકરયાં તન મન ઉલરયાંછ, રોમાંચિત થઈ દેહરે;
 ઝરવા લાગ્યો ખીર-૫ પયોધરેરે, જગ્યો પૂરવલવનો નેહરે. ૧૧ એ૦
 ૬ વહિરાવે ગોરસ લાવે ચડીરે, વેહરીને ચિતે સુવિનીતરે;
 કનકાયળ પણુ ચાલે ચાલવ્યોરે, ન ચલે વીરવચન સુવિદિતરે. ૧૨ એ૦
 જગગુરુ લાખે સશય ટાળવારે, એ પણુ પૂરવલવની માતરે;
 વિહરણુ જાતાં આજ કહી હતીરે, એ પણુ તુમને નિરતિ વાતરે. ૧૩ એ૦
 સંગમને ૭ ભવહુંતિ માંડીનેરે, સદેલી વાત કહી જિનરાજરે;
 સહુકો મન અચરિજ ઉપનોરે, ઐ!ઐ! કરમતણુ એ કાજરે. ૧૪ એ૦
 હુંહા. શ્રીજિનવર મુખ સાંભળી, પૂરવલવવિરતંત;
 શાલિ વિચારે કરમગતિ, એણીપરે સાધુ મહન્ત. ૧

૧-દરવાને. ૨ લિક્ષાનો વિશ્વાસ શું ! ૩-નહુ. ૪-મર્યાદા, ધરમાં જવા દેવાની મર્યાદા પણુ કોઈ જાણવું નથી. ૫-શાલિમદ્રના પૂર્વ જન્મની જે ધન્ના નામની માતા હતી, તે મલી. અને શાલીને જોતા તેના સ્તનમાંથી દૂધ ઝરવા લાગ્યું. ૬-આપે. ૭-સંગમના ભવથી.

વાછર્યાં આરાવતો, હુ પાછળ દશવીશ !
 ધણેલવ કિરિયાણો કિઓ, શ્રેણિક મગધાધીશ. ૨
 ૧પાછળ મનસા ખીરની, પૂરી હુંતી નીક;
 નિરમાયલ થાતો કનક, ધણેલવ સધળે દીઠ. ૩
 લવ પહિલો કઈ પહિરતો, માગી પરની ખેલ;
 ધણેલવ વહુએ પગ લૂહી, નાંખ્યા કંબલ સોલ ! ૪

હાળ ચૌપૈની.

કીધો માસખમણનો પારણો, ૨તનુ આધાર જાણી આપણો;
 આગળ કરી ૩શ્રીગૌતમસ્વામિ, તેપુછે પ્રભુ અવસર પામિ. ૧
 જીણુ કારણુ ૪લાડો દીજતો, હવે તે લાલ નથી દીસતો;
 ૫અસનાદિક ચઉવિહ આહાર, તેહતણો કરવો પરિહાર. ૨
 પ્રભુ ભાખે થાએ મુખ જેમ, ૬દેવાણુપિય કરવો તેમ;

૧-પૂર્વમાં. જુઓ પાનું ૩.

૨-શરીરનો. શરીર વડેજ કાર્યો બની શકતાં હોવાથી શરીરને ટકાવી રાખવાના આધારભૂત જે ખોરાક, તે એક માસના ઉપવાસ પછી લીધો.

૩-મહાવીરના મુખ્ય મણપતિ-ગણધર.

૪-જે શરીર ટકવવાના કારણથી ખોરાકરૂપી લાડું આપવામાં આવતું હતું. તેનાથી હવે વધારે લાલ જણાતો નથી. અથવા હવે પ્રયોજન નથી.

૫-અસનાદિક ચારે પ્રકારના આહારનો પરિત્યાગ કરવો. આવો વિચાર શાસ્ત્રિને ૨વાથી ગૌતમરવામીને આગળ કરી ચારે આહાર છાડવાની આજ્ઞા મહાવીર પાસે લેવાની શાસ્ત્રિએ ચેરવી કરી. ચાર આહાર આ મુજબ છે “અસળ અનાજ, કઠોળ, દૂધ, અને મીઠાઈ વિગેરે ૧; પાણ હાજી, જવ અને ચોખાનું ઘોવણ, અને જળ વિગેરે પ્રવાહી ૨; સ્નેહનું ધાણી ચણા વિગેરે રોકેલું અનાજ, તથા ૩ફળ ફળાદિ ૩; સારૂં સૂંક, જીરૂ, અજમો, મુપારી, ચૂર્ણ. વિગેરે તંબાળાદિ ૪.

૬-દેવાણુ પ્રિય, હેવને પણ પ્રિય.

તહતિ કરી બે બે ચાલ્યા, જૈવતમસ્વામિ ^૧સખાઈ મિલ્યા. ૩
 મનઃ વચનઃ કાયાયે કરી, જે દ્વપણ સંજમ આસરી,
 લાગ્યા હુતા તે સંભાર, ^૨આભોવે નિંદે તેણિવાર. ૪
 ચૌરાસીલાખ ^૩જોની ખમાવ, સવિહુસું કરે મૈત્રિભાવ;
 મન શુધ્ધે જામી સયળજિનેશ, ધર્માચારજ વીર વિશેષ. ૫
 અણસણ ^૪જે પાઠપતીપરે, ઈક કત કાયા પરિહરે;
 ચાર ^૫ચતુર સરણા ઉચ્ચરે, આપણુપે આપો ઉદ્ધરે. ૬
 હવે ધરતી મન અધિક જગીશ, આગળ કરી વહુઅરખત્રીશ;
 ભદ્રા રિદ્ધિતણે વિસ્તાર, સમોસરણ પહુતી તિણિવાર. ૭
 દે પરદખ્યણા વીરજીયુંદ, વન્દા અવર મુનીસરવન્દ;
 નયણે ન દેખે શાલિમહત, કરજોડી પૂછે ભગવંત. ૮

૧-મિત્ર, ધર્મ સાધરામાં સ્થાયભૂત થનાર ૨-ક્ષમાવે, માફી માગે.

૩-૭ લાખ પૃથિવીની, ૭ લાખ પાણીની, ૭ લાખ અગ્નિની, ૭ લાખ વાયુની, ૧૦ લાખ એક શરીરમાં એકજ જીવવાળી વનસ્પતિની, ૧૪ લાખ એક શરીરમાં ધણાં જીવોવાળી વનસ્પતિની, ૨ લાખ બે ઇન્દ્રિયોવાળી, ૨ લાખ ત્રણ ઇન્દ્રિયોવાળી, ૨ લાખ ચાર ઇન્દ્રિયની, ૪ લાખ દેવલોકની, ૪ લાખ નારડીની, ૪ લાખ પાંચ ઇન્દ્રિયોવાળી તિર્યચોર્ન, અને ૧૪ લાખ જાતની મનુષ્યોની મની ૮૪ લાખ જાતની ચોનાચોવાલા જીવની ક્ષમા માગી મૈત્રીભાવ કર્યો. “જીવ ખમાવો સચલજે, ચોના ચોરાસી લાખ” પૂ. ચા.૦

૪ પાદપ, જાડની પઠેગ. શરીર અને ઇન્દ્રિયો હલાંચા વિના, તથા અન્નોદક લીધા વિના એકજ રચણે પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ રહે. વાના નિયમને અણસણ કહે છે સાદો અર્થ, જીંદગીપર્યંત ભૂખ્યા રહું તે જન્મ-અજન “હવે અવસર જાણી, કરીયે સંલેખણ સાર, અણસણ આરિયે. પચખખી ચારે આહાર” પૂ. ચા.૦

૫-રાજ, માત્રિક, ધણી, પૈસો, અને ઘર વિગેરેનું શરણ છાડીને માત્ર અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, અને હપાધ્યાયનાજ શરણનું ચિંતન. “ચાર શરણ નિહુ અનુસરે; નિંદો દ્વરિત આચાર” પ. ચાર્ય.

ચઢી 'વઘભારશિખર મુનિરાય, આદરિ અણસણ છોડી કાય;
 પ્રભુમુખવચન સાંભળી, ભદ્રામાતા ધરણી ઢળી. ૯
 વિવિધ વિધાય તીસિપરે કીયા, જેણે ફાટે વિરહાતુર રહિયા;
 સાથે વહુ લે ગિરિવર ચઢી, પોઢયો સુત દેખી આરડી. ૧૦
 સાથે શ્રેણિક અભયકુમાર, તે સમજાવે વારંવાર;
 ગણીયે તાસુ જનમ સકથ, જે વન ધરી સાથે ૪૫૨મથ. ૧૧

હુહા. પેખિ શિવાપટ્ટપરે, પોઢયો પુત્ર રતન;
 હિયડા જે તું ફાટતો, તો જાણત ધન ધન. ૧
 રે હિયડા તું અતિ નિહુર, અવર ન તારી જોડિ;
 એવડે વિરહે વિહસતો, જતન કરે લખ કોડિ ૨
 હિયડા તું ધણ અવસરે, જે હોવત શતખંડ;
 તો જાણત હેજલૂઓ, ખીજા સહુ પાખંડ. ૩
 મુજ હિયડો ગિરિશિવ પથકી, કહિન કિયો કિરનાર;
 ધણા ધાયે વિરહાંતણે, બેઢો નહીં લિગાર. ૪

ઢાળ. રાગ કેઢારો, મયણ રેહા ણીતની ઢાળ.

ધતિના દિન હું જાણતીરેહાં, મિલસ્યે વાર બે ચાર; મેરે નંદના,
 હવે વચ્છમેળો દોહિલોરેહાં, જીવનપ્રાણુ-આધાર, મેરે નંદના, ૧
 માયડી નયણ નિહાર, મેં જોલો જોલ બે ચાર; મેં
 અણબોલ્યાં ધણિવાર, મેં થાયે કેમ કરાર. મેં ૨

૧-રાજગૃહીમાં 'વૈભારગિરિ' પર્વત છે. કે જેણી તથાટીમાં 'નિર્મલસ્ય કુઈ' આવેલી છે. જ્યાં શાલિભદ્રની સ્ત્રીઓ હપેશાં નવા અ.ભૂષણો બદલી જતા નાંખી હતી "વૈભારગિરિવરકપરે વીરગિનેશ્વર રાય" રિખલ.

૨-હઈકું. ૩-રડકું. ગગામાંથી બેચીતે જૂમ પાત્ર.

૪-૫૨માર્થ. ૫-ગિરિના પથર કરતાં પથ સખત.

ધણુ અવસરના બોલડાં રેહાં, જે બોલીસું દસ વીશ, મે;
 તે મુજ આલંબન હોશે રેહાં, સંભારીસું નિસદીસ. મેં ૩
 તપ કરતો ગિણતો નથીરેહાં, કાયાનો લવલેશ, મે;
 સેંગૂ માણસ આવીને રેહાં, ધમ કહતાં સંદેશ. મેં ૪
 પણુ હું સાચ ન માનતી રેહાં, છેતો તેહિજ દેહ, મે;
 પંજરરૂપ નિહાળીનેરેહાં, સાચ માન્યું હવે તેહ. મેં ૫
 ભૂખ ખમી શકતો નહી રેહાં, ૧તીરસ ન સહતો તેમ, મે;
 માસખમણુ પાણી પખે રેહાં, તે કીધા છે કેમ. મેં ૬
 સુરતરૂપ આસ્વાદતો રેહાં, અનતણો આચાર, મે;
 તેં કિમ કીધાં પારણાં રેહાં, અરસવિરસ આહાર. મેં ૭
 હથે ઉછેર્યો હતો રેહાં, લહેતી તાહરી ઢાલ, મે;
 કહેને સ્યું છાનો હુવે રેહાં, મા હુંતી મોસાળા મેં ૮
 વ્રત લેતાં છંડિ હુંતી રેહાં, તેં જમિણી નિરધાર, મે;
 હવણાં વળી અણુબોલવે રેહાં, ખંતિઉપર દે ખાર મેં ૯
 ચલતો ધણુ ગામાંતરે રેહાં, લાખો દેછે છેહ, મે;
 થાશે જન-માંતર હવે રેહાં, હમ તમ નવલ સનેહ મેં ૧૦
 પાછળ વિતક વિતશે રેહાં, જાણે લો કિરતાર, મે;
 જીમ તિમ રોતાં વોલશે રેહાં, એ સારી જમવાર. મેં ૧૧
 ધણુ કુંગર ચઢ્યાતણી રેહાં, આજ પડે છે સીમ, મે;
 હાડી લાવે પંખીયા રેહાં, તો ભાંજ મત નીમ. મેં ૧૨
 ધર આવી પાછા વળ્યાં રેહાં, જગમ સુરતરૂ જેમ, મે;
 એ દુઃખ વીસરશે નહીં રેહાં, હવે કહો કીજે કેમ મેં ૧૩
 એકરસો ધર આંગણે રેહાં સયં હથ પ્રતિલાભંતિ, મે;
 લાધો નરભવ આપણો રેહાં, તો હું સફળ ગિણુંતિ. મેં ૧૪
 ૨આબુણું અણુબોલણું રેહાં, લલો ન કહેશે કાય, મે;

પહિડે પેટ જો આપણો રેહાં તો કલ ઉથલ હોય. મેં ૧૫
 એ સાજણુ મેળાવડો રેહાં, તેં જાણ્યો સહુ કુક, મેં;
 હવે લાલચ કીજે કીસી રેહાં, આપ મૂઆ જમ બૂડ. મેં ૧૬
 તે વિરહીજન જાણશે રેહાં, વિતક દુઃખની વાત, મેં;
 નેહે મેદાણી હશે રેહાં, જેહની સાતે ધાત. મેં ૧૭
 આશાં લૂધાં માણસાં રેહાં, જમવારો પણુ જાય, મેં;
 દૈવે નિરાસ કિયાં પીછે રેહાં, પાપી મરણુ ન થાયો મેં ૧૮
 હું પાપિણી, સરણુ અછું રેહાં, દુઃખ રહેવાને કાજ, મેં;
 દુઃખિયાંને ઉતાવળાં રેહાં, મરણુ ન દીયે મહારાજ. મેં ૧૯
 મીઠા બોલ ન બોલતો રેહાં, મત કરજો તિહાં સીખ, મેં;
 નયણુ નિહાળો નાનડા રેહાં, જિમ પાછી હો વીખ મેં ૨૦
 દુહા માતા વિવિધવચન કહ્યાં, ધરતી નિવડ સનેહ;
 પણુ સમતારસ ઝીલતાં, મનમેં નાણ્યાં. તેહ. ૧
 ભામિણી બત્રીમે મિલિ, કરતાં કાડિ વિલાપ;
 પણુ નાચો મન દુકડો, તસુ વિરહાનળ તાપ. ૨

હાલ, રાગધનાશ્રી.

ઇણુ અવસર શ્રેણિક પરચાવે, ભદ્રા ફીરિ ધર આવેજ;
 પડિલાશી ન શકી પ્રસ્તાવે, તીણે ગાઢી પછતાવેજ. ૧
 શાલિભદ્ર ધન્નો ઋષિરાયા, તાસ નમું નિત્ય પાયાજ;
 જે જપ તપ કરી કરી કાયા, સુધા સાધુ કહાયાજ ૨ શાં
 નાહના મોટા દૂપણુ ટાળી. કળિમળ પંક પખાલીજ;
 ચરમ સમય જિનવર સંભાળી, સુધા અણસણુ પાળીજ. ૩ શાં
 બાર વરસ સંજમ આરાધિ, આપ સવારથ સાધીજ;

(ભવિષ્ય વૃત્તાંત)

સુરગતિ કરમ ૨ નિકાચિત બાંધી, ૩ સરવારથરિદિ લાધીજ. ૪ શાં

૧-છેલ્લા વખતે. ૨-કલકલ પ્રણયકર્મ.

૩-દેવલોકે સરવારથસિદ્ધિવિમાનમાં પેદા થયા.

સુર સારે સુરભવણુ વિચારે, પણ નવિ નાથ નિહાળેછ;
 પોતાનો બોલ્યો સંભાળે, હરખિત હુઓ તિણ કાળેછ. ૫ શા૦
 સરવારથસિદ્ધિ હુંનિ ૧ચરશે, મુનિવર નરભવ લેશેછ;
 ૨મહાવિદેહેં પ્રત આદરશે, અવિચળ શિવમુખ વરશેછ. ૬ શા૦
 પરતખ દાનતણાં ફળ જાણી, ભાવ અધિક મન આણીછ;
 અદળક દાન સમર્પો પ્રાણી, એ શ્રીજિનવર વાણીછ. ૭ શા૦
 (પ્રશસ્તિ.)

સાધુચરિત કહેવા મન તરસે, છલે એ ભાસ્યો હરસેંછ;
 (૧૬૭૮)સોળહસે અઠહત્તર વરસે, આસો વદિ
 છઠ દિવસેંછ. ૮ શા૦

જિનસિંહસૂરી શીસ મતિસારે, ભવિયણને ઉપગારેંછ;
 શ્રીજિનરાજવચન અનુસારે, ચરિત કહો સુવિચારેછ. ૯ શા૦
 ઈણિપરિ સાધુતણા ગુણુ ગાવે, જે ભવિયણ મન ભાવેછ;
 x x x x ૧૦ શા૦
 એ સંબંધ ભવિક જે ભણુશે, એક મના સાંભળશેછ.
 દુઃખ દોહમ તે દૂરે ગમસ્યે, મનવ છિતફળ લહિસ્યેછ. ૧૧-શા૦

इति शालिभद्रमहामुनिचरित संपूर्ण.

૧-દેહલ્યાગ કરીને.

૨-મહાવિદેહ નામનુ એક ક્ષેત્ર છે ત્યાં, દેવપણાથી દેહલ્યાગ કરી મનુ-
 બ્યપણામાં જન્મ પ મશે અને ત્યાં મુનિપણું અંગીકાર કરી; દેહ છોડી,
 અધુનર્ભવ પ્રાપ્ત કરશે.

મુનિશ્રીગંગવિજયપ્રણીત.—

કુંસુમશ્રી રાસ.

ૐ શ્રીવરદાયૈ નમઃ

(મંગલાચરણ.)

કુંહા.

પુરીસાદાણી પાસણ,^૧ ત્રેવીસમે જિનચન્દ્ર;
 સુખ સંપત્તિ જિણુ નામથી, પામે પરમાનન્દ. ૧
 વળી ગણધર-આદે નમું, ^૨ચૌદસે બાવન્ન;
 સમરંતા પાતિક મિટે, જપીએ સાચે મન્ન. ૨
 વીણા પુસ્તકધારિણી, હસવાહિણી સુવિલાસ;
 પ્રણમું ભાવે સારદા, આપે વચન-વિલાસ. ૩
 તીર્થેકર ગણધર સારદા, વળી પ્રણમું ગુરુરાય;
 શ્રીલાવણ્યવિજય^૩ ઉવઝાય નિત, નમતાં પાતિક જાય. ૪
 તસ ^૪શીસ ચરણ ^૫સરોરહ, મધુકર પરે મનોહાર;
 શ્રીનિત્યવિજયકવિરાયનો, જપિયે નામ ઉદાર. ૫
 તેહતણા સુપસાયથી, રચિસું રાસ ઉદાર;
 સીયળ સળળ ગુણુ વર્ણવું, સાંભળો થમ ઉજમાળ. ૬
 સીયળે શિવસુખ પામીએ, સીયળે નવહ નિધાન;
 સીયળે સુર સેવા કરે, સીયળે લહીયે માન. ૭
 સીયળતણો મહિમા ધણો, કહેતાં નાવે પાર;
 કુંસુમશ્રી રાણીતણો, કહિયું ચરિત્ર ઉદાર. ૮

૧-પાર્શ્વનાથ. ૨-આદિશરભગવાનથી લેઈને મહાવીરસ્વામીસુધીના.

૩-કૃષ્ણધ્યાય. ૪-શિષ્ય. ૫-કમળ.

એહ ચરેત્ર સુણતાં થકા, મિટે પાપ અધોર;
એ સુણતાં જે ઊધસે, તે માણસરૂપે દોર.

(કથારમ્ભ.)

ઢાળ-ચોપાઠ દેશી.

૧જંચુદીપ ૨ભરત જાણીયે, અંગદેસ તિહાં વખાણીયે
રતનપુરી નામે તિહાં પુરી, જાણે અમરપુરી અવતરી;
રાજ કરે તિહાં રાજ ભલો, રણધવળ નામે ગુણનીલો;
રાણી રતનવતી ૩તસ ધસી, રૂપે જેણે જીતી ઉર્વસી;
મતિસાગર મંત્રી તસ વળી, રાજકાજ છે નિર્મળી;
ધન્વતણી પેરે પાળે રાજ, સકળ લોકના સારે કાજ.
અંગજરાય તણા છે ધણાં, રૂપવંત અતિ સોહામણાં-
પણ ઉપર એક નહીં સુતા, તેણે કારણ રાણી દુઃખીતા.
જે જે જાણુ કહે તિમ કરે, પણ નહીં તેથી કાઈ સરે
પછે કરે સુકૃત અભ્યાસ, જેહથી લખએ સુરવર વાસ.
તેહ ૪નિસિતર સુતી સુન્દરી, સુપન એક દેખે સુન્દરી;
પંચવરણ દેખે ૫ફૂલે સોભતી, દેવતણી માલા દીપતી.
સુપન દેખી જાગી ૬સા સતી, પતિ પાસે આવે હરખતી;
સ્વમતણું કળ પૂછે હસી, તવ ભૂપતિ ભાખે ઉલ્લસી.
સુન્દરી સ્વમતણે અનુસાર, બેટી એક ૭હૂસે વરનાર;
ધમણી ૮સુણી રાણી ગહગહી, નિજ મન્દિર આવે વળી વહી.
ધર્મ કર્મ કરતાં અનુક્રમે, માસ નવ હૂવા પૂરા-તિમે;
સુલ સુહરતિ જનમી બાળિકા, જાણે પુણ્યતણિ પાળિકા.
કરે મહોત્સવ બહુ ભૂપતી, લાવે ભેટ ભલી ૯જનપતિ;

૧-જંચુદીપમાં. ૨-ભરતજેન. ૩-તસેને-સાંભળે.

૪-પાંચવી જાત. ૫-પુણ્યવંદે. ૬-રતનવતી. ૭-યશો. ૮-અંબા. ૯-પ્રમાણે.

દિવસ બાર હૂઆ 'જેતલે, ચાપ્યું' નામ ભણું રેતેલે. ૧૦
 સુપન અનુસારે દીધું નામ, કુસુમશ્રી ગુણકરે દામ;
 જિરિકંદરી વાધે જિમ ઝલતી, તેમ વાધે કુસુમશ્રી સતી. ૧૧
 અનુક્રમે પંચ વરસની પહવી, ભણુવા યુદ્ધિ ભલી સંભવી;
 નિશાળે મૂકે ભૂપતિ, શાસ્ત્ર ભણાવે દ્વિજ વરમતિ. ૧૨
 થોડે દિન સિખી સવિ કળા, જાણે સયળ શાસ્ત્રના આમળા;
 જાણે કવિત નવા કેળવી, જાણે વર્ણ સુપરે મેળવી. ૧૩
 જાણે ન્યાયત્રય સવિ ભણી, જાણે ગણિતત્રય આ ! ભણી;
 જાણે શબ્દતણે ઉપચાર, જાણે ન્યોતિષશાસ્ત્રવિચાર. ૧૪
 જાણે વૈદકશાસ્ત્ર નિદાન, જાણે નટ સંગીતાદિતાન;
 સામુદ્રિક લક્ષણ સવિ લહે, શકુનભેદ પૃચ્છા સવિ કહે. ૧૫
 જાણે તેલ સુગન્ધા કરી, જાણે અશ્વપરીક્ષા પરિ;
 જાણે વસ કરવાના મંત્ર, જાણે અગ્નિચંદનના તંત્ર. ૧૬
 જાણે શાયણિ ડાયણિ દમી, જાણે ભૂત પ્રેત નિગમી;
 જાણે નરલક્ષણ બત્રીસ, જાણે દંડાયુધ છત્રીસ. ૧૭
 સકળ કળા સિખી તેણિ મુદા, જગ બીજી જાણે સારદા !
 દેખી હરખ ધરે ભૂપાલ, 'ગંગવિજે' પભણી પહેલી દાલ. ૧૮=૨૭

દુહા.

રાજા મન હર્ષે કરી, દીધું દ્વિજને દાન;
 પ્રસન્ન થઈ ઘેર આવીયો, તે અધ્યાપક ગુણુખાણુ. ૧
 કુસુમશ્રી ભરયૌવના, થઈ તે યુદ્ધિ—નિવાસ;
 સોળ શૃંગાર પહેરાવીને, માએ મોકલી રાય પાસ. ૨
 સભા મધ્યે આવી હર્ષસ્યું, તે કુમરી ગુણુવંત;
 વિવરી બોલે બોલડા, સાંભળી સભા હરખાંત. ૩

૧-ન્યારે. ૨-ત્યારે. ૩-ગિરિગુફામાં. ૪-વેલડી. ૫-થઈ.

૬-સકલશાસ્ત્રકળા. ૭-ગંગવિજયે પહેલી દાલ પભણી—૬લી.

તાત ચરણ પ્રણમી કરી, નિવસી^૧ ખોલામાંહિ;
 સા દેખી મન ચિંતવે, જોઈએ(જોયે)વર યોગ ઉચ્છાહિ. ૪
 કુસુમશ્રી ધરે મોકલી, જોલે નરપતિ તામ;
 મતિસાગર મત્રી સુણો, જુઓ વર અભિરામ. ૫
 રખેચર નરપતિ નંદન, રૂપતણો ભંડાર;
 કુસુમશ્રી સરખો સહી, જોઈએ વર અભિરામ. ૬=૩
 ઢાલ. ગઢડામે ઝૂલે સહિયાં હાથની, એ દેશી.
 સચિવ લાખે હો સુણો જૂપતી, કનકશાલ નગર સુદામ;
 રાજન મોરાહો, અવધારો એક વિનતી. આંકણી.
 રાજ કરે તિહાં નરવર રાજ્યો, ઉત્તમ અરિકેસરી શુણ
 ધામ, રાં ૧
 પ્રીતિમતી રાણી શુણે આગળી, જોલે તે મુખથી અમૃત વાણી; રાં
 તસ અગળ વીરસેન જાણીયે, શિરોમણીબુદ્ધિતણો નિધાન, રાં ૨
 કુમરયોગ એ કુમરી વસી, જેમ રોહિણી ઇન્દુશું સસનેહ; રાં
 સદસરૂપે શુણે પરવરી, જુગતી જોડી બની છે એહ, રાં ૩
 મંત્રીવચન સુણી જૂપતી, સાંભલી જોલે તસ શુણરૂપ; રાં
 વીરસેન કુમરસ્યું હવે કરી, મેળો વેગે વિવાહ અનૂપ, રાં ૪
 મંત્રીસર ચાલ્યો રાય આદેશથી, સાથે હો દીધો બહુ પરિવાર; રાં
 અનુક્રમે કનકશાળપુરે આવીયા, જઈ ભેટયો અરિકેસરી
 શુભ વાર, રાં ૫
 રાજાએ આદરમાન દીધો ધણો, જોડો અમાલ ધરી નેહ; રાં
 કુવર દીડો અનુપમ સુન્દર, જુગનિ જોડી મિલી છે એહ, રાં ૬
 નૃપને સચિવે કહી વારતા, તેડાવો વહેલા અહિં દિજ્યાત; રાં
 તેડાવી વિગ્રોને નૃપ એમ લણે, જુઓ લગન રૂકું સુવિખ્યાત, રાં ૭
 ઝવાડવ જોલે નૃપ તમે સાંભલો, દિવસ બારમાં લમ વિચાર; રાં
 વર્ષ બાર લગે નહીં ફોં તિર્યું, જેહવું લમ હમણું છે સાર, રાં ૮

સાંભલી નૃપ કહે મંત્રીપ્રતે, હવે કહો શું કિન્ને વિચાર? રાં
 સચિવ કહે એ નવિ ચૂકંચે, મુકા મુજ સાથે કુમાર, રાં ૯
 માનીવાત; કુમર આગે કહી, ચાલ્યો મંત્રી સાથે ધરીય સનેહ; રાં
 મંત્રી સંધાતે કુમર ચાલીયો, શૂકન ઉત્તમ દેઈ લ્યાંહ; રાં ૧૦
 કુમર નિજપુરથી હવે સચર્યો, લઈ સૈન્ય સખળ અપાર; રાં
 અનુક્રમે રત્નપુરીને પરિસરે, આની ડેરાં દીધાં સુવિચાર, રાં ૧૧
 તતક્ષિણુ જાણુ કરાવ્યું રાયને, આગ્યો નૃપ મુકી પ્રમાદ, રાં
 જવ દોડાં અરિકેસરી નન્દનો, તવ મન પામ્યો અનિ આદહાદ, રાં ૧૨
 પંચ શબ્દ વાજાં વાજતે, નગરમાં કરાવે પ્રવેશ, રાં
 નાટકનાચતે ભલિ ભાંતિશું, રાય મન હર્ષ ધરે સુવિશેષ, રાં ૧૩
 હાલ ખીજી એ પૂરી કહી, કુમર તેડાવણુ કહ્યો અધિકાર, રાં
 ગંગવિજય કહે સાંભલો, આગળ વાત અછે રસાળ,
 રાજન મોરા હો! અધારો એક વિનતી. ૧૪=૪૭.

હુંહા.

રણધવળ હરખે કરી, આપે વસવા વાસ;
 શુભવેશા શુભ મુદ્દરતે, કુમરે કીધો વાસ. ૧
 એક દિન જહ પૂરી કરી, બેડો હર્ષ ધરેવ;
 રાય રાણા શુભ મંત્રવી, પપ પ્રણમે નિત મેવ. ૨
 અક્ષક મૂલક મિલ્યા એકઠા, જોવા કુમર નરિન્દ,
 સોભાગી દીપે જિત્યો, જિમ તારામે ચન્દ. ૩
 કે! સું! ગગનથી ઉતર્યો! સહઅકિરણુ દિનકાર,
 કે! સુરપતિ એ અવનર્યો, એ એ રૂપ ય અંધાર. ૪
 આપણા રાય સુતાતણી, પૂરણુ પુન્યાઈ જાણુ,
 કુમર સોભાગી પામીયો, વખત વડોય પ્રમાણુ ૫
 કુંમુમશ્રીએ સાંભળ્યુ, કુમર આગમણુની વાત;

૧-અરિકેસરીનો પુત્ર. ૨-માણસ. ૩-અહો! અહો! ૪-રૂપનો ઢગલો.

જોઈ' જમ કુમારને, કેહવો છે સુવિખ્યાત. ૬
 કુમરી નિરખે કુમરને, કુમર નિરખે નાર;
 જોતાં નયણુ મેલાવડો, હુઓળે તેણીવાર. ૭
 નયણુ મિલતે મન મિળ્યું, મનથી લાગ્યો રંગ;
 રંગે રસ રૂપાઈયો, રસેકરી સિંધ્યા અંગ. ૮
 અંગ સિન્ધ-તે સુખ ધણું, રોમ રોમ અનંત;
 કે જાણે મન તેહનું ! કે જાણે ભગવન્ત ! ૯
 કરસ્થું રૂપસ્થવી કરી, કુમરી રૂપે ભેદ;
 કુમર સમળે ક્ષણિકમાં, મૂરખને રૂઢ્યે ખેદ. ૧૦=૫૭

ઢાળ. ઉદ્દહાસાની દશીએ.

લગન સમો જવ આવસે, સભા લોક બેઠારે જોસે;
 કર મુકાવણીયે મુજ આજ, શું લેશે કહો મહારાય ? ૧
 નયન-પલ્લવી કુમરે કીધી, સુન્દરી મુણો તુમ હિતચાહ;
 માંગું તેહ તુમે જે કહો, સાર વસ્તુ સધળી તુમે પલહો. ૨
 સાંભળ પ્રાણનાથ મુજ વિનતી, વસ્તુ દાખવું જે તુમને રૂછતી;
 રતન ત્રણ જાણી માંગળે, જીવર લેઉ ન ચિત્ત આણળે. ૩
 કમળા મેલા અધિરતન, તાતે રાખ્યો છે ધણે યતન;
 જોયણુ લક્ષતણે આંતરે, આકાસે ચાલી ઉતરે. ૪
 પુર પાટણુ નગર સુદામ, ઘોડાને સંભળાવે નામ;
 ત્યાં મુકે વેગે હયપતિ, તે માગી લેજો સુભમતિ. ૫
 બીજું રતન કામિત પલકે, મન વાંછિત આપે નિશ્ચંક;
 વિશુદ્ધ ચૂડામણિ સૂચકો સારો, પૂંછી વાત કહે નિરધારો. ૬
 સ્વામી ! કર મુકાવાને સમે, માગી લેજો તમને તો ગમે;
 એમ સંકેત કરે સા સ્તી, અવર ન જાણે પણ કો સ્તી. ૭

૧-ઉપજાયો. ૨-હસ્તપાલન. ૩-ખતાવે. ૪-ધાય. ૫-મણો.

૬-ઉપાધી, જાણીતી, ૭-ખીજું કથું. ૮-પદંગ, દોલીઓ. ૯-પોપટ.

લગન-સમે આવ્યો જ્યારે, ઓઝવ મહોત્સવ માંડ્યો ત્યારે;
 ૧સામેલે સોલે રાજકુમાર, આવી બેઠો ચોરીમઝાર. ૮
 'સાવધાન' જોશી એમ કહે, વીરસેન કુમરી કર ગ્રહે;
 મંત્રી પુરોહિત સામંત સાથ, પરિવારે બેઠો ૨નરનાથ. ૯
 પુરોહિત સ્વામીતણા ૩આદેશે, ૪જામાતપ્રતિ કહેરે વિશેષે;
 ગજ રથ ઘોડા ગામ નિવાસ, માંગો કર મુકાવણી ૫ગ્રાસ. ૧૦
 કુંવર કહે માગું નહીં અહો, માગ્યું નહીં દેવાયે તુલ્હે;
 મરણ્યકી દેવું છે દોહિલું, દેવાયકી મરણ્ય છે સોહિલું. ૧૧
 સ્વસુર કહે સુણો જામાત, તુમે કહી એ કૂડી શી વાત;
 જગવ્યવહાર કર્યો તે કીજે, જે માગો તે તુમને દીજે. ૧૨
 જામાત કહે વળી વાણી, માગે ૬હલુઉ અને વળી હાણી,
 માગ્યા પછી ન આપે જેહ, સધળેથી ૭હલુઆ કહીયે તેહ. ૧૩
 ૮એમચારી તુમારે જે અશ્વ, કામિત ૯પદ્મંક જાણે જે વિશ્વ,
 સર્વ અર્થ ૧૦ભાષિત ૧૧સુક જેહ, માગું છું મુજ આપો તેહ. ૧૪
 એમ સુણી રાજા અમકાંચો, આપો એમ સુણી ઝખકાંચો;
 સખળ સુંહાલો એ છે પાત્ર, ધર સરખી નથી કાંધ યાત્ર. ૧૫
 કેમ જાણ્યો એણે ધરતણો ગૂઢ, જ્ઞાનવિના નર હોયે મૂઢ;
 સાખ બેઠ સહી કુમરીએ કીધો, દીસે છે કુમરે ઉતાર દીધો ૧૬
 ૧૨સાથર જલસંખ્યા જાણીયે, તારા ગગને ગણી આણીએ;
 અંગુલી પૃથવી(ન) મવીયે સાર, પણ ૧૩ત્રિયાચરિત્ર નલાલે પાર. ૧૭
 ત્રીજા હાળ પૂરી થઈ એહ, કુમરી વાત જાણી સવિ તેહ;
 કવિ નિત્યવિપ્લુધનો ગંગા ધમિ ૧૪ભાષે, આગળ ૧૫સુરસ કથા

કહેવાશે. ૧૮=૭૫

૧-નરસે. ૨-રણ્યકી રાજા. ૩-આજ્ઞાથી. ૪-જામાત ૫-ગ્રાસ.
 ૬-હલુકુ દેખાય. ૭-હલકા, નીચા. ૮-આકાશે આલનાર ૯-પદ્મંગ.
 ૧૦-ભાષનાર, ૧૧-પોપદ. ૧૨-સાગર, દરિયો. ૧૩-નારી. ૧૪-કહે ૧૫-સક્ષ.

દુહા.

ગંગા કહે જગનારીનો, મતિ^૧ કાર કરો વિશ્વાસ;
 રાચી લૂટે^૨ ભીલ જિમ, વિચ્છી કરે વિનાસ. ૧
 રે ! પ્રાણી સદ્ધ સાંભળો, નારી નિર્ગુણુ જાત;
 ઝમનચું^૩ વિલસે ઝજેદ્ધચું^૪, મુખ ભાખે તસવાત. ૨
 કહે કવિજન નારીતણો, રંગ જિસ્થો જગ કાચ;
 બોલજ બોલે લાખ પવે, તે માંહિ એક ન સાચ. ૩
 કહે કવિજન વિધિના^૫ રચી, નારી વિપની ખાણુ;
 જશમરોમ કંપટે ભરી, સગી નહી નિરમા(વા)ણુ. ૪
 જીઓ પુત્રી મુજતણી, ધરતું^૬ દ્વાખ્યું^૭ જગૂં;
 જીવથી અધિકી જાણેતો, તે પણુ ન થઇ મુઝ. ૫=૮૦

લાળા, કપૂર હોયે અતિ ઉજળોરે, એ દેશી.

નવ મહિના ઉદરે ધરીરે, કીધી સાર સંભાળ;
 પાલીને^૧ પોલી કરીરે, તે નવિ હુધ મુજ આળ.
 સુગુણુનર ! સમજો ચિત્ત મઝાર, ત્રિયા ચરિત્રનો ન લાભે પાર,
 સુગુણુ નર ! સમજો ચિત્ત મઝાર. ૧ આંકણી.
 શુપ્ત વાત કહી માલારીરે, જે નવિ જાણે કાય;
 માગ્યું^૨ જે નવિ આપિયેરે, તો અપજસ સદ્ધજે હોય. સુગુણુ ૨
 મંત્રી કહે રાજન સૂણોરે, હવે શી ! વિમાસણુ હેવ;
 હસતાં રેતાં પ્રાહ્ણણોરે, આપો માગ્યું^૩ દેવ. સુગુણુ ૩
 આપે રાજા કુમરનેરે, કર મૂકાવા કાજ;
 તણે વસ્તુ સોહામણીરે, કહે મેં આપી રાજ. સુગુણુ ૪
 કુમર વસ્તુ લેઇ કરીરે, કુમરીનો મૂકે હાથ;
 આનન્દચું^૫ પરણી કરીરે, ઉઠે નૃપની સાથ. સુગુણુ ૫

૧-મત, નહિ ૨-કાઈપણુ. ૩-મનથી. ૪-જેનાથી. ૫-વે-તે, ત્રી.
 ૬-વિધિએ. ૭-વંવાડે-વંવાડે. ૮-દેખાડ્યું. ૯-ગુપ્ત ખીના. ૧૦-મોહાલી.

ધવળ-મંગળ વાગતેરે, આવે નિજ આવાસ;
 સંતોષી, જન દાનથીરે, સહુ પામ્યા બહુ ઉદ્ધાસ. સુગુણ ૬
 દિવસ ત્રણ રહિ ત્યાં કણેરે, કહ્યું જાસું નિજ ગામ;
 રખે પ્રીતિ ઉતારતારે, અહો રાજન ગુણધામ. સુગુણ ૭
 તુમસ્તું માયા છે ઘણીરે, તે ઉતારી નવિ જાય;
 રખે તુમે વિસારનારે, ઘણું શુ કહું ^૧તુમ રાય, સુગુણ ૮
 કહે નૃપ ૨૫૮માસ અહીં રહોરે, પછી જાળો નિજ દેશ;
 વિ(મી)નતિ માગી તમને કહુંરે, અહો! કુમર સુવિશેષ, સુગુણ ૯
 તવ કુમર વલ્લતું ^૨વદેરે, મુજ જીવ છે તુમ પાસ;
 દૂર રહ્યાં ૪તોહી ^૩કહારે, જો મન છે એક ^૪રાસ. સુગુણ ૧૦
 જાતા જીવ ચાલે નહીરે, પણ એક મનમેં ઉચાટ;
 માત-પિતા જે માહારે, જોતાં હશે મુજ વાટ. સુગુણ ૧૧
^૫શીખ માગી તવ આપીયારે, મણિ માણેક અભિરામ;
 કરજોડી કહે રાજવીરે, તુમથી રૂડા કામ. સુગુણ ૧૨
 સખળ ^૬સૈન્યસું ચાલિયોરે, અરિકેસરી ^૭અંગમત;
 કુમ્ભશ્રી સાથે ચલીરે, સંભારતી માતને તાત. સુગુણ ૧૩
 સૈન આગળથી ^૮૧૦પાઠવીરે, જીસું કરેય વિચાર;
 ૧૧રતન-પરીક્ષા કિછએરે, જિમ ગુણ લદીયે સાર. સુગુણ ૧૪
 ચોથી ઢાલ સોહામણીરે, કુમર ચાલ્યો નિજગામ;
 ગંગાવિજય કહે કર્મથીરે, કહેવા થાયે કામ. સુગુણ ૧૫=૯૫

૧-હો રાજ, તમને. ૨-હ. ૩-ઉતારમાં કહે છે ૪-તોપણ. ૫-પાસેજ
 ૬-હવેના તુલ્ય-જે આપણું મન રાસસમાન એકજ છે, તો પછી દૂર
 છતાં પણ નજીકજ છીએ ૭-રત.

૮-સૈન્યસહિત. ૯-પુત્ર. ૧૦-મોહલી દઈને.

૧૧-કર મુઠાવણ વળતે જે તણ રતો માગ્યાં છે, તેની પરીક્ષા કરીએ.

હુહા.

કુસુમશ્રી પલ્લિક સુક-સહિત હુઓ અસવાર;
 ઘોડાને કાને જઈ, એહવું કહે કુમાર. ૧
 અશ્વરતન! ૧તે મુકચુ, મુજને કરીય યતન;
 કુસુમશ્રીપુરી નગરીતણું, જિહાં છે મ્હોટું વન્ન. ૨
 ચિન્તાતુરથી એહવું, બોલાણું વિપરીત;
 પવનવેગ જિમ ઉત્પત્ત્યો, આકાશે યહય મીત. ૩=૬૮

ઢાળ—નાયકાની દેશી.

ગગનમારગ ચાલ્યો ઉત્પતિરે, અશ્વ તે શુદ્ધિનિધાન મન માન્યોરે;
 અતુકમે હયવર આવિયો હોલાલ, બ્યાં કુસુમપુરી છે ઉદ્યાન,
 મન મોહોરે. ૧

કુમર કૌતકી કૌતુક દેખતો હોલાલ, નિરખે નવનવા ખ્યાલ, મન માન્યોરે
 એક કર ગ્રહી કામની હોલાલ, એક કરે લીધો સૂક બાળ,
 મન મોહોરે, કુમર કૌતકી કૌતુક દેખતો હોલાલ. ૨

અશ્વથકી ઉતર્યા તદારે લાલ, નિરખે ચિહ્ન દિસે વન્ન, મન માન્યોરે;
 વનપંખી બહુલા કલકલેરે લાલ, પલુ માનવ કા ન દિસન્ત,
 મન મોહોરે, કુમર કૌતકી કૌતુક દેખતો હોલાલ. ૩

એમ દેખી કુમર ચિન્તવેરે લાલ, આ નગર દિસે છે શન્ય, મન માન્યોરે;
 ક્યાં લાવ્યો ઘોડોએ પપાતકી હોલાલ, એ કનકશાળ નહીં અન્ય,
 મન મોહોરે, કુમર કૌતકી કૌતુક દેખતો હોલાલ. ૪

તવ શૂક બોલે મધુરી વાણીયેરે લાલ, મુણો ચિન્તાતણું પ્રમાણ, મં
 કનકશાળ નગરી ભૂલ્યા તમેરે લાલ, કહી કુસુમપુરી તમે રાણાં
 મન મોહોરે કુમર કૌતકી ૫

૧-તહારે ૨-મુકવા. ૩-નન-જંગલ.

૪-એમ અસાધારણ વેગથી પવન ઉત્પાતિયું થાય, તે નિયમપ્રમાણે
 આકાશે ઘોડો ચાલવા લાગ્યો. ૫-પાપી. ૬-હે રાજા !

તે કારણ એ લાવ્યો અહીં હોલાલ, કહીયે તે કરે ૧ તુરંગ, મન મા;
નગરકૌતુક દેખી કુરી હોલાલ, ધરે જશુ ધરી ઉમંગ, મન મો. કુ૦ ૬
કુમરે માની વારતારે લાલ, રદે અવને અન પાણુ, મન માન્યો;
૪ અમૂલિક ફળ શૂકને દીયેરે લાલ, પછી પોતે ખાય સુજાણુ,
મન મો૦ કુમર કૌતુકી૦ ૭

શીતળ જળ નિર્મળ લીયો હોલાલ, * * *
* * * મૂકી બોલે નૃપતિ, મન મો૦ કુમર કૌ૦ ૮
હું જઉ છુ કૌતક દેખવારે લાલ, કુસુમપુરી નયરી પ્રિયાહી! મનમા૦
ન્યાં લગી હું આવું નહીરે લાલ, ત્યાં લગી રહેજો આંહી, મન મો. કુ૦ ૯
એમ કહી ગયો ઘેડે ચઢીરે લાલ, આવ્યું નગર તે શત્રુ, મનમા૦
પનિરખી નગરી આરે દિશારે લાલ, પણ માનવ કે ન દીસતં. મ૦ કુ૦ ૧૦
સમભૂમિ દીસે ૧ માલીયારે લાલ. સુન્દર હાટની ૮ બોળ, મનમા૦
ગોખ ૭ બીહું દિશે સોભતા હોલાલ, અનુપમ નગરની પોળ,
મન મો૦ કુમર કૌ૦ ૧૧

હામ હામે દીસે ૧૦ દીર્ઘિકા હો લાલ, રફટિક ૧૧ સોપાન ૧૨ ઝલકંત, મનમા૦
શીતલ જલ ભર્યા નિર્મલાં હો લાલ, પણ ૧૩ હાલાં કે ન દીસન્ત,
મન મો૦ કુ૦ ૧૨

ધ્વજસહિત દીપે ભધારે લાલ, કનકમય પ્રાસાદ, મનમા૦
૧૪ કાશીસાં ઝલકે ધણીરે લાલ, જેણે દીઠે ઉપજે આલ્હાદ, મનમા૦ કુ૦ ૧૩
સાયરજળ લહેરાં લીયેરે લાલ, પાછો આફલી વલે કોટ, મનમા૦
૧૫ શમીરતણા પ્રભાવથીરે લાલ, માનુ કુમર નિરખણુ કરે ૧૬ દોટ,
મન મો૦ કુ૦ ૧૪

૧-ઘોડો. ૨-આપે ૩-દાણેપાણી ૪-તોફા, હતામ ૫-એક. ૬-સાત મજ-
લાવાળા ધરો દેખાયા. ૭-કુકનો, ખબર. ૮-પત્રિ, હાર. ૯-ચારે દિશામાં.

* (શૂકને અથ સહિતિ; મનમં૦ તારી શુક એકથુ સ્થળે હોલાલ.)

૧૦-જળાશય, વાવ. ૧૧-પત્રીઆ. ૧૨-ચળકે. ૧૩-ખાલી. ૧૪-કાંગરા,
કળશ. ૧૫ વા, પવન, ૧૬ દોકીયાં કરે,

૧કલિ કરે તિહાં પંખીયારે લાલ, મૃગ ૨સંખર ખેલે ખેલ, મનમા
વાધ ૩સિંધ ખોલે કલકલીરે લાલ, એક એકને નાંખે ૪ઉધેલ,
મન મોં કું ૧૫

સાપ નોળ બદ્ધડસડસેરે લાલ, ૫મુષકને ૬માંજર અનેક, મનમા
૭પનચર જીવના જોડલારે લાલ, પણ માણસ ન મિલે એક,
મન મોં કું ૧૬

પાંચમી ઢાળ પૂરી થઇરે લાલ, નગર ૮વરણ સુવિશાળ, મનમા
૯ગંગિજય કહે સાંભલોરે લાલ, આગળ વાત રસાળ, મન મોલોરે;
કુમર કૌતુકી કૌતુક દેખતોરે લાલ. ૧૭=૧૧૫.

હાલ.

નમરી જોઈ પુણ્યબળ, પાછો વળ્યો ૯રાણ; ૧
દરવાજા પાસે જોયો(ઇ), ૧૦પાદદેવીનો સ્થાન ૧
દેવી નમી આગળ ચાલીયો, વન કૌતક દેખંત;
આવે જ્યાં શુક ૧૧અંગના, કુશળપ્રશ્ન પૂછંત. ૨
સૂડો કહે આગળ સાંભલો, રચણીયે ધણિ હામ;
રહેતાં વિધન હોસે ધણું, કહ્યું માનો (મુજ) સ્વામ. ૩
રત્ન ત્રણ પાસે આપણી, રખે તે કોઈ હરંત;
તે ૧૨ભણી રહેવું ૧૩જુગતુ નહીં, ચાલો નિજ પુરસંત. ૪
કુમર કહે સાંભળ સૂડલા, રચણીયે ૧૪ગમણ નિષેધ;
પ્રભાત હોસે જોટલે, ચાલસું ધરીય ઉમેદ. ૫
શુક ખોલે સાંભળ નરપતિ, પણ રચણીયે ખેલખે ખત;
કુમર કહે લય મત કરો, કરશું વાત વિગત. ૬
જો ! રચણીયે નહીં જાગશે, તો લઇ જાશે કોઇ આજ;
કુમર કહે શું કીજીએ ? શુક બંધવ મહારાજ! ૭

૧ કીડા. ૨ સાખર. ૩ સિંહ. ૪ કદર. ૫ ગિલ કી. ૬ વનમાં રહેનારા.
૭ વર્ણન ૮ જંગલમાં ૯ પાદદેવીનું ૧૦ પોપટ અને સ્ત્રી જ્યાં
છે, ત્યાં. ૧૧ તે માટે. ૧૨ યોગ્ય ૧૩ યોગ્ય, ૧૪-જવું.

ઢાળ. નીંદડસી વૈરણ હોમ (થમ) રહી, એ રશી.

શુક મોલે સાંભળ રાજવી, પ્રથમ જાગીશ હો મધ્ય લગી મહારાજકે;
હોશ પહોર પછી આગળ્યા, તે તુમે જાગજો હો મિલી બેજાણા-

આજકે, સુગુણ સનેહી સાંભળો. આંકણી— ૧

મત કરજ્યો હો ક્રોધનો વિસવાસ કે, નિશ્ચિંતપણે સૂખે બેસજો;

તો પૂરસ્યો હો મન સધળી આશકે, સુગુણ સનેહી સાંભળો. ૨

જો સુસો સહુ સામટા, ખાશો ખતા હો તુમે નિરધાર કે;

માની વાત સુએ તરતજે, ઢાલી પલગ હો સુખે સુવે કુમાર કે. સું ૩

જાગે શુક બે પહોર લગે, ફરતી ચોટી હો કરે મનરંગ કે;

જમ જગાવે કુમરને, નિદ્રા આવે હો મુજને અંગકે. સું ૪

શબ્દ સૂણી ઉઠ્યો ભૂપતી, જાગી સાથે હો કુસુમશ્રી નારકે;

શુકને કહે સુઓ મન રહી, અમે જાગીશું હોમન કરી એક દારકે. સું ૫

એમ સૂણી સુતો સૂડો, એકણુ વૃક્ષે હો જમ નિરધાર કે;

પલગે બેસા બેહુ જણા, કરે કીડા હો વલી વિવિધ પ્રકાર કે. સું ૬

ધણુ સમે અચરિજ જે થયુ, સહુ સુણુ જો હો મનને ઉલ્લાસ કે;

નાટિકદ્વનિ ત્રીણી ઉલ્લસી, ભૂપતિહો જોવા ધરે આશકે. સું ૭

શ્વન્થ નયરી, વિના માનવી, કુણુ નાટિક હો કરે છે એહકે;

સહી નાટિક રહેવાતણો, સુર ગાયન હો ગાવે છે એહ કે. સું ૮

મનમેચિન્તેહુ તિહાંજમ, એ નાટિક હો નિરખું ધણુસામ કે;

જાવ્યાથી જોયુ ભણું એમ જાણી હો કહે પ્રિયાને તામ કે. સું ૯

દુખે ઉદર પ્રિયા માહર, વાયુ પૂરે હો પશશ્યું (યું) બેહુ પાસકે;

શંકા નિવારી હો આપું ધંધાં, સાંલગે રહેજો હો મનને ઉલ્લાસકે. સું ૧૦

કહે કુમરી સ્વામી તુમે, વહેલા આવો હો શંકા રનિવારકે;

રખેજી વાર લગાડતાં, શું કહું તમને હો પિઉ વારેવારકે ૧ સું ૧૧

આ આવ્યો હુરે ઉતાવળો, ફોકટ કા કરે મનમાં સંતાપકે;

૧-એક ચિત્તથી હમે જાગીશું. ૨-રેવનો. ૩-ગાડાની શંકા ટાલીને,

એસો તંમે ૧પદ્મિંગંઉપરે, રાખજો રૂડે હો વસ્તુ દોય અવ્યાપકે. સુ૦ ૧૨
 એમ કહી તિહાંકણે આવીયો, જ્યાં નાચે હો ૨સુરવનિતા ૩વદીનકે;
 ગાયન ગાવે છે ધણાં, ૪તાને માને હો નાચે સંગીત કે. સુ૦ ૧૩
 ગુપ્તપણે જીએ દંડપણે, જેમ તરસ્યો હો અમૃતરસ પીએકે;
 જોતાં પશેપ રહી ૫યામની, પુઠે વાટજ હો હવે ૭કામિની

જીએ કે. સુ૦ ૧૪

ઢાળા છટ્ટી પૂરી થઇ, કૌતિક પેખણહો ૮સુરશું અધિકારકે;
 ગંગાવિજે કહે સાંભલો, લિખ્યું સુખદુઃખ હો ન મિટેલિગારકે.

સુગુણ સનેહી સાંભલો. ૧૫=૧૩૭

દુહા

વેલા હુધ અતિ ધણી, જીએ ફિરી ફિરી નાર;
 નાટિક જોવા સહિ ગયો, ચિન્તા મસે ૭વિપ્ર તાર. ૧
 યુથબ્રષ્ટ જિમ હરણુલી, ચકિત ૧૦હુધ જિમ જોય;
 તિમ કુમ્ભશ્રી ચિહ્નું દિશે, જીએ ફિરી ફિરી રોય. ૨
 નવિ દેખે પિયુ આવતો, નવિ જાણે સોય વાટ;
 નિશાસા બહુ મૂકતી, સા સતી કરે ઉચાટ. ૩
 યત:—“લાણા ૧૧ખડહડ દોહજડ, અને બહાલાતણા વિયોગ;
 એતા મદે જો ૧૨માધ” વા ધરસંપત્તિ હોય ન ૧૩હોય ૧
 હૈ! હૈ! હવે હું શું કરું, કેહને કહું એ વાત;
 મુજ વદલહો આવ્યો નહીં, કિમ? ૧૪નિગમશું રાત. ૪
 ચિન્તા તજી મન સુન્દરી, મનશું કરે વિચાર;
 મુખમે આવ્યો કાલીઓ, ગયો તે ૧૫કિસ્મો પ્રકાર. ૫=૧૪૨

૧-પદ્મંગ. ૨-દેવની સ્ત્રીયો. ૩-ગોણતી અથવા ગાતી. ૪-સંગીતના તાલમાનસહિત. ૫-ચોડી. ૬-રાત્રિ. ૭-સ્ત્રી, ૮-સુમશ્રી. ૯-સુરનો, દેવના અધિકારવાળી ૧૦-વિશેષપૂરક. ૧૦-યઈ. ૧૧-જમતી વખતે કંઠાસ થવો તે. ૧૨-મહાયા. ૧૩-તેની ધર સંપત્તિ હોય, તો પણ ન હોવા બરોબર છે. ૧૪-કહાડીય, પસાર કરીશ. ૧૫-કેવા.

ઢાળ. રાગ ગાડી-એક દિન સારથપતિતણેરે, પુણ્ય પ્રશાંસીએ
એ દેશીએ.

કુસુમશ્રી મન ચિન્તવેરે, બેઠા મુજ ન સુહાય;
સૂડો જિહાં સૂતો અછેરે, જર્મ બેસું તેણિ હાયેરે,
મન દહ કીજીએ જે હોય કર્મનો રૂપોરે તે ફળ લીજીએ. આંકણી. ૧
સપ્થાથી ઉઠી કરીરે, આવી સૂડાને પાસ;
દેખે સૂડો ભર નિંદમાં, બેઠી આવી વિમાસોરે, મન દહ૦ ૨
શીતળ નિદ્રા અતિ ધણીરે, આવે કુમરીને અંગ;
અથ પલંગ હવે ત્યાં થકીરે, લપ જાએ કાઈ રોકોરે, મન દહ૦ ૩
કોલાહલ સાવજ કરેરે, થોડી રચણીરે શેષ;
સાંભલી સૂડો જાગીયોરે, ઉંઘતી દેખે કુમરી વિશેષોરે, મન દહ૦ ૪
હય પલંગ ક્યાં ગયારે, ક્યાં વીરસેન મહારાજ;
શો કારણ ઉંઘ્યા અહીરે, કહો મૂકી મુજ લાજોરે, મન દહ૦ ૫
સુન્દરી જીએ ત્યાં કણે રે, નહીં સન્યા રતોખાર;
ગદગદ બોલજ બોલતીરે, કહે સૂડાને ઇતિવારોરે, મન દહ૦ ૬
નાટિક જોવા રૂઝિય કરીરે, ગયા કુમર મહંત;
હું આવી બેઠી ઇહારે, એ મુજ વિરતાંતોરે, મન દહ૦ ૭
સૂડો મન ચચળ કરીરે, જાય જોવારે હામ;
તે હવે કુઅર બેઠ કરીરે, આવી ઉભો રહ્યો તામોરે, મન દહ૦ ૮
કુશળ પૂછે જવ કુંવરીસુરે (કુંએરે), તવ બોલે શુક વાય;
વારું કર્યું ક્યાં ગયારે, કહો મુજ આગે સાચોરે, મન દહ૦ ૯
કુમર નવિ બેઠે લાજતો રે, તવ શુક કહે સુણો રાય;
કોષક આવી સાહિબારે, હય પલંગ લેખ જા(ગ)યોરે, મન દહ૦ ૧૦

૧-સારા વા નરસા, કર્મલેખ.

૨-ઘોડો. ૩-કુસુમશ્રીએ જ્યારે ઘોડો અતે પલંગ દેખ્યા નહીં. તેવારે.

૪-ખોટું બહાણું કહાલીને. ૫-હે ભાઈ! આવો હમારો પ્રબન્ધ-ખીના છે,

૬-તેટલામાં ૭-સાડું કર્યું.

સૂણી વચન સૂઝાતણારે, આવી જીએ દામ;
 અશ્વ પલંગ દીસે નહીરે, રોય કુમર લઈ નામોરે, મન ૬૬૦ ૧૧
 હૈ ? હૈ ? દૈવે શું ? ૧૨સૂરે ? દીધો વજ્રહ કાળ;
 ક્યાં મલશે મુજ તે હવેરે, એવાં રતન વિશાલોરે, મન ૬૬૦ ૧૨
 કિહાં હું જોવાને ગયોરે! નાટિક સૂણી નિજ કાન;
 કમ્મે બુદ્ધિ ઉપનીરે, અખળા મૂડી રાણોરે, મન ૬૬૦ ૧૩
 શોકાતુર થઈ ચિંહુ દિશેરે, વનમાં રોવે ભૂપણ;
 ગંગાવિજય રહેજો કરીરે, કહી સાતમી ઢાળોરે, મન ૬૬ કીજીએ,
 જે હોય કર્મનો લેખોરે, તે ફલ લીજીએ. ૧૪=૧૫૬

કુહા.

સૂડો કહે દુઃખ શું કરો, લહીયે દુઃખ ૩નિદાન;
 જઈ આવું સધળે ફરી, કહેજો કે ૪અહિનાણુ. ૧
 ઇમ કહી શુક ઉડીયો, જોવે વન ગિરિખોહ;^૫
 ૬ખોજ કિસી પામી નહીં, આવ્યો કરત અંદોહ. ૨
 રે! સૂડા કિહાં દેખીયા, ૭રયણ આપણા દોય;
 સૂડો કહે આશા ટળી, જોઈ આવ્યો હું સોય. ૩
 તો હવે કહો કેમ કીજીએ, અટવી શત્રુ મઝાર;
 ૮પાળા હવે કેમ ચાલશું ? સકોમળ સાથે નાર. ૪
 કેમ કરી અટવી ઉલ્લંઘશું ? કેમ જાસું નિજ ગામ;
 અશ્વ પલંગ વિના હવે, નવિ સુઝે મુજ કામ. ૫=૧૬૧

ઢાળ, રાવણ સરીખો રાજવીરે, એ દરશી.

તવં જોલી કુમુદશ્રી સતીરે, સાંભળો પ્રાણુધારરે, વાલ્મીકીમજા
 દુઃખ કીધે આવે નહીરે, કરો કોષક ઉપચારરે, વાલ્મીકીમજા
 તો પામીએ સૂખ રસાળરે પ્રીતમજા. આંકણી. ૧

૧-ચૂક, ભલ. ૨-હર્ષથી. ૩-પરિણામ, નિર્ણય. ૪-નિશાની.

૫-પહાડની ઠંડણ. ૬-રેખા. ૭-રતન. ૮-પગ.

નૂન (નૌતમ) બુદ્ધિ કાષ્ટ કીજાએ, રત્ન આવે જીમ દોયરે, વાં
બુદ્ધિથી શું નવિ નિપજેરે, બુદ્ધિ લક્ષી જગ સોયરે, વાં તોં ૨

ચતઃ-“ઉદ્યમો દારિદ્ર નાશાય ભવતિ ।”

શું । ઉપાય કીજે સુંદરીરે, કહો તે કીજે કામરે, રાયજદી;
તો પાદદેવીને સ્થાનકેરે, જઈ જાયો અભિરામરે, વાં તો પામીં ૩
આરાધો એકે મનેરે, રાખી નિશ્ચલધ્યાનરે, વાલ્કિમજી
જીવર્યોવિવિધપ્રકારશુંરે, મૂકી મન અભિમાનરે, વાં તો પાં ૪
તપબળે દેવી આવસેરે, દિત આણી તુમ્હે પાસરે, વાલ્કિમજી
બોલે તવ તુમ્હે પૂછજેરે, પૂરસે મનની આશરે, વાં તો પાં ૫
માની વાત તવ ચાલીઓરે, ધરતો મનશું રંગરે, વાલ્કિમજી
પાદદેવીને દેહરેરે, આવ્યો કુમર નિશ્ચંક, વાલ્કિં તોં પાં ૬
પાય નમી કરે વિનતીરે, સુણ પાદદેવી તું માતરે, માતાજી;
કીરતિ સ્તવના તાહરીરે, છે ત્રિભૂવનમાં વિખ્યાતરે, માં તોં ૭
હું આવ્યો તુમ્હે ભેટવારે, સમરથ જાણી માયરે, માતાજી;
દૈત્યદલણી તું વિશ્વમાંરે, જગતી જગમાં કહેવાયરે, માં તોં ૮
મહારા મનની વાતડીરે, કહેવા આવ્યો વિશેષરે, માતાજી;
૧૦અહશું અન પાણી ૧૧તદારે, જે મુજ ઉત્તર દેસરે, માં તોં ૯
એમ કહી બેઠો ૧૨સાહસીરે, કરી તણુ ઉપવાસરે, માતાજી;
તપબળે દેવી ચિન્તવેરે, પુછું જઈ પાસરે, માતાજી, તો પાં ૧૦
આવી કુમરને એમ કહેરે, શું ? જોયે ચતુર સુજાણરે, સોભાગી;
કહે કુમર આણી દીયોરે, મુજ રત્ન ગયા ધણી કામરે, માં તોં ૧૧
દેવી કહે સુણ ભૂપતીરે, હર્યા મહોટે ૧૩દેવનરે, સોભાગી;
બળ નવિ ચાલે માહરે, ૧૪તેહ ચક્રા વીરસેનરે, સોં તોં ૧૨

૭-પૂજો. ૮-ચિત્તથી અહંકાર દૂર કરીને.

૯-ચૂંકું કરનારી. ૧૦-લઈશું. ૧૧-ત્યારે. ૧૨-સાહસ કરનારો. ૧૩-મહાશ
કર્તા વિશેષ શક્તિવાળા દેવે. ૧૪-તે દેવની સામે.

પણ મળશે તુજને સહીરે, બહુ કાળે મહારાયરે, સોભાગી;
 કુમર કહે એમ જે હવુ રે, મૂકા મુજ નયરી સુકાયરે, માં તોં ૧૩
 કહે દેવી સાગરતટેરે, છે ધ્વજ સુવિશાળરે, સોભાગી;
 પોતપતિ કાઠક આવશેરે, તે તેડશે તમને ભૂપાળરે, સો. તો. ૧૪
 તુજ નયરીયે તે મુકશેરે, દેશે ભોજન નિજ શક્તિરે, સો. ભાગી.
 જ્યાં કંપ્ટ પડેકાઈ તનેરે, તો મુજ સમરને ભલી ભક્તિરે, સો. તો. ૧૫
 ત્યાં આવી સંકટ ટાલશુંરે, નિશ્ચે એ મુજ વાચરે, સોભાગી;
 કુમર હિંડી કરે પારણુ રે, દેવીવાણી જાણી સાચરે, સોં તોં ૧૬
 રસાયર^૩નિકટ બેહુ આવીયારે. નિરખે ધ્વજ અમેાલરે,
 સોભાગી;
 આવી બેઠા તિહાંકણુરે, જ્યાં ભર્યા જલકલ્લોલરે; સોં તોં ૧૭
 શોક સંતાપ નિવારણુરે, બેઠો હવે ભૂપાલરે, સોભાગી;
 આદમી દાલ પૂરી કહીરે, ગંગાવિજે રસાલરે, સોભાગી; તો
 પામીએ મુખ રસાલરે પ્રીતમજી. ૧૮=૧૭૬.

ફૂલો.

એહવે ધનપતિ વ્યવહારીયો, વાહણ માંહી બદલ; ૪
 સાગરનામે પગલુનિલો, જાયે સ્વમન્દિર વશીક. ૧
 તેણે દૂરથી દીડી હાલતી, ધ્વજ અનોપમ એક;
 પોતભક્તનર કો હશે ! જનરતિ કરાવું વિવેક. ૨
 વાહણ રાખીને આર્યા, મુક્યા જલ લેવા હામ;
 લધુ વાહણ બેસી આવીઆ, શૂન્ય દ્વીપ અભિરામ. ૩
 જ્યાં બેઠો વીરસેનકુમર, ત્યાં આવી કરે જૂહાર;
 હોઠા વહેલા વહેશીયા ! તેડે તુજ વ્યવહાર. ૪

૧-જહાજનો માલિક ૨-સમુદ્ર ૩-નજીક, પાસે.

૪-બેસીને. ૫-... ગુણવાળો, ૬-વાહણ જેવું ભાગી અથુ' હોય તેવો.

૭-તપાસ, નરથી. ૮-હે પરદેશીયા ! ૯-તને વ્યવહારીયો બોલાવે છે.

સમુદ્રતણી મથાંદ છે,^૧ ચિન્હ દેખી કરીયે સાદ;
જે જોઇએ તે આપીયે, બેસાડીયે વાહણુ આલ્હાદ. ૫
હાલ. મેં તો તને છાનો હો રસીયા તેડીયો, એ દેશી

કુમર સુણી તવ ઉઠ્યો રઘસમસી, લઈ નિજ પરિવાર, સુઆની;
રાણી શુક સાથે મન હરખશું, બેઠો પ્રવહણુમઝાર,^૨ સુઆની. ૧
કુમર શિરોમણિ અધિકા જાણીયે, શરવીર શિરદાર, સુઆની;
પુણ્યપ્રબળ અતિ તેજે સાહસી, કરુણાનિધિ બંડાર, સુઆની,

કુમર શિરોમણિ અધિકા જાણીયે. આં ૨
ધનપતિ પાસે હો આગ્યો ઉતાવળો, યતે દિયે બદ્ધમાન, સુઆની;
શન્ય દ્વીપે કહો કેમ કરી આવીયા? જાતિ કિસી તુમ્હારણી(તમારી),^૫

ચતુર નર. કુમર શિરોમણિ ૩.

કુમર વાત કહે હવે ક્ષુરચક્રી, ગુપ્ત હતી પશુ સોય, ચતુરનર;
સાંભલી ધનપતિ કહે કુમરને, ચિન્તા મ કરશેરે કાય, ચતુરનર. કુમ ૪
જે જોસે તે તમને આપશું, મૂકસુ તુમારેરે ગામ, સુઆની;
કુમર કહે હમ સૌ જનગતિ, પર-ઉપગારી તુમ્હ નામ, સુઆની. કુમ ૫
આલ્હુ વાહણુ વાયુપ્રયોગથી, રંગવિનોદે પ્રસ્તાવ, સુઆની;
જલાલ્ય પાલ્ય કરે બહુ ધનપતિ, કહે ‘કુમરી, કુમરને બાવ, રાજે

શ્વર. કુ ૬

સ્વામી! એહનો હો વિશ્વાસ ન કીજીએ, જો કરો જીવત આશ, રાજેશ્વર;
સ્ત્રી દેખી પરવશ હોવે લંપટી, ધાત કરે દેઈ વિશ્વાસ, રાજેશ્વર. કુ ૭

૧-નિયમ, રૂઢી. સમુદ્રમાં કોઈનું વહાણ અગર સ્ત્રીમર હુળી અથવા
ભાગી ગઈ હોય, અને તે તરફથી કંઈ નિશાન બતાવવામાં આવે, અને તે
ખીલ વહાણવાળા જુએ તો તેની મદદ આવે, એવો આચાર છે. ૨-ઉતાવળો.
૩-વહાણમાં. ૪-ધનપતિ. ૫-તમહારી. ૬-પ્રથમથી.

૭-લાલનપાલન, હેતલાવ. ૮-નીરસેનને કુસુમશી કહે છે. ૯-જો
જીવવાની આશા ફરતાવ હો તો.

શરણે ૧સાધુને કુમર એમ કહે, કિમ ઝરે ચન્દ્ર અંગાર, ત્રિયાણ;
કહે નારી, પિયુ સાવધાનપણે, રહેવું નિશ્ચે નિરધાર, રાજેશ્વર. કું ૮
ધનપતિ કુસુમશ્રીરૂપ દેખીને, મોહોવાહણનાથ, ત્રિયાણ;
ચિન્તે કેમ આવે મુજ હાથમાં, અહનિશ ચરતિપતિ સાથ અતિ-

રૂપે. કું ૯

જિમતિમ કુમરી એ વશ કીજીએ, કરીયે કોઈ પહિતપાત હવે તે;
એમ ચિન્તી તેડયો નિજ ખાડ્યો, કહે મનની સહુ વાત,
માંડીને. કું ૧૦

સાંભલ મિત્ર તું પ્રાણુથી વાદલહો, અવસ્ય કરવી મુજ વાત સુઆની;
કહો સ્વામી અમે ૧કારજ કીજીએ, ટાળું મનની બ્રાન્ત તુમારી.
કુમરં ૧૧

ભાખેં શેઠ કુમરને નાંખવો, એહને કરો જળધાત સુઆની;
જિમ એ કુમરી હો થાયે માહ્યરી, બાહ ન પાડવી વાત સુઆની.
કુમરં ૧૨

તવ કહે મિત્ર સાહિય સાંભળો, અમે કરશુંરે કામ તુમ્હારું;
અહનિશ જોતો કુમરને લાગમા, મારવાનો કોઈ કામ રહે જોતો.
કુમરં ૧૩

ધનપતિ માન દીયે બહુ કુમરને, સુંદરી કહે એ નહીં સાર રાજેશ્વર;
કુમરી કહે એ છે પાપીયો, હણશે તુમ્હારું ત્રિપતાર રાજેશ્વર.
કુમરં ૧૪

શુકને ભાખે એકાંતે સુંદરી, ક્યાં ગઈ તુમારીરે ૧સાન સૂડાણ;
હવે ગાફિલપણે રહેવું નહીં. વાર છું બુદ્ધિનિધાન સૂડાણ.
કુમરં ૧૫

૧-સારા પુરુષને ૨-શીતળ ચન્દ્રમાંથી અંગારા કેમ ઝરે. આ સાધુ
પુરુષ લગ્નપ્રી કેમ બને? ૩-અતિ રૂપને લીધે સ્ત્રીપર મોહીત થયો. ૪-એ બન્ને
સ્ત્રી પુરુષ આખો વખત સાથેજ રહે છે, દો મહારા હાથમાં કેમ આવે. ૫-હિતપા-
ત, વિદ્વ. ૬-કાર્ય ૭-મનની શંકા, મનનું ભ્રમણ. ૮-છેતરીને. ૯-ભાન.

શુક બોલે કુમારુસ એ નહીં, કહો છો શું ! વારોવાર માતાજી,
‘હોણાર’ તો તેહીજ રહેલ્યસે, કેણે નવિચાળે નિરધારે માતાજી.

કુમર ૧૬

હાલ કહી નવમી એ વલ્લકતી, સરસરસ અધિકાર સાંભળતાં;
ગંગાવિજય કહે હવે સાંભલો, આગળ વાત રસાળ શ્રોતાજી.

કુમર શિરોમણિ અધિકો જાણીયે. ૧૭=૨૦૧

દુહા.

૪૨યણુસમે તિહાં એકદા, સુતો સહ પરિવાર,
પ્રેમળશંકા થઈ કુમરને, તવ ઉઠે નિરધાર. ૧

૧સખ્યાસમય થયો જોડલે, બેઠો કરીય પ્રપચ,
તેણે પ્રસ્તાવજ આગળ્યો, લાધો સૂધો ૭સંચ. ૨

ઠેલી નાંખ્યો હાથસું, પડ્યો વજલનિધિપૂર;
કપટે હાહારવ કરે, કરતો આવ્યો ૧૦કર. ૩

જગ્યા લોક જુએ ધણા, કેણુ પડ્યો ધણુ હામ;
કુસુમશ્રી જગી તદા, દેખે નહી નિજ સ્વામ. ૪

રાખી પ્રવહણુ ધનપતિ, પેસારી નર મિહ;
જોવરાવે જળનિધિ ધણો, પણ કિહાં કુમર નવદીઠ ૫

સૂડે જોયું ૧૧પરવરી, પણ નવિ પામી ખેજ;
કુસુમશ્રી દુઃખે ૧૨પરજલી, મૂકે મોહુ ૧૩ રોજ. ૬=૨૦૭

૧-ચનાર. ૨-ધરો.

૩-રામ લલકારવો, સુર લખાવેલો. ૪-રાત્રી ૫-ઝાડે જવાની રાહ,
૬-સાંઝના વખતથીજ કુમરો દરિયામાં નાંખવાનો પ્રપચ કરી સંતાઈ બેઠો
હતો, તે પ્રસ્તાવથીજ કુમર હડયો એટલે. ૭-દરિયામાં નાંખવાની તેણે રહેલી
ચુક્રિ મલી, ૮-તેથી તેણે હાથેથી ધક્કો મારીને જળનિધિના પૂરમાં હડસેલી
દીધો. ૯-માઠા બનાવથી શોક કરવો, ઉપર ચોટીયા દોડમદોડા કરવી.

૧૦-કર ૧૧-પોપટે પણ જઇને જોયું. ૧૨-સળગી બળી. ૧૩-છેડોનાળી
વિલાપ કરવો તે, અથવા રડવું.

ઢાળ—ત્રિપદી. (ત્રણ પદોળ હોય તેવી.)

પિયુવિણુ આકુળ વ્યાકુલી, અતિ દુઃખે તે પરજલી;
વળી વળી કહે તવ સા સુન્દરીએ. ૧
કિહાં લગ્નધ પેઠારે, મુજ મૂકી કિહાં બેઠારે;
પેઠાને મુજ મનકું ચોરી કરીએ. ૨
હું તોરી છું નારીએ, ક્યાં મુજને વિસારીરે;
વિસારીને કિણુ ભાતે દુઃખણી કરીએ. ૩
તું સાયરજળ પેઠારે, હીયકુ કરી ધીઠારે;
ધીઠાને બેઠા મુજ મન ચોરી કર્યુંએ. ૪
તુઝવિણુ ધડીય ન જશેરે, કેા આગળ દુઃખ કહેવાશેરે !
નવિ સુહાશેરે થાશે ક્ષણ ! વરસ સમોએ. ૫
તેડો દેઢ દિલાસોરે, હું આવું તુઝ પાસેરે;
પાસેને વાસો વસીએ તુઝ કનેએ. ૬
મેં અપરાધ ન કેા કીયો, તો વિરહો મુઝ કાં દીયો;
ચુકીયો મૂકી ગયો તું મુજનેએ. ૭
પાપી દૈવ તેં શું કર્યું ! તાહારં કાંઈ મ્હેં નવિ હર્યું;
નવિ ચોર્યું તો બોલ ! દયા થશે ? નવિ લહીએ. ૮
એણી વેલા મુજ નાહલો, તે મુજ અતિહે વાલહો,
વાહલો તેં કાં લીધો તાણી કરીએ. ૯
હવે કોણુ કરે મુઝ સારરે, હું એકલડી નિરધારરે,
નિરધારરે કિમ રહું હું હવે એકલીએ. ૧૦
કેહને કહું દુઃખ વાતડી, મોરા મનની બ્રાંતડી;
બ્રાંતડી ટાલે કહો કુણુ માહરીએ ? ૧૧
કેતા કહું તુજ ગુણુ ગણુનારે, એકજ તાહરા મનનારે;

મનનાને તનના તો પાર નવિ લહુએ. ૧૨
 આ, જળમાં મુઝ એકલી, કુણુ સારું તેં ધહિં મેલી;
 મેલીને બેલી કાં ! થાતો નથીએ. ૧૩
 હૈ ! હૈ ! હવે હું શું કરે, વેદના (હુ) બહુ લહુ;
 દુ.ખ લહું કેણે કહું દુ.ખ વાતડીએ. ૧૪
 સન્મુખ થઈને નિરખીએ, તો હમે હીયડે હરખીએ,
 હરખીએ જુઓ મુઝ રહામું દિત ધરીએ. ૧૫
 એવડી રીસ ન રાખીએ, મુઝ અજળાને હવેખીએ,
 ન હવેખીએ બોલો મીઠાં બોલડાએ. ૧૬
 તુ ! આતમ માહરોએ, લાગે મુજને પ્યારોએ;
 પ્યારો ને સારો તો મુજશુ મલોએ. ૧૭
 ઇમ વિલાપ બહુ પરિ કરે, નાહવિના તે પરજળે,
 પરજલે નાવમાં બેડી એકલીએ. ૧૮
 હવે આગળ થયું તે સાંભળો, મૂકી મનનો આમળો;
 સાંભલો મન—વચ—કાયાએ કરીએ. ૧૯
 દશમી હાલે કામિની, નિરહવિલાપ કરે ભામિની;
 માનિની ગગવિજય કહે આગે મુણો એ. ૨૦=૨૨૭

દુહા.

રાત દિવસ વિયોગથી, રૂદન કરે સા બાલ,
 નયણે ન નિરખે વાલ્લહો, તવ મનમેં ઉઠે ઝાલ ૧
 તવ શુક આવી કહે, મ કરો માત રૂદન,
 ધર્મતણા મહિમાયકી, થાશે જાણ્યું મન. ૨
 ઇમ કરતાં દિન ઉગીયો, આવી કહે ધનપતિ,
 લખ્યું લહે સ સારમાં, શુ કરો હવે વિલપતિ. ૩
 કપટીએ કીધી સા સતી, રસના વચન અમેલ,
 વૈરિ થામે મિત્ર જિમ, બોલવે મીઠું બોલ. ૪

શત પડી તવ સુન્દરી, કરે મનશું વિચાર;
 પાપી શીલજ ખંડશે, હવે શો કીજે પ્રકાર. ૫
 મુઆ દિન રહેશે નહી, શીલતણો આચાર;
 જીવિને શું કીજીએ, નાહવિના નિરધાર. ૬
 નાગર ^૧ કેજીએ વાહણે, બેડી કંઠ ^૨ પ્રસિદ્ધિ;
^૩ કામાસરી તું જળનિધિ, સાંભલ વચન સંનિધિ. ૭
 કહેવો (જે) સંદેશો પીછિને, તુઝ વિરહે તતકાલ;
 પતીવિણુ હવે શુ! જીવિએ, સમુદ્રમાં પડે સા બાલ. ૮=૨૩૫

ઠાલ.

કુચુ બંધક બાંધી કામિનીરે, એ દેશી.

ધમિ કહી જવ ઝંપાદીયેરે, એહવે વીરસેનકુમાર;

હર્ષેશું બોલે મીઠાં બોલડારે.

આવી કર ઝાલી કહેરે, આવ્યો તુજ પાસે નાર; હર્ષેશું. ૧
 તાહરા શીલના પ્રભાવથીરે, કુશલે આવ્યો તોરે પાસ; હર્ષેશું.
 એવડો સાહસ ન કીજીએ, શીયલે પૂરે તોરી આશ. હર્ષેશું. ૨
 જાગ્યો શુક, સવિ સામટારે, કૈતુક દેખી રાગ્યો મન્ન, હર્ષેશું.
 આવી ધનપતિને કહેરે, એ આવ્યો વીરસેનકુમાર. હર્ષેશું. ૩
 મનમાંહી કૈતુક પામીયોરે, મુખ ભાંખે વારોવાર; હર્ષેશું.
 સૂડો કહે બેહુ જણતણોરે, પુણ્યતણો નહીં પાર. હર્ષેશું. ૪
 સૂડો કહે સાંભલો પુણ્યતોરે, જગમાંહી મહિમા સાર; હર્ષેશું.
 પુણ્યથકી આપદ ટળેરે, જિમ વીરસેનકુમાર. હર્ષેશું. ૫
 ધર્મ કરો ^૧ ભવિયણુ જનોરે, જિમ પામો બહુલાં રાગ્ય; હર્ષેશું.

૧-બોલે. ૨-બોલતી. ૩-કામેશ્વરી-પરમેશ્વરી ૧-ભવિ, અભવિ, અને
 ભવાભવિ, એવા ત્રણપ્રકારના જીવો જિનસાત્રમાં દહેલાં છે. ભવિ
 એટલે નિરચે મુકિતને પામનારો, અભવિ એટલે નહિજ પામનારો, અને
 ભવાભવિ એટલે ધણાજ લાંબા સમયે મુકિત પામનારો.

ધર્મે મન ચિંત્યા લહેરે, સુરનર માને લાજ. હપેશું. ૬
 ધર્મે મણિ માણિક પૂરેરે, ધર્મે નવલ આવાસ, હપેશું.
 હય ગજ શેષ સુખાસનારે, ધર્મે લોક દીધે સાખાશ. હપેશું. ૭
 પુત્ર પવિત્ર ધર મોટકારે, ધર્મે નવલ સયોગ; હપેશું.
 નાટિક નાચે આગલેરે, ધર્મે નિતનિત નવલા યોગ. હપેશું. ૮
 ધર્મે શિવપદવી લહેરે, દિનદિન અધિકી ૧લીજ; હપેશું.
 કુસ્તુમશ્રીતણી પરેરે, પાલો નિરમળ શીલ. હપેશું. ૯
 શીલે સુર સાન્નિધિ કરેરે, શીલે શીતલ ૨આગ; હપેશું.
 શીલે અરિ આવી મિલેરે, લય જાયે રુવિ ભાગ. હપેશું. ૧૦
 શીલે વચન સફલાં ફોરે, શીલે લીલ વિલાસ; હપેશું.
 શીલે આશા સફળી ફોરે, શીલે પૂરે આશ. હપેશું. ૧૧
 સડો કહે સહુ દેખતારે, શીલનો મહિમા એહ, હપેશું.
 એહવું જાણી મન આણુજોરે, રાખજો શીલશુ નેહ. હપેશું. ૧૨
 મનરંજન કાન જગાવતીરે, કહી ઇચ્છારમી દાળ, હપેશું.
 ગંગવિજય કહે સાંભલોરે, આગલ વાત રસાલ,
 હપેશુ બોલે મીઠાં બોલડારે. ૧૩=૨૪૮

કુહા.

કુસ્તુમશ્રી દરખી ધણું, મૂક્યો સધજો શોક;
 કુણે ? ઇહાં આણી મૂકીયાં, ઇમ પૂછે સહુ લોક. ૧
 સમુદ્રમધ્યે નાંખ્યો તિસે, પાડ્યો સમુદ્ર મથલ;
 પાદદેવી સમરી તિસે, પૂરવવચન સંભાલ. ૨

૧-લાજ, મહેંદાઈ. ૨-શીલવતીરાસકર શ્રીનિમવિજય પદ્ય આવોજ
 ભાવ તે રાસામાં જણાવે છે. “જળને જમલ વસતિ, અગ્નિ અંશુસમ
 સમતી હો. ભવિ સુલો, દા. ૧. ૨૩:૦ ૨.

એહવું મ્હેં ભાખ્યું યદા, તવ કર ઝાલી ^૧સોય;
 આણીને ધહાં મૂકીયો, એ મુઝ વીતક હોય । ૩
 મુઝ મન વીતક સવિ કલું, નિશ્ચે ધરજો મન;
 દીકું દરિશન તાહરં, ^૨આજુનો દિન ધનધન. ૪
 તુઝ વિરહેં હે ! સુન્દરી, ઘડી તે વરસ સમાન;
 અહર્નિશ તું મુઝ સાંભરે, ભાવે જાણ મ જાણ. ૫=૨૫૩

ઢાલ, વિંછીયાની. કુંગરપુરરા સોનીડા, મને વિંછયડા

ઘડી આલરે. એ દેશી

કુસુમશ્રી કહે તુમ્હનેં, કેણે નાંખ્યા કહો મહારાજરે;
 વીરસેન વલતું વદે, પૂછ્યાનો શું છે કાજરે ? ૧
 લાલા ! કર્મ કરે તે કો નહિ । જાણજો નિરધારરે;
 કર્મ સુખદુઃખ જીવને, જાણે સહુ સંસારરે. કર્મ કરે તે ૨
 જિમ તિમ આવ્યા જીવતાં, શી હવે । તેહની વ્યક્તરે;
 આપણકું કામ સમારીયે, આણી હિયડે ^૪સક્તરે. કર્મ કરે તે ૩
 સહુએ જાણ્યો સાહનો, એણે દુર્જને કીધો બેદરે;
 વળી ^૧તિમહી મારગ ચાલતાં, દુર્જન રાખે બેદરે. કર્મ કરેતો ૪
 એહવે અણ ચિન્ત્યુ (તિહાં થયું), કાષ્ઠકિ ^૨વિસધ તોફાનરે;
 સખલો વાયો વાયરો, ગાજે ધન ^૩દામિની ^૪વિતાનરે. કર્મ કરેતો ૫
 લોક હુઆ આકુલ વ્યાકુલા, માને ગોત્રજને જક્ષરે;
 કુસુમશ્રી, વીરસેન ને, કહે ઉગરીયે કિમ શકરે ! કર્મ કરેતો ૬
 વાહણ . જળભૂમે પડયું, કુંગર ^૪કડણે અડરે;

૧-દેવીએ. ૨-આજનો. ૩-ખુદ્દાપણું. હવે જીવતા આવ્યા તો તેને
 ખુદ્દા પાડનાની વાત શી । ૪-હથેલ.

૧-તેજ પ્રમણે ૨-સાધી ન રાકાય તેણે. ૩-વીજળી. ૪-સમુદ્ર.

બૂડયા લોક સહુ જોટલે, વાહાણુ થયું પશતખંડરે કર્મ કરેતે ૭
 પૂરવકર્મ વસે હવે, કુસુમશ્રી વીરસેન હોયરે;
 પડયાં ક્ષત્રકે જૂજૂયે, પન્થે આપ્યા દોયરે. કર્મ કરેતે ૮
 વીરસેન દેખે કુચરી, સા દેખે નિજપતિ કંતરે;
 મલી ન શકે કોઇ કેહને, કહે કેહને દુઃખની વાતરે. કર્મ કરેતે ૯

કુહો.

સૂડો છડી કુમરને, ખોલે પડીયો જનય,
 આવ્યો દોઢો પખીયો, ખોલે તવ મહારાય. ૧

પૂર્વઢાસ.

કહો શુક ગતિ એ? કર્મની, છૂટે નહી નર દેવરે;
 કિહાં હુ અરિકેશરી નન્દનો, કયા આવ્યો પરણવા દેવરે. કર્મ કરેતે ૧૦
 વિધિકૃત કાધાં કર્મથી, મેં પૂર્વકર્મ કમાયારે,
 અલખ ન ખાયો સૂઝ મને, સહજું નાથ ન ખાયારે. કર્મ કરેતે ૧૧
 કુસુમશ્રી પતિ સન્મુખ જીએ, નયણે તે આંસુ ધારરે,
 રે પ્રાણપતિ કિમ ચાલીયા? મુંડી મુઝ અખળા બાળરે. કર્મ કરેતે ૧૨
 કુમર કહે સાંમળ હે પ્રિયા, એવડો શો! કરે આસાસરે;
 નયણે મેલવશે જો પ્રસુ! તો મિલશુ વિસત્રાવીસરે. કર્મ કરેતે ૧૩
 રાણી કહેં સુણો કંતજી, મુઝ પ્રાણુ અછે તુમ્હ પાસેરે;
 જળવિણુ કુલી માછલી, તેમ તુમવિના મુજને થાશેરે. કર્મ કરેતે ૧૪
 પિયુ કહે મિલવું આપણે, દોહિયું વિધુનાં દીધરે;
 મનમાંહી આશ હુતી ધણી, ચિન્તનું તે કાંઈ ન સિદ્ધરે કર્મ કરેતે ૧૫

૪-નજીકમાં-ખડકો સાથે પછડાઈને. ૫-સો કટકાવાળું. ૬-આ!
 ૭-આશાસ ૮-વિધિએ, સાથે.

શીલસત્વ ધરજો આપણું, પછે મિલકું સંદેશરે;
 એટલે અગોપ્ય હુઆ બેહુ જણા, જાણે; દુઃખી ચાલ્યા પરદેશરે. કર્મ કરેતે ૧૬
 રદન કરે સા દંપતિ, મૂકે મુખ નિઃવાસરે;
 કાં રે હિયા તું ફોટે નહી ! તુને સાજનવિણ શો વાસરે ! કર્મ કરેતે ૧૭
 પ્રીતતણી ગતિ દોહિલી, કરે તે જાણે સોયરે;
 પાલે જાવજીવ ? લગે, તે જગ વિરલા કાયરે, કર્મ કરેતે ૧૮
 વિયોગતણી દાલ પારમી, કહી તે લક્ષી ભાન્તિરે,
 ગંગાવિજય કહે અગળે, સાંભલો મૂકી વ્યાધાતરે.
 કર્મ કરેતે કો નહી ! જાણજો નિરધારે. ૧૯=૨૭૨

કુહી.

રદન મુણી બેહુના તિહાં, રેવે જળચરજીવ,
 આપણાથી એ દુઃખડાં, નવિ લાંબયે અતિવ. ૧
 જલકલ્લોલે તાણીયા, ધણો પામ્યો અતરાળ;
 કર્મધીવરે તાણી લીયા, નાંખી આપદજળ ૨
 કુમર કહે તું સૂડલા, માનો વચન અનૂપ;
 રાણી ગયાં ભૂમિ કેટલી, જઈ જુઓ ધરી ચૂંપ. ૩
 કુંભરવાક્ય અંગીકૃત કરી, આવ્યો રાણી પાસ;
 ચિન્તાસાગર પરજવલી, બેડી દીડી ઉદાસ (ઉદાર). ૪
 રાણી સમીપે આવીને, બેસી કરેય જુહાર;
 રાણી કહે લલે આવીયો, મૂડા વિપમી વાર. ૫
 કહે સૂડો રાયે મોકલ્યો, તુમ્હયી જોવા શુંદ;
 રાણી કહે મુજ ખીંડો, કુશલી છે કહો મુજજ. ૬
 કુશલે છે પીઉ તુમતણો, જઈ તુમ કુશલ હંદેસ;

૧-જીવગીસૂધી. ૨-કર્મગી પારમી. ૩-સાંતિ પદ્ધતિ, સુખગી. ૪-સ્વીકાર કરીને. ૫-વિપમ સમયે.

ધણી વેળા થઇ સીખલો, હવે હું પન્થ વહેસ. ૭
 લહી સીખ સૂડો ઉડીયો, જોતો આવ્યો ત્યાંહ;
 ફલકઉપર તરતો કુમર, મોટો દોઢો જ્યાંહ. ૮=૨૮૦

ઠાણ. ચારાને મહારા કરહલા ચરતાં એકજામ હમીરા, એદશી.

આવી કુમરને પાયે નમી, કુશવતી કહે છે વાત કુમરજી;
 હું જોઇ આવ્યો તિહાંકણે, રાણીને છે સુખ સ્થાત, કુમરજી. ૧
 કર્મતણી ગતિ દોહિલી, છે મોટી મહારાજ, કુમરજી;
 તે કાંઈ ટાલી નવિ શકે, જો સુરપતિ જિનરાજ, કુમરજી;
 કર્મતણી ગતિ દોહિલી. ૨

કુમર કહે શુક શું થયું, પડી મોટી વિપત્તિ પોપટજી;
 સૂડો કહે લહીયે કર્મથી, સુખદુઃખ ને સંપત્તિ કુમરજી. કર્મ ૩
 કર્મે ચન્દ્ર કલકી રહ્યો, કર્મે જાણિ ધાવ્યો ૧પાયાલ કુમરજી;
 કર્મે દિનકર પણુ ભમે કર્મે બ્રહ્મા કુલાલ કુમરજી કર્મ ૪
 કર્મે કુમ્ભધરે પાણી વહે, મોટો રાજ હરિચન્દ્ર કુમરજી;
 કર્મે સીતા લેઈ ભલે, વનવાસે રઘુનન્દ કુમરજી. કર્મ ૫
 કર્મે રાવણુ રેવણી, કર્મે પાણુવ વનવાસ કુમરજી;
 કર્મે દ્રુપદી હરણુ થયું, દેવદન્તીપતિ ગયો નાસ કુમરજી. કર્મ ૬
 કર્મે મદનરૂપિદત્તા, પામી દુઃખ અનંત કુમરજી;
 કર્મતણી ગતિ વિષમી, તે ભોગવ્યાવિષુ ન છૂટત કુમરજી । કર્મ ૭
 કુમર કહે તેં સાચું કહ્યું, મિથ્યા નહીં સહી એહ પોપટજી;
 વળી જાઓ કુમરી ભણી, શુદ્ધિ લાવો જીર્ણ ત્યેહ પોપટજી. કર્મ ૮
 ઉડ્યો શુક ત્યાં આવીયો, ધણો ઉલ્લાસી પન્થ કુમરજી;
 વાટ જોતી હુતી તાહરી, ભલે આવ્યો તું સંત પોપટજી. કર્મ ૯

કહો કુશલેં છે । વર માહરો, વળી તુમ્હારે તન પોપટજી;
 હા માતા ! કુશલ છે ભૂપને, માનજો સાચું મન માતાજી કર્મ૦ ૧૦
 ખેમ કુશલ તુમ પૂછવા, મુઝ મોકલીયો છે રાય માતાજી;
 મુઝ નૃપ અંતર કેટલો, કહું તે સાંભલો માય માતાજી. કર્મ૦ ૧૧
 જલકલ્લોલ આસ્થાલથી, ગયો નૃપ બહુલી સોય માતાજી;
 સાંભલી હીયડે દુઃખ ધરેં, કર્મ કરે તે હોય પોપટજી. કર્મ૦ ૧૨
 તો ! હવે શુક મિલસ્યું કિહાં ? દૈવે કર્યો વિછોહ પોપટજી;
 હવણાં મિલવું છે દોહિલું, પણ આગળ હોસેં સોહ માતાજી. કર્મ૦ ૧૩
 કહે શુક તેં કિમ જાણીયું, કહે મુઝ આગળ સાચ પોપટજી,
 મેં જાણ્યું આગમજાનથી, વળી હુમ દેવીની વાય માતાજી. કર્મ૦ ૧૪
 દેવવાણી નિષ્કલ નવિ હુવે, જાણજ્યો નિરધાર માતાજી;
 તૃપાલાગી મુજનેં ધણીજી, શીખલો પીઠે જઈ વાર માતાજી કર્મ૦ ૧૫
 જાઓ પોપટ ઉતાવળા, કહેજો મુઝ સદેશ પોપટજી;
 જળ પીને જીવિત રાખજો, વળી લેજો ખખર વિશેષ પોપટજી. કર્મ૦ ૧૬
 કહી હમીરા ગીતની, તેરમી હાલ રસાલ શ્રોતાજી !
 ગંગવિજય કહે સાંભલો, ઉચ્છેકે થઈ ઉજમાળ શ્રોતાજી !
 કર્મતણી ગતિ દોહિલી. ૧૭=૨૬૭.

કુહા.

ઉડ્યો શુક પાછું જોવતો, આવ્યો કુમરને પાસ;
 રૂદન કરતો દેખીયો, મુખ મૂકે નિસાસ. - ૧
 સૂડો કહે સૂણુ સાહીબા, મકરો દુઃખ લિગાર;
 તુમ અંગના કુસુમશ્રી-પ્રતિ ! કુશલ છે અપાર. ૨
 કુમર કહે શુક સાંભલો, કાં ! તું દીસેં દલગીર;
 કહે શુક લાગી અછે, તૃપા અતિહી વીર. ૩

કહે નૃપ, શુક મુજને ગમે, કહ્યું કરો માહરં એક;
જલ પીઓ મન મોહશું, કહી સંદેશો છેક. ૪
શુક કહે મુજકમ નવિ ઘટે, 'નટે' ! પ'ખીની યાતિ,
કહે નૃપ હઠ ન કીજીએ, કરે તૃપા જીવધાનિ. ૫=૩૦૨

હાલ. તુમ્હે પિતામ્હર પેહરયાંજ એ દેશી.

કહે શુક સાહિય સાંભલોજ, રાજિન્દ સાંભલો,
મરવું એકજ વાર, રાજિન્દ સાંભલો; હું નવિ મરું તુમ્હ ચર્ણીજ,
રાજિન્દ સાંભલો, વર બલુ છે મુઝ મરણીજ, રાજિન્દ સાંભલો. ૧
કહે નૃપ વેદીઆ મથાઓજ રાં મહારા સમ તુમ્હે જાઓજ રાં
સંમનવિને વોલાવ્યોજ રાં દુઃખે ભરાંણો હૈયોજ રાં ૨
ધણો પન્થ વોલ્યો રુક્મરેજ રાં આવી જોલે ગદગદ સ્વરેજ રાં
દેખી પૂછે કુશલ સ્વરૂપજ રાં હામાત ! કુશલ છે ભૂપ માતજ સાંભલો. ૩
કાં ? શુક દીસે તું એહવોજ રાં ભૂમંડળે નહી તુઝ જેહવોજ રાં
કહો સ્વરૂપ શુક તાહરંજ રાં તુઝકેપર હિન માહરંજ રાં ૪
કહે શુક, તૃપા પાપીણીજ માં ઘટમાં થમ રહી શાપીણીજ માં
કહે રાણી, શુક જાઓ તટેંજ રાં જલ પીઓ ફળ ખાઓ ઝટેંજ રાં ૫
શુક કહે હવે નહીં વહીયેજ માં આ ! પ્રસ્તાવે કહો કિમ
જમએંજ ? માં
આપદ પડી સત્જનને અલગોજ માં પાસે આવી રહે વળગોજ માં ૬
રાણી કહે, શુક ! તું ચતુરજ રાં પરકળજ કરવા આતુરજ રાં
આનને છણે વળી ધક્કણીજ રાં મકર તું જેહુ પર પહાણીજ રાં ૭
સૂડે રાવે કરે શોકજ માં રાણી ચૂકે મ્હોટી પોકજ રાં

૧-હે કાનિય ! હું પણ પ'ખીની યાતિ છું ! નટ-કાનિયની એક ભાવ.

૨-રુક્મર, દુઃખીપણાથી. ૩ પરકાર્ય, કાજ. ૪-આ કેમણે.

૫-હાણી, નુંકશાન.

તેણે દુઃખે જળચર જીવજી રાં કરે અતિહી રિવજી ૮
 કહે શુક, મોહનગારોજી રાં મુઝ વિનતડી અવધારોજી રાં
 તું સાચી મુઝ માયજી માં હું ! આવીશ ૨ તુમચે પાયજી માં ૯
 નિજ નન્દનને ચિત્ત ધરજોજી માં રખે વિસારતાં, હિત ધરજોજી માં
 તુમ શું કીધો હોવે રોપજી માં તે ખમજો મ્હારો દે.પજી માં ૧૦
 જે અવિનય થયો હોવે તુમ્હથી માં તે ખમજો તુમ અમથીજી માં
 ઇહાંથી નવિ હું જાઉંજી માં તુમ્હ ચરણ ચિત્ત લાવુંજી માં ૧૧
 કીધી ધણી મુજ સારજી માં તુમચો બહુ ઉપગારજી માં
 પાલીને કીધો મ્હોટોજી માં તો ! કિમ થાઉં ખોટોજી ! માં ૧૨
 દેવે કહ્યું છે સાચુંજી માં મિલશે હય પલ્લક નહીં કાચુંજી માં
 તેણે જલ પીવા જાઉં નિઃશંકજી માં તોહી પણ માહરો વંકજી માં ૧૩
 સાજન શું રૂડી વાતજી માં લાભે ! પૂરવ સંઘાતજી માં
 તો છોડી અલગા જર્ઘરજી માં તે પ્રાણી મ્હલુઆ કહિયાજી માં ૧૪
 પ્રીતિ કરીને જે તોડેજી માં તે તે અધમ ! વિછોડેજી માં
 સાચી પ્રીતિ જે રાખેજી માં તે ઉવેખી કિમ ? નાંખેજી માં ૧૫
 પ્રીત કરંતા સોહિલીજી માં નીરવહતાં લાગે દોહિલીજી માં
 જે પ્રીત કરીને રાખે કુડજી માં તે પ્રાણી મુખ પડજો ધૂડજી માં ૧૬
 જે કારમી માંડે માયાજી માં તે ! જનનીયે કાંઈ જાયાજી માં
 એહવા કપટીનો સંગ નવિકિજોજી માં તેહથી હૈયું ક્ષિણ -

છીજોજી માં ૧૭

નેહથી હોહી તજ મુકેજી માં વળી અનપાણી પણ મુકેજી માં
 એહવો નેહનો પાસ છે મ્હોટોજી માં તે નેહ ન દીજો દેસોટોજી ૪

માં ૧૮

૧-દુઃખ. ૨-તુમારે ૩-હૃદય, નીચ.

૪ - 'તે નેહને દીજો દેસોટોજી ?' બીજી પ્રતિમાં દેસોટો એટલે
 ફેસવટો દેવો હોવું જોઈએ, અર્થાત્ શું તે નેહને ફેસવટો દેવો ?

એ નેહની ધણી છે વાતજી માં શુ કહીયે તુમ્હને માતજી માં
કહી અલિનવ ચૈદમી હાલજી, લવિજન સાંભલો;
ગગ કહે, વિરહીને સાલેજી, લવિજન સાંભલો. ૧૮-૩૨૧

કુંહા.

રાણી બોલેરે સડલા, તુઝશું ધણો સનેહ;
તું મનમોહન માહરો, તો કિમ ? આપુ છેહ. ૧
તે માટે જ તું ઉતાવળો, મ કર વિલમ્બ લિગાર;
પી પાણી ફળ ખાધને, સુખીયો હોજે અપાર. ૨
ન્યારે પ્રભુ મેલાવસે, મિલસું તેણિવાર;
ત્યાં લગી માહરા પીઉને, સુદ્ધિ નહીં સમાચાર. ૩
સૂડો ઉડ્યો શીખ માંગીને, આવ્યો વનહમઝાર;
નિર્મલફળ ભક્ષણ કરે, પીવે શીતલ વાર. ૪
સતોપ પામ્યો સડળો, હુઈ શીતળ કાય;
કુમર કુમરી જવ સાંભરે, તવ શુક કરે હાય. હાય. ૫=૩૨૬

૧(કુમરી-અધિકાર.)

હાલ-સોરઠી.

૧સોરઠી-રહો રહો રહો રહો વાહલા, એ ફેશી.

૨વે કલ્લોલો કરી ચાલીયું, ૩નાવપરિ સધુ તેહ લાલરે;

૪એહવે મગરમચ્છે આવતે, ૫ગલ્યું પાટિયું જેહ લાલરે. ૧

૧-વીરસેન, કુસુમશ્રી અને પોપટ એ ત્રણે અન્ય અન્ય સ્થળે અત્યારે
છે જેમાં પ્રથમ કવિ આંહિ કુમરીવૃત્તાંત બતાવે છે. ૨-નૂઓ શાલીભદ્ર પાતું
૩૨મુ રામ સોરઠી. ૩-કુસુમશ્રી જે પર બેઠેલી છે તે પાટીયું સસુદ્રમાં નાવની
પઠેમ તરું બધ છે, ૪-તેને મગરમચ્છે આવીને ગલી લીધું. એવો ભાવ છે.

હવે સુણો કૈતક વાતડી, રસિક દેખને કાન લાલરે;
સાંલલતાં જે ઊંધશે, તેહની ગધ સહુ સાન લાલરે.

હવે સુણો કૈતક વાતડી. ૨

મચ્છપેટે જાણે અવતરી, જલમાંહી (મચ્છ)ચાલ્યો જાય લાલરે;

હલુચે હલુચે આવતો, રમતો સાયરમાંહી લાલરે. હવે સુણો ૩

નરકતણા તિહાં દુઃખડાં, ભોગવે (કુમરી) કર્મસંયોગ લાલરે;

એ હવે તરતો (મચ્છ) આવીયો, સાયરતટે જિહાં લોક લાલરે. હવે ૪

૧જલધી ઉપકંઠે સુન્દર, શ્રીપુરનગર અલિરામ લાલરે;

તિહાંથી ધીવર હવે આવીયા, મચ્છો ઝાલવાને કામ લાલરે. હવે ૫

નાંખી જલ હવે જેહવે, તેહવે પડ્યો મચ્છ માંહી લાલરે;

તાણી બાહીર કાઢીયો, ૨વિસ્તીર્ણ વાડી જ્યાંહિ લાલરે, હવે ૬

નગર વેશ્યા એક તિહાંવસે, પુકુંકા નામે શુભરાજ લાલરે;

આઠ ચેટી તિહાં પાઠવી, ૩મચ્છવ્યંજન લેવા કાળ લાલરે. હવે ૭

તે મચ્છ દાસીયે સાહીયો, ઉપાડ્યો નિજ હાથ લાલરે;

હ્યાવી મચ્છ તિહાં મૂંકીયો, જિહાં ખેટો સહુ સાથ લાલરે. હવે ૮

દાસી પુકુંકાને વિનવે, માતા, મચ્છ આણ્યો આ એક લાલરે;

પુકુંકા આવી ઉભી રહી, મચ્છખંડ કરો વિવેક લાલરે. હવે ૯

મચ્છઉદર 'વિદારીયું', તવ નિરખી અનોપમ નાર લાલરે;

રૂપે રંભા હરાવતી, મચ્છના ઉદરમઝાર લાલરે. હવે ૧૦

કષ્ટથી કાઢી કુંઅરી, પુકુંકા કરે ઉપચાર લાલરે;

વહેલી થાઓ સુંદરી, મ કરો ત્રિલમ્ય લિંગાર લાલરે. હવે ૧૧

કરે ઉપચાર નવનવા, સાજી હુધ નાર લાલરે;

વેશ્યાપરિવારે ખૂશી થયો, મ્હોટો હુઓ વ્યાપાર લાલરે. હવે ૧૨

૧-જલધી-ઉપકંઠે-સમુદ્રતટે સુન્દર એવું શ્રીપુરનગર છે, ત્યાં તે
મચ્છ આણ્યો ૨-વિશાલ. ૩-મચ્છનું શાક પિંગેરે બનાવવા માટે મત્સ્ય-
લેવા સાડ. ૪-ચાર્ણ, કાખું.

નયણુ પસારી જુએ ત્રિહું દિશે, દીડી વાડી વૃક્ષિ લાલરે;
 બોલી ટોલી સવિ મિલી, તે માહિ અક્કા એક દક્ષ લાલરે. હવે ૦ ૧૩
 એસારી રથવાહને, ગૃહે આણી ગુણખાણુ લાલરે;
 તવ કુમરી મન ચિંતવે, ઇલાં મુંકી કુણે આણુ લાલરે. હવે ૦ ૧૪
 એતો ૧મૌલ નૃપસારીજો, દીસે છે કામ ઇચ્છિ લાલરે;
 પણા પુરુષ કો દીસે નહીં જિહાં તિહાં નારીયું સમ્ય લાલરે. હવે ૦ ૧૫
 ઇમ વિચારી મન ચિંતવે, એહ કારણુ વિપવાદ લાલરે;
 અસંભમ વાત દીસે અછે, નહિં ૨ઇચ્છતણો પ્રાસાદ લાલરે. હવે ૦ ૧૬
 પંનરમી દાલ પૂરી થઈ, મન ગમતી મનોહર લાલરે;
 ગંગવિજય કહેં સાંભલો, સરસ મીઠો અધિકાર લાલરે.

હવે સુણો કૌતુક વાતડી. ૧૭=૩૪૩

હુહા.

તવ કુમુમશ્રી પૂછે ઇચ્છુ, એ મન્દિર કેહનાં માત ?
 તે કહો મુજ આગળે, નામ દામ ગુણુ જાત. ૧
 તવ પુરુષ બોલી સુણો, અમચી કહસ્યુ જાતિ;
 પણુ તુમ્હ ગુણુ સવિ વર્ણવો, કહો જાતિને જાતિ. ૨
 કિહાં તુમ્હ રહો અછો, કિસ્યુ તુમ્હારું ૪વર્ત;
 તે સધળુ મુજ આગળે, દિતધરી ભાખો સત. ૩
 કુમરી કહે અમ્હ વર્ણવો, સ્યુ ? તમારે કામ;
 અમ્હો છુ દુ ખીયા જગતમે, તેહનુ સુ લીજે નામ. ૪
 કહે, વેશ્યા તોહપણુ, ૪જાણીઈ તુમ્હ ચરિત;
 સુણતાં અમૂલિ તુમ્હ ગુણુ, થાયે કાન પવિત્ર. ૫=૩૪૮

૧-મહેલ. ૨-ધનાદ્ય એછિ. ૩-દેસ, ગામ.

૪-જાણીએ. આ રાસો લખાયેલો તે લગભગના સૈકામાં “એ, એ” ને બદલે “ઈ” લખવાનો પ્રચાર હતો.

(કુસુમશ્રીકથન આડકથા.)

ઢાળ.—મન મધુકર મોહી રહ્યો, એ દેશીએ.

તવ કુમરી કહે સાંભલો, માહરું શુભ ચરિતોરે;
વસન્તપુરે વ્યવહારીયો, દેવદત્ત નામે પવિતોરે. ૧
કીધાં કર્મ ન છૂટીઈ, બે બેયો હૃદય (રીદ્ય) વિચારરે;
કયાં તેહવાં ભોગવે, આપોણું નિરધારરે.
કીધાં કર્મ ન છૂટીએ, આપોણું નિરધારરે. આંકણી. ૨
મહનવતી તસ ભારણ, રૂપ કળા સુખવીણરે;
નરસ કુખે હું ઉપતી, રતનવતી ગુણવીણરે. કીં આં ૩
ભણીગુણી હું મ્હોટી હુઈ, યૌવનવય જવ પામીરે;
એવે વસન્તઋતુ આવીયો, મહ્યાં રમવા બહુ ફાગી(મી)રે.

કીં આં ૪

હામ હામ ઓચ્છવ માંડીયો, હર્ષ ગાઈ ફાગરે;
૧ જ્યલ છબીલા ખેલે ખાંતશું, કરે નવનવા રાગરે. કીં આં ૫
નગર પડોહ વજડાવીયો, રાજ્યએ તેણીવારરે;
સહુકો રમવા નિસરો, કુણ નરને કુણ નારરે. કીં આં ૬
રાયઆણા સહુ મનવિને, આવ્યા વનહમજરોરે;
એહવે અચરિજ જેથયું, તેસાંભલો નિરધારરે. કીં આં ૭
ભમતો ભમતો પ્રદેસીયો, આવ્યો એક નિમત્તિયો જાણરે;
કહે તે નવિ થાયે વૃથા, જાણી જે કાલ્યાણરે. કીં આં ૮
કહે રાય, તે નિમિત્તને, કોઈક નિમિત્ત પ્રકાશોરે;
હા ! મહારાય કહું તે સૂણો, હાંસીમાં યાશે વીખ જોરે

(વાપ જોરે). કીં આં ૯

રાયજી, તહારા પુત્રને, યાસે કોઈક રવિધનરે;

૧-છેલ. ૨-મૂલ પ્રતિભા-વિજ્ઞાનરે, એવો પાઠ છે પરન્તુ તે અશુદ્ધ
જલાયાથી વિધનરે, રૂપું પર્યું છે.

પાછલે પહોરે આભુને દિન, રાખજો તુમે સાવધાનરે. કી० આ० ૧૦
 સહુ પરિવારસું રાજવી, ખેડા ખડ-સંખાહિરે;
 એહવે રમણપ્રયાસથી, કુંગર સૂતો વડછાંહિરે. કી० આ० ૧૧
 નિદ્રાભર હુઓ યદા, સખે આવી ડંક દીધોરે;
 પૂરવવૈરના ભાવથી, પાપીયે એ કર્મ કીધોરે. કી० આ० ૧૨
 ભોજન વેળા જવ થઈ, ઉઠાડે રાજન્નરે;
 ખોલે નહીં તવ નૃપ જુએ, જહરે ભરાણું તનરે. કી० આ० ૧૩
 તવ રાય હાય હાય કરી, પડયો ધરણી અમુદ્ધરે;
 અચેત થયો મુખ ખીડીયો, નહિ કોઈ તસ સુદ્ધરે. કી० આ० ૧૪
 લોક સહુ મહ્યાં એકઠાં, નિરખે કુમરનો અંગરે;
 હૈ! હૈ! આ સુંહ થયું, રંગમે કીધો ભંગરે. કી० આ० ૧૫
 આય ઉપાય કરી બહુ, રાજ કીધો સચેતરે;
 સજીવ કરો તુમ્હ કુમરને, ભાષ આણી હેતરે. કી० આ० ૧૬
 પુત્ર દુઃખી દેખી વળવળે, ઇમ જંપે ભૂપાલરે;
 ગંગવિજયે પૂરી કહી, સોળભી દાલ રસાલરે.
 કીધાં કર્મ ન છૂટીએ, આપોપું નિરધારરે. ૧૭=૩૬૫

ફહા.

ગુણી ગાર્ડી તેડીયા, યન્ત્ર મન્ત્રના જાણુ;
 જડી જુટી મણિ ઔષધી, કીધી તે ગુણુખાણુ. ૧
 તોહીપણુ તે કુમરને, ૧કીટા (ટીકા) નલાગો લિગાર;
 હાથ સહુ ઝટકી રહ્યા, તવ રાય કરે પોકાર. ૨
 તેહી નયરે વવહારીયો, રહે છે શુદ્ધનિધાન;

૧-અહીં મૂલ પ્રતિમાં “કીટા” છે પરન્તુ “ટીકા” હોવું જોઈએ. લલિ-
 યાના દોષથી “ટ” ને બદલે “ક” પહેલો લખાઈ ગયેલો હોવો જોઈએ. ટીકા-
 ટીકા-ટીકા.

વસુભાનામે ગુણુનિથો, ક્યતલો નદિ માન. ૩
 વસુમતી નસ. સુન્દરી. કળા કળાપેં પુર;
 ખોલજ ખોલે મીઠાં, મુખ ઉપેં શરિ સુર. ૪
 તસ નંદન ગુણુચાનુરિ, વસંતસેન કુમાર;
 કળા 'અહોતર' શોભનો. શુદ્ધતલો ભંડાર. ૫
 રાયદુઃખ દેખી ચિંતવે, મુઝ વિદ્યા કુલ કચ્છ;
 પર-ઉપગારી હેજમું, કુમરને કીધો સજ્જ. ૬
 નવ નૃપ મનમેં દરખીયો, ખોલે વચન અનૂપ:
 જે જોઈએ તે આપીયે. હેને લાંખે નૃપ. ૭
 કુમર કહે અમ્હને નુમનલો, છે મોટો આધાર;
 જોશે ત્યારે માંગીશું, વર રાખો ભાંડાર. ૮
 સદુકા ગયા ધર આપણે, નૃપ પણિ ગયો નિજ ગેહ;
 રાય કુમાર જવાડીયો, શેઠનંદન ધન એહ. ૯=૩૭૪

ઠાણ. તેતરીયા ભાઈ તેતરીયા, એ દેશી.

૧ તવમેં (૨તન મેં) તેહના ગુણુ જવ પેખી, દરખી ચિત્ત મઝારે;
 ૨ અક્ષવે માત-પિતાને આગળ. માગી લીધો ભરનારે. ૧
 સાંભળ સજની કર્મકહાની, મનહુ ધીર ચિત્ત રાખીરે;
 સુખદુઃખ આવે કર્મસયોગે, કર્મનો કો નવિ સાખીરે,
 સાંભળ સજની કર્મકહાની. આંકણી. ૨
 મેં ૪ 'પણુ' કીધું એહનેઉપર, સહી વરવો એ નાહરે;
 અવર પુરૂષ અન્ધવસમ માહરે, નહીં તો અસિસરણો વાહરે. ૩
 માત-પિતા સુજ હુપ ધરીને, પરણાવ્યો ચતુર સુજણરે;
 વસંતકુમરને મહા મહોત્સવે, કરી વણો મંડાણરે. સાં ૪
 વ્યારે મંગલવર્ત વર્તિને, કુનર કુમરી વરીયારે;

તવ મેં મનમેં ધમિ વિચાર્યું, મનવંછિત મુજ ફલીયારે. સાં ૫
 રાયે તેડવી તેહ કુમરને, દીધો દ્રવ્ય અપારરે;
 ધણે આડમ્યરે રાય તેહોને, પોહ્યાવ્યા ગૃહદ્વારરે, સાં ૬
 વનવન કૈતુક રંગ-વિનોદે, ક્રીડા કરે તે કુમારરે,
 ક્રાતક પેખણુ મિત્ર સંઘાતે, નિસર્યો શહેરમળરરે. સાં ૭
 એહવે કાઈકે ગ્રામથી આવ્યો, ભારવાહક એકરે;
 માથે ભાર પરસેવો ચિહું દિસે, તૃષા વિકલ બહુ છેકરે. સાં ૮
 ભાર ઉતારી બેઠો પેઢી, વિસમીયો તવ સાંસરે;
 તેહવે કુમર હસતો રમતો, આવી બેઠો (તે) પાસરે. સાં ૯
 તે ભારવાહના આચરણુ વિલોપી, હાંસી કરે તે સાથેરે;
 જુઓ ભાઈ એહના ચીર-પટકા, વેંટી મુદ્રિકા હાથેરે. સાં ૧૦
 જુલડે બારી અનોપમ દીસે, સીવનારાનેં ધન્યરે;
 ઉદ્યેં આવ્યા એહતે એહીજ, પાછલા ભવનેં પુન્યરે. સાં ૧૧
 કુમર હાંસી સૂણી તટક્યો, શું લવોછો લઆલરે ? (લાલરે);
 તુમ્હ અધિકુ મ્હારેં દીસે, પૂરવભાગ વિશાલરે. સાં ૧૨
 આપકમાઈ ઉપાઈ આરોગુ, શું કરે ? લખમી ઝાઝીરે;
 બાપકમાઈ તે માતાસરખી, તે તું ભોગવે છે પાછરે. સાં ૧૩
 તાસ વચણુ વેધકનાં સુણી, વિલખાણો તે કુમારરે;
 ધરે આવી 'તુ'ંટમંચક લઈ સુતો, અપવર્ગ મઝારરે. સાં ૧૪
 ભોજનવેળા જવ થઈ તવ, આવ્યો તાત ઉચ્છંગેરે;
 ઉઠો પુત્રજ જમીયે ભેલા, આપણુ મનને રંગેરે. સાં ૧૫
 પુત્ર કહે સુણો તાતજ મ્હારા, એકવેર પ્રદેશ જાગીરે;
 આપો આજ્ઞા પિતાજી તિવારે, ભીઠી ભોજન પાવૂરે. સાં ૧૬
 વચન સૂણી ચમક્યો વ્યવહારી, પુત્ર શું બોલ્યા એ બોલરે;
 ગંગવિજયે પૂરણુ ભાખી, સત્તરમી હાલ અમોલરે.
 સાંભલ સજની કર્મકહાની. ૧૭=૩૯૧

કુંહા.

શેઠ કહે સૂણો પુત્રજી, તુમ્હને શો પ્રદેશ ?
 ખાઓ પીઓ ધન વાવરો, હજી છે બાલેવેશ. ૧
 તુમ્હને શી? ચિંતા અછે, વ્યવસાતણી ગુણુ જોડ;
 પોંચે સાત પરીઆ લગે, છે લચ્છી અછેહ ! ૨
 પુત્ર કહે સ્યા કામની? મુજ ઉપાર્જિત નાહિ;
 મયા કરી હવે શીખ લો, તો ભોજન કરીયે પ્રાં(આં)હિ. ૩
 શેઠ વિચારે ચિતમે, હડી એહ કુમાર;
 સમગ્રવ્યો સમજે નહી, ઉટો વત્સ(વસ) હોઓ તઘ્યાર. ૪
 શેઠવચન તવ સાંભલી, હર્ષો ચિત કુમાર;
 અમૂલક વસ્તુ લેધ વાહણુમે, ભરી કીધ તઘ્યાર. ૫
 ભોજન મજૂ ભલીપરિં, કીધાં તાત સંઘાત;
 હસતો રમતો ત્રી(યા) આગળે, આવીને કહે વાત. ૬
 હમે પ્રદેશે સીધાવશું, સૂણે રહેજો તુમે ગેહ;
 સરજે મિલવું ચાવસે, ઇમ ભાણે ધરી નેહ. ૭=૩૯૮

ઠાણ. આજ હાજરી ઠાણો પ્રાહુણો, એ દેશી.

તવ કહે મુન્દરી સૂણો કંતજી, તુમ્હે સેં? ચાલો પ્રદેશ;
 પ્રીતમ મ્હારાહે, અરજ સૂણો એક માહરી ટેક.
 હું અખળા ધર એકલી, કહે તુમ વિના કેમરહેસ:
 આતમ મ્હારાહે ! અરજ સૂણો એક માહરી. ૧
 મુજ આંખલડી તુમ દેખીને, અતિ હૈડે વાધે નેહ; પ્રીં અં
 તો હિંદુ કહિન કરી વાલમા, સું યોલો છે દેઈ છેહ. પ્રીં અં ૨
 પદ્મે બંધાણી જે આપણે, કહો તે કિમ મૂકી જાય; પ્રીં અં
 કુડ જો તેશું રાખીઈ, તો દાયમ સહી દુલવાય. પ્રીં અં ૩

પ્રીતિ-અંતર નવિ ટીજીયે, જિહ્વાં અંતર ત્યાંહ શી પ્રિતિ; પ્રીં અં
પ્રીતિ વચેં પડો બયો તો। એહ વડી કુરીતિ. પ્રીં અં ૪
તો એવડો અંતર કમ રાખીઈ, મુ અબળાઉપર મહારાજ; પ્રીં અં
ઉત્તમ નરને ઘટેં નહી, સાચી યાંહ ૧ પ્રજ્ઞાચી લાજ. પ્રીં અં ૫
તુમશું મહારે પ્રીતડી, તે મેલવી છે કીરતાર; પ્રીં અં
તે કિમ તોડીઈ સાહિબા, ધણું શું કહું વારોવાર. પ્રીં અં ૬
પ્રદેશ પ્રયાણુની વાતડી, કહેતાં કિમ ચાલે જીહ; પ્રીં અં
તુમવિના મુજનેં વાલિમા, ન સહાયે રાતી ને દીહ. પ્રીં અં ૭
આ મદિરમેં એકલાં, તુમવિણુ ધડી તે જમ્માસ; પ્રીં અં
કરણી કરી મુજઉપરે, હવે રહો ધણુ આવાસ, પ્રીં અં ૮
ધરણચી જતેં થકે, તો રયો ? ચાલણુનો યોગ ! પ્રીં અં
આ લધુ વયમેં સાહિબા, ભોગવો ઋડા ભોગ. પ્રીં અં ૯
વલતું પ્રીતમ ધમિ કહે, હવણું રજાનો નહિ કામ;

ત્રિયા મોરી હે, કહ્યું માનો તુમ્હો માહરં.

થોડે દિને વહેલા આવસું, ઉપાઈ બહુલા દામ. ત્રિં ૩૦ ૧૦
તિહાંલગે રહેજો સાસરે, મત આણો વીસલેપ; ત્રિં ૩૦
તપ-જપ-વ્રત સધાં પાલન્યો, વલી લખન્યો રડો લેખ. ત્રિં ૩૦ ૧૧
તવ, નયણે આસુ દાલતી, કહેં સૂણો પ્રાણુધાર; પ્રીં અં
તુમ સાથે અમ્હો આવશું, એ વાત અછે નિરધાર. પ્રીં અં ૧૨
નિશ્ચલ મન દેખી નારીનું, કહે કુમર તેણીવાર; ત્રિં ૩૦
કરો તયારી ચાલણુતણી, મ કરો વિલંબ લિગાર. ત્રિં ૩૦ ૧૩
તવ કુમરીઈ નિજ પરિવારસું, બલી માગી શીખ સનુર;
એહની મોરીહેં, કુશલ સન્દિસો મોકલેં.

૧-પ્રજ્ઞાની આ મારવાડી રાખ્દ છે. તે વખતમાં છઠ્ઠી વિભક્તિને ચ,
ચી, ચો, લગાવવાનો પ્રચાર મારવાડમાં હોય તેમ જણાય છે. મરાઠી લાપાનો
પ્રયોગ કર્યો હોય તેમ જણાય છે.

માવીત્ર કહેં નિજ પૂત્રીને, તું રહેજે સ્વામી હજૂર;
 પુત્રી મોરીહેં, વહેલી મલવા આવજો. ૧૪
 વયણુ મ દોપીશ કંતનુ, વલી(મ) કરજો ખીજમતિ ૧ખાસ;
 સુન્દી મોરીહેં, કુશલ સન્દિસો મોકલે.
 માત-પિતાને સંભારીયેં, તું રખેં રહેતી ઉદાસ. કુમરી
 મોરીહેં, કુશલ ૦ ૧૫
 કાગલ લિખજો ચૂપચૂં, કુશલખેમનો આંહી; કુ ૦ કુ ૦
 રહેજે કુલ સાહસું જેઘને, શું કહીઈ ધાણું પ્રાહિ. કુ ૦ કુ ૦ ૧૬
 શીખ માગી માવીત્રશું, ચાલી તે અખલખાળ; કુ ૦ કુ ૦
 ઢાલ અઢારમી એ કહી, ગગવિજયેં રસાલ. કુ ૦ કુશલ ૦ ૧૭=૪૧૫

હુહા.

હવે તે કુમર કુમરી, પ્રવહણુમાંહી ચઢીઆંહિ;
 શુભયોગે શુભમુદ્ધરતે, રતનદ્વીપ ખ(પ)ડીઆંહિ. ૧
 નાગર તાણ્યા નાખુએ, ખાડ્યા હુઆહુઆહુઅ હુંશીયાર;
 સઢ તાણ્યા લલ જોરશુ, મૂખ યોલે જયકાર. ૨
 વાઙિતણા પ્રયોગથી, ચાલે વાહણુ ભ(સ)લગા;
 રમાલૂમ બેઠાં ઉપરિં, કહે તે વાત અલગા. ૩
 રંગ-વિનોદે ચાલતાં, થયું તે સૂણો ધરી નેહ;
 લાગું ભરિસાગર જઈ, તોફાણે વાહણુ તેહ. ૪
 પીઉ છુડો હું પાટીઈ, પડી કર્મસ યોગ;
 તરતાં મુજ મચ્છં ગલી, પૂર્વકર્મ નઈ(ને) ભોગ. ૫

૧-પાઠાંતરે “વલી કરજો ‘ખિજમતિ’ ખાસ.” ખિજમતિ એટલે ખિજમત, હાજરીમાં ખાસ તમે હાજરીમાં પાસે રહેજો. એવો અર્થ પણ થઈ શકે અને ઉપર ચાહુ લખેલી ખીજમતિનો એવો અર્થ થાય કે તમે ખીજ-ગુસ્સા વાળી મતિ કરતાં નહીં. ૨-માલિમ, માલમ લોક. જે પજરી ઉપર બેસીને પઠ અને પુસ્તકો લેઈ, વાચુવિચાર કરનારા હોય છે.

ધહાં લગે સધળો કહો, મેં મહારો વૃતાન્ત;
આગળ 'જેહવડું' થયું, તે તુમ્હે જાણો સંત ! ૬
હવે કહો મુજ આગળે, તુમ્હે તણી સાચી વાત;
સાંભલતાં સુખ ઉપજે, અમ્હે દુઃખીયાને માત ! ૭=૪૨૨

(કુમરીનો ચાલુ અધિકાર.)

હાલ. આજ ધુરાધુર ધુધળો હો લાલ, એ દેસીએ.

સાહેલડી ! કહે વેસા અમ્હે નામકાહોલાલ, છું જગમાં પ્રસિદ્ધ;
સાહેલડી ! પૂરવપુણ્યપ્રયોગથી હોલાલ, કુલદેવીએ દીધ.—૧
સાહેલડી ! યોવનલાહો લીજીઈ હોલાલ; કીજીએ સફલ અવતાર;
સાહેલડી ! ફિર પીડવે (મીલવે) છે દોહિલો હોલાલ, મનુપાજન્મ વારોવાર.—૨
સાહેલડી ! યોવનલાહો લીજીઈ હોલાલ.
સાહેલડી ! જલદેવીઈ કશ્ચા કરી હોલાલ, આપી ભાગ્યવસેન !
સાહેલડી ! સુખ વિલસો સંસારનાં હોલાલ, નિતનિત ભોગરસેન.
સાં યો ૩
સાહેલડી ! આ અવસર પુણ્યે પામીએ હોલાલ, લે લાહો વિશેષ;
સાહેલડી ! યોવનવય વિન્યા પછી હોલાલ, રમધુપરે હાથ
ધસે સ. સાં યો ૪
સાહેલડી ! જનમ સફલ થયો તાહરો હોલાલ, જે આવ્યા મોહરે ગેહ;
સાહેલડી ! મન ગમતાં સુખ ભોગવો હોલાલ, કહું છું
આણી નેહ. સાં યો ૫

૧-જેવડું, જેટલું.

૨-મધમાખીથી જેમ સ્વવૃત્તિથી અન્ય અન્ય સ્થળોના પુષ્પપાનનાં
રસાદિ લાવી મધને સંગ્રહી, ઉવટ હપયોગમાં ન લેવાથી તેને પારથી મનુષ્ય
લેઈ ગયા બાદ જેમ હાથ ધસે છે, તેમ 'હું' પણ હાવભાવચેષ્ટાદિ રસોથી
વેશ્યાવૃત્તિ યુક્ત મધુરપ પરપુરુષને, લિપિત સમયે ભોગવીશ નહીં' તો સમય
વિન્યા બાદ હાથ ધસતીજ રહીશ.

સાહેબડી ! ખાઓ ખાઓ ખેલો ખાનિયું હોવાય, વિવેકો નવનવે પાસ :

સાહેબડી ! હસો રમો વગી મેળવું હોવાય, નાહડું પુરુષુ

ભાગ. સાં થો ૬

સાહેબડી ! મદનલેખા નાને વગી હોવાય, મુગ પુત્રી મુલુ કેવ :

સાહેબડી ! તે પાસે રહે એકી હોવાય, દસી છું ! કરસ :

તેવ. સાં થો ૭

સાહેબડી ! આ મંદિર આ માર્ગયાં હોવાય, આ સુહાલી સેગ :

સાહેબડી ! રમડ(ણ) કરો મન મેળવું હોવાય, આણી દે

હેગ. સાં થો ૮

સાહેબડી ! મોંઢવપણે સંભળવી હોવાય, જાણે થાયે મુગ વચ :

સાહેબડી ! વગી વિશેષ મુલુ દાખવી હોવાય, કરમ્યું હાથ

અવચ. સાં થો ૯

સાહેબડી ! આ ધનસંપદ નાહડી હોવાય, આ સુવરો પરિવાર :

સાહેબડી ! રહેને સદુ કિંકરપરે હોવાય, કરેશે તે કરમ્યું

આચાર. સાં થો ૧૦

સાહેબડી ! હું રહીજી વિન(વ)નીદરે હોવાય, ને કરેશે ને કરેસ :

સાહેબડી ! વગી તુગરે ને કોળીયાં હોવાય, ધરનો ભાર વિશેષ.

સાં થો ૧૧

સાહેબડી ! કહું માન તું નાહડું હોવાય, ત્યું કહીઈ વારેવાર :

સાહેબડી ! થોડે કરે થલું જાણીઈ હોવાય, ત્યો હવે માનમાં

વિચાર. સાં થો ૧૨

સાહેબડી ! દરવ ધરીઈ હેગથું હોવાય, કર અસચો આચાર :

સાહેબડી ! ભોગવો ભોગ ભથો થોગમ્યું હોવાય, મન ગમતે

ભરનાર. સાં થો ૧૩

સાહેબડી ! મન દચ્છી જોગન કરો હોવાય, વગી પરિવો ભોગ સહુવાર :

સાહેબડી ! ગીન ગાઓ દુખેકરી હોવાય, રસત્યો વિશિષ્ટપ્રકાર.

સાં થો ૧૪

સાહેલડી ! આહે તેહને ૧આહીઈ હોલાલ, દિલભર થઇને છેક;
 સાહેલડી ! કપટ જો તેહશું રાખીઈ હોલાલ, તો દુહવાયે પ્રભુ
 એક. સાં ૧૦ ૧૫
 સાહેલડી ! એમ કથન વચન કલાં ઘણાં હોલાલ, ૨કાસાયેં તેણીવાર;
 સાહેલડી ! ગંગવિજયે પૂરી કહી હોલાલ, ઓગણીસમી દાલ રસાલ.
 સાહેલડી ! યૌવન લાહો લીજીયે હોલાલ. ૧૬=૪૩૮

દુહા.

કુમરી કહે સુણો ૩માનજી, તુમ્હે કહ્યું તે સત ;
 પણિ એ મુજ ગમતું નહી, સાચી એહ મુજ વાત; ૧
 અમ્હ કુલ એ યુગતું નહીં, તુમચો એ આચાર;
 અઘટતું ઇમ કિમ જોલીયે, એહવું વચન અરાનન. ૨
 રે સુન્દરી ! તું શું લવે ! જિમ તિમ અરે મૂઠ;
 અમ ધિર આવે ૪પતિપણું, કિમ ? રહેશે તુજ સુહ. ૩
 સાંભલી વચણુ તે આકરા, દુઃખે ભરાણી જેહ;
 જાણે પીઠે વિપ ઘોલીને, મરવું (નિ)શ્રિ એહ ૪
 પણિ દેવે કહ્યું અછે, મિલણુતણો અધિકાર;
 મિઠેવચણુ સંતોષીઈ, વેશ્યાને નિરધાર ૫

૧-આહીયે. જુની ભાષામાં થેને જદલે ઇ હપર મીઠું કરવામાં આવતુ.

૨-આંહી મૂળપ્રતિમાં “કાસાયે” પાઠ છે અને પછાડી પંદરમી દાલમાં “પુદ્ગ” નામ છે. બેથી જણાય છે કે લલિયાની આંહી કસર પછે હરો !

૩-અહીં મૂળપાઠમાં “તાતજી” છે પણ તે અયોગ્ય લાગે છે.

૪-અમારે ઘેર આવવા છતાં પણ ત્યાં એકજ પ્રતિવ્રતપણું શુદ્ધ કેમ રહેશે ?

ઢાલ. કેશરવરણો હો, કાઠ કુમ્મુખો મારા લાલ, એ કેશી.
અથવા, નજરે નિહાળો હો, બોલ સાંભલો મારા
લાલ, એ રાગે.

ધમ વિમાસી હો બોલો હસો મહારા લાલ,
તુમ કુલિ નિતજ હો લલી ન કિસી મહારા લાલ;
એક મુંદીને હો અન્યથું મિલવું મહારા લાલ,
જેતો સાપુરીસને હો દીસે હલવું મહારા લાલ. ૧
બોલો વેશ્યા હો મુલ્ય તું મૂરખે મહારા લાલ,
અમ્હ કુલ વિધવાહો કહીય ન નિરખે મહારા લાલ;
સદા સોહાગણ્ય હો નામ ધરાવે મહારા લાલ,
તેતો પુણ્યે હો પદવી પાવે મહારા લાલ. ૨
સાંભલી કુમરી હો કહે કર્જોડી મહારા લાલ,
ઉત્તમજનને હો મોટી ખોડી મહારા લાલ;
‘મુહલે પરનર હો અમો નષ ધ્રુષ્ટું મહારા લાલ,
અમે એ વાતજ કદી નવિ પ્રીષ્ટું મહારા લાલ. ૩
કહે વેશ્યા હો એહવું સ્યું ભાખે મહારા લાલ,
પામી રથણજ કહો કુણ નાંખે મહારા લાલ;
જેહી લંળવીસ હો તાહરી આખડી મહારા લાલ,
અમ ધરિ એ * * * મહારા લાલ. ૪
કુમરી ચિંતે હો જોરે વ્રત માહર મહારા લાલ,
સહી લંળવે હો નિશ્ચે ખરું મહારા લાલ;
તેણ હું કપટે હો વચન વાવરી મહારા લાલ,
સમજવું જિમ રહે હો વેશ્યા રઘવરી મહારા લાલ. ૫
કાલવિલખે હો હેસે કામ મહારા લાલ,
જિમ સ્ત્રીતાયે હો પામ્યો રામ મહારા લાલ;
ધમ્મિ સ્ત્રીમાસી હો કહે કામિની મહારા લાલ,

સાંભલ તું બાઈ હો ધરની સ્વામિની મહારા લાલ.	૬
જેહ કહેશો તેહ કરીશ્યું મહારા લાલ,	
અમ્હ કુલ રીત છે હો તે ચિત્ત ધરશ્યું મહારા લાલ;	
પટ માસી કરશ્યુ હો પ્રત આચાર મહારા લાલ,	
બન્નું મિરતે હો પછી નિરધાર મહારા લાલ.	૭
કહે વેશ્યા હો ટેક છું(વું) તુમ્હે મહારા લાલ,	
બેલા થાવોહો શીખ દીધી અમ્હે મહારા લાલ;	
કહે એકજ હો દાનશાળા કીજે મહારા લાલ,	
તિહાં બાઈ! બેઠા હો દાન હમો દીજે મહારા લાલ	૮
અરથી આવે હો જો વધી પન્થે મહારા લાલ,	
તેહની ભક્તિજ હો કરીયે સન્તે મહારા લાલ;	
પખીને ૧૪(ચૂ)ણુજ હો દીજે બહુ મહારા લાલ,	
સ તોપીઈ આવ્યો હો ધહાં સહુ મહારા લાલ.	૯
વેશ્યા કહે હો વાર મ લાવો મહારા લાલ,	
મન્દિર બેસો હો ધરી ૨ઉમાહો મહારા લાલ;	
દાનશાળાનો હો ૩ઓ છે ઓરડો મહારા લાલ,	
આ મન્દિર હુંકે હો અવલ છે કોરડો મહારા લાલ.	૧૦
વેશ્યાવયણે હો કુમરી ઉછગે મહારા લાલ,	
દીયે દાનજ હો મનને રંગે મહારા લાલ,	
એકજ ભકતે હો ભોજન સાચવે મહારા લાલ,	
પરમેશ્વરનાં હો શુણુ સસ્તવે મહારા લાલ.	૧૧
ધુકુંકું તાંદુલનાં હો ભરીભરી સૂડલા મહારા લાલ,	
આજા ઝીણા હો મોકલે જોડલા મહારા લાલ,	
કુમરી દીયે હો ચૂન તેઅણુના મહારા લાલ,	
પખી આવે હો તે કિ રૂ વણુના મહારા લાલ	૧૨

પરદેશી પંખી હો જાતિ અનેરી મહારા લાલ,
 આવે પ્રભાતિ હો નિરખે હરી મહારા લાલ;
 જાણુ વીરસેનનો હો આવે સૂક કોઈ મહારા લાલ,
 તો હું જોઉં હો કીહા ઇકે સોઈ મહારા લાલ. ૧૩
 ધમ તસ દિવસ હો થયા ઘણેરા મહારા લાલ,
 પણિ તસ સુધજ હો ન કહેં અનેરા મહારા લાલ;
 કે । આગળ વીતક હો કહું હિયાના મહારા લાલ,
 પોહસ્વરજ હો ધમ રહેં દીહના મહારા લાલ. ૧૪
 પંખીને દીઈ હો ચૂણુ જૂજૂધ મહારા લાલ,
 તેણે પ્રદેશ હો વાતજ ધમ હુધ મહારા લાલ;
 નિજ નિજ લાષે હો ધમ જોલંતા મહારા લાલ,
 પંખી વાતજ હો કરે ડોલંતા મહારા લાલ. ૧૫
 પુણ્યસંયોગે હો સહુ દુઃખ ટલસેં મહારા લાલ,
 સુકપંખી હો કુમરીને મિલસ્યેં મહારા લાલ,
 કહેં વીસમી હો હાલ રસાલ મહારા લાલ,
 ગંગા કહે પુણ્યેં હો મંગળમાલ મહારા લાલ. ૧૬=૪૫૯

(પોપટ મિલાપ.)

હુહા!

સુકપંખી સહુ એકઠાં, નિજ નિજ વાણી જોલંત,
 પંખીને ચૂણુ જૂજૂઆં, આપેછે પુણ્યવન્ત. ૧
 શ્રીપુર વેસ્થામન્દિરે, રહે છે ચતુર સુખાલુ;
 પુણ્ય જાણીને નિજકરે, કુમરી દીયે દાન. ૨
 તે ચૂણુ આસ્વાદતાં, ઉપજે અતિહી સ્ખંભ;
 પણુ તે કુમરી વિયોગિણી, દીસે છે કાંઈ દુઃખ. ૩

નવકુંજના સૂઅડાંતણી, મુખચક્રી સૂણી વાંત;
 સૂય ચિતે જોઉ જમ, જો હોયે કુસુમશ્રી માત. ૪
 ધમ ચિતી સૂડો ઉડીયો, આવ્યો મન્દિર તાસ;
 જિહાં તે ચૂલુ નાંખ્યા અછે, તરત આવ્યો તે પાસ. ૫
 મુખ હાંકી સા બાલીકા, બેઠી દીઠ નિરાસ;
 ચૂલુમિસેં સુક ચૂલુતો થકો, આવ્યો કુમરી પાસ. ૬
 મુખ જોયું તસ બોલખી, બોલે મીઠા બોલ;
 શું । માતા કુસુમશ્રી સહી, લાખો વચન અબોલ. ૭=૪૬૬

હાલ. લલેરે પધારના તુમ્હે સાધજરે, એ દેશી.

ઉચે મુખે કુમરીયે જોધયુરે, તવ નિજસુક દીઠો મનોહારરે;
 વચ્ચ લલેં આવીયોરે, તુજ દીઠે હરખ અપારરે. ૧
 લલેરે આવ્યો સુખે પખીયારે, જોતી હુતી તાહરી વાટરે;
 કુશલ છે તુજને સૂડારે, આજ મિટયો સધજો ઉચાટરે.
 લલેરે આવ્યો સુખે પખીયારે આં ૨
 સૂડો હૃદયસું આંપીનેરે, બોલે બોલે મનતણે રંગરે;
 હવે અર્ધ દુ.ખ મુને વીસયેરિ, દેસેં દેસેં શીખ મુને ચંગરે, ભાં ૩
 મિથિયુ એક તું નવિ વીસયેરિ, ગયો તે દિનથી સુવિશપરે;
 વેધીયું મન ગુણ તાહરે રે, અવગુણ નહી તુજ રેખરે. ભાં ૪
 તું મુજ જીવન વાલહોરે, તુ આતમનો આધારરે;
 તુજવિણુ જાઈ જો દીહડારે, તે નિફલ જાણો નિરધારરે. ભાં ૫
 તુજસ્થું તન મન વેધીયુરે, તું છે ચતુર સુજાણુરે;
 નામ જપતી નિત તાહરે રે, અહો ! સૂડા ગુણખાણુરે. ભાં ૬
 સૂડો કહે સૂણો માતજરે, આજ સફલ થયો અવતારરે;
 કુસલેં ! તુમ્હે મુજનેં મિથ્યારે, ટળ્યો હવે દુઃખતણો ભારરે. ભાં ૭

તુમ્હ અમ્હ વિતી વન કુંગરે. સાગર નદીયનીવાલુરે:
 તોલી મત્ર માલકું તુમ્હ કનેરે, સાચી માનો મુજ વાલુરે. લ૦ ૮
 ઉત્તમ નરની પ્રાંતીરે, ને કિમ મટી જાયરે,
 ધાંચો ને કિમ ઉતરેરે ? જે, જાખાંજો રંગ ચાલુરે. લ૦ ૯
 કુમરી કહે શુક સાંભલોરે, તુમ્હે ક્યું ને પ્રમાલુરે:
 કુલુ કુલુ ગામ ગયા દનારે ૧ સાંભલ્યા ડ્યાંદી મુજ રવામરે. લ૦ ૧૦
 મુલો કહે મળો માનાકરે, ને દિનથી ગયો નીરે:
 રસકલાં લલાં નિદા જોદનેરે, મેં ખાયાં પીધલાં નીરે. લ૦ ૧૧
 સાંસતો થઈ જોયવા ગયારે. પાછો જાયરે નામરે:
 કુંઅરને નિહાં કોરે, મેં દીકાં નહીં કોરે કામરે. લ૦ ૧૨
 પાછો શીરીને જોદયારે, ગિર પુર ગ્રામ વન કુંગરે;
 કાંદી સાંભલ્યા મેં નદીરે, જોયાં નર-સ્ત્રીનાં રુપુગરે. લ૦ ૧૩
 એ દુઃખે મેં નવનવેરે. લમન લમન લયું પેટરે:
 પંખીયડા ધણાં પુછીયારે, મુદ્દ કીસી નહીં નેટરે. લ૦ ૧૪
 એહવે આ વનમાં જઈરે, જોડો દુતો પરજાનરે:
 તેહવે નિહાં એક મુલોરે, કહી તુમ ચૂલુની વાનરે. લ૦ ૧૫
 સાંભલી હું હતાં આવીયોરે, ચૂલુમિસિ જોવા ખંતરે;
 મેં તુમને ઇલાં દેખીયારે, લાંગી મુજ મનની જાનરે. લ૦ ૧૬
 મુડો-કુમરી વાતો કરેરે, મટી સવળાં કામરે;
 દાસ એકવીસમી એ કહીરે, ગંગવિજય અલિરામરે.

લ૦ ૧૭-૪૮૩

કુહી.

હમ મુડો કુમરી જોલુ જણા, કહે વિતક હે વાન;
 સૂણી સાદ આવી તિહાં, દાસી જોવા તામ. ૧

૧-મુલમાં "સાંભલી" છે, હીંદુ નહીં હાગવાથી "સાંભલ્યા" ક્યું છે.
 ૨-સફળ, ફળકુલ. ૩-ટોળા. ૪-મિસે, ચુનવા ખાનાથી.

દીઠા સુક નવલો કા આવીયો, દાસી બોલે' બોલ;
 મધુવાણી પુકુંદા આગલે', ભાંખે વચન અમોલ. ૨
 સુણ પુકુંદા એક વાતડી, એડી કુમરી સલજ્જ;
 કુમરીનું મન ફેરવા, આગ્યો સૂડો સકજ્જ. ૩
 સુણી પુકુંદા જોવા ધસી, નેયણે' તે સૂડો દીઠ;
 દેખીને ખુસી થઈ, જૂં તરસ્યાં પાણી મીઠ. ૪
 કહો કિર તુમે કિહાં રહો, કિસ્યું તુમાર વન ?
 વચન ચતુરાઈ દાખવો, સાંભલી હુવે મન ૫
 શુક કહે' સ્યું કહીઈ વારતા, ભલાં ભલું કહેવાય;
 તે સુણતા માતજ, રખે' કાઈ દુહવાય. ૬=૪૮૯

ઢાલ—થારો નગર ભલો જોધાણો રાજજી, એ દેશી.

કહે' વેશ્યા તેણીવાર સજાજી, તુમ્હવાણીઈ અમ્હો રીઝીયેંજી;
 જિમ બૂખાં મોજનસાર સૂં તિમ તુમ ગુણરસ પીજીયેંજી. ૧
 કહે' કિર મોટા નરપતિ માવજી વિઠમ-લોજ જોવા નિર્મેજાંજી;
 નાવી વસુધા તેણે સાથ માં તેપણિ મૂકી ગયાં એકલાજી. ૨
 વળી મુજસરિખો જોય માં જે જગમાંહી પરગડોજી;
 જે! રાવણસરિખો રાય માં તે લાંકા મૂકી ગયાં એકલીજી. ૩
 કહુ છું ખરું હું એહ માં સુકૃતપુણ્ય તમે સંચળેજી,
 રૂકું કિજે તિહાં તિહાં જેહ માં પાપે લોક ન 'વંચળેજી. ૪
 વળી નિચ રસગતિ દુ ખદાય માં તેહનો સંગ નિવારીયેંજી;
 રાખો રહંસગતિ સ્વભાવ માં પુણ્યે'કરી મન વારીયેંજી. ૫

૧-હમશેા નહીં ૨-સંગત. ૩-જેમ હંસ સારથીત દૂધને પાણીમાંથી ખેંચી લે છે તેમ, તમો પણ હે માતા! આ તમારા આચરણ છાત્રીને પુણ્યરૂપ સારનેજ સંગ્રહો. એ યુક્તિ. જેમ સર્વ ચાસને છાત્રી હઈ મોતીનો કતમ ચારોજ હંસ ચરે છે તેમ, તમો પણ પુણ્યરૂપી ચાસનેજ ચરો. આવી બે યુક્તિવાલો કાવાયં યાય છે.

કહે વેસ, એ કુલે આચાર સડાણા ઉચનીય અમે આદરૂં;
 કહે સડો, અશ્યાસ માતાણ । તોપણિ ધર્મ હિયે ધરોણ. ૬
 સડાવયને રંણ વેસ સડાણ ! ધર્મમારગ રૂડો દાખીયોણ;
 સડા ? રહો તુમ્હો મુજગેહ સૂં છેહ દાખૂંતો પ્રભુ સાખીયોણ. ૭
 હા હું માત રહું તુમ્હ પાસ માં અવર દુખ સર્વે પરિહરૂં;
 રહો સડો અણિકા પાસ સૂં કરાવ્યું સોવન પગરૂં. ૮
 આપ્યો કુસુમશ્રીને હાથ સૂં પ્રતિપાદણા રૂડી રાખજોણ;
 તુમ્હો લેજો ખબર વિશેષ સૂં જોઈએ તે મુખે માગજોણ. ૯
 ધમ સુખી ગઈ તે વેસ સૂં ધરના કામ જે નિવહેણ;
 હવે, કુમરી બેલી વાચ સૂં કહો સીલવત મુજ કિમ રહેણ ? ૧૦
 ધણે કબટે રાખ્યું વ્રત સૂં અવિધી ? કરી પટમાસનીણ;
 તે પૂરા થઈ મુજ આજ સૂં હવે । શી કરવી આ સાસનીણ ? ૧૧
 તવ સડો કહે સૂણો માય માં શી ચિન્તા તુજને પડીણ ।
 હું રાખ્યસ નિજ યુદ્ધિ વ્રત માં કહી યુદ્ધિ જગમાં વડીણ ૧૨
 હસો બોલો રમો આણંદ માં મુજ છતાં ચિન્તા શી તુજનેણ;
 તે માટે કરો ધમંડ માં તુજ સીયલની ફિકર છે મુજનેણ. ૧૩
 સડા । પતિવિણ કિમ સુહાય સૂં શી કરહે તે કરો કથીણ;
 સડા । પાદદેવી કહું જેહ સૂં તે મિલતું દીસતું નથીણ. ૧૪
 કહે સડો મ કરો દુખ માતણ, વિલહો મિલશે તુજ વાહલોણ;
 હું જિહાં લગે છું તુમ પાસ માં તો કાં ? દુખ મનમે લહોણ. ૧૫
 કહે કુમરી માહરે ભાગ સૂં તું આવ્યો દેશવર ફિરીણ;
 મુજ દુખીઆનો આધાર સૂં તેં લલે વાચા એ(વા)વરીણ. ૧૬
 સડો કહે કોઈ કરરયું યુદ્ધિ માં યુદ્ધિ કારજ સહુ સીએણ;
 યુદ્ધિમાન અરિના લાજે માં ગઠ ગામ યુદ્ધિ તે લીએણ. ૧૭
 જો ? ધનવત્તીએ કાધ યુદ્ધિ માં તો સીલવત રાખ્યો આપણોણ;

જગ શીલરત ગુણુખાણુ માં સદ્ગતિકરે થાપણેાજી. ૧૮^૭
કહે ધનવતી તે કૌણુ સૂઝાજી! કિમ શિલવ્રત તેણે રાખીયેજી;
કહી બાવીસમી દાલ રસાલ સૂં ગંગે કહે પ્રભુ સાખીયેાજી. ૧૯=૫૦૮

ફૂલો.

સૂડો કહે' સૂણો માતજી, કહું તેનો વૃતાંત;
નિદ્રાતજી મુજ આગલે', ખેસો થઇને શાંત (સંત). ૧

(ધનવતીનામ અંતર વૃતાંત.)

નગર રતનપુર ગુણુનીલો, રતનસેન જૂપાત્ર,
અરિગજન સિંહસમો, પ્રજાતણો પ્રતિપાલ. ૨
તે નયરમે વ્યવહારીયો, વસે સુન્દર ઇન્દ્ર,
ધનદત્ત નામે બહુ ગુણી, દયાતણો ગુણુ સસ. ૩
વ્યવહારીમાંહી વડો, તે સેઠ ગુણુખાણુ,
રચણે ધણું વધહો, દ્રવ્યનણો નહી માન. ૪
ગુણુસુંદરી તસ ભારજી, રૂપકળા સધુત;
પૂરવપુણ્યસંયોગથી, પાખીએ એહ વિકલત. ૫
તસ નંદન જગ વલ્લહો, ધનસુન્દર શુદ્ધિવંત;
ધનવતી ધર્મે ૧આગલી, છે પ્રીયા ગુણુવત. ૬
માત-પિતા આયુ પાલીને, પહોંતા સરગમઝાર;
હવે જે થયું તે સૂણો, સરસ કથા અધિકાર. ૭=૫૧૫

હાલ. બિંહલીની દેશીચે. સુરતી તેરીખે, અથવા; માંકણુ
મૂછાલે, એ રાગે.

ધનસુન્દર કરય વિચાર, કોઇ કરીયે મોટો રોજગાર; મનમે હર્ષ ધરી;
ઉઘમ લાધી દાલિદ્ર નાવે, ઉઘમે મનચિત્યુ પાવે હો મનમે હર્ષ ૦ ૧

ધર એહાં કારજ નવિ સીઝે, કાષ્ઠ નવલ ઉપાય કરી જો હો; મનમેં ૦
 એકવાર પ્રદેશે જાળી, તો લક્ષ્મી બહુલી લાળી હો; મનમેં ૦ ૨
 વાહણની કડ રે સજઈ, બહુ લડ કીયાણા ૧ઘીત લાધ હો; મનમેં ૦
 દેઈ વસ્તુ વાહણુ લરીયાં, પરદ્રીપેં જાવા પરવરીયાં હો; મનમેં ૦ ૩
 શીખ માંગે નારી પાસે, દો આણી મનમે ઉલ્લાસેં હો; મનમેં ૦
 પ્રદેશે જાધ વેહલા આવશું, મત થાઓ ગેહલા હો; મનમેં ૦ ૪
 વલતું ત્રિયા કંતને લાખેં, તુમ્હવિણુ ધનરસ કુણુ આખે હો; મનમેં ૦
 પરદેશ જાવા સ્યૂં આહો, ધન યોવનના લ્યો લાહો હો; મનમેં ૦ ૫
 ધરલક્ષ્મીતણો નહીં પાર, ૨વિલસી સફલ કરો અવતાર હો; મનમેં ૦
 એકલડી મૂકીને સ્વામી, કિમ જાએ અંતરયામી હો; મનમેં ૦ ૬
 મુજ સાર કહો કુણુ કરશે, તુમ્હવિણુ મુજ કૌણુ પાંચ ધરશે હો; મનમેં ૦
 તુમ્હવિણુ દિન કિમ જાએ! ૩ખિણુ વરસસમે વડ થાએ હો; મનમેં ૦ ૭
 તુમ વિરહો હો ખિણુ ન ખમાએ। તુમ્હ દીઠેં હરપજ થાએ હો;

પ્રીતમ પ્યારા;

માંછલડી તલપેં વિણુ પાણી, તિમ તુમ્હવિન કિમ ધરં ધીર હો; પ્રીતમ ૦ ૮
 પિહરીયામાં માન ન હોએ, કહે અપરાધ ન સદ્દો કાએહો; પ્રીતમ ૦
 એતો બિચારી અખળાખાળા, પીઠિવિણુ કહે સહુ સંસારહો! પ્રીતમ ૦ ૯
 જેણે માથે પ્રીતમ ગાળે, જે નારી કરે તે જાળે હો; પ્રીતમ ૦
 ટેક ધરી સહુરયું ખોલેં, ગણે સહુને તૃણખલા તોલેં હો; પ્રીતમ ૦ ૧૦
 જે ત્રિયાને પીઠિતું અપમાન, સારે ગધ સહુ સુધ સંલેન

(સાન હો), પ્રીતમ ૦

જીવતી તે મૂંઝ સમાણી, ધમ કહે ધનવતી હિત આણી હો;

મનમેં હર્ષ ધરી. ૧૧

વલતું પ્રીતમ કહે સૂણો નારી, ઉતમ નારીના આચાર હો; મનમેં ૦
 એકવાર પ્રદેશે જાસ્યુ દેઈ લક્ષ્મી વેલા ધર આસ્યું હો; મનમેં ૦ ૧૨

ન કરો દ્વિકર લગાર, તું છે માહરે પ્રાણુધાર હો; મનમેં
 ઇમ કહી સમજવી નારી, શીખ દીયે હવે પીઠને પ્યારી હો; મનમેં ૧૩
 પરદેશે તુમ્હે સીધાવો, બહુ લાલ કમાઈ ધર આવો હો; મનમેં
 નિશ્ચિત થઇ મન રહેજો, મુજ અબલાને ચિત્ત ધરજો હો; મનમેં ૧૪
 કુશલ ખેમનો પત્ર વહેલો, મોકલજ્યો તુમ્હે અત્ર હો; મનમેં
 ધણું શું । કહીયે કંતા । રખે અર્ધ રહેતાં નિશ્ચિતા હો; મનમેં ૧૫
 તુમ્હ ગુણુમાલા ગુણુસ્યું, વલી કુશલ સંદેશો ધુણુસ્યું હો; મનમેં
 હાલ ત્રેવીસમી લહલેતી, ગંગાવિજયે કહી મન ગમતી હો.

મનમેં હર્પ ધરી, ૧૭=૫૩૧

હુંહા

શીખ માંગી કુમર ઉઠીયો, આવ્યો શહેરમઝાર;
 ૧ પ્રોહિત મિત્ર અછે લલો, ગયો તેહને દ્વાર. ૧
 પ્રોહિત ભાખે કહો મિત્રજી, કિમ આવ્યા ગુણુઠર ।
 કામ ફરમાવો મુજભણી, તે કહું શીરને જોર. ૨
 કુમર કહે સજો મિત્રજી, જાઉં છું પ્રદેશ ।
 શીખ માગેવા તુમ્હભણી, આવ્યો નિકહ નિવેસ. ૩
 ગૃહે ચિન્તા તુમ્હે રાખજ્યો, લેજ્યો સાર સંભાલ;
 જોયે તે આણી આપજો, એ છે અબલાખાળ. ૪
 ધરભલામણુ પ્રોહિતને, દીધી કુમરે પ્રસિદ્ધ;
 કુટુંબશું શીખ માગીને, કુમરે પ્રયાણુ તે કિદ્ધ. ૫
 વાહણુ હકાર્યા વેગસ્યું, વાયુ વાય સુવાય;
 સફૂતણે જોરે કરી, જલમેં આલ્યા જાય. ૬
 ૨ અનેકમે જાતાં થકાં, પહોતાં કાંતિનયર;
 વાહણુ નાગર્યા હેજશું, નિરખી મોટું શહેર. ૭
 અમૂલક ભેટ લોઈ કરી, પહોતો રાજદ્વાર;

ભેટ મૂકી રાય આગલે, પ્રણમી કરે જીહાર. ૮
 કુમર ચાતુરી દેખીને, નૃપ ધરે બહુ પ્યાર;
 બહાણુદાન મૂકી દીધો, મુખે કરો વ્યાપાર. ૯
 નૃપનો આદર પામીને, ખુસી હુઓ કુમાર;
 વસ્તુ વેચે મૂલવે, ઉપાજે લાભ અપાર. ૧૦=૫૪૧

હાલ. -હાનો તે નહાનો નાહસોરે, એ દેશી.

હવે બારી ખેડી નિજ મન્દિરે, પાઉના કરે ગુણગ્રામ;
 સનેહી સાંભળોરે.
 શીયલવ્રત પાલે નિરમલોરે, દેનચુરું લીધે નામ. સનેહી ૧
 એહવે કુમરમિત્ર આવ્યો ધરે, ને વા કુમરી સુદ્ધિ; સનેહી
 બોલે મીઠા બોલડારે, બેધયે તે કહો મુદ્ધ. સનેહી ૨
 તુમંચી ભલામણ મુજનેરે, દેઈ ગયો તાહરો કંત; સનેહી
 તે મન મોહન માહરોરે, છે સાચો મુજ સંત સનેહી ૩
 માટે હું તુમ્હભણીરે, પૂછવા આવ્યો આજ; સનેહી
 ફરમાવો કાંઈ ચાકરીરે, કરીયે તુમ્હતણું કાજરે. સનેહી ૪
 લાજ કરી કુમરી કહેરે, તુમ્હ આવે રૂડાકામ; સનેહી
 આસન આપ્યું બેસવારે, પ્રોહિતને અભિરામ. સનેહી ૫
ધનવતી કહે સૂણો સાહિબારે, આજ હીડે હરપ અપાર; સનેહી
 પાવન થયું મુજ આંગણરે, દીઠે તુમ્હ દીદાર. સનેહી ૬
 તુમ્હ દરિસણથી માહરોરે, સફલ થયો અવતાર; સનેહી
 કરૂણા કરી મુજઉપરિરે, આવ્યા ને લેવા સાર. સનેહી ૭
 ઉત્તમ ! ગુણે ને આગલીરે, તે કિમ દીહો છેહ; સનેહી
 તરૂંચર વેલતણી પરિરે, આવે તો રાખો નેહ ! સનેહી ૮
 મીઠેવંચણે સંતોષીનેરે, કર્યો પ્રોહિત રળિયાત; સનેહી
 હવણા કાંઈ જોતું નથીરે, જ્યોત્યે તારે કહેતું તાત. સનેહી ૯

જાઓ પધારો સાહિબારે, વલી આવજો એણે આવાસ; સનેહી૦
 દિનદિનપ્રતિ માહરીરે, લેજો ખગર સુવિલાસ. સનેહી૦ ૧૦
 પ્રોહિત ગયો ધર આપણેરે, મન ધરતો ઉમંગ, સનેહી૦
 એ સુન્દરી વસ્ય માહરેરે ! સહી થઇ નિઃશંક ! સનેહી૦ ૧૧
 'મનમેલો કરસ્યુ' એહથીરે, બનવું છે જો કિરતાર; સનેહી૦
 જિમ તિમ એહને કંદમારે, નાંખીસ્યું નિરધાર. સનેહી૦ ૧૨
 એ ત્રિયા આગે નાંખીયેરે, ઉર્વેશીને રૂઢિવાય; સનેહી૦
 એ સરખી જગડા નહીરે, રૂપતણે અંબાર. સનેહી૦ ૧૩
 મનુષ્યપણું હવે માહરેરે, સદ્ગુણ કહું એકવાર; સનેહી૦
 તો જીવિત લેખે ગણુરે, એ વિષ્ણુ સૂનો સંસાર. સનેહી૦ ૧૪
 ભલામણુ ભલે પામીયોરે, મિત્રતણે સુપસાય; સનેહી૦
 ૪આસ્યા ૪મરૂ જેવડીરે, રાખે છે મનમાંહી. સનેહી૦ ૧૫
 એહવું પ્રોહિત મનચિતવેરે, પશ્ચિ પાણી વહેસ્યે ઢાલ; સનેહી૦
 ગંગાવિજેયે હેજો કહીરે, ચોવીસમી ઢાલ પરસાલ.

સનેહી સાંભલોરે. ૧૬=૫૫૭

કુહી.

પ્રોહિત કપડી અહનીસે, આવે સુન્દરી પાસ;
 એલે વચન લાસ્યપાલના, ઉભો કરેય વિખાસ. ૧
 રો ત્રિયા મુજઉપરિ, કિમ નથી ધરતી રાગ?
 હું તુજને ચાહું અધુ, તાહરું પૂરણુ ભાગ ! ૨
 રાય માને મુજને ધણું, ગુરૂ કરી પૂજે નિત;

૧-મનમિલાપ. ૨-હમા ૩-આસ્યા. ૪-મેરૂપવંત.

૫-કવિ કહે છે કે, પુરોહિત ધનવતી માટે મેરૂસમાન આશા રાખે છે
 પણ પાણી ટેકરીપર હવે ચઢતું નથી, પણ ન્યાં ઢાલ હોય ત્યાંજ ઉતરી
 જઇને પતીરૂપ સમુદ્રનેજ ભેટે છે. તેમ સતીથો પણ સ્વપતિનેજ આહે છે.
 પાપ ટેકરીરૂપ અન્ય યુરૂપને નિહાળતી પણ નથીજ,

સહુ જગને હું વલ્લહો, તું કિમ ન ધરે ચિત. ૩
 તાહરે વેપતે હું મિલ્યો, તું મિલ્લી મુજ વખત;
 ફિર અવસર નહિ મિલે, માનો કરીને સત. ૪
 સરિખા સરિખી જોડલી, પામીઈ પુણ્યપસાય !
 કહ્યું માનો હવે માહરું, રાખી પ્રીતિ સઃવય(સાવજી!) ૫
 અમ્હુ ગરીઆઉપરિ, રાખો ૧અનિહુ નેહ;
 ચાહે તેહને આહિયે, ધમ કિમ દીજે જેહ. ૬
 વચન સૂણી પ્રોહિતનાં, ધનવતી અમદી ચિત;
 દિનપ્રતિ આવે મુજ ધરિં, આજ કાલ વે અર્જીત. ૮=૧૬૪

હાલ. દેવર ! દર ખડા રહો, લોકા ભરમ ધરેંગા, એ દેશી.

ધનવતી મનમેં એમ વિસ્માયે, કિમ રહેસ્યે મુજ આપ;
 મુજ પીઠિ જોલે ! ભેદ ન જાણ્યો, કેડે ચૂક્યો સંતાપ.
 - પ્રોહિતજી અલગા રહોને. આંકણી૦

જોલો વિચારી જોલ, એહવાં વચન મ કહોને;
 થઈ નિગુણ નિટોલ, પ્રોહિતજી અલગા રહોને. ૧
 તુમ્હે મુજ પીઠિના મિત્રભાવે, તેણે મુજ જયેઠ કહાવો !
 વડો જયેઠ તે પિતાસરિખો, તો એહવું ચિત ક્યાં હાવો.
 પ્રોહિતજી૦ ૨

વળી તુમ્હેને ધરભાર સૂંપીને, મુજ ચૂકી તુમ્હે સાર;
 તેણે તુમારે હાથે કરીને, શરમ રાખો વાર ! પ્રોહિતજી૦ ૩
 હું ! તુમ્હેને પિતા કરી માનું, તુમ્હે મુજ પુત્રિ જાણો;
 અધટતાં ચવાયક ધમ કિમ લાખો ? અહો ! પ્રોહિત
 ગુણખાણુ ! પ્રોહિતજી૦ ૪
 વલતું કુમુદિ પ્રોહિત જોલ્યો, એ અધટતું કિમ લહિઈ ?

નિજ અંગથકી જે ઉપની, તેહને પૂતરી કહીધ
 સુન્દરી સાચું માનો, એહ અમ્હારી વાત. ૫
 હિત કરીને તુમ્હને કહીયે, માનો અમ્હ વચન
 મુજ મન મિલવા વાંચ્છે તુજસ્યુ, જ્યું ભૂખાચાહે અન ।
 સુન્દરી ૦ ૬

ધણું સ્યું કહીયે તુમ્હને સુન્દરી, પ્રીત ધરી કરણા કીજે;
 જેહવો વાઉ વાયેં જગમાં, તેહવો ૧આડો લીજે. સુન્દરી ૦ ૭
 નીપટ એકગૂ નરિતાણી જે, એવડો હઠ ન કીજે;
 કરણાકટાક્ષે હેત ધરીને, મુજસ્યું લાહો લીજે. સુન્દરી ૦ ૮
 આ જોગવાઈ દિર નહી, આ છે અવસર રડો;
 મ્હારાસમ તમ્હે સાચું માનો, નથી કહેતો કાઈભૂડો. સુન્દરી ૦ ૯
 ઉઠો સાહેલી ગુણગેલી હેજે, કહું હમારું માનો;
 ૨લાણાખડહલ હવે ન ખમાયે, પછે કરજ્યો મન માન્યો.
 સુન્દરી ૦ ૧૦

અપલપણું મુજ મનહું તુજસ્યું, રૂપ દેખી લલચાણું;
 ગુણવંત દેખી આદર કીજે, એ જગલોક ઉખાણો, સુન્દરી, ૧૧
 કહું મ્હારું જે નહીં માને, તો પામીશ મન દુઃખ;
 રળિયાતઘર્ષરાજ કરો મુજને, જે વાંચ્છે જીવ સુખ । સુન્દરી ૦ ૧૨
 ધનવંતીએ જાણું એ છે પાપી, લોપેં શીત-આચાર;
 હવણું એહને મીઠવણું, સંતોષું નિરધાર, પ્રોહિતજી ૦ ૧૩
 રે ! પ્રોહિત ધમ કાં આકલા, હોવો છો નિપટ લિગાર;
 તુમચા કચનથી હું નથી અલગી, સાંભલી હુઓ ખૂસીઆલ.

પ્રોહિતજી ૦ ૧૪

૧-આહું, ઓહું જે પ્રકારનો પવન વાતો હોય તેવાજ પ્રકારનો
 ઓહો પણ લેવાય. ૨-લાણાકપર જમવા બેસતી વખતનો સગાઓનો ખખડાક
 જેમ થાય નથી, તેમ આ વખતનો તમારો નકાર પણ થાય નથી.

જે કહેસો તે કરચું હમ્હે, સાહિજ શીરને જોરે;
ઢાલ પંચવીશમી પૂરી લાખી, ગંગવિજયે મનને કાઠે.

પ્રોહિતજી અલગા રહોને. ૧૫=૫૭૯

કુંહા.

સતી લાંબે પાપીજીને, અહો પ્રોહિત મુવિલાસ;
તુમ્હસમાન માહરે કો નહિ પૂરું મનની આસ. ૧
પહિલે પહોરે આવજો, રાખી મનમેં ચૂંપ;
રખેં તમે વિસારતાં, કહું છું વચન અનૂપ. ૨
એહવાં વચન સાંભલી, લ'પટી હુઓ ખુસીઆલ;
મનચિંત્યા મનોરથ ક્ષયા, મરણ ભયે તત્કાલ. ૩
સીખ માગી આવ્યો ધરેં, તે પ્રોહિત નિઃલજ્જ !
હુંસ ધરે જવાતણી, કરેં સામગ્રી સજ્જ. ૪
સ્નાન મજ્જન ભલિપરિં કરી, ચૂઆ ચંદન ચાવ;
પહેર્યો વાઘો કસમસ્થો, કેસરમેં ગરકાવ. ૫
મેત્રા મિહાષ અતિ ધણી, વધી લીધાં ફેફળપાન;
પ્રહર રાતિને આ(મા)જને, જલું છે નિરવાણ. ૬=૫૮૫

ઢાલ. મુજરો માનો જલિમ જાટણી, એ દશીયે.

હવેં ધનવતીજી મન ચિંતવે, કરવો સ્થાયે ઉપાય,
એ લ'પટ ધરે આવસ્યે, કિમ રહે શીલ ^૧સૂભાય. ધનવતી ૧
શીલ રાખેવાને કારણે, કરું કેઈ આય-ઉપાય;
શીલ ખડે નવિ ઉગરે, નિફળ જનમ તે થાય. ધનવતી ૨
સા સતીજી સાહસ ધરી, ^૨દુર્ગપાલને પાસ;
દુર્ગપાલે દીડીજી આવતી, અનોપમ કેઈ વિલાસ. ધનવતી ૩

કરી પ્રણપત્ય ઉભી રહી, કરજોડી કહે' તામ;
 અરજ સૂણો એક માહરી, રાખી મનહુજી હામ. ધનવતી૦ ૪
 મુજ પીયુજી પ્રદેશે સીધાવીયા, ભરી વાહણુ મયાલ;
 રાય પ્રોહિતજી આવે દિનપ્રતિ, દેખી અબલાજી ખાલ. ધનવતી૦ ૫
 રૂપ દેખી જીવલવલવે, જિમ તિમ ખોલેજી ખોલ,
 તેડી સમજાવો તેહને, કહી વચન અમોલ ધનવતી૦ ૬
 મુજ અબલા દુઃખ દેખીને, કરો કરૂણા ગુણવંત,
 ઉપગારી હોષજે પ્રાણીયા, તે ઉપગાર કરંત ! ધનવતી૦ ૭
 મુજ શીલ રહે જીતુમવચનથી, માનીસ તુમહતપ્પી પાડ;
 એટલો કાળે જી ઉપગારડો ! જાણીશ તાહરોજી આડા ધનવતી૦ ૮
 તવ દુર્ગપાલજી હસી કહે, એટલું કરસ્યું કાળ,
 વારીસ્યું પ્રોહિત દુર્ભતિ, પણિ મુજ તેડોજી આજા ધનવતી૦ ૯
 મુજ હૈકુંજી હેમલૂંઝી, મોહુ તુજ ગુણુ દેખી,
 નિપટની એડી નનાંખીયે, અમ્હ ગરિયા સામૂ પેખી ધનવતી૦ ૧૦
 તવ ધનવતી કહે દુર્ગપાલને, વિરધુવચન મ ભાસ;
 વીર જાણીનેજી તુમ્હ કલ્પે, આવી કહિવા તુમ્હ પાસ. ધનવતી૦ ૧૧
 માત ઉદરથી જે જન્મ્યાં, તેહને કહિયેજી વીર !
 તુંહી મનમોહન વાલહી, તું મુજ હૈડા હાર ! ધનવતી૦ ૧૨
 રાજી થઇનેજી હા કહો, જાઓ તુમ્હારેજી ગેહ,
 પ્રોહિત તેડીને વારિસું, પણ રાખજો અમ્હસ્યુ તેહ. ધનવતી૦ ૧૩
 સતી ચિતે એ દીસે લંપટી, સ્યુ કહીઈ વારોજીવાર;
 ખીજે પહેરેજી આવજો, એ વાયદો નિરધાર. ધનવતી૦ ૧૪
 એહવાં વયજી સાંભલી, મન હર્ષ્યો દુર્ગપાલ;
 ગગવિજયેજી હેજસ્યુ, કહી જીવીસમી હાલ,
 ધનવતી૦ ૧૫=૬૦૦

કુંહા.

વાયદો કરી દુર્ગપાલસ્યું, આવી 'સચિવને' પાસ;
 કરનેડી મુજરો કીયો, બિભી કરેં અરદાસ. ૧
 સાહિબ ! મુજ અબળાતણી, કરો કોઈ સાર સંભાલ;
 મુજ પ્રીલિટો પ્રદેશડેં, ગયો કમાવા માલ. ૨
 તેણે હું મન્દિર એકલી, રહું છું નિસદીહ !
 તુમ્હ પ્રોહિત કેડેં પડયો, વિરધું ભાખે જીહ. ૩
 'મુજ સાથે એક વારતું, કરો વંછીત ભોગ,
 દે લાહો લખમીતણો, એ છે અવસર યોગ.' ૪
 તે માટે હું તુમ્હલણી ! કહેવા આવી સ્વરૂપ,
 તુમ્હ કૃપાથી સાહિબા ! રહેસે શીલ અનૂપ. ૫
 રંગીરૂઆ સહેજે ગુણ કરે, જસ જગમાં પ્રતીત,
 તે પ્રાણી કડ પાપણુ ગળેં, રાખે કુલની રીત. ૬
 તું ! જગમેં ભલે પ્રગટીયો, દુઃખભંજન પ્રદૂર;
 પરાપગારેં ગગનમેં, પ્રગટેં ચન્દ ને સૂર ! ૭=૬૦૬

હાલ. ચઢળે આખડીયે, એ દેશી.

સુન્દરી કહ્યું તેહરે, માન્યું મેં સાચુરે !-ટેક
 તુજ કુડો નહિ લવલેસરે, પણિ એ નહીં આણુરે !
 સચિવ કહે સૂણો સુન્દરી, સુભગે ! ન રાખીશ મનમેં ઉચાટ;
 તારી ચિંત્યા સર્વે દૂરે વહેસ્યું, ધરો નિજ મનમેં ગહગાટરે.
 માન્યું મેં સાચુરે ! ૨
 પ્રોહિત પાપી તુજને કહે છે, અમ્હેં વારીસ્યું તેહને તેડી;
 પણિ અમન્યું કથન જો ચિત્તમેં રાખો, તો નાંખુ દુઃખ ફેડીરે. માન્યું ૩
 મુજ નયન તો તુજ મિલવા વાંછે છે, વલી તરસ્યેં મુજ જીઓ;

એ અવસર ફિર નહીં પાવો ! જે નથી તુમ્હ ધર પીઓરે. માન્યું ૪
 એહ વચન જે અમચૂ માનો ! તો કરીસ્યું તુમ્હ તણું કામ;
 જે નહીં માનો તોહીપણુ જેરે, કરવું જેઠસ્યેં ભામરે. માન્યું ૫
 ‘દુધ-ડાંગનો’ નાથ દેખાડી, ખીહાવી તે નાર,
 હા કહો મનમે મહેર(હરખ)ધરીને, પછેં જાઓ ધરખારરે. માન્યું ૬
 સા સતી મન ઇમ વિમાસેં, આ ! દીસે કટકી વચ્છનાગ;
 દે દેહનાં મનડાં સમજવું ! જિહાં તિહાં દીસે છે આગરે. માન્યું ૭
 ફિરી ધનવતી સચિવને ભાંખે, જે કહ્યું તે અમ્હો જાંણુ,
 પણિ અમ્હ આગળ એહવાં વચણાં, કહિવા કિમ જીભે
 આંણુરે. માન્યું ૮
 માહરા મનમાં હુ ઇમ જાણુતી, જે રૂડા દીલાસા દેસ્યે !
 દુષ્ટ પ્રોહિતને વારી માહરં, ભાઇ થઇ કામ કરસ્યે. માન્યું ૯
 તેતો તુમ્હે તુમ્હારો ધરમ ન રાખ્યો, મતલબ કરવા ચાહો,
 મુજ અબલાની વાહર નવ કીધી, કુડે દીલાસેં વાહોરે. માન્યું ૧૦
 સચિવ કહે સૂણુ સુન્દરી તાહરં, અમ્હો કહ્યું કરસ્યું સીરને જેરે;
 અમચું કયન જે એટલુ કરસ્યો, તો કિમ થઇશુ નિઠોરરે. માન્યું ૧૧
 આજથકી નિશ્ચિતા રહેજો, ન કરસ્યો ફિકર લિગાર;
 પ્રોહિત પાપી તુમ્હ કેડે પડીયો, તે નહીં આવે તુમ્હચેં દુઆરરે.
 માન્યું ૧૨
 પણુ અમ્હઉપરિં તુમ્હો મહીર ધરીને, બોલોજી અબલાબાલ !
 તાહરે સલણુ મોહડેં બોલો ! મનકું થયું ઢકચાલરે. માન્યું ૧૩
 ધનવતી ચિંતે એ લપટી ! હવેં આ ઉપાય તે કીજે;
 જિમતિમ એહતુ મન સમજવા, કાંઈક ઉત્તર દીજેરે. માન્યું ૧૪
 તુમચાકથનથી હુ નથી અલગી, ના ! અમ્હે નથી કહિતા;
 પોહર ત્રીજે આવજો તુમ્હો, જવ મારગ રહે વહિતારે. માન્યું ૧૫
 વાયદો કરી તિહાંથકી નિસરી, આવી નૃપને પાસે;

ઢાલ સત્તાવીસમીએ લાખી, ગંગાવિજયે મનને ઉઘાસે રે. માન્યું ૧૬

કુંહા.

હરપધરી રાય આગલે ઉભી કરે અરદાસ;
કરે પ્રણિપતિ કરજોડીને, લાખે વચન વિલાસ. ૧
તું મહારાય વખતે વડો, અરિલંજણ સરદાર;
પરદુઃખટાલણ પરગડો, નોધારા-આધાર. ૨
તું, માય તું; તાત તું, તું અંધવ ગુણ જાણ;
પરજાપાલણ ગુણનિહો, જિમ નિજ છોડસમાન. ૩
તાહરી તુલના કૈણ કરે? તું સમાન નહી કાયા!
વાક્યવછલ હરિચન્દ્રજિસે, ભૂજળલિ લીમજ્યુ હોય. ૪
તુ મહિપતિ! ચાર પ્રતપન્યે; જિહાં લગે ચંદ સૂર!
જસપડ હો તુજ ચિંહુ દિસે, વાળે મહિધર ભૂર. ૫
ધન જનની તુને જનમીયો, પ્રજાઉપર ધરે રાગ;
તુજ મુખ લલેમે નિરખીયો, માહર પૂરણ ભાગ! ૬
તે માટે સૂણો રાયજી, કહુ દુઃખની મુજ વાત;
ભૂધવ કહે સૂણો સુન્દરી, કહો મુજ આગે સત. ૭=૬૨૯

ઢાલ. બીજા મારની, રતનકુંવર મુખ સાંકલોરે સાહિબા!

એ દેશી.

નરપતજી હો! ધનવતી કહે, સાંકલોરે સાહિબા !
મુજ પીતક તું અવધાર, વયણ માનો સયણ વાર;
નરપતજી હો ! મહોટા આગે કહતાં થકારે સાહિબા !
ન પામીયે દુઃખ લિગર, વયણ માનો સયણ વાર. ૧-ટેક.
નરં ઝગીરૂંધ્રપ્રહી છે મેં બાહડીરે સાં તો મુને સ્થાની ખોટ વયણ
નરં ઇશ્વરપ્રતાપે પોડીયોરે સાં દે વાંધ સાહમી દોટ વયણ ૨

- નર૦ તિમ તું મુજ સિર ગાજતેરે સા૦ કૌણુ જુએ મુજ સનમૂખ વય૦
 નર૦ પ્રોહિત તુમચો પાપીયોરે સા૦ મુજ કડે પડ્યો એ દુઃખ વય૦ ૩
 નર૦ મુજ પ્રીલિડો પ્રદેશડેરે સા૦ ચાલ્યા ધરીને ચૂપ વય૦
 નર૦ પ્રોહિતમિત્ર જાણી કરીરે સા૦ લલામણુ દીધી અનૂપ વય૦ ૪
 નર૦ તું જાળે ધર માહરેરે સા૦ લેજે સાર સંભાલ વય૦
 નર૦ જેજેછયે તે આપજયોરે સા૦ યીવર ભૂપણુ માલ વય૦ ૫
 નર૦ અમ્મો આવીને આપસ્યુરે સા૦ જે યાસે તુમ્હયા દામ વય૦
 નર૦ મિત્ર જાણીને એટલુરે સા૦ કરજો અમયું કામ વય૦ ૬
 નર૦ એહવું કહીને સિધાવીયારે સા૦ મુજ પીઉડો પ્રદેશ વય૦
 નર૦ હુંસ ધરી મનમે ધણીરે સા૦ ઉપાર્જવા લાભ વિશેષ વય૦ ૭
 નર૦ મુજ પીડિના કલાંચકીરે સા૦ આવે મન્દિર નિવેસ વય૦
 નર૦ ખખર પુછી નિત માહરીરે સા૦ તુમ્હ પ્રોહિત સુવિસેસ વય૦ ૮
 નર૦ રૂપ દેખીને મોહિયોરે સા૦ બોલે આલપપાલ વય૦
 નર૦ એકલડી મુજ જાણીનેરે સા૦ કરે નયણુનો ચાલ વય૦ ૯
 નર૦ કામી થઇને વિલવિલેરે સા૦ વલી કરે ધણા નીહોર વય૦
 નર૦ કામીનર હુયે આકલારે સા૦ ન જૂયે ઠોર કઠોર વય૦ ૧૦
 નર૦ સઘર માંડી ધોલવારે સા૦ વલી બોલે મીઠાં બોલ વય૦
 નર૦ કથનકારી હુ તાહરોરે સા૦ મુજસ્યુ કરો રંગરોલ વય૦ ૧૧
 નર૦ લટપટ કીધી ધણી મુજસ્યુરે સા૦ મુજસ્યુ બોલો અબલા
 બાળ વય૦
 નર૦ મેં ગણુકાર્યું કેા નહીરે સા૦ તવ બોલ્યો થઈ વિકરાળ વય૦ ૧૨
 નર૦ રોત્રિયા કિમ નથી બોલતીરે સા૦ શુ થઈરમ્મું નિહોર વય૦
 નર૦ હઠ કીધેં કિમ ચાલસ્યેરે સા૦ જાણુંછુ તાહરો જોર વય૦ ૧૩
 નર૦ માનો વચન તુમ્હે માહરુંરે સા૦ કહીયે છીયે થઇ સેણુ વય૦
 નર૦ જોરે વ્રત તાહરું જાણુંસુરે સા૦ જો નહી માનો મુજ વેણુ વય૦ ૧૪

નર૦ ઇમ કહીને તે ઉઠીયોરે સા૦ ગયો પોતાને ગેહ વયણ૦
 નર૦ એહ વીતક પ્રેહિતનુંરે સા૦ કહ્યું તુમ્હ આગેં ધરી નેહ વયણ૦ ૧૫
 નર૦ જો તુમ્હે બાંહ ઝહી રાખસ્યોરે સા૦ તો રહસેં શીલ-આચાર
 વયણ૦

નર૦ ગંગાવિજયેં કહી હેજસ્યુરે સા૦ અઠાવીસમી ઢાલ રસાલ
 વયણ૦ ૧૬=૧૪૫

કુહા.

તે માટે મહારાયજી હે, કરો કચ્છા જગદીસ;
 તુમ્હ ગુણમાલા ઉપગારની, ગુણસ્યું રાતિને દિસ. ૧
 એ ઉપગાર છે મોટકો, એ સમો નહીં કાય !
 મુજ વ્રતરખોણું કરો, તો જસ જગમેં હોય. ૨
 ભૂપતિ મનમે ગહયર્થો, નિઃમૂણી કુમરી વાંણ;
 મનથપી ઇમ ચિંતવે, આ કુમરી શુદ્ધિનિધાન. ૩
 વલતું નૃપતિ બોલીયો, સુણી સુન્દરી તુજ વયણ,
 દુષ્ટ પ્રેહિતને વારસ્યું, પણિ મુજને કરવો સેણ. ૪
 મુજ આગેં પ્રેહિતનો, સ્યો ગળ્યો કહેવાય !
 મરડી બાંધું તુજ આગલેં, કહે તે કરું ઉપાય. ૫
 પણિ એકચિતસ્યું મુજસ્યું, રાખો અંતરરાગ;
 હું મોલો તુમઉપરેં, તાહરું પૂરણ લાગ ! ૬
 ના કહે નવિ ચાલસ્યેં, અહો ! સુન્દરી ગુણગેહ;
 તેડા તુમ્હે નિજમન્દિરે, હીયડે આંણી નેહ ! ૭=૧૫૨

હાળ. ગારી માહરી ! છાડા ઘોડલાની વાઘરે; લશ્કર
 વહી ગયુરે, એ દેશી.

સાહિબા માહરા ! ધનવતી બોલી તામરે રાજિન્દ સાંભલોરે,
 સાહિબા માહરા ! એહવું બોલો કાં આમરે રાજિન્દ સાંભલોરે;

- સાં તુમ્હે છો પિતાને હામરે રા; સાં તો ! એવડી શી ધાલો હામરે રા. ૧
- સાં છોરૂંકિપર સી કુમિટરે રા; સાં રાખીયે રૂડી દ્રીઠરે ! રા;
સાં વાડ જો ચિલડાં ખાયરે રા; સાં તો ૧ ધણુપુકાર કિહાં જાયરે રા. ૨
- સાં પુરના નાથ કહાવોરે રા; સાં મનમેં એહવુ શુ લવોરે રા;
સાં જે આવ્યા આપણે હિપરે રા; સાં તિણસ્યં લાલચ કરવી
થોયરે રા. ૩
- સાં જો તુમ્હે મન લલચાવોરે રા, સા. તો કરિસું કિહાં જમદાવોરે રા;
સાં તું ! મુખ એવી શી વાતરે રા; સાં કહેવી ન ધટે તુમ્હ તાતરે રા. ૪
- સાં જિહાંથી આવ્યી જોધયે વાહરે રા; સાં તાંહથી આવે
કિમ ધાડરે રા;
- સાં એ રહેવા લો તુમ્હ લાડરે રા; સાં નથી કોષનો તુમ્હ પાડરે રા. ૫
- સાં નિજ ધરણી પરણી હુધ જોહરે રા; સાં તેહને કહી(દી)ધ એહરે રા;
સાં પરનારીને એમરે રા, સાં એહવી વાતો કહીયે કેમરે ? રા. ૬
- સાં તુમ્હે મુજ અંતરવીરરે રા; સાં એ વાતેં થાસ્યો ફકીરરે રા;
સાં પરનારીને પ્રસંગરે રા; સાં તે સુખ ન પામે નિજ અંગરે રા. ૭
- સાં જૂઓ કેયો કીચરે રા; સાં નિજર કરી જો નીચરે રા;
સાં દુપદીહિપર કુદ્રેહરે રા; સાં તો લીમેં ધાલો કુંભીહોરે રા. ૮
- સાં લંકાઅધિપતિ જોયરે રા, સાં સીતા લેધ ગયો સોયરે રા;
સાં રામે કીધો કોપરે રા, સાં રામે કીધો અલોપરે રા. ૯
- સાં પરનારીને જે આહરે રા; સાં રંજન પામે તે ક્યાહરે રા;
સાં આપોપુ (આ યોપુ) વિત જોયરે રા; સાં લોકમેં હાંસી
હોયરે રા. ૧૦
- સાં પરનારીનાં જે પાપરે રા; સાં લાગે તે ભોગવે આપરે રા,
સાં પરનારીને યોગરે રા, સાં પામે નરગનાં ભોગરે રા. ૧૧
- સાં ઇમ હમગત અનેકરે રા; સાં આણો મનમેં વિવેકરે રા,

સાં માનો મુજ કરી ગાંડનરે રા; સાં કહું છું થઈ સેલુરે રા. ૧૨
 સાં ધમ નિઘ્રયો (વ્યો) રાજનરે રા; સાં કહીને કટુઆ વેલુરે રા;
 સાં તોહ ધનવત્તીમું ઓળરે રા; સાં આરે નહી નૃપ રેલુરે રા. ૧૩
 સાં કટ્યાં વચન ચિત્ત લાયરે રા; સાં નોઠી ન સમજેં રાયરે રા;
 સાં તુમ્હચી કિહાં ગઘ મુદ્ધિરે રા; સાં ધાતું ન બનણો દુધરે રા. ૧૪
 સાં હવે આગલે જે વાનરે રા; સાં સાંભલો મૂકી વ્યાધાતરે રા;
 સાં કહી ગંજવિજયે ઓગુણુચીસમી ટાકરે રા;
 સાં હવે જોડમે મહિપાકરે! રા. ૧૫=૧૬૭

કુહા.

નૃપત કહે મુણો મુન્દરી, જે તે લાખયું સત;
 તે સર્વે જાણુ અછું, પણિ મુણ મોરી એક વત. ૧
 તુજ ચતુરાષ દેખીને, રૂપકગાણુ લીણુ;
 તે દેખી આહું અછું, જ્યું આહે જલમીન. ૨
 રાજકાજ મુજ નવિ ગમે, ન ગમે સાર શ્રંગાર;
 ફૂલ તમેલ મ્હે પરહરયા, તુજવિના નિરધાર. ૩
 ભોજન મનજન નવિ કરે, ન કરેં કિસી મન હુંસ;
 એક તુજ પાખેં સુન્દરી, કરેં તો તાહારા સૂસ. ૪
 તે માટે મુજઉપરે, કરો મિલણનો આહ !
 આવો પટરાણી હું કરેં, માનીતી સર્વમાહ. ૫
 કહિ તો સૂરજસાખિ છું ! કહેતો પીળે રોકાસ;
 જીવતાં તો વિસરે નહી, મુઝ્યાં મ દેજો દોસ. ૬
 એહવા વયણુ સૂણી નૃપતણા, ધનવત્તી ચિતે તામ;
 અહો ! અહો ! કામવિટમ્બના, કામથી ન રહે મામ ૭
 રકામવેધ્યા જે પ્રાણીયા, તે વિરલા કે જીવન્ત,

એહવા કામી પાપીયા, જિતે તે મુજ સન્ત. ૮
 સતી કહે સૂણો સાહિબા, જો છે તુમને ચાહ !
 એથે પોહરે આવજો, ધરી મન હર્ષ ઉચ્છાહ. ૯=૬૭૬

હાલ. આજ હજારી દોલો પ્રાહુણો, એ દેશી.

દેષ કુડો દીલાસો રાયનેઈ, આવી ધનવતી નિજ ગેહ;
 સાજન મોરાહે ! જોળ્યો શુદ્ધિપ્રપંચના;—ટેક.
 એ તો કરે મનમેં વિચારણા, ઐઐ એ થયું એહ; સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૧
 મુજ મનમેં હુસ હુતી ધણી, જે રાયથી ટલસ્યેં સંતાપ; સાજન૦
 શીયલમત રહેસ્યેં માહરં, પણિ સાહમું વલગું પાપ. સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૨
 પીઉ પ્રદેશેં તેહનો, કાઈ નાળ્યો મુજ સન્દેસ; સાજન૦
 એ ચિંતા છે મુજને, આ, બીજી થઇ વિસેસ. સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૩
 ફિકર કરે સ્યો ફાયદો, કરીયે કાઇ આય-ઉપાય; સાજન;
 મુખમાં પેસેં કાલીયો, ઉલ્લમ કાધેં ચિત્ત લાય. સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૪
 એહવું વિચારી મેઢીયેં, ચઢી જૂયે તિણીવાર; સાજન૦
 દીઠી પેટી એક સુન્દરં, અનોપમ ૧ગુણ ચ્યાર. સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૫
 તે પેટી હિતારી હેડલેં, મૂકી ઝોરડામળર, સાજન૦
 વૃદ્ધિ પીડાસણુ તેડીને, તેહસું કરેય વિચાર. સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૬
 આઇ તુ મુજ માવડી, ગણુ તું પુત્રીસમાન; સાજન૦
 કારણ તુમ્હે સરિયું અછે; તે કરો થઈ સાવધાન. સાજન૦ જોળ્યો ૦ ૭
 અક્ષા પુછેં સૂણો સુન્દરી, શુ ? મુજલાયક છે કામ, બેનર મોરીહેં
 તે કહો મુજ આગલેં, થાસ્યે તો ધાલસું હાંમ. બેનર૦ જોળ્યો ૦ ૮
 સતી કહે સૂણો આઈજી, મુજ પીઉ ગયો પ્રદેશ, માતા મોરીહેં
 મુજ એકલી જાણી પુરધણી, પુચ્છે પડ્યો સુવિસેસ. માતા૦ જોળ્યો ૦ ૯
 તેડાવી મુજને કલ્લુ, તુમ્હે માતો એક વચન, માતા૦

મન-ધ્વિષ્ટા પૂરો માહરી, કહું છું સાચે મન. માતાં જોજ્યો ૧૦
 નહીતર હોસ્યે તુજને, કાઈ વિપમઘાત આવાત; માતાં
 લયને જોરે ગહું કહું, તુમહે આવજો માજિમરાત. માતાં જોજ્યો ૧૧
 તે વચણે મુજ મન્દિરે, હુસ્યે આવસ્યે નૃપરાટ; માતાં
 કહો ! શીલવ્રત કિમ રાખીસુ, તેણે થાય છે ઉચ્ચાટ. માતાં જોજ્યો ૧૨
 તે માટે સૂણો માતજી, કહું તે કરો ઉપાય; માતાં
 પાછલી રાતિ પરાદીયે, આવજો એણે દાય. માતાં જોજ્યો ૧૩
 ધુંધારવ કરજો ધણો, કહેજો મુજ પીઉની વાત; માતાં
 મૃત્યુ પામ્યો પ્રદેશડે, તુજ ભર્તુ તે સુવિખ્યાત માતાં જોજ્યો ૧૪
 એહવું કહીને જગાડજ્યો, વળી કૂટજો દૃઢ્ય વિસેસ, માતાં
 હોક બેલાં કરજો ધણાં, એહવો કહું છું સંકેત. માતાં જોજ્યો ૧૫
 અકકા કહે સૂણુ સુન્દરી, મ કર તુ ફિકર લિગાર; બેનરં
 તે સધલું કરસ્યું અર્થે, રહેસ્યે તુજ વ્રતસા(ચા)ર બેનરં જોજ્યો ૧૬
 તુજ શીલવણા મહિમાથકા, તુને હોસ્યે મંગલમાલ; બેનરં
 ગંગાવિજયે લલી વર્ણવી, ઓત્રીસમી દાલ રસાલ. સાજનં જોજ્યો ૧૭

કહો.

અકકાતો નિજ ઘર ગઇ, ધનવતી મન્દિરમાંહિ;
 હવે જે થાય તે સૂણો, ૧ તિજ નિદ્રા ઉઠાહિ. ૧
 સન્ધ્યાસમય થયો જેટલે, પ્રોહિત હુઓ તપધાર;
 ખાંતપાન લેઈ કરી, આવે તેણીવાર. ૨
 રવેત વસ્ત્ર પહિર્યા લલાં, ચૂઆ ચઢન ધનસાર,
 ૨ જણે મૃગ-કસ્ટૂરીયો, આવ્યો ધનવતીદ્વાર. ૩
 દ્વાર ઉઘડાવી સંકેતસું, પેઠો મન્દિરમાંહિ;
 ધનવતી દેખી ઉભી થઇ, આવોજી એસો યાંહિ. ૪

મેવા મિહાઈ લાવ્યો - અહો, તે ધનવતીને દેય;
સા સતી સમસ્યાયે કરી, દાસીને કહે લેય. ૫

હાલ. હમીરીયાની, કેશી.

કહે પ્રેહિત મધુરે સ્વરે, આવોજી એસ્યો પાસ, સલૂણી;
ઉભા સ્યું થઇ રહ્યા, આ મેલો મિત્રો છે ખાસ, સલૂણી. ૧
માનો વચન તુમ્હે માહરો, તું મુજ પ્રાણાધાર, સલૂણી;
વિલંબ શી ? કરો અછો, સ્યું કહીયે વારોવાર, સલૂણી. માનો ૨
જે માગો તે તુમ્હને, આપું આણી દામ, સલૂણી;
પણિ જે આશ ધરીને આવીયા, પૂરીયે તેહની હામ, સલૂણી. માનો ૩
જે આતુર હોયે હતાવલા । તે કિમ ખયેધાર, સલૂણી;
કવણુ મૂરખ એસી રહે, નિયણે ભોજન સારા સલૂણી. માનો ૪
તવ હસી ખોલી ધનવતી, અહો । અહો । પ્રાણાધાર, સોહાગી;
તુમ્હયા કથનથી હું નથી, અલગી ખિણુ લિગાર, સોહાગી. માનો ૫
ઇમ આકલા સ્યે થાઓ અછો, મન ચિરતા કરો મહારાજ, સોહાગી;
હાજર ઉભી તુમ્હ આગલે, નથી જાતિ કાંઇ ભાંજ, સોહાગી. માનો ૬
(ઉન્હોદિક) હા મોદિકે કંઈ ખાંતિસ્યું, પખાલો નિજ અંગ, સોહાગી;
એટલે રસોઇ નિપજે, જિમી કરો મનરંગ, સોહાગી. માનો ૭
આપણી કાંધી રાતડિ, સહી જસે મહારાજ, સોહાગી;
તો સ્યું મન દયપય કરો, થાસે તુમયો કાજ, સોહાગી. માનો ૮
પુરસ્યું મનોરથ તુમ્હતણો, જે તુમ્હો આવ્યા આજ, સોહાગી;
તુમ્હ સરિસા સજ્જન મિત્રા, માહરૂં પૂરણુ ભાગ, સોહાગી. માનો ૯
ઇમ કહી સમજાવીયો, પ્રેહિતે જાણ્યું સાચ, સલૂણી;
એ ત્રિયા હુધ આપણે વસ, ખોલે-તે પાલસ્યે વાય, સલૂણી માનો ૧૦
હલફલ કરતાં દામની, હુધ પહોર વિસરાલ, સલૂણી;
ખીજાં પોહોરને માજને, દારે આવ્યો દુર્ગપાલ, સલૂણી. માનો ૧૧

તવ પ્રોહિત હુઓ આકસો, કહેં કાણુ આવ્યો દાર, સલણી;
 આ વેલા કુણુ પાપીયો, આવ્યો જઈ જૂઓ પાર, સલણી. માનો ૧૨
 તવ સા ખેલી સા સની, તુમ્હ દુર્ગપાલ સરિયો સાદ, સોહાગી;
 એ કિમ આવ્યો ધહાં કણેં કાઈ દીસેં છે વિખવાદ, સોહાગી. માનો ૧૩
 હવેં ર્યું કરસ્યું મુન્દરી, કિહાં જાસ્યું કિણુ દામ! સલણી;
 ઉઠો થઈ ઉતાવલાં, સંતાડો મુજ લામ ! સલણી. માનો ૧૪
 અરહું ! પરહું ! જોધને, નહી કાઈ એહવો ઠોર, સોહાગી;
 આ પેટી એક સાહિયા, દીસેં છે અધોર, સોહાગી. માનો ૧૫
 એમાં પેંસો ઉતાવળા, રહો મનકું કરી વાલ, સોહાગી;
 ગંગવિજયે અલિનવી, કહી એકત્રીસમી ટાલ, સોહાગી. માનો ૧૬=૭૧૪

કહા

પ્રોહિત પેટો પેટીયે, પ્રજનપણું તેણું દામ;
 પ્રથમ ખૂણું પૂરીયો, યન્ત્ર સમખો તામ. ૧
 સા સતી મન હરખી ધણું, પૂર્યો એક ઉચ્છાહ;
 દાર ઉધાડી તેડીયો, દુર્ગપાલ મન્દિરમાંહ. ૨
 સનમાન દેધ અતિ ધણો, ખેસાર્યો પર્યંક;
 કરજોડી કહેં કામિની, ચાલો થઈ નિશંક. ૩
 અહો ! સાહિયા તુમ્હતણી, જોતી હુંતી વાટ;
 સંભારતાં ભલેં આવીયા, હવે કરો ગહગાટ. ૪
 મીષ્ટવચન સણી નારીનાં, હરખ્યો મન દુર્ગપાલ;
 પહિલાંથી વધતી દીસેં, પ્રીતિતણી હકચાલ. ૫=૭૧૬

૧-મન વાળીને આ પેટીમાં રહો.

૨-સમર્થો, ખંધ શીધો, પુરોહિતને એક ખૂણું પૂરીને તાણુ ચા કલ
 વાસી દીધો.

હાલ. (ગગને તેણે પ્રસ્તાવેજી, આવે જોયર નામ એ દેશી.)
મારગડામાં આવેજી, જોઉં ધ્યાન કાનહું । એ દેશી.

હવેં દુર્ગપાલ આકર્ષેજી, આવો જીવનપ્રાણ,
સનમૂખ થઈનેં નિરખેંજી, આવો જીવનપ્રાણ,
જ્યું જવેરી નંગ પરખેંજી, આવો જીવનપ્રાણ,
ત્યું સા દેખી મન હર્ષેજી, આવો જીવનપ્રાણ.
હે । સુકલિણી સુન્દરી સુભગેં,
આવતું માહરેં પાસ. હૃં સં જ્યુંં ત્યુંં ૧
છે મુજ જીઉં તુજ તનમેંજી આવો જીવનપ્રાણ,
જ્યુંં રાંકનો જીવ ધનમેંજી આવો જીવનપ્રાણ;
જ્યુંં ભૂખ્યાતું મન અનમેંજી આવો જીવનપ્રાણ,
તિમ છે તુ મુજ મનમેંજી આવો જીવનપ્રાણ.
સ્યો વિચાર હવે મનમેં કરો છો,
સે ? તુમહ નાવે મહેર. છેં જ્યુંં જ્યુંંં તિં ૨
આવો કરીયે હેલાંજી । આવો જીવનપ્રાણ,
રમીયે આપણુ મેલાંજી । આવો જીવનપ્રાણ;
આ । રહી બની છે વેલાંજી । આવો જીવનપ્રાણ,
એતો પુણ્યે મિલિયા મેલાંજી । આવો જીવનપ્રાણ.
આજ કૃતારથ હુ થયો સુભગેં ।
મેં નિરખ્યો તુજ મુખ નયણુ. આં ૨૦ આં એં ૩
આજ મુજ નયણુ વિસેંસેજી આવો જીવનપ્રાણ,
સફલ થયાં સુવિસેંસેજી આવો જીવનપ્રાણ;
નિરખી તુજ મુખ હીસેજી આવો જીવનપ્રાણ,
સહી માનજ્યો વિશ્વાવિસેજી આવો જીવનપ્રાણ.
એહમેં તુમહે . ક્રોધ વૃથા ન જાણો,
માનજો સધલું સાચ. આં સં નિં સં ૪

૧મિહીર ધરો હપે નારીજી આવો જીવનપ્રાણ,
તું મુજ લાગે પ્યારીજી આવો જીવનપ્રાણ;
કરો કૃપાની ક્યારીજી આવો જીવનપ્રાણ,
સ્યું ! રહ્યાં છો વિચારીજી આવો જીવનપ્રાણ.
અન્તરપડદો દૂર ઉવેખી, મિલો થઇ ને સેણ.

મિં તું કં સ્યું

૫

કિમ રહે તું અલગજી આવો જીવનપ્રાણ,
મેં ગાઢી પ્રીતિજી બાંધીજી આવો જીવનપ્રાણ;
જ્યું ગુડીડોરે સાંધીજી આવો જીવનપ્રાણ,
તાણી આવેં આઘીજી આવો જીવનપ્રાણ.
ચતુર હોવે તો સમજેં મનમેં, ધણું કહે સ્યું હોય.

કિં મેં જ્યું તાં

૬

કહે ધનવતી શિરનામીજી સાંભલો પ્રાણુધાર,
તુમ્હે છો અંતરયામીજી સાંભલો પ્રાણુધાર;
ધમ આકલા કાં થાવો સ્વામીજી સાંભલો પ્રાણુધાર,
તુમ્હ મનચો ભેદ હું પામીજી સાંભલો પ્રાણુધાર.
તુમ્હે છો માહરે મન-તન જીવન,
કહું તે સૂણો એક વાત.કં તું ઈં તું
અંતરપડદો ટાલોજી સાંભલો પ્રાણુધાર,
જો રાખો પ્રીતિનો ચાલોજી સાંભલો પ્રાણુધાર;
કાઠ અમુલિક વસ્તુ દેખાડોજી સાંભલો પ્રાણુધાર,
જો લાવ્યા હોય તે સીરાવો(ડી)જી સાંભલો પ્રાણુધાર.

૭

મુખની લટપટે કામ નવિ હોવે,
સહી દાંમે હોવે કામ. અં જોં કાં જેં
આપ્યાં આબ્રણુ સારોજી હેત કરીને તેહ,
વેદ મુદ્રિકા હારોજી હેત કરીને તેહ;

૮

કહે દાસીને લેઓ રોજ હેત કરીને તેહ,
 મૂકો એકણુ ઠોરોજ હેત કરીને તેહ.
 નિધણીયો - માલજો સહેજે લીજે,
 તેહની કો । વાર ૧૫૫. આં વેં ૬૦ મૂં ૬
 કરં રસોઈ સારીજ સાંભલો પ્રાણાધાર,
 તે જિમો મનકું દારીજ સાંભલો પ્રાણાધાર;
 ઉપર પીઓ સુગન્ધા વારીજ સાંભલો પ્રાણાધાર,
 આરોગો પાન સોપારીજ સાંભલો પ્રાણાધાર.
 પછે તુમ્હારે મન ગમે જિમ,
 કીડા, કરજો અપાર. ૬૦ તેં ૭૦ આં ૧૦
 ઇમ હલફલ કરતાં થઈયાજ ધરમને પુણ્યેજેહ,
 એ પોહરજ નિવહાયાજ ધરમને પુણ્યેજેહ;
 ત્રીજે પોહરે ઉમહીયાજ ધરમને પુણ્યેજેહ,
 સચિવ દારે આવીયાજ ધરમને પુણ્યેજેહ.
 દાર ઝઝેરી જોઈયો આકતસું,
 આવી ઉધારો આર. ૫૦ એં ત્રીં સં ૧૧
 તવ દુર્ગપાલ હડવડીયોજ હવેં કહો કીજેં કિમ,
 કુણુ આવી દારે અડીયોજ હવેં કહો કીજેં કિમ;
 મુજ પૂર્વકમેં નડીયોજ હવેં કહો કીજેં કિમ,
 કોઈ અધમ પૂઠે પડીયોજ હવેં કહો કીજેં કિમ.
 આ વેળા કુણુ દુષ્ટજ પાપી,
 આલ્યો મુજ નડવા આજ તં કું મું કોં ૧૨
 કહેં નારીનેં જમ જુઓજ કરો એટલું કામ,
 મન મત રાખો દુઓજ કરો એટલું કામ;
 તો । ભોગ ભલેં ખૂઓજ કરો એટલું કામ,

તે બહાણું મુજને હુઓણ કરો એટલું કામ.
 ધનવતી કહે કઈક દીસે છે,
 તુમ્હે સચિવસરિખો સાદ. કં મં તોં તેં ૧૩
 'મૂણી વિચારે ચિત્તોણ જસ્યું કેણે હામ,
 હવેં સ્યું કિને મિત્તોણ જસ્યું કેણે હામ;
 આવી ભલો વિગુત્તોણ જસ્યું કેણે હામ,
 માયાપંકે ખુત્તોણ જસ્યું કેણે હામ;
 વેહેલા થઈ મુજ કાષ્ટક ઠોરે,
 સંતાડો ન જાણે એહ ! સૂં હં આં માં ૧૪
 ત્રિયા કહે કાષ્ટ ન દીસેણ એહવો રૂડો હામ,
 તુમ્હેને સતાડુ હોસેણ એહવો રૂડો હામ;
 આ પેટી અનોપમ દીસેણ એહવો રૂડો હામ,
 પેસો જો મન ઈચ્છેણ એહવો રૂડો હામ.
 ગંગાવિજયે વાલ્હી લાલ, (ભૂરંગી) સુરંગી ભાખી
 બત્રીસમી હાલ. ત્રિં તું આં પે. ૧૫=૭૩૪.

કુંહા.

દુર્ગપાલને હર્ષસ્યું, ધાત્યો પેટીમાંહિ;
 ખીજે ખૂણે પૂરીઓ, યન્ત્ર સમધો ત્યાંહિ. ૧
 પ્રોહિત વિચારે મનમે, ન પુર્યો મુજ મન કાડ;
 ભલું કીધું એણે કામિની, કરી બેસાર્યો જોડ. ૨
 સચિવ તેડયો ગૃહ મન્દિરે, દેઈ આદરમાન,
 બેસાર્યો સિંહાસણે, બોલેં મીઠી વાણ. ૩
 ભલું થયું તુમ્હે આવીયા, મુજ અબલાને ગેહ;
 આજ કૃતારથ હું થઈ દૂધે વૂદા મેહ. ૪
 તુમ્હે દરિસણે સાહિબા, પવિત્ર થયાં દો નયન;
 દિલભર । દિલ જોસ્યું મિલેં, તે સાચા કહીયેં સેન. ૫

સચિવ અચભો પામીયો, ત્રિયાની સૂણી વાંણુ;
પહિલાંથી વધતી દીસે, વધતી પ્રીતિની ખાંણુ । ૬=૭૪૦

ઢાલ.

આગરામે પાતિસ્સાહને, દિલ્લીયે નવાખ;
ઝીણુ ઝીણુ સાલરેમે ગેઉંગી ઝવાણુ.

મહારા આલીગરા નાહ ! માફ કરી મહારી નથ ગમ
એ. એ દેશી.

સચિવ કહે સણુ સુન્દરીને, તું સુકલિણી નાર;
તુજ અતુરાધ દેખીનેરે, ધરં છું ધણા પ્યાર.
મહારી અલખેલી લાંમ ! કહ્યું માનો તુમ્હે માહરં એ. ૧-ટેક.
નયણુતણે આલે કરીને, દેખી મોહ્યું દિલ્લ;
તુજસરિખી કાંધ કામિની, કાંધનથી જગ અવધ. મહારી ૨
તુજવિના મુજ સુભગેને, જાયે દિવસ ૧નીઠ;
સહિજ સલૂણા બેલડા, તહારાલાગે મુજને મીઠ. મહારી ૩
તુંહી તમ, તુંહી મમ, તુ સાચી મુજ મિત ।
તુજ ગુણુમાલા પેખીને, વિલુધ્ માહરં ચિત. મહારી ૪
તુંહી માહરે મમમોહન, તુંહી માહરે આથ ।
મહિર ધરીને ગોરડી, હવે, મુજને કરો સનાથ. મહારી ૫
કહે ધનવતી સૂણા સાહિબા ને, કહી તુમ્હે જે વાત;
તેહવુંજ અમ્યો જાણું અણું. એ માન્યું સધળું સત.
મહારા સુગુણુ સનેહી સ્વામી । બલે આવ્યા મુજ મદિરેરે. ૬
તુમ્હારી ચિત આલમાં, હું ચાહું છુ મહા રાજ,
પલિક એક પડખે તુમ્હે, (તો) રોસોઈનો કરં સાજ.
મહારા ૭

૧-સુકલિણી. ૨-રોસોઈનો,

ભોજન આરોગી સાહિબાં નેં. પછે કરો ^૧કલ્હોલ;
 ને ચિત્તમેં ખોટું જાણોતો, આછે આપણો બોલ. મ્હારાં ૮
 તુમ્હ મિલવા ચાહું અધુને, ધ્યાન ધરું સદૈવ;
 લોકસઃલજનેબોલું નહિ।પણિ તુમ્હ પાસે મુજ જીવ.
 મ્હારાં ૯

ધણું સ્યું કહીયે સાહિબા નેં, લટપટ કથેસ્યું હોય;
 ને મનવિશ્વાસ ન આવેં તો, આ ! અલક્ષ પારખું જોય.
 મ્હારાં ૧૦

ઈમ વાતો કરતાં વહી ગયો નેં, ત્રીસરો પ્રહર થ્યાંમ;
 ચોથા પ્રહરને માજમેં(નેં), રાજેસર આવ્યા તામ. મ્હાં ૧૧
 દાર ઉધાડો સુન્દરી નેં, સ્યાં કરો છો કામ ?
 શબ્દ સુણી ચમક્યો ધણું, સચિવજી તેણે ઠામ.
 મ્હારી અલબેલી ભાંમ ! કાંણુ આવ્યો તુજ બારણેરે ૧૨
 ત્રિયા કહેં સુણો સાહિબા ને, મ કરો ફિકર લિગાર;
 તુમથી અધિકો કુણુ અછેં, જે આવે એણે દાર. મ્હારાં ૧૩
 વલિ ભામિની કહે પડખો તુમ્હોને, જેઉ જઈ અગાઢ;
 પાછું ફરી આવી કહેં, તુમ્હ રાજ સરિખોસાઢ. મ્હારાં ૧૪
 હવેં ! સ્યું કરસ્યું સુન્દરીનેં, આય લગું પાપ અધોર;
 વહિલી થા ઉતાવળી(તું), મુને સંતાડો કોઈ ઠોર. મ્હારીં ૧૫
 અરખું પરખું જોઈને યે, કહે, એહવો કોઈ ન ઠામ;
 આ પેટીમાંહી પેસો તો, કોઈ ન લે તુમ્હ નામ. મ્હારાં ૧૬
 સચિવ પેટીમાં પેસવાનેં, મનકું કર્યું તતકાલ;
 ગંગવિજયે હુપેં કરી, કહી તેત્રીસમી ઢાલ. મ્હારાં ૧૭=૭૫૭

દુહા.

સચિવ આમણુ દૂમણો, પેઠા પેટીમાંહિ;

૧-આનન્દ, મોજ. ૨-હંમેશ. ૩-રાત્રીનો ત્રીજો પહોર. ૪-આગલ જઈને.

- ત્રીજે ખૂણે પૂરીયો, દીધો યંત્ર ઉઘાડિ. ૧
 પ્રોહિત જાણે દુર્ગપાલને, દુર્ગપાલ જાણે સચિવ;
 સચિવતો જાણે નહીં, ગુપ્તવાત પઅતીવ. ૨
 દ્વાર ઉઘાડી મોકલાં, કીધાં તેણીવાર;
 રાજન આવ્યો મલપતો, ધરતો હર્ષ અપાર. ૩
 આવી બેઠો આસણે, જોવે ગૃહસ્વરૂપ;
 ધનવતી ઉભી દેખીને, હર્ષે બોલવેં ભૂપ. ૪
 રે । ૭ સુલખણી સુન્દરી, આવ તું મારે પાસ;
 મુજસરિયો સાજન મિલે, કાં તું રહે ઉદાસ. ૫
 હસો; બોલો; બેલો; રમો, કરો નીત આણુંદ;
 ચિંતા સર્વે દૂરેં તજો, કરો સદૈવ ધમંડ. ૬
 નગરનાથ હું તુજધણી, તે હું થયો તોહરે હાથ;
 જો જોમએ તે આપસું, જો ચિન્ત્યું જગનાથ. ૭=૭૬૪

**હાલ. સાહેલડી હે ! લખાકુખા વરસલો મેહ, લશકર
 આપથો દરિયા ખાનરો હોલાલ; એ દેશી,**

સાહેલડી હો ! કહેરાય સુણુ સુન્દરીનાર, તું મુજ પ્રાણની પાલિકા હોલાલ,
 સાહેલડી હો ! તનમન જીવન તું આથ, આતમ નિરખ વાલકા હોલાલ. ૧
 સાં તું વિણુ ખિણુ ન સુહાય, પાપી દિવસ ન જાયે કિમે હોલાલ;
 સાં તુજ મુખ દરિસણુ આજ, દેખી સફલ થયાં અમહે હોલાલ. ૨
 સાં થયો મેલો પુણ્યસંયોગ, મિલી બેહુની સરખી જોડી હોલાલ;
 સાં એ માનજો સધળું સાચ, નથી કહેતો કાંઈક કુડી હોલાલ. ૩
 સાં મિલો મુજ સાચે દિલ્લ, ત્રિયામતિ ન રાખીયે હોલાલ;
 સાં જો જોમએ તે મુજ પાસ, હેત ધરીને લાંખીયે હોલાલ. ૪
 સાં કહે તો સર્વે રાણીમાંહી, પટરાણી કરીને સોપુવુ હોલાલ;

૫-ધણી. ૬-મલકાતો.

૭-સુલખણી, સારા લક્ષણવાળી. ૮-ખાનનારી, જીવાડનારી. ૯-ગદાલી.

સાં રાજિકાજનો ભાર, હાથેં કરીને સધળો લેઈ હોલાલ. ૫
 સાં તન મન ઠારણહાર, સાચી મિલી મુજ તું ગોરી હોલાલ;
 સાં કોઈ મોહની તુજ પાસ, લીધું ચિત્ત માહરં ચોરી હોલાલ. ૬
 સાં શ્યું કહીયે વારોવાર ! જાણો છો મુજ મનવાતડી હોલાલ;
 સાં કંઈનાની નજરે બોલાવ; તો! ટળે મુજ મનભ્રાંતડી હોલાલ. ૭
 સાં તથા ધનવતી બોલી તામ, કહે કહને સામૂ કહ્યું હોલાલ;
 સાહેબજી હો ! તુમ્હો લટકાળા નિત, દેખી મુજ મનકું મોહીયું હોલાલ. ૮
 સાં જો અમરચું વાંચ્યો પ્રીત, તો માનો એક અમ્હવાતડી હોલાલ;
 સાં ધીરાનું છે કામ, હજી લગી ધણી છે રાતડી હોલાલ. ૯
 સાં વાલ્હી તુમચી વાણુ, આકલા નવિ થાઈએ કિમે હોલાલ;
 સાં ભૂખ્યો હોઈ ધણું પ્રાંહિ, તે પણિ બિહું કરે નવિ જિમે હોલાલ. ૧૦
 સાં તુમ્હ કથનથી મહારાય ! બિણુ એક અલગી નવિ રહું હોલાલ;
 સાં કહો છો તે વચન પ્રમાણુ । શિરને જોરે તે વહું હોલાલ. ૧૧
 સાં પડ્યો બિણુ એકમાન, અવલ રસોઈ કડં તે જિમે હોલાલ;
 સાં પછે પૂરસ્યું મનની હાંમ, નિજ સ્વેચ્છાએ હસો રમો હોલાલ. ૧૨
 સાં રાયે જાણ્યું એ સાચ, મુજ વસું થઈ નારી હવેં હોલાલ,
 સાં ન જાણે મૂરખ રાય । જો એ કૂડકપટ અંધારે લવે હોલાલ. ૧૩
 સાં વાતોમે જાણું એહ, પ્રગટ્યો જોર તે ભલીપરેં હોલાલ;
 સાં પાછલી યત્રોદીયે તામ, આવી અક્ષા ધુંબારવ કરે હોલાલ. ૧૪
 સાં કિમ સુખ રહીરે અમાર ? તુમ્હ પીઉની અસુહ વાતડી હોલાલ;
 સાં સગા કૂટે બહાર, આવ્ય ઊઠ ઉતાવલી હોલાલ. ૧૫
 સાં સુણી કોલાહલ દાર, ધૂન્યો મહિપાલ મનમાં હોલાલ;
 સાં હવેં કિમ જાણ્યું ગેક, સતાડો મુજ કોઈ ઠામમે હોલાલ. ૧૬
 સાં તવ ધનવતી કહે સુણો રાય, આપેડી અનોપમ દીસે હોલાલ,
 સાં ગંગાવિજયે ચોત્રીસમી ઢાલ, સુણતાં તનમન હિંસે
 હોલાલ. ૧૭-૭૮૧

૧-તન મનને ઠારવાવાળી, સંતોષવાવાળી. ૨-કથન, કથનથી. વચન,
 વચનથી. ૩-આમ વાતલાપમાં જોર-પ્રભાત પ્રગટ્યો. ૪-પરોક્ષીયે.

કુંહા.

રાય કહેં મુણુ સુન્દરી, એ છે રડો હામ;
 સંતાડો વેગે કરી, ન જાણે કોઇ મુજ નામ ! ૧
 તવ ધનવતીએ પેટીમાં, ધાલ્યો તેણીવાર,
 એથે ખાચે પૂરીયો, યન્ત્ર સમયો બાર. ૨
 પ્રોહિત જાણે દુર્ગપાલને, દુર્ગપાલ જાણે સચિવ;
 સચિવ જાણે રાયને, પણ ભૂપ ન જાણે કીવ. ૩
 એ આરેને પેટીયે ધાલીયા, પૂર્યો મનનો હામ;
 નિજવ્રત રાખ્યું જીગતિશ્યું, સ્હેજે કીધું કામ. ૪
 દ્વાર ઉઘાડ્યો 'ધરતણી', મિલ્યો સહુ પરિવાર;
 હૈ ! હૈ ! આ શ્યું એ થજી, કરે સહુ હાહાકાર. ૫
 કાલાહલ સાંભલી રાણીયે, મૂક્યો અનુચર 'પ્રેક્ષ;
 નયર 'ચ'પા 'એલોકીને, કહેં આવીને 'પ્રેક્ષ. ૬
 માત ! આપણા નયરનો, વણીક એક ગુણુગેહ,
 તેહ(કવ) અપુત્રીયો પ્રદેસડે, પામ્યોમૃત, કારણુ એહ ૭=૭૮૮

હાલ. પ્રગટ પધારોજી પાવટે, એ દેશી.

તવ રાણી અનુચર પાઠવે, જઈ સ ભલાવો રાય વાલ્હા,
 પ્રેક્ષક દોડ્યા સાંભલી, જઈ જૂએ જૂપનો હામ વાલ્હા. ૧
 હવેં સૂણો કૌતકવાતડી, વાલ્હી અતિહૈં રસાલ વાલ્હા,
 'અસંભમ વાત અનૂપ છે, સૂણુજ્યો બાલગોપાળ વાલ્હા. હવેં ૨
 'શુધવતો દીસે નહે, રાજિજૂવનમઝાર વાલ્હા,
 વલ્લતો આવી રાણીને કહે, પ્રેક્ષિક આવી તેહ વાલ્હા. હવેં ૩
 માતા ! આપણો રાયજી, દીસેં નહી એ ક્યાંહી માતા,

૧-મૂલમાં "ધરતણી" એવો પાઠ છે. ૨-ડાહો, શાણો.

૩-'ચ'પા' નહીં પણ રતનપુર જોષએ. ૪-અવલોકીને.

૫-પ્રેક્ષક, જેવા આવનાર. ૧-અસંભવીત. ૨-રાજ.

સચિવને પૂછો જામને, કહિસ્યે હોસ્યે જ્યાંહી વાલ્હા. હવેં ૪
 અમાલ્ય પણિ લાભે નહીં, આપણા સહિરમઝાર માતા;
 ખખર કરો દુર્ગાપાલને, વેગે જામ નિરધાર વાલ્હા. હવેં ૫
 તલ્હાર પણ દીસેં નહીં ! તેડાં પ્રોહિત ગુણગેહ વાલ્હા;
 પ્રોહિત પણિ દીસેં નહીં ? પાછા ફિરી કહે તેહ માતા. હવેં ૬
 અનૂચર કહે કરજોડીને, જામ આવ્યા કહું ત્યાંહી માતા;
 આરોમાં એક જોણુ ન જાણીધી, ગયા કાઈ ક્યાંહી માતા. હવેં ૭
 રાણી મનચિંતા વસી, એ ! અસંભમ વાત વિસેસ વાલ્હા;
 આરેજણુ એકઠાં મિલી, ગયા કાઈ કારણુ વિદેસ વાલ્હા. હવેં ૮
 ર્યું જાણીયેં ક્યારે આવસ્યેં, નયરિ-અધિપતિ રાય વાલ્હા;
 જાઓ ધર અપુત્રીયાતણું, ધન હુઈ તે લાવો આંહિ વાલ્હા. હવેં ૯
 સેવક આવ્યા ઉતાવળા, ધનવતી બેઠી જ્યાંહી વાલ્હા;
 કહો બાપ ધન ક્યાં તુમ્હતણું, દાખવો તે છે ક્યાંહી વાલ્હા. હવેં ૧૦
 કહે ધનવતી વીર ! સાંભળો, થેડામાંહિ એકવાત વાલ્હા;
 ધનકણુ તો જાણતી નથી, પણિ આ એક પેટીછે^૧ ખ્યાત વાલ્હા. હવેં ૧૧
 ર્યું જાણું ધન છે કેટલું, ભર્યું પીઉએ વિશેષ વાલ્હા;
 યન્ત્ર દેખ એક સ્થાનકેં, મૂકી આલ્યા પ્રદેશ વાલ્હા. હવેં ૧૨
 પછીતો ભાગ ભણું રાયનું, પણિ હોસ્યે લાખ ખેચ્યાર વાલ્હા;
 મારેં તો જોમતું નથી, થેઈ જાઓ તુમ્હ એ બહાર વાલ્હા. હવેં ૧૩
 વચન સૂણી ચમક્યા ચિત્તમેં, જૂજૂઆઈતેણુ કામ વાલ્હા;
 માંમ જોહિ એણે આપણી, નવિ હુઓ આપણો કામ વાલ્હા^૨ હવેં ૧૪

૧-પ્રસિદ્ધ.

૨-ધનવતીનાં વચન સાંભળી પુરોહિત-આદિ આરે જણા વિચારવાં
 લાગ્યા કે આ સ્ત્રીએ અમારી લાજ લીધી અને અમારું કામ સિદ્ધ ન
 થયું.

સ્યું કરીયે' ઇહાંકણુ રહ્યાં, પડ્યું તે ભોગવો આપ વાહ્યા,
 જાણુ ધણુએ મનમેં, પણિ નર્વિ દેવાય જાપ વાહ્યા. હવેં ૧૫
 પેટી ઉપાડી સેવકેં, લાગો ભાર અત્મન્ત વાહ્યા;
 વખત વડું આપણુ રાખતું, દીસેં છે માલ અનન્ત વાહ્યા. હવેં ૧૬
 ઇમ કરતાં આણી તિહાં, મૂકી રાણી પાસ વાહ્યા;
 રાણી દેખી તે પેટીકા, પામી મન હર્ષ ઉત્સાસ વાહ્યા. હવેં ૧૭
 ગંગવિજય હર્ષે કરી, ભાંખી પાંત્રીસમી દાલ વાહ્યા;
 હવે । આતાજન સાંભલો, આગલવાત રસાલ વાહ્યા. હવેં ૧૮=૮૦૬

કુંહા.

રાણી વિચારે ચિત્તમેં, છે કાઈ માલ અમૂલ;
 રાય આવેં નહીં જાં લગેં, કરવું કાઈ સૂલ. ૧
 રાય આવી જ્યારે દેખસ્યેં, સધલો ^૧પરકર સાથ,
 ત્યાં પહિલાં જો કાઢીયેં, તો રહે આપણુ હાથ. ૨
 એહવું વિચારી મનમેં, બેઠી પેટી પાસ;
^૨પરિકર સર્વે દૂરે કર્યો, ઉઘાડે પેટી ખાસ. ૩
 હુંસ ધણી તે મનમાં, રાખે છે તે નાર;
 સરણુ હોય તે પાછયેં, જેતું લિખ્યું હોય ^૩નિલાડ. ૪=૮૧૦

૧-કરમા આવેલો પારકો માલ. અથવા પરકર એટલે તોકર ચાકર,
 વજર, પુરોહિત વિગેરેની સાથે આ સઘળું રાજા જોશે તો આપણા હાથમાં
 કાંઈ આવશે નહિં કેમકે તે લોકો લૂંટી જશે.

૨-દાસ દાસી વિગેરે.

૩-કપાલમાં, લાગ્યમાં. આવોજ લાવ “શ્રીપાલરાસમાં” યશોવિજયજી
 જણાવે છે. “કેસ તિતોહિજ પામિયેં, જિતો લિલો નિલાડ” ખંડ ૩ જો
 દાલ ૭ મી.

હાલ. માહરો નંદકુંબર કેણું દીઠા, એ જશી.

રાણી મન થાક્યતી વાલી, ઉઘાડે તે પેટી સારરે;
અરું પંરું સાનિરખે ચિહ્નું દિસ, રખે કાઠિ આવે આર.
સનેલી સાંભથો, એતો સરસ કથા-અધિકાર સુણો
નૃડી આમણો. ૧

યન્ત્ર ઉઘારી જોયું ન્યારે, દીઠાં પ્રોહિતજી તામરે;
રાણી દેખી ચક્રિન ચર્મ મનમેં, આસથો વિપરીત ઠાન. સં એં ૨
રાણી અસંલન કૈનુકેદેખી, પ્રોહિતને પૃછેં તેણીવારરે;
પ્રોહિત કહેં પછેં પૃછજો મુજનેં, ઉઘાડે બીજો આર. સં એં ૩
બીજો દાર ઉઘાડો ન્યારે, એકા દીઠા દુર્ગપાદરે;
કેહો દુર્ગપાદજી નગરખોપું, કરવા એકા વિચાર ! સં એં ૪
રાણી પુછે તસ્કારને તનખિણુ, પેકા તે કેહો મુજ વાતરે;
ત્રીજો દાર ઉઘારીને નિરખો, પછે કહેજો અમ્હને માત. સં એં ૫
ત્રીજો દાર ઉઘાડેચું તનખિણુ, સચિવજી દીઠા એકારે;
કેહો સચિવજી આ પેટીમાંહિં, સ્યેં કારણે તુમ્હે પેકા. સં એં ૬
સચિવ તર મન લગ્ન પાની, ખોલ્યો નીચું જોઠરે;
ચોથું દાર ઉઘારીને નિરખો, જે, ક્યકો ન લો અમ્હકો. સં એં ૭
ચોથું દાર ઉઘારીને જોયું, એકા દીઠા રાજમરે;
સ્યોન્યાય કરવા જે આંહિ પધાર્યા, લડી પામ્યા ઇન્જત
તુમ્હ ધન ! સં એં ૮

રાણી કેહુ તુમ્હે આર મિલીનેં, કીચું રૂડું એ કામરે;
એ કરણી કથે તુમ્હ ઉત્ત વાંધી, રાખ્યું કુદરતે તાન. સં એં ૯
રાણી હિંલો નિઃસૂણી ઉલા, પછિ સુખથી ન ખોલે ખોલરે;
મર્દાયા વપલતણી પરિ દીસેં, જાણે ચર્મ અડાલ. સં એં ૧૦

૧-તનારી કાફીજી કહે છે કે તમે હવે જન્મત થયા છો. ૨-સ્થિત;

ઇકક સામું તોઈ સરમાણા, પહોંતા તિજનિજ ઠામરે;
 રાય સલામાંહિ આવીને બેઠો, ધનવતીના કરે ગુણુઆમ. સં એ૦ ૧૧
 ૧ચેટી તેડીને સમજાવી, મોકલી ધનવતી પાસેરે;
 માહરિ પ્રણિપત્તિ કરીને કહેજે, તુહે રાય તેડે છે ઉલ્લાસ. સં એ૦ ૧૨
 તતખિણુ ઠાસી તેડીને આવી, બહિન કહીને બોલાવીરે;
 સાસર-વાસો કાધો બહુ મૂલનો, રૂડી રીતે બોલાવી. સં એ૦ ૧૩
 જે કાંઈ કહું હોય અયુગતું, તે તુમ્હે કરજો માપરે,
 તુસરિખી શુદ્ધિવન્તી નહીં કામ યુગમેં, રાખ્યું
 અખપડ પ્રત આપ. સં એ૦ ૧૪
 ધનવતી મન હર્ષ ધરીને, બોલે વચન ગરરે;
 ૨તું મહારાયપણું ચિર પ્રતપો, બિહાંલગે ચન્દને સર. સં એ૦ ૧૫
 ઇમ આસીસ દેખને મહાસતી, આવી બેઠી નિજગેહરે;
 શીલતણે મહિમાથી પ્રગટે, જસ જગ વિધે તેહ. સં એ૦ ૧૬
 શુદ્ધિના મહિમાથી ધનવતીધે, રાખ્યું શીલવ્રત સારરે;
 ગંગવિજય કહે સગનીસમી ઠાલે, સૂવટે (૪સુયતે)
 કલો અધિકાર. સં એ૦ ૧૭=૮૨૭

(इति धनवतीनामक-अंतरकथा सम्पूर्णा.)

૧-આમરડી. ૨-તાહર ૩-હ મેશાં તપો, રહો.

૪-સારી રીતે અથવા 'સૂયટે' સૂડાએ.

(કુમરીનો ચાલુ અધિકાર.)

હૃદા.

સૂડો કહે સૂણો માતજી, બુદ્ધિતણો એ કામ;
 શીયલમત રાખ્યું આપણું, વલી રાખી કુલની ૧મામ. ૧
 તિમ તુમ્હમત હું સમ્યપર, રાખસ્યું કરી પ્રપંચ;
 મનચિંતા દૂરે તજો, કડું કાઈ રૂડો સંચ. ૨
 કરો સ્નાન સુગન્ધા નીરસ્યું, વલી મૂકો સધળો સોગ;
 સોળ શ્રંગાર પહિરો લલા, કરો પારણાનો યોગ. ૩
 સૂડાવચન તવ સાંભલી, કુસુમશ્રી હરખી ચિત,
 શી ! ચિંતા હવે માહરે, છે સૂડો બુદ્ધિવિનીત. ૪=૮૩૧

હાલ, આપો અલખેલા હો નાહ, રમલ કરો મુજ મન્દિરેજ;
 એ દશી.

સૂડાવચને ચિત લાય, કીધું ખટમાસી પારણુંજ;
 પણ ચિંતે છે મનમોહિં, એક દુઃખ મોહુ આ નારીનુંજ. ૧
 કહ્યું કરે સૂડાનું સાર, વેશ્યા બોલ ન સંગ્રહેજ;
 એહવે આવી એકચેટી લાંહ, બોલે વચન મન સાંસહેજ. ૨
 વચ્ચ ! આવ્યા છે તુજ કાજ, રંગુકાપુરૂષ ધણાંબારણુંજ;
 પુકડાએ દીધો આદેશ, તેહસ્યું રમો હિત કારણુંજ. ૩
 સાંભલી સૂડા સાહસું જોય. એ એહસી ચિન્તા કરો તુમ્હેજ;
 ભાખો હું નવિ જાણું એહ, કહસ્યે સૂડો તે કરસ્યું અમ્હેજ. ૪
 સૂડાને દાસી કહે તેણીવાર, ધણું ધણુંસ્યું કહીયે તમ્હનેજ;
 સ્યો વિચાર છે તુમ્હ મનમાંહિ, કહેવો હોય તે કહો અમ્હનેજ. ૫

સૂડો કહે અમ્હનથી નાકાર, પણ, મોલ અધિક કહો પંથજીંજી,
 દેસેં ૧સતપંચ દીનાર, તો મોકલજો તુમ્હે ઇહાં કણુજી. ૬
 પણિ દિનકર હોતે તેણીવાર, કાઢીસ્યું તતખિણુ તેહનેજી;
 એહવી પણ ૨પરહી તેણે સાથ, મૂકજો ઇહાં તે પુરૂપનેજી. ૭
 કહ્યું દાસીએ તેહ વચન, મિ ! આપીસ્યું કહેસે જેહવેજી;
 દ્રવ્ય લેમ નિજ હાથ, આવ્યો પુરૂષ મન ગહગહોજી. ૮
 કહિવારે પુરૂફાને તામ, કરાવો બોજન તુમ્હ ૩સાખતાજી;
 પુરૂફાએ તતકાલ, ઠીધાં બોજન ભલાં ભાવતાંજી. ૯
 તે નર આવ્યો સન્ધ્યાકાલ, સૂડે બોલાવ્યો આવતોજી;
 બેસારો એક કામ, બેઠો વાતજ દેખતોજી. ૧૦
 દીઠી કુમરી તેણીવાર, એકપર ધન સધળું નાખીયેજી;
 એ ! એ ! ૩પ અંબાર, કહે તે વધી અન્ય દાખીયેજી. ૧૧
 પંચસતદ્રવ્યનો સ્યો મૂલ, મન ચિતે મુજ કારજ થયુંજી;
 પુણ્યજોગે મિલી એ નાર, દેખત ઠર્યું માહરૂ હૈયુંજી. ૧૨
 બેઠો પુરૂષ બોલે વચન, હવો વિલંબ શી કરો એટલીજી;
 સૂડા ! તુમ્હવાચા ધનનાં પણિ પાણિ ન ખમે પાતલીજી. ૧૩
 સૂડો કહે, પડખો મહારાજ, આકલેં થઇ કારજ નવિ, સરેજી;
 ધીરે થાયે સધળું કામ, મનચિન્ત્યું કારજ વરેંજી. ૧૪
 તુમ્હ મિલનનો કરે છે સાજ, ધડી બે ધડી પડખો તુમ્હેજી;
 હવણા વીલંબતું છે કામ, પછે કહેસ્યો તે કરસ્યું અરહેંજી. ૧૫
 ઇમ શુકવચન તેણીવાર, સાંભલી અણુબોલ્યો રહોજી,
 ગંગાવિજયે સાડત્રીસમી ઢાલ, સૂડો મનમે ગહગહોજી. ૧૬=૮૪૭

૧-પાંચસે સોનઘિયા. ૨-સૂર્યોદય થયા પહેલાં તેને વિદાય કરીશું
 એવી પરહિ-બોલી કરીને મોકલો. ૩-સામિત, સામુદ.

કુહો.

તવ કુચ્ચરીને, સૂડલો, તેડી કહે પ્રપંચ;
 સમભૂતિ ધણિંમાલિયે, કરવો એહવો સંચ. ૧
 ભૂમિ આરોમાં જૂજૂઈ, રાખો દાસી ઉદાર;
 પહિલે પહોર સ્નાનવિધિ, બીજે બોજન સાર. ૨
 ત્રીજે પહોરે છત(લ)રસ, ચૈથે નાટિક ખાસ;
 મોહો તે નવિ જાણુસ્યે, પછે કાઢસ્યું તાસ. ૩
 ઈમ કર્યું તેણે કામિનીયે તે મોહો દેખી રક,
 પુહર ચ્યાર પૂરા થયા. ઉગ્યો સૂરજ પખ. ૪
 ચોથે ભૂમિ સૂડલો, આવી કહે વચન;
 નીકલરે તું ઇહાંકો, હવે સ્યે ! સૂતો અધમ્મ. ૫=૮૫૨

હાલ. હાડાની દેશીયે. કામદત્ત મંત્રી ચારરે ખેઠા ત્યાંહાં
 સોહે, ઓરાગે.

કહે શુક શી છે વારરે, સૂણુ અલખેલા કુંચર,
 મહારા લાલ નગીના !, કુંચર ઉઠો તુમ્હોરે; ઇહાંથી ઉતાવળારે. ૧
 મ કરો વિલંબ લિગારરે, સૂણુ અલખેલા કુંચર; ૧ચોથે રહેરે
 બહુ કાયદોરે ૨
 ધણુ રહે-સ્યું હોયરે, સૂણુ રચણી વિહાણી રવાહણુ આવીયોરે. ૩
 તો, કિમ રહો તું સોયરે, સૂણુ કાઈ નથી ઘડીમાણી તારા આપનીરે. ૪
 કાઢ્યો કુમર તેણીવારરે, સૂવટે હાંકીને; ખેદ પામ્યો મનમાંહિ ધણોરે. ૫
 ચિંતે ચિત્તમઝારરે, એ ! શું થયું આજ; કુમરીમુખરે । મેં નવિ
 દેખીયુ રે. ૬

૧-ચોથે-ચાર પ્રહરસૂધીજ. ૨-વાહણુ, પ્રભાત.

૩-હિમાચત, લક્ષ્મણ અથવા, તહારા આપતું કાઈ દેવું નથી.

હૈ હૈ ! ધિગ અવતારરે, માહરો થયો આજ, ન થયું મુજ કાજ,
 મનચો ચિંત્યોરે કારજ નવિ, સચેરિ. ૭
 કુમર ચિતે મન એમરે, હવે સું કીજે, કિમ લાહો લીજે;
 ખેટો એકાંતે આમણુ દુમણોરે. ૮
 એહવે મિત્ર આવી પુછેં કુમરે ? સૂણુ બંધવ માહરા;
 એવડી શી ચિંતા તુજને, કહો તે કયુરે. ૯
 સહુ વીનિકર માંડી તાંમરે, કહો મિત્રને આગે;
 મનની વાતોરે કહુ એ કેહનેરે. ૧૦
 બોલાવી મુજ લામરે, સૂણુ મિત્રજ પ્યારા, બંધવ તું માહરા,
 ધન લીધું કારજ નવિ, સચુરે. ૧૧
 મિત્ર કહે તુમ્હો ગયા ક્યાંહીરે, સૂણુ અલખેલા કુંઅર;
 ધન ખોયું તે કરો વારતારે. ૧૨
 સ્યો પાસ માંડ્યો છે લાંહિરે, સૂણુ જે । તુમ્હો દગાણા અચરિજ
 મોટકુરે. ૧૩
 કહેં કુમર તેણીવારે, સૂણુ મિત્રજ પ્યારા;
 ધરહાણુને જગ હાંસ્યો થયોરે. ૧૪
 આપણા નયરમઝારરે, સૂણુ ગણિકા અછેરે પુકડા નામે વડીરે. ૧૫
 તેહને ધરે કાઢ નારરે, સૂણુ રૂપવન્તી । જાણુ ૧દામિનીરે. ૧૬
 રંભમતાચી હારરે, સૂણુ એહવી અનોપમ દીડી કામિનીરે. ૧૭
 મોહું માહર મજરે, સૂણુ માંગ્યું તે ધન દીધું હાથમેરે. ૧૮
 પછે ગયો તસ ગેહરે, સૂણુ મીઠે વચણુરે મુજને બોલાવીયોરે. ૧૯
 વ્યાર પોહર જે રાતિરે, સૂણુ નાટિક દેખાડી મુન્હે રીઝ્યોરે. ૨૦
 રવિ-ઉગતેં પરભાતિરે. સૂણુ સૂવટેં હાંકીને મુજને કહીયોરે. ૨૧
 મેં જાણી ન જાણી રાતિરે, સૂણુ હાથેં દાધેને પાંક ન ચાખીયોરે. ૨૨
 કહી મુજ મનની વાતરે । સૂણુ એરો ઉખાણો મુજ સાચ્યો થયોરે. ૨૩
 મિત્ર કહે તું મૂઠશિરતાજરે, સૂણુ અલખેલા કુંઅર;

- હાંસીમિસેરે ધન તેં ખોઇજી રે. ૨૪
 જુઓ જગ કડંધું આજરે, સૂણું ધમકહી આવ્યો ત્યાંહે ઉતાવજોરે. ૨૫
 દીધાં પંચસત દીનારે, નિજ હાથે ગુણીને; વાસો રહ્યોરે
 ગણિકામન્દિરેરે. ૨૬
 કુંઝરી બુદ્ધિભંડારે, નવળવેશ બનાવી; રથણી રમાડી ચોપટ રાતીરે. ૨૭
 સૂવટે આવી તિમહીજરે, હટકીને બોલ્યો; તેહને પણિ કાઢ્યો
 પહિલાંણી પરિરે. ૨૮
 વિલખે મુખે નિલજ્જરે, નીકલ્યો દુઃખ પામી; વાત સઘળીરે
 નયરી ૧૫૨વરીરે. ૨૯
 એમ જે આવે કામીજન્નરે, મનને ઉમગે રાતિ રહી,
 જાયે આમણુ દૂમણરિ. ૩૦
 ધન લેઈ કાઢે તાસરે, કુમરી. ૨થુકબુદ્ધિ; દ્રવ્ય લેધને
 વેશ્યાને દીયેરે. ૩૧
 કહે વેશ્યા તિણીવારે, કુમરીને હેતે; વઝાંખ્યું હરેરે બાઈ
 તુમ્હ દેખીનેરે. ૩૨
 નિત એહવું કરજો કામરે । નિજ મનની હોંસે; એહવી થોગ્યતા
 નહી પામો ફિરીરે. ૩૩
 લે લાહો ! ભલી ભાંતિરે, સુણુ પુત્રી ગુણવંતી; તન ધનન
 સર્વે એ તાહરે. ૩૪
 તું થા જગમેં વિખ્યાતરે ! સુપુત્રી ગુણવંતી; જિમ મોહો
 આવેરે નરવર રાજવીરે. ૩૫
 સીખની સાંભલી વાતરે, કુંવરીઇ તેહની; આવી બેઠીરે નિજ
 સ્થાનકેરે. ૩૬
 જુઓ જગ ! મોહ અજીતરે, કેહવે પ્રપંચે; સોભની વાહી
 ન દેખે કીસ્યૂરે. ૩૭

૧-આ વાતો આખા નયરમાં પરવરિ-પ્રસિદ્ધ પામી.

૨-ચોપટની બુદ્ધિવડે. ૩-આખો.

કહી હાલ રસાલરે, સૂણતાં મન રીઝે, એ અડત્રીસ
 પૂરી કહીરે. ૩૮
 ધર્મથી મંગળમાલરે, લહસેં વ્રત સંગે; ગંગાવિજય કહે
 નેહસૂરે. ૩૯=૮૯૧

કુંહા.

વેશ્યા મન હરખી ધણું, દેખી દ્રવ્ય અપાર;
 આશીશ દેઇ વેશ્યા કહે, વળી કરજો એહ વ્યાપાર ? ૧
 કહે સૂડો સુણ મુજ વાતડી, કરીસ્યું એહ ઉપાય;
 દ્રવ્ય ઉપાજિ અતિધણો, દેસ્યું તુમ્હેને સદાય ૨
 શુકવચન મીઠાં સાંભલી, બોલી ગણિકા તામ;
 અમ્હ મંદિર ભલે આવીયા, તુમ્હથી રૂડા કામ. ૩
 ગણિકા શુકને ઇમ કહી બેઠી પોતાને ઠામ;
 શુક કુઆરી મન મોજસ્યું, કરે આપાપના^૧ કામ. ૪
 હવે કુમરી મોજન કરી, બેઠાં કુમરી કિરે,
 ગુઢા હરીયાલી વરકથા, ગોઠ કરે વડવીર ૫
 સા બોલી શુક સાંભણો, નિજશ્રુદ્ધિ જાણો સંત;
 કદિ પતી મિલસ્યે માહરો, સલ ભાખો ગુણવાંત ! ૬
 શુક કહે ચિતા શી કરો, મિલસ્યે તુજ ભરતાર;
 સુખે સમાધે છઠાં રહે, હવે સુણો કુમર-અધિકાર. ૭=૮૯૮

૧-આપઆપના, પોતપોતાના.

(કુમર-અધિકાર.)

હાલ પાંડીતીઆરે તુંતો જોવે જોષ કે, એ દેશી.

જલકલ્લોલે^૧ હો કુઅર પાટીયે તામકે, સાતમે દિને સાયરતટેળ;
આવી પડ્યો હો વાડાષ ખાસકે, તવ કુઅર મનમેં અટ્ટેળ ૧
સ્યું કરીયે હો કિહાં જામયે આજકે, દ્રવ્યવિણા શું કિંછયેળ;
દ્રવ્ય પાખેં હો કેા ન દે કોઈ સનમાન કે, દ્રવ્યે મન ચિંતારસ
પીછએળ. ૨

એહુવું મનમે હો ધ્યાયે તેહ કુમારકે, મનચિતા સખલા કરેળ;
શું હવેં પુણ્યે હો લહસ્યે તેહ કુમારકે, સખસ પતિ કેહની તરેળ. ૩
એહવેં કેષકે હો સાર્થવાહ તેણીવારકે, આચ્યો કુમરને^૨ સમીપમેળ;
કુમરમુખ હો દેખી શેઠ દ્વેઓરકે, હવેં બોલાવે તેહ સમીપેળ. ૪
બાબો કુમર હો તુમ્હે કિહાંથકી આંહીકે, આલ્યા ધિહાં કુણુ કામનેળ;
દીસો છો તુમ્હે એકલાં કાંછકે, કહો તુમ્હેરું ઠામ નામનેળ. ૫
આખેં આંસુ હો નાંખતો તેણીવારકે, અલ્પવૃત્તાંત કહો શેઠનેળ;
૧ધલિ અમક્યો હો સુણી મનમે અપારકે, ઐ ઐ ! પુણ્યવંત
જગતમેળ. ૬

સારથપતિ હો કહે કુમરને તામકે, મુજધર પુત્ર નથી કોઈછ;
તુમ્હે રહો હો મુજધરમેં આયકે, થઈ રહો નાયક હોયળ. ૭
માનીવાતજ હો કુંઅર રહો ધરજાયકે, જેહવો^૨ અંગજાત જાણીયેળ;
તિમ ધરનો હો ધણી હુઓ તેહકે, શ્રીવીરસેન વખાણીયેળ. ૮
ચિંતે સેઠળ હો એહને ધણે મડાણકે, કૃ વિવાહ ઉચ્ચાહમેળ,

૧-જલ મોજામાં. ૨-મૂલમાં ' સમીપેળ ' છે પણ પાશ્વર્યતામાટે
" સમીપમેળ " કરવું પડ્યું છે. ૩-દોર, દિદાર.

૧-એણે, ૨-સ્વઅંગથીજ ઉત્પન્ન થયેલો, સ્વપુત્રવૃદ્ધ.

રૂપવંતી હો જોઈ કુમરી અનુપકે, પરણાવું કાષ સાહમેજી. ૯
 પૂછે કુમરને હો વચ્ચ થાઓ તૈયારકે, હર્ષે પરણાવું ટુંકનેજી;
 ભાખે કુમર હો શેઠા સુણો મુજ વાંણુકે, હવણાં ઇચ્છા નહીં અમ્હનેજી. ૧૦
 પરદેસે હો જાઈ એક વારકે, ધન ઉપાણિ જીનખલેજી;
 સાર પછી હો કહેસો તે કરેસકે, એહ વચન ચિત્તમે ભલેજી. ૧૧
 તો, મેં પરણેવું હો સૂણો મોરા તાતકે, પછી જોઇ મોરી સુદ્ધીજી,
 ઇમ કહીને મન ચિંતવે તામકે, જોઈ શુક સ્ત્રીની શુદ્ધીજી ૧૨
 જોઈ પૂછુ હો ધણું ઠામોઠામકે, પણિ શુદ્ધ ન લહે કા તેહણીજી;
 વળી જામ હો ગામો ગામકે, ખખર કરે કા એહનીજી. ૧૩
 તવ તાતને હો કહી લેધ બહુમાનકે, આલ્યો કુમર બહુ પરિવરેજી;
 વસ્તુ વેચતો હો વધી લેતો અનેકકે, આવ્યો શ્રીપુરને પરિસરેજી. ૧૪
 શુભ શુકન જો હો હુઆ તેણીવારકે, તવ મનમે વિમાસે કું અરજી;
 એણે શુકનેહો કાષ મિલે સાજ્જનકે, મન ચિંત્યું અહીં હું વરજી. ૧૫
 ઇમ ચિતી હો ઉતાર્યો ભારકે, રૂડો ઠામ કાષ જોઇનેજી;
 ગંગવિજયે હો ભાખી રૂડી ઠાલકે, ઓગણચાલીસમી
 ૨ મોહીનેજી. ૧૬=૯૧૪

કહા.

વેચે વસ્તુ નવનવી, કરે એકહું ધન;
 નિરખે કૈતુક નવનવા, રહે સદૈવ મગન. ૧
 અન્યદા નયરીના પુરૂષને, પૂછે કુવર વાચાલં;
 કૌણ એ નગરીયે ભૂપતિ, કોઠ કિસ્કા પુણ્યપાલ ? ૨
 તે બોલ્યો સુણો શેઠજી, શ્રીપુર નગરનું નામ;
 રાજ્ય કરે મયસારનૃપ, દયામાં અભિરામ. ૩

૧-પાદરે. ૨-કુસુમશ્રી અને વીરસેનના ચારિત્રથી મોહીત-હર્ષીત થઇને
 આ રાસઠાણે શ્રીગંગવિજયે લેખી, આલેખી. એવો ભાવાર્થ છે.

ધનવંત જન બહુ; નયરમેં, વસેં ઘણા દાતાર;
 ખટકર્મ સહુછ સાચવેં, આપોઆપ નિ(ત)આચાર. ૪
 ૧ધમણી મુણી કુંવર ચિંતવે, જઈ ભેટું ભૂપત્તિ;
 વચન કળા કેષ સાચવી, રીજવી કરસ્થું હેનિજ. ૨ ૫=૬૧૬

ઢાલ હરિઆ મન લાગો, એ દેશી.

સાર વસ્તુ પરદેશની, લીધી કુમરે હાથીરેં, કુમર સાંભાગી;
 મિલવાનૃપને સાંચર્યો, નિજ પરિકર લેધ સાથીરે, કુમર સાંભાગી. ૧
 લોક વખાણેં કુમરનેં, પુણ્યતણા ફળ જોયરે, કુમર૦
 પુણ્યેં મનચિંત્યું પામીયેં, પુણ્યાધિન નવનિધિ હોયરે, કુમર૦ ૨
 આવી નૃપનેં ભેટાણું, મૂકી કરે પ્રણામરે, કુમર૦
 કરજોડી ઉભો રહ્યો, વિનય કરી અભિરામરે, કુમર૦ ૩
 કુમરચાતુરી દેખીનેં, હરખ્યો મનમેં ભૂપરે, કુમર૦
 આદરમાન દેધ ઘણો, પુછે સકળ સ્વરૂપરે, કુમર૦ ૪
 કહો કુમર તુમહો ઈહાં કણેં, આવ્યા કેણેં કામરે ! કુમર૦
 કહે કુમર પેટ કારણેં, આવ્યા વ્યાપારે તુમ્હ ગામરે, કુમર૦ ૫
 રાય સન્તુષ્ટ થઈ કહે, મૂક્યું મેં અર્દે તુમ્હ વેદાંશુરે, કુમર૦
 મન માને તિમ તુમ્હે કરો, વ્યાપાર મૂકી કાણુરે, કુમર૦ ૬
 મોટી વખાઈ ઉતરવા, આપી તે નરનાથરે, કુમર૦
 કુમર મન હર્ષિત થયો, ઊતારે સઘળો સાથરે, કુમર૦ ૭
 કરે વ્યવસાય બહુ મોટકા, તે કુમર સાહસીક દક્ષરે, કુમર૦
 કર્યો નામા લાલ ખોટનાં, લક્ષના થયા ત્રિણિલક્ષરે, કુમર૦ ૮
 ખાઈપીઈમન મોજસ્થું, ન કરે કિસ્મો ઉચાટરે, સાહિઆ સોભાગી;
 અન્ય દિવસ કાઈ હાટડે, ખેઠો ૪પુજવામાટરે, સાહિઅં ૯

૧-એ પ્રમાણે. ૨-મહારાજપર હેત ધરલાવાળો થાય તેવી રીતે રીઅવસ્થું

૩-જકાત વિગેરે. ૪-પૂજવા માટે.

કહે શેઠ આ નયરની, ભાખો ૧ નૌતન કાઈ વાતરે, સાહિયં
 વલતું વણિક હસીને કહે, ભાઈ છે કૈતુક વિખ્યાતરે, સાહિયં ૧૦
 એ કૈતુક અમ્યો સૂહણે દીકું, ન સાંભલ્યું વચાંહરે, સાહિયં
 એક અચરિજની વાતડી, તે છે આ નયરીમાંહિરે, સાહિયં ૧૧
 વીરસેન કહે તે ભાખીયે, મુજ આગે ગુણખાણુરે, સાહિયં
 એ ! કૈતુકની વાતડી, ૨ આખો ચતુર સુખણુરે, સાહિયં ૧૨
 કહે વણિક, ભાધ સાંભલો ! કહું તે વાત પ્રમાણુરે, સાહિયં
 વસે ગણિકા આ નયરમે, પુકુંદા નામે ગુણખીણુરે, સાહિયં ૧૩
 તસ મન્દિરે એક યુવતી, રૂપે અપહર-અવતારરે, સાહિયં
 નટવિટ પાસે એક રાત્રીનાં, લે પંચશતિ દીનારરે, સાહિયં ૧૪
 પણિ, કાઢએ મુખ દીકું નહીં, નવિ પામે આસાસરે, સાહિયં
 પરભાતે રવિ-ઉગતે, કાઢે શુક નિરાસરે, સાહિયં ૧૫
 વણિકવચન સુણી એહવાં, ચિતે મનમે કુમારરે, સાહિયં
 જોઈ હુ આજ તિહાં જઈ, કહેવી છે તે નારરે, સાહિયં ૧૬
 દક્ષણ-અંગ દરકીયુ, ચિતે અહીં લહિસું શુદ્ધરે, સાહિયં
 મનગમતાં સજજનતણો તે, થાસે મેલો સહી મુઝૂરે, સાહિયં ૧૭
 ગંગાવિજયે કહી દલકતી, આલીસમી દાલ રસાધરે, સાહિયં ૧૮=૯ ૩૭

કુંહા.

કુમર મનમે ચિંતવે, એ છે વાત અદ્ભૂત;
 પ્રથમ વાત કરવા બણી, મોકલુ કાઈ દૂત. ૧
 દૂતને તેડી એમ કહે, છે લાયક તુજ કાજ;
 ગણિકાધર જાઈ કહો, કુમર આવર્યે આજ. ૨
 વળી આ દ્રવ્ય લેધ જવજો, કહે જો વચન વિશેષ;
 લટપટ સૂણી દાખલ્યો, કૂં ન કરસો વેપ. ૩

વચ્ચે મુલ્ય કુસુમનં, આપ્યો પ્રેક્ષકો નમરોદ્ધઃ
 ક્ય ક્ય નિજ કામનું, મહિમાને મહિ દેવ. ૪
 ક્ય ક્ય ને કમ ક્યે. સાંભલ મહિમા વનઃ
 હનુ કુમર ગુન્ધવરે આવસે, માતે કરીને સત. ૫
 ક્ય ક્યે દેખી કરી, વેત્ત્યા મન દરખેનઃ
 ના તું વહેલો પંથવ્ય, નેકર કુમર મુલ્યવન. ૬
 પ્રેક્ષક આતો ઉત્તરવે. ક્યે કુમરને વનઃ
 મહિમા ગુન્ધવરે ને ક્યે, નેક કરીને સાવ. ૭
 કુમર મુજ મન કોનકી, મહિમા ચીર સંદર્ભાવરઃ
 મુલ્ય મેલન વાકોનમન્યા, આપ્યો મહિમાકર. (૮૫)

(વીરસેન અને કુસુમશ્રીમિલાપ.)

શાસ. અહમો માંજો, હારે વાલમીયાં અહમો માંજો, એ જ્ઞી.

હારે ' ના કુમરી તવ ચિત્ત ચિતે, મનમે રંગ રહી.
 હજ મુજ પીકીત ન મિલો હુને. મનમે રંગ રહીઃ
 એ કુખ કુલ્ય મુજ નેકે, મનમે રંગ રહી. આંકણીં
 એકવે કુસુમશ્રી મુન્દરી, કરી નેકે સિદ્ધાન્ત.
 હું કરી ગેલે ખેડી, ચિદુ દિવે જવ ગેનીઃ
 તવ કીલે વીરસેનકુમાર. મનમે ૬૪૦ એકુખં ૧
 કુમરી તવલે આવડે ગેઓ, કોશખીયો અનન્દઃ
 વખત વડુ આજ ચાલુ નેકું, મુજ મુજ ક્યાલ મં ૬૦ એ ૨
 નતખિલુચકતે મહાકીર્તી, આવડેખડુ મુજ તકં
 અહમિસ વાનરી ગેતં એકવી, લેઆઓ મન કરી ચાલ. મં ૬૦ એ ૩
 તવ મુલ્ય આઓ વનમસડે, લેખી દુલો ખુસીઆલઃ

તવ રાણીપ્રતિ શુક ભાષે, સાંભણો સીખ ઉજમાલ. મં હં એં ૪
 કહો સીખ સૂડા તુ મતિવન્તા, શુદ્ધચમ્પિ (શુદ્ધદમ્પી) ગુણવન્ત
 કહે સૂડો પતિ વાલૂ તાહરો, હવણાં છે અવસર એ સતી મં હં એં ૫
 કહે રાણી મુજપ્રાણવાદહેસર, મિલ્યો બહુ દિવસે પુન્યાદ,
 તે કિમ વાલ્યો જયેરે સૂડા આજ તેડો તે મુજમાટા મં હં એં ૬
 તવ સૂડો કહે માનો માહરી, તેડે હોસે તુરુહલાણુ,
 દેખી વેસ્યાને ધર તુજને, દેશે ઠબકા મુજ રાણી મં હં એં ૭
 હેજે હાણી હોસે અતિ બહુલી, માનો કહું તે વાત;
 વળી કોઈ પ્રસ્તાવે એ મિલસચે, તુજ ભાર્તુ સુવિખ્યાત. મં હં એં ૮
 કહે રાણી, સૂડાં એ શું ભાષે? મિલવા ચાહે મુજ ચિત;
 મુજ મન ચચ(ળ). અતિ ઉછળલું, ભેટણુ પીઉ

એકાંત. મં હં એં ૯

એહવી વાત કહી જમ શુકને, રજો અનખોલો તામ,
 માહરૂ વચન જો મનમેં ન આણો । મન ગમતેં કીર્ણે

કામ. મં હં એં ૧૦

તવ દાસી આતુર હલકલતી, આવી ભાષે તામ,
 સાર્થવાહ એક આવ્યો દારે, કહોતો મોકલું ધણે કામ. મં હં એં ૧૧
 કુસુમશ્રી કહે વહેલા ઈહાં કણે, મોકલજો મૂજ માય,
 ધમ કહી રાણીને સવટો, બેઠાં નિજનિજ કાય. મં હં એં ૧૨
 કહે દાસી તવ વેગે જમ, તેડે છે ભૂપાળ;
 તવ તે સાંભલી આવ્યો તતખિણુ, સમભૂમિ જિહાં

બાલ. મં હં એં ૧૩

દેખી પ્રાણુવલ્લભ નિજ પતિને, ચિતે સીધાં મૂજ કાજ;
 દાસી તિહાં કણુ માટેં બેસણું, બેઠા કુમર-વરરાજ મં હં એં ૧૪

સજ્જથી ઉડી મુખ આગળ, ઉભી રહી સનમુખ;
 ગલગલે કંઠે આસું નંખતી, સાચી ધરેં મનમેં દુઃખ. મં હં એં ૧૫
 મેં વેશ્યાધર વાસ ડીવેલે, પૂર્વકર્મને યોગ;
 વિશ્વાસ કિમ ધરસેં પીઠિ માહરો, કિમ કરસેં મુજન્યું

ભોગ ! મં હં એં ૧૬

કુમરી વિમાસણુ કરેં મન બહુલી, પણિ લિખ્યું

ભાષેં નિલાડ;

ગંગવિજયે પીઠિમિલણુતણીએ, ભાખી

એકતાલીશમી દાત. મં હં એં ૧૭-૬૬૨

ઉહા.

નવ કુમરી સલજ્જ થઇ, મુખથી ન બોલે બોલ;
 હર્ષોચ્ચિત મનમેં ધણે, હોસેં રંગકલોલ. ૧
 હવે, કુમર ચિંતવે, એ શુણુ વેશ્યામેં ન હોય:
 હાવભાવ દીસેં નહીં, વળી અંગચાલો નવિ કાય. ૨
 મુખથડી બોલતી નથી, નિજર ન મિલેં નવિ જોય;
 બેઠો ધમ ચિંતે તવ, તવ પંજર દીઠો શુક સોય. ૩
 તે શુક દેખી ઝી સાંભરી, દુઃખેં ભરાણું હેય;
 ૧ કરારિં, મિલેં શુક મુજ કામની, સાલેં ચન્દ્રમુખી પ્રિય. ૪
 એકનજર કરી નિરખતાં, મનમેં ક્યોં વિચાર;
 તવ સૂડો રૂડો બોલખ્યો, એ વીરસેનકુમાર. ૫-૬૬૭

ઢાલ. પ્રવહણુ તિહાંથી પૂરીચારે લાલ, એ દશી.

તવ શુક કહેં ધમ કાં કરોરે લાલ, હરખસ્થાને વિપવાદરે કુમરજી;
 તુમ્હમુખ દેખી પાવન થયારે શાલ, ઉપનો અધિક આલ્હાદરે કુમરજી. ૧

૧-મુખ, શાતા. “બીના પ્રભુ પાસકે દેખે, મેરા દિલ બેઠારી હય” ભાષા.

ધન ધન દિન આજ અમતણેરે લાલ, આજુની ધડીય પરમાણુરે; કું
જે વેલા તુમ્હો અમ્હને મિલ્યારે લાલ, તે વેલા લાખિણી
જાણુરે. કું ધનં ૨ આંકણી.

કિરદેવને શ્રવણે સૂણીરે લાલ, ચિતે કુમર મનમાંહિરે સૂડાળ;
જૂઓ કિરની ગંભીરતારે લાલ, જોલે છે ધરી ઉચ્છાંહિરે સૂડાળ. ધનં ૩
માહરા શુકસારિખો અછેરે લાલ, દીસે છે મોટા ગંભીરરે સૂડાળ,
તવ શુક પંજરથી નિસયોરે લાલ, જોડા જોલે આવી વી(કી)રરે
સૂં ધનં ૪

કુમરે ઓલખ્યો શુકપંખીનેરે લાલ, લલે મિલ્યો પુત્ર તુ આજરે સૂં
કિહાં તે ! મૂર્ધ જીવતી સૂણીરે લાલ, કુસુમશ્રી શુકરાજરે !
સૂડાળ. ધનં ૫

તવ શુક કહે સ્વામી સૂણોરે લાલ, આ! કુસુમશ્રી તુમ્હ
નારરે કુમરજી;
તુમ્હચી ખિજમતીમાં ઉભીરે લાલ, સાચવે સ્વામી-આચારરે!
કું ધનં ૬

સૂણી કોપાનલ ધડહડયોરે લાલ, હા ! હા ! રાંડે એસુ કીધરે સૂં
મુજ કુલ ખપ લિગાડીયોરે લાલ, આ, નીચ વ્યવસાયસ્થું
લીધરે સૂં ધનં ૭

ઉત્તમ વશની ઉપનીરે લાલ, પરખી ઉત્તમ જાણુરે સૂડાળ;
તે છે આ હુમ્મ પાપણીરે લાલ, કીધાં બેહુ કુલ હાંણુરે સૂડાળ. ધનં ૮
લાજ ન આણી કેહનીરે લાલ, લાગો રસિક સ્વાદરે સૂડાળ,
આજથકી હવે એહથીરે લાલ, બાગો ૧સતીનો વાદરે સૂડાળ. ધનં ૯
કામ કમાણો અઓમતુરે લાલ, લઈ વેસ્યાની સેણુરે સૂં
કાક ઉડાવવા કારણુરે લાલ, નાંખ્યું ફગાવી રચણુરે સૂડાળ ધનં ૧૦
નારી ! કેહનીં ન હોસ્થેરે લાલ, જોજો હૃદયવિચારરે સૂં .

જહ્વા ચીરી આમિય ખવાડીયોરે લાલ, તેહની પણિ ન થષ
નારે. સૂં ધ૦ ૧૧
પરનરસું મિલતાંથકારે લાલ, નાણું શંક મનમાંહિરે સૂં
અંગતણા લટકા કરીરે લાલ, નાંખે દેખાડી ફંદમાંહિરે સૂં ધન૦ ૧૨
સ્વારથલગેં છ ! છ ! કરેરે લાલ, વલી ઝટપટ માંડે અપારે સૂં
કુડી માયા દાખેં ધણીરે લાલ, કામિની કપટલંડારે સૂં ધન૦ ૧૩
મનમાન્યાસ્યું વિલસેં રંગરે લાલ, એકનેં મૂકે નિરાસરે સૂડાળ;
એકનેં હાથેં છાયા કરેરે લાલ, એહવા નારીના બહુ પાસરે સૂં ધ૦ ૧૪
પગપગ ફૂડ ખેલેં ધણીરે લાલ, ઉડી ન વિમાસે વાતરે સૂં
દાખવે અવગુણ પરતણારે લાલ, નિજસ્વામીસ્યું ખેલે ધાતરે
સૂં ધન૦ ૧૫

નયણુતણું ચાલેં કરીરે લાલ, માંડે કુડિ પ્રીતિરે સૂડાળ;
હોલે અન્યાય ધાલવેરે લાલ, એ કુલટા નારીની રીતિરે સૂં ધ૦ ૧૬
ચત્ત:-કુહો-“મુખ મીઠી કપટ બહોત, અને હજેં પ્રીતિ નિલાય;
તેહથી નેહ ન કીજયેં, હો જીવ જાયે તો જાય.૧”

પૂર્વઢાલ.

તો, એમ રૂગલંતી કાં ન મૂઝરે લાલ, સ્યેં ન ખૂડી પાણીમાંય સૂં
નીચ કામ કરી એહવુરે લાલ, અસતીમાંહિ કહી કહિવરાય
સૂં ધન૦ ૧૭

એહવું દુઃખ પડતાંથકારે લાલ, સ્યેં ન મૂઝ વિષ ખાયરે સૂં
વીરસેન મન ચિંતવેરે લાલ, ભાવિકણેં રનવ કાંયરે સૂડાળ. ધ૦ ૧૮
એહવો વિચાર મનમેં કયેરે લાલ, કીવી રસેન જૂપાલરે સૂં
ગંગવિજયે લલી વણીવીરે લાલ, ખેંતાલીસમી હાલરે સૂં ૧૯

હુંહા.

ઈમ ચિંતી કુંઅર તસિં, કહી(કહે) સદાપ્રતિ તામ;
 રે સૂડા ! રહી આગલેં, એહવા શું કરાવે કામ? ૧
 તુ માહરે સુતસારિણો, વલ્લભ હેવ સંસાર;
 તે એ કામ કરંતડેં, સ્યેં ન વારી નાર ! ૨
 ઈમ સાંભળી સૂડા નિશ્ચેં, ઉત્તર આપેં જેહ;
 તવ તિહાં વીતક જે થઈં, તે, સૂણો ધરી નેહ. ૩
 સાંભલજને ચિર ચિત્ત કરી, રસિક ! દેઈને કાન;
 સાંભલતાં મુખ ઊપજેં, નિમ આપેં રસ પાંત. ૪=૯૯૦

હાલ, જૂઠા બોલારે ચાહવારે, એ દેશીયે.

સૂણો કૌતુકવાતડી, જોજો શીલપ્રપંચ;
 રાણીકલંક ઉતારવા, મિલસેં ક્રેહવો હવે સંચ,
 સૂણો કૌતુકવાતડી, અરે હાંજી હાંજી. ટેક. ૧
 રાજભૂવને તવ સાંભલૂં, કાલાહલ તેણીવાર;
 ધસમસી તિહાંથી જીઠીયા, શ્રીવીરસેન કુમાર. સૂ. અ. ૨
 કોધે ધસીયો ઉતાવળો, જાયે બાહિર જોવાને કાજિ;
 તવ કુંમરી કહેં પંખીને, એ સ્યૂં થયું શુકરાજ. સૂ. અ. ૩
 સૂડારે સૂણો માહરી, કાંઈ અણુ કીધ પરીખ;
 કુમર ગયોરે અન્દોહસું, નવિ દીધી મુંજ શીખ. સૂ. અ. ૪
 સૂડો કહે, સૂણો માતજી, હું પૂછવા થયો ઉજમાલ;
 કુમર તિસેરે ઉઠી ગયો, કોધવસે તતકાલ. સૂ. અ. ૫
 રાણી કહેં, શૂડા સાંભલો, મુજ હુન્તી મોટી આશાં;
 વિણુ અપરાધે મુંજને, ગયો મૂકી નિરાશાં. સૂ. અ. ૬
 પીયુજી તુમ્હને યુગતું નહી, મુજ મૂકવી માહારાજ;
 પરહરતાં શોભા ન પામીયે, બાહિ અલાની લાજ. સૂ. અ. ૭

મુજ અબલાઉપરિં એવડો, કરવો ન ઘટેં રોપ !
 કિમ અણુખોલ્યા પાછા વિલ્યાં, જેશ્યો ? હમારો દોષ સૂં અં ૮
 મો ! રાંકઉપરી - સાહિબા, શી રાખો છો રીશ,
 કીડીઉપરીં કટ(ક)ડી, તે કિમ ખમેં જગદીશ. સૂં અં ૯
 શુડો કહે મુણો માતજી, કુમરવાંક ન કાય;
 જેહવું દેખે તેવું ચિંતવેં, પછેં કમ્મેં સુખદુ.ખ હોય. સૂં અં ૧૦
 વલી સંગતિ હોયે જેહની, તેહવાં ફળ લાગેં સોય;
 પણિ હવેં દુઃખ ધરવુ કિસું, હોસે રૂકું તુમ્હ જોય. સૂં અં ૧૧
 કાઈ બુદ્ધિપ્રબંધથી, કરસ્યું વાંચિછત કામ;
 મિલસ્યેં તુમ્હ પ્રીતમ આવીનેં, શીલતણેં પરણામ. સૂં અં ૧૨
 ધ્યાન ધરો મહામંત્રનો, જગ મહિમા જસ અનન્ત;
 શ્રીજિનધર્મપ્રભાવથી, લહેસો સુખ મહન્ત. સૂં અં ૧૩
 તુમ્હ શીલનો મહિમા ધણો, તે કરસ્યેં તુમ્હારી ભીર;
 મનચિંત્યા સુખ પામશો, ધર્મ વડો વડવીર, સૂં અં ૧૪
 થીર ચિત્ત રાખો તુમ્હે માતજી, હોસ્યેં રૂડો કામ;
 કુમર વેગો તુમ્હનેં તેડવા, આવશેં એણે હામ. સૂં અં ૧૫
 હવેં આગળ થાયેં તે સાંભલો, કહીત્રેં તાલીસમી દાલ;
 ગંગાવિજય કહેં શીલથી, હોસેં મડ્ગલમાલ
 મુણો કાંતુકવાતડી, અરે હાંજી હાંજી ૧૬=૧૦૦૬

હુહા.

ભાખેં કુસુમશ્રી શુક્રપ્રતિ, મુણ બંધવ મુજ વાત;
 ત્રિણી ઉપવાસ કરસ્યું ભલા, મહિમા જસ વિખ્યાત. ૧
 રહિસ્યું ^૧કાઉસગ્ગ ધ્યાનમેં, ગણસ્યું મન્ત્ર નવકાર;

૧-કાર્યોત્સર્ગ. શરીરને હલવ્યાવિના એકચિત્તથી પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થવાનું મત.

૨-પંચપરમેષ્ઠિ મહામંત્રનું સ્મરણ.

મૌનવ્રત ગૃહીત્યું વળી, કરસ્યું એહ આચાર. ૨
 જિહાં લગે પ્રીતમ મુજ નવિ મિલે, તિહાં લગે ન પાઈ કાય;
 કાઉસગધ્યાનમે હું રહું, એકવેા નિયમ મુજ સોય. ૩
 કિરની આગા પામીને, ધ્યાન ધરૂ તતકાલ,
 હવે, આગળ થયું તે કહું, સાંભળો બાલગોપાલ. ૪=૧૦૧૦

હાલ. ચંદનરી કઠકી ભલી, એ દેશી. અથવા લખિયો
 લોકે લોચને, આલખિયો અહીનાણુ, હો! પત્ની મારા;
 એ રાગે પણુ.

કુમર ચૌહટે આવીને, પુછે કાષ્ઠકપ્રતિ એમ, સુગુણ હોરાનિ;
 કહો, ભાષ આ શહેરમે, કાલાહલ થાય છે કેમ, સુગુણ હોરાનિ.

ભાઈ આ શહેરમે. ૧

ભાષો સત્ય મુજ આગલે, હૈડે આણી નેહ, સુ
 સુખદુઃખની જે વારતા, હોઈ તે દાષો તેહ, સુ ભાઈ ૨
 પુરવાસી કહે સાંભલો, કૌતુક થયું મેરારાનિ, કું અરણ હોરાન;
 રૂનીવડબધનબાંધી ન્યેારસ્યું, નૃપનેનાંખ્યો છે આજ, કું ભા ૩
 લોક મિલાં છે બહુ દેખવા, દુઃખે મૂકે પોક, કુંવરણ
 કામકાજ કરતાં નથી, અહનિશ રાખે છે શોક, કું ભા ૪
 ધમ સાંભલી આવ્યો તિહાં, દેખે નૃપબધન જોર, કુંવણ
 વેદન ખમી શકતો નથી, કરે આક્રન્દ પાડે સોર કું ભા ૫
 નૃપદુઃખ દેખી ચિંતવે, સ્થો કરવો વિચાર, સુ
 હાહાકાર સઘળે થયો, રૂદન કરે પરિવાર, સુ ભા ૬
 મૃગનયણી મિલી સામઠી, સેવે નૃપના પાય, સુ
 પ્રીતમ દેખે પ્રાહુણો, કરો કાષ આવી ઉપાય, સુ ભા ૭

રાખોરે નૃપ જીવતો, તસ ઘો મુખમાગો માલ, સુ૦
 વિલવિલતી રાણી કહે, કોઇ ટાલો નૃપનું સાલ, સુ૦ હોરાજી
 રાખોરે નૃપ જીવતો, ૮

જોવાને જોપી ટીપણું, નૃપને કિસ્યાં ગ્રહેમાન, સુ૦
 જોઈ કહો ગ્રહનાં વળી, તે સરિયું દીજે દાન, સુ૦ રા૦ ૯
 કહે જોપી ગ્રહે સા કહું, કર્મતણો એ ધંધ૧ | સુ૦
 રધમ્મોપિધી કરો ભાવસ્યુ, તે સાચો પ્રતિબંધ, સુ૦ રા૦ ૧૦

x x x x x x x +
 x x x x x x x x ૧૧

ગુણી ગાડી મન્ત્રવાદીયા, યોગી જતિને સંન્યાસ સુ૦
 તેપણિ હાથ ઝાટકી રહ્યા, ખેડા અધિ નિરાસ, સુ૦ રા૦ ૧૨
 તવ રાજસભામાંહિ કુંઝરું, ધરે દુઃખ નૃપને દેખ, સુ૦
 શી પરિં એ નૃપ જીવસ્યે, કોઇક કારણ વીખ, સુ૦ રા૦ ૧૩
 સાયણિ ડાયણિ વ્યન્તરા, ભૂત પ્રેત પીસાય, સુ૦
 રૂઝખસેંધ દેવી દેવલાં, હોય તે બોલો વાચ, સુ૦ રા૦ ૧૪
 જે માંગો તે આપું અમે, એહ અમારૂં વચન, સુ૦
 એ દોખ (દુઃખ) દેખી શકતાં નથી, જે કષ્ટ પામે છે રાજન, સુ૦ રા૦ ૧૫
 કુમરવચન મુણી એહવાં, બોલસેં હવે તતકાલ, સુ૦
 ગંગાવિજયેં ભાખી હેજસ્યુ, ઐમાલીસમી ઢાલ, સુ૦ રા૦

૧૬=૧૦૨૬

કુહા.

એહવે આકાશેં થઇ, કોઇક દેવની વાણ;
 રે લોકો ! તુમ્હે સાંભલો, મેં લેવો^૪ ભૂપતિપ્રાણ. ૧

૧-પ્રપંચ. ૨-ધર્મરૂપી ઔષધી.

૩-જક્ષેશ. ૪-"હું" ભૂપતિનો પ્રાણ લઈશ " એવો ભાવાર્થ છે.

ન મુક એહને જીવતો, એહ પાપીને આજ;
 જાઓ તુમ્હે વેહલાં ધરે, કરો આપોપાં કાજ. ૨
 મન્ત્રી કહે આકાશમે, સીધી થઇ એહવી વાંજ;
 વીરસેન વલતું વહે, મ કરો ચિત પ્રધાન. ૩
 લાવો અગર ^૧ઉદ્ગતી, વલી લાવો ધનસાર;
 અગર ધૂપ ઊખેવીઈ ને, પ્રણમી પુછે કુમાર ૪
 સુર હો દરિસણુ આપણુ, માગો તે દીને ભોગ;
 પણિ નરપતિ સાંને કરો, ટાલો સધળો રોગ. ૫
^૨નિકટ આવી કરો વારતા, સહુકો જાણે સંસાર,
 વિનયવચન સુણી હરખીઓ, એ પ્રુણવંત કુમાર. ૬
 સુર આવે રૂપે કેહવે, નિસ્યો કાજલવણુ;
 જે દેખે તે લયથકી, તતક્ષિણુ પામે મરણુ. ૭=૧૦૩૩

હાલ. ઉંઘરીયાને ગાળે હો લઠીયાણી રાણી ચિહ્ન
 દિશે, એ દેશી.

વિદુ(૩)પરપ કરીને હો સુર તિહાં આવીયો,
 ત્રિણિ મસ્તક વિકરાલ,
 હુહુકાર કરતો હો તે વલી મુખથી ઉચ્ચરે,
 મૂકે વિશ્વાનલ(૨) ઝાલ,
 વિદુપરપ કરીને હો સુર તિહાં આવીયો. ૧
 રૂઝમાલા પહિરાહો કોટે માલિકા,
 યમસમાન નિમ દૂત;
^૪કર ^૫કાતી રાખી હો માતી તાતી ઝલહલે,
 જાણે દીસતો એ ભૂત, વિ. ૨

૧-અગરખતી. ૨-નજીક, પાસે. ૩-મરણુ.

૪-હાથમાં. ૫-તીખી, સખતધારવાળી.

- જાઈ ખેડો તતક્ષિણે હો સિંહાસણઉપરી,
સામું નિવિ દેખે કાચ;
કુંભર ગુણગાજી હો વડલાગી કરેય વિનતી,
સ્વામી ! અહા સાહમું જોય. વિ० ૩
- ઉત્તમનરને હો ક્રોધ ન ધટે ઇસ્યો,
ખિણે ? કરીહ મિટ જાય;
આ ભૂપતિનો હો સાહિબા કહો સ્યો અપરાધ,
એ કિમ કષ્ટ ખમાય. વિ० ૪
- કરો સચેતન હો ભૂપતિને સાહિબા,
ધણું શું કહું વારોવાર;
તવ ભાખે સુરવર હો એ છે પાપી ભૂપતિ,
જેહની દુર્ભેતિ છે નિરધાર. વિ० ૫
- એ લંપટી ભૂધવ હો વયરી છે તાહરો,
સ્યે મૂંઠાવે તુ આજ !
કુમર કહે કિમ જાણ્યો હો વયરી માહરો તે ?
કહો અમને સુરરાજ. વિ० ૬
- કહે તવ સુર, તુમ્હયી હો કુસુમશ્રી ઉદ્યાનમે,
તિહાંથી તુમ્હ વસ્તુની હાંણુ;
તે, એણે રાયે હો હરી લીધી પાપીયે,
બહુરૂપીવિદ્યાનો કામ. વિ० ૭
- ઉપગારયોગ હો નહિ એ ભૂપતિ,
દુર્જનને રૂઢું કિમ થાય ?
વિશ્વાશઘાતી હો જગમે મહાપાપી એ કહો,
તેહવું મુખ કિમ દેખાય. વિ० ૮

૧-ઉત્તમોનો ક્રોધ ક્ષણ માત્રમાં જ મટી જાય !

હય પક્ષકં હો, એ તુજ, પાપી લષ મયો,
 તવ તુજ હુઓ દુઃખ અપાર;
 પછેં તુ તો આવ્યો હો પાદ્મદેવીનેં દેહરેં,
 બોલી દેવી વાચ્યા સાર વિં ૯
 દેવી આવીને હો કહેં સાંભળ સાહસી,
 હજી, અશુભ અછેં તુજ કર્મ,
 તિહાં લગી તુજને હો કષ્ટ અછેં ધણું,
 પછેં લહસ્યો શુભ સર્મ. વિં ૧૦
 આવસે કટલે હો કાલે તુજ હાથમે,
 હય પક્ષકં ઉદાર,
 ઇમ કહી વાચ્યા હો દીધી તુજનેં દેવીયેં,
 બો(વો)લાવો નિરધાર વિં ૧૧
 સાયરજલમે હો પડ્યો દુઃખ તેં સહું,
 તે કહિતાં નાવે પાર;
 કુસુમશ્રી રાણીનો હો વીરહો તે સહો,
 દેવેં કીધી તુમ્હ સાર. વિં ૧૨
 તે આ સધજો મહિમાહો આ નૃપનો ભણુને,
 એહ છે વડો પાપીષ્ટ;
 ન ધટે તુજને હો મુકાવવો રાખને,
 એહનું વદન અદીકૃ. વિં ૧૩
 તેહલણી એહનેં હો મારીશ તુમ્હ દેખતાં
 ઇમ કહી લીધો મોગર હાથ;
 ધા(થા)ધ રીતભણો આવ્યો હો નૃપને મારવા,
 સમર સમર તું જગનાથ ! વિં ૧૪

૧-મોગરીના નેવું હથિયાર. ૨-રિતનું, આનંદસેર, “પત્ય વળ્યા
 વેદવાસ્થજી, અતિ ‘રિતતા’ લરીયા શાસેજી.” સાલણ.

નવ કુંઅર આંડા હો ફિરીને સુરને હમ કહે,
 હમ કિમ કિન્ને માહારાજ;
 ચાલીને સરણે હો આચ્યા તેહને ઊગારીયે,
 આંદિ ગ્રહાની સાજ. વિ. ૧૫
 કહણાવચન એવાં હો કુમરનાં સાંભલી,
 ખાસ્યા સુર થઈ ઊજમાવ;
 ગંગાવિજયે હો ભાખી ફરી સોસલી.
 પસનાલીસમી ટાલ. વિ. ૧૬=૧૦૪૬

કુંહા.

નવ સુર ખોલો(સ્યા) મુખથપી. વસ્તુ તુન્હારી ગેહ;
 આંણી આપે હેટાં કણે, હય પસંદ સસનેહ. ૧
 તો હું મ કું છવનો, નહીતો ફરીશ સનખણ;
 સચિવ નવ પ્રણમી કહે, મ કને કોપ પ્રચંડ. ૨
 અમાલ કહે અમ્હે આપીસું, કુમરની વસ્તુ ગેહ;
 બંધન છોડા દાયના, દિયડે આણી નેહ. ૩
 સુર કહે 'જારે છોરીસું, વસ્તુ આવસે' હાથ;
 આપો આણી અલ દેખતાં, બે છવન વાચ્છોનાથ. ૪
 નૃપી આણી આગણે, દોષ વસ્તુ નનખેવ;
 ખિણેકમાઈ દેખતાં, અલોપ થયો સુરદેવ. ૫=૧૦૫૪

ઠાલ. ઓધવ પ્રીતિવચન, ગાપી બોલેરે: અથવા,
 સાચી વાત કહું છું આજ, સુણો સહુ કાનેરે;
 એ દેશી, (વણજારાને મળતી.)

કુમર ચિત્તે મનમાંડીરે. હવે કિમ કરસુરે;
 સુર થયો અલોપ, તો વાચ્યા કિમ વરસુરે. ૧

- એહવેં દીવ્યરૂપ કરીને દેવ, આવી ખેડી ઉલ્લાસેરે;
તવ કુંઝર પ્રણમે તતખેવ, આવ્યો દેવ પાસેરે. ૨
- સુર કહેરે તું કુમાર ! સ્યું કહું તુજનેરે;
મિલ્યાં હતા આપ ક્યાંહાં ઉલખે તો કહે મુજનેરે. ૩
- કુમર કહે માહરાજ, નથી સાંભરતો મુજનેરે,
સાંભરસો સંભાર આજ, કહીશ જવ તુજનેરે. ૪
- કુસુમપુરીની** હું દેવ! પાદદેવી દેવારે;
તેં કીધા ત્રિણિ ઉપવાસ, ધરી મુજ સેવારે ૫
- પૂરવસુકૃતને યોગ, આવી તુજ પાસેરે;
હુતો તુમ્હ મન સદેસ, તે લાગ્યો ઉલ્લાસેરે. ૬
- એટલા દિવસ કુમાર! તુજ હુતુ અશુભકર્મ્મરે;
હવેં ઉદયેં આવ્યું તુજ સાર, શુભકર્મ્મ સર્મરે. ૭
- લ્યારે નાખ્યો સમુદ્રમઝાર, તેટલેં તુજને પડતેરે;
મેં તુજ મલ્લો હાથ, પૂર્વશુભને તહનેરે ૮
- કહે કુમર તુમ્હ-ઉપગાર, કિમ વિસરેં માતારે,
તું મુજ કલ-આધાર, તું જમની ત્રાતારે. ૯
- છોડો ભૂપતિને માત, વચન ન ચૂકીયેરે,
મુજ સેવકને કાજ, આજ નૃપને ચૂકીયેરે. ૧૦
- દેવી કહે કુંઝર અવધાર, લાગુ તુજ સાચુરે;
જો આવે તુમ્હચી નાર, તો થાયે મન માચુરે. ૧૧
- ૧ સા લેધ જલભરિ રૂપાણિ, જો ભૂપને છોટેરે;
તેહની સીલઅ* પ્રભાવ, રાયજધન તૂટેરે. ૧૨
- કહે કુમર તે કિહાં ભામ? કિસ્યો કલો મુજ માતારે
તેણિ કિહાં કર્યો છે વાસ, સાંભલી પામી સાતારે. ૧૩
- કહે દેવી પુરૂષાધરે વાસ, શીલેં સીતા સંરખીરે;
એમાં કિસ્યો નથી સદેસ, તમે નયણે પરખીરે. ૧૪

કુમર કહેં લલો વખાણ્યો માત, શીલનો મહિમારે;
 સ્યો વખાણ્યો માય ! હવે નામ તે કહિમારે. ૧૫
 વેશ્યાધર ને નાર, તે કિમ કહીયે શીલવંતીરે ?
 જાણે સયલ સંસાર, ન હોવે કિમે સતીરે. ૧૬
 કહે દેવી કહ્યું તેં સાચ, પણ અવગુણ નહીં એહમારે;
 એ મોટી શીલગંગ,^૧ વહવે કીસું કહમારે. ૧૭
 જો કહો છો તુમ્હે માય, તો સેવક જામ દ્યાવેરે;
 દેવી કહે સાંભલ ગુણગેહ ! તું વિણ નવિ આવેરે. ૧૮
 જો બેલાવસ્યો તાસ ! તો કાઠિસગ પારસેરે;
 કાઠિસગ પાર્યાવિણ બાલ, ઈહાં કિમ આવસ્યેરે. ૧૯
 કહી દેવીયેં એહવી વાંણુ, કુમરને આગેરે;
 ગંગાવિજયે છેતાલીસમી હાલ, કહી મનને રાગેરે. ૨૦=૧૦૭૪

કુંહા.

રાજકુમરમન નવિ ગમે, જાવુ ગણિકાદાર;
 તેડયાવિણુ હવેં ચાલસ્યેં, કરીસું અન્ન^૨ ઉપચાર ? ૧
 વાલ્હી મુજને અતિ ધણી, હુતી જીવસમાન !
 તે માણિક સ્યા કામનું, જેહથી ઉપજે વિદ્રામ. ૨
 દેવી કહેં સુણો કુમરજી ! માનો મહારી વાચ;
 તેડી આવો હરખસું, છે રાણી શીલે સાચ. ૩
 અન્ય ઉપાય હું નવનવા, કરીશ મનને તાસ,
 તોહી તુજ ત્રિયાવિણા, નહીં છુટે બંધન ખાસ ! ૪
 અજળ વારતા સાંભલી, માની દેવીની વાંણુ;
 તેડવા ચાલ્યો રંગંચુ, સાથે રાયપ્રધાન,^૩ ૫

૧-શીલગંગા, ૨-અન્ય, ખીલો.

૩-રાજના પ્રધાન સાથે.

અહુ પરિવારે ધસમસ્યો, આવ્યો ગણિકાદાર;
સૂડે દીઠો આવતો, શ્રીવીરસેનકુમાર. ૬=૧૦૮૦

હાલ. ઓધવ માધવને કહેજો, એ દેશી. અથવા, દુહાડપે
અને-વૈદર્ભી વનમાં વળવળો; તથા લીક્ષા દેને મૈયા
પિંગલા, એ રાગે પણ ગાઈ શકાય છે.

સૂડે આવતો દેખીયો, શ્રીવીરસેન કુમાર;
હરખ્યો ધણું ભઈ કહે, રાણીને તેણીવાર. ૧
વખત વડું રાણી તાહરે, જગ્યું લાગ્ય વિશાલ;
તુમ્હ મિલવાને આરીયા, શ્રીવીરસેન ભૂપાલ
વખત વડું રાણી તાહરે ટેક ૨
કુમર અહ્યો તેણી ભૂમિકા, જિહાં રાણી ધરી ધ્યાન;
દેખીને મન હરખીયો, કુઅર તસ અનુમાન. વખત ૩
કુઅર કહે ત્રિયા તાહરે, શીયલતણે આધાર;
પૂર્યા મનોરથ તાહરા, હવે તુ કાઠિસગ પાર. વખત ૪
હાથે ૧કરીને પરાવીયો, પાર્યો કાઠિસગ તેણિ;
ખેહુ તિહાંથી સંચરા(યો), જોઈ જોકની રશીણિ વખત ૫
ગણિકા નિજ મન ચિંતવે, આ સ્યો અયો ઉતપાત ।
હે હે । હવે (હું) સ્યું કરે, કહું કેહને એ વાત. વખત ૬
મેં બોલીયે ન જાણીજી, જે દેસે મુજ છેહ ।
ચરયણસરિખીએ કામની, હવે કીસ પામીસું એહ. વખત ૭
ગણિકા હાથ ધસતી રહી, ખેડી નિજ ગેહ;
કુઅર કુમરી હવે હપસુ, ચાલા(સ્યા) ધરી નેહ વખત ૮

૧-વીરસેનને ચોતાને ખાત્રી થઈ, તેથી તેને કુમરીને બોલાવી, અને
કુમરીએ કાઠિસગ પાર્યો. અર્થાત્ વીરસેને કુમરીને બોલાવી કાઠિસગ
મૂકાવ્યો. એવો લાવાઈ છે. ૨-એણી, હાર, ચંકિત. ૩-રતસમાન.

વાળ વાળંતે આવીયા, રાયસલામાં જામ; '
 રાણી જળ હાથેં કરી, છાંટે રાયને તાંમ. વખત૦ ૯
 અહો ! જલથલનાં દેવતા, શીલતણા રખવાલ :
 સાંલલને તુમ્હને કહું, તુમ્હો સાચા પ્રતિપાલ. વખત૦ ૧૦
 આ ! અરિકેસરી સુતસ્યું સહી, ને હોમ સાચો રાગ :
 તો તુટને નૃપખંધના, જિમ હોયે શીલસોલાગ. વખત૦ ૧૧
 ધમ કહી નૃપને જળે છાંટીઓ, તુટા ખંધન ત્રાટ;
 મયસાર નૃપ સાને થયો, જ્યજ્ય ખોલે લાટ. વખત૦ ૧૨
 કરેં પુરુષવૃષ્ટિ દેવતાં, થમ આકાશે વાણુ :
 ધનધન કુસુમશ્રી માવડી, જેહનો શીયલ પ્રમાણુ. વખત૦ ૧૩
 શીલનો મહિમા રપરગડો, સહુ લોક કહંત;
 કુમર મન શંકા ટલી, એ ! સાચી શીલવંત. વખત૦ ૧૪
 કુમર કહે સણો સુન્દરી, કિમ રહી ગણિકાને ઘેર ?
 કિમ રાખ્યું શીલવત આપણું, લાખો મુણે સહુ હેવ. વખત૦ ૧૫
 સહુ મુણતાં કહે કુમરી, માંડી સવિ વાત;
 બુદ્ધિ કરી સૂડે રખાવીયું, શીલવત સુવિખ્યાત. વખત૦ ૧૬
 નયરલોકે તે સાંલલી, કરે ખહુ ગુણગામ;
 ધનધન કુસુમશ્રી માતને, તુમ્હ શુક બુદ્ધિનો ઠામ. વખત૦ ૧૭
 હિડી તવ હરખેં કરી, મયણસાર નરિંદ :
 વિનય કરી પાય લાગીને, કહે આવી, થયો આનંદ. વખત૦ ૧૮
 મોટો તુમ્હ—ઉપગારડો, દીધું જીવતદાન;
 ખમજો અવગુણ માહરો, હું અપરાધી છું તુમ્હ રાણુ ! વખત૦ ૧૯
 ગુણહો સવિ ષબગસો મુને, હવે આવો અમ્હ આવાસ;
 કિંકરપારેસું ચાકરી, રહેંસું અહનિસ પાસ ! વખત૦ ૨૦
 અરિકેસરી સુત સુન્દર, માની વાત ભૂપાલ;
 ગંગવિજયે લલી વણવી, સડતાલીસમી ઢાલ.

વખત૦ ૨૧=૧૧૦૧

કુંહા.

શ્રીમયસારનૃપ કુમરને, વસવા મન્દિર દીધ,
 શુભવેલા શુભમહરતે, કુમરે વાસો કીધ. ૧
 સપ્તક્ષેત્રે ધન સ્વાવરે, કરે ધર્મનાં કામ;
 માસ કેટલાયક તિહાં રહી, હવે ચિંતે જમ્યે ગામ. ૨
 દ્રવ્ય સાથે ધરે મોકલ્યો, માગી સીખ રાય પાસ:
 ત્રિયા શુક સાથે લેખને, ચાલ્યો કુમર ઉશ્વાસ. ૩
 વોલાવી વલ્યો મયસારનૃપ, દીધાં સૈન્ય અપાર;
 હથ, યગ્ય, પપાયકસ્યું પરવર્યો, ચાલ્યો પન્થે કુમાર. ૪
 વન, વાડી, કૈાતુક દેખતો, ખેડો દેવ; વિમાન,
 હરખ હેજ હિયડે ધણો, માવિત્ર મિલણુસ્યું પ્રમાણ. ૫=૧૧૦૬

લાલ. એડીરી ગેડી કરે, એ દેશી.

હવે કુમરના માત-પિતા ધણી, જોજ કરી ગામો ગામ મ્હારા લાલ,
 કુમર કાંઈ લાભે નહીં, સ્યું કરવુ જોસું કણે કામ મ્હારા લાલ. ૧
 રાય વિચારે ચિત્તમે, હવે સ્યો કરવો વિચાર મ્હારા લાલ,
 એક પુત્ર હતો મુજ આંગણે, તે દૈવે હર્યો નિરધાર મ્હારા લાલ.
 રાય વિચારે ચિત્તમે. ટેક. ૨
 રે! રે! દૈવ તું પાપીયા! કાં દીધુ મુજ દુ.ખ મ્હારા લાલ;
 સ્યું મેં તાહરે પીગાડીધું, જે હરી લીધુ મુજ સુખ મ્હારા રાય. ૩
 કાંઈ નવિ ચોર્યું તાહરે, નવિ દીધી તુજ ગાલ મ્હારા લાલ;
 મુજ અળલાને દુઃખણી, કીધી લેખ જાલ મ્હારા લાલ
 રાણી વિચારે ચિત્તમે. ૪

૧-સાત સ્થલોમાં. તે આ પ્રમાણે-સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા,
 જિનમન્દિર, જિનમૂર્તિ અને જિનાગમ ૨-વાપરે, ખર્ચે.

૩-ગેડા. ૪-ગજ, હાથી. ૫-પાયદલ.

રે ! અજાની લોભીયા. તું વડો અજાણુ મ્હારા લાલ; મુજ-અધા એ લાકડી, લીધાં આપી તાંણુ મ્હારાં રાણીં ૫
 રે પુત્ર ! તુ મુજ વદ્ધહો, તું હૈંડાનો ૧પેસ મ્હારા લાલ; કિહાં જઈ રહો તું એકસો, સ્યેં ન કહાવો સંદેશ મ્હારાં રાણીં ૬
 તુજવિણુ મુજનેં દિહડા, નવિ જાયેં સુપ્રવીણુ ! મ્હારા લાલ; અહનિશ તુજવિણુ ટળવણું, તુજસ્યું મનડું લીન મ્હારાં રાણીં ૭
 તું ? નસનેહિ થઈ કાં રહો, કાં થયો કહિણુ કટોર મ્હારા લાલ; જે. નિન્દ્યા હોય પ્રાણીયા. તેહથી રૂડાં ટોર મ્હારાં રાણીં ૮
 નવ મહિના ઉદરે ધર્યો. મેં સહિયા દુઃખ અપાર મ્હારા લાલ; પાલીપોત્તી મોટો કીયો, પણિ તેં ન કીધી મુજ સાર મ્હારાં રાણીં ૯
 મુજ મન આશ ધણી હુંતી, જે પુરસેં મનના કોડ મ્હારા લાલ; પણિ દૈવેં કીધાં વિયોગીયા. એ મુજ મોટી ખોડ મ્હારાં રાણીં ૧૦
 ઇણીપરેં રાણી વિલવિલિં કરી, રોઈ કરે આકન્દ મ્હારા લાલ; નયણેં પડલ છા(કા)યાવલી. જુઓ માયાનો દુંદ મ્હારાં રાણીં ૧૧
 શોકાતુર થયો રાજવી, વલી નયરનાં લોક મ્હારા લાલ; ધરમેં જવ દેખેં નહીં, તવ મૂકે મોટી પોક મ્હારાં રાણીં ૧૨
 હા હા ! હવેં હું સ્યું કરેં, કેહનેં કહું એ વાત મ્હારા લાલ; એ દુઃખ દેખી શકતો નથી. એ મોટો અભ્યંતર (અભ્ય તે)

ધાટ મ્હારાં રાયં ૧૩

નાટક ગીત વિનોદ જે, તે કીધાં સવિ દૂર મ્હારા લાલ; કુન્દમવિયોગે નયનડેં, વહે આંસુનાં પૂર મ્હારાં રાયં ૧૪
 પુત્રતણેં દુઃખેં કરી, થઈ રહો એ મૂઠું મ્હારા લાલ; કહ્યું કરો સુજ એટલું, કો લ્યાવો કુમરની સુદ મ્હારાં રાયં ૧૫
 વિયોગતણી પૂરી એ કહી. અડતાલીસની લાલ ! મ્હારા લાલ; ગંગાવિજય કહે સાંભણો. હવે માવિતનેં મિથસ્યેં આલ !

મ્હારાં રાયં ૧૬=૧૧૨૨

દુહા.

રાયહુકમથી તતખિલે, પ્રેક્ષ દોડયા ઠામોઠામ,
 પાછે ફિરી રાય આગલે, લાખેં કરી પ્રણામ. ૧
 રે! મ્હારાય! તુમ્હ પુત્રની, પુછી ખબર ગાંભોગાંમ;
 પલિ કહેં તે સવિ નયરનાં, અમ્હો ન જાણું તસ નામ ૨
 એહનાં વચન તવ સાંભલી, પામ્યો રાય મનખેદ;
 શુદ્ધ કોઈ પુત્રની લાવચેં એ હતો મુજ ઉમેદ. ૩
 -તો હવે, હું જાઉં જોયવા, ફિરવું દેશવિદેશ;
 ભમતાં કોઈક પ્રાણીયા, કહસે તાસ સદેસ. ૪
 ચતુરંગ સેન્યા સજ કરી, ચાલ્યો રાય તેણીવાર;
 મારગ વહેતે પન્થીયા, પુછે કોઈ દીઠા કુમાર. ૫=૧૧૨૭

હાલ. લડથડતાં મ્હારે આંગણીયે, કાંઈ અમલ કરી વર
 આવ્યા મારાં રાજિ; એ દેશી.

મન્ત્રીસહિત રાય મારગે, કાંઈ આવી જુઓ કુમરવાટ મ્હારા રાજ,
 જુઓ જુઓ મોહની વિટમ્મના. ટેક.
 જોતાંએહુ સેન્યાએકડી મિલી, સહુ હરખ થયો ગહગાટ, મ્હારા રાજ;
 જુઓ જુઓ મોહની વિટમ્મના. ૧
 કુમર હવેં હરખેં કરી, કહેવરાવી મોકલવું તહાં, મ્હારા રાજ;
 મુજ માતાને જમ કહો, ઓ આવ્યો તુમચો સુત મ્હાં જુ. ૨
 હરખ પામી માત સાંભલી, કાંઈ દીધો લાખ પસાય મ્હારા રાજ;
 કિંકરપણું દૂરેં કર્યું, મોટે સેવે ફળ મત જાય(પણુ યાય)મ્હાં જુ. ૩
 હેજ ધરી મનચિતવેં, કાંઈ મ્હારૂં પૂરણુ ભાગ મ્હારા રાજ;
 કુમર, વિમાનથી ઉતરી, માત-પિતાને ચરણેં લાગેં મ્હાં જુ. ૪
 હરખે હિયડો અતિ ધણો, ત્રિયે ઉછગેં માય મ્હારા રાજ;
 ખોલે એસાર્યો હેજમું, કુંચરને મ્હારાય મ્હાં જુ. ૫

પુછેં '૧૬૭'જે વારતા, એતા કિવસ કિણ હાંમ મ્હારા રાજ;
 તે સવિ ભાખો અમ્મનેં, તુમ્હે છો ગુણના ધામ મ્હાં જૂં ૬
 રાજકુમરતો ખોલે નહિ, કલો સુરે સધળો વૃતાંત મ્હારા રાજ;
 સાંભલી સહુ ખુશી થયાં, કુમર વડો પુણ્યવંત મ્હાં જૂં ૭
 સુર નાટિક કરી કહેં, કાઈ દરખાવો મુજ કામ, મ્હારા રાજ;
 દો સીખ તુમ્હો સુજતેં, જિમ જાવું મુજ હામ મ્હાં જૂં ૮
 સીખ દેઈસુર તવ વાલીયો, તવ કુમર કહેમુણો દેવ, મ્હારા રાજ;
 કરજો ખખર તુમ્હો જાઘનઘ, મુજ સૂસરપ્રતિ તતખેવ મ્હાં જૂં ૯
 કલું સુરે, સાંભલી હરખીયો, હરખદાન બહુ દીધ, મ્હારા રાજ;
 ભલેં આપ્યા નિજ દેસડેં, દેવે કંણા કીધ ! મ્હાં જૂં ૧૦
 એ પુણ્યવન્ત કુમારજી, મન ચિતે થાયેં સવિ કામ, મ્હારા રાજ;
 વખતવન્તી મારી કુમરી, જે પામી એહવો હામ મ્હાં જૂં ૧૧
 વીરસેનકુમર મન રલી રંગસું, સુખવિલસેં સંસાર, મ્હારા રાજ;
 અનુક્રમે સુખભોગવતા હુઆ, અમૃદિક પુત્ર તે આર મ્હાં જૂં ૧૨
 પહિજો કમલસેન ગુણનિહો, કમલગુપ્ત ખીજો જાણુ, મ્હારા રાજ;
 જેથસેન ત્રીજો શોભતો, શ્રીજય ચોથો ખુણખાણુ મ્હાં જૂં ૧૩
 ઇન્દુકન્થાપરિં વાધીયા, હુઆ ભણીગણી બુદ્ધવન્ત, મ્હારા રાજ;
 બોહોતરકળાયેં પરવર્યો, સાચા મુગુણુ તે સંત મ્હાં જૂં ૧૪
 મોટા રાયતી કન્યકા, પરણાવે તે ભૂપાલ, મ્હારા રાજ;
 ગંગાવિજયેં ભાખી રંગચ્યું, આઠી ઓગણપંચાસમી હાલ
 મ્હાં જૂં ૧૫=૧૧૪૨

કુહા.

હવે કનકશાલ નયરીયે, શ્રીશ્રુતસાગરસૂરીસ;

આપ્યા સાંભલી હરખીયા, રામ અરિકેસરી જગીસ. ૧

૧-હર્ષથી. ૨-સસરાને. ૩-સારી, અમ્મી.

રાય સામગ્રી સજ્જ કરી, સાથેં લેધ પરિવાર:
 આવી પ્રણમે' ભાવસ્થું, વિનય કરી વારોવાર. ૨.
 લલે' મે' । શુરમુખ નિરખીઓ, આનૂતો દિન ધન;
 આજ મનોરથ મુજ ફલ્યાં, વધી નયણ થયાં પાવન. ૩
 શુરસ્તુતિ કરી મન ભાવસ્થું, ખેઠા આસણ વાલ;
 મુખ વસ્ત્ર-પદ્મ સ્થાપીતે, ખોલે વચન સંભાલ ૪
 શુર ભાષે' મીઠી દેશના, સાંભલે સહુ પરિવાર;
 'હલુઆકર્મી જે હસે', તે લહસે' ભવપાર । ૫=૧૧૪૭

(સૂરિ-શ્રીશ્રુતસાગરદેશના.)

હાલ દેશી વણુઝારાની. અથવા, કાંઝી નાયકરે, સાંભલો
 મુજ અવદાત, વાત કહું વાડપણે, કાંઝી નાયકરે;
 એ દેશીયે.

સુણો પ્રાણીરે । ધર્મ કરો મનરંગ, ધર્મથી નવેનિધિ પામીયે,
 સુણો પ્રાણીરે;
 સુણો પ્રાણીરે, ધર્મે લહીયે' સ્વર્ગવિમાન, ૨અધમતિ મનથી
 વામીયે, સુણો પ્રાણીરે. ૧
 સુણો મનુષ્યજનમ વારોવાર, નહિ પામે તુમ્હો પેખોતે, ૩ સુણો;
 સુણો કુડો એ સંસાર, સુ મોહા છો દેખીતે, સુણો ૨
 સુણો કુડી માયા જલ, કુડો કુટ'બ સહુ કારમો, સુણો;
 સુણો પુત્ર કથિત પરિવાર, એ સહુ સંસાર અસારમો, સુણો ૩
 સુણો કુડો બન્ધવલોક, ફૂડી જેહવી વાદજાંહડી, સુણો
 સુણો અ તે હોયે તે ફોક, કોઈ ન દે આવી જાંહડી, સુણો ૪

૧-હલકા, જોહા કર્મવાળો. ૨-પાપણુકિ. ૩-જુઓ.

સુણો ૦ પ'ખીમેલો જા'જયું)હોય, મિલ્યો સહુ એકણ વગુ', સુણો ૦
 સુણો ૦ ઉગતાં વાર ન કાય, છે સહુ સ્વારથનું સગુ', સુણો ૦ ૫
 સુણો ૦ સાચ કરો કો કુડ, અતે જાવું એકલાં, સુણો ૦
 સુણો ૦ કુડ તિકાં હોયે ધુળ, સુખ ન પામે નિરમલાં, સુણો ૦ ૬
 સુણો ૦ કુણુ રાય કુણુ રંક, ઈન્દ્ર ચન્દ્ર સવિ જિનવરૂ. સુણો ૦
 સુણો ૦ કરે તે લાંબો પન્થ, મરણુ ન થાય કેણું પરૂ, સુણો ૦ ૭
 સુણો ૦ મ કરો આતમસંતાપ, એ મેલો સુહણાસમો, સુણો ૦
 સુણો ૦ સાથે આવે પુન્યને પાપ, પે(ય)લે ભવ કર્મ નિગમો, સુણો ૦ ૮
 સુણો ૦ મ કરો માયા લિગાર, માયાથી દુઃખ છે ધણો, સુણો ૦
 સુણો ૦ ૧માયા દુર્ગત ઠામ, દેખાડે તે આઠ ગુણો. સુણો ૦ ૯
 સુણો ૦ કેઈગયા કેઈ જાવણુહાર, એણી વાંટે જગવહિ ગયો, સુણો ૦
 સુણો ૦ લાંબા પસારી હાથ, ધર્મવિના કાંઈ નવિ લલો, સુણો ૦ ૧૦
 સુણો ૦ કાયા ૨કુચસમાન, એ કાયા તુમ્હે જાણજો, સુણો ૦
 સુણો ૦ સન્ધ્યારાગનો વાણુ, તિમ એ આડિ માનજો, સુણો ૦ ૧૧
 સુણો ૦ કરજો સુકૃત પુણુ, મનુષ્યજનમે અવતરી, સુણો ૦
 સુણો ૦ ૩'ભ્રમરાક્ષરને' નાય, નહિ પામો ભવ એ ફિરી, સુણો ૦ ૧૨
 સુણો ૦ દાન; સીયલ; તપ; ભાવ, ધર્મ દેખાડ્યો જિનવરૂ, સુણો ૦
 સુણો ૦ એ સેવ્યાં લહિયે ભવપાર, સાચો કલો એ સુરતરૂ, સુણો ૦ ૧૩
 સુણો ૦ એ । દેશનાની સુણેવ, પ્રતિબોધો અરિકેસરી. સુણો ૦
 સુણો ૦ પુત્રને આપી રાજિ, લીધું મન મનસંવરી, સુણો ૦ ૧૪
 સુણો ૦ એહવી જિનવરવાણુ, ભવિક જીવ ચિત્તમે ધરે, સુણો ૦
 સુણો ૦ એ પંચાસમી દાલ, ગંગાવિજયે કહી લલી પરે, સુણો ૦

૧૫=૧૧૬૨

૧-માયા, એજ દુર્ગતિનું ઠેકાણું-ચિન્હ છે. ૨-કુમ્ભ, માટીનો ધડો.

૩-જેમ ધુણુ, અથવા ભ્રમરાઓ લાકડાને કોતરે છે તેમાં સ્વભાવિક રીતે કોઈ અક્ષરની આકૃતિ થઈ જાય છે તે ન્યાયે-દૃષ્ટવે.

હુંહા.

હવે વીરસેન તે રાજવી, પાલે અખંડીત રાજો
 સિંભાડા સહુ વશ કર્યા, વૈરી આણી વાળ. ૧
 વીરસેન તે મન ચિંતવી, થયો ઘોડેઅસવાર;
 શ્રીપુરનગરે આવીયો, કર્યો મથસારને જીહાર. ૨
 તેહવેં તિહાં એક મુનિવર, આવ્યા વિહાર કરંત;
 મથસાર, દેશના સાંભલી, વ્રત લીયે મનખંત. ૩
 વીરસેન રાજે આપીયો, લીધો ૧સંયમભાર;
 વીરસેને તેડાવ્યો હર્ષશ્રુ, કમલગુપ્ત કુમાર. ૪
 કમલગુપ્તને આપીલે, શ્રીપુરનગરનું રાજ;
 પોતે કનકશાસે આવીયા, કરે ધર્મનાં કાજ. ૫

હાલે દેશી કુમખડાની. અથવા, મહીપતિ મોહના. તથા,
 વાત પોતે જે સોગવીરે, તેહ કહી સમજાય, સાથે
 મન એ ખરી; જાતિ કહી વ્યવહારિણીરે,
 ન કહ્યા ભૂપતિનાય, સાથે મન
 એ ખરી. એ દેશી.

એહવે તિહાં કણે આવીયોરે, રણધવળતણે સચિવ,
 સોભાગી સાંભલો;
 કરજોડી પ્રણમે મુદારે, વલી વિનતી કરે અતીવ. સોભાગી સાંભલો. ૧
 મન્ત્રી કહે સુણો ભૂપતિરે, તુમ્હ સુસરેં તોકયો તુમ્હપાસ, સોભાગી;
 તુમ્હ મુખજોવા ટલવલેરે, વલી(બેટી)કુસુમશ્રીને ખાસ સોભાગી. ૨
 તેમાટે કશ્ણા કરી, પધારો મહારાજ, સોભાગી;
 રણધવળ જીએ વાતડીરે, મિલવાતું છે કાજ સોભાગી. ૩

સાંભલી કુંચર સોભાગીયોરે, લીધો સાથેં પરિવાર, સોભાગી;
 સ્વસુરપક્ષેં હિતાવલોરે, આવી મિલ્યો વસુધાર. સોભાગી. ૪
 રણુધવળ ચિન્તે મન્નમે રે, દિન લાખિણો મુજ આજ; સોભાગી;
 પુત્ર માહરે એવો કો નહીરે, યામાતનેં આપુ રાજ. સોભાગી. ૫
 એહવું મન્નમેં ચિંતવીરે, યામાતને દીધું રાજ, સોભાગી;
 રણુધવલેં રદીશા ગ્રહીરે, વસાઈ આતમકાજ. સોભાગી. ૬
 જયસેનનેં તેડાવીનેરે, ચાપો રતનપુરી રાય, સોભાગી,
 વીરસેન હવેં ભૂપતિરે, આપ્યો પોતાને તાંધ. સોભાગી. ૭
 એકદા સમરી દેવતારે, આવીનેં એલી વાણ, સોભાગી;
 માગો કુમર શું જોઈએરે. કહો તે કડં પ્રમાણ. સોભાગી. ૮
 એક મનોરથ માહરેરે, છે મુજ માતા ખાસ, સોભાગી;
 કુસુમપુરીનગરી^૧ જનોરે વેગેં વસાવો વાસ. સોભાગી. ૯
 દેવી કહે એટલુરે, કરસું(શ્યું) તે મુજ કામ, સોભાગી;
 એ ચિંતા તુમ મ કરોરે, હવણાં વાસુ તે ગામ. સોભાગી. ૧૦
 ધમ કરી તે નગરી વાસીરે, ઠામ ઠામના આણાં(ણ્યાં)લોક, સોભાગી;
 નગરી વસાવી ભલીપરિરે, મેલ્યાં લોકના પથોક. સોભાગી. ૧૧
 દેવી આવી નૃપનેં કહેરે, તુજ ચિંત્યું મેં કીધું કામ, સોભાગી;
 કુમર જોવાભણી સંચરેરે, નયરી વસી અભિરામ. સોભાગી. ૧૨
 સા નયરી દેખી કરીરે, હરખ્યો મનમેં ભૂપ, સોભાગી;
 અનજયકુમરનેં તેડીનેરે, આપ્યું રાજ અનૂપ. સોભાગી. ૧૩
 જુતા દિવસ તિહાં રહીરે, આપ્યો પોતાને ગામ, સોભાગી;

૧-જામાત, જમાઇને. ૨-દીક્ષા. ૩-સાર્થ. ૪-પરણીને રતનપુરીથી નીકળ્યા બાદ જતાં બૃહથી ઘોડાને કુસુમપુરીના હવાનામાં ચૂકવા દેણું હતું તે હજાર નગરીમાં. ૫-વૃન્દ, ટોળા.

૬ આંહી “અનજય” નામ છે અને પછાડી દાસ ૪૯માં “શ્રીજય છે” અનજય અને શ્રીજયનો અર્થ એટલે થાય છે. ૭-દેવલોક.

દેવી, આજ્ઞા મારગનેરે. પોહોતી પોતાને દામ. સોભાગી. ૧૪
હવેં ધર્મ આરાધે એકમનેરે, શ્રીવીરસેન બ્રુપાલ, સોભાગી;
ગગવિજયે કહી અભિનવીરે, રડી એકાવનમીદાલ. સોભાગી.

૧૫=૧૧૮૨

હહા.

હવે તિહાં ધર્મધોષમુનિ ૧૫૦૨૫૦૫ પરિવાર;
કનકશાલેં વન આવીયા, હરખ્યા લોક અપાર. ૧
વનપાલકમુખ સાંભલી, વન્દન જય કુમાર;
વાંદી બેઠા નૃપ જિસેં, દીયેં દેસન ગુરુ સાર. ૨
દેસન સુણી પુછેં વક્ત્રી, પ્રભુ ભાંજે સન્દેસ;
સુખદુઃખ કુણુ કર્મ ક્યાં(લા), ભાખો પૂરવભવતેહ. ૩
ગુરુ કહે તુમ્હે સાંભલો, પૂરવભવચરિત્ર;
સાંભલતાં સુખ ઉપજે, થાયેં કાન પવિત્ર. ૪
એ સુણતાં જો જાણસેં, તે વડો અનળુ;
માનસરૂપેં રોઝડાં, તે જાણીયેં વીરવાણુ. ૫=૧૧૮૭

(પૂર્વભવવૃત્તાન્ત.)

ઠાલ ધર આગ્યોજી આંખો મારીયા, એ દેશી. તથા
હરખીત થઈ તવ હાજરે, સહિ દીધી સોય કુમાર;
કુંવરને જમયેજી ભામણુ. એ રાજે.

કહે કેવળી રાય સાંભલો, તુમ પૂરવભવનો સંબંધ;

હવે જોજોજી કર્મ કહેવા નડે. આંકણી.

કર્મ બાંધ્યા તે જોહવાં, તે ભાખું સધજો ખંધ હવે. ૧

૧ પાંચસો સાધુના પરિવારસહિત.

સમેતાચલ અવનીનલે, સુન્દર ગામ અછે અઠિલ્લ;
 ખેમંકરનામે વડો, હુતો એક અનુપ ૧પટિલ્લ. હવે૦ ૨
 તસધરની ધણી રૂડી, ધારણીનામ રૂપવન્તી;
 લલુબ્રાતા ખેમંકરનો, ખેમનિધિ ગુણે ખંતી. હવે૦ ૩
 પ્રીયમન્જરી તસ ભારખ, તેતો રૂપે રંભસમાન;
 સુખવિલસે સંસારનાં, તેતો પૂરવપુણ્યપ્રમાણ. હવે૦ ૪
 લલુખંધવકેરી કુમરીનો, આવ્યો જવ વિવાહ;
 તવ ક્ષેમંકરની ભાર્યા, કરે બહુલો કપટ અથાહ હવે૦ ૫
 દેરાણીને નવનવા, પહિરાવે સુન્દર શૃંગાર;
 વલી તેજ પુલેલ સુગન્ધસું, કરે ઉગટણાં અપાર. હવે૦ ૬
 તે એક ખુંણે બેસારીને, જય છે તેડણકાજ;
 ઉતાવલી આવે વહી, જિહાં બેઠા દેવરરાજ. હવે૦ ૭
 કહે વહેલા ઉઠો ઉતાવળા, દેખાડું તુમ્હને તમાસ;
 આપણિમંદિરે આવીઅછે, એક ગણિકા નિરૂપમ ખાસ; હવે૦ ૮
 તવ ઉઠે દેવર તતખેવણે, દેખણને તેણિવાર;
 આવીને તવ તિહાં બેઠિં, તવ દીડી પોતાની નાર. હવે૦ ૯
 લાજીને પાછો વલ્યો, કહે એવી શી ભાખો ભાસ;
 હસીને માઠી કહી, નહિ કુલવંતો તુમ્હ વાસ ! હવે૦ ૧૦
 તવ કહે મેં હાસ્યેં કરી, બોલ્યું મેં એહ વચન;
 ભાખે તખ રસહિયર સહુ, પ્રીયમન્જરીને ધનધન. હવે૦ ૧૧
 હાસામિસેં એહવું કિમ, બોલીજેં ઈમ બાઈ ।
 એવડી શી કરવી પડી, કુડી તુમ્હ અતુરાઈ ? હવે૦ ૧૨
 વલી, એકદા અનઅવસરે, ક્ષેમનિધિ મનને આણુંદે;
 પ્રીયમન્જરી સાથેં રગેસું, કેલિ કરેછે નિજ જન્દે. હવે૦ ૧૩
 ધર પુઠે એક વાડીમાંહિ, અખડોકલી દીસેં સુચંગ;

ઝીલે એક મન મોજસ્યું, કરે રમણુ(લ) ૧નીરતરંગ. હવે ૦ ૧૪
 ઝીલી જવ એકાં તટે, એહુ મિલ્લી એકકા ૨જનમ;
 તવધારણી તિહાં તતખિણે, આવી કપટ ધરી મન તામ. હવે ૦ ૧૫
 તે એહુને નાંખ્યા ઠેલીને, જલમાહિં પડ્યા અસરાલ;
 દુઃખીયાં થઈ એહુ જન(અ), નીકલીયા તે તતકાલ. હવે ૦ ૧૬
 હવે આગલ જે આ(ય)સે, સાંભલો બાલગોપાલ;
 ગંગવિજયે બાવનમી, કહી રંગે ઢાલ રસાલ.

હવે ૦ ૧૭=૧૨૦૪

કુંહા.

ક્ષેમકર તવ દેખીને, વખાણું નિજ નાર;
 યુદ્ધવત સુલખખણી, ગુરુમાં સરદાર. ૧
 ઈમ કમ્મે બાખ્યા હાંસીયે, ક્ષેમકર તેણીવાર;
 વણુ ભોગવ્યાં છુટે નહીં, આપોપું નિરધાર. ૨
 અન્ય દિવસ વલી એકદા, રમવા વાડીમાંહિ;
 જઈ એકા એક વૃક્ષ તલે, સુન્દર શીતલ છાંહી. ૩
 તવબોલે પ્રીયમંજરી, અહો અહો પ્રાણાધાર;
 જઈ લાવો એ વૃક્ષિથી, રમવા કુસુમ સંપાર. ૪
 ક્ષેમનિધિ ગયો આણવા, વાડીમધ્યે નિવેશ;
 તવધારણી મનચિતવે, જોઉં એહનો નેહ વિશેષ. ૫=૧૨૦૬

હાલ. એએ મુનિવર વિહરણુ પાંગર્યાં, એ દેશી.

તવ લેષ મુકે છાણી(ની) તિહાં કણેં, સંતાડે કાઈ અન્ય કામણ;
 આવ્યો જવ ત્રિયા દેખે નહીં, ગઈ ધહાંથી કેણે કામણ. ૧
 ક્ષેમનિધિ તો નિજ મન ચિંતવે, હવે સ્યો કરવો ઉપાયર;

- એ મુજ પ્રાણુથી વાહી અનિ ઘણું, ત્રિયાવિન દિવસ
મુજ કિમ જાયરે ! ક્ષેમનિધિ તો નિજ મન ચિન્તવેશ. આંકણી. ૨
- અરહુ પરહુ આ તવ જોષનેશ, દુદી કાદી નિજ નારરે;
પામ્યો હર્ષ તવ નિજ મનમેં ઘણું, સુખવિલસે તવ
સંસારરે. ક્ષેમ ૩
- એક દિવસ વસી નિમ ધારણી, ઝીંઝવા પેડી પાણીમાંહિરે;
તવ પ્રીયમંજરી આવી નિહાં કણેશ, બોલી એ વાણી
ઉછાહીરે. ક્ષેમ ૪
- મરજ ગલસેં ભાખીશ તુમ્હનેશ, હવણાં એહણેં કામરે !
તવ ધારણી કરેં વહ સાંભલેશ, આવે તું મુજ કામરે ! ક્ષેમ ૫
- મરજનું પેટ વિદારી તનખિણેશ, નાશી કાઢજે મુજને નામરે;
ઈમ કહિનાં કર્મ અંધાણા ઘણેશ, હાંસુ કરનાં ન જરયું ભામરે. ક્ષેમ ૬
- ઈમ સુખેં દિન નિહાં પૂરા ભોગવેશ, તેહવે ક્ષેમ કરને ધર
તાસરે;
શ્રીશ્રુતસાગરમુનિ તપેસરેશ, આઝ્યા રહવા સાઝ ખાસરે, ક્ષેમ ૭
- તવ ક્ષેમકર બોલે નમી કરીશ, કિહાં જાત્યો ? ભગવનરે !
કહે અમે જાત્યું સમેતાચરેશ. તીરથ છે ને ધરણીતલે
ધનરે ! ક્ષેમ ૮
- હરખ્યો ક્ષેમકર એહવું સાંભલીશ, વિધિ ભક્તિ કરે અપારરે;
વિનય સાચવી બેઠો દુંકડેશ, સાંભલે ધર્મવિચારરે. ક્ષેમ ૯
- દિજે દાન, શીલવન પાલીયેશ, અશુભકર્મ નિવારરે;
નવ કરી નિર્મલ ભાવના ભવીનેશ, આપણુ આતમા તારરે. ક્ષેમ ૧૦
- સમક્ષેત્રે વિત વાવરેશ, વસી કીજે સંધની ભક્તિરે;
અવસર અઝ્યો તે નરિ ચુકીયેશ, લીજે માનવલાહો
યથાશક્તિરે ! ક્ષેમ ૧૧
- એહવી સાધુની વાણી સાંભળીશ, ક્ષેમકર પામ્યો પ્રતિબોધરે;

વાહવાહ ! ધર્મ એ નિરમલો^૧, મુક્તિમારગ સાચો એ શુદ્ધરો ! ક્ષેમ૦ ૧૨
ઉત્તમગતિ લેહવા કારણે^૨, અઢલિક દીજે^૩ ભાવે દાનરે;

તસ ધરણી ધારણી તે વળી^૪, અનુમોદે^૫ છે તે બહુ માનરે. ક્ષેમ૦ ૧૩
ધમ નિત ધર્મ કરતાં થકાં^૬, આઠ ભોગવી કાધો કાલરે;

પહેલે દેવલોકે સુરપણે^૭ ઉપના^૮, ગિહાં છે સુખ વિસાદરે. ક્ષેમ૦ ૧૪
સુરનું આઠિયું પુર ભોગવી^૯, કનકશાલનયરીમઝારરે,
અરિકેસરીધર રાણી વખાણીયે^{૧૦}, પ્રીતિમતિ ગુણગુણ-

ધારરે. ક્ષેમ૦ ૧૫

તસ કુખે પૂરવપુણ્યે^{૧૧} ઉપનો^{૧૨}, તું વીરસેનકુમારરે;
ક્ષેમ કરનો જીવ જે તુ થયો^{૧૩}, રૂપે ઇન્દ્ર-અવતારરે. ક્ષેમ૦ ૧૬

રતનપુરી નયરીનો રાજવી^{૧૪}, રણધવળ બહુ બલવતરે;
રતનવતી રાણી શીલે^{૧૫} નિરમલી^{૧૬}, પતિભગતી બહુ
ગુણવંતરે. ક્ષેમ૦ ૧૭

ધરણીજીવ જે સુરથી ચવી^{૧૭}, રતનવતી કુખે ઉપન્ન^{૧૮};
કે, આ^{૧૯} કુમુદમી ગુણે આગલી^{૨૦}, ધમ કહે હેતે
શ્રીભગવતજી. ક્ષેમ૦ ૧૮

વાણી સાંભલી ગુરની નિરમલી^{૨૧}, શ્રીવીરસેન ભૂપાદરે,
ગંગાવિજયે^{૨૨} ભલી વર્ણવી^{૨૩}, ત્રે પનમી ઢાલ રસાલરે. ક્ષેમ૦ ૧૯=૧૨૨૮

૧-અહીં “વાહવાહ ધર્મ એ ‘તીરમલો’જી” એવો પાઠ છે. પરંતુ ‘નિરમલ’ વખારે થોડા સામવાથી તેમ કહ્યું છે. અથવા જો ‘તીરમલો’ હોય તોપણ ‘તીર’ એટલે ‘કાંઠો, કિનારો’ સમજવું અને ‘મલો’ એટલે ‘મલ્યો’ સમજવું. અથવા, “વાહ ! આ સ સારમાં વાહનાથકા આ ધર્મરૂપી કાંઠો મલ્યો” એવો ભાવાર્થ સમજવો. આપ્રતિમા ધણે સ્થળે “મલ્યો, આળો, મલ્યું, આળ્યું.” ને ઠેકાણે ‘મલો, આવો, મલું, આવું’ વિગેરે પ્રયોગ વાપરના આવેલા છે. જેને મોટે ભાગે સુધાર્યા પથ છે.

હાહા.

ખંડાખલીમાં નાહતાં, નાખ્યા તેણીવાર;
 થીજી વાર અતુમોદતાં, તેણે પડ્યા સાયર બેવાર.
 હાસામિસેં ગણિકા કહી, વેસાધર પામી સોગ;
 વાડીમાં કીધા જુજુઆં, તેણે કરી હુઓ વિયોગ,
 પ્રીયમંજરીયે કહ્યું હતું, ગ્રીવતાં ગદસ્યે મચ્છ.
 તે કહ્યું વિદારી કાઢજે, તે થઈ તુજને સચ્ચ.
 ૧ચઉ પ્રકારે ધર્મ તેં સાચવો(ઓ), પામ્યો તું આરે રાજ;
 વલી આરાધસ્યાં ધર્મને, તો લેહસ્યો મુક્તનો રાજ !
 ઈમ સાંભલી ભવની વારતા, રંગતિસ્મરણુ લહંત;
 ભવ પાછલો દીડો સહુ, વાહ ! વાહ ! મુખ કહંત.
 વેરાગેં મન વાકીઈ, મન થયો ઉજમાલ;
 ગુરુ વાંદી ધર આવીયો, શ્રીવીરસેન બૂપાલ.
 ધર આવી નિજ પુત્રને, સોંપી રાજનો ભાર;
 લે દીક્ષા મન ભાવસું, જાણી અથીર સંસાર.૭=૧૨૩૫

(સાધુપણું.)

હાહા. રાગ ધન્યાસિરી (ધન્યાશ્રી.)

રાજ મહોત્સવ કરી દંપતિ, આવ્યા ગુરુને પાસેંજી
 પરહરિ રાન્ય મણિ માણક બહુ, સંયમ લીયે ઉદ્ધાસેંજી

૧-દાન, શીલ, તપ, અને ભાવ, એ આર પ્રકારે.

૨-પાછલા ભવનું જ્ઞાન, રમણ.

ધનધન વીરસેનમુનિવર, પઞ્ચમહાવ્રત લીધાંજી;
 પાલે 'નિરતિચાર વિનયાદિકે', આતમકારજ કીધાંજી. ધન૦ ૨
 વીરસેન ઋષીસ્વર હુઓ, ૨દ્વાદશાંગીનેા જાણજી;
 કુસુમશ્રી સાધ્વી મનરજે, વહે સંયમ સુપ્રમાણજી. ધન૦ ૩
 પંચમહાવ્રત સુધાં પાલે, નવિહ લગાડે દોષજી;
 સત્રુ; મિત્ર, સરિખાં મન લેખે, રાખે ચિત્ત સ તોષેજી. ધન૦ ૪
 જહે' કો હે જહે માનમાયાલોલ, રાગદ્વેષ વશ કીનાંજી;
 પંચસુમતિ સમતા શુદ્ધે મન, ત્રિણુગુપ્તિસુ' બીનાંજી. ધન૦ ૫
 પંચઆચાર પાલે' ઉત્તલપણે', દયાધ દષ્ટિ અનિમેષજી;
 ધર્મેધ્યાન શુક્લધ્યાનસુ' લીના, માયાસદ્ધ(લ્ય) ઉવેખજી. ધન૦ ૬
 સત્તરભેદ સંયમના પાલે', તાલે દુર્ગતદામીજી;

૧-નિઃઅતિચારે, દૂષણવિના.

૨-જિનશાસ્ત્રના મુખ્ય ૧૨ અંગો છે. તે આ પ્રમાણે—

૧ આચારાંગ	૨ સૂત્રગડાંગ	૩ ઠાણાંગ
૪ સમવાચાંગ	૫ લખવલી	૬ જ્ઞાતાઅંગ
૭ ઉપાશમદશા	૮ અતમકદશા	૯ અનુત્તરવચાઈદશા.
૧૦ પ્રશ્નચાકરણ	૧૧ વિપાકદશા	૧૨-દષ્ટિવાદ. આમાં બાર

મું અંગ વિચ્છેદ બધેલું છે.

૩-અહિંસા. સત્ય, અચોરી, બ્રહ્મચર્ય, અને અપરિગ્રહ.

૪-પાંચસુમતિ અને ત્રણગુપ્તિ માટે નોટ શાલિભદ્રશાસમાં પાને
 ૪૧ માં જોઈ લેવી ૫-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, અને વીર્ય. તેમાં ૧જ્ઞાન,
 જ્ઞાન શીખે શીખડાવે. ૨, દર્શન-સમકિત પાળે પળાવે. ૩. ચારિત્ર-ચારિત્ર
 પાળે પલાવે અને અનુભોદે. ૪, તપ-બાર પ્રારના તપ કરે કરાવે અને
 અનુભોદે ૫, વીર્ય-હપર કહેલાં ચારમાં સ્વવીર્યને ફેરવે, ક્રિયાદિકમાં જૈણ
 પણ્ડ' લાવે નહીં. એ પંચવિધિ આચાર ૬-સંયમસત્તરભેદ આ પ્રમાણે—
 “પચાશ્રવણી વિરમીર્યે, હન્દ્રિય નિગ્રહીજે પંચરે; ચાર કષાય ત્રણ દળ જો, તજીયે
 તે સંજમ સચેર.” શ્રીયશોવિજય. પ્રાણાતિપાત, મૃધાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન,

૧ છટ્ટછટ્ટને પારણે વલી ૨ અટ્ટમ, ઇમ તપ કરે અભિરામણ. ધન૦ ૭૭.
 કુસુમશ્રી વીરસેનમુનિવર, કરેય ઘેઠા વિહારણ;
 લવિકણવને દેશન દેઈ, ૪ પઠીખોલે નિરધારણ. ધન૦ ૮૮
 અનુક્રમે શસ ૫ સંલેખણ કરી, દેવલોક આરમે પોહતાણ;
 મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉપણ, સિદ્ધશ્રેણી વરસે ગહગહતાણ. ધન૦ ૮૯
 જુઓ શીલનો મહિમાણ, પાંખ્યા સુખ રસાલણ;
 જે ચિંત્યું મન તે સવિ ૬ નિપતું, પૂરવપુણ્ય વિસાલણ. ધન૦ ૯૦
 શીલતણાં ફળ એહવાં મીઠાં, મન માને તે આખેણ;
 શીલવ્રત પાલવા કારણ, પ્રતિષ્ઠા સહુ રાખેણ. ધન૦ ૯૧
 વીરસેનને કુસુમશ્રીનો, રાસ રચ્યો રસિલેણ;
 એ સાંભલતાં શીયલ સાંભરે, તે લહે મુક્તિનો ખ્યાલેણ. ધન૦ ૯૨
 હું તો બાલક ૮ મૂઠું અળણ, હું સં જાણું જોડીણ;
 વિશુદ્ધજન સોધી શુદ્ધ કરજ્યો, નવિ નાંખજો વિખોડીણ. ધન૦ ૯૩

(અન્યકારકપ્રશસ્તિ.)

સંવત (૧૭૧૭)સંયમ નગસાયર વર્ષે, કાતિકમાસ સુદપક્ષેણ;
 તેરસને દિવસે સુભયોગે, વાર થાવર સુપ્રત્યક્ષેણ. ધન૦ ૯૪

પરિગ્રહ, એ પાંચ આશ્રવ; રપરાં, રસ, દ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્રેંદ્રિ એનું દમન;
 ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એનો ત્યાગ; અને મનદંડ, વચનદંડ, તથા કાયાદંડ
 એ ત્રણેનો નિગ્રહ. એ રીતે ૧૭ લેઈ છે.

૧-એણે ઉપવાસને પારણે. ૨-વળી ત્રણ ઉપવાસ. ૩-સખત.

૪-પ્રતિબોધે. ૫-જુઓ શાલિભદ્રના શસની ટીપજ પાને જેમોં દાલ
 હમી-કુસુમશ્રી અને વીરસેન કાળ પામીને ૧૨માં દેવલોકે ગયા ત્યાંથી મહાવિદે-
 હક્ષેત્રે એક લવ કરી મુક્ત થયો. એને ભાવ્યું છે. ૬-નિપત્યું. ૭-માર્ગ.

૮-દાલ ૧૩મી-જામવિજય કહે છે કે હે વિશુદ્ધ-પ્રશસ્તિ મેં મારી
 બાળશુદ્ધિવટે ઇચ્છાના પ્રાદુર્ભાવથી આ રચના કરી છે. તેમાં દોષ હોય તો
 શુદ્ધ કરજો પણ વખોડશો મા !

તપગચ્છમણ્ણુ ભાતુસમાંણુ, શ્રીવિજયદેવ શ્રીરાયાણુ;
 તસ પાટે શ્રીવિજયપ્રભસૂરિસર, તેજવન્ત સવાયાણુ. ધન૦ ૧૫
 તસ પાટે પ્રગટ્યોજગવન્દીત, શ્રીવિજયરત્નસૂરિરાયાણુ:
 શ્રીવિજયક્ષિમા । સૂરિસરરાજ્યે, મે શીલતાણાં ગુણુ ગાયાણુ. ધન૦ ૧૬
 ૧માતરનયરે ચૌમાસ રહીને, કુસુમશ્રી ગુણુ સવાચ ૮,
 બુ(વ)દ્વિઅધવ ૫૦ શ્રીદેવની સાહુજ્યે, અક્ષરઅસ મેં પાયાણુ. ધન૦ ૧૭
 ૨દાનપ્રમ-ધમ્મ-અથી ભેદ, બીભે ધર્મગુરેણુ,
 નવનવ દાલે એ મે કીધો, નવલ રાસ રસનરેણુ ધન૦ ૧૮
 ૪ચોપનમી દાલે નવનવ સ્વાદે, કીધો રાસ રસાલણુ,
 લણુસ્યેગણુસ્યેજે સાંભલસ્યે, તે લહસ્યે મગલીકમાળાણુ । ધન૦ ૧૯
 એ શીયજગુણુ અમૂલિકજગમાં, બાણુ શિવરમણી એ માલાણુ;
 એહતું બાણી શીલવતરખોપુ, કરજે થઈ ઉજમાલાણુ. ધન૦ ૨૦
 શ્રીવિજયદેવસૂરિસરસેવક, શ્રીજ્ઞાનણુવિજય ઉવગ્ગાયાપણુ,
 શ્રીનિત્યવિજયકવિરાયપસાયે, ગંગવિજયે ગુણુ
 ગાયાણુ. ધન૦ ૨૧=૧૨૫૬

इति मुनि-श्रीगंगविजयविरचिते कुसुमश्रीरास सम्पूर्ण.-

-
- ૧-ખેડા પાસે. જે ખેડામતરને નામે પણ ખોલખાય છે.
 ૨-એક તે દાનપ્રમ-ધમ્મને અને બીજું ધર્મગુરુમખથી સાંભલીને.
 ૩-નૂરવાળો, કાવ્યના અગાધાંશસમેત. ૪-મૂળ પ્રતિમાં “ પગ-ચા-
 વનમી દાલે ” તેવો પાઠ છે પરંતુ દાલ ચોપનમી હોવાથી તેમ કર્યું છે.
 ૫-ઉપાધ્યાય.

મુનિશ્રીપદ્મવિજયકૃત—

કુમારપાળ-પ્રાસ્તાવિક કાવ્ય.

કુહા.

એક ૧હેમ જો કર ચઢે, તો કુ.ખિયો નવિ થાય,
દોય ૨હેમ જસ હાથમાં, તસ વચ વડિમિ ? ન ૪પૂજય !

૧-હેમ-સર્વમી. ૨-હેમચન્દ્રપી હેમ. ૩-કિમ્ ? કેમ ?

૪-કુમારપાળ રાજાને એક રાજ્યહેમ અને બીજી હેમચન્દ્રપી હેમ
હાથમાં દોવાયી તેનું વચન પૂજનીય કેમ ન બને ? કારણકે જેનાં પાસે
એક હેમ-સર્વમીમાત્રજ હોય છે તે તે પણ કુ.ખિયો થતો નથી.

અર્હમ્.

અશોકચન્દ્ર તથા રોહિણીરાસ.

શ્રીજ્ઞાનવિમલસૂરિ.

(મંગલાચરણ.)

કુહા.

- સુખકર શ્રીસંખેશર, પાસજીજીંદ દયાલ; ૧
પ્રણમી પદયુગ તેહના, મનવચિત સુખ રસાલ.
પરતા(ચા)પૂરણ પરગડો, મહિમા મહિમ નિવાશ;
ધરણુશય પદ્મભાવતી, પૂરો વચિત આશ. ૨
પાસ જખ્ય જસ સાસને, સાનિધ કરે કરજોડ;
અલિય વિધન દૂરે કરે, દુઃખ દોહગ સવિછોડ. ૩
કીડીને કુજર કરે, તે શ્રીસુગુરુપ્રસાદ;
અહનિશ તે સ ભારતાં, ઉપજે અધિક આલ્હાદ. ૪
જિમ અંજન નિર્મલ યકી, વાધે નયણે તેજ;
તિમ મતિ દીપે દેખીઈ, સકલ વસ્તુ ગુર હેજ. ૫
ગુણમણિ રોહિણી રોહણ્યા, ચલ ભુમિકાસમાન;
રોહિણી નામે જે થઇ, તાસ પ્રખંધ કહું આન. ૬
સુણતાં શ્રવણે સુખ હોઈ, લણતાં નાવે શોક;
આયત હિતને કારણે, સદાકાલ ત્રિહું દોક. ૭
ધર્મ ધર્મ ભાપે સહુ, પણ પરમાર્થ ધર્મ,
આત્મ ભાવિ આચરણ કરે, દૂર કરઈ સવિ કર્મ. ૮

હાલ. ત્રિભુવનતારણ તીરથ પાસચિંતામણિરે, એ ઢરી. ૧

જંબુદ્વીપ અનોપમ દ્વીપ મુહામણરે, દી.
દ્વીપ સવિ દ્વીપામાં મધ્ય ^૧વૃતલક્ષ જોયણરે; ૫.
તે માંહે વલી ક્ષેત્ર ભરત જે બળીધરે, કે. ભ.
મધ્ય અછે વૈતાલય અર્ધ તિણે આણીધરેકે. અ. ૧
નદી ગગા ને સિન્ધુ પ્રવાહે વિહચિયરિકે, પ્ર.
કીધા પદ ખડિ તેણિ ચક્રીજય શુચિયરિકે; ચ.
દેશ સહસ બ્રિસ! કહ્યા છિં જેહમારેકે, ક.
મધ્ય રખડ કહ્યા આર્ય, અનાર્ય પંચ તેહમારેકે, અ. ૨
'સાહ' પચવીસ દેશ, આર્ય અતિ નિર્મલારેકે, આ.
જિન, ચક્રી, હરિ, સાધુ શહાં, ધર્મતણી કહ્યારેકે; ધ.
મગધદેશશિણગાર, માહિ પુરી રાજગૃહીરેકે, પુ.
એક દિન સોહમસ્વામિ, પધાર્યા ગહગહીરેકે. પ. ૩
વનપાલકે અતિ હર્ષિત, દીધ વધામણીરેકે; દી.
હુધાસમાણિ વાણિ, મુણે સહિત્રી સીર ધરીરેકે, સ.

(સુધર્માદેશના.)

પ્રથમ ચાર પરમાર્ગકે ધર્મતણા કહ્યારેકે; ધ.

મનુષ્યપણ, ^૧ શ્રુતિ, ^૨ શ્રદ્ધા, ^૩ દુરસન ^૪ અહિ લક્ષારેકે. દુર. ૪

૧-૨. વર્તુળાકારેપ્રસિદ્ધ જંબુદ્વીપમાં દક્ષિણ સમુદ્રની બચાળે, ૧૬ કલાનો યોજન એવા પરદ યોજન અને ૬ કલાનો ૩૨૦૦૦ દેશીયો પરિપૂર્ણ મધ્યમાં વૈતાલયગિરિ અને ગગા સિન્ધુ નદીથી ૨ સિન્ધુ; ૨ મધ્ય; અને ૨ ગંગાખંડ મક્કી છ ખંડોથી બંધે ચાચેહું ભરતક્ષેત્ર છે. તેમાં દક્ષિણ ભાગના ૩ ખંડોમાંનો મધ્ય ખંડજ આર્ય, અને બાકીનાં ૫ અનાર્ય કહેવાય છે. ૩-એ મધ્યખંડમાં મગધાદિક ૨૫ અને બાકેકચમક્કી ૨૫૫૫ દેશોજ આયોધી વસેલા છે. તે મગધમાં શિણગારભૂત રાજગૃહીમાં એક દિવસે સુધર્માસ્વામી પધાર્યા કે જે સુધર્માસ્વામી, મહાવીરના મુખ્ય પટોધર હતા.

૧-ધર્મનું સાંભલવું. ૨-તત્ત્વજ્ઞાનપર શ્રદ્ધા. ૩-સાંભળ્યા અને શ્રદ્ધાન કર્યા પ્રમાણે વર્તન. ૪-ચાર.

તે પામી ને હારે દુર્લભબોધિયારે કે; દુ.
 ક્ષેપે ન તસ અવતાર ગણે તિગતધિયારે કે. ગ. ૫
 દાન, શીલ, તપ, ભાવ, પ્રકાર એ ધર્મનારે કે, પ્ર.
 અભયદાન, જ્ઞાનદાન, વિવિધધર્મનારે કે. વિ. ૬
 ત્રિવિધદાન, વહી શીલ ત્રિવિધ ઈમ દાખીઉરે કે; ત્રિ.
 આતમ સીલ શુશીલ બ્રહ્મવ્રત ભાષીઉરે કે. બ્ર. ૭
 તપ પિણ્હિ ત્રિવિધ છે સાત્ત્વિક ૧ રાજસ ૨ તામસ ૩ રેકે;
 તેહમાં સાત્ત્વિક શુદ્ધ ત્રિવિધ યોગ સાહસે રેકે. ત્રિ.
 ભાવ ત્રિવિધ જે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રનારેકે; ૬.
 એહવો ચઉવિહ ધર્મ ખીજ શિવેમંત્રનારેકે. ખી. ૭
 ઈમ જિનશાસનને યોગ અનેક કહ્યા અછેરેકે; અ.
 તે આદરતાં જનને પાપ ૧ સવેગ છે'રેકે. પા
 હોષ મગલલીલ સુજસ તસ નિર્ભેલારેકે, મુ.
 જ્ઞાનવિમલગુ' પૂર હોષ ચઢતી કલારેકે. હો. ૮

કુહા

ધમ અનેક વિધ ધર્મ છઈ, જેહથી હોષ શિવસર્મ;
 દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રનો, યોગ સુધનો ધર્મ. ૧
 દાનેથી ઐયાંસનૃપતિ, તિમ વહી ચંદનખાલ;
 ધન્ના કથવત્તાદિકા, શાલિભદ્ર શુકભાલ. ૨
 શીલે સેક ૧ સુદંસણુ, મદનપાલ જયપાલ;
 સીતા ૩ લૈમીસુદરી, નારદપ્રમુખ વિસાલ. ૩

૧-સવેગ-હતાવળી ગતિ. અર્થાત્ હંપર વહુંવેલા ધર્મમાર્ગે પ્રવર્તતાં
 જનોનાં પાપ હતાવળથી વેગ પામે છે. અર્થાત્ પાપ નાશી જાય છે.

૨ સુદર્શન ચોક. ૩-લૈમી-દમયંતિ.

તપે ધનના કાકાદિઓ, હંદણ અભ્યુન માલ;
 ૧૬૬ પ્રહાર પ્રમુખા બહુ, તપથી લચ્છિની માલ. ૪
 બાવથડી ભરતાદિકા, પ્રસનથંદ્રપિરાય;
 બલદેવ સેવક હરિણુ લે, ઇમ અનેક કહેવાય. ૫
 એહ સધલા છે શિવતણા, કારણુ પ્રવચનમાંહિ;
 જ્ઞાનાદિ ત્રયયોગથી, દિતારે ગૃહિ બાંહિ. ૬
 પણ દહાં મુખ્ય છે તપતણુ, નિરાશંશ અનિદાંન;
 મંડન પરમ અર્થિ તિહાં, કઠિન કર્મ કરે હાંન. ૭

યતઃ—

“યદસ્ય દૂરારાધ્યં, યન્ન દૂરે વ્યવસ્થિતમ્;

“તત્સર્વં તપસા સાધ્યં, તપો હિ દૂરિતક્રમઃ । ૧

“તપોદહનનિર્દગ્ધ-દુષ્કર્મ કમલે મુનિઃ

“કલ્યાણમયતાં સાક્ષાઃ જજતે સુવનાદ્ભુતાઃ ॥ ” ૨

કર્મધાનને પીસવા, તપ છે પરમ ધરદ્;

અંતરંગતમ ટાલવા, તપ છે તરણિ પ્રગદ્. ૨૮

દાનશીલ પણ એહમાં, અંતરંગ તપરૂપ;

બાવવિના આતમતણુ, શુદ્ધ ન હોઈ સ્વરૂપ. ૨૯

દાસિદ્ર દોહગ દુર્ભગતાં-પ્રમુખ અનિષ્ટ સંયોગ;

બાવાવાસિં શિવપદે, તે આદરે બવિલોક. ૩૦

જિમ રોહણીય આદર્યો, તેહથી નાવે શોક;

અનુક્રમે શિવ લહી આજલગે, મહિમા પ્રગટ છે શોક. ૩૧

૧-૧૬૬ પ્રહારી હલાકારી, કીધાં કર્મ અધાર;

તોપણુ તપના પ્રભાવથી, કાઢ્યાં કર્મ દોર; પદમવિન

૨-તરણિ-સૂર્ય. તેને તરણિથી વડોરે, પ્રાંત કવિ.

૩-પ્રગટ. ૪-રોકડો, અથવા જેનો મહિમા-લાભ રોકડોળ છે.

(પરિપદ્મચંડા.)

- સ્વામિ ! તે કહેા કિંટાં થઈ, તપ શીઘ્રે તેણું કેમ;
પરખદ કહે તે દાખવે' જિન ચાર્ય' તપપ્રેમ ! ૧૨

(કથારમ્ભ.)

હાલ. ચતુરસનેહી મોહનાં, એ દેશી. ૨

હવે સોહમસાંભી ઉપદાસે, સુજો સચિપર્વદ્વેષોદારે:
તપ, કહિનકર્મચાત્રવે, નાસે' સચિ ભય શોધારે. શ્રીસો. ૧
કર્મ કર્મની ગળ જગા, બેદન સિંદસમાનોરે;
માન મહીકટુ બેંગવા, દંબના બલ ઉપમાનોરે. શ્રી૦ ૨
લગ્નિષ્ટ સિદ્ધિ સુધક્ષી છુટે, તેસચિ તપનાં પૂજોરે,
તતુનિરોગ સુખસંપદા, સપ સુભગા અમુલોરે શ્રી૦ ૩
તેજ પ્રતાપ યશ નિર્મલો, વચન આદ્યથી માનિરે;
વિતથર્વન સચિ પદિકર, તે સચિ તપ બહુ માનિરે. શ્રી૦ ૪

યત:-

“કરુણં સદનં રમ્યં, સ્વર્પં નિરામયતા સદા;
“સુમતિ પટુનાશાસ્ત્રે, નીનિપ્રતીતધનાઢ્યતા. ૧
“વૃપતિગુરુના કીર્તિ, ત્રિશ્વે ગુણેષુ નિરાગતા;
“ફલમિદ સનાયેતદ્, દુષ્ટં નિરાસતપફલં. ૨.
સોહસુપરે' નસ નચિ દોષ, શોકસંતાપવિયોગેરે:
મન ગમતા સર્વજન મિલ્લઈ, પરંપરા શિવયોગેરે. શ્રી૦ ૫
જાણુકીપના ભરતમાં, બુભામની ઉર-હારરે:
રિપુગતને જોદ અકંપ છે, અપાનયરી ઉદ્ધારેરે. શ્રી૦ ૬

જસ-સુખમાંથી લઘુ થઇ, ઈંદ્રપુરી ગર્ભ હંચીરે;
 અલકા પણિ લકાપરિ, તેપુર આગણિ નિંચીરે. શ્રી૦ ૭
 વાસુપૂજ્યજિન બારમા, નિણેં એ પાવન કીધીરે;
 ૧પચક્ર્યાણુક જીહાં થયાં, આજ લગેં સુપ્રસિદ્ધીરે. શ્રી૦ ૮
 તસ સુત મધવાધિક ગુણે, મધવા નામેં રાજરે;
 જશવાહી છાયા વસેં, પ્રજ્ઞલોક સવિ તાજરે. શ્રી૦ ૯
 બુધ ગુર કવિ મગલમુખા, સોમમિત્ર એકકારે;
 પણિ મધવાનૃપ રાજ્યમાં, ધરિધરિદીસે છેકારે. શ્રી૦ ૧૦
 કિં ! બહુ લણીઈ તેહના, ગુણગણુનો નહીં પારોરે;
 વાસપૂજ્યજિન જેહ બ્રાતા, તે અહિં જયજારોરે. શ્રી૦ ૧૧
 તે પુરષોત્તમ ભૂપતિ, લક્ષ્મીવતી પટરાણીરે;
 મૂર્તિમતિ લક્ષ્મીપરેં, સકલકલા ગુણુખાણીરે. શ્રી૦ ૧૨
 આઠ કુમર છે તેહને, મનુ ! અડ દિસના ઢાથીરે;
 શરવીર દાનેસર લયલજણુ લય(ડ) લાથીરે. શ્રી૦ ૧૩
 ૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 શ્રીધર બુધર શકર, અજયપાલ મહિપાલોરે;
 ૬ ૭ ૮
 કીર્તિપાલ દેવપાલ છે, આઠમો વલી ગુણુપાલોરે. શ્રી૦ ૧૪
 આઠ સિદ્ધિપરિસોહીઈ, સકલ કલા-આવાસોરે;
 જ્ઞાનવિમલસૂરિ ધમ કહેં, જગિ પસર્યો જસ
 વાસોરે (સાચોરે). શ્રી૦ ૧૫

ફુલો.

હવિં તે મધવા ભૂપને, સુખમાકાલસમાન;
 આઠ તનય તે ઉપરે, પુત્રી એક અભિરામ. ૧

૧-અવન, જન્મ, દીક્ષા, કેવલ્ય અને મોક્ષસમય.

૨-ધેરુધેર. ૩-માનું આઠ દિશાના ઢાથીરે, એવા લાવાર્ય.

લક્ષ્મીવતી કુખકમલની, હસસમ ઉપમાન;	
ઘિહુ પખે સોહે નિર્મલા, સકલ શુભગતા ધામ.	૨
જિમ અષ્ટાંગયોગઉપરે, શાંતિ વાહિતારૂપ,	
નિર્વૃત્તિ નાંમે ઉપજે, પ્રસવી અર્ધ્વતરૂપ.	૩
ગુણમણિ રોહિણીગિરિતણું, સુપનતણું અનુસાર;	
રોહિણીનામ દવિઉ તિહાં, બહુ ઓચ્છવ આચાર.	૪
કલ્પવેદિ નંદનવનિં, વાધિ દિન દિન નૂર;	
નારીની ૧ચક્રસઠિ કલા, વસી તનુમાં ભરપૂર.	૫

હાલ. અલખેલાની ફાગની. એ દશી. ૩

દિન દિન વાધે ૨ગમાંરે કુંભરી અમરીસમાન, રાયજાદી;	
તિમ તિમ માતા-પિતારે લો, હર્ષ વધે અસમાન. રાયજાદી	
પુન્યતણાં ફલ પેખજેરે લાલ	૧
રતિ તેજસ આગલિ રતિરે લો, તિલોત્તમા તિલમાત્ર; રાં	
રંભા રંભા થંભ પરિરેલો, અસાર થયા અવદાત. રાં પુ.	૨
ઉર્વસી પશ્ચિમનિ નવિવસીરે લો, હંસી ગર્ધ અંખરમાંહિં. રાં	
ઈંદ્રાણી પાણી વહેરે લો, મણા કિસી નહિ કાંઈ. રાં પુ.	૩
મનુ તસરૂપને જોઈવારે લો, સુર થયા અનિમેષ; રાં	
સહસ નયન ઈંદ્રે કર્યોરે લો, જોવા રૂપની રેખ. રાં પુ.	૪
બ્રહ્મા તસ ગુણુ મોક્ષવેરે લો, કીધાં ચ્યાર વદન, રાં	
મનુ તસગુણુ ગણુ સાંભલીરે લો, આઠ કરી ૧નિજકન રાં પુ.	૫
જસ ગુણુ ગાવે ૨સાદરે લો, કામતણી લેખવીણા હાથ; રાં	
કમલા પશ્ચિ અપલા થધરે લો, લોક ભણે ચલિ ૩આથા રાં પુ.	૬

૧-કાન. ૨-સારા ૩-લક્ષ્મી.

હોહો પમે—આ ૬૪ કળાઓને માટે ધણાઓના ધણા અભિપ્રાય છે. તથા પ્રાચીન પુસ્તકોમાં પ્રકારાંતર પણ ઘણે જોવામાં આવે છે. છતાં, એક પ્રતિને

મનુ ! ત્રિભુવનને જીતવારે હો, કામતણી છે શકંત; ૨૦
 પશ્ચિ વિનયાદિકને ગુણેરે હો, કરતી ગુરુજનભક્તિ. ૨૦ પુ. ૭
 ચરણકમલથી હારિઓરે હો, પંકજગણ જલમાંહિ; ૨૦
 શીતધામ સહે તિહાં રહીરે હો, લહવા તસ ઉપમાન. ૨૦ પુ. ૮
 ઉરયુગ રંભા જીતતોરે હો, માંહિ અસાર તિણે હેતિ; ૨૦
 કૃપણ ચિત્ત પરિકૃશ અછેરે હો, મધ્યદેસ સંકેત. ૨૦ પુ. ૯
 ઉત્તમ ગુણપરિં જેહનુરે હો. હૃદયસ્થલ સુવિસાલ; ૨૦
 બાહ્યુગલ મૃદુ જેહનુરે હો, સ્પર્દ કમલમૃણ્મલ. ૨૦ પુ. ૧૦
 અધરે, ૧વિક્રમ અધરી કર્યુરે હો, જઈવસ્યું સીતલતામાંહિ; ૨૦
 ૨દંતપત્તિ હીરાજસીરે હો, દાડિમ બીજ અધરની છાંહિ. ગ. પુ. ૧૧
 નાશાવંશ છે જેહનોરે હો, ઉભત સરલશું તેજ; ૨૦
 દાતાચિત્તતણી પરિરે હો, જોતાં વાધે હેજ. ૨૦ પુ. ૧૨
 વદને ૪વિદ્યુ જીત્યો રહેરે હો, આકાશે થઇ દીન; ૨૦
 નયણે, મૃગ પશ્ચિ જીતીયારે હો, જઈરહો તિહાં થઇ લીન. ૨૦ પુ. ૧૩

આધારે અત્ર દર્શાવવામાં આવી છે. નાટ્ય, હૃદયિત્ય, ચિત્ર, વાદન, મંત્ર, તંત્ર, જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, દંભ, જળસ્થાન, ગીતનાદ, તાલગાન, મેઘવૃષ્ટિ, ક્ષાકૃષ્ટિ, આરામરોપણ, આકારગોપન, ધર્મવિચાર, શૂન, ક્રિયાકલ્પ, સંસ્કૃત-જલ્પ, પ્રાસાદનીતિ, ધર્મનીતિ, પશ્ચિમવૃદ્ધિ, સુવર્ણસિદ્ધિ, મુગધી તેલ-કરણ, લીલાસંચરણ, મજતુરંગપરીક્ષા, પુરુષ, સ્ત્રી, અને સામુદ્રિક લક્ષણ, સુવર્ણરત્નભેદ, અષ્ટાદશલિપિપરિચ્છેદ, તાત્કાલિકશુદ્ધિ, પાલસિદ્ધિ, વેદક, કામવિક્રિયા, ઘટભ્રમ, સારિપરિશ્રમ, નેત્રાંજન, ચૂર્ણ, હસ્તલાઘવ, વચનપાઠવ, ભોજન, વાણિજ્યવિધિ, મુખમંડલ, શાલિખંડલ, કથાકથન, પુખ્તગુચન, વદનોદિત, કાબ્યસંકિત, સ્ફારવેષ, ભાષાવિશેષ, અભિધાનજ્ઞાન, આભૂષણપરિધાન, ભૂત્યાપચાર, ગૃહાચાર, કાબ્યકરણ, પરનિરાકરણ, રાધન, કેસ, વેણીજાંઘન, વીણનાદ, વિતંડાવાદ, અંકવિચાર, લોકવ્યવહાર, અંલ્યાકારિકા, અને પ્રમપ્રહેલિકા.

૧-દાંડી, કમલનાલ. ૨-પ્રવાળ, પરવોળ. ૩-સંકિત. ૪-ચન્દ્ર

વચન સુધારસ આગલિ'રે હો, અદશ્ય થયા સુધા કુંડ; રાં
 કુંડલન્યોતિ' શોભીઈ'રે હો, તેહનુ નિરૂપમ કુંડ. રાં પુ. ૧૪
 કેશકલાયે જીતીઓરે હો, મોરશિખંડનો ભાર; રાં
 અથવા વાધસંગે આસિકીરે હો, માનું નાગિણી અનુસાર. રાં પુ. ૧૫
 કિંબહુ વર્ણુન કીજીએરે હો, મનુ । ત્રિભુવનનુસાર; રાં
 એકણિ થાનીક જ્ઞેયવારે હો, વિધિ નિર્મિત એકવાર. રાં પુ. ૧૬
 લલ્લ શીલાદિક ગુણેરે હો, વિનય વિવેક-વિલાસ; રાં
 સહજ થકી વાસે વસ્ત્રારે હો, દાનતણા . હિલ્લાસ. રાં પુ. ૧૭
 જ્ઞાનવિમલ ગુણસંગથીરે હો, સકલકલા અભ્યાસ; રાં
 જ્ઞાતિસમરણનીપરેરે હો, પ્રગટયો પ્રેમપ્રકાશ. રાં પુ. ૧૮

કુંહા.

જ્યોતિવંત ધીજરાજ ચઉં, તાસ કલા ચઉસકું;
 તેહમાંહિ અચરિજ કિન્નુ । ચઉસઠિ કલા વિશિષ્ઠ ૧
 વાહલિ સવ કુટુંબને, પ્રેમધાંમ ગુણગ્રામ;
 કરતાં પાર ન પામીએ, વય શૈશવ અભિરામ. ૨
 થોકુ તે મીકુ બહુ । એહવો હોકે બાપ;
 તિમ પુત્રી એકણિ સહુ મને, મીઠી સાકર દ્રાખ. ૩.
 સ્ત્રીજનમાંહે શિરોમણિ, મણિપરે નિર્મલ પૂર;
 પ્રથમ વચને^૧ અતિક્રમી, આવી ચેવન પૂર. ૪
 એક દિન સધલા ભૂપને, ચરણુ નમેવા આય;
 હિસગે જેસારીને, ચિતે ઈમ તવ તાય. ૫
 ચોખ્ખ થઇ વર પરણવા, વર લખીઈ કહો કેમ;
 તે માટે મંડાવીઈ, સ્વયવરમડપ પ્રેમ. ૬
 આઠ પ્રકારે દાખીયા, શાસ્ત્રમાંહે વિવાહ.
 તેહભણી પરખી વરે, તો રૂમનિ ન લહે દાહ. ૭

બ્રાહ્મણ પ્રજાપત્ય ર આર્પણિં ર રૂચિજ ધર્મ એ આર;
 ગંધર્વ પણુદ રાક્ષસવદ્ધી આસુરીઠ અધર્મ એ આર. ૮
 કન્યાભૂષિત કર દીધ, તે વિવાહ કહ્યો બ્રાહ્મણ;
 નિજ વિભવોચિત ધન દીધ, તે પ્રજાપત્ય ર અભિધાન. ૯
 ગૌદાનપૂર્વક દીધ, તે તો આર્પ ર કહાય;
 સર્વ જાતિ ધનદક્ષિણા, તે તો દેવ ર કહાય. ૧૦
 વરકન્યા રાજ પણિ, નહી કોઈ અપર નું મન;
 તે ગંધર્વ ૫ કહ્યો વલી, હોવિં ને [જીવ] પ્રસન્ન. ૧૧
 ને પણુઅંધ પરણીધ, તે તો આસુરીઠ જાણુ;
 બલાતકારથી પરણું, તે રાક્ષસજ પહિંચાણુ. ૧૨
 સુતી રમતી હોઈ કની, અણુ જાણુ લેઈ જાય;
 તે પૈશાચિક ૮ જાણીધ, એક પંથ ચક્રિ થા. ૧૩
 તે માટે વિધ સાચવી, હવે મેલી સવિ સાજ;
 જિમ વિવાહ રૂપજ કરે, વંશ વધારે લાજ. ૧૪

હાલ. ઇડર આંબા આંબલીરે, ઇડર હાડિમ દ્રાખ; અથવા,
 રાણા ઉંબર તિણે સમરે, આંબો નયરિમાંહિ, એ દેશી

અંપાપૂરને પરિસરે રે, સમરાવિ ઉદ્ધાન;
 પટમંડપ બંધાવિયારે, જઈ લાગા આસમાન,
 મહારાય, દિયે એહવો આદેસ, ગાંમ નગર સન્નિવેસ;
 કરો સધલેં સુચિ દેસ, મહારાય, દિયે એહવો આદેસ. આંકણી ૧
 પંચવર્ણ કુસુમહતણારે, વિરચાળ્યા બહું પુંજ;
 ઠામઠામ સોભાવીયારે, વાડી વનને કુંજ મં ૨
 કૃષ્ણાગુરુ કુંદરૂતણારે, મૃગમદ અંબર પૂર;
 ધૂપધટી પ્રગટાવીછરે, સુગંધ નીર ભરપૂર. મં ૩

હાથા કુકુમે કેરડારે, ચંદન કલસ શૃંગાર;
 રજપૂંછ લેપણુ કરીરે, બાંધ્યા તોરણુ બાર. મં ૪
 મોટા ૧મંચક માંડીછરે, મુખમલ્લ નીલ કપાટ;
 થંલ થંલ રચી પૂતલીરે, જાણે અપહરના ઘાટ. મં ૫
 માનુ ! જોવાને ઉતરીરે, સ્વર્ગથકી સુરનાર;
 નિનિમૈપ થંભી રહિરે, કીધો ઇહાં અવતાર. મં ૬
 વાજે વાજત્ર સુરતણારે, ગુહીરેસ્વરે નિસાણુ;
 રંગ રાગ આલાપતારે, રાગતણા જે જાણુ. મં ૭
 જાણે ૨અવર અ પાપૂરીરે, નીપાઈ મનોહાર;
 સ્વયંવરમંડપ શોભીઈરે, હવે રમે નરનાર. મં ૮
 હામ હામ ગિરવર જિસ્થોરે, સોહો તૃણઅબાર,
 વિવિધ પણે આપણુ ભયરિ, કલ્પિત ક્રોધાગાર. મં ૯
 હામ હામ દૂત મોકલ્યારે, ભૂપતિ તેડણુ કાજ;
 સપરિવાર સવિ આવવુરે, સજ કરી સવિ સાજ. મં ૧૦
 ચંપાપૂરી પાવન કરોરે, વધારો અઠા લાજ,
 વાસ્તવિધ લખી વિનતીરે, મોટિમ મધન રાજ. મં ૧૧
 ૩લાટ ૪ભોટ કણાટનારે. ૫વિદર્ભ ૬ગોડને ૭ચોડ.
 ૮ગ ૯કલિંગ તિલંગનારે, ૧૦ડાહલ નાહલ ૧૧જોડ. મં ૧૨
 સોરઠ ૧૨મરહઠ માલવોરે, ૧૩દ્રવિડ પૂંડ્ર કાસ્તીર;
 કુંતલ ૧૪માગધ ૧૫કામરે, કનોજ હસમ હાસીર મં ૧૩

૧-માંચકા ૨-ખીજ ૩-મૂળરાતમાં નર્મદાતટ ઉપર આસપાસ ભર્ય
 'લાટમાં' આવેલ છે. ૪-મોટાળ, 'બુતાનદેશ ૫-વિદર્ભ. દક્ષિણમાં.
 ૬-બંગાલપ્રાંતનો મધ્ય પ્રદેશ. ૭-ચોલદેશ, તાલવર, ૮-બંગાળ.
 ૯-સૈલગ, કણાટક. ૧૦-ત્રિપુરદેશ ૧૧-મ્હેન્દ્રદેશ, અથવા હલકી ભતિના
 લોકોને પણ. ૧૨-મારવાડ ૧૩-દક્ષિણનો એક પ્રદેશ ૧૪-બિહારપ્રાંત.
 ૧૫-આશામર્દુ એક ગામ.

- કાસી ૧કુરૂંગલ ૨થલીરે, મારવાડ ૩મેવાડ;
 ૪મેવાત ગૂર્જર ૫ત્રિપુરનારે, દખણ વૈરાટ ૬નાટ. મં ૧૪
- કુંકણ કુંતલ સિંધુનારે, ૭મલય ૮વલય આસીર;
 ઇલાદિક બહુ દેસનારે, અધિપતિ માનહમીર. મં ૧૫
- આવ્યા અતિ ઉલટ ધરીરે, રાજને રાજ્યપુત્ર;
 રૂપે નિર્જીત મન્મથારે, શુદ્ધ કુલ જાતિ પવિત્ર. મં ૧૬
- કન્યાને લોભે ઉમલારે, કાઈ (કૈ)તુકને કાજ;
 મિત્રમિલણુ કેઇ ઉમલારે, કાઈ દિલ ધરી કાંઇ કાજ. મં ૧૭
- રિદ્ધ દેખાવણુ આપણીરે, ધરી મનમાંહિ ઉછાહ;
 જાણ્યાપે જોઉ ભલુરે, એહવો લોકમાં ન્યાય. મં ૧૮
- પેસારા સારા કીયારે, જે જેવાં છે ભૂપ;
 મધવા મધવા ભૂતલેરે, જોયેં સ્યુ કરી ચૂંપ. મં ૧૯
- શ્રીવાસુપૂજ્યજીવુંદનારે, તુગ અછેં પ્રાસાદ;
 ઉદ્યાનમાંહિ પ્રણમી કરીરે, પામ્યા અતિ-આલ્હાદ. મં ૨૦
- જ્ઞાનવિમલ પ્રભુ પેખતારે, જે હોઇ પરમાનંદ;
 સમકિતદષ્ટિને મનેરે, જિમ ચક્રારા ચંદ ! મં ૨૧

હુંહા.

- જોસી સવિ તેજાવીયા, નિરદૂપણુ જોઈ લગ્ન;
 ૧સ્વયંવરમંડપમંડણી, નિરખી થયા મગ્ન. ૧
- ધવલમગલ દેવરાવતે, ઠાંમ હામ ૧૦નદે તૂર;
 અલકા અધિક પૂરી થઈ, દાંન દીધ ભરપૂર. ૨

૧-કુરૂક્ષેત્ર ૨-રૈલીના મેદાનવાળો પ્રદેશ. ૩-રાજપુતાણાનો એક ભાગ.
 ૪-મેવાસ. ગૂજરાતમાં 'મહી' નદી ઉપરનો પ્રદેશ. મહીકાંઠાં ૫-ત્રણ પુરનાં
 ટોળાને, ત્રણ ગામતું ટોળું ૬-કર્ણાટકનો ભાગ.

૭-મલયાચળ, મલબાર કોષ્ટા. ૮-વેદનભૂમિ.

૯-સ્વયંવરમંડણી-રચના, મંડાણ. ૧૦-નદે-વાગે.

૧-શુભમાંકાલપરેં થયો, સર્વ લોકને તેથિ;	
તલિયાં તોરણુ બાંધીયાં, અનીત ધતિ અનેથિ.	૩
મદિર હાટ સણુગારીયાં, વારૂ ખેસ બનાય;	
નગરલોક સવિ હરખિયાં, થોક થોક મિલે આય.	૪
રાજલોક, સુરલોકપરિં, હરપિત હાલ કલોલ,	
વધાવાનેં બેટણાં, કેસરીયા રગ રોલ.	૫
ચઢિવિધ માલ્યેં મલપતા, થોધ જીવાન જગીસ;	
અઢિલક દાનેં વરસતાં, મોજ દીર્ઘ બગસીસ.	૬
જલદપરિ ૨-માદલ વળેં, નાટિક પડેં બત્રીસ,	
કેતી કીજેં વર્ણુના। લેતા બહુ આસીસ	૭
હવેં ગુણુમણિની રોહણી, કની રોહિણી નામ;	
કદપવેલી ૩-મનુ ચાલતી, મોહનવેલી પ્રધાન.	૮
સૌ ૪-દામિનીપરે ચમકતી, બૂણણુ બૂપિત દેહ;	
શિણુગારી સોભે ઘણુ, સકલ કામનું ગેહ.	૯
સુજન નયન મૃગ વાગુરા, હસિચાલિ ૫-હરાય;	
ચમક ઉપરિ પરેં ખેંચતી, કાંગીમન તિણે હાય.	૧૦
લેઈ વરમાલા હાથમાં, પાલખીઈ પગ હાય;	
જીણુપરે આવિ મડપે, સોલા સકલ બનાય.	૧૧
હાલ. ગીરધર આવેલો; એ દેશી. ૫.	

બાણે મદનની દીપિકા, લીલા લહેરની કેલ;
નયણુબાણુ સમારતી, સમારતી કાજ સવિ મેલ.

૧-શુભમા અને દુષમા એવા બે પ્રકારના કાલમંડાણમાં શુભમ-સુખમ-
કાલની માફક.

૨-સારંગી જેવું એક ભોંતિનું વાજીંત્ર કે જે ગજવડે વગાડવામાં આવે
છે ૩-મનુ-માનું, બાણું. માનુ કદપવેલીસમાનજ તે ન હોય। એવો ભાવ છે;

૪-વીજળીસમાન. ૫-હંસચાલને પણ હરાવનારી.

મેરી સામિની ! મન માન્યો ભગતાર, વર તુ રાજકુમારી; મેં
 પુન્યતણે અનુસાર, મેં ધરિ તું હદે મગર. મેં આંકણી. ૧
 ૧વૈતણી ચતુર સોહામણી, જાણતિ ગોત્રને વંશ;
 તેહને તિહાં આગધિં કરી, તે દાખવેરે સવિભૂષનિ હસ મેં ૨
 નામાંકિત ઉચ્ચ મંચકે, ૨આપાપણે ખેસંત; જિમ
 વિમાન અલ કરી, સુરવરનીરે જિમ શ્રેણિ દીપંત. મેં ૩
 સુદરાકરેં સોહિયેં, જાણીયેં મૂર્તિવત કામ;
 ઉભાપરિ નયણુ અવસરે, મહાદેવેરે સુપ્રસન્ન થઈનામ. મેં ૪
 કેઇ કુસુમકીડા કરે, કેઇ કહે કથાપ્રબંધ;
 રાજકુંવર આપાપણી, ૩કની વરવારે આંણી નિર્મથ મેં ૫
 એ ! મલયદેશનો ભૂપતિ, જહાં મન્નથપર્વન ૪તુગ;
 બાવના ચંદન જહાં ધણાં, જસ વાસેરે હોઇ અવન૩૫યંગ. મેં ૬
 એ ! સોરઠદેશતણો ધણી, જહાં તીર્થ મોટા દોય,
 શેત્રુજય ગિરનારગિર, એહ તોણેરે કાઇ અવર ન હોય. મેં ૭
 એહ ! જુજગર-અધિપતિ, જણુ દેસેં નયર અનેક;
 શ્રીશંખેશ્વર થંભણાદિક, તીરથરે સંપ્રતિ છેક મેં ૮
 એ ! માલવનો નાથ છે, જહાં નહિં દુષ્ટ દુકાલ,
 શસ્ય સસ્યની ભૂમિકા, જહાં નિપજે વસ્તુ રસાલ મેં ૯
 એ ! મગધદેશતણો પ્રભુ, જ^૧ ! કલો 'દશારણ' દેસ;
 કાટિ શિકા છે રૂયડી, હરિકેરોરે લહિઈ અત્ર સવિસેસ મેં ૧૦
 એહ દેશ કાશીનો પતી, જહાં 'સારદા'નો વાસ;

૧-સચંવરમાં કુંવરીની આગળ રહીને દરેક રાજપુત્રોને નામ જોત્ર
 વિગેરે સહિત એલખાવનારી સ્ત્રી ૨-આપ આપણે, પોત પોતાને. ૩-કની-
 કન્યાને વરવાને. ૪-મ્હોટો, બંચો ૫-મનોહર, સુદર. ૬-ચંગ રણરંગ મંગળ
 હુઆ અતિ ધણા, ૭-યરોવિજય. ૮-જે, તે.

નેપાલદેશે એ નૃપ જાણીઈ, જીહાં મૃગમદનારે મહકે

અતિ વાસ. મેં ૧૧

કદલી પુંગ પુત્રાગતરૂ, નાગપત્નીપત્ર વિતાન;

કુંકણદેશે સોહીઈ, વલી પ્રગટેરે રત્નકંબલ તામ. મેં ૧૨

હીર ચીર હીરા મણિ, ખાણુ જીહાં દિસંત:

હરમજ કનોનદિક દેશના, એ અધિપતિરે બેઠા વિકસત. મેં ૧૩

કુંજીચીણને ૧ મહાચીણના, વલી થલી કચ્છ કણાંટ;

કલા દેશાધિપ ધણા, ગુંજીવણું રે કલા માંડી ધાટ મેં ૧૪

ભ્રસંસાઈ રવેત્રણી, તે સર્વે મૂકી જાય;

તે તે નૃપ જાંખા પડે, વિધુમંડલરે જીમ અભની છાય. મેં ૧૫

એહ કલેંગદેશતણા ધણી, નામે ગુણવીત શોક;

પ્રજાને વહાલો ધણું, જિમ દિનકરે હોઈ ચકવાલોક. મેં ૧૬

અશોકચંદ્ર જસ પુત્ર છે, સાક્ષાત મન્મથરૂપ,

ન્યાયી પ્રતાપી ધીધની, ગુણ કહેવારે સમરથ કુણ ભૂપ મેં ૧૭

તે દેખીને હર્ષિત થયા, નિજ નયન નિર્મલ તેજ;

પ્રીતિ જોડતા પાછલી, દેખાડેરે પહિલાં એ હેજા મેં ૧૮

ચત:—

“જાતિસ્મરણુ દોયણાં, જાણે પ્રેમ ! અપ્રેમ;

સર્જનમિલવા દલવલે, દુર્જન મિલવા નેમ.” ૧

પૂર્વઢાલ.

સકલ તારાને તજી, જીણુ રોહિણીઈ ઋષિચંદ;

૨વરજીતિમ સવિ ભૂપને ત્યજી, રોહિણીચેરે વર્યો

અશોકચંદ. મેં ૧૯

- વરમાલા કંઠે ખેપવી, ઉત્કુલ નયન વિસાલ;
 ભમર ઝંકારવ કરે, જાણે ગાયેરે મધુગીત રસાલ. મેં ૨૦
 કૃત્યા મનોરથ સવિ સયણનાં, વાગાં તેજ્ય નિસાંણુ;
 હરિરમા; શંકર-ઉમા, ઇંદ્ર-અપસરે છાયા દેવી ભાંણુ. મેં ૨૧
 મધવા નૃપે સંતોષીયા, અવર સવે રાજન;
 કૃત્યાલાભતો એકને, પશ્ચિર-ઝન્યારે સવિ દે બહુમાન. મેં ૨૨
 આપ આપણે નયરે ગયા, હર્ષિત થઈ ભૂપાલ;
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુધ્યાનથી, સવિ દામેરે હોઈ મગળમાળ. મેં ૨૩

કુંડા.

- હિવે મધવા ભૂપતિ કરે, શુભલગ્ને વિવાહ;
 પુત્રીને પરણાવવા, આણી અધિક ઉછાંહ. ૧.
 અશોકચ દ રાજનને, દાયજો બહુ દીધ;
 રૂપસોવન મણિરજતની, કેડિ, ગમે પરસીદ. ૨
 ગજ રથ ઘોડા પાયદલ, દેશ ગામ નગર સાર.
 ભૂપણુ મંદિર માલિયાં, વહિલ મુખાસન સાર. ૩
 દાસી દાસ વૈવતાગરા, મેડા તંબુ જીહાજ;
 ધત્યાદિક બહુ આપીયા, લલી વધારી લાજ. ૪
 અશોક નૃપતિ પણુ શહેરમાં, લલી વધારી શાલ,
 નિજ વંસોત સાયવી, ખરચી ધન નિર્દોલ. ૫
 પૂજા પુન્ય પ્રભાવના, સાધર્મિકસતકાર;
 દીન હીન દુખિયાતણાં, કીધા બહુ ઉપગર. ૬
 જીવ અમારીતણા પડહ, ઉદ્ધવોપાદિ અનેક;
 જીર્ણ-ઉદ્ધાર પ્રમુખ બહુ, કરતા ધરિ વિવેક. ૭

૧-Coolies, મજૂર.

૨-અ + મારી, અમારું. કોઈપણ જીવહત્યા કરે નહીં તેવો. ૩-દેવેરે ફેરવ્યો.

કેતાઈક દિન તિહાં રહ્યા, શ્વસુરાગ્રહ કરેં પ્રભોદ;
 પ્રીતિરીત લલ્લી દાખવી, કરતા વિવિધ વિનોદ. ૮
 અશોકચંદ કહે શ્વસુરને, સપ્રેડો કરી સાજ,
 સાસરમાં રહેતાં થકા, જામાતાને લાજ. ૯

ચત:—

“જી પિહર નર સાસરે, ૧સંજમીયાં સુખવાસ,
 એતાં હોઈ અલખામણાં, જો મરે થીરવાસ. ૧

તથા—

(કવિત.)

દુરિ જમાતા માણુકમોલો, દેશ જમાઈસોનાતોલો;
 ગામ જમાઈ ભાંભર મોલો, ધરિ જમાઈ ટાકર ટોલો.” ૨
 રઘુમનિ સુણી મધવા કરે, સામગ્રી ધરી પ્રેમ;
 પુત્રીને પહોંચાડવા, સાસરમાંહે ક્ષેમ. ૧૦

ઠાલ.

સુણુ મેરી સજની રજની તળવેરે, એ દેશી. ૬

હવે મધવા નૃપ કરે સળધરે, આખર પુત્રી તેહ પરાધરે;
 જનકતાલું ઘેર જિમતિમ સોલેરે, પોતાનુ ધર ભરતાં જોસેરે. ૧
 પ્રાંહી એહવે લોકઉખાણોરે, પુત્રી પરિકર અનં અજા દુળણોરે;
 ઘેસિ સીરામણિ બદામનો દાણોરે, આડબર બહુ કાંસાલાણોરે. ૨
 ચતુરગી સેના લારી કીધીરે, વલી દેવાની વસ્તુ સાથે લીધીરે;
 વલી લખમીવતી માતા બોલીરે, પુત્રીને બેસારી બોલિરે. ૩
 હીયડા સાથે ગાઠી બીડીરે, કરેં ઉપારણુ ધડિ પીડિરે;
 પ્રાણુ થકી તુ અધિકી વાલ્હીરે, કપહું ન દીઠી વદને રીસાલીરે. ૪

હસિત વદન ને અનિ મેન્દ્રહારે, રૂપ જાણી પ્રકૃતિ મુંડાણીરે;
 એના દિનમે મુખેકરી પાણીરે. નિજ નિહ છનિ મેન્દ્રમનગણીરે. ૫
 પુત્ર યત્રી પણ અધીક તું ખેટીરે, માદરો છવન ગુણમણિ પેટીરે;
 માથે મુંખી હુલ્લમું બેટીરે. તું છે મદરે મેન્દ્રનર્વાટીરે. ૬
 ગીમ કુંડુ તે મનમાં ધારેરે, પંચપરમેષ્ઠિ સમિત ન વિચારેરે;
 હુલ્લમું રૂપી ધર્મે ન મુકેરે. હુલ્લમાર-કરી મન ચૂકેરે. ૭
 દંતદ્યાનવર્માદ સદાકેરે. તે નિરવર્ણી નો દુઃખ જાણીરે;
 વિતલ વણતો મેન્દ્રેરો રહેરે, જિનધર્મ મલેરું જવનગતાકેરે. ૮
 પંચિધ્યાદર્શન જેલુ કુલિંગીરે, અધ્યક્ષશન પચિરમિ સંગીરે;
 સંગમિ નેટની ફરિ કરિયે. ચિતમાં નેટના વધારુ ન કરિયેરે. ૯
 દંત અવધિન કરે બહુ દેરે. નાકરો કુદને મન કરેરે;
 નિર્મલદર્શિ મલુને જેરેરે. હુલ્લમાલી મનના ધરેરે. ૧૦
 સત્યાં સાને કેવને ધોરે, હુલ્લકિ 'નવનવ' ન દોરેરે:

૩-સનહંસી. આ હંસ સતી સાંચ અને સદા પવનપો દોયછે. ૪-મને, મનથી.
 ૫-તેણે સ્વયંક રીતે શુદ્ધ દેવ, હુલ્લ અને ધર્મે જાણી સચ્ચો નથી તે મિથ્યાદર્શિ
 છવન હહેવાય છે. યજી કણે ત લેન. વેદીક, પં. છ, અર્વાક, ચા દોઈ પણ
 કલમાં કલ્પત થયેલો દોષ : લેન કલ્પમાનમાં કલ્પત થયેલો મિથ્યાધર્મ
 બધાન 'મિથ્યા' છે એવું તે જોવાથી વિચક્ષ્ણદવાળાએવું માનવું છે
 તે વલન હુલ્લ મેન્દ્રેરો છે. "કથિજ્ઞાન કલિજો, મનાવણ વલ વળ
 નાહિ: છનનનિવૃત્તો વિદ્મં, એક મનન વિનન" શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

૬-સંચય: ન જાણી પામીને પાછો તેનો ત્યાગ કરેલો તેના હુલ્લને આપત-
 ત્વ: કહેછે. અર્થાત્ ધર્મનો કલ્પ થયેલો મલુ.

૭-મલુ, નિયમ નહીં કરનાર-દિશાએને કાલનાં નહીં સમજનાર.

૮-હુલ્લો કુલુમડી સણો પાને વડમાં.

૯-૨, અહવ, પુન્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, અંધ, નિર્જ્ઞા, અને
 મોક્ષ. લેન કાંઈમનના રૂપ, અને મેવનદના ૧૬ ૮-વો હુલ્લ છે લેન
 તેનોના ૬ ૮-વો સમજવા.

અપરાધીસ્થું પશ્ચિ મત રેષેરે, અરિહંતાદિક ૧૦નવપદ ધોષેરે. ૧૧
 ભોજન સહુને કરાવિને કર્યેરે, સહુ સુતા પછી આપે સુયેરે;
 સહુ જગતાં પહેલી જાગેરે, ઉત્તમ ફેરી સંગતિ લાગેરે. ૧૨
 કંકુઉં જુહુ આલ મ ભાષેરે, સાચુ મીઠું વચણ તે ભાષેરે,
 ભગતી કરજે ગુણીજનકેરીરે, તો હું જાણીસ જાઈ મેરીરે. ૧૩
 તુંકારો મત ભાષે વચણેરે, ૧દાખિણ રાખે સહુસ્થું નયણેરે;
 (સહુ) સાસરમાંહે સોભા આહેરે, ઉચિ ૨સાદિ મ બોલિસ ગાહેરે. ૧૪
 બહુનાં કાર્ય કરતાં ન લાજેરે, અનરથદંડ કરતી ભાજેરે;
 હિતશિખ્યાનાં વચણ સભારેરે, ઉભયપખ્યની શોભ વધારેરે. ૧૫

શાર્દૂલચંદે, યત:—

“શ્રયોત્પાટનગૌહમાર્જન પયઃ પાવિત્રચુલીક્રિયા,
 “સ્થાલીક્ષાલનધાન્યપેક્ષણમિદાગોદોહનન્મથને;
 “પાકાનાં પરિવેષણં સમુચિતં દાનાદિ શૌચાક્રિયા,
 “શ્વશ્રુમર્ત્તનનંદદેવ્યવિનયે કષ્ટં વધુર્જીવતિ.” ?

સકલ કલાને સત ગોપવયૈરે, ઉભય પક્ષને ઉપકૃતિ કર્યેરે;
 શ્રીવામ્બૂપૂજ્યજિનતનયની તનયારે, વાલ્હી મેનાને જીણુપરિઉમથારે. ૧૬
 ધર્મને આદરિ શિથલ ન ધારેરે, પાપ કરતાં પરિજન વારેરે,
 પતિવ્રતાનો ધર્મ મ ચૂકેરે, પર—ઉપગારે પહેલી દુકેરે. ૧૭
 હિતશિક્ષા દેતાં મત કાપેરે, શ્રીજિનઆંણુ વિશેષે ઓપેરે;
 અસદાચાર અવિધ સવિ હોપેરે, શક્ત ષછતી ધર્મ મત ગોપેરે ૧૮

૧૦—અરિહંત (કર્મશત્રુનો નાશ કરનાર), સિદ્ધ (અપુનર્ભવ), આચર્ય,
 ઉપાધ્યાય, સાધુ, દર્શન (ધર્મશ્રદ્ધા), જ્ઞાન, ચારિત્ર, અને તપ.

૧—દાક્ષિણતા. ૨—ઉચ્ચ સાદે. ૩—સંક્રિત છતાં.

મૃતવતી પુત્રવતી તું થાજેરે, દીન દુઃખીની વહુરે ધાજેરે;
 ભર્તારને મનિ એહવી વસજેરે, પ્રાણુથકી અલગી નવિ ખસજેરે. ૧૯
 ઇમ આસીસ બહુ પરિં દીધીરે, હિતશિક્ષાએ સહુને સિદ્ધીરે;
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુની કરેં સેવારે, એહ અખટ છે અમૃતમેવારે. ૨૦

દુહા. સોરઠી રાગે.

- માડી જાડી શીખ, લાડીનેં ૧લાડેં કહે;
 આગે ભરતાં વીખ, પગિરે આધા પણિ નવિ વહે. ૧
- હીઠિં ભરાયેં માય, પણિ પરહુથ દીધિ દીકરી;
 પીહરમાં ન રખાય, નયણાં આંસુજલભરી. ૨
- પીહરી વાર વેલા વીણુ xxx છાળશે;
 સીએ આંસુધાર, હર્ષ વિખાદ બહુ મિશે. ૩
- દુહા-હવિ સ્વસુર નૃપ પૂછીનેં, કરિ જમાઈ પ્રયાણુ;
 કન્યા પરણી રૂઢિ ધણી ગાજતેં નિસાણુ. ૪
- કેતી ભૂમાં આવીયા, સાથેં મધવા ભૂપ;
 ભેટાલીઈ વિચિં અતિ ધણાં, ચિતમોદિ ધરી ભૂપ. ૫
- ઇમ અનુક્રમે આવતાં, આનંદ અધિક ઉછાંહ;
 કલિગદેશ છે આપણો, દિયેં કેરા તિણુ ઠાય. ૬
- આજેં વધાવો પાઠવ્યો, વેગવંત મહંત;
 થલી કલલ સમ કરહલા, ધૂધરમાલ ધમકંત. ૭
- લાંખી કોટેઇ લહકતા, લધુ પુજા લધુકન;
 કંકુદખીહુને વાસતા, શુતિ વેગ પવન. ૮
- વિપમ દુર્ગ ઉલંઘતા, ખેઠાં ચોધ યુવાંન,
 નાગરપુરેં તે આવીયા, લહે વધાઇ અનાંમ. ૯

ઢાલ. સોહલાની. કરડો તિહાં કોટવાલ, એ દેશી.
અથવા, પેઠો ભુવન મોઝાર, અતિઅજવાળે સુન્દર
ઝોરડીજી, એ રાગે. ૭ મી.

હવે નાગરજન સર્વ, ^૧સખર સખઈ કરી આવે સાહાજ;
નિજ પતિ દેખણકાજ, હીયડે હેનલુ અતિહે ઉમલાજ. ૧
પંચવરણના ફૂલ, ^૨પગર ભરાવ્યા સેરી સેરીયેજ,
ધૂપધટી પ્રગટાવિ, કચરો જુહરવિ પથ આછો કરેજ. ૨
સિણુગાર્યા સવિ હાટ, ઘાટ બિહા છે પંથિ પથિ સાંમહાજ;
છટાવે રાજપથ, ^૩વિષમી જે ધરતી તે કીધી સમીજ. ૩
ગોખિ ગોખિ નાર, જોખ ધરીને ગાવે મધુરસ્વરેજ;
ધવલમગલનાં ગીત, દીયે આસીસ તિણુ સમયે બહુ પરેજ. ૪
સેર ધરી પૂરણુ કુલ, સાંહમી ^૪સોહાગીણુ આવે ^૫ગોરડીજ;
હીયડે હરપ ન માય, ^૫પાવસકાલે જીણુ પરે મોરડીજ. ૫
સિણુગાર્યા ગજરાજ, સીસ સિદુરે પૂરે પૂરીયાંજ;
મદ ઝરતારે કપોલ, ભમર જંકારે અશુભ સવે ચૂરીયાંજ. ૬
કુંતિલ હય ઉપલાણુ, રથ ચકડોલને વાહન પાલખીજ,
ગુડી નેજા અનેક, ઉચી ઉછલતી જમ ગગને ^૬લગીજ. ૭
બદીજનના ઘાટ, બોલે ગિરદાલી કાંતિલે સુણીજ;
જ્યજ્ય શબ્દ ભચુંત, નગરશોભા થઈ ચોક સર્વે ગુણીજ. ૮
ભરી ભરી મોતીથાલ. આવી વધાવે સોહવિ સવિ મલીજ;
આવ્યો નગરનો નાથ, સાથે લાવ્યો છે પદ્મિની પાતલીજ. ૯
જાણું જોવાકાજ, ^૭સહસ્તગમિ કર્યા નયણાં એણે પુરેજ;

૧-સારામા સારી. ૨-પગાર, પગારો. કુલચોક.

૩-વિષમી, વિષમ ધરતીને સમી કીધી-સમારી દીધી.

૪-સોહાગીણુ, સુવાસણુ, સૌભાગ્યવતી ૪-ગોરી, સુન્દર સ્ત્રીઓ.

૫-વશસાદસમયે. ૬-મૂલમાં “લગીજ.” ૭-હજારગણા.

દંપતિને મનોહાર, જુહાર કરીને જયજય ઉચરેછ. ૧૦
 સાંહમે આવ્યો જે ધાર, નરનારીના તેમનું જાણીછછ;
 પુરવનિતાએ બાહુ, મિલવા પસાર્યા ઉંચટ આણિનેછ. ૧૧
 સકીરણુ થયો માગ, લાગ ન દીમેં તિલ પડવાતણેછ;
 ભુમિકાઈ પીણુ જાણી, ઈમ તીણુ ઠાણે આચ્છવ ધણેછ. ૧૨
 આવી વધાવા અનેક, છેક વિવેકી ઇણિપરિં ભણેછ;
 એ ! ઇંદ્રાણી એ ઇંદ્ર, સરિખી વિજેડી રવિવિધે એ ગણેછ. ૧૩
 મુકૂત કર્યા એણે સાર, તેહતણાં ફલ અનુભવેછ;
 પૂરવપુન્યપ્રમાણુ, વપેન જે ફલેં તસ તેહવેછ. ૧૪
 દેતા અદ્વિલક દાન, બહુ માનસું તખતેં બિરાજ્યાછ;
 મીઠીયા રાણોરાણુ, આવી પ્રણમે વડ વડ રાજ્યાછ. ૧૫
 સોવન થાલ વિસાલ માંડી, ૧૨સવતીસ્યુ સચણુ સંતોપિયાછ;
 ભોજનભગતિ જુગતિ, વાડ યુક્તિમું પરિજન પોપિયાછ. ૧૬
 નાગરપુરીના દોક, સરિખુ કરી તિહાં શોભાવીયાછ;
 તિણુ સમેં તેહવું દેખિ, કહેં ઈમ ત્રિભુવન દેવા આવીયાછ. ૧૭
 આવ્યા અતેહરમાંદિં, હરપ ન માપેં હિયડો સાંકડોછ;
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુસેવ, કરેં તેહને એ સુખ ૩સાંપડોછ ! ૧૮

કુહા.

આચ્છવ ઈમ બહુલા કરી, વિભવતણું અનુસાર
 રાગી સહુ દેખી ભણેં, એ દંપતિ[આ]સંસાર. ૧
 ૪વીતશોક રાજ્ય હવિં, સકલજ પુત્ર સંપેખિ:
 ભાર ઉતારે ભવતણો, જાણિ સમય વિશેખિ. ૨
 શુભમહર્ત પતિથ લમે સવિ, જાણી થાપેં રાજ,

૧-રસદાર, રસવાળાં ભોજનોથી સજનોને, ૨-એમ, એ પ્રકારે.

૩-સાંપડો-મલો. ૪-ચીત-શોક, શોકરહિત. ૫-તિથિ.

અશોકચંદ્ર સુતને તિહાં, [અને] સારે આતમકાળ.	૩
ધર્મતણો અવસર લહી, કરસે જેહ વિલખ,	
તે પછતાવો પાંમસ્યે, પાકી ચાંચે અંખ.	૪
પુત્ર સકળે લાલચી, થઈ રહી ગૃહવાસ,	
તેણેસ્યું આવી સાધીઉં ! તસ સંસારનો પાસ.	૫
ઈમ જાણી શુભ મુદ્દરતિં, શુભ લગ્ને શુભ યોગ;	
શ્રીવાસુપૂજ્યજિનવરતણા, આચારીજસયોગ. ૧	૬
ચઉનાંણી ધર્મગોષના ધર્મધોષગણિ નામ,	
તે પાસે સંયમ ગ્રહી, સાધે સયમકાંમ.	૭
જ્ઞાનક્રિયા ધોરી ધવલ, વૃપલ જોતરીયા રંગ;	
સંયમરથઉપરિં ચઢયા, વિચરે ધરે સંવેગ.	૮
‘ઉગીતારથ’ થઈ ૪સાધતા, શિવમારગનો રંગ;	
ગુરૂસેવા વિરચતાં, પરતારે ભવિચંગ.	૯
કર્મકલંક નિરાકરી, સિદ્ધ થયા નિજભાવ,	
પ્રગટાવી નિજરૂપને, અચરીજ રૂપાભાવ.	૧૦
કો એક અંથમાંહું અછે, અચ્યુત પામ્યા સર્ગ;	
તિહાંથી ચવી ચક્રી થયા, પામ્યા અછે અપવર્ગ	૧૧
સાદિ અનત ચિર તે રહ્યા, એક તિહાં છે અનેક,	
લોક અતિ આદિ આ લોકને, એહવો વાસ વિવેક	૧૨

૧-શ્રીવાસપૂજ્યસ્વામીશાસનના આચાર્યનો.

૨-જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપ શ્રી ધોરી-જળના બલહો જોડીને સંયમરૂપી રથારૂઢ થઈ, સંવેગ ધરતા વિચર-કરવા લાગ્યા, એવો અર્થ છે.

૩-સામ્બાર્ય જાણુ. ૪-મૂલમાં “સાધના” એવો પાઠ છે.

૫-ગુરૂની સેવા કરતા અને પર-અન્ય જીવોને તારતા.

૬-જુઓ પછાડી પાણું ૧૬૭ ગાથા ૧૧ મીની ટીપ.

હાલ.

રાગ મલ્હાર. બે બે મુનિવર વિહરણુ 'પાંગર્યા'છ,

એ દેશી. ૮.

રાજા હવિં રાજ કરે નિજ દેશનુંછ,
 વરતે જસ આણાપે રાણા રાયહો;
 તેજ પ્રતાપી ધર્મ ધરા ધરૂછ,
 અભિનવ ધર્મતણો સુત રાયહો. રાં ૧

સાત વ્યસન તે દેશથકી દૂરિં કર્યા'છ,
 પ્રકૃતિ પ્રજાને પાલે' છણુ રૂપરિ તાયહો;
 પંડિતજનને પાલે' આલે' વિધોગતિછ,
 પરનારીને ગણે ભગની રૂમાય હો. રાં ૨

પાલે' પૃથ્વીને એક છત્રાપરે'છ,
 દુવિધ ધારિંની કરે' ધર્મની રીત હો;
 ત્રિવિધ શક્તિસ્યુ' મનુ! ત્રિવિક્રમ પરિ'છ,
 રૂઆર ઉપાયે કરી કીધી વયરીની છત હો. રાં ૩

પંચપરમેષ્ટિમરણુ અહનિસે'છ,
 પદ્મણુ કરતા હરતા ક્ષુદ્ર પ્રવાર હો;
 રાજ્યસમાંગ વધારે વાનથીછ,
 વધતો જસ જગમાં તેજ સંભાર હો. રાં ૪

૧-જુઓ શાલીભદ્ર પાનુ' ૪૧ રાગ મલ્હાર

૨-તાલ, પિતાની માફક.

૩-માતાતુલ્ય. માય, તાય, સયણુ વિગેરે શબ્દો માગધીસતપાનાં છે. જેમાં "જ" અને "ત"ને ઠેકાણે "ય" "ન"ને ઠેકાણે "ણ" વાપરવામાં આવે છે. ૪-સામ, દામ, દંડ અને લેદ. આ ચાર વૈરીઓને છતવા-માટે રાજકળા ગણાય છે.

૧પૂરવે જે હુતા રાજા મોટકાજી,
 દાની માની ગુણુ આની ધરમી ભૂરિ હો;
 તે ઉત્તમ જનને મનખંદીખાણું દીયાજી,
 છોડાવ્યા સધ નૃપને નિજ ગુણુ ભૂરિ હો. ૨૦ ૫
 તસ ગુણુગણુની કેતી વર્ણનાજી,
 કરતાં વાધે છે અંચતણો વિસ્તાર હો,
 વશ ઇક્ષ્યાગે જે ચૂડામણિજી,
 ખાગે ત્યાગે જેહ બલીયા, પૂહવી સાર હો. ૨૦ ૬
 રોહિણી રાણી ગુણુની ખાણી તેહચુજી,
 વિલસે બહુલા તે સાથે વિલાસ હો;
 સરખી જોડી ગુણુની કોડિ ભાગ્ય મિલેજી,
 હોય જે પૂર્વપુન્યપ્રકાસ હો. ૨૦ ૭
 પાત્ર પ્રકારનાં કામગુણું કરી ભોગનાજી,
 ભોગવતાં તસ હુઆ સાત પુત્ર પવિત્ર હો;
 સોમ ૧ સોમપાલક રહેવ રહેવપાલછેજી ૪,
 શત્રુસેન ૫ વિજયસેન ૬ જિં મિત્ર હો. ૨૦ ૮
 દેવસેન ૭ નામે અંગજ છે સાતમેજી,

૧-અશોકચંદ્રની પૂરવે જે જે રાજાઓ જપર વર્ણવેલા ગુણોવાલા
 થયા તે નજી કે અત્યાર સુધી તેવા ગુણોવાળો કોઈ ન થવાથી
 લોકોના મનરૂપ બંદીખાને ન પડ્યાં હોય ! તેણે આ અશોકે તે તે ગુણો
 ધારણ કરવાથી તે સધ-સધલાને બંદીખાનેથી છોડવ્યા. એવી કવિકૃતિ છે.
 અર્થાત્ પૂર્વે જે જે ગુણી રાજાઓ થયા હતા તેના ગુણોને, લોકો જે
 મનરૂપ બંદીખાનામાં યાદ કરતા હતા તેની ખલે હવે અશોકના ગુણો
 યાદ કરવા લાગ્યા. તેથી તે લોકો મનબંદીખાનામાંથી મુક્ત થયા. આવોજ
 ભાવ શ્રીપાલરાસમાં શ્રીચરોવિજયજીએ પણ શ્રીપાલમટિ વર્ણવ્યો છે.
 “અચરિત એક તેણે કર્યું, મનગુપ્તચંદ્ર હતાં જેહરે, કર્ણાટિક નૃપ સસનેહરે
 છોડાવિયા સધળા તેહરે.” ખં ૪ કા ૬ ગા ૧

બહુ ! સમાજે ભૂપતિ રાજ્યના અંગ હો;
 તદનંતર વધી તનયા ચાર તે ઉપરેણ,
 સમનવહિપરિ ચક્રવિધ શુદ્ધિતરંગ હો. રાં ૮
 તિલકમંજરી૧ ને વધી રૂપમંજરીજી,
 ગુંજુમંજરી૩, સેહગમંજરી૪ નામ હો;
 બહુ ! લક્ષ્મી સરસતિ રતિ પ્રીતે ધરી કરીજી,
 અવતરી સાજનલાગે દરિસનકામ હો. રાં ૧૦
 તનયા પિણુ પરણાવી ઓછવ અતિ ધણેજી,
 સરિખા બેઠા દેશતણા રાજન હો;
 પુત્રી નિજકરમી લાખા એહવી લોકનીજી,
 પુન્યપસાયે લહી સમાને વાત હો. રાં ૧૧
 વધી તદનંતર આઠમો સુત થયેજી,
 નામ ક્યું છે તસ લોગપાલ હો;
 માનુ ! આઠ એ દિસના હાથીયાજી,
 સોઢે જિમ છક્રને પાસે તિમ ભૂપાલ હો. રાં ૧૨
 પુન્યસયોગે સવિ સરિખા મિલેજી,
 ધર્મિજનને ધર્મતણા પરિવાર હો;
 જિમ વસુદેવને બહોતરી સહસનોજી,
 મિલિ સવિ નારીતણા પરિવાર હો. રાં ૧૩
 વંશ ધ્રુવાગે એહવા નિપજતાંજી,
 અચરિત રચું ગણીયે તેહમાં એહમાં એહ હો.
 રચણુથરમાં રચણુતણી શી મોટિમાંજી,
 ઉપજે તિહાં જ્ઞાનમિતલ અણચું નેહ હો. રાં ૧૪

કહા.

- એહવેં એક દિન ભૂપતિ, રાણી એહા ગોખ;
કલિ કરે રસ રંગસ્થું, ગોખિં કરતા જોપિ. ૧
- સુખીયાનેં સુખ સંગમેં, જતો ન લહીઈ કાલ,
દુખીયાનેં પણ જાય છે, પશ્ચિ દાવાનલ ઝાલ. ૨
- સુખનેં આહેં બહુ જના, પશ્ચિ સુખ તે પુન્યપ્રમાણ;
૧લોકિકસુખ અનેક છે, લોકોત્તર નિર્વાણ. ૩
- સાતે સુખ આવી મિલ્યા, લોક કહે એ વાત.
તે તો મનમાં જાણીઈ, જેહનો જહાં અવદાત. ૪

વત.-

- પહેલુ સુખ જે તનુંયે નરા, ખીજું સુખ રીણુ નહીં અને વરા;
ત્રીજું સુખ ૨પરદેશિ ન જાય, ચોથું સુખ જે વસવું ઠાય. ૧
- પાંચમું સુખ ૪પચમાંહે મનાય, છઠું સુખ ધરણી સુખદાય,
વિનયવંત સુતા સુત પરિવાર, એ સાતે સુખ જનને ૫સસાર. ૨
- પહિલું સુખ મુનિ વિનય પ્રધાન, ખીજું સુખ ગુરુનુ લહે માન,
ત્રીજું સુખ સંયમે સામુધ્યાન, ચોથું સુખ જાણે શ્રુતજ્ઞાન ૩
- પચમ સુખ લહે સધલે પૂજ્ય, છઠું શુદ્ધ ભાષે ધરી ૬સુદ્ધ,
સાતમું સુખ હોઈ પદવીધાર, તે મુનિ સુખીઓ પામે ૭પાર. ૪

૧-દુનિયાદારીનું, સાસારી. અર્થાત્ સાંસારીકસુખે તો ધણાંને હોય છે પણ લોકોત્તર-પરમસુખપણું, કે જન્મજરામૃત્યુ પ્રાપ્ત ન થાય તેવું સુખ તો શોધાનેજ મળેલું હોય છે.

૨-રણુ. દેવુ. ૩-પરદેશે જરાપણું ન હોય.

૪-પંચ, સમુદાય, સંઘ, અને ન્યાત જત રિગેદમાં પ્રતિષ્ઠાપણું.

૫-આ સાતે સુખ લૌકિક-સાંસારીક છે. ૬-મૂલે “સુજડ” એવો પાઠ છે. ૭-આ સાત સુખ લોકોત્તર-પારમાર્થિક છે.

પૂર્વદુહો.

ગાદા ગુણને દુહા, હરીયાલી અને હંદા
ગુદ અમર્યા પચવી, કરિ નેત્રાદિ અમંદ.

૫

(હરીયાલી પ્રકાર.)

અથ પ્રશ્ન—

અર્ધ મુદ નયણુ નાગસ પક્ષમય હુદાય, ચરણુ ગુપ્ત;
દુષિ નિલ દુષિ કરે પદ, નમામિદં એરિસદેવં. ૧
ઉત્તરે-શ્રીપાર્વનાથ:

પ્રશ્ન—

ખીળું ધૂર છે દિવ્યું, ગુરને દીર્ઘ શી વસ્ત ?
ઉત્તર કાપ દેણું દિવ્યું, ૧ કાવ પદિ શું પ્રશસ્ત ? ૨
ઉત્તરે-કં નમઃ સિ.

પ્રશ્ન—

સ્પદમખખરવિણુ ધર શોલી, અંતમખખરવિણુ શિવ શોદાય;
મઃકખખરવિણુ કોઈને ન ગમે, તે જાણુ મુજ મનમાં રમે. ૩
ઉત્તરે-રાખડી.

પ્રશ્ન—

આદિ અંત જોડી સિર ધરિયે, તે છત વરે તો ભવતરીયે;
આદિ દુગે અંતિ મોટા દુગે, અંતિ દુગે તો કોઈ ન જોવે. ૪
પદમખખખર કરે વે! ધણુ, દુગ ચક્ર ચરણુ પાદ;
શૌઅખખખરે શોભાવીયે, સકલ રૂપ જઈ કાંડે. ૫
યુગ્મ. ઉત્તરે-આશરણુ.

પૂર્વદુહો.

કેન્યાદિક કોગાં કરી, પ્રેમે કરી વિનોદ;
એકવામાં જે નિપણુ, તે મુણુને ધરી રહ્યોદ.

૧-નિશાળીયો પ્રથમ શું લણુ? ૨-પ્રથમ, પહેલું. ૩-ચાર્નચ, વાતોચ.
૪-કમેદ, દપ.

હાલ. નદી યમુનાકેં તીર, ઉડેં દાય પ'ખીયા; એ દેશી. ૧મી

સાત જુમિધર ગોખે ખેડાં દપતી,
 નવનવ કરતાં લીલ મદનનેં જિમ રતી;
 લોકપાલ સુત નાંહનો ઉછંગે ખેલાવતી,
 જીવનપ્રાણાધાર કહીને ખેલાવતી. ૧
 ૧બાકડ દેતી વદન લિધ તસ ભાંમણાં,
 મોદિક ગોલમા ગાલ રસાલ વદે ધણા,
 બાહુ ૨મૃણાલસમાન લાલ પરવાલડા,
 અધર ધવલ રદપંતિ નયનપંકજ વડા. ૨
 એહવે અવસરિ તામ સમીપ ધરેં રહી,
 કાષ્ઠક દુખિણી નારી રોએ છે ગહગહી;
 દીન હીન સ્વર ઉંચ વિલાપ બહુ કુરે,
 કારે કાપ્યો દૈવ તું મુજ સિરઉપરે. ૩
 પુત્રતણો સજોગ કરીને સ્યુ કર્યુ,
 જો તેહનો કીધ વિયોગ એ જીવિત મુજ સ્યુહર્યુ,
 ઇમ બહુ કરતી શોક લોકથોક મેલવે,
 કરેં આકૃદ વિલાપ બહુ પરિં તે લવે ૪
 તવ ભાષે નિજ કતને રાણી રોહિણી,
 ફિરયો એક છે રાગ દલો સ્વામી ગુણી;
 રાગ કલ્યા ૪૫૮ જેહ છત્રિસ છે રાગિણી,

૧-બચી લેતી, ચુંબન કરતી. ૨-કમલતંતુ જેવા કોમળ. ૩-નજીક.

૪-છ રાગ આ પ્રમાણે છે. “૧ શ્રીરાગોચયસન્તશ્ચ, ૨ ૩ ભૈરવ: ૪ પચ્ચમસ્તથા; ૫ મેધરાગો બૃહન્નાઠ, ૬ ષડેતે પુરુષાક્ષયા:” અર્થાત્ “૧ શ્રીશ્રી-રાગો ૨ વસંતશ્ચ, ૩ ભૈરવ. ૪ પચ્ચમસ્તથા; ૫ મેધરાગશ્ચ વિજેય:; ૬ ષડે ૬ નટ્ટનારાયણ:” આ છ રાગો શિવમતે છે પરંતુ હનુમન્મતે તેા જુદીજ પ્રકારથી છે. તે આ પ્રમાણે “૧ ભૈરવ ૨ કૌશિકશ્યેવ, ૩ હિન્દોલો ૪ દીપકસ્તથા; ૫ શ્રીરાગો ૬ મેધરાગશ્ચ, ષડેતે પુરુષાક્ષયા:.”

૨૦૮

તેહના ભેદ અનેક ભાષામે બહુ સુણી.
હૃદય સ્થલસું નિજ કર યોજને એકરે,
અભિનવ નામ સંગીત નૃત્ય કેહું કરે;
અચરિજ લાગે મુજ મન નાટિક ભેવતાં,
વરમે જિમ જલધાર એ નયણે રાવતાં!
સીંધુડો; બયરાડી; કાલહર્યો સુણ્યો,
પણ તેહમાં એ ભેદ ભાષાં ન મેં ભણ્યો,
નામ કીસ્થું એ રાગતું સ્વામી દાખીધં,
પૂછ્યાં વયલુની ખંતીએ ઉત્તર ભાષીધં.
મંમનિ સુણી ભૂનાથ વિચારે ચિંતે ધસ્તું;
દેખો એ પરદુઃખ ન એહને ચિતવસ્તું;
યદ્યપિ વાહલી મુજને, છે એ અતિ બહી,
સ્તુ કીજે તે નારી જીલું પરપીડા નવિ ગણી.

૧૭

૮

ઠાક-૫, ૬, ૭, ૮. “કોઈક નાગરજનના પુત્રમરણથી તેની માતાને વિલાપ કરતી સાંભલી રોહિણી, કોઈ ગીત ગાય છે એવું સમજી અને ધણીને તેનું રાગનામ પૂછ્યું કારણકે રોહિણીએ કોઈ દિવસ કુંખ કેવું હેત્ય છે તે સ્વપ્ને પણ ભણ્યું—સાંભળ્યું ન હયું. આથી અશોકને વિચાર થયો કે પારકું કુંખ પણ એ ગણકારતી નથી. ભેકે રોહિણી મને વાહલી છે છતાં પણ ને પરદુઃખને ગણકારતી નથી તેને શું કરવું?” આની અંદર રાવાનો અવાજ સાંભળ્યો અને રોહિણીએ નાટિક થાય છે એમ ભણ્યું તેમ સૂચવેલ છે. અને રોહિણીવત્પરવતનમાં “રોહિણી અને અશોક ને ગ્રામમાં ભેડા છે તે ગ્રામ નીચેથી મરણ પામેલા પુત્રને અગ્નિસંસ્કારમાટે રાતારાતા લઈ જતા ડાહ્યોને ભેળા. અને સ્વપ્નને પૂછ્યું કે આ નાટિક ક્યા પ્રકારનું છે એમ વર્ણવેલું છે.” આ પ્રમાણે—“હારે મારે એહવે કોઈક નગરવલ્લિકનો પુત્ર ભે, આયુક્ષયથી બાળક મરણદશા લહેરે લો; હારે મારે માત-પિતાદિક સહુ તેહનો પરિવાર ભે, રડનો પડતો ગ્રામતળે થઈને વહેરે લો. હારે મારે દેખી અતિ હરખી રોહિણી તામ ભે, પીઠને લાંબે એ નાટિક કુંલુ ભાવનું લે, હારે મારે દીપ કહે એ પૂરવપુન્યસંકેતભે, જન્મયથી નવિ કીકું કુંખ કોઈ ભતનુરે લે.” ઠાક પહેલી ગાથા ૫-૬.

પરદુઃખ દેખી દુઃખ ન પામે જે નરા,
 મગસેલ પત્થરને તોલિ કહીજે તે ખરા;
 ભાજે પરના દુઃખ તેહી જન જીવતા,
 જયવંતા જગમાંહિં રહો તે ^૧સાસતા ૯
 તે શ્રીશાંતિજિનેસર સુખકર જાણીધ,
 ધનધન મેઘકુમાર પૂરવલવ આણીધ;
 પરહેતિ નિજપ્રાણિ ^૨તૃણાપરિં જે ગણે,
 તે તો જગમાં ધીર-કીરતિ તસ સહુ ભણેધ. ૧૦
 પરદુઃખ દેખી દુઃખીયા તે વિરલા કલા,
 પણ પરદુઃખનો આભાસ હોઇ તેહી શુભ લલા;
 દેખી પરનાં દુઃખ માથે મતિ વાંકડાં,
 તેહ અધમનર જાણિં વિધુ જિમ આંકડાં ! ૧૧
 એ વનિતાઉપરિં પ્રીતિ ધરે હુ બહુ પરિં,
 પણ એ નિર્દય નિર્ગુણ પરિદુઃખ નવિધરે;
 આલ સોનુ જે કાંતે ધર્યે પીડા કરે,
 છુરી કચનની હોઇ તો ઉદર નવિ વિદરે. ૧૨

યત:—

ગીતિ.

“વિરલા જાણુંતિ ગુણા, વિરલા પાલતિ ^૩નિદ્રણા નેહા;
 વિરલા પરકજ્જકરા, પરદુઃખે દુઃખીયા વિરલા. ૧”
 સ્ત્રી, માયાનુ મંદિર કપટની કાથલી,
 બાંધે સ્ત્રીનો વેદ અનન્ત પાપે મિલી;
 ભવપ્રપંચનુ ખીજ નરકગતિ દીપિકા,
 શોકકદ કલીદદ કાયરજન જીપિકા. ૧૩
 સર્વ કામનું ધામ વિષમ વિષયા નદી,
 કોઇ અપૂરવ બ્યાધિ અનેમા શ્રીજિને વદી;

જન્મથી જિજ્ઞેષી છાંડી તે મહત્તમા,
 ધનધન તેહની માથ રથા ખેતમા.
 ઇમ ધારિ મનમાંહિ નિલાડે ત્રિવલ્લી ધરી,
 બોલાવી તે નારિને પ્રીતિ પરહી કરી;
 પણ મુંહડે કરી નર્મ મર્મ વચણે કહ્યું,
 એ ! રોવાનું કર્મ રજગિ સંધવા લહ્યું.

૧૪

૧૫

યતઃ અનુષ્ટુપદ્વયે.
 “રોદનં હસનં કામઃ ક્રીડાલક્ષણમીક્ષણમ્,
 “ગમનં શયનં નિદ્રા, સ્વયં સિદ્ધાન્વમૂનિહિ.” ?

દુઃકૃત કર્યા યોગબલ તેહ ભાવિપાકથી,
 હોય પ્રાણીને એક, અધર્મના પાકથી;
 આધિ વ્યાધિને ધણવિયોગ; અનિષ્ટનો,
 હોય સંયોગ સમાગમ દુર્જન દુષ્ટનો.
 એહવાને તો સહજ રોહન નીપજે,
 જીજનને તો વિશેષ શોક બહુ ઉપજે;
 જૂહુ; માયા; સાહસ; ચંચલ; મૂઢતા,
 ધર્મ્યા, અશુચિ, અતૃપ્તી હૃદયની ગૂઢતા.
 પ્રાપ્તે પરને શોકકરાવણ હેતુ છે,
 વનિતા અરતિ નિદાન કલેશનું ખેત છે,
 પણ તું માહરે માન અહંકારે ચઢી,
 એક કરેલી વેલીને લીંબરસે ચઢી.
 એક છીટને વલી ઉકરડે ચઢ્યું;
 એક વાંમણને વલી પાપે ખોડેમાં પડ્યું;

૧

૧૭

૧૮

૧-કપાળે ત્રિવલ્લી-કાધાવળી. ૨-જાતમા. ૩-રોહિણી-ભાગે, બનના સુધી.

એક અબલાની જાતિ ને માન પતીતું લહી,
 તિમ બેટા વહી બેટી તિણું વહી ગહગહી ૧૯
 દુખિ એકનુ 'પેટિ હસે' એક ખૂટીઓ,
 એ ઉખાણો દોઢતણો તે બોટિઓ;
 પણિ દુઃખીયાતું દુઃખ દેખીજસ મનિન, વિરમે,
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુધ્યાનકૃપાથી સંકમે. ૨૦

ફહા

વયણુ મુણી ઇંમ કંતનાં, ચિત્તમાં ધરી વિપાદ;
 કહે રોહિણી રાણી હવે, પતિસ્યુ' કિસ્થો વિવાદ. ૧
 પણિ સ્વામી જે તુમે કયું, તે તે સર્વ પ્રમાણુ;
 અબલાતું જાતે કહો, શાસ્ત્રતણે પરમાણુ. ૨
 રતુલથી ને જિનધર્મથી, સહુથી અધિકા આજ;
 પણિ માહરે મન ગર્વનો, હેશ નથી મહારાજ ૩
 પ્રાહે' હુ જાણું નહીં રોહનકેરી વાત;
 રાગ કુણુ કુણુ નિત્ય છે, થાઇ કેમ કિણુ બ્રાંત. ૪
 ઇદ્રિયસુખખલઉપરે', કરે' ગર્વ અજ્ઞાન;
 પરદુઃખ દેખી વહી જે હસે, દુરલભિ તેહ જનિદાન. ૫
 દુખીયાજન દેખી કરે, હાસ્ય યઅમર્ષ ને વીગ(હીગ);
 તાસ જાતિ ઉત્તમ નહીં, જાણે વલગુ પચીંગ.
 પ્રત્યુત્તરને ભાષવા, પતિ સાથે ઉલ્લંઠ;
 પતિવ્રતાવ્રત નવિ રહે', પણુ રોણું નાવે કંઠ. ૭

૧-પેઠ.

૨-તમે મારે માથે છે તેથી. અને જિનધર્મનું આલંબન માહરે છે
 તોપણ મને ગર્વ નથી, એવો ભાવ છે. ૩-ચોક્કસ. ૪-દયાનો અભાવ.

૫-હમ, ચિંગુ

ઇષ્ટવિયોગેં દુઃખનપણું, મનમાંહે નવિ થાય;
 ધર્મસયોગ વિયોગનો, વસ્તુમાંહે ઠહરાય. ૮
 ઈંમ ભાવિત મન જેહનું, તેહને કિસ્થો વિષાદ;
 વીતશોક વીતરાગનો, જેહને હોઈ પ્રસાદ. ૯
 પંચ એ સ્ત્રી ગાયેંજીકેં, રાગતણું જે તાન;
 નવિ દીકું, નવિ સાંભળું, પુછું તાસ નિદાન. ૧૦

દાસ. રાગ કેદારો, અથવા કેદાર. ૧૦ મી. કપૂર હોવેં
 અતિ ઉજલોરે, એ દેશી. અથવા, મનમદિર દીપકજિરયોરે,
 દીપેં જાસ વિવેક; તાસ ન કહીયેં પરાભવેરે, અંગ અજ્ઞાન
 અનેક, પિતાજી! મ કરો જૂઠું જુમાન. એ રાગે. આ
 રાગ, ઇંડર આંખા આંખલીરે, ઇંડર દાડિમ દ્રાખ;
 તે રીતે પણ ગવાય છે.

હવિં રાજ એહવા સૂણિરે, રાણિવયણુ વિશેષ;
 ચિંતે મનમાં એહવુરે, ધીઠમાંહેં એહરે.

પ્રાણી! નવિ કરીએ વેસાસ.

નારીઇં કીધા દાસરે પ્રાણી! કામી જનનેં પાસરે પ્રાણી;

નવિ કરીયેં વેસાસ. આંકણી ૧

મનમાં અનેક ચિંતવિરે, ભાષે મુખ વલી અન્ય;

કાયાઇં અનેરો રમેરે, નારી યંત્ર છે અન્યરે. પ્રાં નં ૨

વાતેં 'તેલિં-નીર' પેખીઇરે, તેહ સામી ઉઠે ઝાલ;

તિમ યતાતી પ્રકૃતિ થયોરે, અશોકઅદ્ર ભૂપાલરે. પ્રાં નં ૩

૧-મૂલમાં "એહહ" પાઠ છે ૨-વિશ્વાસ. ૩-મીળે.

૪-તાતો, અરમ, આકાશ સ્વાભાવનાજો. "અન્દ્રથી નિર્મળ ક્ષમા, કોઇ અગ્નિથી તાતો." કાંઈ કવિ.

કહેં રાજા તુજ શીખવું, એ મીઠા તુક રાગ;
 કહિ રાણી મુજ શીખવો, જેહવો દેખો લાગરે. પ્રાં નં ૪
 લોકપાલ લઘુ સુત તિહારે, ખેડો છે ઉત્સગ;
 હસિત વદન હેળલુ(ઓ)રે, કરતો નવનવ રંગરે. પ્રાં નં ૫
 ગ્રેમ ન આપ્યો ચિત્તમારે, દેખી તે સુકુમાલ;
 નૃપ કહેં મુજને આપીછરે, એ લોકપાલ લઘુ આલરે. પ્રાં નં ૬
 સુત મરતો પણિ ધીછીછરે, ભાંજે વહનો નાદ;
 ઉખાણો એ લોકનોરે, સાચો કરો ઉન્માદરે. પ્રાં નં ૭
 સ્વામીને હાથે દીર્ઘ રે, તે આલક તિણવાર;
 સાતમી ભૂમિથી નાખીઓરે, હેડો તે ક્રોધ ધિષ્ઠાર રે। પ્રાં. નં ૮

ચત:—

ગીતિ.

“ક્રોધ: પરિતાપકાર: સર્વસ્યોદ્દેગકારક: ક્રોધ: ।

વૈરાનુષંગજનક: ક્રોધ:, ક્રોધ: મુગતિહન્તા.”

એક અસમી ક્ષિતકારિતારે, ખીન્ને મિલ્દીઓ ક્રોધ;
 એક અગ્નિને વાયરોરે, તસ સયોગે કિ મરહિવોધરે. પ્રાં નં ૯
 હાહારવ થયો લોકમારે, પરિજન કરે પોકાર,
 અગ્નિ મુખમાહિ દીયેરે, સ્યું થયો એહ વિચારરે. પ્રાં નં ૧૦
 નૃપ કહિં ચંચલ કરથકારે, પડીઓ એહ કુમાર;
 મુખથકી હાહા ! ઇમ કહિ રે, સ્યું કીધું કીરતારરે. પ્રાં નં ૧૧
 ઉત્તમને પણ આપદારે, આવ્યે ઉપજેં દુ:ખ,
 દુ:ખ દુર્જન તમ પિશુનતારે, રૌગાદિક નહિ મુખરે. પ્રાં નં ૧૨
 રૌહિણી રાણી સાંભલ્યુ રે, પણિ દુખનો લવલેશ;
 નાવ્યા ખેદન પણિ નહીરે, ચિતે કાંઈ વિશેષરે. પ્રાં નં ૧૩
 બાણે સુતથી થાઇસ્યેરે, એ ક્રોધ નવલો રાગ;
 દીવાથી દીપક હોઇરે, હરિણુથકી જિમ ફાગરે, પ્રાં નં ૧૪

નિમ નિદાન છે રાગનારે, આપાપણું અનુકૂલ;
તિમ પતિને મન હુસ્સેરે, નવિ ક્રિતે પ્રતિકૂલરે. પ્રાં ૧૦ ૧૫
બાલક ભૂમિ પડે તિસ્યેરે, રેતહવિ નગરીને દેવી;
સાન્નિધ કરે તિહાં માંડીઓરે, સિંહાસન તતખેવરે. પ્રાં ૧૦ ૧૬
પુન્યે વહિત સવિ ક્ષેરે, પુન્યે સુર સુપ્રસન;
જંગલમાં મંગલ કરેરે, જસ સાન્નિધ્ય કરે પુન્યરે. પ્રાં ૧૦ ૧૭
જલ થલ અનલ; સલીલ; અરિરે, મિત્રઅરિ મુખમાલ;
વિષ અમૃત; ગજ, અજ સમોરે, મૃગપતિ મૃગપરે
બ્યાલરે. પ્રાં ૧૦ ૧૮

કુશમન કુષ્ટુ ચિન્તવ્યુરે, થાઈ સવે વિસરાલ;
પુન્યતણું સુપસાહિરે, વાકા ન થાઈ બાલરે. પ્રાં ૧૦ ૧૯
રાજા વિરમે પામીઓરે, રોહિણીને નવિ શોક;
કહે સ્વામી મુજ દીછરે, સુતભૂષણ ધન રોકરે. પ્રાં ૧૦ ૨૦
રાજાઈ નર મોકલ્યારે, બાલક હેવા કાજ;
સુત રમતો દેખી કરીરે, ધસ્યું અચરિજ આગરે. પ્રાં ૧૦ ૨૧
હસતો હેનિ આંણીઓરે, કરસપુટ ગ્રહી બાલ;
વદન તે પૂનિમચંદ્રોરે, મુદુ મુણાલ ભુજનાલરે. પ્રાં ૧૦ ૨૨
આવી ઘૂપને રકરિ દીછરે, દેખી વધાબ્યો આનંદ;
રાજા મનમાં ચિંતવિરે, મેં જો હિપાયો દંદરે. પ્રાં ૧૦ ૨૩
રણીભાગ્ય પધારુરે, પરીઓ પહિ એ કામ;
અણુવિચાર્યુ ન કીછરે, રાખી પુન્યે મામરે. પ્રાં ૧૦ ૨૪
રાજાઈ તે સુપીઓરે, રાણી કરે લોકપાલ;
જ્ઞાનવિમલ પ્રભુની કૃપારે, જાએ સધલાં બાલરે. પ્રાં ૧૦ ૨૫

૧-તેહવિ-તેહવે, તેવારે. આ રાસાની અંદર "વે" ને બદલે "વિ"
"કુદે" ને બદલે "કુદે" ને. ટકાણે "કરિ" એવા પ્રયોગો વાપરવામાં
આવેલા છે. માટે વાંચકને અર્થ વિચારતી વખતે લક્ષ રાખી વિચારવું.
૨-કરિ-કરે, હાલે. ૩-મૂલે "રાણી" સાથે "પાધ્ય" ને એવા પ્રયોગો.

દુહા. સોરઠી રાગે.

કહે રોહિણી એ રાગ ! શીખવસો સ્વામી કદા ?
 કહે રાજા નહિ લાગ, હમણાં સીખવવા તણો. ૧
 દેખી કુમારતું નૂર, પ્રસન્ન થયા સવિ નાગરા;
 જાણે ઉગ્યો સૂર, જિમ પંકજ પદ્માકરા. ૨
 વાગાં મગલ તૂર, ધરિ ધરિ થયા વધામણાં;
 બેટિતણા ભરિપૂર, લિછ બાલિકનાં ભામણાં. ૩
 ધર્મતણે સુપસાધે, વિપમસર્મે સશ નિપજે;
 અર્જૂન પામે રાય, તે રાનીવિણ કુણુ દાખવે. ૪
 અસંભાવ્ય સંભાવ્ય, થાયે પુન્યપ્રભાવથી;
 રામતણે અનુભાવિ, શૈલ તર્થા જે સિંધુમાં, ૫
 ચતઃ—

ઉપજાતિ

“વને રણે શત્રુ જલાગ્નિમધ્યે, મહાર્ણવે પર્વતમસ્તકે વા ।

“સુપ્તં પ્રમત્તં વિષમસ્થિતં વા, રક્ષન્તિ પુણ્યાનિ પુરાકૃતાનિ.૧”

[મર્ત્તહરિ.]

વાધી સધલેહી કીર્તિ, ધનધન રાણી રોહિણી;
 એ સચ્ચ શીલનિ મૂર્તિ, જે રોવું જાણે નહી. ૬
 મોટા પુત્ર પવિત્ર, એ પનોતી પદ્મની !
 ચોખાં જાસ ચરિત્ર, એ માનિતી ભામિની ! ૭
 સુખે ગમાવે કાલ, રાતિ દિવસ જાતાં થકાં;
 ચિતે મનિ ભૂપાલ-એ શી ! અચરિજ વાતડી ! ૮
 શોક ન જાણે જેણિ, દુઃખહેતે પણિ એહને,
 સુતને રાખ્યો કેણુ, સિદ્ધાસન માંડી કરી ! ૯
 મેં કીધું અવિચારી, પણિ એ સુતના પુન્યથી,
 થયુ સધલું સુવિચારી, ઐ ! ઐ ! કર્મવિચિત્રતા ! ૧૦

હાલ. રાગ સારિંગની ઢેરીએ. (સારંગ) ૧૧ મી.

શ્રી હો ! હવે એહવે અવસરિં તિહાં, શ્રી હો ! વનપાલક પ્રભુમેવી;
 શ્રી હો ! આવી દીયે વધામણી, શ્રી હો ! જ્યજ્ય હુકિ નિતમેવિ.
 સુણો પ્રભુ વિનતડી મનોહાર, પાઉધાર્યા એણીવાર. સુણો. ૧ આં.
 શ્રી હો ! ૧ શ્રીવાસુપૂજ્ય શ્રી હો ! હસ્તદીક્ષીત અણુગાર;
 શ્રી હો ! ૩ પદ્મ સ્વર્ણકુંભશ્રી, શ્રી હો ! નામે દીધું શ્રુતધાર. સુ. ૨
 ૨ શ્રી હો ! સંયમ ઉપસમ બિહુ મલ્યા, શ્રી હો ! મૂરતિવંતા ધર્મ;
 શ્રી હો ! ચરણકરણ આરાધતા, શ્રી હો ! જાતેયે અંતરકર્મ. સુ. ૩
 શ્રી હો ! સુમત સુમ બિહુ ચાલતાં, શ્રી હો ! મમતા નહિ લવલેશ;
 શ્રી હો ! ૪ પંચાચાર વિચારતાં, શ્રી હો ! લહતાં સર્વ વિશેષ; ૪
 શ્રી હો ! નવવિધ ૫ બ્રહ્મ-આરાધતા, શ્રી હો ! ચાલે સંયમપંથી;

૧-ચોવીસ જિનોમાંથી ૧૨ મા જિનેશ્વરના હાથેજ દીક્ષા પામેલા ૩૫૫૫ અને સુવર્ણકુંભ નામના સાધુઓ. પાદપદાર્થ-તેઓના પગોને આપણી ધરતીએ ધારણ કર્યા છે. અર્થાત્ તેઓ પદાર્થ છે.

૨-તેઓ જે સાક્ષાત્, સંયમ અને સમતાસહિત જાણે ધર્મમૂર્તિજ નહોતે તેવા છે. “હું” તો ક્રોધ ક્રોધનો ભરિયો, તું” તો ઉપરામ રસનો દરિયો.” શ્રીઉદયરત્ન. ૩-જુઓ શાલીભદ્ર પાને ૪૧ માં ૨ વાળી દીપ.

૪-જુઓ કુસુમશ્રીરાસ પાને ૧૭૫માં દીપ પમી.

૫-બ્રહ્મચર્ય. “ ૧વસાહિ ૨કહ ૩નિસિન્નિ-૪દિય ૫કુદિતર ૬પુવ્વકી-લિય ૭પાણીપ; ૮ઈમાયાહાર ૯વિમૂસણાય, નવવંચરે ગુનીઓ.”

૧-વસતિ-ઝી, પશુ અને હીજડાદિવાળી જગ્યા તળવી

૨-કયા-ઝી, આદિકની કામકયા ન કરવી.

૩-આસન-ઝીઓ બેઠેલ હોય તે આસને જે ધરી-૪૮ મિનીટ સૂધી ન બેસવું તે.

૪-ઈન્દ્રિય-ઝીઓના અંગોમાંજ સરાય ન જોવા તે.

૫-કુર્યાંતર-દિવાદાદિકને આંતરે રહી ઝીઓના ખાનગી ગીતાદિક ન સાંભળવા તે.

જહો ! કૃષ્ણારસનો સિંધુ છે, જહો ! નિશ્ચયથી નિઝાંથી. સુ ૫
 જહો ! નિર્મમ જનિરહંકારીયા, જહો ! શાંત પ્રશાંત ને દાંત;
 જહો ! ખાલ-અંતરક્રોધાદિકં, જહો ! નિર્વિકાર અત્યંત. સુ ૬
 જહો ! ત્રણે ૧૦ ગારવ છાંડીયા, જહો ! જાણી તાસ વિપાક;
 જહો ! આગમ-આણા આગે કરી, જહો ! લાખે ૧૧ પ્રવચનવાક. સુ ૭
 જહો ! આપ ૧૨ છરી પાલતા, જહો ! સકલ જંતુસુખદાય;
 જહો ! ૧૩ તૃણસમ સ્ત્રી ગણે મનિયથી, જહો ! શન્યવસતી રંકરાય. સુ ૮
 જહો ! વિવિધ-અભિગ્રહ ધારતા, જહો ! વારી પઝ્યપ્રમાદ;
 જહો ! તારે તે પ્રવહણુપરેઈ, જહો ! મનધરતા સ્પાદવાદ. સુ ૯
 જહો ! તન મુંસીતગત ચિત્તનું, જહો ! તાત્રપત્ર કરી વેધ;
 જહો ! અતુલવરસરાગે કરી, જહો ! સમતાઔપધીષ્ઠ સિધ. સુ ૧૦
 જહો ! તપધ્યાનાનલયોગથી, જહો ! નીપજ્જવે કલ્યાણુ;
 જહો ! ઇંણીપરે સાધન સાધતાં, જહો ! પામે ૧૪ ગૌરવદાણુ. સુ ૧૧
 જહો ! જ્ઞાની ધ્યાની સંજમી, જહો ! નહીં માની મનમાંહિ;

૬-પૂર્વક્રીડા-અર્થાત્ પ્રતારોપણુ પૂર્વની ક્રીડાઓને યાદ નહીં કરવી.

૭-પાણીએ-ઘાતુપૌષ્ઠાદિક ખોરાક ન વાપરવો તે.

૮-અતિમિતાહાર-ધણું કોજન ન કરવું તે.

૯-વિભૂષણુ-શરીરને ભૂષણાદિકથી અલંકારવા નહીં તે.

આ નવે વાઠ-કાઠ સ સારત્યાગીથી પાળી શકાય છે, અને ગૃહસ્થી-ઓથી-વાનપ્રસ્થવાળાઓથી આમાંની પહેલી, બીજી, અને પાંચમી ત્રણ છાંડીને હજ વાડો પાલી શકાય છે. તેથી કેટલેક સ્થળે ગૃહસ્થીઓના સંબંધે 'નવવિધ' ને બદલે 'હ પ્રકારથી' એમ પણ કહેવાય છે.

૬-નિઝાંથી-નિઝાંન્ય, ક્ષપણુક, જેને સંસારમાં કાગેલી નથી તેવો, સાધુ. ૭-મમતા અને અહંકારવિનાનો.

૮-ઘૈર્યવાન, ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરનાર, દુઃખ વિગેરેને ધીરજથી સહન કરનાર. ૯-મૂલમાં પાઠ "નિર્વિકાર," એવો છે. ૧૦-ગૌરવ, અહંકારાદિ.

૧૧-પ્રવચનવાક-શાસ્ત્રવચન. ૧૨-પાદવિહારી-કોંચસંચારી-આદિ હ ક્રિયાઓ. તે દરેકને અતે 'રી' સબ્દ આવતો હોવાથી હ રી એવા નામથી વ્યવહાર છે. ૧૩-"જહો સમ તૃણ" પાઠ મૂલમાં છે. ૧૪-મોટમપણું, મ્હોટાઈ

જહો! દમીયા ^૧જુલેં મદ આઠ છે, જહો! નહીં પૂર્ણપરવાહિ: ૧૨
 જહો! તપોવીર્ય ગુણવીર્ય તે, જહો! ચારિત્રવીર્ય સમાધ;
 જહો! આતમવીર્ય એ પંથ છે, જહો! વીર્ય એ પાંચ નિરાપાધ. સુ. ૧૩
 જહો! પ્રતિરૂપાદિક ગુણ-આગર, જહો! શ્રુતસાગર ગંભીર;
 જહો! જીવ વિચાર અગાધ છે, જહો! પરિસહ સહેં ધીર. સુ. ૧૪
 જહો! પ્રવચનક્ષીરોદધી મથી, જહો! મંદિર કરેં ^૨સ્થાદ્વાદ; "
 જહો! નયન દુગ નેત્ર વિપુલાંધરી, જહો! જેહ ચર્મ અપ્રમાદ સુ. ૧૫
 જહો! શૈદરલ તીણું કાઢિયા, જહો! ગુણસ્થાનક સમુદાય;
 જહો! કેવલશ્રી ^૪નિતું ભોગવે, જહો! સમતાયદ્ર કહાય સુ. ૧૬
 જહો! પુરુષોત્તમ પુણ્યાતમા, જહો! ઉદ્ધરતા જગજીવ;
 જહો! ^૫ઉદ્ધાસીન સ્વભાવમાં, જહો! વરતેં તેહ અતીવ. સુ. ૧૭
 જહો! 'નિક્ષય ને વ્યવહારના,' ^૬ જહો! ચક્ર દોર્ધ સમ પંથ;
 જહો! સંયમરચને ચલાવતાં, જહો! નવિ આદેં ઉતપંથ. સુ. ૧૮
 જહો! ગુણ અનેક કેતા કહું! જહો! હું તો મૂઢ અભાજુ;
 જહો! એ સુનિવર તારેં તરેં, જહો! ચલવેં ચારિત્રજાણુ. સુ. ૧૯
 જહો! જ્ઞાનવિમલ કિરિયા કરેં, જહો! જેહનો છે ^૭પરિવાર;
 જહો! તે ઉદ્ધાને સમોસર્યા, જહો! જગમતીર્થ ઉદ્ધાર. સુ. ૨૦

૧-જુઓ શાલીલદ્રવ્ય પાને રૂઝમાં ૩ દીપ. ૨-માત્ર નિક્ષય ઉપરજ
 મેસી રહેનાર, અથવા વ્યવહાર માત્રનેજ વળગી રહેનાર નહીં. પરન્તુ નિક્ષય
 અને વ્યવહાર એ બન્નેને માનનારાઓ સ્વાદ્વાદી કહેવાય છે. અને
 બિન આર્જનો પાથો સ્વાદ્વાદકપરજ સ્વાથેલો છે. આ કારણથી બીજા
 મતવાળાઓ જેનોને સ્વાદ્વાદીઓના નામથી પણ જાણે છે, અને સંજોડે
 પણ છે. ૩-નલદ્રવી ચૌદ ગુણસ્થાન છે, કે જે ક્રમે ક્રમે પ્રાપ્ત કર્યા બાદજ
 કેવળશ્રી પામી શકાય છે.

૪-કેવલ્યલક્ષ્મી. અને તજ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમય લક્ષ્મીના ભોક્તા.

૫-જેનાં રાગદ્વેષ દૂર થયેલાં છે તેને ઉદ્ધાસીનરૂતિવાળો કહેવાય છે.

૬-આનેજ 'સ્વાદ્વાદ' કહે છે. ૭-આ પાદ દ્વિઅર્થો છે. એકતો-શ્રી
 જ્ઞાનવિમલ કહે છે કે તેનો પરિવાર પણ એવો છે કે જે શુદ્ધ કિરિયાને

હુહો.

વનપાલકનાં મુખયક્રી, એહવી નિસુણી વાત,
 રોમિ રોમિ તનુ ઉલ્લસ્યો, સુખિણી સાતે ધાત. ૧
 અતિહિ અમોલિક ભૂપણાં, ૧સોવિનરસના દીધ;
 પ્રીતિદાન એહવું કહ્યું, જનમ અયાવિ કીધ. ૨
 ચતુરંગણી સેના સજી, વાળ્યાં ગુહીર મદંગ;
 પડહ વળવે' નયરમાં, મો'ટા મંગલ જંગ. ૩
 ૨સિન્દૂર્યાં સવિ હાથિયા, મનુ ! ચાલતા ગિરીન્દ;
 મદ ઝરતા નીઝરણુપરિં, ગુળે મધુકરવદં. ૪
 રથ તુરંગ ને' પાલખી, યાંન અને ચક્રડોલ;
 સજ્જ કરિ સવિ સંચરી, હુપે હાલ કલ્લોલ. ૫
 ઉદ્ધાનમાંહી આવીયા, જિહાં છે' ઠાકુરરાજ,
 રૂપકુંભ સ્વર્ણકુંભજી, ભવજલતરણુજિહાજ. ૬
 અટિલક દાન સમર્પતા, ધનદત્તણે અવતાર;
 ગુરૂવંદનને' ઉમણાં, પહિરિ સવિ સિણગાર. ૭
 ૪પંચાલિગમ સાચવિં, કરે' ૪સચિત્તનો લાગ,

કરનારો છે. બીજો-વિમલ-વિ+મલ. અર્થાત્ મલરહિત ક્રિયા અને જ્ઞાનને લજનારો તેનો પરિવાર છે. ૧-સુવર્ણરસના અર્થાત્ સોનાનાંજ.

૨-હાથીઓના ગદ્ગદસ્થળપર લડાઈમાં અને સ્વારીમાં લઈ જતી વખતે સિન્દૂર લગાવવાનો ચાલ હતો.

૩-સામાન્ય પુરૂષોને જળવવાના પાંચ-અલિગમ-મર્ચાદા આ પ્રમાણે છે:—૧ ફલ અને ટાંબુલાદિ સચિત્ત વસ્તુ, ૨ હથિઆર, ૩ મુગઠ, ૪ બેડા, અને ૫ હાથી; ઘોડા વિગેરે વાહનાદિ છોડીને જવું. રાજ્યપુરૂષોના અલિગમ ગાથા ૯ માં જતાવેલ છે. ૪-રાક પાન લાજી પુષ્પ વિગેરેનો ત્યાજ કરીને. સામાન્યતઃ સચિત્તવસ્તુ એને કહેવામાં આવે છે કે જેની અંદર બીયાં રહેલાં હોય તે, અને છોળ કે જે રોપવાથી વૃક્ષ થાય તેવાને સચિત્ત કહે છે. આવી આવી સચિત્ત વસ્તુને જિનમાર્ગાનુસારી સાધુ અકી રાક્ષતા નથી. પરંતુ,

૧ અચિત્તતણી આસાં ગ્રહે, મન એકાગ્રતા લાગ. ૮
 મુનિ દીઠેં કરી ૨ અંગલી, એકપટ ૩ ઉત્તરાસંગ;
 ખડ્ગ ૧ છત્ર ૨ ચામર ૩ મુગટ ૪ ઉપાનહ એપરાળ્યાંગ ૫ ૯
 એ પણિ સધલા પરહરી, કરે પંચાંગ પ્રણામ;
 દૂપરિ જનુયુગ મસ્તકે, એ પંચાંગ—અભંગ. ૧૦
 રોહિણી રાણી પણિ તિહાં, આવે વંદનહેતિ;
 સપરિવાર બહુ માન્સ્યું, વંદિ મુનિ ધણા હેતિ. ૧૧
 વિધિપૂર્વક સવિ પર્ષદા, એડી જાણી તાંમ;
 અવસરિ દેખી ઉપદિસ્યે, ધર્મકથા—અભિરામ. ૧૨
 એડી છે મુનિમંડલી, તેહનાં વંદી પાય;
 ગુરુમુખચંદ નિહાલતા, ભવિ ચક્રાર સમુદાય. ૧૩

હાલ. વીંછિઆની, દેશી. ૧૨ મી.

હવેં સાધુજી ભાખેં દેશનાં, મિદાસ ગુણે લેખહિ હારે;
 દ્રાખે પણુ સંકુચતા ગ્રહી, શર્કરે કર્કરે તુણુ ધારે.
 તિહાં સાધુજી ભાખે દેશના. ૧ અંકણી
 અમૃત પણિ અદસ્ય થઇ રહિઉં, લયપામી ગયું વારે;
 પણુ શ્રીગુરુવાણી એહથી અધિકિ, જિહાં પંચાગમસારે. તિ. ૨

૧—અર્થારે અગ્ન્યાદિ પ્રયોગથી પક્ષવવામાં આવે છે, અર્થાત્ તેનાં મૂલ્યગુણનો નાશ કરી તેને અચિત્ત પર્યાયમાં ફેરવી નાંખવામાં આવે છે ત્યારેજ જૈનસાધુ તેને અડકી શકે છે. ૨—મૂલ કોપીમાં “અંગુલી” પાઠ છે.

૩—“પુગક્ષ્ત્તાદપુર્ણ ઉત્તરાસંગે” એક પટનુંજ અંતરાસણુ—એસ કરીને.

૪—શ્રાદ્ધવિધિપ્રકરણે “લગ્નં છત્તોર વાહનર, મરુદતહર ચામરાજોજ” પાઠ છે. જે ઉપરથી ઉપાનહ—જોડાને રથને ‘વાહન’ સુચવેલ છે. કમદોષ તો ધણી વખતે ધણે જોવામાં આવે છે. કારણકે કાવ્યસૌન્દર્ય માટે કમદોષ તપાસવામાં આવતો નથી. વધુ માટે જુઓ શાલીલદ્ર દીપ ૩૭ પાને ૨૨માં.

૫—આગમ—શાસ્ત્ર

એ સંસાર અસારમાં, ચહિ ગતિનાં દુઃખ સંભારરે,
 તેહમાં વધી ધર્મ તે સાર છે, તે ધર્મતણે આધારરે. તિ. ૩
 જિમ શાસ્ત્રે આર આગર કહ્યા, તિહાં તૃણ-આગરસમ ૧નરકરે;
 ફલ-આગરસમ સુરગતિ કહી, જિહાં વિરતિતણે નહિં ફરકરે. ૨તિ. ૪
 ચન્દર-અગરસમ તિરિગતિ કહી, જિહાં ૩દેસવિરતિનો સંગરે;
 રતનાકરસમ નરગતિ, જિહાં, સર્વવિરતિપ્રસંગરે. તિ. ૫
 જીવરાશિ ભવ્ય-અભવ્યની, દોઈ બોલિ શ્રીજિનરાશિરે;
 શિવગમનતણી હોઈ યોગ્યતા, તે ભવ્ય કરે ધર્મકાજિરે. તિ. ૬
 જે શિવગતિ ન લહે અભવ્ય તૈ, તેહનું તો કા નહિ કામરે;
 જે ધર્મારાધનયોગ્યતા, તે ભવ્ય હોઈ ગુણધામરે. તિ. ૭
 જીવરાશિ અનાદિ અનંત છે, તેહનું સ્થાનક છે ૪નિગોદરે;
 તે વ્યવહાર અવ્યવહારીયા, બિહું બેદે એકન્દ્રિયવેદરે. તિ. ૮
 અજ્ઞાન અસંતાપોષ છે, ભુમિકા ગત અનાદિ મિથ્યંતરે;
 તિહાં કાલ અનંતો નિગમે, ચેતનની સંજ્ઞામાતરે. તિ. ૯
 વધી કર્મભૂપાલ અનુકૂલથી, તથા ભવિતવ્યતા લહે સહાયરે;
 વ્યવહાર તો હોઈ વ્યવહારીઓ, કાંઈ બોધ તે વધતો થાયરે. તિ. ૧૦
 દશદશાંતિ દોહિલો, લહે માનવનો અવતારરે;
 ' નદી ઉપલતણે ' ન્યાયે કરી, અકામ નિર્જરાધારરે. તિ. ૧૧

૧-નરક-અધોલોક, તૃણસમાન સમજવો. ૨-સુરગતિમાં-દેવલોકમાં વિરતિનું પ્રતાલિત્વું ફરક-પ્રાપ્ત થવાપણું હોવું જ નથી. અર્થાત્ દેવતાઓના ઉદયમાં પ્રતનિયમાદિ આવતાજ નથી. ૩-દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિ એમ બે પ્રકારના પ્રતો કહેવાય છે. તેમાં સર્વવિરતિપ્રત ઉચ્ચ કોટિનું ગણાય છે. તિરિગતિ-તિર્યચગતિ. તિર્યચોથી દેશવિરતિપ્રતમાત્ર અંગીકાર કરી શકાય છે. ૪-નિગોદ, એ એક નરકગતિથી પણ ઉતરતી, પંક્તિનું સ્થાન છે, કે જ્યાં એક-ઈન્દ્રિય-શરીરમાત્રવાળાંજ જીવો, વ્યવહારી અને અવ્યવહારી એવા બે ભેદવાળા હોય છે. અને તે સર્વ એક દશાકારે એકત્ર યોગીય બરાઈ રહેલા હોય છે.

વલી ધર્મ ધર્મ સહુકા કહેં, પણિ ધર્મ ન જાણે મર્મરે;
 ધર્મ નામે છે જગિ ધણા, પણિ સાઠાં તે બાધે કર્મરે. તિં ૧૨
 જે દુર્ગતિ પડતા જીવને, ધારેં. અવલંબન થાયરે;
 આતમગુણને આદરેં, જિણુ ધર્મે ^૧આવરણુ જાયરે. તિં ૧૩
 તે ધર્મ અનાશંસા પણિ વલી, સાત્વિકભાવ સોહાયરે;
 તે ધર્મ કહિજે શાશ્વતો, તિણુથી સવિ જામં અપાયરે. તિં ૧૪
 જિમ્મ! થલીમાં સુરતરૂ દોહીલો, તિમ શુભસામગ્રી^૨ ભાવરે;
 આર્યદેશ કુલ નિર્મલા ગતિ, મનુજગતિ સદ્ભાવરે! તિં ૧૫
 મિથ્યાત કષાયના મદથી, હોઈ દબતા વચનતું ધીરરે;
 વિનયી, પરદુઃખ દેખીને, ધરેં કામલતા ગભીરરે તિં ૧૬
 વલી, સુગુરસંયોગ તે દોહીલો, વલી ઉવચનપ્રતીત દુર્લભરે,
 સમકિતતત્ત્વે શ્રદ્ધાપણું, સંસારે એહ અચંભરે! તિં ૧૭
 પયઠાણુ વિના જેમ પોતતું, પીઠબંધ વિના જિમ પ્રાસાદરે;
 દબમૂલવિના જિમ તરૂવરૂ, તિમ સમકિતવિણુ ધર્મ-આદ્ધાદરે! તિં ૧૮
 દોષિં, દુવિત જે દેવ છે, તેહનો કરવો પરિહારરે;
 લોકાત્તર-આતમગુણુ ગુણી, તે દેવની આણુ સિરધારરે. તિં ૧૯
 તે દેવે જેહ પ્રકાસીઓ, અહિંસા સંયમ પોતનો પિયોગરે;
 જે ત્રિવિધે ત્રિવિધે આદરિ, તે સુગુરતણો શુદ્ધયોગરે. તિં ૨૦
 તસ આણુ જાણુણુ પાલણુ, બાપણુ દસવિધ તે ધર્મરે;
 એતચ્છત્રિવિધ સમરૂં ^૪પછિં, એ સમકિત સાચો મર્મરે. તિં ૨૧
 એ સમકિત મૂલ દોષ વિધ કલો, ^૫જિનદેવિં ધર્મવિચારરે;
 પરમર્થ! નિવૃત્તિ પામવા, એક આગારને અણુગારરે! તિં ૨૨

૧-કર્મરૂપી પડદો.

૨ જેમ જમીનઉપર સુરતરૂ દોહીલો છે તેમ સારી સામગ્રી, આ-
 ર્યદેશ, નિર્મલ કુલ, મનુજગતિ, અને સદ્ગુણિ પણુ સાંપડવી કઠિનજ
 છે. ૩-વચનમાં વિશ્વાસ, ભરૂંસો.

૪-સમર્થા બાદ, ૫-જિનદેવ, જિનેશ્વર.

એ ધર્મ-આરાધી શિવ લક્ષ્મી, લહેછે લહેસ્યે જે જીવરે;
જ્ઞાનવિમલ ગુર-ઉપદેશથી, સુખ પામે તેહ સદૈવરે. તિ૦ ૨૩
કુંહા.

ધર્મદેશના એહવી, સુણી અશોક^૧ ભૂપાલ,
હૃદય આર્દ્રજલધરે, જીવદયાપ્રતિપાલ. ૧
એહ અથિર તનુયોગ છે, તેહમાં થિર સંબધ;
ધર્મતણા જે કીજીઈ, તો જાયે ભવધંધ, ૨
દુરીત દાવાનલ રશ્મનકુંડ, ધર્મ તે પુષ્કરમેહ;
સમકિતસુરતરસિંચવા, ધરમ પરમ છે તેહ ! ૩
જીવ્યાનું એ સાર છે, ધર્મ તે મંગલમૂલ;
પરમૌષધ, નિધિ પરમ છિ, ધર્મ ત્રિજગ અનુકૂલ. ૪
ભૂપણુ પરમ અવિચલ અછે, જેઉ સાસ નિસાસ;
તે તો ધર્મે વાસીઈ, તો લહીઈ શિવવાસ ! ૫

થત:—

“નમસ્કારં હારં વહતિહૃદયે કર્ણયુગલે,
“શ્રુતં તાઢં કાલં કરકુવલયે દાનવલયમ્.
“ગુરોરાજ્ઞાશીર્ષે મુકુટમતુલે યેન ભવિકાઃ,
“સ્વયં યુગ્મત્કળે ક્ષિપતિ ચરમાલાં શિવવધૂઃ ”

[શિશ્વરિણી વૃત્ત].

નિર્દોષી દેવે કહ્યું, દયા આણ્યા ઓવિનયાદિન,
નિસ્પૃહ ગુણીજને આદર્યો, તેહિજ ધર્મ અનાદિન. ૬

૧-“સુણી મધવા ભૂપાલ” એવો પાઠ મૂલમાં છે પણ મધવા તો રાહિણીપિતા હોવાથી, તથા આંહી અરોક સમ્બન્ધ હોવાથી “અશોક” કહ્યું છે. ૨-શમાવવા. ૩-વિનય+આદિન. આદિ. વિનય વિગેરે.

તત્ત્વત્રયની દેશના, દાખી જેહ મુલિંદ;
 તે ૧તહત્તિ કરીને સદ્દહી, લલો અમંદ આનંદ.
 પશ્ચિ, હવે એહ કૃપા કરી, પૂછું કરી પ્રણામ;
 તે દાખો દુખલાંજન મુને નિમ સિદ્ધે મનકામ.
 ભગવન! રોહિણી નારીને, નવિ દીસે કાંઈ શોક;
 રોહનકર્માદિક નહીં, જન્મથી વિદ્ધ છે ફોક.
 પૂરવલવ સ્યો? એણીઈ, જોડ્યો પુન્યનો યોગ;
 તપન્ય સ્યો આરાધીઓ! પાંચી બહુ પીણ ભોગ.
 અરતિ ઉચ્ચાટ ન ઉપજે, દુઃખહેલુ પીણ તિલમાત્ર;
 કર્મલાવમાં દાખવી, પશ્ચિં ન કરે ઉત્પાત.
 વિસ્મૈકારી એહતું, દીસ્યે કાઈ ચરિત્ર;
 કરિ કરણા મુજ દાખવો, કરે નિજ કર્ણ પવિત્ર.

(રોહિણીપૂર્વભવ.)

હાલ. ચારાં મોહલાંઉપરિ મેહ! જરૂએ વીજલી હા લાલ,
 જરૂએ વીજલી હાલાલ, એ દેશી. ૧૩ મી.

રૂપકુંભ નિજ કહે હવે, તસ ચરિત હોલાલ, કહે
 પૂરવકૃત શુભકર્મ ક્રિયા, જે આચરી હોલાલ; ક્રિયા
 ક્રિયા બંધ ન થાય અવિધપિ, નિષ્ણપરે હોલાલ, અવિ
 ક્રોધા જેહ વિલાવ, પ્રલાવ ન તે ફિરે હોલાલ. પ્રભા

૧-ગુરૂએ જે દેશના કહી તે 'તહત્તિ', તેજ પ્રમાણે છે-હો! એમ કહીને
 અશોકચન્દ્રે સદ્દહી-અહણ કરી. ૨-હે મુને! હે મુને!

વિધિકૃત આપેં મોક્ષ, ન દોષ હોધ જેહમાં હોલાલ, નઃ
 વલી સકપાય અકપાય જેવો વલી તેહમાં હોલાલ, જેવો
 અવધિથી હોધં સંસાર તિહાં વલી, જાણીયે હોલાલ, તિહાં
 મંદકપાય મિથ્યાત તો પુણ્યે તાણીધં હોલાલ. પુણ્યેં ૨
 એહ વિચાર અનેક છેં આગમમાં કહો હોલાલ, આગમ
 તે જાણી જિમ પરિણામ શુભાશુભથી લહો હોલાલ; શુભા
 જંશુદ્રીપમાં દ્વિપપરે નિતુ દીપતો હોલાલ, પરે
 રથજુરશિ ધન કચન સ્વર્ગનેં જીપતો હોલાલ. સ્વ ૩
 તિહાં ધનમિત્ર પવિત્રચરિત્ર, શુભેંભયોં હોલાલ, ચરિત્ર
 ધનપતિસમ દાતાર અછેં અવહારિઆ હોલાલ; અછેં
 તસ ધરણી શુભધરણી નામે સુદરી હોલાલ, ધરણી
 શીલવતી સુકમાલ સકલકલાભરી હોલાલ. સકલ ૪
 પચ વિપયસુખ ભોગ-વિલાસ અનુક્રમેં હોલાલ, વિલાસ
 ભોગવતાં બહુ કાલ વહીઓ સવિ વિક્રમે હોલાલ; સવિ
 જાઈ તનયા એક કુરૂપ દોષાગિણી હોલાલ, કુરૂપ
 કાલી પૂનિમરાત્રિસમાન બિહામણી હોલાલ. સમાન ૫
 માસરાશિપરિ ઉજ્જલ નીલીથી ધણું હોલાલ, ઉજ્જલ
 વદનાદિક જે અગ કેતા શુભ તસ બાણું હોલાલ; કેતા
 દુર્ગંધ સુગાલી ધણું ભમરાલી સહી હોલાલ, ધણું
 દીવાલીપરભાત અલજ સમી લહિ હોલાલ. અલજ ૬
 નામે ' કાલી બાલી ' બોલાવી પગજલે હોલાલ, બોલાવી
 વિકરાલી ધણુ દંત હો ફરફરે હોલાલ; દંત
 કાખરા જાસ કેશપાસ, સાસ લસણકલી હોલાલ, સાસ
 ચીપડી ચુધલી આંખિ પખાલીસમ ઝિહો હોલાલ પખાલી ૭
 કાક ખરી કાક જધ રોમાલી સાથલે હોલાલ, રોમાલી
 મૂંઝાલી મજગંધ સેદાલી સવિ(ધ)યલે હોલાલ, સેં

દ્રાપ ધણો મુખ મરડેં બીડેં દાંતમ્યું હોલાલ, બીડેં
 આપોપૂં વખાણે, ત્રાડેં વિણ સાનમ્યું હોલાલ. ત્રાડેં ૮
 કેતાં કીળેં વખાણુ તે બેટીનણા હોલાલ, તે
 પેટી પાપની તેહ, તેહ મનેં ઘણી હોલાલ; નેહ
 દીઠાં આવેં મુગ હોઈ પેટે કંઠમલો હોલાલ; હો
 આંગુલી વિરલી થુલ, નાલી જાણેં ઉખલો હોલાલ. નાલી ૯
 બેકું ચીથું નાક મસોટની નહિં મણા હોલાલ, મ
 કેસરવરણાં નયણુ તેહતણા હોલાલ; નયણુ
 કેતાં કીળેં વખાણુ અજાનનો ઓટલો હોલાલ, અજા
 પણિ થઈ ચોવનવેશ પિતામનિં ઇમ રમી હોલાલ. પિતા ૧૦
 કાઈકે રંકે વણિકકુલનો અછે હોલાલ, વણિક
 કાટિ સહિત ધન સાથિ દીધી, પણિ નવિ રૂએ હોલાલ; દીધી
 તીણુ સમેં એક ચોર મારંતો રાખીઓ હોલાલ, મારંતો
 શ્રીવેણુ તેહનું નાંમ પિતાઈ તે લાળીઓ હોલાલ. પિતા ૧૧
 મુજ ધરિ આવી વાસ કરો તુંમે તરકરા હોલાલ, તુંમે
 પરણુજો માહરી ધુય લહો મુખ આકરા હોલાલ. લહો ૧૨
 વસ્ત્રાભરણ આહાર વિશાલ અહો આપમ્યું હોલાલ, વિ
 ભોગવો મુખ તુંમે, ગેહજમાધ આપમ્યું હોલાલ; જમાઈ
 માન્યું તેહ વચન રહો સેહનેં ઘરેં હોલાલ, રહો
 કન્યાતું તેણિવાર પાણિગ્રહણ કરેં હોલાલ. પાણિ ૧૩
 હવેં તેણિ રાતિ મુઈ એક સેજમાં હોલાલ, મુઈ
 કરી સઘલો સામાન ધરી બહુ હેજમાં હોલાલ; ધરી
 કરવતપરિં તસ કરસ લહિઓ ગુલ-અંગનો હોલાલ, લહિ
 દેહતણો દુર્ગંધ ભૂમિ જાણે નરકની હોલાલ. ભૂમિ ૧૪
 જિમ બ્રાસડિમાં પડિઓ માજલો ટલિંવલિ હોલાલ, મા
 ક્ષણિ એક વરસ-માન થયો તે વિલવલેં હોલાલ; થ

ચિંતે મનમાં ઐમ એ સેઠિં મુકાવિઓ હોલાલ, સેઠિં
 સુલિથી પિણુ તેહ ક્ષણેક દુ.ખ લાવિઓ હોલાલ. ક્ષણેક ૧૫
 પણિ એ અહનિસ સૂલિ મૂલી દુ.ખ તણી હોલાલ, મૂલી
 નાઠો તે ઇંમ જાણિ લેધ રજની ઘણી હોલાલ; લેધ
 હિવે કાલી, પરલાતિ, નાઠો પતી જાણીને હોલાલ, નાઠો
 તાતને વાત જણાવિ આવિ કરે તાંણિને હોલાલ. આવિ ૧૬
 જાણી તે તાતે વાત, કહે સુણિ બાલિકા હોલાલ, કહે
 થે હવે બેઠી દાન દીધં દાનશાલિકા હોલાલ; દીધં
 ભોગવિ કીધાં કર્મ શુભાશુભ જે કર્યાં હોલાલ, શુભા
 માત-પિતા દિધં જન્મ । પિણુ કર્મ ન જાયે હોલાલ । કર્મ ૧૭
 માની તાતની વાત કાહુ મનકું કરી હોલાલ, કાહું
 દાનશાલાયે દાન દેવાને સંચરી હોલાલ; દેવાને
 દાનશાલામાંહિં બેઠી જાણિ કાકણી હોલાલ; જાણિં
 દીસતિ વિકરાલી આર્થ મનુ । શાકિણી હોલાલ આર્થ ૧૮
 અન્નદાન પણિ કાઈ તસ હથિ નવિ લીધ હોલાલ; તસ
 દુર્ગધ ઉછલઈ એહવે જે નીર પણિ નવિ પીધ હોલાલ, નીર
 રાંક ઢીંક સવિ લોક પુણાઈ ગધથી હોલાલ; પૂ
 આળે કર્મવિપાક ઉદેના બંધથી હોલાલ. ઉદેના ૧૯

યતઃ—

“નામુક્તં ક્ષીયતે કર્મે, કલ્પકાંટિશતૈરપિ;

“અવશ્યમેવ ભોક્તવ્યં, કૃતં કર્મ શુભાશુભમ્. ॥૧॥

“યથા ધેનુસહસ્રેષુ, વત્સો વિન્દતિ માતરમ્;

“તથા પૂર્વકૃતં કર્મ, કર્તારમનુધાવતિ. ॥૨॥”

[અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ્.]

કાલી કહે સુણો તાત ! ઉપાય કિસો કંઈ હોવાય, ઉં
 ગિરિજા જયણ પયેશિ વિખ્યાદતેં કરી મડું હોવાય : વિં
 તાત કહેં રે વત્સ ! દંમ નવિઘ્નીઈ ! હોવાય, દંમં
 આય મરણથી અનેક લવોલવિ ખટિએ હોવાય. લવોં ૨૦
 રાતિ રાખી તાંમ શિરેં કંઈ ફેરવી હોવાય ; શિરેં
 નિજ આયકદુઃખ દેખી પીતર હોઈ દુઃખી હોવાય, પીં
 કહેં પુત્રીનેં એમ ધ્યાન જિનતું કરો હોવાય. ધ્યાં
 એહિજ પુન્યનિદાન પન્થ છિં પાધરો હોવાય. પંથં ૨૧
 માંની તાતનાં વયણ નયણ નીરેંલરી હોવાય, નં
 મુંદરી માતા સયણ કહેં દુઃખ મન ધરેં હોવાય ; કહેં
 ધંમ કરતા ને શ્રવ સુખેકરી નિગમેં હોવાય, સુખેં
 (કહે) જ્ઞાનવિમલ ગુરુગણ પધાર્યાં ધણિં સમેં હોવાય. પધાર્યાં ૨૨

હૃદા.

લક્ષ્મીરથણ ઉદ્યાનમાં, ચઉનાંણી અણુગાર ;
 આચારિજ શ્રુતશીલ જે, સાધુતણેં પરિવાર ૧
 મેહાગમેં જિમ મોરનેં. ગર્જરવ સુણી દર્પ ;
 તે મુંનિવંદણ ઉમણા. ધરતા બહુ ઉત્કર્ષ. ૨
 નાહી જિનપૂલ કરી, ધરી જૂપણ સાર ;
 આડખર અતિ સાચવેં, વિલવતણેં અનુસાર. ૩
 નરપતિ રાણા રાજ્યા, સેક પ્રધાન ૧સત્થવાહ ;
 માંડવિક કોડંબીકા. ૨તલવર પ્રમુખ ઉચ્છાહ. ૪
 જિધિ વંદણ સવિ સાચવી, ખેડ યથોચિત દાંમ ;
 ધર્મદેશના દે ગણિ, સવિ ભવિજનદિતકામ. ૫

૧-સાર્થવાહ, વણુઓ. ૨-તલહાર, કોઠવાહ.

૩-ગણિ. ગણિપદને ધરનારા. 'ગણિ' નામ એક જાતની પદ્ધતિ છે.

જીવ સ્વભાવે નિર્મલો, કટિકાપલસ્રમ જાણિ;
 દર્શનજ્ઞાનઉપયોગમય, નિરાકાર નહિં હાંણિ. ૬
 કર્મમલેં કરી 'આવર્યો', વિવિધ લહેં સુખદુઃખ;
 તે કર્મના નાશથી, લવ્ય લહેં શિવસુખ. ૭
 કર્મ અનાદિ સહચર્યાં, જીવે કરીછે કર્મ;
 જિજ્ઞાસેતિ કરી, નીતુપ્રતે, લહીછે તેહના મર્મ. ૮
 મિથ્યા અવિરતિયોગથી, પ્રમાદ અને કષાય;
 એહ મૂલહેતિ કરી, 'આઠકર્મ' બંધાય. ૯
 તેહભણી તે ટાળવા, યતન કરેં ભવિજીવ;
 સમકિત, વિરતિ, શુભયોગસુ, હોઈ કષાય અતીવ. ૧૦
 'કર્મજંજીર જડયો હુંતેં, ચરણયોગ બંધાય;
 તિણું શિવમ(ગ)તિ ન લહિ સકે, જ્ઞાનક્રિયાસમુદાય. ૧૧

(અષ્ટકર્મસ્વરૂપ અને વ્યાખ્યા.)

હાલ. મુણ્ણ બહેની પીઉડા પરદેશી, એ દેશી. ૧૪ મી.

હવે શ્રુતશીલ મુનીસર બાપે, ભવિજનનેં હિતકાંમેરે,
 આઠ કર્મેં છે સકલ જીવને, સમય સમય પરિણામેરે. હવે ૧
 ૧. જ્ઞાનાવરણ નેં ૨. દશણાવરણ, રૂપેદનીય ધ્રુમોહ નેં ૫. આહિરે,
 દનાંમ ઉગોત્ર દઅતરાય એ આઠે, જગતને કરે છે માહુરે. હ ૨
 ૧. સુમતિરશ્રુતરૂપવિષમનપર્યવ, ૫. કેવલજ્ઞાનને રૂપેરે,
 પાંચપ્રકારે જ્ઞાનાવરણી, સકલ સમયે જીવ બાંધેરે. હ ૩
 ૧. ચક્ષુ-રચચક્ષુ-રૂપવિષ ને ધ્રુવલ, દર્શનનાં આવરણારે;
 નિદ્રાપચક નવવિધ એ જાણે, એ બીય કર્મે અનુસરણારે. હ ૪

૧ અગ્રામ રત્નામ વેદનીય, દુનિયા મોહનિયકર્મ અગ્રીયારે.
 ૨ વસ્તુ રીત મેં ચરણમોહની, જ્યેષ્ઠીય દુનગીયારે ૬૦ ૧
 ૩ આયુ અગ્ર ગતિમેદે લલિયે, નામ એકગ્રામિદે બેદેરે;
 ૪ મોત દુનિય, ચક્રીય ક્રિયે, અંતરમ પલ બેદેરે. ૬૦ ૨
 ૫ રત્ન, રથાલ, રૂપિય, ઇમેમોપમોમો, ૧૨ વાલ છલે ધાવેરે;
 ૬ તે અંતરમ ક્રિયે ધલે પરિ એકમે અગ્રવન યાવેરે. ૬૦ ૩
 ૭ રાત્રી રત્ન રત્નમોપમોમો, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે;
 ૮ તત્ત અગ્રામના અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે;
 ૯ ૬૬ તિમ્બીન પદ્મ મુગ્રામ, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે;
 ૧૦ જ્ઞાનાવરણકર્મને ગાંધે, મુક-કિપદે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૪
 ૧૧ અગ્રામના ચાપકે અગ્રા, ૧૨ જ્ઞાતામના લાવેરે.
 ૧૨ નિર્ગમીની ચણીકો, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૫
 ૧૩ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૬
 ૧૪ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૭
 ૧૫ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૮
 ૧૬ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૯
 ૧૭ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૦
 ૧૮ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૧
 ૧૯ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૨
 ૨૦ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૩
 ૨૧ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૪
 ૨૨ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૫
 ૨૩ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૬
 ૨૪ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૭
 ૨૫ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૮
 ૨૬ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૧૯
 ૨૭ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૨૦
 ૨૮ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૨૧
 ૨૯ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૨૨
 ૩૦ અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે, અગ્રાદિતે અગ્રમલોરે. ૬૦ ૨૩

૧-નરક, ૨-જ્ઞાન, ૩-જ્ઞાન, ૪-જ્ઞાન, ૫-જ્ઞાન, ૬-જ્ઞાન, ૭-જ્ઞાન, ૮-જ્ઞાન, ૯-જ્ઞાન, ૧૦-જ્ઞાન, ૧૧-જ્ઞાન, ૧૨-જ્ઞાન, ૧૩-જ્ઞાન, ૧૪-જ્ઞાન, ૧૫-જ્ઞાન, ૧૬-જ્ઞાન, ૧૭-જ્ઞાન, ૧૮-જ્ઞાન, ૧૯-જ્ઞાન, ૨૦-જ્ઞાન, ૨૧-જ્ઞાન, ૨૨-જ્ઞાન, ૨૩-જ્ઞાન.

માયી, શઠ, વૃત્તીશલ્ય રાખઈ, કુરવચન હિત થોકુરે,
 અવધિ પ્રરૂપેં ઓધપ્રવાહે, દોકરાગમાં મનકુરે. હ૦ ૧૭
 તે તિર્યચગતિ-આયુ [૨] બાંધેઈ અલ્પ કપાય દાનભાવીરે;
 શીલાદિક મધ્યમગુણરંગી, મનુષ્યે-આયુ [૩] નો ભાવીરે. હ૦ ૧૮
 અકામનિર્જરા, સરાગસુપ્રતિ, અવિરતિ, સમ્યગ્દષ્ટિરે;
 બાલ તપસ્વી લભઈ શીલી, દેવાયુબંધની [૪] શ્રુષ્ટિરે. હ૦ ૧૯
 સરલ, અગારવી, જીવદયા, પરકૃતપુણ્યભાણુ નેં અદોહીરે;
 શુભનામકર્મને તે બાંધે, વિપરિતેં અશુભબંધન હોઈરે. હ૦ ૨૦
 ગુરૂ નિરહંકારી ગુરૂજન ભગતાનો, પઠન પાઠન આસંગીરે;
 ગુણરાગીપર ઉપકૃતિ કરવા, શુરો કૃતલિંગીરે. હ૦ ૨૧
 ઉચ્ચગોત્ર ધર્માદિક ગુણથી, તેહથી વિપરીત નીચગોત્રીરે;
 જ્ઞાનાવરણ દર્શન આવરણની, વેદનીય અંતરાયારે. હ૦ ૨૨

× × × × × ×

ત્રીસ કોડા કોડિ સાગર એહની, ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધાઈરે. ૨૩
 જિનપૂજાદિકનો અંતરાયી, હિંસાદિકનો રાગીરે;
 માર્ગે અરૂચિ; ઉન્માર્ગનો રૂચિઓ, કુસીલ, સુસંતીલાગીરે. હ૦ ૨૪
 ધર્મ અધર્મે કામાદિક વર્ગે, જે જેહનો અંતરાયેરે;
 દાન શીલ તેમ ભાવાદિકના, વિધનકરણનો સહાધરે. હ૦ ૨૫
 જે જેહવેં પરિણામેં વરતે, તે તેહવી સ્થિત બાંધેરે;
 જઘન્ય મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટી, કર્ણાદિકથી સાધેરે. હ૦ ૨૬
 સિત્તરિ કોડાકોડિસાગર મોહીની, નાંમગોત્રની કહીયેરે,
 વીસ કોડા કોડિ સાગર તે, ત્રીસ સાગર આયુ સ્થિત લહિઈરે. હ૦ ૨૭
 જઘન્ય સ્થિતિબાર મુદ્દર્ત બોલી, વેદનીય નિર્મલેરે,
 આઠ આઠ નામગોત્રની, જાણો શેષની અંતર્મુદ્દર્તરે. હ૦ ૨૮
 સમયાધિક જે વધતી જગન્યથી, યાવત હોઈ ઉત્કૃષ્ટીરે;
 તે સવિ મધ્યમ સ્થિતિ જાણી, જે એહ વીતરાગે દીઠીરે. હ૦ ૨૯

મિથ્યાત અવિરતિ યોગ કપાયા, અધ્યવસાય વિશેષારે;
 મન્દ મન્દતર મન્દતમાદિ, તિવ્ર તિવ્રતર સેખારે. ૬૦ ૩૦
 તેહ ચિર સ્થાનિક હોઈ બહુલા, હ્ય અનાદિ ઈમ આહિરે;
 કાલ અનંતગમે પુદ્ગલના, પરાવર્ત પ્રવાહિરે. ૬૦ ૩૧
 હવિ, આયુ વિના સગ કર્મની પયડી, વીસત ત્રીસ પરિણામેરે.
 સાગર કેરી કોડી લહિષ, બધ અનાદિ પ્રમાણેરે. ૬૦ ૩૨
 સહજ થકી કોઈ શુભપરિણામે, અકામ નિર્ભયયોગરે;
 યથાપ્રવૃત્તિકરણુ તસ કહીયે, હેતુ મન્દરસરગેરે. ૬૦ ૩૩
 સાત કર્મની એક એક કોડિ, સ્થિતિ અવશેષને રાખેરે;
 એં શત ત્રેવિસ કોડિ ખપાવે, શુભ પરિણુતિરસ મંદ દાખેરે. ૬૦ ૩૪
 એહવું તો બહુ હવે કાધું, પણ સમકિત નવિ લીધુરે;
 કોઈક લબ્ય લહેં ને સમકિત, તો તસ કારિજ સીધુરે. ૬૦ ૩૫
 એક કોડિની સ્થિતિ રહી શેખા, તે પણ અસંખ્ય લાગ હણીરે;
 તેહ અપૂર્વ કરણું કરી શામેં, એહ લબ્યતણી છે કરણીરે. ૬૦ ૩૬
 તિવ્ર શુભાતમલાવ ન કહીયે, અપૂર્વ કરણી કુદારે;
 રાગદ્વેષધનઅગ્રિ કપાટને, ભેદે અનાદિ શિતધારેરે. ૬૦ ૩૭
 તે ભેદીની અનિવૃત્ત કરણું, આવિં શુભતર લાવિરે,
 પરમ હર્ષ અંતર્મુહર્ત માને, સમકિતવિણુ પાછો નાવિરે. ૬૦ ૩૮
 તે અનિવૃત્તકરણુ પછી તે, અંતરકરણે આવીરે,
 પ્રથમ સમય ને તેહવો હોષ, તે હપશમ સન્મ કહાવેરે. ૬૦ ૩૯
 હવે અનંતાનુબધી વ્યાર ને મોહની, ત્રિક પ્રકૃતિ સાતેરે;
 પ્રકૃતિ, પ્રદેશ, વિપાક, વેદન નહી, અંતર્મુહર્ત સ્થિતિ માત્રેરે. ૬૦ ૪૦
 તિહાં અપૂર્વ-આનંદ લહેં ઇમ, વચન અગોચર ને હોરે;
 સિદ્ધ સરૂપની વાનગી જાણ્યો, શુદ્ધ શ્રદ્ધાનનો નેહોરે. ૬૦ ૪૧
 શુદ્ધ થઈ તસ ચેતના કહીઈ, અનુક્રમેં લાભ બહુ પામીરે;
 દેશ-સર્વવિરતિતણે તે, શિવવનિતા તસ કામિરે. ૬૦ ૪૨

તે સમકિત બે બેદેં જાણો, મૂલ અને ઉપશમશ્રેણિરે;
 ઇગ દુગ ત્રિક પૂજાદિક કરતો, ક્ષયોપશમ કરી કરણેરે. ૬૦ ૪૩
 મોહસપ્તકક્ષયે ક્ષાયિક જાણો, જેહ આપ્યું નવિ જાવેરે,
 ઇત્યાદિક બહુ ભેદ છે તેહના, જ્ઞાનવિમલંથી પાવેરે. ૬૦ ૪૪

કુંહા.

તે સમકિતથી ધર્મની-રૂચિ દિન દિન લહેં વૃદ્ધિ;
 જિમ મલક્ષર નાશથી, બોજન-રૂચિની સિદ્ધિ ૧
 તે માટે જસ હૃદયમાં, દીપેં સમકિતરતન;
 ધન્ય ધન્યતમ તે નરા, કરો તેહનાં યતન. ૨
 તેહિજ નર 'સાત્વિક' કહો, પુરુષાથી તે કહાય;
 દાનાદિક સવિ પુન્યનાં, કરણી સફલી થાય. ૩
 જ્ઞાનક્રિયાફલ તસ દીધેં, નિરાવરણુ નિજ ધર્મે;
 શ્રુત ચરણાત્મક તેહનો, ભાજેં કર્મના મર્મ ૪
 ઇત્યાદિક ગુરુદેસના, ગુરુમુખથી સવિશોક;
 હૃદ્યાં, નિઃસુણી ઉમલા, જીમ પ્રહસમયે કોક. ૫
 સમકિતબહુ જીવેં લલાં, દેશવિરતિનો ભાવ,
 કેમકે સર્વવિરતિ લલા, ભવજલ તરવા નાવ. ૬
 જે નીરિહ, કરણપરા, જસ આદેય વચન;
 તેહના સવિ હિમમ રૂક્ષે, ધર્મકથાના યતન. ૭
 ધર્મકથાધર્મ સાંભલી, પરષદ્ પ્હોંતો ગેહ;
 એહવામાં અવસર લલી, ધનમિત્ર સેઠ જેહ. ૮
 કહે ભગવન ! મુજ આસ દિવ્યો, મુજ પૂત્રીનું કર્મ;
 દુર્ગંધા કિણુ પરિ થઈ, દાખો તેહનો મર્મ. ૯
 ચહિનાંણી ગુરુજી કહે, પૂરણુ પ્રવચન પાક;
 નિજ નિજ કર્મને આગલિં, સધલા જીવ વરાક. ૧૦

જેહથી કર્મ ફરિ ગયા, તથા લિયા તસ નાક;
બાંધતાં જાણે નહીં, પણ વિરયા તાસ વિપાક. ૧૧
કીધાં કર્મ ન છુટીધં; જેહનો વિસમો બંધ;
તસ ફલ અમૃત ન નીપજે, એ એ મોટો ફન્દ. ૧૨
કીધાં કર્મ ન છુટીધં, જેહનો વિસમો બંધ;
બ્રહ્મકૃત નરવર લયો, સોલ વરસ લગે અન્ધ. ૧૩

હાલ. વાહી કુલી અતિ ઘણી મન ભમરાયે એ દુશી. ૧૫ મી.

ભવનાટિકમાં જોયતાં ચિત્ત ચેતોરે ।
એક જીવ બહુ ભાવ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।
એકેન્દ્રિ થાવરપણે, ચિત્ત ચેતોરે ।
તે અનાદિ વિભાવ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે । આંકણી. ૧
અવ્યવહારની રાશમાં, ચિત્ત ચેતોરે ।
કેતા એક છે જીવ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।
ત્રણ પરણાંમને પામીયાં, ચિત્ત ચેતોરે ।
રહિં તાં લઈરે સદૈવ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।
તેહ રાશિ ગુંજીમાંનથી, ચિત્ત ચેતોરે ।
સૂત્રમાંહી પણ એરીત; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।
તથા ભવ્યની જોવ્યતા, ચિત્ત ચેતોરે ।
તે જિનવચનપ્રતીત. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।
જે વ્યવહારિ રાશિ ચક્રમાં, ચિત્ત ચેતોરે ।
તે ફરિ તેહમાં જાય; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।
કહેવાઈ વ્યવહારીયા, ચિત્ત ચેતોરે ।
પ્રવચનિં એમ કહાય. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે ।

દેવ નારક તિરિ નરપણ્ડ, ચિત્ત ચેતોરે !	
વિવિધ જાતિ પર્યાય, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
ધની નિર્દન સોભાગીઈ, ચિત્ત ચેતોરે !	
દોભાગી દુઃખદાય. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૫
રૂપ, કુરૂપ, ચૂરખ, કવિ, ચિત્ત ચેતોરે !	
ખાલણુ, ક્ષત્રી, ઇન્દ્ર; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
સ્ત્રી, નારી, નપુંસક, નર, વધી, ચિત્ત ચેતોરે !	
ત્રિવિધ જાતિ લહેં મુદ્ર. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૬
અંત્યજ, દુમક, ખલ, સજન ને, ચિત્ત ચેતોરે !	
એક જીવ બહુ ભેષ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
કર્મવસે નિતુ નટપરિં, ચિત્ત ચેતોરે !	
રાગી અથવા દ્વેષ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૭
નિયમ કાઈ એહવો, ચિત્ત ચેતોરે !	
જે કાઠ ન લલો ભાવ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
નટપરિ કીધા નવનવા, ચિત્ત ચેતોરે !	
બહુ વિધ કર્મ બનાવ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૮
તે ભણી એહનો સાંભલો, ચિત્ત ચેતોરે !	
પૂરવલવૃત્તાંત, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
આ જ બુદ્ધીપના ભરતમાં ચિત્ત ચેતોરે !	
મધ્યખંડ અતિક્રમ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૯
ગિરિપુર નામે નયર છે, ચિત્ત ચેતોરે !	
ધન ધાન્યે અભિરામ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
અલકા પીણુ ^૧ અલકા ^૨ પમી ચિત્ત ચેતોરે !	
જસ આગલિ ન લહિં કામ, ચતુરચિત્ત ચેતોરે !	૧૦

તે પીણુ જઈ ઉચી રહી, ચિત્ત ચેતોરે !
 મ્યું બહુ કીજે વખાણુ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 ન્યાયમુ ભકતો ધણું, ચિત્ત ચેતોરે ! ૧૧
 સજ્જન સાધુગુણુ જાણુ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 જનપદ મુદ્ મુદિતો અછે, ચિત્ત ચેતોરે !
 નાગર નવનવ રંગ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 પૃથિવિપાલ નામે અછે, ચિત્ત ચેતોરે ! ૧૨
 આણુ જસ અભંગ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 તાતો રવિપરે પરકળજે, ૧ ચિત્ત ચેતોરે !
 ધર્મરાજે મોલાગ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 રાતો અતિ મંગલપરે, ચિત્ત ચેતોરે ! ૧૩
 છુધ્જનનાં બહુ લાગ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 ગુરુજનને એવે સદા, ચિત્ત ચેતોરે !
 શુક વીર્ય સદાચાર; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 શનૈચર પાપ પ્રવૃત્તિમાં, ચિત્ત ચેતોરે ! ૧૪
 મહુસમો રિપુદાર. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 સૌમ્ય સદા છિઈ ઢોકને, ચિત્ત ચેતોરે !
 કેતુધ્વજ નિજ વંશ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 નવગ્રહરૂપી નૃપતિ છે, ચિત્ત ચેતોરે ! ૧૫
 અતુગ્રહ કરે પ્રશંસ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 સિદ્ધમતિ બહુ ગુણવતી, ચિત્ત ચેતોરે !
 રાણી જાણી નામ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 સિદ્ધમતિ છે તેહને, ચિત્ત ચેતોરે ! ૧૬
 પટરાણી બહુ માન. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 વાહલી નૃપને અતિ ધણું, ચિત્ત ચેતોરે !
 જીવ એકે, દોષ દેહ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !

પ્રાણુનાથ ચિત્ત અનુસરી, ચિત્ત ચેતોરે !	
મીન નીર પરેં તેહ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૧૭
પંચવિધયમુખ વિલસતાં, ચિત્ત ચેતોરે !	
જાતો ન જાણે કાલ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
યદ્યપિ બહુ રાણી અછે, ચિત્ત ચેતોરે !	
પીણુ એહસું રાગ વિશાલ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૧૮
એક દિન કીડાકારણે, ચિત્ત ચેતોરે !	
ગયા ઉદ્ધાનમોઝાર; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
બહુ પરિવારે પરવર્ષા, ચિત્ત ચેતોરે !	
૧૬૬સચિ ૨અનુકાર, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૧૯
પંચવરણુ ચર કુસુમના, ચિત્ત ચેતોરે !	
વારે બનાયા વેસ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
કુસુમાવરણૈ શોભીઈ, ચિત્ત ચેતોરે !	
જિભ નંદનવનમાં ૩સુરેસ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૨૦
બત્રીસ ૪બહુ નાટક પડે, ચિત્ત ચેતોરે !	
વાળે મંગલ વર; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
મેઘપરે માલલ નદે ૫, ચિત્ત ચેતોરે !	
દાન દીઈ ભરપૂર, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૨૧
પાઠકવાસ ગરાસકા, ચિત્ત ચેતોરે !	
બ દિજનના ઘાટ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
થોકે થોકે રમતા અછે, ચિત્ત ચેતોરે !	
સુભગ સુધટ જસ ઘાટ ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૨૨
લોક લખ્યાગમે મિલ્યા, ચિત્ત ચેતોરે !	
આપ આપણા કરી મેલ, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	

૧-ઈન્દ્રાણી. ૨-અનુકાર, સરખા. ૩-સુર-ઈશ.

૪-બત્રીસ પ્રકારના. ૫-નદ-અવાજ થવો.

૧ છર્ષ ઋતુની શેલા લિહી, ચિત્ત ચેતોરે ! ૨૩
 ધરવિરચી કરી ડુલિ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 એહવા માહે આવતો, ચિત્ત ચેતોરે !
 દીઠો મુનિવર એક; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 રખતો ષટ્તો ષવિચરતો, ચિત્ત ચેતોરે ! ૨૪
 વાઝ વિનય વિવેક. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 મતુ । મૂરતિ એ ધર્મ છર્ષ, ચિત્ત ચેતોરે !
 સંયમમંદિર ધીર; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 કરણાવંત કૃપાલ છે, ચિત્ત ચેતોરે ! ૨૫
 ખીરજલધી ગંભીર. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 અવતરીઓ અવનીતલે, ચિત્ત ચેતોરે !
 જાણે સ્મરિજિભિં; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 અપ્રતિબદ્ધ વાયુપરિં, ચિત્ત ચેતોરે ! ૨૬
 ગગનપરિં નિરાલંબ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 માસખમજુને પારણે, ચિત્ત ચેતોરે !
 નયરમાંહિ આવંત; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 મયલપરિ મુનિ મલપતો, ચિત્ત ચેતોરે ! ૨૭
 હમસારનામે મહંત. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 રાયતણી દષ્ટિ પડિં, ચિત્ત ચેતોરે !
 લાગો રંગ-અલંગ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 પાઉધારિ છે સહિરમાં, ચિત્ત ચેતોરે ! ૨૮
 જાણે ચાલતી ગંગ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !
 એ મુનિ જિહાં પાકે ધારસ્થૈ, ચિત્ત ચેતોરે !
 ધન ધન તસ ગેહ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !

૧-વસન્ત, ગ્રીષ્મ, વર્ષા, શરદ, હેમન્ત, અને શિશિર.
 ૨-કાળજીવૃક્ષ. ૩-દાંત-મહંતશીલ. ૪-વિહરતો, ચાલતો.

ધન ધન જે 'પડિલાભસ્થે', ચિત્ત ચેતોરે !	
આણી અધિક સનેહ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૨૯
એહ ગુણુકર સાધુજી, ચિત્ત ચેતોરે !	
પુત્ર પાત્ર શુચિગાત્ર; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
દર્શનથી પાતિક ટલે', ચિત્ત ચેતોરે !	
દુરિત ઉપદ્રવ માત્ર. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૩૦
અંતરંગ-અરિને જિતવા, ચિત્ત ચેતોરે !	
ઉઠ્યો એ મહામધ્ધ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
પરિસહ ફેજથી નવિ ખીલે, ચિત્ત ચેતોરે !	
મોજી એહ અઠિશ્વ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૩૧

યતઃ—

“સાધુનાં દર્શનં પુણ્યં, તીર્થભૂતા હિ સાધવઃ

“તીર્થં ફલતિ કાલેન, સદ્યઃ સાધુસમાગમઃ” ॥૧॥

[અનુષ્ટુપ]

એ સંસાર અસારમાં, ચિત્ત ચેતોરે !	
તેહમાં કામવિનોદ; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
ઉકરડામાં નિધિ મિલે', ચિત્ત ચેતોરે !	
નિમ મનિ ધરતો પ્રમોદ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૩૨
રાણીને લાખે ઇસ્થિ', ચિત્ત ચેતોરે !	
દીજે' સાધુને દાન; ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	
એ મુનિ મોટા પાત્રને', ચિત્ત ચેતોરે !	
જનમ કરિજે સુપ્રમાણ. ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	૩૩
સાધુ સુક્ષેત્રે વાવીઉ', ચિત્ત ચેતોરે !	
તેહનાં પુણ્યનો પાર, ચતુર ચિત્ત ચેતોરે !	

વચન કહી સંકીર્ણ નહિ, ચિત્ત એતોરે ।
તરીયેં એ સંસાર ચતુર ચિત્ત એતોરે ।

૩૪

યતઃ—

“સત્તમપત્તં સાદુ, મહામપત્તં ચ સાવયા મણિયા;^૧
અવિરય સ સમ્મદીટ્ટી, જહમ્મપત્તં મુણેયવ્વં. ॥૧॥

તથા—

(આર્યાદ્રવિત.)

અવિરતિસહસ્રેષુ, વરમેકો અણુવ્રતી;
અણુવ્રતિસહસ્રેષુ, વરમેકો મહાવ્રતી. ॥૨॥

મહાવ્રતિસહસ્રેષુ, વરમેકો હિ તાત્ત્વિક;
તાત્ત્વિકેન સમં પાત્તં, ન મૂતં ન અવિષ્યતિ.^૨ ॥૩॥

ન્યાયાગત ધન જેહમાં, ચિત્ત એતોરે !

કદ્ધનીજ વેલી હોય; ચતુર ચિત્ત એતોરે !

શ્રદ્ધાશુદ્ધ આદર ધણે, ચિત્ત એતોરે !

તે મુનિ દાનનેં જોય. ચતુર ચિત્ત એતોરે !

૩૫

તેહવૂ દાન જેહનેં હુવે, ચિત્ત એતોરે !

ધન ધન અવિતતાસ; ચતુર ચિત્ત એતોરે !

તેહણું ધન સિવહેતુ છે, ચિત્ત એતોરે !

પુહચૈં વચ્છિત આસ. ચતુર ચિત્ત એતોરે !

૩૬

૧-આ વ્રત માગધીલાપાતું છે. તેનો ભાવાર્થ આ મુજબ છે.

‘કત્તમપાત્ર છે સાધુ, મહમપાત્ર આવકો અણિયા;

અવિરતિ સમ્યક્ દ્રષ્ટિ, જધન્યપાત્ર તેને અણિયા.’

૨ ભાવાર્થ—‘હજારો અવિરતિમાં, મહા એક અણુવ્રતી;

અણુવ્રતી હજારોમાં, કત્તમ છે મહાવ્રતી.

મહાવ્રતી હજારોમાં, એક તેહીજ તાત્ત્વિક;

તાત્ત્વિકસમા પાત્રે, હુહંસો જગતી તુહે.’

યતઃ—

અનુષ્ટુપઃ.

“આનન્દાશ્રુણિ ૧ રોમાચ ૨, બહુમાન ૩ પ્રિય વચઃ ૪

“કિચ્ચિદતુમોદનપાત્ર ૫, દાનદૂષણપશ્ચકમ્ ॥૧॥

“અનાદરો ૧ વિલબ્ધ ૨, પરાઙ્મુલો ૩ વિપ્રિયવચ ૪;

“પશ્ચાત્તાપ ૫ સતાપશ્ચ, દાનદૂષણપશ્ચકમ્. ॥૨॥

ને એ સાધને આપીઈ, ચિત્ત એતોરે !

તેહનો લાભ અનન્ત; ચતુર ચિત્ત એતોરે !

જ્ઞાનવિમલ ગુરુભક્તિ ને, ચિત્ત એતોરે !

તેહિજ નજી સન્ત. ચતુર ચિત્ત એતોરે ! ૩૭

કુહા.

ધમ મનમાંહિ ચિતવિ, ભૂપતિ ભાષે એમ,

સિદ્ધમતિ રાણિ પ્રતે દેખાડી બહુ પ્રેમ. ૧

એ મુનિને ને દીજ્યે, દાન દેઈ બહુમાન;

તો જનમારો આપણો, સફલ હોઈ ૧નિધા(દા)ન. ૨

રતે ભણિ ધહાથી વલી, જઈ આપણે ગેહ;

દાનયોગ ને મેલવો, તો હોઈ પૂન્ય અછેહ. ૩

તુહ મારે પ્રાણુપ્રીયા, અત.પુર સીણુગાર;

પુન્યકાર્ય મિલીને કરે, તેહના સફલ અવતાર. ૪

ધમ નિસુણી પ્રીતમતણા વચણાં, નયણે નેહ,

૧-મૂવ પ્રતિમાં, “અનિધન” યાક છે.

૨-તો માટે. આ પુસ્તકમાં “માટે”ને બદલે “ભણી” શબ્દ ધણે રચણે વાપરવામાં આવેલ છે.

દેખાડી, નિજ ગેહ લાણી, ચાલી તે નિસંદેહ. ૫
 પતિવચણને પાણતી, બાહિર તો મુખસન;
 પણ અંતરમાંહિં જલે, 'સૂર્યકાંતિ' ૧નિમ રતન'. ૬
 ક્રીડારસ લાગાલણી, માંહિં છડી ઝાલ;
 અમલાઈ મનમાં ધણું, નિમ 'પદ્મી વિકરાલ'. ૭
 ચિને એ મુનિ પાપીઆ, કહાં આવ્યો ધણિવાર;
 ક્રીડારસ લાગો ધણું, પતિ સમને ન વિગાર ૮
 સું કીને પરવશિ પડ્યા, બે પતિવચણ ન થાઈ;
 તો ન રહે પતિવ્રતાપણું, સહુમાં હાંસી થાઈ. ૯
 પરધરલંબણુ લીખના, ચાલતો એ ચંડ. ૧૦
 દેખાડી જનને દગે, ચાલતો એ ચંડ. ૧૦
 મુનિઉપરી વર દ્રેપ કરી, તેડી મુનિને તામ;
 પડિલાભે બાહિર મને, પણ અંતર મન[છે] રવામ. ૧૧
 જે કોઈ ખાવે નહીં, અરસ વિરસ દુર્ગન્ધ; ૧૨
 અસનાદિક આપે વહી, ધરી દ્રેપ-અનુબંધ. ૧૨
 ઇકદુકે પુંબ જે સંસકર્યું, તે આપે અકુલીલુ; ૧૩
 મુનિ, નિર્દૂષણુ જાણિને, લીધે તે મનમાં દીલુ. ૧૩
 જે જે સંબંધે મિદ્યું, નિર્દૂષણુ આહાર; ૧૪
 સાધુ તે પેમુધાસણુસમો, સંયમહિત આધાર. ૧૪
 દન્ત્રિય પુષ્ટાઈતણું. ભોજનનું નહિ હેત;

૧-સૂર્યનંત નામનો એક ભવનો મણિ થાય છે, તે દેખાવડો હોય છે;
 પણ સ્વભાવે આગસમાન હોય છે એને સાધરણુ-સાદા અર્થનાં આગાચો
 મણિ, અથવા કાચ પણ કહે છે.
 ૨-ડાણું; ઉત્કૃષ્ટ; મહા. ૩-ભોજનાદિ. ૪-કડવુ વૃમ્મકુંઠ; કે જે ખાવાથી
 મ દુઃખ થાય છે. કડવી દુધી. ૫-સુધ. + અસણુ.

જાનાદિકને કારણે, સંયમ જીવિત ક્ષેત. ૧૫
અતિ અમૃતસરિખા દિધિ, ૧શુદ્ધપાન-અહાર;
તે સુરસુખ શિવને લહે, ફલ પામે ૨શ્રીકાર. ૧૬
જે અણુગમતાં સુગમણાં ખેદ ધરી છે અહાર;
છતી શક્તિ અનાદરે, ૩શ્વેં ચહિ ગતિ સંસાર. ૧૭

પ્રવચને યદુક્તમ્—

“મયવં? મુક્ત કસ્તિ, ન જિજ્ઞહ ગોયમા જે જીવા;
અસુદ્ધ અચ્ચત્ત દુગ્ધગિજ્ઞ, અસળપાળલાહમ સાહમ તહા.
રુવાળં સમણાળં, નિર્ગઠાળ અસદ્દહણાપ;
અણાયરેળ મોયળ દેહ, અણાસિચ્છદલાવેહ વિદલં.
તે સમણુ જાણહ વાસાહ—જ્ઞહમણુણદિજ્ઞમાણ;
પશ્વલસમા વજ્જહ, સોપરજન્મે અચ્ચત્ત દુર્લસમુવજ્જહ.
તસ્સ મુત્તં ન જિજ્ઞહ, ડયરપિઠિ સૂલાહ્યારોગાય,
કા વહવેં સમુપ્પજતિ, દીહવદ્ધ ચાડરત સંસારકનાર.
અણુપરિયદ્ધ જહા નાગસિરી,”

[શ્લોક ઉપદેશકલ્પદ્રુમે.]

સુદર શ્રદ્ધા આદરે, શુદ્ધમાન અહાર,
પડિલાભે અણુગારને, તે સમકિત આચાર. ૪ ૧૮

હાલ. ચોગીસર ચેલા, એ દેશી. ૧૬ મી.

હવિ' રાજા મન ચિંતવેરે લાલ,

પડિલાભસ્યે' મુનિરાજરે, રાજેસર ચિંતઈ,

૧-પાણી, કાંઈ વિગેરે વેચ પદાર્થ ૨-કત્તમ. ૩-અનીઅઅએ, ખેદ ધરીને, અને શક્તિને ગોપાવીને જે સુપાત્રને અથોઅ આહારાદિ આપે તે ચાર ગતિમાં ૩શ્વે-રોહિણી કહે પણ પાંચમી ગતિ જે મુક્તિ તે પ્રાપ્ત કરી શકે નહીં; એવો ભાવ છે.

૪-દ્વિતીય પાઠે “તેહને અહ્ય સંસાર.”

ધન વેલા મુજ આજની હોલાલ.
 ઇમ અતુભેદિ દાનતેરે લાલ,
 સિદ્ધા વંછિત કાજરે, રાજેસર ચિંતઈ;
 બાગવિનોદે રહો હુતો હોલાલ.
 રાણીઈ મુનિ પડિલાલીઆરે લાલ,
 મનમાં આણી રીસરે, રાજેસર ચિંતઈ;

ક્રીડાલાંગ થયા લાણી હોલાલ,
 આપ્યું અનિષ્ટ અમુહામણ્યુરે લાલ;
 કુકુલિ પુંચ અસેસરે, રાજેસર ચિંતઈ;
 દેખો ! દોભાગલિષ્ટ ક્યું હોલાલ.
 ગંધરસાદિકં જાણીઓ હોલાલ,
 તેહ અનર્થ આહારે મુનિવર ઇમ ચિતે;

જે નિરવલ ઠામે પરઠવું હોલાલ,
 તો સંયમ જીવિત વધેરે લાલ;
 જિજ્ઞાસુ રહે સારે મુનિવર ઇમ ચિતે,
 ઇમ જાણીને આહર્યું હોલાલ.
 અતુકમે થઈ તસ વેદનારે લાલ,
 તે આહારપ્રભાવરે મુનિવર ઇમ ચિતે;

અતિ અવસ્થા જાણીને હોલાલ,
 કરી અણસણ આરાધનારે લાલ,
 ધરતાં મનમાં સમાધિરે મુનિવર ઇમ ચિતે,
 શત્રુ મિત્ર સરિખા ગણે હોલાલ.
 કાલ કરીને ઉપનોરે લાલ,

૫-નિરવલ-અચિત. સાધુએ વિચાર્યું કે “આને કોઈ ધ્યેય સ્થાને પરઠવી-
 મૂકી દઈ, તોપણ અન્ન જીવે તેને ખાઈને મરણ પામે.” એ કાચથી સાધુએ
 પોતેજ આહર્યું-ખાધું; એવો ભાવાર્થ છે.

તે અનુત્તર દેવલોકરે મુનિવર ધમિ ચિંતે;
 સંયમ જીવિત સાધિઉ હોલાલ,
 ક્રીડા કરી ધરિ આવીયોરે લાલ,
 પૃથવીપાલક ભૂપાલરે રાજેસર ચિંતઇ,
 પૂછે મુનિ પ્રતિલાલિઓ હોલાલ. ૬
 સા કહે તુલ્ય વચને કરીરે લાલ,
 આવી ગેહ મુણિદનેરે ! પ્રાણેસર નિમુણો;
 ક્રીડારસ પણિ નવિ ગણ્યો હોલાલ,
 પ્રતિવતાને પતિતણુરે લાલ;
 વચન તે અમૃતસમાનરે ! પ્રાણેસર માહરા,
 અસનાદિક ધરી ભાવરયુ હોલાલ. ૭
 નૃપતિ સુણી મન હરખીઓરે લાલ,
 અનુમોદિ તે વારિરે ! રાજેસર રૂડા,
 કપટ ન જણે તેહનું હોલાલ.
 ધમ કરતાં રજનીસમેરે લાલ,
 ગોત્રદેવી તિહાં આયરે રાજેસર રૂડા;
 એ અપરાધિની આકરી હોલાલ. ૮
 એહની સી ! અનુમોદનારે લાલ,
 કપટપેટી એ નારરે ! રાજેસર રૂડા;
 ધાત દર્યો ધણે સાધુનો હોલાલ,
 તે ભણી એ કુકુવી લીબડીરે લાલ;
 જલની ગાડિર જાણિરે રાજેસર રૂડા,
 નામ ન લીજે એહનું હોલાલ ૯
 ગાંમ માંહે પિણુ વિસ્તર્યેરે લાલ,
 એહનો દુષ્ટ અપવાદરે રાજેસર રૂડા;

રીસેં ધડહડતોથકા હોલાલ,
 છાનુ પાપ રહેં નહિરે લાલ;
 કે વ્યસન આઢપાઢરે રાજેસર રૂડા,
 અહો અહો એ કુલખપણી હોલાલ. ૧૦
 કાઢી દેસથી બાહીરેરે લાલ,
 એ કરણીનાં લાગાં પૂલરે રાજેસર રૂડા;
 એહ અલછિ અભાગિણી હોલાલ,
 પાપણીઘં પાપ કિરયું કર્યુરે લાલ;
 જેહથી સંસાર અનંતરે રાજેસર રૂડા,
 અહો અહો માહરી મૂઢતા હોલાલ. ૧૧

ચતઃ—

“ચેદ્યદ્વવિનાસે રિસીથાપનયણસ્ત ઉદ્ધાહે; -
 “સજયણીચલચ્ચવ્યમગે મુલ્લગીબોહીલામસ્ત.
 “અયુગ્મપુણ્યપાપાનામિહૈવ ફલમીક્ષ્યતે,
 “ત્રિમિવૈષ્ણિમિર્મસૈક્ષિમિઃ પથૈક્ષિમિર્દિનૈઃ” ॥૧॥
 રુકુથીત કાનની કૂતરિરે હોલ,
 કુટી કાઢિજે જેમરે રાજેસર રૂડા;
 ધમ લોકે ધણું હીલની હોલાલ,
 મારંતી બહુ તર્જનારે લાલ;
 દુઃખ પામતી કાંમિદાંમિરે રાજેસર રૂડા,
 પાપ મિલ્યું દિન સાતમે હોલાલ. ૧૨
 કોદિણી થઈ ગલતી તનુએરે લાલ,
 રોગતણે આવાસરે રાજેસર રૂડા;

૧-સાવાર્ય—અતિહાસ પાપ પુણ્યનું ફળ તો ત્રણ વર્ષે, ત્રણ માસે, ત્રણ પક્ષે કે ત્રણ દિવસે મળ્યા વિના રહે નહીં.

૨-કુત્તિત—ખરાબ, ગંદા. કુત્થીત.

રાંકપરે રૂલી દેસમાં હોલાલ,
 ધણિપરે દુ.ખ પામતીરે લાલ;
 પામી મરણ અકાલિરે રાજેસર રૂડા,
 છટૂંઈ નરકી ઉપની હોલાલ. ૧૩
 ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ભોગવિરે લાલ,
 તિહાંથી નિસરી થઇ મચ્છરે રાજેસર રૂડા;
 તિહાંથી સાતગીધ ગહી હોલાલ,
 ઈમ સધલી નરકે ફરીરે લાલ;
 પામી દુઃખના સમ્મરે રાજેસર રૂડા,
 પાપતણા સંચયવસિં હોલાલ. ૧૪
 હવેં તિર્યચગતિ થઇરે લાલ,
 સાપણી પાપણી જાતિરે રાજેસર રૂડા;
 અજગરી નેં વલી જાટડી હોલાલ,
 સીયાલણી ને કુકડીરે લાલ;
 કાગડી મીનકો માંહિરે રાજેસર રૂડા,
 રાસબી શુયરી સીયાણીકા હોલાલ.
 ઈમ જલચર થલચર ખહચરિરે લાલ,
 ઉરપરિ ભુજપરિ માંહિરે રાજેસર રૂડા;
 દાહ શસ્ત્ર નેં દાધ ઝારેં હોલાલ, ૧૫
 પ્રાહેં મરણ એહધીરે લાલ,
 થાવરમાં પિણુ જન્મરે રાજેસર રૂડા;
 ખર કટુક રૂક્ષ ઉશ્નના હોલાલ,
 જિહાં અસુલ ગધરસવર્ણનારે લાલ,
 દાણુ જેહ વિપાકરે રાજેસર રૂડા;
 વનસ્પતિ પણિ અશુભકાં હોલાલ. ૧૬

તીખા કુટુબા અંબિલારે લાલ,
 નિહાં પિણુ બહુ અનત્યરે રાજેસર રૂડા,
 તાપન સેકન લડથના હોલાલ,
 ઈમ બહુ ભેદે કદર્થનારે લાલ,
 પામે અનેક પ્રકારે રાજેસર રૂડા; ૧૭
 પાપ ધતુર ફલ્યો બહુ હોલાલ,
 ઇમ અકામ થકી નિર્જારે લાલ;
 પામી ગવિ અવતારે રાજેસર રૂડા,
 તિહાં પિણુ ભુખ તૃપા ધણી હોલાલ;
 સહતી લહતી કુંખ ધણુરે લાલ, ૧૮
 માર ને મહાપ્રહારે રાજેસર રૂડા;
 કાઠક શુભપરિણામથી હોલાલ,
 ભાગ્યાવસે મુનિવર મિત્યારે લાલ;
 દેખી કુખીણી ગાયરે, રાજેસર રૂડા,
 કંરણુ શરણુ પછૈ થઈ હોલાલ;
 ધર્મ સુણાવ્યો તેહનેરે લાલ, ૧૯
 સંલલાવ્યો 'નવકાર' રાજેસર રૂડા;
 શરણાં આર મુણાવિયાં હોલાલ.
 ગુરૂદર્શન અનુમોદનારે લાલ,
 પુન્યપ્રકૃતિનો બધરે, રાજેસર રૂડા,
 મરણુ લહિ તેહવેં સમે હોલાલ.
 તિહાંથી થઈ તવર નદનીરે લાલ,
 રહિઓ અવશેષ ને કર્મરે, રાજેસર રૂડા;
 તે ઉદ્યેં વધી આવીઉં હોલાલ, ૨૦
 દુર્ગંધ ને હુધ દુર્ભગારે લાલ;

લહિ જન્માધિકારે રાજેસર રૂડા,
 આપે' કર્યા આપ ભોગવે હોલાલ,
 એહવા ગુરૂવયળા સુણી હોલાલ,
 ૧પૂરવલ્યો અવદાતરે, રાજેસર રૂડા,
 તદાચરણુ કર્મનાશથીરે લાલ, ૨૧
 ભતિસ્મરણુ સા લહે હોલાલ;
 દીઠી સઘલી વાતરે, રાજેસર રૂડા,
 લય પામી મનમાં ધણું હો હોલાલ,
 ઝુરે' પશ્ચાતાપથીરે લાલ,
 હા ! હા ! કીધું દુષ્ટરે રાજેસર રૂડા;
 નિરાપરાધે' મુનિ દુહલ્યો હોલાલ. ૨૨
 નીરપ્રવાહે પખાલતી રે લાલ,
 જ્ઞાનવિમલ ગુરૂપાયરે રાજેસર રૂડા,
 કહિં સ્વામી હવે' આસિ દિઓ હોલાલ
 જિણુથી એહ અશુભ ટલે'રે લાલ,
 દાખો તેહ ઉપાયરે રાજેસર રૂડા;
 જિમ હુ થાઉ સોભાગિણી હોલાલ. ૨૩

ફહા.

કૃપાવંત ગુરૂ કહે, કર્મ હોય ૧વિસરાલ;
 તે તપથી સવિ સજપે', દુરિ દુરિત સવિ આલ ૧
 ક્ષમાં કરે શક્તિ છતે', અતર હોષ સુપ્રસન્ન,
 ઇન્દ્રિયસુખ ઇચ્છે' નહી, તે તપિયા ધન ધન. ૨
 તપ કરિને રાખ્યા તિણે', જિણે ન કરી તપઆસ;
 દુષ્પથી જે તપ આદરે, તેહમાં કીસ્યો વિસાસ. ૩

‘અશોક-રોહિણી.

સમકિતવિણુ છે જે તપ, તે સવિ કષ્ટ વિશેષ;
પણિ સમકિતયુતજે તપ અછિં, તેહિજ શિવગતિરેષ. ૪
યદ્વપી કરણી વધ્ય^૧ નથી, એહવી જોકપ્રતીત;
તે પુન્યપ્રકૃતિના બધેથી, એહી વચનની પ્રીત. ૫
આરે ભેદ છે ધર્મના, દાન શીલ તપ ભાવ;
જે દેશન નાણુ ચરણુ મિલે, તે સવિ ભવજલનાવ. ૬
અતિં વહી ભવ્યપુરપતે, મિથ્યા મંદકપાય;
તેહનિં પણિ પરપરે, હોઈ ભવતરણુ-ઉપાય. ૭

અતઃ—

“દાનેન પ્રાપ્યતે મોગઃ, ક્ષત્રિજેન પ્રાપ્યતે શ્વસમ્.
“તપતા ક્ષીયતે કર્મ, માવના મવનાક્ષીની” ॥૧॥
તે લણી દેવાણુપીયે, આદરીઈ તપકર્મ;
પણિ ઋનિરાશંસજે પરિણુમે, તો લહીઈ શિવશર્મ. ૮
તપના ભેદ અનેક છે, દુવિધ ધર્મ મન જાણુ;
બહુ લવ્યજીવે આદર્યા, આતમશક્તિપ્રમાણુ. ૯
તપ તે વજ્રસમાન છે, આતપ છદ્મિને હાથિ;
કર્મશૈલને ભેદિવા, સાચા શિવપુરસાથ. ૧૦
ધીર વીર નર નારીઈ, કીધાં અછે અનેક;
શમ દમ વિનયાદિક ગુણે, મિલીયા ધાઈ વિવેક. ૧૧

(રોહિણી-જીવ-પૃચ્છા.)

કર્મવિપાક મેં માહરા, સાંભલી થઈ લયભાંત;
તેહ લણી મુજ આશ દિઓ, તપના સવિ જ્ઞતાંત. ૧૨.

૧-વાંઝણી. અર્થાત્ કંઈકી કળમે આપવાવાલીજ છે. ૨-કાંડો. જાન,
અને ચારિત્ર. ૩-નિઃ+આસ+સં શંકાવિના

(તપત્રકરણ.)

ઠાલ. ગણુધર દશપૂરવધર મુંદર, એ દેશી. ૧૭ મી.

તપ ભવિયાં ધણિપરે આરાધો,

નિમ શિવસુખને સાધોરે;

નિરાશંસ શુભ ચિત્તને સાધો,

શુભગુણુઠાણે વાધોરે. તપ. આંદુણી. ૧

નામચક્રી એ કેતાએક દાખું,

તપવિધત્રકરણ દેખીરે:

આગમમાં પછિ બહુ અછે,

ગૌતમ ભાવ વિશેખીરે. તપ. ૨

૧ પંચકદયાણુકતપ સવિનિનના,

૨ વીસથાનીકતપ મોટોરે;

૩ ઉપધાનતપ શ્રીમહાનિશિથે,

નવિ માને તે ખોટોરે. તપ. ૩

૪ પદ્મકાયસંયમના તપ હિંઈ,

૫ અષ્ટાપદ સોપાનારે;

મોટકા તપ દશીજિનવર કેરા,

૭ માહીતપ નહી છાનારે. તપ. ૪

૮ અશોકતરૂતપ એનોકારના તપ,

૧૦ સિદ્ધચક્ર ૧૧ દર્શનશુદ્ધિરે;

પદ્મ દોઈ ૧૨ સંવરતણે તપ,

૧૩ શેત્રુંજયતપવૃદ્ધિરે. તપ. ૫

૧૪ પંચતીર્થતપ ૧૫ અહુઃખહુઃખતપ,

૧૬ સર્વાંગભૂપણ નામેરે;

૧૭મુગટ ૧૮વીરવલય ૧૯પુ'ડરીકા,
 ૨૦ તિલકપુ'ડરીકા નામેરે. તપ. ૬
 ૨૧સૌભાગ્ય ૨૨ ચૂનડી ૨૪કંકણવલયા,
 ૨૫શુકલપ્રાપ્તિતપ નામેરે;
 ૨૬ કમલ ૨૭કુંડલ ૨૮અહાર ૨૯નિયમતપ,
 કાલપ્રમાણ અભિરામરે. તપ. ૭
 ૩૦સુ'ખલ ૩૧યતમુહ ૩૨ત્રીપદીનામ,
 ૩૩પ્રવચના ૩૪અક્ષયતા આણેરે;
 ૩૫કૃદાંગકરણ ને' ૩૬મુભગ ૩૭સુસ્વરતા
 ૩૮જ્ઞાનપ્રમાણે જાણેરે. તપ. ૮
 ૩૯પ્રતિમા' આવકની ધુઆરહ,
 ૪૦'રોહિણીતપ' સુખકારીરે;
 ૪૧ધંદ્રિયજયા ૪૨ યોગજય ૪૩ કષાયજય,
 ૪૪ કરણજયતપ ભારીરે તપ. ૯
 ૪૫શ્રેણિ ૪૬પ્રતારા ૪૭ ધન ૪૮ વર્ગ,
 ૪૯અંદ્રાયણ-વર્ગ વર્ગતપ કરીધરે;
 ૫૦ ભદ્રાય ૫૧ મહાભદ્ર ૫૨ સર્વતોભદ્રા,
 પ્રતિમાથી ભવ તરીધરે. તપ. ૧૦
 ૫૩ કર્મસુહણ ૫૪ગુણરયણસંચયર,
 ૫૫વજ ૫૬વજમધ્ય કહીધરે;
 ૫૭ યત્ર ૫૮ યવમધ્ય ૫૯ કનકાવલીનામા,
 ૬૦રતનાવલીતપ લહિઈરે. તપ. ૧૧

“૧-દસળ ૧ વચર સામાજ્યર; પોસહ ૪ પદિમા ૫ અવમ્મ ૬ સચિત્તે ૭;
 આરમ્મ ૮ પેસ ૯ હદિદ્ધ, ૧૦ વજ્જપુ સમણમૂણ ૧૧.” આશ્લવિધિપ્રકરણે, સત-
 રમાં દારે. દર્શન(૧) જત(૨) સામાયિક(૩) પૌષધ(૪) કાઉસગ્ગ(૫) અક્ષ-
 ચારી(૬) સચિત્ત(૭) આર'ભવજ્ઞક(૮) પ્રેયવજ્ઞક(૯) હદિદ્ધ(૧૦) અમણુ-
 ભૂત(૧૧), એ અગીઆર.

- દશમુકતાવલી દર સિંહનીકિડીત વલી,
 દરલધુસિંહની કિડીરે;
 દૃષ્ટીઆંખિલ, દૃપદ્વંમાન-મહાતપ,
 દૃપચંચમહાપ્રત વિલસેરે તપ. ૧૨
 દૃપરમભૂષણ ને દત્તસર્વાંગસુંદર,
 દૃપમનથિરકરણતપ સોદિરે,
 ડંધર્મચક્રવાલ, તપ ડંપ્રમાદલાગતો,
 ડંપ્રચૌદપૂર્વતપ સોદેરે તપ ૧૩
 ડંપ્રજ્ઞાન ડંપ્રદર્શન ડંપ્રચારિત્ર ડંપ્રએકાદશિ,
 ડંપ્રઆઠિમા, ડંપ્રચૌદસિકેરારે;
 ડંપ્રતપ સંસારતારણ લધુ મોટા,
 ડંપ્રદમોત્તરતપ મોટારે તપ. ૧૪
 ડંપ્રસ્વર્ગદંડ અને ડંપ્ર મેરૂમદિરે,
 ડંપ્ર અમૃતાષ્ટમી ડંપ્રઅંગ-ઉપાંગારે,
 ડંપ્રમરૂદેવિ ને ડંપ્રમુગ્ધસમી,
 ડંપ્રજ્ઞાનપચમી; આગમ ચગારે. તપ. ૧૫
 ડંપ્રમોક્ષદંડ ડંપ્રઅક્ષયસુખતપ, વલી,
 ડંપ્રપાલણુડાનપ સુખકતારે. તપ ૧૬
 [૧૧થી૧૮] નદીસરા અઠાઈના તપ,
 ૧૧સુતદેવી ૧૦૦અબિકાદેવીરે;
 ૧૦૧દુધ્યાન બેઠ ૧૦૨ સુભધ્યાન પ્રવર્તક
 બેઠાઈતી વીંશતે લેવીરે તપ ૧૭
 ૧૦૩ કામદમન; ૧૦૪ચિંતાસંતાપન,
 ૧૦૫ત્રિહરમાન ૧૦૬જિનગણધરે,
 ૧૦૭ગારવજય ૧૦૮સિદ્ધપ્રતિમા
 ૧૦૯સમવસરણ ૧૧૦લધુવૃદ્ધ ઠરણે રે. તપ. ૧૮

૧૧૧આયતિજય ૧૧૨મારણકપાવડિયાં,
 ૧૧૩પ્રાતિહાર્ય બવપગરેઃ
 ૧૧૪સત્યરિસયજિન ૧૧૫દમયંતીનપ,
 ૧૧૬કુટ્યાણુકનપગાગરે તપ ૧૬
 ૧૧૭ત્રિભોવન તપતપ, ૧૧૮આઠકર્મનપ.
 ૧૧૯સત્તમિયા ૧૨૦અદૃમિયારેઃ
 ૧૨૧નવમીયા, ૧૨૨ દસમ દસમીયા;
 ૧૨૩પ્રતિમાતપ જિન કુળાં. તપ ૨૦
 દશવિધ આલોપણુ પ્રાપ્તિતાદિક અને જીવિધં બાળપારેઃ
 નિકરણુ શુધિં કરણનેં દતિ, જ્ઞાનવિમલગણિ દાળપાં તપ. ૨૧

કુહા.

શ્રીગુરુના મુખ્યપ્રી, મુખીયા બંદ અનેકઃ
 કહો સ્વામી મુજને કીહો ? યોગ્યનાનો મુખિવેક.
 જોહવી જાણો માહરી, શક્તિપ્રમાણે સ્વામ;
 દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવથી, તે કહો અ(ધિ)ભિરામ! ૨૨
 તિહાં ઉપયોગી ગુરુ કહે, રોહિણીતપ પરિમાણ;
 કર્મરોગ ઉપશમ લણી, લહે આપનિ કલ્યાણ. ૩
 સમકિતમૂલ અમૃત ગુણુ, રોહિણીનો તપ દીધ;

*તપ—કર્મ અપાવવાના ઉપાયો જિનશાસનમાં અનેક પ્રકારથી વર્ણવેલા છે. જેમાં ધણાખરા ઉપર વર્ણવ્યા છે તથા કેટલાક બાકી રહ્યા છે તેમાં જે સ્મૃતિમાં છે તેનાં નામ અત્ર આપ્યાં છે. " મોક્ષકરણક, સ્વર્ગકરણક, અષ્ટાન્ધકા, કન્ડુજિન, સૂર્યાયન, કનકતપ, નિગોદાથુ, મેરુકલ્યાણક, છઠતપ, પદકડી, અંગતિશુદ્ધિ, પરતપાલી, ત્રિપર્યંતધન, નિર્વાણકીપક, બત્રીસકલ્યાણક, કર્મચક્રવાળ, ઉણોદરી, કેવલજ્ઞાન, જિનકીર્ણા, ગોતમપદ્ધા, ગુણુત્તન-સંવત્સર, તથા અક્ષયનિધિ વિગેરે વિગેરે.

- નિરાશંસતા ભવસુખે, ગુરુમુખે અંગી કીધ. ૪
- ‘રોહિણી નક્ષત્ર’ જે દિને, તે દિને પોતે ખાસ;
અહોરાતહ ચોવિહાર તિમ, અથવા ચોથ ઉપવાસ. ૫
- શ્રીવાસુપૂજ્યજિણુંદની, પૂજભક્તિ વિશેષ;
‘ગુણુ’ પણ તસ નામનું, નહી મન શંકારેપ. ૬
- વર્ષ સત્તાવીસ સીમએ, તપવિધ એ ઉત્કૃષ્ટ;
સાન વર્ષ પિણુ જઘન્યથી, યાવત જીવ વિશિષ્ટ. ૭
- ઉજમણું શક્તિ ‘૨૫રે’ શ્રીવાસુપૂજ્યવિહાર;^૩
મૂરતિ લાલ મણિતણી, થાપે અતિહો ઉદાર. ૮
- શ્રીવાસુપૂજ્યજિણુંદનું, અરિત સુણે ધરી ભાવ;
લિખે લિખાવે જ્ઞાનના, વલી કરે ભંડાર. ૯
- એ તપના જે કાર્તુક, કરે ભક્તિ[પણ] વલી તાસ,
સ.ધર્મિક વલી સધની, ધર્મકાર્ય સુવિલાસ. ૧૦
- એહથી સંકટ સવિ દલે, રોગ સ્થોમ દુઃખાન;
સુભગ સુયશ આદેયતા, સુરવરબ્રમુખ ગુણુધામ. ૧૧
- એ તપના મહિમા થીકા, થાઈસિ આયતિ કાલ;
શ્રીવાસુપૂજ્યજિનતણો, સુત મધવા ભૂપાલ. ૧૨
- તેહની પુત્રી રોહિણી, નામે સુગુણુ નિદાન;
અશોકઅંદ્ર નૃપ પરણુસ્યે, શોકતણો નહી નામ. ૧૩
- લેધ સંયમ શિવ પાંમરયે, તપ કરી અતિહો ઉદાર;
વઃસુપૂજ્યજિનશાસને, પામીશ ભવનો પાર. ૧૪
- તે ભણી સિ પ્રતિવિધ કરે, રજત અશોકતર હેઠિ;
કરી ચૈત અગમી જિને, સોવિનમૂર્તિ પ્રતિઠ. ૧૫
- તિણું પાવન પુણ્યે કરી, હેસ્યે સુગંધ શરીર;
ભદ્રે ! ભઃકરુણુવતી, જિમ સુગંધનૃપ વીર. ૧૬

૧-ગણુ. તે ૪ નામની માલા ગણવી તે. ॥ શ્રીવાસુપૂજ્યજિનાય નમઃ ॥

૨ મૂ. ૧ પ્રતિભાં “ શક્તિ કરે ” પાઠ છે. ૩-વિહારે-મન્દિરે.

(રોહિણીજીવપૃચ્છા.)

સ્વામિ ! તે મુજ દાખવો, કૃપા કરી સમ્યન્ધ;
જિમ છંટે પ્રભુ માહરા, કડિનકર્મના બન્ધ. ૧૭

(સિંહસેનપુત્ર સુગન્ધનૃપ આંતર વૃત્તાંત.)

ઢાલ, હુયરની દેશી. ૧૮ મી.

ગુણુ ગીર્યા ભાષે હો નાણી-ગુણુખાણી,
સ્યુ કહઇં કેહને હો કર્મતણી કહાણી;
કર્મે કરી નડીયા હો આરે ગતિ નાણીપ્રાણી,
સુખદુઃખ સવિ પામેં હો, સુભાસુભ સેહ તાંણી. ૧
ધણી ભરતક્ષેત્રેં હો સિંહપુર છેં નયરી,
સિંહસેન તસ રાજ હો વશિ કીધાં વયરી;
રાણી જગ જાણી હો કિં ! કનકપ્રભાનામે,
જસ આગલિ અપજર હો કે શોભા નવિ પામે. ૨
તે દંપતિ વિદસેં હો દો મુદક સરીખા,
નખમાંસતણીપરિં હો પ્રીતિં તે પરિખ્યાઃ
સુખસમય ગમાવિ હો કે અહનિશ ચિતે હખ્યાં,
વલી ધર્મ કલાઈ હો ડાલા ઉત્કખ્યાં. ૩
અનુક્રમેં થયો તેહનેં હો પોદો એક બેટો,
દુખીઓ દોભાગી હો માનો પાપ તણો ઘેટો;
અવિનય ઉન્માદી હો કેં જાણે વડ ટેટો,
જનક દેખી ખીલેં હો કે અશુભતણો બેટો. ૪
લોકનેં વલી ન(દ)વલો કે હો નવલો રૂપગુણે,
કદેલી તલીયાથી હો કેં કલો અધિક ગુણેં;

૧ દુર્ભગને વા'લો હો કે' દુ.ખીઓ વલી ભુખ(મુ)રી;
 , વિપમોભત કાયા હો કે' જાણે વાલ્મિકિગિરિ. ૫
 સ્યું કહિઈ ઝાઝુ હો કે' સંત દેખીને સુણે,
 હોઈ દેણી દિલ્લા હો કે' કર્મવિપાકગુણે
 દુર્જન તો બાંધે હો કે' દેખી કર્મ નવાં,
 મુનિ તો સમદષ્ટે હો કે' કૃતક્ષ હૈ એહવાં. ૬
 નિર્નામિક નામે' હો કે' જન સહુ બોલાવે,
 રાજાને રાણી હો કે' નિ.સુણી દુ.ખ પાવે;
 હુંતા બહુ સુખીયા હો કે' પણુ તે પુત્રદુ.ખે,
 દુ.ખીયા થયા જગમાં હો કે' પૂરવધર્મપખે' ૭
 છોડનીચિંતા હો કે' દુ.ખ દીઈ અતિહોં ધણુ;
 ઋતિમ અંતર સાહે હો કે' શક્યથકા જમણુ;
 તિહાં ભરડા બોયા હો કે' જોસી સંન્યાસી,
 કડી કાપડી યોગી હો કે' જગમમહવાસી. ૮
 વલી દેવ દેહરડાં હો કે' પૂજ્યાં(છયાં) પર્વધરી,
 આપધ ઉપચારા હો કે' કીધાં યત્ન કરી;
 પણુ કર્મને આગે' હો કે' સવિ તે અક્ષ થયાં,
 ઉપદેસ અભવ્યને હો જિમ ! ગુરરાજ કહ્યાં ૯
 મત્રીસર પ્રમુખા હો કે' કીધા યત્ન કરી,
 મતિ મૂઢ થઈને હો કે' અલગા દૂરી રહ્યા;
 ઇમ કરતાં તેહને હો કે' કેતો કાલ ગહો,
 'દુર્ગંધા' નામે' હો કે' સવિ જન એમ કહો. ૧૦
 ઇણિં સમે પધાર્યા હો કે' પાવન કરત ધરા,
 પપદ્મપ્રભસાંમી હો કે' જિણુ પરિસહ કર્યા;

૧-દુર્ભાગ્યને. ૨-પૂર્વના ધર્મસાર્યવિના.

૩-મૂલે " જિમ " છે. ૪-પૃથ્વી. ૫-છઠ્ઠા તીર્થધર.

- ૧ સુરેન્દ્ર ત્રિગુરચિહ્ન હો કે પર્વદ બાર મિલી,
 ચોળનસમ વાણી હો કે સુણતાં ચિત્ત રહી. ૧૧
 સિંહસેન નૃપ સુણિને હો કે આવે હર્ષ ધરી,
 કનકપ્રભા રાણી હો કે સાથે પુત્રે કરી;
 નિજ રહ્મસમેં તે હો કે વંદે પ્રભુ પાયા,
 જિનપદ પ્રણુમતા હો કે પાતિક રવિરલાયા. ૧૨
 પ્રભુ દેસના દેવેં હો કે અમૃતરસ વાણી,
 જિણુ કર્મનેં બંધે હો કે બાંધ્યાં સવી પ્રાણી;
 તિહાં મિથ્યા અવિરતિ હો કે કર્મ કપાયજોગે,
 વલી સમયેં સમયેં હો કે બંધતણું ભોગે. ૧૩
 નવિ ઝોછો આવે હો કે મોહ આત્યંતથકી,
 અજાન અબોધિં હો કે કાલ અનાદ્યકી;
 સંસારનિવાસી હો કે ઈણિપરેં જીવ સવે,
 ભવિતવ્યતાયોગેં હો કે સિદ્ધિ સલાવ (સ)ભવે. ૧૪
 ઇણિ પરિં જિનરાજેં હો કે દેસન બહુ દીધી,
 ત્રિભુવનજનહિપરિ હો કે કરુણા ધમ કીધી;
 હવિં અદસર પામી હો કે રાજા શિરનામી,
 પૂછેં જિનવરને હો કે દાખો હવેં સ્વામી. ૧૫
 મુજ તનય દોભાગી હો કે નિર્નામિક નામેં,
 દુખીઓ પામેં હો કે કર્મ કઠિન કામેં;
 કહો ઇણિ જીવેં હો કે કર્મ કીસ્યાં કીધાં,
 જ્ઞાનગુરુદેવાદિક હો કે દ્રવ્યલક્ષણ કીધાં. ૧૬
 પ્રવચન ઓલવીયા હો કે આલ કણાં ફૂડાં,

૧-દેવોએ, ત્રિગુર-ત્રિગદ, ત્રણ ગદવાલો વ્યાખ્યાનમંડપ બનાવ્યો.

૨-ચોળન-ચાર ગાઉસુધીના લોકો સાંભળી શકે તેવી વાણી.

૩-વિદ્યાબ્યા, વોદ્યાબ્યા, દુર કીધા.

સતી કલંક ચઢાવ્યાં હો કે ક્રોધ ધર્યા ઉડા;
 કે ! ક્રોધ આશાતના હો કે મોટી મુનિહત્યા,
 કરતાં નવિ શંકા હો કે કીધી તે થઈ સત્યા. ૧૭
 ઈમ નૃપનાં વયણાં હો કે નિસુણીને ભાષે,
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુજી હો કે પૂર્વલવ ભાષે;
 પદ્મપ્રભસ્વામી હો કે સકલ સભા આગે,
 ધિગ્ ! કર્મ-અવસ્થા હો કે ન લહે ક્રોધ ભાગ્યે । ૧૮

(શ્રીપદ્મપ્રભકથિત સિંહસેનપુત્ર-સુગન્ધનૃપ- પૂર્વલવ.)

કુંહા.

જઃપૂર્ણાષે ભરતમાં, નગર નાગરપુર નાંમ
 તિહાંથી આરે જોયણે, નીલવંતગિર કામ. ૧
 ઉચો અતિ ગહને ભરિઓ, ગધુર ગુફા વિસેસ;
 શ્વાપદપદની દેખીઈ, પણિ નહિં અવર વિશેષ. ૨
 તિહાં એક મુનિવર મોટિકો, શમદમગુણ આધાર;
 મૂર્તિવત આચારમય, સયમરયણુલાંડાર. ૩
 સંવેગી સમતારસભર્યો, કર્યો મમતા પરિહાર;
 નિજ તનુનો પણિ નિસ્પૃહી, કરતો ઉગ્ર આચાર ૪
 માસખમણુનું પારણુ, કરતા રહે મુનીશ;
 યાવજીવ ઇમ ગ્રહી, નિવસે તિહાં નિસદીસ. ૫
 પૂર્વકર્મને ઉવેખવા, તપે તપસ્યા ધોર;
 આતપે આતાપન લીધે, સહે પરિસહ ? જોર. ૬

હવેં તે ગિર-ગધુર વીચેં, આવે વ્યાધ ગમારઃ
 આહુંડી ધીવર બીલડા, કરતા પાપ અપાર. ૭
 પણુ તે મુનિમહિમાથકી, ન પડેં કાષ્ઠ તસ પાસ !
 પાપીજન મન ચિંતના, અદલ હોઈ તસ આસ ! ૮
 શસ્ત્ર સવેં ૧નિદલ હોઈ, બદલ સર્વ આઈ અઃસ;
 કાલેં નચાલેં કાષ્ઠનેં, પાપશુદ્ધિ વિસરાલ. ૯
 ૨જાતિવિરોધી જીવડા, તિણે પણિ છાંડ્યા વહર;
 મુનિમુદા દેખી કરી, તજેં દ્વેપના ૩જહુર. ૧૦
 પાપી હિંસક જે હતા, તે ચિંતે મનમાંહિ;
 અહા ચિતિત થાતું નથી, એ મોટા વનમાંહિ. ૧૧
 તો એ ઋષિનેં મારીછં, કોઈક કરી ઉપાય;
 જીવ ધણા પડે પાસમાં, તો અહા ચિતિત થાય. ૧૨
 તે હિંસકમાં એકને, કાલવ્યાધિ વિકરાલ;
 તે વિશેષ ધાયા માવડી, જિમ સમીરેં દવઝાલ. ૧૩
 એહવો ગોહ્યો તિણેં ૨ચો, મુનિ તો સમતાવત;
 નિકારણુ વયર આદરેં, તેતો અધમ અત્યંત ! ૧૪
 માસખમણુતપ આદરી, કરે અહનિસ ૪સજ્જનય;
 સાવધાન સધલી વિધેં, નિરમોહિ નિરમાય. ૧૫

ઠાલ. બેઠલેં ભાર ધણુ છે રાજિ, વાતાં કેમ કરો છો !
 એ દેશી. ૧૯ મી.

શિલાપટકઉપર બેસીને, મુનિવર ધ્યાન ધરન્તા;
 મુનિ સમતા(શદ્યે) વાંસી, નાકા વયર વહન્તા.

૧-નિદલ ૨-"ઉદ્ધર અને ખીલાડી," તથા જેમ "રુપ અને નોર્લાથો"
 ભતિ સ્વભાવેજ વૈરી હોય છે તેવા પ્રાણુઓ. ૨-દ્વેષક્રૂપી એ.
 ૩-સત્ધ્યાન, સ્વાધ્યય.

મોટા મહિમા જનસ દાખ્યો, કિમહિ(કલ્હો)ન જનય;
 પ્રણિ તે દુષ્ટ દોહાગી છવ, તસ ગુણુ કાંઈન થાવિં. મો. આં ૧
 સમતાનો આગર ગુણુસાર, સંયમ સુખમાં લીણી,
 અહનીસ રંગવિલાસી તેહમાં, જિમ જલમાંહે મીણો. મો. ૨
 ગુંણુ અભિરાંમી શિવસુખકાંમી, શુદ્ધ ધરમનો ધામી;
 જિણુ નિરહિતા એહવી પાંમી, આવેં આતમરાંમી. મો. ૩
 મુદ્રા નિરખી મોહેં સંતા^૧, પાય નમેં ^૨ભૂકતા;
 આલેં ગજપતિ જિમ મક્ષપંતા, પાપપડલ તોડંતા. મો. ૪
 સુમતિં સુમતા ગુપતિં ગુપતા, શુભર(ત્ને)યેં ધનવંતા;
 શિવસુદંરી હરી કરી કંતા, જિન-આણુ નિરખંતા. મો. ૫
 માસખમણુપારણુનેં દિવસેં, પાસ નગરમાં જાવે;
 ધર્માઈ ગોત્રરીનેં કલેં, પિંડદોષનેં લાવેં. મો. ૬
 લાલ અલાભેં ન હીણો દૂણો, માન અને અપમાનેં;
 ઉપશમ ઉદેં ગુણુ અનિલ વિચારી, તેય અહારસમાને. મો. ૭
 હવિં પાછલિં તે વ્યાધિ, અપરાધી છલ જોઇને આવે,
 રીસેં ધડહડિનેં શિલાહેટ્ટે, પ્રછલ અનલ ^૩પ્રજ્જાવેં. મો. ૮
 છાર કાઇલા કરી ખેર પ્રમુખના, લલી અનલ અંગીઠી;
 સુભગતિનેં જલાંજલિ દીધી, દુર્ગતિ વરવા ચિટ્ટી. મો. ૯
 એમ યોગ કરી પાપી વલીઓ, અનરથ કરવા બલીઓ,
 પીસેં દાંત મનમાંહે હીસે, અનરથમાંહે મિલિઓ. મો. ૧૦
 મુનિ પિણુ નયરમાંહથી આવી, વનમાંહે તિણુ દાંણુ;
 શિલાકઉપરિં પૂર્વલી રીતેં, ધ્યાઈ ધર્મનું ^૪ધ્યાન. મો. ૧૧
 પવનપ્રયોગેં જાનો અનલ તે, પ્રજ્જ્યો વાઉપ્રયોગેં;
 ધખી શિલા જિમ દોહની લાઠી, કર્મદહનને ભોગેં. મો. ૧૨

૧-છતાં, મોહા છતાં, મોહા થકા. ૨-ભૂમિપતિ. ૩-સલમાવે.

૪-મૂલપાઠમાં “ધ્યાનને બદલ ‘જાણુ’ એવા પાઠ છે.

તાપે મેંણુ મહેં નિમ કાયા નપદમેં નવ દાગી;
 મુલપરિહુમેં આનમદાયે, લપકેણુ નવ દાગી. મોં ૧૩
 મેંત્રી સમનાથનો ખિનારસ, તીણુયા નાપ ન લાગે;
 ગિમ દોહુ કરીનેં ઉંમતીરસ, શીનક ચંદનરસ લાગે. મોં ૧૪
 પાતીકમંજુ, કેવલ પાનો, કર્ન અંત કરી સીધે;
 ધનધન નેહની ગનની ગળા; છત્રો સમનારસ પીધ. મોં ૧૫
 દુષ્ટ, અકાર્ય કરનો નવિ લાગે, દુર્ગતિથી નવિ લાગે;
 એ દક્ષણ દુરલભ અલખનાં, અપગંધી હન ગાગે. મોં ૧૬
 તેહ પાપથી અપધ ગુનમાં, ગદોન કેલી થયો અંગે;
 સોલ રોગ વધી મહાદામર, તેહનો અનિદે પ્રસંગે. મોં ૧૭
 તેહ વેદનથી સ્થાનને નરંગે, પેહનો પૂરણુ-આથે;
 નિહાંથી સચ્ચ કામજરે પડે, કરી સ્થાનનંદ ગયે. મોં ૧૮
 નિહાંથી ચર્ચી મહાસચ્ચ કરને, એન મુક્તર થાયે;
 પ્રથમ નરકેં સ્થાન લવાંતર, કાલ ઉરગતિપણુ પાવે. મોં ૧૯
 નિહાંથી પંચમ નરકેં નારક, નિહાંથી સિંદ વિદ્યારો;
 નિહાંથી [...] નરકે નારક, નિહાંથી ચિતરો ખિણો. મોં ૨૦
 ખીણ નરકેં શુકની નારકેં, પહિલી નરકે x x
 નિહાંથી થયો કારિ ગોપણો, કુટ્ટી પન્વસિ રંક. મોં ૨૧
 એક દિને કર્મસયોગે વનમાં, દવ દાયો પડ્યો બુનિ;
 દેવદન કારકે તે દોડો, કર્ણા લારી મંદરામિ. મોં ૨૨
 મંત્ર મહા પરમેષ્ઠીનણો જે, તેહને તે સંલકાયે;
 તસ મહિનાથી તાહરો નન્દન, એહ થયો મુલભાવે. મોં ૨૩
 શેર દુર્ગમ ઉદેથી, અનિ દુર્ગમ શરીર;
 એ દુક્કનેં ક્યાંતું કલ કાલું, હવે હલકયેં ભરતીર. મોં ૨૪
 છવમાત્ર સંતાયો દુઃખ દર્શ (દોઈ)નનવચ કાયેં જલસયો:

૧- વાલીકરને કવ કરી, પાન્યા કેવલજાન શ્રેયસોવિનય. કાનાવરણુ,
 દ્યોનાવરણુ, વેદનીય અને મોહિનીય એ ચાર ખાણી મહેલોં વાલીકરને
 મહેવાય છે.

ત્રિવિધ અહિંસક મુનિને ધાતે, તેહને સ્યો દુઃખ કહેણો! મો० ૨૫
તેહ બણી કોઇ જંતુમાત્રને, દુઃખ સુપને નવિ દીજે;
જ્ઞાનવિમલ મુનિરાજ કહેં ઈમ, જિનતિમ કરી
ઉપકૃતિ કીજે. મો० ૨૬

હુહો.

ઈમ જિનવયણું સાંભલી, ચિંતે મનમાં એમ;	
અહો અહો કર્મવિચિત્રતા, છૂટીજે હવે કેમ!	૧
મો'ટું (બોટું) પાતિક નિપતું, એ સમ અવર ન કોઇ;	
બોધબિજ દોહિલું હવે, કીણુ પરેં શુદ્ધ હોઇ.	૨
પશ્ચાતાપ કરે ધણો, ધહાપોહ વિચાર;	
કરતાં તેહને ઉપતું, જાતિસ્મરણુ સાર.	૩
દીકું સવિ જે જિને કહ્યું, નયણુપરિં સાક્ષાત;	
રોમાંચિત થઈ ઉઠી કહેં, તાર તાર મુજ તાત.	૪
નયણું જલ-અંજલી ભરી, ચરણુ પખાલી જમ;	
કૃપા કરી મુજઉપરેં, હું! વરાક દુઃખધામ	૫
તું તારે તો હું તરૂં. અવર ન તરણો થાય,	
તુલસમ ઉપકારી નહોં, મુજસમ દુ.ખી નકો(કા)ય.	૬
સુરતરૂંથી દાલિદ્ર રહે. રવિથી રહે અધકાર!	
ચંદનથી ન રહે તપનિ, ગુરૂંથી ભુજંગ પ્રચાર!	૭
નિસ્તારો સંસારથી, જગતજંતુ આધાર;	
કરણુ કરી મુજને કહો, કાંઈક શુભ-આચાર.	૮
તિમ પ્રભુકેરે દરિસણું, ન રહે પાપવિકાર;	
મેધધટા જાયે વિખરી! ફરસી પવનપ્રચાર!	૯
જેહવી જાણો યોગ્યતા, આયતિકાલવિચાર,	
સ્થુ! પ્રીતકને સ્થુ સીખવું, તે ઉત્સક વ્યવહાર.	૧૦
તપશુણુ રોહિણી ભૂધર, જિનવર ભાષે એમ;	
રોહિણીતપને દાખવે, કર તું ચિત્ત ધરી પ્રેમ.	૧૧

દાસ. જરેજની, દેશી. રાગ મધુમાદન. અથવા; જરે મહારે
જાગ્યો કુંવર જામ, તવ દેખે દાસત મલી, જરેજ.
એ દેશીયે. ૨૦મી.

જરે સુંણી શ્રીજિનવાંણ, આનન્દો મન અતિ ધણો; જરેજ;
જરે માંડ્યો તપમડાણ, જનમ સફલ ગણે આપણો. જરેજ. ૧
જરે રોહિણીરેપનિથિયોગ, પોસ પૂરણ આદરે; જરેજ;
જરે અધવાસ ચિત્તને સાગ, શ્રીજિનપૂજા બહુ કરે જરેજ. ૨
જરે સાત વરસની સીમ, ચોવિહાર ^૧એકાસણે; જરેજ;
જરે બીજે સાતે જાણુ, નીવિ^૨ અલેપ ચોવિહાર પણે. જરેજ. ૩
જરે ત્રીજે સાતે જાણી, ચોવિહાર ^૩આખિલ કરે; જરેજ;
જરે ચોથે સાતે જાણુ, ચોથ ઉપવાસ ચઉવિહુ ધરે. જરેજ. ૪
જરે ઇમ અઠવાસ વર્ષ, પરિમાણે પૂરો કરે; જરેજ;
જરે વૃક્ષ અશોકને હેઠિં, શ્રીવાસુપૂજ્યપ્રતિમા ધરે. જરેજ. ૫
જરે વલી ઉત્તંગ પ્રાસાદ, સાધર્મિકવાત્સલ્ય કરે; જરેજ;
જરે રક્ત પ્રવાલ પરધાન, રત્નમયી પ્રતિમા ભરે. જરેજ. ૬
જરે રોહિણીતપવૃદ્ધિ એમ, શક્તે તો નિયતે કરે; જરેજ;
જરે આઠ વરસ પરિમાણુ, આઠ માસ ઉપરી ધરે. જરેજ. ૭
જરે ચોથ ભત ચોવિહાર, પ્રતિમા ભરાવે પ્રવાલની; જરેજ;
જરે ધરે સમકિત ઉદાર, ટાલે શંકાદિ જાંબાલની. જરેજ. ૮
જરે ધરે પરિપૂરણ જિનરાગ ન ધરે અવલી અભિલાપા; જરેજ;

૧-એકજ વખત લાણાકપર બેસીને જાવાનું મત અને ત્યાર બાદ ખાઈ રહ્યા પછી ત્યાં ચોવિહાર, ચારે આદારનો ત્યાગ કરવા લાગ્યા.

૨-નીવી-એકાસણા જેવુંજ એક ભતનું એકજ વખતે જાવાનું તપ, આમાં આખિલની માફક થી, તેલ વિગેરેથી ચોપડેલો પદાર્થ ત્યાગ કરવામાં આવે છે.

૩-લગભગ નીવીને મલતુંજ એક ભતનું તપ નીવી કરતાં જેથી પંકિતનું.

જીરે શક્તિ ન કોપે' આય, ઉજમણાદિ યથા મુખા. જીરેજી. ૯
 જીરે ધમ જિનવચનથી જેણી, રોહિણીતપ જેઠ આદરે; જીરેજી;
 જીરે કહે પ્રભુ તુંમ પસાય, દુરનર ભવજલ નિસ્તર્યો. જીરેજી. ૧૦
 જીરે જસ ગયો દુર્ગન્ધ, સુજસ સોભાગ સુગન્ધતા; જીરેજી;
 જીરે તપથી સ્યું ! નવિ થાય, જે દુરારાધ્ય સુસાધતા. જીરેજી. ૧૧
 જીરે સુગન્ધ થઉ તસ નાંમ, તપમહિમાંથી વંચિત દ્રવ્યુ; જીરેજી;
 જીરે તિણીપરે તુજ દુર્ગન્ધ, જસ્યે આવી એ મિલ્યું ! જીરેજી. ૧૨

(રોહિણીનો ચાલુ પૂર્વભવવૃતાંત)

જીરે દુર્ગંધા તે નારી સુણી, જિનવચણુ તે એહવાં; જીરેજી;
 જીરે આદ્યો'તિણિ તપ તેણિ, તે રોહિણીતપ કહિઓ જેહવા. જીરેજી. ૧૩
 જીરે તે દુર્ગન્ધા નારી યઈ, સુગન્ધા સોભાગણી, જીરેજી;
 જીરે થઈ જનને બહુ માન્ય, ભાવે ધન્યપણું સોહામણી. જીરેજી. ૧૪
 જીરે પાલી શ્રીજિનધર્મ, ઉજમણું મોટે' મને; જીરેજી;
 જીરે નિરાશંસ નિશક, ટાલે' અવિધિ આશાતને. જીરેજી. ૧૫
 જીરે પામી મરણુ સમાધિ, 'પગ્ગમકલ્પે' સા ગઈ; જીરેજી;
 જીરે તિહાં ભોગવી સુરસુખ, તિહાંથી મધવા પુત્રીયઈ. જીરેજી. ૧૬
 જીરે સુભાગાકાર સુરૂપ, રોહિણી નામે જાણીધ; જીરેજી;
 જીરે પૂરવતપપ્રભાવ, સ્મીરત કરીને' જાણીધ. જીરેજી. ૧૭
 જીરે શોક-સંતાપ-ઉદ્વેગ, ચિંતા અશુભને આરતિ; જીરેજી;
 જીરે એ તપને' અનુભાવિ, ન રહે' અશુભકર્મની ચિતિ જીરેજી. ૧૮
 જીરે તિણુથી એહને' રાજ્ય ! શોકનાં હેતુ મિલે નહીં; જીરેજી;
 જીરે કઠિનકર્મેના નાશ, તપથી વંચિત હોય સહી. જીરેજી. ૧૯
 જીરે જ્ઞાનવિમલની વાણુ, નિમુણી રાજ્ય હરખિઓ; જીરેજી;
 જીરે રોહિણી રાણી વિશેષ, શીલતપોગુણુ રખિઓ જીરેજી. ૨૦

[છતિશ્રીરોહિણીપૂર્વભવ.]

(અશોકચન્દ્રપૃચ્છા.)

હૃદય

- હવે અશોક નૃપ ભણે, ફરી વંદી કરજોડી;
પદ્મકર ઓ કમલરૂલી, પૂરે મનનાં કાડી. ૧
- મુજ ઉપર એહને અછે, રનેહ ઘણો જિનરાજ!
બહુ નૃપ મૂકી મુજ વરી, સ્વયંવરણે સમાજ. ૨
- કૃપાવન્ત લગવન્તછ ! તેહનું કહો નિદાનાં
તવ પ્રભુ ભાષે નરવરા સ્યુણ્ણ્યો થઇ સાવધાન. ૩
- જે જે સમયે બાંધીછ, જેહવા જેહવા ભાવ;
જેહવે જેહવે પરિણામથી, તેહવે હોય જમાવ. ૪

ચતઃ—

“જ જ સમય જીવો, અવિસ્તર જેણ જેણ માવેણ;
સો તમિ તમિ સમયે, સહાસહ વંધણ કમ્મ.” ૧

(અશોકચન્દ્રસ્ય પૂર્વભવઃ)

- જેહ સુગન્ધસંબંધ કહો, તે લહો સુગન્ધ સોભાગ;
અનુક્રમે મહિમા તસ વધ્યો, પૂહવીમાં વર ભાગ. ૫
- સિંહસેન તસ તાતજે, તેહને આપી રાજ્ય;
સુગર પાસે દીક્ષા લીધ સારઘ આતમકાજ. ૬
- હવે સુગન્ધ રાજ થયો, પાલે ન્યાયે રાજ;
શ્રાવક પુંગવ જાણીયે, કરે ધર્મના કાજ. ૭

૧-ભાવાર્થ—જે જે સમયે જીવો, આવેશ્યવશે જે જે ભાવેથી;
બાંધે તે તે સમયે, કર્મબંધ શુભાશુભ તણો.

શ્રીજિનશાસનભાવના, કરી ચિરંતન વાર;
 આરાધી શ્રાવકતણે, ધર્મ તે બાર ૧ પ્રકાર. ૮
 ધર્મક્ષેત્ર પોપી સવે, બોધિબીજ સુસમાધિ;
 દેવલોકે સુરસુખ લહે ૨ અચ્યુતમાં નિરાખાધિ. ૯
 તિહાંપણુ જિનવર શાસ્વતાં, જિનવરબિંબ ઉદાર;
 અદ્ભુત મહોચ્છવ કરે, જિનકલ્યાણકદિન સાર. ૧૦
 ધમ અનેક વિધિ સાચવે, દર્શનકેરી ભકિત;
 બોધબીજ નિર્મલ કરે, ત્રિકરણથી યથાશકિત. ૧૧
 સમકિતથી શુભગતિ લહે, તિહાં તે પુષ્ટી કરેય;
 તિહાંથી લભ માનવપણું, સમકિતને ગતિ બેય. ૧૨

હાલ. એકવીસાની દેશીયે. ત્રુટકવાળી ૨૧ મી. મુણ મુણ
 કંતારે શીખ સોહામણી. તે દેશીયે પણ.

હિવે સુણજોરે, જંબુદ્વીપ વિદેહમાં,
 દિસપૂરવરે, જિહાં અહનિશ સુખગેહમાં;
 પુષ્કલાવતીરે, નામે, વિજ્યા જંણીઈ,
 પુંડરીગિરે નયરી તિહાંસુવખાણીઈ. ૧

ત્રુટક—નાંણિયે જેહનીબેડ બીજ, મેદિનીપતિ પડવડો,
 પ્રભપાવન ગુણે નીતે કહીધ જે બહુમાં વડો;
 વિમલકીરતિ નામે રાગ, ચાર કોરતિ જસ ધણી,
 જગમાંહી વ્યાપી પુન્ય થાપી, કરે દયા જીવતણી. ૨

પૂર્વકાલ—તસ રાણીરે, લાવણ્યજલની નિમ્મગા,
 શુભશિલારે, શુભગાચાર પ્રમોદગા;
 ચારલદારે, નામે પરિણામે ગણું,
 ધર્મચારણીરે, જેહનુ નામ સોહામણું. ૩

ત્રુટક-લાંમણાં તેહનાં લિખં અપઞ્ચરવૃન્દ મિલીનેં શુભ્રુથપી,
લાવણ્ય લીલા કરેં કીલા, ધણું સું કહીધ રસકી !
તસ કૃષ્ણે કન્દર કેસરીસમ સકલ પુણ્યગુણેં ભયોં,
સુગન્ધ નૃપ સુરજીવ તિહાંથી ચવીને અવતરોં. ૪

પૂર્વ-ઠાલ-^૨મહાસુણારે, અઉદસ મધ્ય રચણી લહેં,
ગજશૃપરસિંહરેં, રે લક્ષ્મીકુસુમમાલા^૧ વહેં;
શશિદરવિહૃવળરે, દકલશશૃપદમસરશૃસાગરાશૃ,
સુરધરશૃરચણારાશિરે શૃનિર્ધૂમ-અગ્નિશૃ સુહંકરા. ૫

ત્રુટક-જયંકરાએ દશઆર[૧૮+૪]સુહણાં પેખી તિણુ રાણીયેં;
જિનરાયકરી માય દેખેં, વા ! ચક્રીમાયનેં જાણીયેં,
અથવા પાદક સ્વપ્રનાજે તિહાં કિણુ તે પૂછીયાં;
કલા સધલા અર્થભાવા સ્વપ્રશાસ્તના સ્તુતિયાં. ૬

પૂર્વ-ઠાલ-શુભસમયેંરે, ગ્રહ વેલાઈ જનમીઓ;
સુતા જિમ પૂરવરે, દિશિ પ્રસવેં રવિ-રસમીઓ,
વલી જયંતરે, શયિ પ્રસવેં તિમ સોહતો;
તેજપૂંજનોરે, પૂંજસ પણુ મન મોહતો. ૭

ત્રુટક-સોહતો લક્ષમણુ શશિ સખલેં પુણ્ય પરિધલ જેહનં;
અકુંકીતિ નાંમ થાપ્યું મિલિ કુટુંબે તેહનું,
પુણ્યગાત્રહ પ્રેમપાત્રહ હોઈ યાત્ર સવિ સયણુનેં;
વૃદ્ધિ પામેં કદપતરપરિ માલતી ગીરગહનમાં. ૮

પૂર્વ-ઠાલ-હવેં અનુક્રમેંરે, સકલ કલા શીખી તિણેં;
થયો અકીરે, પદખંડ સાધી રિપૂ હણેં,
અઉદ રચણારે નવનિહસિદ્ધનો ધણી;
પુણ્યપ્રકૃતિરે, પૂરવ પુણ થઈ અતિ ધણી. ૯

૧-શું કહી શકીયે ૨-મધ્ય રાત્રીએ ચોદ મહા સ્વપ્નાં. ૩-અકવર્તી શબ્દને ચોદ રત્ન હોયછે, છત્ર, આમર, ખડ્ગ, ચક્ર, અશ્વ, કાંકણી, વજ્ર, ક્ષી, ગજ, વિગેરે.

ત્રુટક-ધણી રુદ્ધ ઇંમ ભોગવતાં ને કાલ બહુ ઇમ વાહિઓ,
જિતસત્રુ ગુરને પાસે સંયમ લીધું પ્રેમ ધરી આરાહિઓ;
અતિદાન સમતા શુદ્ધ તપસા કરી દુઃકૃત શોષવે,
સ લેપનાદિ કરી કપાયાદિક અશુભકર્મને નેખવે. ૧૦

પૂર્વઠ.લ-આરાધીરે, અણુસણુ તિહાં એકમાસનું,
કરી સયમરે, શુદ્ધપણે તે આસનું;
ઉપભારે [૩] ઇદ્રપણે સ્વર્ગિયારમે,
સાગર બાવીરે, આઉ તિહાં સમકિતરસે. ૧૧

ત્રુટક-રમે બહુ વિધ, ભક્તિ કરતો, અહનિસે જિનદેવના,
પુણ્યાનુબંધી પુન્યનાં ફલપાંખીઈ એ સેવના;
તિહાંથી ચવી નરનાથ તું થયો! અશોકચન્દ્ર નામે ભલો,
પૂરવપુન્ય પ્રમાણુહેતે ઋદ્ધિ સમુદય ગુણુનીલો. ૧૨
[મતિઅશોકચન્દ્રપૂર્વભવ]

(ચાલુ રૂપકુંલ અને સુવર્ણકુંલ દેશના.)

પૂર્વઠાળ.

તપ કાધોરે, એક તુલો બેહુ જણે,
મુનિ નિલોરે, હીલ્યો અપરાધ નવિ સુપયો;
જિભા વર વિપરે, સહસ્ત્રવેધી પસરે બહુ,
શેહુ પણિરે, ગજદંષ્ટાન્તપરે લહું. ૧૩

ત્રુટક.

સહો તિણુ પરિ દુઃખ બહુલો, કરી તપ નિર્મલ થયાં,
એકાગ્રચિત્તે ને આરાધ્યા તિણે પાતિક સવિ ગયાં;
માહિમાહિ પ્રેમ સખલો, એક પૂન્યપ્રભાવથી,
દંપત્તિ યોગે આવી મલિયાં, પૂરવપૂણ્યજભાવથી. ૧૪

પૂર્વઢાલ.

તે માટિરે સાધુ—અવજ્ઞા મત કરો,
 મુનિનિંદારે આશાતના એ પરિહરે;
 મુનિ એકરે હીલ્યે સવિ મુનિ હીલ્યા,
 દોષ મો'ટારે એણું કરીને કિ' લીયા (પીલીયા). ૧૫

ત્રુટક.

પીલીયા બહુ પરિચાર ગતિમાં, તેહ દીસે અતિધણા,
 દેવદ્રવ્યને' જ્ઞાનદ્રવ્યહ સાધારણુદ્રવ્યના જ્ઞણા;
 ઉત્સુત્રભાપી કુટસાખી પૂજ્યદ્રોષી જે નરા;
 પાપ તેહનાં કલાં મો'ટાં શસ્ત્રમાહે નરવરા! ૧૬

પૂર્વઢાલ.

સંસારેરે, ભમતાં એણું શુવડેં,
 ચઉ ગતિમાંરે, કાલ-અનાદિનો રહવડેં;
 ગિરનદીનારે, ઉપલપરે' ધસ ઘોલનાં,
 ધણી સહે'તારે, ઉચો આવે' શુભમનાં. ૧૭

ત્રુટક.

તે ધનાં ઇણિપરી ઉચ્ચ આવી, કરી અકામે નિર્જરા,
 છેદન ભેદન તાડન તાપ શીતાદિક જન્મને મરણાંજરા;
 'દષ્ટાંત દશકે' લલ્લો દોહિલો, મનુજ ભવ જિણે હારિઓ,
 મિથ્યાત અવિરતિકપાયજોગે, વિપયથી નવિ વારિઓ. ૧૮

પૂર્વઢાલ.

ઈંમ જાણીરે, સમકિત વિરતિ સમા ધરો;
 ભવતૃશ્નારે, તૃશ્ના વલી પરિહરો.
 શુભયોગેરે, મનવચતનુયોગ જોડીછં;
 તો સધલારે, અશુભકર્મ તઈ તોડીછં. ૧૯

ત્રુટક.

મોડીધં મમતા મદ માયાદિક અનેક અંતરધણા,
દુશ્મન મોહા અતિ હે જોહા અદોહા ભવતણા;
જે તેહ ગીતેં કર્મ વીતેં પરમહિત હિતેં કરેં,
તે પ્રાણીઓ શુણુખાણીઓ તે સહેજથી ભવજલતરેં. ૨૦

પૂર્વઢાલ.

ઇમ વાણુરે, નિસુણુરે નૃપતિ વિસ્તરેં,
થયો તુપતોરે, આતમ અમૃતરસ ભરેં;
એક રતનનેરે, જાતિવંત વલી ઓપીઓ,
બહુ મૂલેરે, થાઈ તિમ થયો હીઓ. ૨૧

ત્રુટક.

ગયું તેહનું સર્વ દુઃકૃત, પૂર્વસંચિત જેહનું,
શ્રીજ્ઞાનવિમલ, શુર્યરણુ સેવામહિમાંથી મન સેવતું;
તિહાં બહુત ભવિજન બોધ પામ્યાં, લાભ લીધા અતિ ધણા,
જસ સુરિ સુરતરછોડ પ્રગટયા, તેહનેં કહો સી મણા !
વારી, તેહનેં કહો સી ! મણા !. ૨૨

દુહા.

રૂપકુંભ રૂવણુકુંભ મુનિ, તેહના પ્રણમી પાય,
વલી રાજ પૂછે કહો, ભગવન ! કરી સુપસાય. ૧
ભગવન ! જેતુંમે ઉપદીસ્યું, તે તે સર્વ પ્રમાણુ;
કર્મતણા અનુબંધથી, પામેં અનેક વિનાશુ. ૨
આપેં કર્તા આતમા, કર્મ શુભાશુભમર્મ;
જિમ 'કલાલધટવત' કહિઓ, માટી ચક્રાદિક ધર્મ. ૩
ભોકતા પણિ તસ ફલતણો, સ્વકૃત મુખદુઃખ તેણિ;
પરકૃત કોઈ ન ભોગવેં, અકૃત નાશ નહિં જેણિ. ૪
તેહ લક્ષ્મી હએ દ્રવ્યથી, નિલ એ અવિનાશ;

પર્યાયે કરીને હોઈ, ઉત્પત્તિ સ્થિતિ હાસ(નાશ).	૫
સ્યાદાદે જેતાં થકાં, ષટ્ક દ્રવ્ય છે લિન;	
આપ-આપણા ભાવમાં, ક્ષેત્ર પ્રમાણે અભિન.	૬
તત્વદષ્ટિ જેતાં હુતા, સ્યાદાદ શુદ્ધ પન્થ;	
નયપ્રમાણ સવિ સંપન્ન, ભાષે ગ્રંથ ત્રિગ્રંથ.	૭
અવર એકાન્તિક જેટલા, મત તેહિજ ઉન્માદ;	
ભ્રમ જ્ઞાનીનીધ' જે ભાપીયા, તેહમાં બહુત વિપાદ.	૮
જિમ અન્ધે ગજ ભાપીઓ, લહી અવયવ એકેક;	
દષ્ટિવંતે ગજ તે દહીઓ, સંગત સકલ વિવેક.	૯
તિમ સ્યાદાદી સવિ ગ્રહ, ભાષે સંમત વયણ;	
નિદેં હિલેં પણિં નહી, આગમ નિર્મલ નયન.	૧૦
કાલાદિક કારણ સવે, ઉપાદાનાદિક વલી જેહ;	
તે તિમહિજ તિહાં લગે, દાખે કારિજ જેહ	૧૧
એહવી જસ ગ્રહા અછે, તે જન દર્શનવંત;	
આસ કહિઓ મિથ્યા નહી, એહ જ્ઞાન મતિવંત.	૧૨
અવિરતયોગ કપાયના, વિરમણુ તે ચારિત્ર;	
એહ સ્યાદાદતું ખીજ છે, મોક્ષહેતુ પવિત્ર.	૧૩

૧-આંહી એક આ પ્રમાણે સામાન્ય દૃષ્ટાન્ત છે. કેટલાક અન્ધપુરુષો સાથે એક દેખતો પુરુષ હતો તેઓ સમિપે એક હાથી આવવાથી અંધોને હાથી દેખવા ઈચ્છા થઈ. આથી તે સમજા અન્ધો તે હાથીની આસપાસ ફરી વળ્યા. અને કોઈના હાથમા પગ, કોઈના સૂંઢે, કોઈને પૂચ્છ તો કોઈને ગંદસ્યવાદિ પોતાના હસ્તસ્પર્શથી જોતામાં આવ્યા. આ ઉપરથી તે તે અંધોએ હાથીનું સ્વરૂપ પગ, સૂંઢ, અને પૂચ્છાદિ જેવડું જે જે સ્વહસ્તમ આળ્યું તે પ્રમાણે લાંબુ, પહોળું અને મોટું વર્ણવ્યું. પણ જે દેખતો પુરુષ હતો તેને સાદસ્ય જેવો હાથી હતો તેવેજ વર્ણવ્યો આ દૃષ્ટાન્ત અન્ધ સ્થળે વિરતાસ્થી છે અત્ર સામાન્યમાત્ર દર્શાવ્યું છે. આ મુજબ એકાંત, અને અનંકાંતવાદો માટે અશુદ્ધિ અને અશુભાળા પુરુષસમાન સમજ લેવું.

૧ દૃષ્ટિવાદે છે એહનો, વિસ્તર અતિહે ઉદાર;
 સક્ષેપે મેં જાણીઓ, તુમ વયણે નિરધાર. ૧૪
 તેહ લણી વળી કૃપા કરી, દાખો મુજ એક પ્રશ્ન,
 મુજ સુત સંપ્રતિ આઠ છે, તસ સ્વરૂપ કહો [ત્ર] શસ્ત્ર ૧૫

(રોહિણીના ૭ અને ૧ એમ આઠ પુત્રોનો પૂર્વભવ.)

હાલ. રાગ કાફી. આજ સખી મનમોહનાં, એ દેશી. ૨૨ મી.

નિસુંણી ઇમ નૃપ વિનતી, નયણાં તિણ વેલાં,
 બાપે હવેં તે પૂત્રના, અવદાતની લીલા,
 મિથલાનગરિમાં વસેં, અગ્નિશર્મા નામ;
 લીલાવતી છેં માહણી, તે સપ્તેમનો હામ. ૧
 તેહનેં સમયેં ઉપના, નન્દન સાત જાત;
 તેહના પગલાંથી થયો, દારિદ્ર નિઃપાત,
 અનુક્રમેં માત-પિતા ગયા, પરલોકે તિહવાર;
 તે દિનથી વધતો થયો, દારિદ્રનો પ્રચાર. ૨
 રૂપેં પિણ અસુહામણા, દીઠેં બાલક બીહે;
 બોલીકું ચાલીકું તેહનું, તિહાં કોઈ ન હુણેં,
 ભિક્ષા કનૈ ધરેધરે, અટતા રહે નિલ,
 ભમતા પણિ ગમતા નહીં, તે કોઇને ચિત્ત ૩
 તોહી પિણ અહ કારીયા, માંહોમાહેં વઢતા;
 વેઢીરાઢી સાથેં ધણી, રાજદ્વારે ચઢતા,
 ભિક્ષુક જાણી દિજ બાણી, કોઈ તાસ ન મારે;
 અન્યાઈ માયી ધણુ, સજ્જનને વારે. ૪

ઇમ કરતાં તે એકદા, પાડલીપૂરે પોહતા;
 ભિક્ષા કાળે બીખતા, ધરિધરિ તે ભમતા,
 મૂર્તિવંત ભય જાણીયે, દીસતાં એહવા;
 સંતતણી મન ભાસીયે, કૃતકર્મ છિં જેહવા. ૫
 નિહાં નાગરજન દેખીયા, રૂપાલા પુણ્ય^૧ રૂડા;
 કેમ શૃંગાર શોભતા, બોલે નહિં રૂઢાં,
 હય; ગય; રથ; વાહને, આવતાં ગેલિ;
 ગીત જ્ઞાન નાટિક કરે, તાનોતાનિં મેલિ. ૬
 બુદ્ધયે સુરગુરુસારિખા, દાને ધનદસમાંણા;
 દેવ; ગુરુ ધર્મના રાગીયા, સુન્દર સખડાંણા,
 સેઠ સેનાપતિના જીકે, નન્દન બહુ દીઠા;
 નિરખતાં તે રોષનેઈ, લાગા અતિ મીઠા. ૭
 નાનાવિધ સુવિલાસના રસરંગે રમતાં;
 સહજ થકી સોભાગીયા, સહુનિં મન ગમતાં,
 કુંવર રાણા રાજ્યા, જીજીકાર લહતાં;
 તે દ્વિજ સુત ઇમ દેખિને પશ્ચાતાપ વહંતો. ૮
 અહો! એણે શુભ આચર્યો, તે ઉદયે આવ્યાં;
 પુન્યતણા ફલ ભોગવે, કીધા તે પાયાં,
 જિમ દુઃકૃત અહને ફલ્યાં, તિમ સુકૃત એહને;
 આપ કમાઇ એહને પામીછે, કહીછે કહો કેહને. ૯
 હીન જાતિ કુલદીનતા, પરવસતા પામેં;
 જેને ઇહી ચિત્તમા, તે કાંઈ ન કામેં,
 ઇમ ચિંતા કરતા હુંતા, આપોપૂં નિંદે;
 એહવામાં એક ગાયરી, જાણેછે મુણિંદ. ૧૦

૧-દ્વિતીયે “૩૫ લાવણ્ય રૂડા”

૨-અસ્મિન્પ્રતે દ્વિતીય પાઠ “કુદાને અનુદાહારે.”

(રોહિણીના ૭ અને ૧ એમ આઠ પુત્રોનો પૂર્વભવ.) ૨૭૫

કાષ્ઠક શુભના ઉદેથી, તેસ[પ્ર] મનમાં આવ્યું;
ભકતે એહને વાંદીછ, [નિ]વિધી કરગત પાવ્યું;
જિમ આંધો હરખે સહી, પાંખોને નયણાં !
જડ મુરખ મુંગો યથા, પાંખોને વયણાં ! ૧૧

તરસ્યો ગ્રીષ્મસમય સહી, જીમ અમૃતપાને,
રંક દરિદ્રી નર લહે, જીપતિસનમાને !
જિમ જૂખ્યો બહુ કાલનો, લહીં ઘેબર પીડા;
તરણુ સુખી માયેં યથા, લહીં જીની કીડા. ૧૨

તિણુ પરે તે દ્વિજસમકે, જમ ભક્તિ[યે] વાંઘા,
મુનિવર તે મોટો યતિ, દેખી[તિ] આનંદા;
યોગ્ય જાણી તે સાતને, દુ.ખતાપ શમાવેં,
પરઉપગારપણું કરી, હિતવૃષ્ટિ વરસાવેં. ૧૩

ધર્મ, અબધુનો બધું છે, અસહાઈ સહાઈ,
ધર્મ, અનાથનો નાથ છે, અવિચલ સુખદાઈ;
ધર્મ તે સુરતરથી વધે, વિણુ ઉલ્લભ ફલતો,
ધર્મ તે અધિક ચિંતામણિ, વિણું ચિંતિત દેતો. ૧૪

સુરગવિ સુરધટથી વધે, જે શિવસુખ આપેં,
ધર્મ ત્રિલોકી તિલક છે, સવિહુ સીર થાપેં;
ધર્મ-અનાદિ-અનંત છે, ત્રિભુવન-આધાર,
ધરમ પરમ ઉપગારીઓ, આતમસીણુગાર. ૧૫

ચત્તઃ—

૧“ધર્મઃ કલ્પદ્રુમઃ પુસા, ધર્મઃ ચિંતામણિઃ પરઃ;

“ધર્મઃ કામદુષા ધેતુસ્તસ્માદ્ધર્મો વિધીયતામ્.”

૧

૧-“ધર્મ” સુરતર જેવો, ધર્મ ચિંતામણિ મણિ, કામધેનું સમો ધર્મ,
તરમાત્ર ધર્મ કરો ભવિ.

તથા—

“ધર્મોયં ધનવદ્ધમેષુ ધનદઃ કામાર્થિનાં કામદઃ;

“ધર્માન્નિન્મ કૃલે શરીરપટુતા સૌમાન્યમાયુર્વલ્મ્.” ૨

ધર્મનણી માતા અહૈં, અપદ્ભવ-અહિંસા;
 જગત્સદ્ધ હિનકારિણી, છદ્ધાં નહીં કોઈ ખીસા,
 દુઃખદાવાનલ ટાલવા, પુષ્કરધનમાલા;
 સકલ જ્ઞાને સાધવા, વરપ્રણવપ્રણાલા. ૧૬
 અહિ ગતિ ભવ માણવાડિમાં, મુદ્ધાતટિની સરિખો;
 અભયદાન સુરવેલડી, સમ શાસ્ત્રને નિરખો.
 દીર્ઘાયુ સંપદા, નિરોગ પ્રસંસા;
 ઇત્યાદિક શુણુ નિપજે, કલે કામિનશંસા. ૧૭
 તેભણી ધર્મને સેવીષં, નિષ્પાધિ સમાધિ;
 ભવિ ભવિ જિમ મુખ પાંખીષં, જાઈ આધિને વ્યાધિ,
 ઇત્યાદિક મુનિદેશનાં, શુણુ ધર્મે વ્યાસા;
 અરિહંતધર્મને આદરે, શુભચિતે પાસ્થા. ૧૮
 શ્રાવકધર્મ ગ્રહો તિણું સદલૈ તિણુ દિનથી;
 આરાધ્યો સારી પરે, ન વિરાધ્યો મનથી,
 શુદ્ધધર્મમહિમાથડી, સૌધર્મે પોહતા;
 તિહાં પણ ખોધિ લહી ધણું, સમકિતે ગહગહતા. ૧૯
 તિહાંથી ચવીષં સંપ્રતિં, નંદન થયા તાહરા;
 ગુણુપાલાદિક સાત એ, જાણુષં અમરકુંભારા,
 મુખીયા ને સોભાગીયા, જિનધર્મપ્રસાદે;
 જ્ઞાનવિમલમુરિ ઇમ કહે, રાજા ચિત્ત ભાવે. ૨૦
 ઇતિ સમ્પુત્રવૃતાંત.

૨-છ પ્રકાર પૃથ્વી, વાયુ, અપ, તેજસ વનસ્પતિ, અને ત્રસ.

૩-સૌધર્મનામા દેવલોકે.

(રોહિણીના ૭ અને ૧ એમ આઠ પુત્રોનો પૂર્વભવ) ૨૭૭

(લોકપાલપૂર્વભવ.)

કહા.

રાજા મનમે' હરપીઓ, નિસુણી નંદનવાત;
 ચમત્કારકારી કહિએ, પ્રવ લવ-અવદાત. ૧
 કહે, રાખી હવે દાખવો, અદમ સુતવ્રતાન્ત;
 લોકપાલ નામે અઠે, જેહતું દર્શન કાન્ત. ૨
 ગુણે વૃદ્ધ, વયે છે લઘુ, રધુનંદન સમ કીર્તિ;
 માહર કોપાનલ આગલે, જેહ, ન પામ્યો અર્તિ. ૩
 મે' નિર્દયપણે નાંખીઓ, સાત જુમિથી હેટિ;
 પુલખીટ' ન કુહવ્યો, ન હોય અશુભની દષ્ટિ. ૪
 રાખ્યો તેહ અપાયથી, કુણે' કરણી એ કીધ;
 વક્ષલ સુભગપણાચકી, એહિજ પૂન્ય પ્રસિધ. ૫
 હવે' આપતિસુ' સાધસ્યે, કિણુપરે આતમકાજ;
 તે સધલું મુજ દાખીઈ', જ્ઞાનબલે ગુરરાજ । ૬
 તે પ્રશ્ન-ઉત્તર કહે, પાછલા ભવથી જેહ;
 ભવિકજીવ હિતકારણે, વધે તે ધર્મસનેહ. ૭
 મુનિ બાપે તિહાં સાંભલે', રાજદિક સવિ લોક;
 વિકસિત વદે પ્રેમ ધરી, જિમ રવિ દીઠે કોક. ૮
 સહસ ગમે' ગોવર્ગ છે', અનિ' સહસ ગમે' તસ વચ્ચિ;
 પણુ આવી મલે માતને', સ્યું હોઈ કલે ઉલ્લંઠ. ૯

હાલ. રાગ ધોરણી, પુન્યપ્રશંસીયે, એ દેશી. રૂ ૩ મી.

જ'બુદ્ધીપે' ભરતમાં, ગીર વૈતાહ્યસમીપ,
 તિલોકનામા પૂરઅઠે, જિમ જલ વિંચિ અંતરદીપરે;
 પુન્ય કરો જનાં ! પુન્યે પૂરણુ થાયરે, મનની કામના,

પુન્યે દેવ સહાયરે, કરે જસ સેવના. પુન્ય કરોછનાં. આંકણી ૧
 આર્યકીર્તિ છે જગનમાં, આર્યકીર્તિ નામે રાય;
 વિદ્યાધર જિન ભક્તિ છે. વિમલા ધરણી ધાયરે. પૂ૦ ૨
 કમલા કમલ પાંધરે રહે, જલધિ કરણનું હેત;
 અપક્ષપણું નરહે ધીર્યાગ્રા, સ્યો તેહનો સંકેતરે. પૂ૦ ૩
 ઈમ જાણીને જાણિનેરે, ધાપે ઉત્તમ ક્ષેત્ર;
 અપક્ષ કથંક ઉતારવારે, પોમે સાતે ક્ષેત્રરે. પૂ૦ ૪
 કરતા તીર્થપ્રભાવના, સમરે ધાનિક વીસ;
 વિધસ્થું સવિ કરણી કરે, જોહના પ્રયત્ન જગીસરે. પૂ૦ ૫
 દેશમાંહિ છણુ નિણુ પરે, છવ અમારિ પક્ષાવે:
 ધન દેઈ જાહુ માનથીરે, કલગલ મુલ ભાવેરે. પૂ૦ ૬
 છણોદ્ધાર તીર્થયાત્રારે સંઘપ્રતિપ્તા સાર;
 સાધર્મિકવાસસ્ય ઘણાં, દીન દુખી સાધારરે. પૂ૦ ૭
 સંયમ લેતાં ભવિકનેરે, કરે સહાય અનેક;
 નિરંગમણ્યાદિક-ઓચ્છવારે. સાયવતા સુવિવેકરે. પૂ૦ ૮
 દાંન દીઈ જાહુમાનમું, ઉચિનાના ઉચિતાના જાણી;
 આચારી જ્ઞાની વૃદ્ધનો, વિનય કરે અસમાનીરે. પૂ૦ ૯
 રાજ્યથોઅ સુત કો નદિં, નિણું કરી પાલે રાજ્ય;
 પણિ મનમાંહે અલેપ છે, જિમ પંકજ જલ સાનેરે. પૂ૦ ૧૦
 ઇન્દ્રિય-અર્થ, અનર્થ ગણેરે, ધર્મસાધન તે અર્થ;
 અવર તે અધનસમ ગણેરે, સત્ય ગણે શિવ અર્થરે. પૂ૦ ૧૧
 પર-ઉપગારે આગલોરે, વેગલો પાપ પ્રસંગ;
 શિષ્ટાચાર પ્રશંસ કરે, સીજિન સત્વકથી રંગરે. પૂ૦ ૧૨
 દયાવંત લગલુરે, નહિ મને અભિનિવેસ;
 કૃતપ્રતિજ્ઞા નિર્વહીરે, જાણે ત્રયલ વિસેસરે. પૂ૦ ૧૩
 કૃપા નહી કોઈ દર્શનેરે. સદર્શનસ્થુરે રાગ;

જિનવચને' અનુગતજીકેરે, તેહ ધરે પરલાગરે. પૂ૦ ૧૪
 દર્શનજ્ઞાનચારિત્રનારે, યોગ પૂજનનેરે કામ;
 આપ ધનાદિક મેલવેરે, ન્યાયે' અભિનવ રામરે. પૂ૦ ૧૫
 નિંદાદિક જે દોષ છે રે, નહી તેહનો અવકાસ;
 પાસપરિ મન જાણુતોરે, એ સધલો ગૃહપાસરે. પૂ૦ ૧૬
 આઠ ભુદ્ધિ ગુણ મેલવીરે, નિસુણે આગમ વાત;
 દીર્ઘદર્શિ આયતિ લહેરે, ઉલ્લયપક્ષ શુદ્ધ જાતિરે. પૂ૦ ૧૭
 ગુણુરાગી ગુણપક્ષનીરે, ઈછે તસ સુખસાત;
 શુભકરણી અનુમોદનારે, કરતા જામ' દિન રાતરે. પૂ૦ ૧૮
 દ્રવ્ય પટક ત્રિક કાલજેરે, લેશ્યાવ્રત પટકાય;
 નવતત્ત્વ આદિક ભાવ જેરે, તે મેલે ' સવિ ' સમુદાયરે. પૂ૦ ૧૯
 વેશ્યાસનેહ પરે' ગણેરે, સ્વાર્થનાં સંબંધ;
 આપે દુઃખ પરંપરારે, લવલવના અનુબંધરે. પૂ૦ ૨૦
 ભાવ દ્રવ્યથી બીહુ મેલવીરે, નિશ્ચયને વ્યવહાર;
 નયનિક્ષેપાસવિ લહેરે, ગીતારથને આધારરે. પૂ૦ ૨૧
 આજ્ઞી વિનયાદિક ગુણેરે, ધર્મ અહિંસા મૂલ;
 ઉત્સર્ગને અપવાદથીરે, જાણે સવિ અનુકૂલરે. પૂ૦ ૨૨
 ઇણીપરે' ધર્મપ્રભાવનારે, કરતે ગયો બહુ કાલ;
 ચારિત્રની રહી ભાવનારે, દેશવિરતિ ઉજમાલરે. પૂ૦ ૨૩
 રાજઋપિતું બીરૂદ વડીરે, શાસનિ શોભાકાર;
 સંચારે સયમ મહીરે, હુઉ અંતિ નિર્વિકારરે. પૂ૦ ૨૪
 તિહાં સમાધિ મરણે લહીરે, સુરલોકે અવતાર;
 શક સામાનીક સુર થયોરે, બોધિગુણે અતિસારરે. પૂ૦ ૨૫
 તિહાં પિણુ સમકિત નિર્મલેરે, કરતા અનેક પ્રકાર;
 તિહાંથી ચવીને' તાહરોરે, પુત્ર એ આઠમો ઉદારરે. પૂ૦ ૨૬

લોકપાસનામે થયેરે, ચરમશરીરી જોડુઃ
 જન્મથકી દર્શન શુંણીરે. ધર્મે જસ દત્ત નેહરે. પૂ૦ ૨૭
 તૃપ! તુમે કાપવશે ક્યેરે. મોટા નં અન્યાય,
 રોહિણીવયલું અમરિસ વહેરે. અધનાંખ્યો કાધ અપ્રાયરે. પૂ૦ ૨૮
 નિણસમે પૂરવસવપ્રીયારે, કમલાનાનિરે જોડુઃ
 તે! શ્રાવકત્રિન પાદિનેરે, ગઈ સુરસોક નેહરે. પૂ૦ ૨૯
 તિણ સમે નેહતું પેખવુંરે, કિડાં છે માહરો કંથ;
 તિણ અવધિખસે ને જાણીએરે. ને સવજો વૃત્તાંરે. પૂ૦ ૩૦
 સાનિધ નનક્ષિણ ને કરેરે, ટાચો નાસ અપાયઃ
 પુન્યે અણચિનિન કહેરે. નિંકારણ છે સદાયરે. પૂ૦ ૩૧
 સર્પ તે, હારસના હેલંરે, જસ તે. થકપરિ થાયઃ
 ખડ્ગ તે, કુસુમમાલા જસીરે, સુદી, સિંધાસન થાયરે. પૂ૦ ૩૨
 અનસ, સક્ષીસ તે સારિખેરે. વિપ તે, અનુનસમાન!
 વયરી હોય વાલહોરે, વિપમ તે હેલ્લ ઝલુમાનરે. પૂ૦ ૩૩
 તેહ બણી પુન્યે પવિત્ર છે રે, સુન તાહરો નરનાથ;
 વિધન સહાર્ક કરે સદ્ગરે, જસ સિર ધર્મ છે નાથરે. પૂ૦ ૩૪

[ઈતિ અષ્ટપુત્ર વૃત્તાન્ત]

૧-ચરમ-છેલ્લો શરીર ધારી અર્થાત્ હવે પછી લોકપાળને બીજવાર શરીર-
 જન્મ લેવો પડશે નહીં. પરન્તુ આ જન્મથીજ એ હવે અપુનર્ભવી થયો.
 આવીજ રચના શીલવતીશાસનાં ચન્દ્રગુપ્તને માટે લેવામાં આવે છે
 “આખ્યો પહિલાં મુનિવરે, ચરમ શરીરી જોડુ;” ઠાક ટમીનો કુહો ૧૯૦.

(લોકપાલના પૂર્વલવની સ્ત્રીના જીવનું કથન.)

એહરે, સ્ત્રી લોકપાલનીરે, એડી સલા મોબર;
 એ વાત સાંભલી લહીરે, જાતિસ્મરણુ સારરે. પૂ૦ ૩૫
 કહે, સ્વામી સાનિધ કરીરે, તે હું; તેણી વેલિ;
 તિહાંથી ચવી, નૃપ ચંદનીરે, ચપ પરણી ઇણિ કેલિરે. પૂ૦ ૩૬
 તેહલણી મુજને બહુ અછેરે, પૂરવલવનો પ્રેમ;
 ઇત્યાદિક સવિ વાતડીરે, સુણતાં પામ્યો ક્ષેમરે. પૂ૦ ૩૭
 જ્ઞાનવિમલ ગુરૂવચણુથીરે, નિસુણી એહવી વાણુ;
 સલા સહુ હરપિત થઇરે, કીધાં વચન પ્રમાણુરે. પૂ૦ ૩૮

હૃદય.

પુત્રચરિત્ર નિસુણી ધણું, હર્ષિત હિયડું થાય;
 ધર્મમર્મ ઇમિ સાંભલી, રોમાચિત તનુ થાય. ૧
 બલિહારી તુલ્ક જ્ઞાનની, કરતા વિશ્વ, પ્રકાસ;
 રવિ સસી જલદતણી પરે, જગ વચ્છલ તુમે ખાસ. ૨
 ધન્ય તે ગામાગર નગર ! પુર પટ્ટણુમંડાણુ;
 તુમ ચરણે પાવન કર્યાં, તે તીરથ અહિંઠાણુ. ૩
 મુજને ધણું અનુગ્રહ કર્યો, દેખાડી પરમત્ય !
 ભવજલ પડતો ઉધર્યો, ઉગાર્યો દર્ષિ હત્ય. ૪
 તુમ સરિખા હોઈ જસ સીરે ! સી ઉંણીમ તસ હોઈ;
 સુરમણિ જેહને કરિ હોઈ, તે સ્યું દુર્ગત જોઈ. ૫
 પૂછું એક સંદેહ છે, તે દાખો મુનિરાય;
 મુજ તનયા સદયા અછે, ચ્યારે ગુણુ સમુદાય. ૬
 વિસ કન્યા મનુ રૂપધરી, આવી કીધો વાસ;
 લક્ષ્મી શુદ્ધિ સરસ્વતી, શ્રીયે કીધો વાસ. ૭

પુરવલવ તિથેં સ્થાં કર્યા, તપજપનિયમ વિશેષ;
 તે દાખો કરણા કરી, જ્ઞાનબલિંસવિશેષ. ૮
 ધંમ નૃપવયણાં સાંભલી, કહેવાને ગુરરાજ;
 ઉજમાલ થઇને કહે, નિસુણે સહુ સમાજ. ૯

(રોહિણીની આરે પુત્રીઓનો પૂર્વલો ભવ.)

હાલ. પ્રીતમસેતી વિનવે; પ્રમદા, ગુણની ખાણ મેરેલાલ;
 મનમોહન! એકણચિત્તે, સાંભલો અતુર સુખણ!
 મેરેલાલ; કંત! તમાકુ પરિહરો. એ દેશી. અથવા,
 મેરેલાલની દેશી. રધમી.

ધંણીજ જંબૂદ્વીપમાં, જુલામિની ઉરહાર; નરરાજ,
 ગિરવૈતાઢ્ય સોહામણો, ભરતને અર્ધાકાર. નરરાજ. ૧
 સુકૃત કર્યુ, સુરતરૂપરે, પસરે બહુ ફલ દાય; નર૦
 જિમસુક્ષેત્રે ખીજ રોપીઉં, ફલે બહુ લહી સુવાય । ન૦ સુ. ૨ આં.
 દક્ષિણ શ્રેણૈ સોહિધં, શ્રીપુરનામે સહીર; ન૦
 અલકા પણિ ઉચી ગઈ, સુખમાતું ધરી વયિર. ન૦ સુ૦ ૩
 વિદ્યાધર તિહાં રાજ્યો, ચિત્ર ગાંતનાંમે અનુપ; મહારાજ;
 ઓપમા પિણુ આવી નહી, ધંદ્રાદિક વળી ભૂપ. મ૦ સુ૦ ૪
 મયણુમાલા તેહની, રૂપ લવણીમાં ખાણી; મ૦
 પ્રેમ નિવડ દંપતિ, મનુ । હરિ કમલા જાણી; મ૦ સુ૦ ૫
 પુત્ર સુલગ સુલક્ષણો, વાર વિનય વિવેક; મ૦
 જસ શોભા ગુણ દેખીધને, વિસ્મય પામે મનુલોક. મ૦ સુ૦ ૬
 પુત્રી આર વલી તેહને, સુકૃતતણાં સંયોગ; મ૦
 રૂપકલાની ખાણી છે, નહીં જસ શોગવિયોગ. મ૦ સુ૦ ૭

એકદિન ક્રીડાકારણે, પોહતી નિજ ઉદ્ધાન; મં
 ચારે તેહ કુમારિકા, રમવાને સા મીસ^૧. મં સું ૯
 તિહાં એક મુનિવર પેખીઓ, ધર્મનું ધરતો ધ્યાન; મં
 મૂર્તિમંત મનુ ધર્મ છે. સંયમગુણનો નિધાન. મં સું ૯
 તે દેખીને ઉપનો, કાઈકે અપૂર્વ પ્રમોદ; મં
 અનિમેષ નયણું જોવતાં, વિસર્યો રમતવિનોદ. મં સું ૧૦
 મનિં જાણું મુરતરૂ ક્ષયો, પૂરવલો કાઈ ધર્મ. મં સું ૧૧
 નિરાગીને બહુ ગુણી, દેખી વાંધે પ્રીત; મં
 નિંદકાર્ય ઈહાં નહિ, કરે ઉપકૃતિની રીત. મં સું ૧૨
 આવી તેણે વંદીયા, મુનિવરકેરા પાય, મં
 તે દેખીને ઉપનો, ધર્મપ્રમોદ સુખદાય. મં સું ૧૩
 મુનિવર કરુણાજલધરે, કાંધી આદરભાવ; મં
 સીંચિ લતા તે બાલિકા, થયો હર્ષપ્રણાવ જમાવ. મં સું ૧૪
 તિહાં તસ પૂછે સાધુજી, કાંઈ જાણો છો ધર્મ; મં
 ક્રીડાને છો પરત્યા,^૨ એહથી લહીંછ કર્મ. મં સું ૧૫
 તવ તે ભાષે બાલિકા, અમે ધર્મ ન જાણું કાંય ! મં
 લોક કહે તે જાણીઈ, ધર્મથકી સુખ થાય. મં સું ૧૬
 ધર્મસ્વરૂપ જાણું નહી, પણિ નામે લહિયે હર્ષ; મં
 ગુંગી ગોવ ગદ્યાપરિં જે, ધર્મ તે સહુથી પ્રકર્ષ. મં સું ૧૭
 યોગ્ય લડી તે બાલિકા, ધર્મનો સામાન્ય-અર્થ; મં
 દુર્ગતિ પડતાં પ્રાણીને. ઉધરવા સમરથ. મં સું ૧૮
 જે સેવતાં જીવને, જાઈ અનાદિ કલંક; મં
 વિષય કપાય સોધીયે, આતમ હોઈ નિકલંક. મં સું ૧૯
 મિથ્યા વયરિ નાશયે, મોહ અરાનનો નાશ, મં

૧-અવ મૂળપ્રતે “ મીન ” પાઠ છે.

૨-મૂલમાં “ ક્રીડાને છો પડવડાં ” પાઠ છે.

તૃપ્ના મૂર્છા અવિરતિ, નાસેં વિરતિ પ્રકાશ. મં સું ૨૦
 દુષ્ટ પ્રયત્નૈ જોડવા, મન વચનનું વ્યાપાર, મં
 તે દુષ્ટ્યાનની વર્જના, શુભધ્યાને સંચાર. મં સું ૨૧
 જિમ જિમ આતમ એહથી, પાંખી હોષ અયોગ; મં
 તિમ તિમ ધર્મતણૈ બલૈ, જીવ લેહેં ગુણ ભોગ. મં સું ૨૨
 અસુલ હેતુ નિર્ગમ થકી, પામેં ગુણ સમુદાય, મં
 દર્શનજ્ઞાનચારિત્રતપ, પંડિત વીર્યસહાય. મં સું ૨૩
 અથવા, વલી એ ખીજ છે, સુદેવસુગુરુ સુધર્મ; મં
 તે પણિ સહુ મુખે ઇમ કહેં, પણિ તસ લહેવો મર્મ. મં સું ૨૪
 સુદોષ ૧અઢારથી વેગલા, ત્રિભુવનનાયક દેવ, મં
 અહિનિખેપે^૨ સારિખા, તસ ભાવેં કીજેં સેવ. મં સું ૨૫
 સુધાજ્ઞાનકથક ક્રિયા, સુધા જે અણુગાર, મં
 તે ગુરુ ! ગુરુશુંણ ભર્યા, તસ આણા સિર ધાર. મં સું ૨૬
 અનાસવ આશ્રવ રોધિની, વિનય આણા દયા મૂલ, મં
 નિરાવરણ હોષ આતમા, તેહ ધર્મ અતુકૂલ. મં સું ૨૭
 તત્ત્વ ત્રય^૪ એ શાશ્વતાં, ભવજલતરણુ જીહાંજ, મં
 તેહ હૃદયમાં ધારીઈ, તો સીજેં સવિ કાજ. મં સું ૨૮
 મુનિપ્રતે ભાષેં બાલિકા, સ્વામી ! એહવો ધર્મ, મં
 નવિ જાણ્યો નવિ આદર્યો, કોષ અનાદિ કર્મ । મં સું ૨૯
 પણિ, એ વચણુના શ્રવણથી, આતમ લહેં આનંદ; મં
 હવે, તુમ ચરણપસાયથી, છેંદીજે ભવકંદ. મં સું ૩૦
 મુનિ કહે આપ સમોવડેં, ગણીઈ જીવની કાય; મં

૧-હિંસા, જૂઠું, ચેરી, મૈથુન, પરિગ્રહ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, ક્લેશ, અભ્યાખાન, પૈશુન્ય, રતિઅવરતિ, પરપરિવાદ, માયામૃધાવાદ અને મિથ્યાત્વશૈલ્ય.

૨-નિશ્લેષા-નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, અને ભાવ. ૩-ગ્રહોટા ગુણોવાળા.
 ૪ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર.

મનતનુ 'વયણના યોગ જે', તે કીજે શુભ દાય મં સું ૩૧
 જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર જે, યોગ ત્રય ગુણુખાણિ; મં
 વિન્યાદિકે આરાધીધ', ચતુર્વિધ સાચા જાણિ. મં સું ૩૨
 કાષ્ઠક મહા શુભયોગથી, એ પામ્યો છે શુભયોગ; મં
 'ઈહ કચ્છલ,' ન્યાયે કરી, આર્ય કુલ દેશાદિક યોગ. મં સું ૩૩
 જાતિ પંચોદ્રિય; નરભવો, નિરાળાધ પ્રદીપ લાલ; મં
 કુસુલપણું કરણપણું, પુન્યપ્રકૃત્તએ લાલ. મં સું ૩૪
 ઈત્યાદિક બહુ ભાવના, અનિત્યાદિક ખાર; મં
 ભવસ્વરૂપ સવિ ઉપદિસ્યું, હરણી કુંભરી ચાર મં સું ૩૫
 ચિતે મનમાં બાલિકા, આજ જનમ સુપ્રમાણ; મં
 દોષ ક્ષુધાદિક ઉપશમ્યા, આ દ્વેષાદિ ગુણુખાણ. મં સું ૩૬
 જ્ઞાનવિમલ ગુરૂવચણ, નિધિ એ પરિધાર્યા તેહ, મં
 કાષ્ઠ અપૂરવ ઉલ્લસ્યે, ધાર્યો ધર્મસનેહ. મં સું ૩૭

દુહા.

હવે હરખી ચિત્તમાં ધણું, પરખી ચિત્તમાં ધર્મ;
 કહે કુંભરી હવે કીજીય, જાણ્યાનો એ મર્મ. ૧
 જાણીને રવિરમે નહી, આશ્રમથી જે જતું,
 નાગાને નવિ શોભીય, વસ્ત્રતણે એક તંતું. ૨
 જાણીશા કિણ પૂણે નહીં, લોકતણો એ ન્યાય;
 તિમ ભવસરૂપ જાણ્યા પછી, કુણુ કરે પાપ અન્યાય. ૩
 'ધની, કૃપણ ન શોભીય', સાહસું હોઈ કલંક;
 તિમ જાણ્યું પણિ વિરમે નહીં, તે મહા મોહનો વંક. ૪
 પુદ્ગલ કર્મના રદલિક જે, શીગતા રહે સદૈવ,
 તે જીવે જે સંગ્રહા, અજ્ઞાન ગાફિલની રૂઢેવ. ૫

૧-કાયા ૨-વિરમણ, પ્રતિક્રમણ. પાછા હલકું.

૧-દનગણો. ૨-દલિયા, દળ. ૩-Habit, ટેવ.

રાગદ્વેપની ચિકણુતા, તિણું કરી કર્યા નિજભાવ;	
તેહ નડે તે જવને, એ સવિ છેં બાલભાવ.	૬
જો પડિત વિઉલ્લાસથી, સંભારે નિજ ભાવે;	
તો સ્યો કર્મનો આસિરો, દાસ ન હોઈ ધરરાવ.	૭
બાંધી કાયર કર્લાવને, વિપયતણો સમુદાય;	
પણિ ધીરને ગજો નહિ, પરવશિ તેહ ન થાય.	૮
જિમ લુતાપુઠ જલિનેં, બાંધે જવ તે છુદ્ધ;	
પણુ ગજતે બાંધે નહી, જે જાતિ મહાભદ્ર.	૯
આતમ આપસભાવમાં, આવી જો નિરમાય;	
તો કર્મતણો સ્યો આસિરો, ખીણમાં ખેડ થાય.	૧૦
આવી ધણિપરિ ધર્મરૂચિ, જગ્યો અનુભવ ભાય;	
કહેં મુનિને તે બાલિકા, પ્રભુ ! તુજો ધર્મસહાય.	૧૧

દાસ. રામચન્દ કે બાગ, ચાંપો મહુરિ રહ્યોરી; એ દેશી.
અથવા, મારગ સન્મુખ તામ, ઉડે ખેહ ધણીરી; એ
રાગે પણ. ૨૫મી.

હવેં તે કુમરી ચ્યાર, અમરીરૂપ જરીરી;	
મુનિને કરી મનોહાર, પદકજભમરી તિસીરી.	૧
સમરી મુનિ ઉપગાર, બેઠી પાય નમીરી;	
ચંદ ચક્રોરી જેમ, તૂપ્ના સર્વ સમીરી	૨
સંચમીયાનો ધર્મ, તે તે ચિત્તમાંહિ વસ્યોરી;	
તે દાખો ગુરરાજ, મારો અમૃત જર્યોરી.	૩
સરોવર પામી પૂર્ણ, તરસ્યો કવણુ રહેરી;	
બૂખ્યો રહે કહો ટોણુ, જોજને ભૂત ગેહેરી.	૪
દૃષ્ટક્ષ લહી કોણુ, દરિદ્રીની મુદ્રા ધરેરી;	
નિણુ પામી તુમ જોગ, દુષ્કૃત કવણુ કરેરી.	૫

કહો સ્વામી અમહ આયું, કેહેવું છે કે(છ)રી;	
આપતિ કેહવાં કર્મ, મર્મ તે સર્વ (છ)અતૂરી.	૬
આરાધીજેં ધર્મ, ત્રિકર્ણ સુધી કરેંરી;	
અજર અમર નિકલંક પદવી સિદ્ધ વરીરી.	૭
ધંમ નીસુણી કહેં સાધુ, વત્સે । એમ કહુંરી;	
તુમચું થોડું આઉ, ઉચાનબલે હું લહુંરી.	૮
ધમની સુણી કહે તેમ, આલીકા ચાંતપણેરી;	
મર્ણસમય લાય કોઇ, અવરન કોઇ મુણીરી.	૯
કહે સ્વામી તે સાચ, જનમ તિહાં મરણ અછેરી;	
એ તો જગસ્તિતી હોઈ, પણ તેઅદ્ધ અછેરી.	૧૦
જે દિન જાઇ તેહ, ફરીનેં લાવ પછેરી,	
જીવિત તેહ પ્રમાણ, સુકૃત દેહ મચેરી.	૧૧
થોડું પણ બહુ કાર્ય, આચરી સિદ્ધિ લભારી;	
આગમમાહે પ્રધાન, ઉત્તમ તેહ ક(યા) ભારી.	૧૨
તે જાણી થોડું આપુ, કહો તેમાં ન કસીરી;	
ભાષો ગિર્યા સાધુ, જિમ મનિ ન તરસ્યેરી.	૧૩
તવ કહે સુણીધં બાલ, એક + + + કહિઉંરી,	
સાંભલી એહવી વાંણ, ચિત્ત વિખિન થયુરી.	૧૪
ચું કરવો ઉપાય, લાગે કૂપ ખણુવોરી,	
એહવો હુઓ ન્યાય, બધિરને જસ લણુવોરી.	૧૫
તે ચ્યારે મિલીય, સાધુના પાય ગ્રહેરી;	
થોડી વેલામાહે, હિતનાં વચણુ લહેરી.	૧૬
પરલોકે સુખ થાય, જાયે દુઃખ સવેરી,	
તે તપ સંયમ માર્ગ, હોઈ હેતુ અવેરી.	૧૭
મુનિ કહે મુહર્તમાહે, સાધ્યાં કાજ ધણેરી;	
ક્ષપક્રેણી સુપ્રસાદિ, કેઈ સાધુજણેરી.	૧૮

આજ છે ઉજ્જલ દીસ પંચમી માધતણીરી;	
એ તિથ પૂણ્ય પવિત્ર, જ્ઞાનની શાસ્ત્રે ભણીરી.	૧૯
જ્ઞાન તે પરમાધાર, જ્ઞાન તે તરણી છત્થેરી;	
મિટે મોહ-અધાર, જ્ઞાની રત્ન છત્થેરી.	૨૦
પેય અપેય અભખ્ય, ભખ્ય ગમ્યાગમ્ય લહેરી;	
ત્રિભુવનકેરી વાત, જ્ઞાની સર્વ કહેરી.	૨૧
નિશ્ચયનેં વ્યવહાર, દાખેં સર્વ થકીરી;	
જ્ઞાનકલા જગમાંહી પરૂવ્યકેરી બકીરી.	૨૨
જ્ઞાનાચાર વિસેપ, જાણી તેહ ધરેરી;	
જ્ઞાનતણી તે ભક્તિ, શક્તિ તેહ કરેરી.	૨૩
કાઢી મનથી મિથ્યાત, તત્વની ધાન ગ્રહોરી;	
વિરમી વિપય કપાય, સમતાભાવ વદોરી.	૨૪
અરિહંત સિદ્ધ મુસાધુ, ધર્મનાં ચરણુ ધરેરી;	
દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, તપ ચઉ ભેદ કરેરી.	૨૫
લધુ પણિ થોડેં કાલિ, ભવોદધી જેમ તરેરી;	
પરમાનંદ વિકાસ, પાંતી કિદ્ધ વરેરી.	૨૬
આજ દિનેં ઉપવાસ, કરી જિનખ્નાન ભજેરી;	
૧પચખોચારે અહાર, ૨સાવણ કામ તજેરી.	૨૭
નિદો જેહ અનાદિ, દુષ્કૃત પૂર્વ કલ્હારી;	
સુકૃતવું અંગીકાર, ત્રિકરણુ ભાવ ભર્યેરી.	૨૮
ભોગ અનૃપા છવ, ભવ ભવ જેહ શીરેરી;	
પણિજે તૃપ્ત સંતોષ, તોહિજ શીઘ્ર તરેરી.	૨૯
તુલે છે ઉત્તમ છવ, શુભ સામગ્રી લહેરી;	
ચોખ્ખ જાણીને વાન, સર્વજે તુલનેં કહેરી.	૩૦
નરભવ પામીજેહ ચેતેન મૃદ નરેરી;	

વિષય કથાયમાં કાલ, નિગમે' પશુ પ્રવચારી.	૩૧
સજ કરી સર્વ વિવાહ, મેલી ઉંઘ કરે'રી;	
લગનકાલ વહી જાય, એહવો ન્યાય કરોરી.	૩૨
ધર્ત્યાદિક મુનિ શીખ, ધારી તિથૈં ચ્યારે'રી;	
નહિં મને ખેદ લિગાર, મતિ તેગતિ અનુસરે'રી.	૩૩
પ્રણુમી ગુરના પાય, આવી નિજગેહે'રી;	
હીયડે હર્ષ ન માય, પુલકિત હુઈ દેહે'રી.	૩૪
માતપિતાને તેહ, વ્યતિકર સર્વ કલોરી;	
નૃપતિ કહે તુમ્હો ધન્ય, અવસર એહ લલોરી.	૩૫
શીરતાં એણૈં સંસારિ, જીવ અનત કલ્હારી;	
જન્મ મરણુ પણિ બોધ, નાવ્યા તેણિ દુરોરી.	૩૬
એક દિનમાં બહુ લાલ, પુત્રી તુહો લેસ્યોરી;	
ન મિલે શીરી શીરી યોગ, તુમને આજ જીસ્યોરી.	૩૭
શુભલાવ જગમાંહે', તે સવિ ચિત્ત ધરોરી;	
તત્ત્વ જે શ્રીજિનધર્મ, પરમત્થ એહ ખરોરી.	૩૮
ઈણીપરે કાધ ઉઝાંહ, નહી પરવાહ કિસ્યોરી;	
જિમ મજીદનો રગ, તિણુપરે ધર્મ વસ્યોરી.	૩૯
ધમ કરતાં દિન અંત, આવ્યો તિણુ સમે'રી;	
અકસ્માત ઉત્પાત, થયો વિજલ્લીનો ભુમે'રી.	૪૦
શુભધ્યાને' તે ચ્યાર, કુમરી એક થધરી;	
પોહતી પ્રથમ સુરલોક, પરિગૃહીત થઇ અમરીરી.	૪૧
માત-પિતા પરિવાર, પ્રમુખે' તે નિરખીરી;	
પામ્યા મનિ વયરાગ, લવસ્થિતિ એ સરિખીરી.	૪૨
લેવે સંયમભાર, પાલી શુદ્ધપણૈંરી,	
કેઈ સુગતિ કેઇ મોક્ષ, પામ્યા એમ સુણીરી	૪૩
હવે તિહાંથી તે ચ્યાર, ચવીને' તું' । થધરી;	

તનયા બહુ ગુણુ ખાણિ, પૂરવસુકૃતમયારી.	૪૪
નાંણુ પચમી દિન એક, પાલેં પૂણ્ય સધેરી;	
તો સંયમનાં પુન્ય, કહો તે કિમ ! ન વધેરી.	૪૫
જે જે બોલ્યા બોલ, દર્શનજ્ઞાનતણારી;	
શ્રીજિનવરશાસનમાંહે, ચારિત્ર હોઈ ધણારી.	૪૬
એ પુત્રી તુંમ ચ્યાર, સાર કરેં કરણીરી;	
એ ભવ લહસ્યે સિદ્ધિ, મુંણી તુષ્ટ થવી ઘણીરી.	૪૭
તે માટેં કૃત કર્મ, જેહવેં ભાવેં મિત્યારી;	
તેહનાં ઉદય વિપાક, વેદેં હોઈ અદ્યારી.	૪૮
જ્ઞાનવિમલ ગુણાણી, નિમુણી પ્રેમે ધણેરી;	
આપતણો જમવાર, તિણસમેં સાર ગુણેરી.	૪૯
ધનધન ગુરુનું જ્ઞાન, વદનેં એમ બણેરી;	
ભણી પૂરવવાત, સહુની સાચપણેરી,	૫૦

[इति रोहिणी पुत्रीपूर्ववृत्तान्त.]

ફહા.

અશોકઅંદ્ર રાજ પ્રમુખ, આપતણો પરિવાર,	
નાગરજન સવિ ગુર પ્રતેં, પ્રણમે હર્પ અપાર.	૧
રોહિણી રાણી પ્રમુખ, બહુ આદરેં રોહિણી નાંમ;	
યથાયોગ્ય પણેં આદર્યાં, તપ કરેં નિજમન દામ.	૨
કેઈ સમકિત કેઈ શીલવ્રત, ્દેશવિરતપરિણામ;	
૨સર્વવિરતિ પિણુ આદરેં, લહેવા અવિચલ દામ.	૩
જિહાં જિહાં રાવઝીરણાં ફરે, તિહાં ન રહેં અ ધકાર;	
ભવિકકમલ વિકસે ધણું, તિમ ગુર દિનકર અનુકાર.	૪

ગુરુજલધર જિહ્વા ઉતઢી, વરસે દેશનધાર;	
ભવિર્માનસમાનસ ભરેં, નાથે દૂરિત પ્રચાર.	૫
ધન્યપણું મનિભાવતા, ધારી ગુરુ—ઉપદેશ;	
આવે નિજ નિજ થાનકે, ટાલ્યા સર્વ કલેશ.	૬
ગુરુ પણુ તિહાંથી સચર્યા, અપ્રતિબદ્ધ વિહાર;	
કરતા સરસ સમીરપરિ, ભવિજનને ઉપગાર.	૭
રાગ આવી નયરમાં, પડહ વળવેં સાર;	
અભયદાન અમારિના, પર્વદિનેં સુખકાર.	૮
૧શોહાવે શાસન ધણું, સાત ક્ષેત્રે મનોહાર;	
પુન્યથીજ વાવિ ધણું, ઉચિત વિવેક ઉદાર.	૯
ભાવે આરહ ભાવના, નિતુ સાચવે પદકર્મ;	
વિધિ અનુસારિતણી ક્રિયા તેહનો જણે મર્મ.	૧૦
મનોરથમાલા પુન્યની, વધતે ધરી પ્રભોદ;	
અહનિસ સજ્જન ગોઠડી, વરતાવે ધરી મોદ.	૧૧

હાલ. લાહલહે માત મલાર, એ દેશી. (આછે લાલવાળી)

રાગ મદહુગ. રદ મી.

હવેં અશોકચંદ્ર રાય, પ્રણમે આવી પાય,	
આજ હો ! સારારે સીમાડા, આર્વાનેં મિલેજી.	૧
પુન્યબલિં સવિ આથી, આવિ મિલે જિમ આથિ !	
આજ હો ! જણે રે વરસાલેં, નદીયાં સર ભરેંજી.	૨
ઉભ તજે ન વિહાર, મનુ ! ભૂભામિની ઉરહાર,	
આજ હો ! સગેરે વૈજયંત છે એક, અનેક ઇહાં અછેંજી.	૩
ધરિ ધરિ ગેરી ઇભિ, ધરિ ધરિ ઇસર બંભ;	
આજ હો ! સર્ગે એકા જહાંકણિ પામિદંજી.	૪

- બુધગુરુકવિજન લોક, દીસેં થોકે થોક; ૫
 આજ હો ! સર્ગેરે એ, એકે કોપણી વર્ગ દેખીદંછ.
 ધરિ ધરિ ધનદ છેં લોક, વરસ્યેં કંચન થોક; ૬
 આજ હો ! દાતારે માતા છે, રાતા દાનમાંછ.
 પોહલીપોદીયેલિચિંઈ, દિસેં ચઉટા આલી; ૭
 આજ હો ! જાણેરે જસ શોભા આવણુ ઉમહીછ.
 સુખિં, ન કહે નાકાર, અઢલિક ચિત્ત ઉદાર; ૮
 આજ હો ! વારે વાતાલા ઇચલ સોહામણાછ.
 કોસીસાયુત કોટ, દેવત રિપુસિર દોટ; ૯
 આજ હો ! જાણેરે નિજ દંતી દેખાડી અલકાનેં હસીછ.
 ગણપતિ હામો હામિ, કરતાં દીસેં પ્રણામ; ૧૦
 આજ હો ! લોકેરે બહુ થોકે રોક ધનાશયેંછ.
 પટખતુવાસ ઉદામ, એહવાં વન ઉદાન; ૧૧
 આજ હો ! પુણેરે બહુ મૂલ કમલ વિરાજતાંછ.
 વાવિ સરોવરી હામિ, દીસેં અનિ અભિરામ; ૧૨
 આજ હો ! જાણેરે કીડાને હેતેં વરણના કુંભ દેછ.
 ધર્મિજનની ગોદિ, પુરુષતણી જાણેં પોદિ; ૧૩
 આજ હો ! દેખીરે મન તુહી સજનનેં હોયેછ.
 હામ હામિ અણુગાર, રુદ્ધા સાધુ વિહાર; ૧૪
 આજ હો ! જાણેરે જિનશાસન, સરોવર હંસલાછ.
 ખીર નીર સુવિવેક, નિજમતિ ચંચુ અનેક; ૧૫
 આજ હો ! ક્યારે જગ્યાતમભાવ વિવેચનાછ.
 મંગલ આહ ઉદાર, પસરે સવિ હિતકાર; ૧૬
 આજ હો ! જાણેરે અઃ મગલ આહ લય વારતાછ.
 ઉન્નત જિમ કૈલાસ, તિમ ઉન્નતિ નિજ આવાસ; ૧૭
 અજ હો ! સેહેરે રુનુ! મેધધટા વિરેંછ.

(મુ)ગુહિર મૃદંગ આવાજ, જાણે જલધર ગાજ;
 આજ હો ! સોહેરે તસવિચે મનુ । આરતિ વીજલીજી. ૧૮
 મગલદીપક જે એક, તે કહે એહવો વિવેક;
 આજ હો ! જ્ઞાની અક્ષય એક જગમાં એ પ્રભુજી. ૧૯
 ઇમ પૂજના લાવ, લવજલ તરી નાવ;
 આજ હો ! દેખાડે ઇમ ભવિને બહુ પરે ભવિજનાજી. ૨૦
 સમકિત જલદ પ્રમાદ, જીવદયા શુકમાલ;
 આજ હો ! પાશેરે પલાવે ત્રિવિધપણાથકીજી. ૨૧
 વ્યસન વ્યહાયાં દૂરિ, ન્યાયે જલધીને પૂર;
 આજ હો ! જાણેરે જે વ્યસનને જે આવી નમ્યાજી. ૨૨
 ઉત્તમ જનસ્થુ પ્રેમ, કરતાં વાધે ક્ષેમ; (પ્રેમ)
 આજ હો ! વાધેરે કસોટી જીણપરિ હેમનીજી. ૨૩
 શરણાગત પ્રતિપાલ, દુસમનકેરા પ્રતિપાલ;
 આજ હો ! દીસેરે રઢીયાલા માની મરહટાજી. ૨૪
 પદમનિ પતિ મન પામિ, શીલવતી અભિરામિ;
 આજ હો ! તોહેરે સોહામણુ સધલે સુદરીજી. ૨૫
 એ રાવણુ અનુરાજ, લક્ષ્મણે ગજરાજ;
 આજ હો ! કરતારે મદ પૂરે જલ ધરતા જતાજી. ૨૬
 હરિહય જીત્યા ગર્વ, કોટિગમે ઇમ અપૂર્વ;
 આજ હો ! જાણેરે રવિહયને દોટ દિઈ ગતિજી. ૨૭
 રથ ધટાલો કોડ, પાપકની બહુ કોડિ;
 આજ હો ! જાણેરે દેવાજે બહુલે રાજતાજી. ૨૮
 ઇમ, ચતુરંગી સેન, દીસે ચક્રી અયન;
 આજ હો ! ન્યાયીરે સોલાંગી, ત્યાગી રાગી ધર્મનેજી. ૨૯
 રાજ્ય સમાંગની વૃદ્ધિ, અરિ નિગ્રહે પદસિદ્ધિ;

- આજ હો ! પંચેરે પ્રકારેં પાલેં સવી પ્રભાળ. ૩૦
 ચઉવિધ રાત્ર્ય-ઉપાય, વરતેં કરવી આય;
 આજ હો ! શક્તિરે ત્રિવિધેં કરી દુવિધ અરિજ કરેંછ. ૩૧
 સારેં બહુવિધ કાજ, કરેં એક છત્રેં રાત્ર્ય;
 આજ હો ! વસતોરે ગૃહવાસેં પારા ન ચિંતવેછ. ૩૨
 ક્ષુદ્ર ઉપાય ત્રિણુ જેહ, તે ટાલેં ધરી નેહ;
 આજ હો ! છાંડેરે સવિ હેય, તે હેયપણું કરીછ. ૩૩
 જેહની આણુ અખંડ, દીધં દુર્જન સિર દંડ;
 આજ હો ! જેહને વિતંડાવાદ, ન જિનમતેંછ. ૩૪
 મીની ને મતિવંત, સુખીયા સુકૃતને સંત;
 આજ હો ! દીસેરે હિન હિંસેં હિયડેં દેખીનેંછ. ૩૫
 પરદોષ કહેંવા મૂક, પરછુતિ કરણેં નિસૂક;
 આજ હો ! અંધારેં તિહાં કામેં પરસ્ત્રી દેખિયાછ. ૩૬
 સહસ્ર નયણુપર દષ્ટિ, ઉપકૃતિ કરવા સૃષ્ટિ;
 આજ હો ! પરગુણુ લાષણુને સહસ્સરના ધરેંછ. ૩૭
 કુમન, જવા શક શોપ, કરતા સુકૃતનો પોપ;
 આજ હો ! વાડેરે વરસતા પુષ્કરધન પરેંછ. ૩૮
 કરતા જન ઉપગાર, વાડે ધર્મવિચાર;
 આજ હો ! લાવિરે નિઃજલ્યાવેં, અર્થવિચારણાછ. ૩૯
 જો ક્રોધ લાપે આલ, તો તસ અર્થ નિહાલ;
 આજ હો ! નાણેંરે નિજ મનમાં પડપર દૂમણાછ. ૪૦
 ક્રોધ કહે અકરમી અભાગ, અવગતિ ઓધે ભાગ;
 આજ હો ! ચિંતેરે તસ અર્થ, સમેચિત લાવતાછ. ૪૧
 નહી પરિવાર એ વંધ્ય, એકાકી ગત ધધ;
 આજ હો ! જાણેરે એહવો દિન કબહી આવસ્યેંછ. ૪૨
 પરદુઃખ દેખી દીન, આપ હોય લયક્ષીન,

- આજ હો ! જાણે'રે આરીસાપરિ પરદુઃખ સંક્રમે'જ. ૪૩
 તત્વાતત્વ વિચાર, જાને નિશ્ચય વ્યવહાર;
 આજ હો ! ધ્યાને ઉત્સર્ગે અપવાદે' સમાજ. ૪૪
 ધર્મ અધર્મ જે પક્ષ, મિત્રાદિક જે લક્ષ;
 આજ હો ! જાણે'રે વિધિવાદ ચરિત ન્યાદિકાજ. ૪૫
 મહાવ્રતને આજ્ઞાવ્રત જીવ, પ્રાણુ જૂતને સત્વ;
 આજ હો ! ચાપે'રે નયવાદે' સવે અનેકાંતથીજ. ૪૬
 દ્રવ્ય અને પર્યાય, એક વસ્તુઇં અનુપાય;
 આજ હો ! ચાપે'રે સવિ હામે વિવેક વિવેચનાજ. ૪૭
 ઇંમ બહુ આગમ જાણુ, નયગમ લંગપ્રમાણુ;
 આજ હો ! ચપે'રે બહુ વ્યાપે, ચાપે આચરણુનેજ. ૪૮
 ઇંમ કરતાં બહુ ગોઠ, ભરતા પુન્યની પોઠ;
 આજ હો ! સાધુરે સારથવાહયી, શ્રાવકની પ્રજાજ. ૪૯
 ઇણીપરે' નગરમંડાણુ, દીસે' જેહની આંણુ;
 આજ હો ! રાજરે ગુણુસાતાજ, અશોકચંદ્ર સોહિઈજ. ૫૦
 અહનિસ ધર્મનું કાજ, કરતા જિમ સુરરાજ;
 આજ હો ! સોહે'રે મન મોહે' સવિ ભવિજનતણુજ. ૫૧
 ઇંમ કરતા બહુ કાલ, જાઈ જિમ સુખમાકાલ;
 આજ હો ! ધર્મે કરી સચુત એહ વિશેષ છે'જ. ૫૨
 અરિહતદેવની આંણુ, જ્ઞાનવિમલ ગુણુ નાંણુ;
 આજ હો ! તેહનોરે લાખ્યો, આરખ્યો સાર એ ધર્મે છે'જ. ૫૩

હુહા. સોરઠા રામે.

- ઇણીપરિ ઓલ્યો કાલ, ધર્મે કર્મે આરાધતાં;
 વરસ તેક્ષીણુ એક તાલ, જાતોપિણુ જાણે નહી. ૧
 જાયા તેહ પ્રમાણુરે, ધર્મે કરે થઈ પડવડા;
 તેહનાં કરો વખાણુ, અવર અધર્મી તે જડા. ૨
 જીવનું એ સાર, જે પુરુષાર્થ સાધીઈ;
 કીજે' પર-ઉપગાર, તો આતમગુણે' વાધીઈ. ૩

એહીજ પરમાનન્દ, એહીજ પરમ વધામણા;	
એહીજ નાટારમ્ભ, છઠ્ઠાં સીઝેં મનકામણા.	૪
કામી બહાલા કાંમ, અરથી અરથ ઉપારજ;	
પણુ ધર્મી મન ધર્મ ભાવ, પ્રયોજનમાં સજ.	૫
વડેં વડેં અધિકાર, તે માંની મજરાણુયા;	
લીધ વાત નિરવાહ, દાખે દાન યાણુયા.	૬
એહવામાં વનપાલ, આવી દીધ વધામણી;	
વડવખતી તુમ ભૂભાલ, ગુરુ ગુણધર આવ્યા ગુણી.	૭
મધવાનામેં સુર, મુનિસર મધવાસારિખા;	
પરિવારેં કરી તુર, પરતખિ સુરકરિ પારખીખા.	૮
તેણી સુણી લહી હર્પ, રોમાંચિત દેહડી;	
કરેં, કંચનના વર્ષ, પારિતોપિક દાનેં જડી.	૯
કરી સળઈ સર્વ, વદનકાળે ઉમણાં;	
આવિ જેમ સુપર્વ, રિદ્ધિ ઈર્દ્રપરિં લલાં.	૧૦
જિમ મુનિવંદનજેણિ, નરભવ પામી નવિ કરી;	
ખિહું ગતિ હારી તેણી, અવસરિ નવિ આવેં ફરી.	૧૧
ધમ ચિતિ મનમાંહી, સપરિવારસ્યું આવતાં,	
પંચાભિગમન વનમાંહિં, ગુરુદર્શને સુખ પાવનાં.	૧૨

(મધવા મુનિનો ઉપદેશ.)

હાલ, જાંઝરીયા મુનિવર! ધનધન તુમ અવતાર, એ દેશી. ૨૭મી.

ચઉનાંણી ચોખે ચિતેંજ, ઉલટે' દિષ્ટ ઉપદેશ;
 ગુણવંતા પ્રાણી ! ધારો શ્રીજિનવાણી,
 સકલ લાભતું મૂલ છેંજ, શ્રીજિનવરનીરે આણી ગુ. ૧

દશે દષ્ટાંતે દોહિલોજી, નરભવનો અવતાર;
તેહમાં આરિજક્ષેત્ર કુલાદિકંજી, દસ લહવાના પ્રકાર. ગુ. ૨

યત્ત:-

“માતૃપ્યમાર્યજાતિશ્ચારોમ્ય શ્રદ્ધા શ્રુતિર્મતિ:

“ધનદાર્બ્યમનાશસા, દશક દુર્લભં યુગે।” ॥૧॥

ધર્મ લહી જિનદેવનોજી, ભાવો એહવા ભાવ;
એહીજી તુમને હોઈસ્થેંજી, ભવજલ તરવા નાવ. ગુ. ૩
સકલ જીવ સુખ કાંમીયાજી, તે સુખ અક્ષય મોક્ષ(પ);
કર્મજનિત સુખદુઃખ નહીંજી, આતમરૂપના જોપ. ગુ. ૪
તે લહિવાના હેતુ છેંજી, દર્શનગ્ઝાનચરિત્ત;
તેહનો ભય, વલ્લી મોહ છેંજી, જેહ અગ્ઝાન વિચિત્ર. ગુ. ૫
મોહતણાં થાનક કલ્યાંજી, શાસ્ત્રમાંહી દસ જેહ;
તે પિણુ જાણી, વર્જવાજી, જિમ લહિયે સુખજેહ. ગુ. ૬

યત્ત:-

“પિય૧ માય૨ વચ્ચ૩ મજ્જા૪ સયણા૫ સહિ૬ દેવ૭ નાદ૮ ધણવગ્ગા૯;

“યુરુદેવ દીઠી રામા૧૦, ધમ્મવાણાણિ મય જેહમુ” ॥૧॥

ભવસુખ સધલા અચિર છેંજી, શિવસુખ સવિ ચિર હોય;
જે નિરૂપાધિક કેવલાંજી, સિદ્ધપણિં તે જોય. ગુ. ૭
તાસ સરૂપ સવિ જાણવાંજી, વરતવુ સમતાભાવ;
આભિનિવેસન ટાલિવોજી, કરવો ધર્મ જમાવ. ગુ. ૮
સુકૃત કરનાં પણિં કલ્યાંજી, મલપરિ કરે રજલિલ;
તે પિણુ સુક્ષિમ દષ્ટિરૂંજી, જોવાં થઇ અનુકૂલ. ગુ. ૯

યત્ત:-

“જેથલ્યમાશ્ચર્યકદાગ્રહક્રુધાજ્જુતાપદમાવધિગૌરવાણિ;

“પ્રમાદમાને કુચુરુઃ કુસગતિઃ સ્થાધાર્થિતા વા સુકૃતેર્મ્મલા દમે.” ॥૧॥

દ(વ)શ વિધ મુનિવર ધર્મથીછ, ભાવ વિવશના થાય;
 યમ નિયમાદિક એહનાછ, દેશ કલ્યા જિનરાય. ગુ. ૧૦
 દર્શનજ્ઞાન ચારિત્રતપ્તેછ, જે ક્રિયા, તે શિવ-અંગ;
 એ વિનું અવર જે ક્રિયાછ, તે મૃગતૃપ્નાતરંગ. ગુ. ૧૧
 મોહ-અજ્ઞાનપ્રમુખા ગયાછ, જેહથી સઘડા દોષ;
 તે મિથ્યાભાપી ન હુઈછ, શ્રીજિન, શિવમુખ પોષ. ગુ. ૧૨
 જનસ વચન નહી અન્યથાછ, એહવી જે પરતીત;
 ક્ષ(પ)ય-ઉપસમ ક્ષ(પ)ય સમકેંછ, જેહ દર્શનની રીત. ગુ. ૧૩
 એહવી જઘાતેં કરીછ, જેહ નિર્મલ નિજ જ્ઞાન;
 બ્રાંતિ વિપર્યય પાસથીછ, તે આશ્રવસવિનું હાન. ગુ. ૧૪
 દર્શન જ્ઞાનથી ઉપનોછ, જેહ વિરતિ અનિદાન;
 ભવમુખ જડેં સહજથીછ, સમતાસંયમધ્યાન. ગુ. ૧૫
 એ ત્રિણું શિવ-અંગ છેંછ, કારણ મુખ્યે એહ;
 એપણિં સમુદાયેં ધરેંછ, તો કહે તેહ અછેહ. ગુ. ૧૬
 જે એકેકની મુખ્યનાછ, તાણેં આપ પ્રમાણ;
 તો પણિ સ્વાદ્વાદિ નહિછ, એહવી શ્રીજિનવાણ. ગુ. ૧૭
 ક્રીયાહિન ટું(તું) જ્ઞાન છેંછ, જ્ઞાનરહિત આચાર;
 એ ગિહુંનાં કલ્યાંછ, ઉભય મિસ્ત્ર્યાં હોઇ આર. ગુ. ૧૮
 સંયોગકલ સિદ્ધિ છેંછ, રથ ન ચલેં એક ચક્ર;
 ઉભયયોગેં પુર પામીધંછ, ઇંમ બોલેં જિનશક્ર. ગુ. ૧૯
 'રંપ'ગુ અંધ' ગિહું મિસ્ત્ર્યાછ, તો ત્રણા અટવી પાર !

૧-જેમ જૈનોમાં દશવિધ ચતિધર્મને જણાવ્યો છે, તે પ્રમાણે તેજ
 સંખ્યાવાળા, છુદ્ધોએ દશશીળ, મનુએ દશનિયમ, અને ખ્રિસ્તીધર્મમાં
 Ten commendments of God જણાવેલા છે.

૨-એક પાંગલો, અને એક આંધલો, એક જંગલમાં એકડા થયા.
 પાંગલાથી ચલાતું નહિ, અને આંધળાથી કેખાતું નહિ. છતાં બંનેને જ-

તિથિપરેં ક્રિયાજ્ઞાન મિલીજી, પામેં ભવનો પાર। ગુ. ૨૦
 સુશિક્ષિત નદુર્ધં ધણુંજી, પણિ ન જોડે ક્રિયાજ્ઞેગ;
 તે સભાલોક નવિ રીઝવેજી, નવિ પામેં ગુણભોગ. ગુ. ૨૧
 ૧-તારે જલમાંહે પડયોજી, ન ધરેં ૨-કરપદ્યોગ;
 તારો! પણિ ન તરી સકેજી, ધંમ ન હોઈ એકે યોગ. ગુ.-૨૨
 તિહાં ૩-નય એક લાખીઓજી, ૪-શ્રુતમાંહિ અધિકાર;
 ૫-નયર વંસતનો રાજ્યોજી, નામેં ઉદયસેન સાર. ગુ. ૨૩
 ૬-કુંભરદોયછિં તેહનેજી એક વીરસેન છે જાતિ-અધુ;
 ૭-સુરસેન ખીજો અદૈજી. સજલોયણુ ગુંણસિંધુ ગુ. ૨૪
 ૮-અધ ૯-ગધર્વકલા પડુંજી, રીઝવેં લોકના મન;
 ૧૦-સુર ધનુર્વિદ્યાદિકેજી, સકલ કલા શુભ યત્ન. ગુ. ૨૫
 ૧૧-સુર પ્રાક્રમ સાંભલીજી, જનકને લાપે વીર;
 ૧૨-શીખું શાસ્ત્રતણી કલાજી, નિજમાંન ચપ્પઈ ૧૩-ધીર. ગુ. ૨૬
 ૧૪-તાતતણી અનુમતિ લહીજી, સીખી ધનુર્ધર વીજ;
 ૧૫-શબ્દવેધીપણું જીતિઓજી, રિપૂઅલકેરં ગુણ. ગુ. ૨૭
 ૧૬-પરદલ આવેં એકદાજી, વીર રહો રણુમઝિ;
 ૧૭-શબ્દવેધીપણું જીતિઓજી, રિપૂઅલકેરં ૧૮-ગુણ. ગુ. ૨૮

જલ છોડવું હવું તેથી, આપણાની ખાધ ઉપર પાગલો બેઠો. પાંગલો
 રુચ્યજીથી જેમ જેમ રસ્તો દાખવતો ગયો તેમ તેમ અંધો ચાલતો ગયો.
 અને છેવટે અટવી-જંજલનો પાર-છેડો પાગ્યા." આવો ભાવાર્થ છે.

૧-તારો. ૨-હાથપગ વિનાનો. ૩-કપનય, દૃષ્ટાન્ત રૂપ.

૪-જ્ઞાન, આગમ, શાસ્ત્ર

૫-પદ્મ, પદ્મતાવાળો, ગંધર્વકલામાં નિપૂણ

૬-આંહી મૂલપ્રતિમાં "ધીરને ઠેકાણે વીર અને વીરને ઠેકાણે ધીર
 પાઠ છે."

૭-આ ઠેકાણે ખીજો પાઠ હોવો જોઈએ. પણ 'આ ઉપદેશ પાઠ
 ખીજને બદલે ભૂલથી મૂલપ્રતિમાં મૂકાયેલો જણાય છે.

'રિપુઅલે' મિલિનેં ચિંતિઉંછ, અહો અહા લજ્જાદામ;
 'અધે અહને' છતીયાંછ, ધિગ ધિગ અમચી માંમ ! ગુ. ૨૯
 'તિણે', મલીનેં ગુથીઓછ, અણુખેલેં સંત્રામ;
 'કાળે' તો એહનેં યાંધીઈછ, તો, રહે આપણીમામ ! ગુ. ૩૦
 'ઇમગુથી તિણેં તિમ કરિઉંછ, યાંધ્યો તે વીરસેન;
 'અરિપલ છતિનેં વલ્યોછ, તે સુણીઉં સુરસેન. ગુ. ૩૧
 'લહી આદેશ તવ તાતનોછ, સુરસેન ધરી સનાહ;
 'છતી અધ છોડાવિઓછ, વરત્યો અધિક ઉછાહ.' ગુ. ૩૨
 ઉપનય એણીપરે જાણીઈછ, જ્ઞાન તે નયન સમાન (સમેત);
 અધસમાન ક્રિયાઅલેંછ, આણુ તે શબ્દસંકેત. ગુ. ૩૩
 શ્રીજિનવર ભૂપતિતણાંછ. નંદન હોઈ અનૂપ;
 જૈનજ્ઞાન જૈની ક્રિયાછ, એ એહું અપ્રતિરૂપ. ગુ. ૩૪
 અવર દર્શનમાં બોલીઈછ, જ્ઞાનક્રિયાતે મિથ્યાત્વ;
 વસ્તુ, યથાસ્થિત વેપણાછ, નહિ છહાં તે અજ્ઞાન ! ગુ. ૩૫
 જૈનજ્ઞાનદર્શનચારિત વન'છ, તપ, તે કષ્ટ અજ્ઞાન;
 બાહ્યવીર્ય ક્ષય-ઉપશમેંછ, તે નહીં મોક્ષનિદાન ! ગુ. ૩૬
 મિથ્યાદૃષ્ટી ક્રિયાઅલેંછ, મોક્ષ ન સાધ્યો જય;
 જૈનજ્ઞાન ક્રિયાદર્શનેંછ, છવિત સફલું થાય. ગુ. ૩૭
 તેહલણી 'અનેકાંતતાછ,' વણી તેહ પ્રમાણિ;
 'જ્ઞાનાવમલથી જાંહીનેછ, વિરતિ ધરેહિત આણિ. ગુ. ૩૮

હૃહા.

મધવા મુનિપૂંગવતણી, વાણી નિમુણી એહ;
 ઉલસ્યો અંગે અતિધણું, જિમ આર્દ્રધર એહ ! ગુ. ૧

૧-આ દ્વિઅર્થી પાદ છે. એકતો જ્ઞાનવિમલછ પોતાનું નામ સૂચવે
 છે. અને બીજા અર્થમાં વિશુદ્ધ, વિમલ જ્ઞાનવડે વિરતિને ધારણ કરે. એમ
 સૂચવાય છે.

શ્રીવાસુપૂજ્ય જિનરાયના, નદન એ ગણિરાય;	
વધી રાણી રોહિણીતણા, જનક સંખ ધે થાય.	૨
મુનિ સહજે ઉપગારીયા, સહુને ધર્મસહાય;	
સંખંધ ઇચ્છું તેહનું, હોઈ વિશેષ સુખ થાય.	૩
ભાગ્યદેશ પ્રગટી ઘણું, કર્મ વિવર તિહાં દીધ,	
રાજા રાણી પરિકરે, ચરણ મનોરથ કીધ.	૪
કહે પ્રભુ એ ભવનિ-દેવે, દાધા જીવ અનંત;	
વિષય કપાય ઝાલેંકરી, જરા રોગ અત્યંત	૫
તુમ ઉપદેશ સુધારસૈ-સમીપે સધલો તાપ;	
રતનકરંડથી અધિક છે, તે ઉગારું આપ.	૬
જિમ એ વાહલો જીવ છે, તેહનું લક્ષણ પ્રાણ;	
તેતો સયમે વાસીધ', તો હોધ' દુઃખ નિર્વાણ.	૭
પ્રાણ ભવોભવિ સંપન્ન, દ્રવ્ય પ્રાણ ધૃત જીવ;	
ન્યુનાધિક પણિ તે હોયે, સુખદુઃખ લહે અતીવ.	૮
પણ દર્શન જ્ઞાનમયિ હોધ', તે સંયમને હેત;	
તે માટે પ્રભુ દેશના-તણા ધારો એ સંકિત.	૯
સમય વિલંબ ન કીજીધ', લહી શુભ-અવસરયોગ,	
રતન વૃષ્ટિ રોરવ અગણે, પૂરવપૂજ્ય સુભોગ.	૧૦
વૃષ્ટિ થઈ વિણ વાદલે, વિણ વસંત ફલ્યો અંબ,	
હર્ષવાત કેતી કહું । તિમરમાંહિ વિદ્યુબિંબ.	૧૧
ધર આવી શુભમુદ્ધરતે, ઓચ્છવ અતિહિંદિવાજ;	
લોકપાલ સુત આઠમો, તેહને થાપી રાજ.	૧૨
આપિ તસ અનુમતિ ગ્રહી, ગુરૂ પાસેં વ્રતભાર;	
ઉચ્છવ અતિ-આડંબરે, જિમ જાંબૂ, મૈથકુમાર!	૧૩
તિણ પરે અનિહે ઉમાહર્યું, છોડી ભવસમુદાય;	
અહે વેશમુનિવરતણો, જનમ જનમ સુખદાય.	૧૪
ચંદ્રસમીપે રોહિણી, વસેં ધરી મનપ્રીતિ,	

તિમ અશોકનૃપ રોહિણી, ઐસી રૂડી રીતિ.	૧૫
નારી તેહિજ પતિવ્રતા, જે ચાલે પતિઅનુપાય;	
સુત સાતે વલી આપણા, સુતા પિણુ સાથે થાય.	૧૬
અવર અનેક પરિવારસ્થુ, આદરીયા વ્રતભાર;	
કેઈ સમક્તિ આદરે, કેઈ દેસવિરતિ ઉચ્ચાર.	૧૭
નિયમનિયતિ બહુ પરે, લીધે કેઈ અનેક પુરલોક,	
હર્ષિત દોષાહલ કરે, જયરવ થોકે થોક.	૧૮

(અશોક-રોહિણી-સાધુજીવન.)

હાલ. ઢહુ ઢહુ ! નણુદ હઠિલી, એ દશી. ૨૮મી.

- હવે અશોકચંદ્ર નૃપરાય, વિચરે. સંયમગ્રહી તાજરે;
 મોહનાં મુનિરાયા, તેતો સાધુ કહાચારે; મોહના મુનિરાયા આંકણી. ૧
- ગુરૂ પાસે શાસ્ત્ર-અભ્યાસે, અહનિશ વસે ગુરૂકુલવાસે; મો.
 દશવિધ મુનિધર્મ-ઉપાસે, અંતર-અરિ જેહથી નાશરે. મો. ૨
- મુનિ પરવ દિક્ષમાં આવે, જસ મુદ્રા ઉપશમ કાવેરે; મો.
 મુનિગુંબુ સવિ દિક્ષમાં ધ્યાવે, છહાં દંભનો દાવ ન કાવેરે. મો. ૩
- પંચસમનિર્ધ જે સદા સુમતા, ત્રિકરણુ ગુપતિ કરી ગુપતારે; મો.
 મોંઘા મયગલપરિં મલપતાં, શીલચંદ્રને જેમ હેમંતારે. મો. ૪
- નં વરણદરાગગુણ ધારે, રહે ગુરૂ-આણા-અનુચારેરે; મો.
 શીલાગમન-અટાર. નવવાઝ શુદ્ધિ ધારેરે મો. ૫
- પંચ-આશ્રય અવનચાલા, આલ્યા ત્રિમ રવિર્ષ દિંમાલારે; મો.
 છાત્ર પાતિદર્પક પંખાલ્યારે, વરસે સમતામેધમાલારે. મો. ૬
- પરબ્રાહ્મણપ્રતિપાલા, જસ દરગાહગણ કૃપાલારે; મો.

પ્રજુમે જિનરાજ ત્રિકાલા, કરનેડી દોહ નિજ ભાવારે. ૧ મો. ૭
 નિશ્ચય વ્યવહારનાં જાણુ, x x x x મો.
 વહી નયગમ ભંગપ્રમાણુ, આગમ નિગમ વખાણુરે. મો. ૮
 નિત્ય, અનિત્ય ને નિત્યાનિત્ય, ત્રિહુંબેદે દોષે સમત્વેરે; મો.
 વળી સત્ય; અસત્યને સદસત્ય, ઉત્પાદસ્થિતવ્યયયુક્તરે. ૬ મો. ૯
 ધંમ જ્ઞાનતણા જે દરિયા, વિનાયાદિકગુણે પરિવરિયારે; મો.
 કરે શ્રુત-અનુસારિણી ક્રિયા, જમ મંગલલક્ષિ વરીઆરે. મો. ૧૦
 નિજ શુદ્ધિતણી જસ નાવા, શ્રુતસિંધુના અવગાહા જસ ભાવારે; મો.
 જેહના જસ જગમાં ચાવા, થાકા અંતરઅરિના દાવારે; મો. ૧૧
 શુદ્ધમન મુકું જે કરે રાજ, વશિ કીધો દુર્ભનવાજીરે; મો.
 સવિ ભવનાટિકની ગણે બાજી, તસ આગે કામસ્થો પ્યાજીરે. મો. ૧૨
 શુભચિંતનસિંહન આગે, દુર્ખ્યાનસિયાલિયા ભાગેરે; મો. મો.
 બેપરવાહ મહાગજ જગે, તસઉપરિ બેસે રાગેરે. મો. ૧૩
 કાઢ્યો જેણે વિષયનો કચરો, જેહ કાલ અનાદિનો પસચેરિ; મો.
 સવિભાવ-ઉપાધિનો ઉસર્યો, દિલ્યો શુભબંદિર બિસચેરિ. મો. ૧૪
 શુદ્ધસંયમ જેહનો તાત, જસ તપના છે રૂડી માતરે; મો.
 ભગતી અનુકંપાબહિન વિખ્યાત, શુભમનોરથ બંધવ ભાતરે. મો. ૧૫
 ચઢિવિધ જે સત્ય સહાયા, નિસ્ચુતા નિરપૃહતા જયારે; મો.
 છતી શક્તિ, ક્ષીમાગુણુપાયા, તે તો ધાવિને હેજે જમાયારે મો. ૧૬
 જે ભૂતલે વિપૂલે સત્યા, વાર વચ્ચે સંયમ લજ્જારે; મો.
 જનિરવજ્જહારની સજ્જા, જ્ઞાનામૃત ભેજન સજ્જારે. મો. ૧૭
 સુવિવેકસહિત રાજધાની, નિજ કરીય પ્રતિજ્ઞા માનીરે; મો.
 જે અંતરભવના જ્ઞાની, મૈત્રાદિક ભાવના ધ્યાનીરે. મો. ૧૮

૧-ખન્ને કરવડે પોતાના સાસા-ભાણ-કપાળ સહિત ત્રણેકાળ-પરો-
 દીયે, મધ્યાન્હે, અને સન્ધ્યાયે પ્રજુમે-નમતા હતા. ૨-સત્ય અન્ય

૩ ઉત્પત્તિ સ્થિતિ. અને વિનાશ. ૪-નિર્વેશ દશલચિતાના

દુશ્મનથી 'ન' દીધ' પગ પાછારે, કિણુહિ વાતે નહીં કાચારે; મો.
 ઉપગારની વાતે સાચા, જોતાં જિમહી રાજા ચારે. મો. ૧૯
 કંચન જિમ કસવટિ કરીધ', ચઉવિધ જિમ પાસેં વશીધરે; મો.
 રૂકષ રહેદન રેતાડન છતાપ રસીધ', જિમ જિમ તિમ મલથી
 ખસીધરે; મો. ૨૦
 મોહાદિક અંતરવેરી, નાહ નવિ આવ્યા તે ફેરીરે; મો.
 શિવપંથની શેરી હેરી, વાજે બોધિભાવનભેરીરે. મો. ૨૧
 સમતા ભાવેં આપ સવાલા, તિણુહિજ સવિ દોપનેં વાચારે; મો.
 નહી કોઈતણી પરવાહા, તિરે પરનેં ગ્રહીને વાહારે. મો. ૨૨
 લાધા જેણે જનમના લાહા *અતિશય ગુણે, વધતે ઉછાહારે; મો.
 ઉદય પણિ ફલ નવિં કરતે, રહે દોષજ તેહથી કરતેરે. મો. ૨૩
 'ગીતારથ ગુણુરથણુતા સિન્ધુ', નિષ્કારણ ત્રિભુવનજન-અધુરે; મો.
 અપકારીપરિ ઉપગારી, સંગમ લયના ભંડારે. મો. ૨૪
 કહીધ' ધંમ તસગુણુ કેતા, જાણુવા સમરથ કોઈ વેતારે; મો.
 સંયમભારધુરાને વહતા, ઉપસર્ગાદિ સહતારે. મો. ૨૫
 રોહિણી રાણી થઈ રઅજ્જ, અશોકચંદ્ર નૃપ ભજ્જરે; મો.
 આરાધિ સંયમધજ્જ. ભવોદ્ધિ તરવાને પજ્જરે. મો. ૨૬
 પણુવીસ ઉપગરણા ધારિ, વલી પંચમહાવ્રત ધારેરે; મો.
 તપ દુદ્ધરશીલ આચાર, x x x અંગ ધરિયારે મો. ૨૭
 કનકાવલી પ્રમુખ ઉદાર, ધનશ્રેણી પ્રતર સુવિચારેરે; મો.
 નિજ પુત્રી પ્રમુખ પરિવાર, પ્રવર્તિનીપદ લહે તિવારેરે. મો. ૨૮
 નિજ અંગજ પણિ ગુણુવંતા, થયા ગીતારથ મહંતારે; મો.
 જસ દરિસણુથીરે ભદતા, બહુવિધ શિષ્યેતે વહંતારે. મો. ૨૯
 તસ સાથે થયા વલી પ્રાણી, તે સકલ થયા ગુણુખાણીરે; મો.

*અસ્મિન્ પ્રતે દ્વિતીય પાઠે, "વિધિવાદે જે ઘણુ અનુસરતેરે; મો."

૧-ગીતારથે, શાસ્ત્રજ્ઞ. ૨-આરજ, સાધવી.

અનુક્રમે તે સુવિહિત જાણી, દિધં સરિપદ નાણુનિસાણીરે. મો. ૩૦
 નિજ ગોધરના સવિલાસે, સવિ તમતિમરપડલને પાણુસિરે; મો.
 જિમ દિસેં સૂર્ય પ્રકાસે, નિમ અનુભવ સરિ વિલાસેરે. મો. ૩૧
 શ્રીઅશોકચંદ્ર સુખદાધ, આચારિજ પટજીવ જાંધરે; મો.
 નિરમોહી અને નિરમાયી, નિકલંક નિરાશી સહાયીરે. મો. ૩૨
 સંવેગી સુવિહિતવિંગી, ઉપશમરંગી નિસ્સંગીરે; મો.
 ગુણુરાગી, કુકૃતના ત્યાગી, વડલાગી વિષય વૈરાગીરે. મો. ૩૩
 જ્ઞાનવિભક્ત ગુર ગુણુભરીયા, તાર્યા સવિ પૂર્વજન પરિચારે; મો.
 કરે શ્રુત-અનુસારિણી ક્રિયા, શિવરમણીધં દિલમાં ધરિયારે. મો. ૩૪

કહાં.

ધણિપરિ ભૂતલિં વિહરતા, કરતાં છે ઉપગાર;
 સાધુતણા પરિવારસ્યું, પરિવરિયા ગણુધાર. ૧
 રસારણુ રતારણુ રેચોયણાં, ધપડિચોયણા સુસીસ;
 સમલાલૈ આપે સદા, મુનિજનને નિશદીસ. ૨
 સાતે ધતિ સમાવતા, વિચરેં જિહાં મુનિરાય;
 ગંધહસ્તીમદગંધથી, પરગજ નિર્મદ થાય. ૩
 જિહાં રવિકિરણાં ભલહલૈ, તિહાં નહીં તિમરપ્રચાર;
 તિહાં દુર્ભિક્ષ પૂરેં નહી, જિહાં પુષ્કરજલધાર. ૪
 ધન ધન વંશ ધિયાગ એ, શ્રીવાસુપૂજયજિનંરાય;
 મધવા, સુત એ તેહનો, જે રોહિણીનો તાય. ૫
 ધન કુરુચંદન નૃપતિતણો, અશોકચંદનરરાય;
 દંપતિ દોઈ સોહામણા, જસ ગુણુ સુરનર ગાય. ૬
 એ મુનિનાયક દેખિને, મુંકાવ્યા સુસનેહ. ૭
 કપટકોટને પાડવા, પટ્ટબંધ ગુર ગજરાજ;

માંનું । ભવોદ્ધિ તરણકુ, જંગી જે વડ જિહાજ.	૯
કીસી કીસી ગુણવર્ણના, તેહની ભાખી જાય;	
એકવદન એકજીહથી, શક્તિ ન તેહની થાય.	૯
હવે, પડિઓહિ બહુ જના, મનમાં ચિંતે એમ;	
એહ, અનાદિભવમાંહિં છે, મોહસૈન્યસું પ્રેમ ।	૧૦
પણ તે પરધરમાં (જ)થઇ, લેવે છે નિજ સાર;	
તે આતમ નથી જાણતો, ગાફિલતણે આચાર ।	૧૧
તો ! હિવેં, અંતરવૈરીનું, જીતણુ કરેં ઢિપાય;	
એક એક નેં બીડવી, જીતાડું તીર પાય ।	૧૨
આપેં અનુભવમાં રહી, જોઈ તાસ વિનોદ;	
આતમજ્ઞાન-આદર્શમાં, પૂરણુ ધરી પ્રમોદ !	૧૩

ઠાલ. કડખાની દેરી. અથવા; ચંગ રણરંગ મંગળ હુઆ
અતિ ઘણા, ભૂરિ રણપૂર અવિદ્ વાળે; તે ઠાલે. ૨૨ મી.

શ્રીઅશોકચંદ્રમુનિરાજ । નિજ કાજમાં,
સારતો વારતો સકલ દોષા;
ધારતા આણુ જિનરાજની, નિજશિરે,
ભાખતા શુદ્ધ જિનવચન ઘોષા. શ્રી. ૧
૧ આપી નિજજ્ઞાન-અનુભવમાં ધિર રહી,
તત્વની પ્રણાલિકા જીણેં પ્રયુજી;
મોહનૃપસૈન્યસું । ચરણનૃપધર્મનું !
સૈન્યનેં જોડીનેં [કરે] કૃત કર્મનુંજી શ્રી. ૨
ભૂમિગત જેહ અનાદિ મિથ્યાત્વ તે,
અતિઅજ્ઞાનેંકરી તિપ્ર મોહેં;
ચેતના પણ હુંતી, ભ્રમવિપર્યાસમેં,

કર્મપરિણામ અનુકૂલ રોહે. શ્રી. ૩
 શુદ્ધમાર્ગાનુસારે બ્રમે મન્દતા,
 તિલુ થકી એતના બોધ પામી;
 મોહ ત્રિક રૂપ ક્ષય—ઉપશમભાવથી,
 તિલુથી વિપરીતના ભાવ વાંચી. શ્રી. ૪
 જેહ અવિરતિ અનાદિ સ્વયંગૃહ્ણતા,
 તેહની વિરતિથી વિગત સના;
 તેહનું નામ વિરતિસ્યું જોડતાં,
 પાપદુર્ગમ્બા કરીછ રસના. શ્રી. ૫
 આશ્રવ રૂધીયા સંવરદારથી,
 પંચમહાયામેકરી પ્રમાદ રોક્યા;
 ક્ષાંતિથી ક્રોધ, માર્દવગુણે માનપદ,
 આર્જવે માય સવિ થંભ મૂંક્યા. શ્રી. ૬
 સખચ સંતોષશું લોભ ચોભાવીઓ,
 રાગ ને દ્રેષ, ભવમૂલ જાણી,
 તે અહંકાર મમકારના મર્મે છે,
 તેહ નિરાસન કરે સામ્ય આણી. શ્રી. ૭
 ભાવના ચ્યાર, મૈત્રાદિ પોડસ લહી,
 તેહ કષાયશુ જોડી દીની,
 શુદ્ધ શુભભાવ પરિણામસ્યું નિર્દેલી,
 દુષ્ટ સંકલ્પ કામાદિકાની. શ્રી. ૮
 ચ્યાર જે ધાતીયા તેહથી ત્રોડીયા,
 શુદ્ધની બુદ્ધિ જે બેદ ચ્યારા;
 જ્ઞાન—શ્રદ્ધા અને કથક કરણી તિણું,
 ટાલિયા તેહના સવિ વિકારા. શ્રી ૯
 ચરણગુણ કરણ જેહ ચોદાર છે,

તેહને માન ગુણહાણુ આપી;
 શક્તિ નિરાશંસના દેઈ તેહને કરે,
 નિણ થકી અશુભ સવિ પ્રકૃતિ કાપી. શ્રી. ૧૦
 જ્ઞાન-આદર્શમાં નિતુ જોઈ નિર્મલા,
 નયનની જ્યોતિ નિશ્ચય વ્યવહારે;
 બંધ ને ઉદય, ઉદીરણાં તેહ તણી,
 તાસ સત્તા લહી ચઉપ્રકારે. શ્રી. ૧૧
 દુરિત અહિહાણુ અદારસ્યુ' આથડયા,
 જેહ શીલાંગરથ સહસ અદારી;
 અશુભનિયાંણુસ્યુ', નવવિધઅહની,
 શુભિની રીત નવવાડે ધારી. શ્રી. ૧૨
 માતની સંગતા૩૫ નાંખી ગદા,
 નિણ થકી સાત વ્યસનો ઉડાયા;
 ધંદ્રિયવિપય નિરીહતા મનતણી,
 જેહ સંસારભાવે લડાયા. શ્રી. ૧૩
 વેધ રાધાતણા જીણુ પરિ' સાધીધ',
 તેલપ્રતિબિંબમાં દષ્ટિ થાપી;
 ધ્યાન-તેલકુંડમાં; જ્ઞાનની અનિમિષે,
 દ્રવ્ય શુભયોગ; ધીરનીર ખાણી. શ્રી. ૧૪
 અરણુધનુપૈ ધરી શુધવ્યવહારશર,
 પંડિતવીર્યની પણુચી બાંધિ;
 વધ્ય તે કર્મથિતિ ઝલ્લુ પરાક્રમબલે,
 સમયમાંહિ તિહાં કાર્ય સાધિ. શ્રી. ૧૫
 શ્રેણિ આરૂઢથી, યોગદઢતાચકી,
 કેવલજ્ઞાન લહે તેણુ વેલા;
 જ્યજ્યારવ કરે, સકલ તિહાં સુરવરા,

શુદ્ધચારિત્રની એહ લીલા. શ્રી. ૧૬
 રોહિણી ^૧આરિયા, પણ થયાં કેવલી,
 સુતસુતાપરિકર આપકેરા;
 અવર વલી શુદ્ધગુણ, સંયતાસંયતી,
 કેવલી તે થયા જેહ ધીરા. શ્રી. ૧૭
 કનકકમલે ઠવ્યા, સકલ ભવિજન નવ્યા,
 નવનવા જેહ ઉપદેશ આપેં;
 કર્મના મર્મ, સવિ ધર્મને ભાષતા,
 સાસતા 'સુખલણી જેહ થાપે. શ્રી. ૧૮
 કાલ બહુ એમ શુભયોગમાં એપવ્યો,^૨
 લાખ એક વર્ષ ચારિત્ર પાલી;
 આઢિખુ લક્ષ ચોરાસીય વર્ષતું,
 અતે સૈલેસીગતકર્મ ટાલી. શ્રી. ૧૯
 વિશ્વમાં, વિશ્વઉપકારથી શિવ લલા,
 ગહમલા તેહના સુયશ બધા;
 જેહના નામથી સકલ સિદ્ધિ સંપજે,
 સત્યશીલે કરી જે સુગંધા. શ્રી. ૨૦
 ધન્ય એ રોહિણી નામિ વર સાહુણી,^૩
 પાહુણી^૪ મુગતિની જે સહેલી;^૫
 શોક સંતાપ નાશે સવિ તેહના,
 જેહને રોહિણીતપ અછે સખેલી. શ્રી. ૨૧
 પૂરવદુઃકૃત કર્યું, સાધુવધપ્રમુખતું,
 રોહિણીતપચકી તે પલાયુ;^૬
 અવર ^૭પાતિકટલે તાસ કહવું કિર્યું !
 શુદ્ધતપથી સકલ કર્મ વાહીયું. શ્રી. ૨૨

૧-આરભ, સાધવી ૨-લેખ, વીતાળો, ગુળથો. ૩-સાધવી. ૪-પ્રાહુણી,
 ૫-સાહેલી. સખી. ૬-પલાયમાન થયું, જતું રહ્યું. ૭-પાંપ.

યતઃ—

“ગુઠી મત્તે માસસ્સ, પારણે કહ્ણયતુંવયં દિણં,
રાણીએ મુળીહિ મુત્તં, સમજ્જિઓ તીએ સંસારો.”

‘મુદરીતપ’ થયો રિપલતનયાથકી,
આંખીકનો તપ અક્ષયભોગી;
વાસુપૂજ્યગિનનનય મધવાપુત્રીથકી,
‘રોહિણીતપ’ તથા દુર્યયોગી. શ્રી. ૨૩

ગિમ શ્રીચંદ્રકેવલીથકી વિસ્તર્યો,
‘આંખિલવદ્ધમાનાલિધાનો;’

એણીકરાયથી ‘કુણગરયણુવલી,’
શ્રેણિધનપ્રતરસાવધાનો. શ્રી. ૨૪

રોહિણીતપતણુ એહ મહિમા કહ્ણો,
જે લહ્ણો શાસ્ત્રમાહે તપવિચાર;
તેહથી જ્ઞાનદર્શનચરિત નિર્મલાં,
તુરત લવજલતણું લહે [તે પાર]. શ્રી. ૨૫

લચ્છિને સિદ્ધિ સવિ તપતણુ તેજથી,
‘પોહવીતલે’ આંણુ અખંડ ચાલે;
સકલ વિદ્યાધરા ચલત જે અખરે,
તપ અને શીલસામ્રાજ્ય પાલે. શ્રી. ૨૬

જ્ઞાનવિમલાદિગુણુ એહથી નિર્મલા,
અક્ષયરૂપી સદા સિદ્ધલાવે;
મોક્ષના પંથ, ચાર સમયે કહ્ણો,
તેહમાં તપતણુ અતિ જમાવે. શ્રી. ૨૭

કુંહા.

ઇણિપરે રોહિણીતપ વિષય, રોહિણીરાણીચરિત્ર;	
નિસુણી પ્રાણી હરખીયા, કરવા પુન્ય પવિત્ર.	૧
ઈમ જે જે તપ બોલીયા, તેહના સવિ અવદાત; ^૧	
અન્યાન્તરથી જાણવા, સુણતા હોય સુખશાત.	૨
દર્શનજ્ઞાનચારિત્રની, જિહાં આરાધનાં હોઈ;	
નિરાશંસલાવેં વધે, તે સધલો તપ જોય.	૩
‘નોકારસી’-આદિ કરી, યાવત્ ‘ચરિત’ ઓસાસ;	
પણ અતિચારવિના હોઈ, અનીધ કરણે અભ્યાસ.	૪
સાતિચારતપ જેટલો, નહિ ક્ષિમાદિક-લેણ;	
તે ભવબંધનને હોઈ, કર્મ શુભાશુભ દેશ.	૫
અહિંસા, સંયમતપ કલો, ધરમ પરમ જિનદેવ;	
તે! માનસ-કાયિક-વાચિક, ત્રિવિધ ત્રિશુદ્ધિ હેવ.	૬
સુખનુ મૂલ ખિમા અછે, ખિમા સકલ ધર્મમૂલ;	
ધર્મમૂલ નિરાશંસતા, તેહીજ તપ અનુકૂલ.	૭
દુરીત સવિ એહથી ^૨ નસે, વસે સકલ ગુણરાશ;	
ખિસે પાતિકડા પાછલા, જિમ અંજલીમાં જલરાશ.	૮
તે ભણી તપને આદરો! વરો સમતાશ્રંગાર;	
એક પંચાયણ ^૩ પાખર્યો, શંખ દુધભૂતાધાર.	૯
કર્મ નિકચિત ^૪ બેદવા, તપ ^૫ બોલ્યો ભડબીમ;	
અરિહંતાદિ મહાજને, ^૬ નવિ લોપિ તપસીમ.	૧૦
દીક્ષા; નાણુ; નિર્વાણપદ, તપથી પરગટ થાય;	
લાલ લહે સવિ એહથી, એહિજ મોક્ષ—ઉપાય.	૧૧

૧-અધિકાર. ૨-નાશ, દૂર થાય ૩-સિંહ. ૪-કઠિન. ૫-કલો, લેખ્યા.
૬-મૂલપ્રતિમાં “ નવિ લોપે ” તેવો પાઠ છે.

ધણું ધણું રથું ભાપિયં, આરાધા ભવિલોક;	
સેવા ગુણપદની કરે, જિમ લહે ભવશોક.	૧૨
‘ગૌતમપૃષ્ઠાવૃત્તિમાં,’ એહનો અછે સંબંધ;	
શ્રીવાસુપૂજ્યચરિત્રમાં, છુટક અછે પ્રબંધ.	૧૩
ગુરુમુખથી પણ સાંભળ્યા, તેહવા જાણુ કાજ;	
પ્રાકૃતબંધિ બંધિઓ, સુકવિ કરેજ્યો સહાન્ય.	૧૪
એ સાંભરતાં ભવિકનાં, નાશે શોક સંતાપ;	
ગુરુપ્રતાપથી એહમાં, એ અક્ષરયોગની છાપ.	૧૫
જગદ્ગ્યા ભુવનેશ્વરી, શ્રીજિનવરની વાણ;	
ત્રિભુવનમાંહિ વિસ્તરી, નાદરૂપ ગુણખાણ.	૧૬
સવિ તેહના અનુભાવથી, જ્ઞાનાદિક લહે ભેદ;	
આર્ગ[મ]નિગમ પૂરાણના, કિતાબ કુરાણ ને વેદ.	૧૭
એહમાં પિણુ તસ અંશ છે, તિણુથી સવિને માન્ય;	
તેભણિ રાસ એ નવિ ગણો, એ નહીં છે સામાન્ય !	૧૮
ખંતિકરી ઉટલ ધરી, મુણુજ્યો સવિ નરનાર;	
તપ આદર્જો (આદર્યો) સાંભલી, રોહિણીનો શ્રીકાર !	૧૯

(અથ ગ્રન્થપ્રશસ્તિ.)

હાલ, હમચડીની દેશી. ૩૦ મી

શ્રીજિનશાસન નન્દન વનમાં, તપગચ્છ સુરતરૂ સારિખા;
 સુવિહિત મર્યાદા ચિંતનમાં, એ ! સ્યાદાદે પરીક્ષારે. ૬૦ ૧
 ધન ધન શ્રીજિનવરતું શાસન, ભાસન ભાતુ સમાણું;
 મયગમલંગ વિચારી જોતાં, તેહમાં સર્વ સમાણુંરે. ૬૦ ૨

આર્યમુદ્ધર્માસ્વામી છે નાયક, તેહથી સવિ વિસ્તાર;
 સત શાખાઈ પસર્યો દીસે, સંપ્રતિ જીવન મઝારદે. હ૦ ૩
 શ્રીજંબૂપ્રભવાદિક શ્રુતધર ! પૂરવધર વલી વન્દુ;
 વયરસેન પ્રસાદિક ગીર્યા, તસ પદ નમી આનંદુરે. હ૦ ૪
 પરમ્પરાગત શાસનધારી, કેધ થયા ગણિરાજ;
 બિરદ અનેક ગુણે કરી પામ્યાં, કેટલિક નિગ્રન્થાદિ વિરાજરે. હ૦ ૫
 સુવિહિત સુવિહિત સહુ મુખેં બાખે, પશ્ચિ સુવિહિતની શીક્ષ્યા;
 ગ્રહણાને આસેવનાં જોતાં, ગુરુકુલવાસની દીક્ષારે. હ૦ ૬
 પંચાંગીસંમત જે આગમ, તેહનાં વચન-અનુસારે;
 નિશ્ચય ને વ્યવહારપ્રમાણે, આપ હઠેં નવિં તાંણિરે. હ૦ ૭
 ધર્મોપગરણયોગ ઉપધી(ધા)ના, પાખી પર્વ ચૌમાસી;
 આગમ મુનિ જિન યોગજનિત ક્રિયા, પ્રમુખા વિપરિત જનરાશિરે. હ૦ ૮
 ઇમિ અનેક ક્રિયાનેં જોપે, પૂરવઅંચનેં જોપે;
 આપમતેં નિજમન આરોપે, તે સુવિહિત માર્ગે જોપેરે.^૧ હ૦ ૯
 પૂર્વાધારી પૂર્વાભ્યાસી, તેહના કીધા અંથા;
 તસ અનુસારેં અવર જે અંથા, તેહનેં નામેં અંથારે. હ૦ ૧૦
 કેતાએક નિયાત અનુસરતાં, કેધક જ્ઞાનના વાદી;
 ક્રિયાપક્ષના કેધક વાદી, જોક્સંજા કેધ નાદીરે. હ૦ ૧૧
 તે કાંઇ સુવિહિતમારગે નાવે ! આવેં એક નયપક્ષે;
 જ્ઞાનક્રિયાસમ્મત ગુરુ સેવી, સ્યાદ્વાદગુણુ લક્ષેરે. હ૦ ૧૨
 શ્રીહરિભદ્ર અને માનવુંગા, માનદેવ, સિદ્ધસેના;
 મલયગિરિ; હેમસૂરિ, કેવેંદ્રસૂરિ, શ્રીસર્વદેવ નગીનારે. હ૦ ૧૩
 જિનશાસનના જેહ પ્રભાવક, અલયદેવ, મહીદેવા;
 આર્યખપુત્ર ને પાદલિપ્તસૂરિ, વીરાચાર્ય, સોમદેવારે. હ૦ ૧૪

સમ્ભતિ; તત્વારથ ને દર્શન-રત્નાકર મંજૂષા; + + +
 ધર્મચક્રવાલ ને વલી, + + + + + ધર્મરત્નરે. હૃ ૧૫
 તિંમ, અનેકાંતજ્યપતાકા, ધર્મસંગ્રહણીવિચાર;
 સ્વાદ્વાદરત્નાકરપ્રમુખા, સ્વાદ્વાદલંકારરે. હૃ ૧૬
 તેહવા અંથની કરેં નનિકચ્છા, આપ મતિમત જોડેં;
 નયગમલંગવખાણુનેં દુઃખી, જિનની વાડી મોડેરે. હૃ ૧૭
 તેહનેં સુવિહિતપિરૂદ ન કહીઇ, સુવિહિત સુધુ ભાષેં;
 યથાલાભ નિજ શક્તિ ન ગોપેં, ગુણીજનચુ' હિત રાખેરે. હૃ ૧૮
 નિંદાવિકથા વદને ન જોલે, જિનભક્તિઇ ચિત્ત જોલેં;
 પર-ઉપગાર ન ક્રીધો ટોલે, વરતે અશુધનટોલેરે. હૃ ૧૯
 કાષ્ઠક 'દિગપટ' કાષ્ઠ 'મલિન,' કાષ્ઠક 'સિતપટ' વરતે;
 સુવિહિતભાવ ન તેહનેં કહીઇ, જે દંભિક્રિયા કરતેરે. હૃ ૨૦
 સમય પ્રમાણે 'સમાચારી,' ધારી કરેં જે ક્રિયા;
 ગુરુકુલવાસી, નહિ પર-આશી, તેહિજ ગુણના દરિયારે, હૃ ૨૧
 વીરતણું શાસન જયવંતુ, ! વરસ [૨૧૦૦૦]સહસ એકવીસ;
 મર્યાદાઈ છે મલપતું, સુવિહિત સૂરિ છે ધર્શરે. હૃ ૨૨
 આપ વખાણું મિથ્યામદ્યથી, જગિ જસ વાદ ન વાધિં;
 જિમ વાચસ નિજ નાંમ પોકારેં, પણહંસ, કીર્તિનવિ સાધિરે. હૃ ૨૩
 નિશ્ચયદષ્ટેં શાસ્ત્ર નિહાલે, ક્રિયા શુદ્ધવ્યવહારે;
 નિજગુણમાં હીણું કરી ભાષે, રહેં ગુણીજન-આધારેરે. હૃ ૨૪
 પરગુણ દેખી મન સંતોષે, જિનવાણીનેં હિંસે;
 ચઢતેં ગુણકાણે ગુણપોષે, પાપપડલનેં શોષેરે. હૃ ૨૫
 સ્તુતિનિંદા સુણી તોષેં ન રોષે, રહે નિજનંદમે જોષેં;
 મિથ્યાભાવ કરી જનમ નવિ મોખેં ભરે પુન્યનો કાષરે. હૃ ૨૬
 અહનિશ શ્રુત સજ્જાયર પ્રસંગી, અનોપમ ઉપશમલિંગી;

ગુણુરાગી સંપમરસરંગી, તે સૂધા સંવેગીરે. હ૦ ૨૭
 તેહિજ સુવિહિતસાધુ કહાવૈ, અવર તેં નામ ધરાવૈ;
 ગુણુવિણુ ડાકડમાલ ચલાવૈ, તેહિજ કામ ન આવેરે. હ૦ ૨૮
 ગુણુવિણુ દીક્ષા પંચવસ્તુમાં, કહી હોલીનૃપસરખિ,
 તેહ બણી સુવિહિતપણુ પ્રાણી। જો જો પરિપરિ પરખીરે. હ૦ ૨૯
 સુવિહિત ગીતારથને વચણે, વિપ હલાહલ પીજે;
 અગીતારથવચન વિપપરિ તણ્યૈ, મિત્યાચારૈ કહીજેરે. હ૦ ૩૦
 ભિન્ન શંખ ને જંતુ જિમ દાધી, તે ફરી કામ ન આવૈ;
 તિમ ગુણુવિણુ લિગ ઉભયદોકે હીણું, ઈમ ઉપદેશમાલાભાવૈરે. હ. ૩૧
 ઈમ બણીનેં સાધુ સદહણા, દુપમસમયેં પણિ ધરજો;
 તરતમયોગ વિચારી જોતાં, નાસ્તિકભાવ ન કરજોરે. હ૦ ૩૨
 તેહ બણી સુવિહિત વાણીત્યુ, નેહ ધરી કિરીયા કરજો;
 દાનશીલતપભાવનાં ભેદેં, શક્તિ અતિ આદરજોરે. હ૦ ૩૩
 શઠહઠ છોડી ગુરૂવચનૈ રહેંતાં, [લહતા આનંદ અનંતાં]
 જ્ઞાનવિમલ ગુણુ અગે ધરતાં, શુભકરણી ઈમ કરતારે. હ૦ ૩૪

કુહા.

ઇમ શ્રીસુવિહિતગચ્છનાં, બિરદ થયાં પદ જોહ,
 સોહમથી નિઘંથ લણું, આઠ પાટ લગેં તેહ. ૧
 'કાાટેમંત્રના' જાપથી, કોટિક [ગચ્છ] બીજું નામ,
 વનવાસી ત્રીજું થયું, ચોથું અંદ્ર—અભિરામ. ૨
 વડતરતલિ થાપનચક્રી, વડગચ્છા અભિધાન;
 મહાતપા છઠું થયું, એ પદ બિરદ પ્રધાન. ૩
 શ્રીજગન્ન્યંદ્રસૂરિથી, મહાતપા—આખ્યાત;
 શ્રીદેવેંદ્રસૂરિઆદે, સુવિહિત જન-અવદાત. ૪
 શ્રીસોમસુંદરસૂરિવર, તિમ અનિસુંદરસૂરિ;

શ્રીરત્નશેખરમુરિવર, ઇત્યાદિક ગુણ પૂરિ. ૫
 વિવિધગ્રંથ જેણે રચ્યા, આગમને અનુસાર,
 જિણે ! જિનશાસન શોભાઈ, સુવિહિત મુનિ હિતકાર; ૬
 જે પાંચે વ્યવહારની, નીતિ લહેં શ્રુતિભેદ;
 તસ અનુસારે જે ક્રિયા, કરે ન પામે ખેદ ! ૭
 લીના નિજગુણમાં રહે, પ્રીણે પરગુણ પેખિ;
 દીન નહીં પર-ઉપકૃતિ, હીણતિ દોષની રેખિ. ૮
 ઇણ લક્ષણથી ચિત્ત લખી, સુવિહિત ગુરુ-આચાર;
 ચિત્તમાંહિં તે ભાવીછ, જિમ લક્ષીછ ભવપાર. ૯
 શિયલાચાર દેખી કરી, ધરીછ કર્મનો ચાર;
 નિંદા તો નવિ કીજીઈ, એ સમજનું સાર. ૧૦
 નિંદાથી પરભવ હોઈ, દુઃખનું ભાજન તેહ;
 વચર વિરોધ વધેં ધણો, નિદુર મનવચ જેહ. ૧૧
 ધનપટલપરિ આકરા, દોષ સકલ ખંધાય;
 મૂંગા બહિરા બાપડા, મુખરોગી મુખ ગંધાય. ૧૨
 તે લણી રત્નત્રયતણી, આશાતના નવિ થાય;
 તો સહજઈ સુખ પામીછ કીરતિ ત્રિભુવનમાય. ૧૩
 તે લણી ગુરુના વિનયથી, પાંખીજે સવિ ભાવ;
 ગુરુપદપંકજ સેવતાં, હેઈ સવિ ગુણનો જમાવ. ૧૪
 પત્થર પણિ રચણા કરી, આપી આણો તેહ;
 અનિયતવાસી ઉઘમી, સંયમ યોગ પવિત્ત. ૧૫
 એ પાંચે લક્ષણસંયુતો, ધર્મધુરા ઉજમાલ;
 તે સંયમઆરાધક કહિઓ, બોલ્યો ઉપદેશમાલ. ૧૬
 ભાવ પરંપરા તિહાં રહરિ, કરેં ન મિથ્યાવાદ;
 આપ સવારથ કારણે, નવિ સેવેં પરમાદ. ૧૭

દૂધ ઝાંસિ બિહુ ઉજલી, પાણુ સમંજાણું બોલે;
 તે બણી જુદા પાડવા, એહ વચન શુકમાલ. ૧૮
 સેવા સાધુ પરંપરા, ધારો તસં ઉપદેશ;
 વારો કુચર કુસંગી, રાચો ન! નવનવ વેશ. ૧૯

હાલ, સાંભરીયા શુભ આવા મુજ મન હીરનારે,
 એ દેશી રૂશી.

ધનધન સુવિહિત તપગ્રન્થસાધુ પરંપરારે, આજીવિમલસરિરાય;
 ક્રિયા-ઉપાર કરી, કર્યું શાસન ઉજાણું, નિરમેહી નિરમાય.

ધનધન સુવિહિત તપગ્રન્થસાધુ પરંપરારે. આં ૧

શ્રીવિજયદાનસૂરીશ તસ પાટે થયાજી, તે પશ્ચિ તસ પ્રતિરૂપ;
 શ્રીહીરવિજયસૂરી તસ પાટિં સોહીછજી, પ્રતિભોધ્યો અકબરભૂષ. ધ. ૨
 થોકેં થોકેં હોકા તસ ગુણ ગાવતારે, આજ લખિં વિખ્યાંતે;
 શ્રીવિજયસેનસૂરીશ સુચરસારિખારે, શુદ્ધિ સરસ્વતી સાક્ષાત. ધ. ૩
 શ્રીવિજયદેવસૂરીશ તસ પદ ધારતુરે, આચારિજ વિજયસિંહ;
 અભિનવ જાણે સુરપતિ સુરગુરનેં જીયારે, સુવિહિતમાહે લીહ. ધ. ૪
 તસ પદ ઉદયાચલિ ઉદયપ્રભા જીયારે, શ્રીવિજયપ્રભુસૂરિ;
 સપ્રતિસમય જોતાં તેહના શુભ ધણાજી, કહેતાં વાધે વીર. ધ. ૫
 હવે શ્રીઆજીવિમલ સરિતણા વડ સીસળેરે, ધર્મસિંહ અણુગાર;
 વપરાગી ગીતારથ ગુરુગુણરાગીયારે, સવેગીશિષ્યગાર. ધ. ૬
 તાસ શિષ્ય ગણિજયવિમલનામે બલાજી, કીર્તિવિમલકવિ સીસ;
 શ્રીવિનયવિમલ કવિ તેહનો સીસ સોભાગીયારે, શ્રીધીરવિમલ-

કવિ તસ સીસ^૧. ધ. ૭

સીસ તેહનો નયવિમલ નામે કવિજી, વિનયે વહે ગુર-આણુ;

૧-અરિમજ, પ્રતે દ્વિતીયપાઠ “શ્રીધીરવિમલ કવિત્વગોરી નસ
 જગીસ.”

ઉપસંધધી તિણે આચારિજપદ લહિઉરે, લહી શ્રીવિજય-

પ્રભુમુરિ આણુ. ધ. ૮

નામ લહું તેણે જ્ઞાનવિમલસુરિ, ધર્યુંરે, તેણે એરચિઓ રાસઃ

દાક્ષપંથ એ લવિજનને લણુવાલણીરે, જેહથી હોષ બુદ્ધિપ્રકાશ. ધ. ૯

સંવત [૧૭૭૨] યુગ મુનિ મુનિ વર્ષના માનથીરે, સુરતિખંદિર પાસઃ

સૈદ્ધપુર છે ખંદિર તિલકને સારિખુંરે, તિહાં રહી ચોમાસ. ધ. ૧૦

વિમળ-શાંતિજિનચરણુસેવામુપસાયથીરે, સંપૂરણુ એ કીધઃ

માગસીર શુદ્ધિ જ્ઞાનપંથમી દિવસ સોહામણીરે, મનહમનોરથ સિદ્ધ. ધ. ૧૧

સંતોષી સહુ સંવતણા મન રીજયારે, સાંભલી એ સંખંધઃ

ધમ જાણીને તપ તપજે અનિદાનથીરે, ઉપદામનો અનુપંધ. ધ. ૧૨

દાક્ષ એકત્રીસ એ મનુ! એકત્રીસ ગુણુ સિદ્ધનારે, એક એકથી અધિકાયઃ

મુણુતાં લણુતાં પાતિક્યા સર્વ પૂજાધયેરે, મંગલમાલા ધાય. ધ. ૧૩

શ્રીમુખસાગર ઉવઝઝાઈ એ લખિઓ હર્ષથીરે, પ્રથમાદર્શન એ રાસઃ

સોવિનપુલે વધાવો ભાવે લવિજનારે, જિમ પોહ્યે નનિઆશ. ધ. ૧૪

इति श्रीतपोविषमये श्रीअशोकचन्द्रनृपति-रोहिणीराणीन्द्रित्रकः रासः संपूर्णः॥

સંવત્ ૧૮૪૧ વર્ષે પ્રથમચૈત્રશુદ્ધિ ૧૫ દિને શુક્રવાસરે શ્રીસૂરત-
વિંદરે ચાતુર્માસે કૃત્ય। સકલ પण्डितगिरोमणि पण्डित श्री ५ श्रीदीपविजयगणि-
शिष्य सकल पण्डितोत्तम पण्डित श्री ५ श्रीजयविजगणिशिष्यविनयात्
विष्यनायक विजयणीलिपी कृत्यं स्वआत्मायें श्रीगोडिमण्डणपार्श्वजिनप्रमादात् ॥

૧-સૈયદપુરા નામણું સુરતનું એક પત્ર છે. ૨-સોનાના

સતી શ્રીપ્રેમલા-લક્ષ્મી-રાસ--

અથવા ચન્દ્રચરિત.

કવિ—શ્રીદર્શનવિજય.

પરમેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમ.

(પ્રથમાધિકાર-મંગલાચરણમ્)

હૃદ્દા.

શ્રીસુખદાયક જિનવર, —નામિ પરમાણુન્દઃ
પ્રણમી ગૌતમગણધર, શ્રીવસુભૂતિનન્દ, ૧
સાર સાર પસાઉલધ, ચિન્તીત કવિત કરાય,
માતા! રસ મુજ વાણીઈ, દેજો બહુ સુખ થાય. ૨
શ્રીવિજયાણુન્દસૂરીસર, તપગચ્છપતિ સુપ્રસાદિ;
વાચક મુનિવિજયગુર, ગુણ સમર આદ્યાદિ ૩
શીલપ્રભાવિ સુખ ધણું, શીલ સુગતિદાતાર,
શીલિ શોભા અતિ ધણી, શીલ સદાનન્દકાર । ૪
શીલ-અધિકાર કહઈ કવિ, દેવગુરુધર્મેપસાય,
ચન્દનરેશર મનિ ધરી, રાસ રચું સુખદાય. ૫
નવ અધિકારઈ વર્ણના, નવ રસમાહિ પ્રધાન;
ચન્દ્રચરિત સુણતાં લહો, કમલા સુખ સંતાન. ૬

૧-કાવ્યકાર શ્રીદર્શનવિજય, “આસીવાંદ; નમસ્કાર; કે પદાર્થનિર્દેશથી કાવ્યારમ્ભ થવો જોઈએ.” તે અનુસારે પ્રથમ નમસ્કાર અને પછી ચરત્-શીલ નિર્દેશથી આ કાવ્યનો પ્રારમ્ભ કરે છે.

૨સાંભલતાં સુખ ઉપજઇ, વિસ્મય પામઇ મન;
પહેલઈ અધિકારઇ વર્ણવું, ચંદ્રચરિત્ર રતન. ૭

(ચરિતારમ્ભ.)

ઢાલ. રાગ ગોડી. અંશણિકની સજ્જાપની દેશી. ૧

૧જખૂદીવ ૨સદિવએ, લાખ ૩નેઅણ સુપ્રમાણરે;
ચાલતણીપરિં વાટલું, પૃથ્વીમધ્ય મંડાણરે;

ત્રોટક.

મંડાણ મધ્ય તિહાં નેઅણ-પાંચસિં છવીસ; ૪અધિકી છ કલા;
વૈતાલ્ય વહેંચે અરધ દક્ષિણ-ખંડ તિણ તિહાં અતિ ભલા.
મધ્યખંડ અપૂરવ દેશ પૂરવ, આલા તિહાં વર પુરી;
શોભાભિરામા બહુલંદામા, હારી જેહથી સુરપુરી. ૮
જિહાં જિનહરવર શોભીઈ, ઉચાં અતિહિં ઉતંગરે;
મેરૂમહીધર જેણિં જીતીઓ, તેણિં અધિકા પુરીરગરે

ત્રોટક.

પુરીરંગ અધિકા જન વિવિધકા, ભર્યો ભૂમિ ન દીસ એ;
ચોરાસી ચહુટાં અતિહીં મોટાં, દેખિ માનસ હીંસ એ.
આવાસમાલા ધર્મશાલા ! અતિ વિશાલા શોહતા;
વિવહારી દાતા ! અતિ વિખ્યાતા ! રૂપિં જગજન મોહતા. ૯

૨-આ રાસમાં “ઉપજે, પામે, પહેલે, અધિકારે” વિગેરે સ્થળે ‘ઉપ-જઈ, પામઈ, પહેલઈ, અધિકારઈ,” વિગેરે વાપરેલ છે. અર્થાત્ એકારનહી કરતા ઇકારથી રચના કરવામાં આવી છે. જેમકે “પહેલઈ કાછડી ઘાલઈ, પછઇ પાટલી વાલઈ,” વિગેરેની માફક.

૧-ક્રીપ. ૨-દ્વિપ-હસ્તિતુલ્ય ૩-યોજન. ચાર ગાઉનો યોજન, અને સોલશે ગાઉનો યોજન, એ બે પ્રમાણો યોજનમાટે છે. ૪-વિશેષ માટે જુઓ પાનું ૧૦૮, ટીપ ૧-૨

નારી સારી તે પુરતણી, નિજ લાવણ્ય વિભાઈરે;
છપી તે ત્રિદશાંગના, મૂલ્ય ન લહઈ એ સભાઈરે

- ત્રોટક.

સભાઈ મૂલ ન લહઈ, ત્રિદશીગુણે નિજપ્રિય-મનિ વસી;
હેજહર્ય આણી, દેવગુરુગુણુ ગાઈ મનમાં ઉલ્હસી.
દહગદ અનોપમ કિસી ઓપમ ! ગ્લાહુજશ તે પુરતણો;
પરીક્ષામસિં એ સોહ જોવા, આવી ગંગ આદર ધણો. ૧૦
વનવાડી સરોવર ધણાં, વાવિ કુઆદિ નિવાણુરે;
એમ અનેક શોભા ધણી, પરમાણુન્દ નૌ ઠામરે.

ત્રોટક.

ઠાણુ એ સુખતણું જનનમં, ન્યાયી નૃપ તિહાં અન્દએ;
સવિ રાય પાય નમાવિ મૂકયા, સુખતાપી નરિન્દએ.
તાસ પરણી ધરણી વિનીત, સહજ શીલરૂપ સુહંકરી;
આદેય વયણા નારીરયણા, નિજપતિમનિ અનુકરી. ૧૧
સુરધરિ દંડ ધ્યજ તિહાં વસમ, દીવમ સ્નેહનિહાણીરે;^૧
આડીધરિ ^૨વીરાસન વસમ, ખડ્ગિં મૂઠિ દહ જણીરે.

ત્રોટક.

દહ જણી માન સુહાટએણિ, બધ કુંતાલ વલ્લરી;
કર ધાત મૃદગિં નહી અગિ, હોકસગિ તેણી પુરી.
જન પુણ્યપૂરા સુભટ શરા, નહી અધૂરા કોઈ જનાં;
તિહાં અંદ્ર રાજ બહુ દિવાળ, રાજ કરમ ^૩મોદિત મના. ૧૨
આવા, રાજ કરમ મોદિત મના.

ગાથા:—

શીલં સત્તરોગહર, શીલં આરુમાકારણ પરમં;

શીલં દોહમાહર, શીલં શિવસુક્લદાયકમ્.

૧૩

૧-સ્નેહની નિશાણી. ૨-આહી મૂલમાં " દ્વિરસ નવસઈ, " પાઠ છે.

૩-હર્ષિત, પ્રકૃદિસત.

કુંહા.

સીઅલેં ચંદ નરેસર, લગળ લહી જસવાય;
 ત્રેમલાલચંદી વિમલપુરિ, તે સુણને ધિર થાય. ૧૪
 ચંદનરેસની ૧વિમાત એ વીરમતી તસ નામ;
 તે ધણી વિદ્યા સિદ્ધ છઈ, જગપ્રસિદ્ધ તસ કામ. ૧૫
 ગુણાવલી તસ ધરિ વહૂ, સુખ સંપૂરણ ભોગ;
 નૃપ સાથિં નિત ભોગવઈ, ઇંદ્ર-ઇંદ્રાણી યોગ. ૧૬
 સુવિનીતા સહેંછં અછઈ, સાસુની નિત સેવિ;
 સાસુહિત તસ ઉપરિં, માનઈ જિમ કુલદેવિ. ૧૭

હાલ—રાગ સામેરી. ૨

એક દિન તેહ ગુણાવલી નૃપની આણાએ;
 સંકુલી સાસુ મિલી બધડી, મધ્યહનઈ સમઘએ. ૧૮
 સાસુ પાય ચંપાવઘએ, વહૂ ગુણાવલી મનિ ભાવઘએ;
 બેલાવઘએ હર્ષિત વદનિં, નિજ વહૂએ. ૧૯
 અરે બેટી ! તુજ જનમ એ મનુષ્યતણો અનોપમએ;
 અનોપમ એ પામ્યો, એ સ્યા કામનોએ ? ૨૦
 પૂછઈ વહૂ બાઈ ! સ્યામાટઈ, ચૂક કિસીએ વિનયવાટિં;
 કુણુ ધાટિં એહ વયણુ તુમેહે ઉચ્ચર્યુએ ? ૨૧
 તો સા કહધ વહૂ વીંડક, તું, કુઆનું મીંડક;
 મીંડક વાત લહઈ જિમ કુપનીએ. ૨૨
 તો બેલી ગુણાવલી, સ્યામાટઈ હું વાઉલી;
 વાઉલી સાંભલી વહૂઅર તું રૂવઘએ. ૨૩
 ચંદમંદિરવિણુ કે અવર દેશ વિદેશ ગામપુર નગર;
 મનોહર દીકાં ચરિત વિવિધપરિએ. ૨૪

જિહ્વાં લગિં તેહ વિનોદ્યે, દેખિ ન નિજમન મોદ્યે;
 ન મોદ્યે તોયે જનમ સ્યા ! કામનોયે. ૨૫
 ગુણાવલી સરલા-ગતિ, કહેવા લાગી શુભમતિ;
 નહીં રતી કપટ કિર્યું મનિ ચિંતવધ્યે. ૨૬
 માત ! મોટાનાં છોડ એ મોટાં ધરિ વહૂઆડ એ;
 વહૂઆડ અતિ કિમ બાહિર બહુ ફિરધ્યે. ૨૭
 એમ કરતાં કિમ શોભીઈ, રાય જાણુધ તો ક્ષોભીઈ;
 કિમ હિયે વાત વિમાસો માતજીયે. ૨૮
વીરમતી વલતું વદધ, અરે કુણુ તેહનિં માણુસ વદધ;
 નિવદધ જેણિં જગચરિત્ર ન જોધઆરે. ૨૯
 તીર્થ ન કીધાં જેણુધ કાય, સજ્જનનર્યું ન મિલ્યા સોય;
 વલી જોય પ્રીતિ કરી છેહ જેણુધ દીઓએ. ૩૦
 તેણિં અવસરિએ હાર્યોએ, જનમ તો તેણિં હાર્યોએ;
 હા(આ)ર્યોએ જાણુ છઈ મા-પેટમાએ. ૩૧
 ગુણાવલી તવ ઉચ્ચરધ, આણુ નૃપની વિણુ કિમ કરધ;
 સજ્જન મિલન [તિહ] તીર્થજાતરાએ. ૩૨
 કહે સાસુ ^૧સાંભલિ વહૂ, જે મન જેવા હોધ સહુ;
 તો કહુ રાજભય નવિ આણુવોએ. ૩૩
 નૃપનિં મંત્રબલિં કરી, મેહલીશ સેજ-ખીલી કરી;
 નિદ્રાલરી ઉકસધ આપણુ ઉઠાડીઓએ. ૩૪
 બોલાવ્યો બોલઈ નહીં, હાલઈ ન ચાલઈ તે કહીએ;
 સહી ! એ વાતે મ આણુ સદેહડોએ. ૩૫
 તે માહિં જે બાવધ્યે, વિમલપુરી જે આવધ્યે;
 આવધ્યે આજ ^૨અસંભમ તિહાં ધણુએ. ૩૬
 મકરંધવજ નૃપતનયાએ, પ્રેમલા-લગ્નિ સવિનયાએ;

સનકયાએ, નૃપ કનકરથકુંઞ્ચર વરએ. ૩૭
 કનકેશ્વર તે પરણ્યહ, ત્રિભુવન તે એવા મિહસ્થહ;
 ધણું હોત્યહ એવા સરિખું આજ દિનિએ. ૩૮
 દેખાકું જે આવહએ, કેતી દૂર તે પાવહએ;
 ભાવહએ કાશ અદારસિં (૧૮૦૦) દંડાં ઘડાએ. ૩૯
 મુણી વદ્દ કહહ કિમ આજએ, એવડું ધાત્યહ કાગરે;
 કાગએ તાદરહ સ્યું! સામુ કહહએ. ૪૦
 કમહીક ને રાગ જગહ, મુગ પાસહ કાંઠક માગહ;
 સ્યો કાગહ ઉતર નિહાંકણિ આહહએ! ૪૧
 મંત્રી કો આવહ કહહ, રાગ ખીગયો નવિ કહહ;
 કિમ રહહ કાગ આપણી, તેણહ સમહએ. ૪૨
 તવ તે કહહરે સાંભલિ, તે આરતિ નહીં મુજખએ;
 મુજખએ નગરહોક નહીં જગત્યહએ. ૪૩
 રાણી કહહ કહો કિણિપરિ, પુદુરરાતિ રાગ ધરિ;
 આવી ધરિ ખઈ ૨! પુદુર પછી નિદ્રા કરહએ. ૪૪
 દિનકર્તા આજ ધરિ આવત્યહ, ધાત્યહ ગિમતુગ ભાવત્યહ;
 કાવત્યહ ભાવત્યહ નુગ મનોરથ હે! વદ્દએ. ૪૫
 એતવ ધનધેર તેણીહ ક્યો, શીતવાહિલી ચિહુદિયિ ક્યો;
 પસ્યો પુરિ અધાર તિહાં તે દસ દિશિએ. ૪૬
 ધાર અખંડહ વરસીએ, જુગડું જગતનું કરત્યહએ;
 કરત્યહએ શીત અલંત તનું એ નૃપતણુંએ. ૪૭
 સભા યિસરહ ધરી ગયો ટાલિં હિરો ધયો;
 તે ધયો આ(ખા)કુલ દગમા ઘઈ ઘહએ. ૪૮
 આવી કહહરે, શુણાવહી! સાંભલિ કર સિગડી વહી;
 એહ નવિ ટલિં ટાલિં માહરી તે વિનાએ. ૪૯

ગુણાવલીઈં તિમ કરી, ટાઢિ નૃપની ઉતરી;
 શિર કરી રાણીખોલઈ હવે નૃપ સૂઝ ઓઝે. ૫૦
 માથઈ ટગ નવિ ઉતરી, ઉષધ રાણી વિવિધ કરે;
 જિભતિમ રતિ કરી રાગનીં તે જાણીઈંઝે. ૫૧
 રાગનિં નિદ્રા આવી, સાંજ સમય, જાંઘો^૧ લાવી;
 મનિ આવી, વાત ગુણાવલીનિં મનિંઝે. ૫૨
 નિદ્રા કરઈં જો રાગઝે, તો હોય મુજ કામઝે;
 આવા જાંઘે સાસુ સાથિં સા મહીંઝે. ૫૩
 વિગ્રહથકી લાણુઈ રાણીંઝે, સામી પીસ્યો પાણીંઝે;
 ઈમ કહે વાણીંઝે પુહુટો પલિંગ પ્રભુ હવઈંઝે. ૫૪

કહા.

ચિત્ત ચંચલપણિ નારીતું, જાણી ચિંતઈ રાય;
 ઝે ગુણવંતી સહી સદા, આજ ઈસ્યું કાં થાય. ૫૫
 રાણીકહણિ^૨ રાય તે, કારણ ચિંતવિ બાવિ;
 જઈ પલિંગે પોદીઓ, ઓઢી પછેડી લ્યાવિ. ૫૬
 કપટનિંદ ધોરઈં ધણું, રાણી જાંઘો જાણિ;
 પગ ખોલાથી સેજે ધરી, ઉઠી વેધ ચિત્ત આણિ. ૫૭

હાલ, રાગ ગાડી, દેશી ઉસાસાની; ૩

રાણી વલી વેગિં વીરમતી કનિં આવઈ,
 તવ રાગ ચિંતઈ રાણી ઝે કિહાં જવઈ;
 તો ચાલ્યો દેડિં બીત્યંતરે [ભ]યોં જાય,
 રાણી જઈ પભાણુઈ આવી હું સુણિ માય. ૫૮
 સુણી વીરમતી કહઈ જાંઘોરે તુજનાહ,

૧-મૂલમાં “જાંઘો” પાઠ છે. ૨-કચનથી, રાણીના કહેવાથી,

તો । હવઁ સુણિ તાહરો પૂરીશ હું ઉમાહ;
 જા વાડીમાંહિ ક્રણયરકંઞ લેધ આવી,
 મંત્રી હું આપું । તે જમ સેજા ઠપકાવિ. ૫૯
 ત્રિણ ઠપકા દેજે વેગિં વલી આવજે,
 તે નિસુણી રાજા ચિત્તિં ચમકયો જમ સેજે;
 ઉસીસું ઉભું સેંજા થાપી ભૂપ,
 ઉપરિ ઉઠાડિ નિજ પછેડી સુરૂપ. ૬૦
 આપિં જમ ઉભો દીવીપૂંઠમ રાય,
 તતક્ષિણિ વહૂ આવી લ્યાવિ કંઞા માય;
 મંત્રી તે આપી જમ ઠપકા ત્રિણ દીધ,
 ઉત્સુકપણુધ વલતાં નૃપછલ ન લલો પ્રસિદ્ધ. ૬૧
 સાસુ કહધ આવી તવ કેડિં થયો રાય,
 પૂઠધ જમ જોઉં એ બિહું મિલી કિહાં જાય;
 અંતરિ રહી નિસુણધ, ભૂપતિ સમલ વૃત્તાંત,
 ઓરડમ જમ દોટી વીરમતી ઉદ્ધ ભાંત. ૬૨
 રાસભીરૂપિં તે ભુંઠી ગાઢિ સાદિ,
 પુરસીમલગધ જે જન જાંઘ્યા તેણુધ નાદિ;
 પુનરવિ ધર્યું તેણીધ, સહજ સરૂપ સોહાવધ,
 જેહનિં ચિંતવધ, તેહનિં નિદ્રા યઆવધ. ૬૩
 નિદ્રામાંહિ નિદ્રાપીલણુવિદ્યા ભૂદી,
 જાગત નિદ્રામાંહિ પરદલ આવધ કૂદી;
 વિદ્યાખલ જુજુઆ તેહના અનેક પ્રકાર,
 વીરમતી જાણુધ તે સધલા ભેદ ઉદાર. ૬૪

*-કરેણી સોટી. ૧-સકળ, સધળો. ૨-ગધેડીરૂપે. ૩-ગાઢ, મ્હોટા.

૪-આ પુરતકમાં “જેહને” “તેહને” વિગેરેની બદલે “જેહનિ”

“તેહનિ” પ્રયોગ વાપરેલા છે. અર્થાત્ “ને” ને ડેહાણુ-“નિ” કારણ વાપરવામાં આવેલ છે

યંત્રમંત્રતંત્રાદિક કામણુમોહણુ જેહ,
 મુખપાઠિં આવા[ડ]ધ વિદ્યા સધલી તેહ;
 વહુઅર જમ જુઓ વાડી તરુ એક સાર,
 તેણિં બેસી જમયે વિમલપુરિં નિરધાર. ૬૫
 જમ જુએ રાણી સુંદર એક સહકાર,
 સાસુનર્ધ કહધ તે, નિસુણુધ નિજ ભરતાર;
 ચિંતધં નૃપ પહિલો એ થકા જમ બેસી,
 તેણી ક્રોધર દીકું રલો તેહમાહિ પેસી. ૬૬
 તતક્ષિણુ તે આવી અંબતરનધ પાસ,
 હાથજેડી વિનવધ અંબ પૂરેજો આશ;
 ધમ કહધ તિ ઉછલતી બેઠી ડાલિં ચઢેય,
 લે લઈ વહુનર્ધ સાચિં ઇબકાત્રિણિ તિહાં દેય. ૬૭
 આકાશિં ચાલ્યો અંબ । જિમ દેવવિમાન,
 રાજ તરમાહિં [તિહાં] ધરેં ધર્મેનું ધ્યાન;
 સાસુ કહધ, સુણિ વહુ નિરખો વાટ વિનોદ,
 ભૂતલ પેખંતાં જાય મનિ બહુ પ્રમોદ. ૬૮

કુંહા.

દહદિશિ નિરખધ દોયણે, વિવિધવિનોદ અપાર;
 ગુણુવલી પૂછધ જોકે, સાસુ કહધ સુવિચાર. ૬૯

ઠાલ. રાગ-મધુમાધવ. સમોસરણિ જિમ વાળાં વાજમ,
 એદશી. ૪

ગગનિં તરઅર ચાલ્યોજાય સાસુવહુ રલીઆયત થાય;
 આણુંદ અંગિ ન માય. ૭૦

કિહાં કણિ નગરિ સોહવિ, સુંદરી ગાઈ ગીત સુરસરસ રસભરી;
 રાગ આધાપન કરી કરી. ૭૧

કિહાં કણિ રમણી વનવદી ચાણુ, ગાદ ગીનવદ સખદ સુગ્રીણુઃ
 ગુણગણ નિહાં અહુ દીણુ. ૭૨
 કિહાં નરનારી અહુ રમનાં દીક્ષદ. કિહાં નાટિક પેખણુ મન હીક્ષદઃ
 કિહાં ખડ ન દીહાં પીક્ષદ. ૭૩
 વિદ્યાધર કિનર સુવિદ્યાસા, પર્વત પર્વત દીક્ષદ તમાસાઃ
 કિહાં - ગગનવંદનિવાસા. ૭૪
 કિહાં નદીગજ વદહ અસરાસા. કિહાં સિંહ વાઘ વદહ વિદરાસા;
 દીક્ષદ દેતાં દ્રાસા. ૭૫
 કિહાં સર ભરિયા જલ અહુ કમલાં. વાવિકુઆ નિહાં જલ અનિ વિમલાં;
 વનવાદી દ્વલ સખલાં ૭૬
 એમ જોતાં જાઈ તે વેગિં, નિરખદ ધ્રુમવરણુ અતિ વેગિં;
 પૂઠદ વહુઅર વેગિં. ૭૭
 વીરમતી કદહ સાંભલિ ગણી. શ્રીશત્રુજયગિરિ ગુણુખાણી;
 અનંત ગુણુ જિનવાણી. ૭૮
 પરિક્ષદ આરદ જોઅણુ અઠસી (૮૦) માન,
 ખીજલ સિતિરિ (૭૦) ત્રીજદ સાદિ (૬૦) પ્રમાણુઃ
 પંચાસ (૫૦) ચોથાઠ માન. ૭૯
 ૧ પાંચમદ હોસિં જોઅણુ આર (૧૨) કદહ મૂંડાસમ એ સાદઃ
 ૨ સાસ્ય પરિ નિરધાર. ૮૦
 પુંડરિકપ્રમુખા અહુ સિદ્ધા, ભરત; રામ; પાંડવ સુપ્રસિદ્ધા;
 ૩ જંતુ અનંતા સિદ્ધા. ૮૧

૧-આ, ચાહુ સમય પાંચમો આરો છે. અને તેનું પ્રમાણુ ૨૧૦૦૦ વર્ષનું છે, તેમાં દસલજ ૨૪૩૫ વર્ષ ગત થયા છે. ત્યાર બાદ ૧૮૫૬૫ વર્ષ આરો વિત્યા બાદ હજો આરો ચાહુ થશે. આવા હ " કલ્સર્પિણી "ના અને હ " અવસરર્પિણી "ના એમ બાર આરા મળીને એક કાલચક્ર થાય છે. અને આવા એક કાલચક્રમાં ભરતાદિ દસ દેવ પેખી પ્રત્યેકમાં ૨ ભવે ચોવીસી (કલ્સર્પિણીની અને અવસર્પિણીની મહી) થાય છે.

૨-સાશ્વતો, ૩-હવ. પ્રાણુ છવે.

ધમિ કંહિંતા ખિણુમાંહિ આવ્યું, વિમલપુર દીર્ઘમન ભાવ્યું;
તર, આરામિં ઠાવ્યું. ૮૨
ઉતરીઆં તે તરની હેઠાં, વયણ કહધ માંહોમાંહિ મીઠાં;
જનુ' કુણુ ધરિ દીઠાં. ૮૩
કહધ સાસુ ^૧વહુઅર ધરિ જનસ્યું, જોવું સવિ તિહાં સુખીયા થાસ્યું;
એમ મનિ તેણુઈ વિમાસ્યું. ૮૪
નિસુણી ચિત્તિં ચિત્તધ તે અંદ + + + + + + + +;
તો મુજ વરધરિં હોધ આણુંદ. ૮૫
તો સાસુવહુ વહુ-આવાસધ, અંદ ગયો વરજનીવાસધ;
પહુતો તસ આવાસધ. ૮૬

દુહા

પંચરંગી ચિત્રામણી, ચિત્રી સાતે પોલિ;
જનનીવાસધ જયતાં, નિરખધ ગોખની ઓલિ. ૮૭
રતનજડિત વરચંદ્રઆ, ચિહું દિસે દીપધ સીકાર;
અંદ્રસૂરજકી ઉપમા, માનું ખની આસાર ! ૮૮

હાલ. રાજ દેશાખ તથા રામગ્રી. આપાદભૂતિના
રાસની દેશી, સહયુગ્મ જીયે વાટકી, એ દેશી ૫

અંદ અતુર ચિંતવધ, નહીં દીપમંડાણ;
ધવલગાન નવિં સાંભલેં, નવિ વાજધ નિસાંણ. અંદ. આં ૮૯
પધસધ પહિલી પોલિમાં, તવ પોલી રખવાળી;
આવો અંદનરેસર, બોલધ બોલ રસાલી. અંદ. ૯૦
ચિત અમડ્યો અંદ ચિંતવધ, એ સ્યું જાણુધં નામ !
માય રખે મુજ સાંભલધ, તો ફેડધ [મુજ] ઠામ. અંદ. ૯૧
અંદ કહે કિસ્યું તું લહધ, અણસમજ્યું હે મૂઠ;

૧-અર્થાત્ પરજીનાર કન્યાને ઘર. ૨-વિમલપુરીની કન્યા પ્રેમલાને પરજીવા
આવેલના આવાસે.

ચંદ કિહાંથી ઇહાંકણી, જો એ વિમાસી ગૂઢ. ચંદ. ૬૨
 વલતું કહઈ તે પોલીઓ, ન છિંપાવો આપ;
 ચંદ અવસ્ય તુલો સહી, કિસ્યો કરો હો જાપ. ચંદ ૬૩
 કર ગ્રહી ઉભો પોલીઓ, ચંદ ચિંતધ આપ;
 અણુચિંત્યું પરભવતાણું, આ સ્યું લાગું પાપ; ચંદ. ૬૪
 રે! કિંકર કર છોડિ તું, કિસ્યું કામ મુજ સાથિ;
 દેવું ન દેવું ન ચોરિઉં, કિંમ આલઈ હાથિ। ચંદ. ૬૫
 કુંણુ ચંદ તું ભૂલો લમધ, બોલિ ન બોલ વિમાસિ;
 વાટિં જાતાં નવિ લગીધ, માહરો કો નવિ પાસિ. ૬૬
 કર તાણુધ મુંકધ નહીં, બિહુઈ કર ખાંચિ;
 મૂંકોદો બાપડા કાં નડઈ કાંધ દેધશ લાંચ. ચંદ. ૬૭
 ગાઢસ્વરિં કહઈ પોલીઓ, કાં આકુલા થાઓ;
 ચંદ તુંલિ મિં જણીયા, કરથી કિમ જાઓ. ચંદ ૬૮
 ચંદ વિમાસધ નિજ મનિ, એતો બોલધ ગાઢ;
 મા કબહીંક જાણુધ માહરી, તસ નામિ ટાઢ. ચંદ. ૬૯
 ચંદ કહઈ સુણિ પોલીઆ, મુજસ્યું કિસ્યું કામ;
 તવ કહઈ સુણિ મુજ પ્રભુ સહી, જપધ તાહરું નામ. ચંદ. ૧૦૦
 તિહાં આવી પ્રભુનિં મિલો, ટલસ્યધ [સર્વ] સંદેહ;
 આદર લહિસ્યો અતિ ધણો; પછધ વાધસ્યધ નેહ. ચંદ. ૧
 તો કર આલી ચાલીયા, બિહું જણુ સાથિ;
 બીજી પોલિં જવ ગયા, બીજઈ અલ્યો હાથિ. ચંદ. ૨
 આવો ચંદ તે ઇમ કહી, થયા સાથિ સુજાણુ;
 ત્રીજી પોલિં જણુ ધણા, ઉઠી કરધ મંડાણુ. ચંદ. ૩
 કરી પ્રણામ કહઈ પધારીધ, ચંદરાયા રાય;
 ચંદ ચિંતવધ સ્યું કારણુ, એ વિમાસણુ થાય. ચંદ. ૪
 કિસ્યું કરઈ તરકર ચઢયો, ન મુકાયો જાય;

જે જિહાં દેખઇ તિહાં થકી, સહુ સાથઇ થાય. ચંદ. ૫
 ધમ કરતાં પોલિ સાતમી, મિલી સવિ પરધાન;
 પ્રણમી સહુ આગલિ થયા, નૃપ વાખ્યો વાન. ચંદ. ૬
 અતુકમી રાજબુવનિ, ગયા રાજધં દીઠં;
 ઉઠી સાહમે આવીઓ, વિકસી તવ દષ્ટ. ચંદ. ૭
 ૧સાંઈ લઇ મિલીયા બેહુ, મનિ થયો સતોષ;
 વાહલા જન તે આવીયા, ચંદનધં મનિ સોસા. ચંદ. ૮
 ચંદ ચિંતધં હોઈ કિસ્યું; રખે દુશ્મન હોઈ;
 એહ પ્રપંચ વાર નહી, માહરો પાસઇ ન કોઇ ચંદ. ૯
 ચંદનધં આદર બહુ દિધં, આસણ બેસણ દેખ;
 ચંદ બલઇ તુમ્હે આવીઆ, સુખ પૂછઇં તેય. ચંદ ૧૦
 ચંદ બણઇ^૨ બૂલો અછો, કુણુ ચંદનો નામ;
 હું પરદેશી કેપરહુણો, મુજસ્યું કિસ્યું કામ. ચંદ. ૧૧
 દેખી કનકરથ બૂપતિ, હરખ્યો ધરી હેજ;
 અલિ ન બૂલું ચંદ રાજઆ, તુમે ચંદ સતેજ. ચંદ. ૧૨
 ઉત્તમ આવન ઉલવઇ, જાણો નિરધાર;
 તુમ્હે અલવાંછયા આવીયા, અલનધં સુખકાર. ચંદ. ૧૩
 રાય કનકરથ; હિંસક—મહિતો પરધાન;
 કનકવતી રાણી વલી, કવિલા ધાવિસમાન. ચંદ ૧૪
 કનકદંવજકુંઝર વલી, અનિ ચંદનરેસ;
 મિલી એકાંતઇ બેઠઠા સવે, ૪વિસાસીય વિશેષ. ચંદ. ૧૫
 ચંદ કહઇં કાં તુમ્હ ધરિ, સહુવિ નિર-ઉછાહ;

૧-સાંઈ-કૃષ્ણ પૂછવું, કલ્યાણ હિંચવું. હજીપણ આવો શિવાજી
 કાઠીયાવાડના રાજમંદિરોમાં જોવામાં આવે છે. દાખલા તરીકે “શિખત”
 ફલાણી બાઇના સાંઈ વાચ્યો.” વિગેરે.

૨-બણે, કહે. ૩-પ્રાહુણો, ખરાણો. ૪-વિશ્વાસીય.

ધવલમંગલ વાણંત્ર નહીં, આજ અછર્ષ વિવાહ. ચંદ. ૧૬
 તવ હિંસક મહિતો ભણુષ, પછર્ષ કહિસ્યું એ વાત;
 હવણું કામ ઉતાવળું, પછર્ષ એ અવદાત. ચંદ. ૧૭
 કામ કિસ્યું તે ઉતાવળું, બોલધં પરધાન;
 સાંભલો અંદનરેસર, કહે દેઈ માન. ચંદ. ૧૮
 જે પરનિં ઉપગારીઆ, તે માણસ સ'ર;
 ઉત્તમનર તે ઉપકરર્ષ, ધન તસ અવતાર. ચંદ. ૧૯
 તું ઉત્તમ ઉપગારીઓ, દુઃખટાલણુહાર;
 કામ અહારું તુમ્હવિના, કોઈ નહી કરનાર. ચંદ. ૨૦
 તું ઉત્તમ જાહું કહું, અતિ ઉત્તમ જાતિ;
 જાતિ વિના જિમ કાંબલો, ન પડધ તિહાં ભાતિ. ચંદ. ૨૧
 ઉત્તમ આગલિ જાચના, તે ચઢર્ષ પ્રમાણુ;
 જે કબહીક નવિ પાંમીઈ, તો તેહનિં હાણુ. ચંદ. ૨૨
 જિમ યાચ્યું ^૧પુરંદરિ, વસુદેવ ^૨કન્હિં જેમ;
 દૂતકરમ તેણિ કરિઓ, નવિ ભાંજ્યો નેમ । ચંદ. ૨૩
 તિમ તું અંગી કરિ પ્રણુ, અલ તણું એ કાજ;
 થાસ્યે તુજથી એ સહી, તો રહસ્યધ લાજ. ચંદ. ૨૪
 કાજ કિસ્યું છધ તુજ તણું, કહો જેઉં વિમાસિ;
 કરવા સરિણું જે હોસ્યધ, તો કરિસ ઉદ્ધાસિ. ચંદ. ૨૫

ફુલો.

કેનકરથ નૃપ ઈમ ભણુષ, પૂછ્યાનું સ્યું કામ;
 કાજકર્યંધ સવિ જાણુસ્યો, રહેસ્યર્ષ માહરી મામ. ૨૬
 અંદ કહર્ષ કરસ્યું કહો, કહધ નિસુણો તુમ્હે અંદ;
 પ્રેમલા પરણી આવિ દો, મુજ-સુતનિં હોઈ આણુંદ. ૨૭
 પુત્ર તુજારો પરણવા, આવ્યો એણિ કાજ;

તો હવઘ કિસી વિચારણા, મુજ કાં પાડો લાજ ? ૨૮
 અંદવયણુ અવણે સુણી, કહઈ કનકરથ ભૂપ;
 કુણી ઇઈ સુત અઘ તણો, દીસઘ રૂપવિરૂપ. ૨૯
 તે માટે તુલનઈ કહું, તું ઉપગારી નરિંદ;
 દુઃખીઆતું દુઃખ ટાલવા, તું પ્રગટયો અભિનવચંદ. ૩૦

ઠાલ ચોપાઠની (પ્રથમાધિકારપ્રશસ્તિ) ૬

સંવતસોલ નવ્યાસી જાણી, આશો શુદ્ધિ દશમી ચિત્ત આણી;
 શીલઅધિકારિં ચંદનરેસ, પ્રેમલા-લચ્છી શીલ વિશેષ. ૩૧
 તેહ તણો પહેલો અધિકાર, પૂરણુ પુહુતો જન સુખકાર;
 શ્રીતપગચ્છમંડળ મહંત, શ્રીહીરવિજયસૂરી શિરસંત. ૩૨
 જેહનું લોકોત્તરસરૂપ, પ્રતિજોધ્યો જેણુ અકબર ભૂપ;
 ષટ માસિ સવિ દેશ અમારિ, તીર્થલોક ભય ટાલણુહારી. ૩૩
 તાસ પટોધર અધિકો રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીસર ચંગ;
 કુમત મતતરૂઅરનો કંદ, છેલ્લો જેણિ ટાલ્યા કંદ. ૩૪
 તસ પાટિ શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દીઠઈ પરમાન્દ;
 તાસ પટોધર તેજિ રૂદિણુન્દ, શ્રીવિજયાણુન્દસૂરિ સૂરીન્દ. ૩૫
 શમ દમ લોકોત્તર વચરાગ, દિનદિન જેહનો અધિક સોલાગ;
 ગુણુ ગાઈ સુરનર નિશિદિસ, માનઘ જેહનિં બહુ અવનીશ. ૩૬
 તસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરૂ મુનિવિજયઉવચઝાચ;
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય ભણુધ, એતલઈ પૂરણુ સહુઈ સુણુધ. ૩૭

इति श्रीचन्द्रायणिनामरासे, प्रथमोधिकारः सम्पूर्णः॥ १=१ ३७

(દ્વિતીયાધિકાર-મંગલાચરણમ્.)

૬૬૫.

બીજા અધિકારક સાંજે. ચંદ્રચિત્ર વિશેષ;
 પ્રેમસાગરની વર્ણના, સાંજનાં ચરણે. ૬૮
 કવિતા કહ્યું જાતપ્રતિ, નંદી નિઃશ્વાસ;
 ચંદ્રકાંત સુણે, નિજ કહે સમય સાંજે. ૬૯

હાલ, રાગ રામગિરિ. જાગરે બાંધવ તું બડો, એ દેશી. ૭

હવે અધિકાર બીજો સુણો. રાગ કનકરથ મધુરી વાણી;
 બોલે અંકુર પ્રતિ હવે, સાંજે રૂપ તું સુણાણી !. ૪૦
 ચંદ્ર ચતુર વસ્તુ લખે, આંકણી.
 શ્રીમંતરથજની પુત્રી, એ પ્રેમસાગરની સાર:
 પરણી આપો મુજ પૂતળક, હિતમ કેરો એ ઉપગાર. ચંદ. ૪૧
 કોટી તું સુત તવ ચંદ્ર કહ્યું, કાંઈ નેત્યું વિવાહ;
 અવિચારિત કાંઈ કીડ્યું, કીડ્યું કાં નિજ નતિદાહ ! ચંદ. ૪૨
 વસ્તુ સૂપ લણું સુણો, અવિચારિત નવિ કીડ્યું કન;
 કારણ બધું એ થયું હવે, રાખો તુમે અહા લાગ. ચંદ. ૪૩
 સૂપતિ ચંદ્ર ચતુર લખે, એકવું કન અહર્થી ન થાય;
 દેખીતું અનર્થ નવિ આદર, કન સહી હોત નરગતું આપ. ચંદ. ૪૪
 હિંસક કહ્યું સુણો રાણી ! જોત્યે કીડ્યું કામ;
 માંમ મહેશો નિજ તણી, તુહને છો અહા આતમરાન. ચંદ. ૪૫
 મૂર ઉગાં જો પશ્ચિમ, ચંદ્રના જે વરસઈ અંગાર;

૧-પહેલા અધિકારનું મંગળ, જેનું નમસ્કારથી કરવાનાં આવ્યું છે, તેમ, આ બીજાનું મંગળ વસ્તુનિર્દેશથી પ્રારંભાયું છે. ૨-આનંદ

૧શીલિ સતી કબહીક ચલઈ, પશ્ચિ એ કામ ન મુજથી લગાર. ચંદ. ૪૬
 કહઈ હિંસક જે નહી કરઇ । તો તુજ હોસ્યઈ પશ્ચાતાપ;
 અરથી પાપ ગણુઈ નહી, કરતો રે વિપરિત જખાપ. ચંદ. ૪૭
 કહિહા નહી જે વાયઈ પડઈ, પર્વત તે જે વાઈ ન ચલતિ;
 તિમ હું બયથી ભાળું નહી, ન્યાયથી સવિ દુઃખ ટલતિ. ચંદ. ૪૮
 સંખે કિસ્યો તુમ મુજસિંઓ, તાણીનિં જે વયણુ કહેવાય;
 હું તુમનિં નવિ ઉલખું મુજમનિં તુજા જોલિઉં તે વાય. ચંદ. ૪૯
 તો વલતું હિંસક લણુઈ, કામ જે એ તુજથી ન થાય;
 તો હલા પાંચ જીવની, તું પશ્ચિ એ જીવઈ જાય. ચંદ. ૫૦
 હલા કાં મુજનિં હુસ્યઇ, પૂછીસ્યું મુજ કીધું કામ;
 ફોકટે કાં સંતાપતો જવાલો મુજ માહરઈ કામ. ચંદ. ૫૧
 અધમાધમનર જે હુઇ, પરણીને પર આપઈ નારી;
 નીતિનિપૂણનર ધમ લણુઈ, તે નહીં કાં તું વયણુ સંભારી. ચંદ. ૫૨
 નિસુણી કનકરથે નૃપ લણુઇ, તુજનિએ કહીઇ સુરસાખ;
 તે કિમ ચંદ વલતું કહઇ, તે સમણું મુજ આગલિ ભાખ. ચંદ. ૫૩
 ભૂપ લણુઇ વાત ધણી અછઇ, કહેંતારે લાગઈ વહીવાર;
 વાર વહી જઈ લમની, કહસ્યુંએ પછઇ નિરધાર. ! ચંદ. ૫૪
 ચંદ કહઈ વિણુ સાંભલઇ, તુજાતણું એ કામ ન થાય;
 તો નૃપ કનકરથો લણુઈ, સાંભળતારે વેલા વહી જાય. ચંદ. ૫૫

(કનકરથે કહેણું કનકકંવજનું વૃત્તાન્ત.)

હુહા.

સિંહુ દેશ પોદો અછઇ, ગામ નગર નહીં પાર;

સિંધલપુર નામિં નયર, સરગપુરી અવતાર. ૫૬

રાય કનકરથ હું તિહાં, કનકવતી વરિ નાર;
 હિંસક મહિંતો મંત્રીવર, કવિલા ધાવિ વિચાર. ૫૭
 એક દિન રાણી અણુમણી, દેખી પૂછી વાત;
 તવ નિઃસાસો મુંકતી, કહ્યું આવી અવદાત. ૫૮

દાલ રાગ ગોલી. દેશી શ્રીહીરદન્યસુરની ચોળીનાંની. ૮

એક રાણી મુખિકર માણી, વાણી બોલઈ ^૧અસીયપરિં;
 બહુ વિવહારી નારી સારી, બાલ રમાડ્ય ^૨વિવિહપરિં.
 તે દેખી મુજ મનિ દુઃખ પામય, કાંમઈ મન સુતજનમ ભલો;
 પશ્ચિ નવિ હોવઈ જોતિપ જોવઈ, વિવિધ ઉપાય કરે સયલો. ^૩ ૫૯
 યંત્રમંત્ર બહુ તંત્ર નિમિત્ત, કરય ઉપાસના સેવ ધણી;
 સુત-અરથિ અરથિ યમ અધિકી, કીધા ઉપાય અનેક ભણી. ^૪
 પુન્યવિના નવિ લહીયં વાંછિત, ધન નંદન [નિ] ^૫સુયશો;
 પૂતવિના કહો કુણુનિ હુલાવું, હાલરં ગાવું તે બહુસો, ૬૦
 તવ ^૬મિં વાર્યુ ચિત્તિ વિચાર્યું, સરળ્યાવિણુ ક્રિમ તે લહીયં,
 નારીનય એ દુઃખ સુખમનિં આવય, ભાવય તેહનિં એમ કહય;
 તે નિઃસુણી મુજમનિ અંદોહા, દેખી પૂછયં મંત્રી કિસ્થું,
 સામિા ચિત્તિ ચિંતા તુજ શી છિં? તે કહો કારણુ અ[મ]કિસ્થું. ૬૧
 તવ મિં રાણીની વાણી સુણાવી, સુત ચિંતિ ચિંતા બહુ આવય,
 કહઈ હિંસક પ્રભુા મ કરો આરતિ, આરતિએ ટાલો ભાવય ।
 કરી ઉપવાસ ત્રયનિ પાવન, યાવન વસ્ત્ર ભૂમિ સોહી,
 જાપ જપો જપતાં તુજ ગોત્રજ-દેવી આવી પ્રસન્ન હોહી. ૬૨ -

૧-આ પ્રમાણે. ૨-વિવિધપરે. ૩-સયલો. ૪-અનેક પ્રકારના.

૫-સારો જશ. ૬ મહેં.

તવ મિં માન્યું વયલુ ચિત્ત આણ્યું, ^૧ જાની ખ્યાનસામગ્રી મિલી;
 ધોતી પવિત્ર નથ આસણુ બધસણુ, અગર અગીર દોખાણુ સિલી. ^૨
 કેસર ચંદન કપૂર-કસ્તૂરી, ચૂરી કરી તિહાં પૂજક થઈ (જખ);
 દીપક ધૂપ અનિં ધૂપધાણું, ચૂરતિ ગોત્રજદેવી ભજખ. ૬૩
 ખીર ખાંડ માંડાવડી પાપક, પૂડા પૂડી વારં વડા;
 લાપસી બલી બાકુલ કરી બપડો, જામ જખો જખમલીયડા, ^૩
 કરી ઉપવાસિ અદ્ભુત એકાંતિ, ત્રીજી રાતિ ગોત્રજસિરી;
 મંત્રાક્ષરે આકરખી આવી, બોલખ સ્પર્ધ ? કાજિ સમરી. ૬૪
 તવ મિં યાચી તું જગી સાચી, વાચા આવેચક્રુ તુ ચતુરા;
 તુજ પૂજ, મુજ નંદનવિલુ સુલિ, કહ્મ કુંલુ કરસી વરા. ^૪
 તો, મુજ ચિત્તચિંતા તું હરી કરી, દેજે વર ! વાર નંદન;
 જિમ આગલિં અધિકી તુજ પૂજ, ચાલી જામ આનંદન ! ૬૫
 તવ કુલદેવી બોલી એહવી, તુજ કરમિં નહીં પૂન લિખ્યો;
 રાય કહ્મ જો લિખિત હોય તો, તુજ પસી દિસ ! સમરં ભુખ્યો.
 જો ! નહીં આપખ તો તુજ હસા, હું આપિસિ તુજ લાજ ધણી;
 વાર, પરવ સુણી તુજ પૂજ ! શી આશ કિસિ હવખ તુજ તણી. ૬૬
 તતક્ષિણિ કુલદેવી કહ્મ હો સાંભલિ, હેત્યખ પણિ નહિં સુખકારી;
 શેષક ધણો તે તુજ ઉપાઈ, ગલિત કુષ્ટ તે દુઃખધારી.
 ભૂપ ભણ્યું તે સાંભલિ આખ ! આવખ તો દુઃખદાઈ કિર્યો !
 દિવ્યપ્રભાવિ, રોગ હરીનિ, આપિં તું અમરકુમર નિર્યો. ૬૭

૧-આંહી મૂલમાં “ જાનું ” પાઠ છે, પણ, સામગ્રી ત્રીલિંગી હોવાથી
 “ જાની ” પાઠ કયો છે ૨-સલી, સલકલી, લોખાનની કુપસલી.

૩-જખમાલા વડે. ૪-કતમપણે.

ખ-શી દિશ-દિશા-શા ચાટે ? અર્થાત્ જો મહારા નરીબમાં લખે-
 લખ હોતે, તો પ્રજી તને, શી, દિશામાં-શા કાર્ય ચાટે લખું ? આવોજ
 ભાવ શ્રીશીલવલી-સાસમાં પ્રદિત નેમનિજ્ય લાવેલા છે. “ રાય કહે સુણી

કરમ ૧ નિકાચિત રૂદેવિં ન ટલઈ, તે તપ શીલપ્રભાવિં ટલઈ;
 નૃપ ચિતચિંતઈ અછતાથી હવઈ, એહવેાય કીહાં આવી મિલઈ.
 રાય કહઈ કારણ કુણુ એહતું, કરમ કિરયું । તવ દેવી ભણુઈ;
 પૂરવલવ કારણ કુણુ જાણુઈ, જ્ઞાનિં વિના સુણિ બોધ ધણુઈ. ૬૮
 ખીલું કારણ તેતું સાંભલિ, મુજ ભરતારનઈ ૪ખિં અમરી;
 સોકિ માહરી ધણી ૪નિંખ્યારી, તે સાથિં મુજ રીશ ખરી ।
 તેં સમરી, તવ હું । તે સાથિં વિઢતાં વાદ વિવાદ થયો;
 નાહઈ ખ્યારી તેણુંઈ હુ વારી, તેથી મુજમનિ દુઃખ ભયો. ૬૯
 ગાથેં હાથ ધરી હું બેઠી, મનિ વિખવાદ ધરી દુમતી;
 તવ ૫તિં સમરી, હું ઇહાં આવી ૪શોકસહિત ઇમ જાણી મનિ.
 નિસુણીઃહિંસક કહઈ જિમ જાણુઈ, વાર તિમ એ કરવું સહી;
 કોઢી સુત હોસ્યઈ, સુણિ રાજન, દેવી પુહતી એમ કહી. ૭૦
 ઢાલ, રાગ—વસુરાય પૂછઈ પૂછઈ, કિસી ? મુખવાત; ૯.
 રાણી કહઈ મુજ સુત નહીં, એહ દુઃખ ન સકાય દેખી;
 હિંસક કહેણિં, સાસુરી આરાધી, સુતશોકિ ઉવેખી.
 કર્મનિકાચિત નવિ ટલઈ, વદેં । શીલઈ ટલઈ રાગ;
 લગનવેલા મુજ વયણુથી, મિલસ્યઈ વર સયોગ. । ૭૧
 ઢાલ. ગૌતમ સ્વામીના રાસનો. તો ચઢિઓ ધન માનગજે,
 એ દેશી, અથવા, નેમનાથ જ્ઞાની હુઆએ,
 ભાંખે સાર વચન તો; એ દેશીઓ. ૧૦
 તો નૃપ, ભૂમિ મદિર કરીએ, પૂહતઈ પૂરે માસિતો;
 રાણી તિહાં રાખી યતનિં [એ] સુત જનમ્યો ઉલ્લાસિતો. ૭૨

; સુરની વાણી, કર્મમાંહિ જો હૂંતો; તો આરાધનનો કામ તમારો, અમારો
 :કોઈ ન હૂંતો ।” ગાથા ૮ ઢાલ ૩૭.

૧—ચીકણા, સજ્જત. ૨—દેવીથી. ૩—જો. ૪હારા ભરતારને બે સ્ત્રીઓ છે.

૪—નકારી. ૫—લહેં. ૬—દુઃખસહિત. તેં જ્યારે મને સમરી તેં વખતે
 હું શોકમાં હતી, તેવીજ આંહી આવી, માટે કોઢી પુત્ર યશે. એવાં ભાવાર્થ છે.

જાતમાત્ર કાઠી હવેા એ, ન કરમ જન વિખ્યાતતો;
 રૂપ નિરૂપમ સુરકુમર [એ] કહમ જન આગલિ વાતતો. ૭૩
 લોક લાવઈ તે વધામણા એ, કહઈ સુત જોવા કાડતો;
 તતક્ષિણુ તેહનમ ધમ બણઈ એ, અઠા સુત ચાંપા છોડતો. ૭૪
 'રૂવિ' રમયણુ હરાવીલિએ, મુખ મૂનિમનો ચંદ તો;
 ભાલ વિશાલ સોહામણુ એ, જાણઈ ચંદ્રાદિમચંદતો. ૭૫
 દીપશિખાસમ નાસિકાએ, પેમુકતાદિલસમ દંત તો;
 જીવ્હા અમૃતની વેલડીએ, 'સેલડીથીય રસાલતો ! ૭૬
 દર્શન સુંદર જેહનું એ, દીઠઈ આનંદ ચાય તો;
 નયણુઈ અતિ સુખ હિપજઈ એ, પાતક લવના જાય તો ! ૭૭
 તે માટમ અઠા એકજ એ, ધણુધ મનોરથઈ જાતતો;
 લાગે દષ્ટિ સંતોષનીએ, દેખાડું ન એ વાતતો. ૭૮
 આનંદ અધિક અધિક હોઈએ, લોક જાણઈ બહુ રૂપતો;
 નામ કનકદંતજ તસ દીધએ, કહમ કનકરથ ભૂપતો. ૭૯
 ભૂઈરામાંહિ વાધમ લલોએ, જિમ દ્વિતીયાનો ચંદતો;^૧
 દેશ વિદેશિં જશ હુઓએ, રૂપતણો એ કંદતો. ૮૦
 સિંધલપુર વ્યાપારીયાએ. વહુરી વસ્તુ અનેકતો;
 સોરઠ દેશ ત્રિમલપુરીએ, વ્યાપારી ગયો છેકતો. ૮૧
 તિહાં એક વાત અછમ નવીએ, તે સુણુજો એક ચિત્તિતો;
 મકરદંવજ રાજા લલોએ, મુથુદિ મંત્રી શુભમતિતો. ૮૨

૧-રૂપે, રૂપથી. ૨-મદન, કામદેવ. ૩-સમ્પૂર્ણ ચંદ્રસમાન રૂપવાળો.

૪-અર્ધ ચંદ્રસમાન ભાલ-કપાલવાળો. ૫-મૌકિતક, મોતી

૬-શેલડી કરતાં પથ્થ.

૭-જેમ બીજનો ચંદ્રમા પહેલાં ન્હાનો હોઈને પછે દિવસે દિવસે
 વૃદ્ધિ પામી મ્હોટા થતો જાય, તેવી રીતે. ૨-જક ત લેવા માટે માંડવી
 હપર ખેસનાર કારકુન.

ન્યાયવંત રાજ ભણાએ, પ્રજાતણો પ્રતિપાલતો;
 પરદેશી વ્યાપારીઆએ, લીધે તસં સાર સંભાલતો. ૮૩
 એકવર્ધ સિંધુપુરતણાએ, વ્યવહારી ધરી ખંતિતો,
 વસ્ત્ર વિભૂષણ પહેરીઆએ, રેમાંડવીઆનંદ મિલંતતો. ૮૪
 તેણિં સમય તે નયરધણીએ, મરકરધનજી ભૂપાલતો;
 તેનિં સદસ એક સુત ભણાએ, અધિક અધિક રિપુકાલંતો. ૮૫
 તે ઉપરિં બહુ મનોરથિંએ, પુત્રી એક ઉદારતો;
 રૂપિ રતિ દાસી કરીએ, ગુણુહતણો ભંડારતો. ૮૬
 મુખશોભાઈ હરાવીઓએ, શશિ આકાશિ રહંતતો;
 નયણુસુંદરતાએ જીતીયાંએ, મૃગ વનમાંહિં ચરંતતો. ૮૭
 ભાલ વિશાલ વિરાજતું એ, જાણું આઠિમનો ચંદ તો;
 વેણી મિસિ જાણું અહંનિશિએ, સેવધ એ નાગિંદ તો. ૮૮
 નાશા નિરૂપમ નિરખતાંએ, ઉપજઈ અતિ ધણો રંગ તો;
 દંતપંતિ અતિ દીપતીએ, સંહી મુગતાફલરંગ તો. ૮૯
 જીભ અમૂલિક તેહ તણીએ, જાણું અમિઅની વેલિ તો;
 અધર ! પ્રવાલી ઉપમાંએ, દીઠઈ અતિ રંગરેલિ તો. ૯૦
 કાટિં કંથુ સોહાવીઉએ, રિદય સંદય સુવિશાલ તો;
 અતિ ઉન્નત ^૧કુચ રૂપાએ, હૃદયાદિ શ્રંગ સાલ તો. ૯૧
 નાભી અમૃતની કૂંપિકાંએ, કેટિતંટિ સિંહણિ રેલંક તો;
 બાહુ કરિકર સારિખા એ, કેસ કામીજન પાસ તો. ૯૨
 ગતિ જિત્યો જેણિં હંસલોએ, સેવધ તે વનવાસ તો;
 જંઘા કદલીયંભસમ [એ] ^૨વૃત સકોમલ તાસ તો. ૯૩
 ચરણુકમલ કામલ ભલાએ, ^૪ઉત્તત ^૫કુચ્છપ આકાર તો;
 નખ દર્પણ સરળ(મા)વીયાંએ, ^૬પખમ્માં નાપિક પડીઆર તો. ૯૪

૧-સ્તન. ૨-પાતળી કમ્બર. ૩-ગ્રાંથાંગ ૪-જીઓ મ્હેટો.

૫-ચુસેલાંગ, જ્યાં કછોટો મારી શકાય છે તે પુઠનો ભાગ.

૬-દ્વિતીયે “પખમ્માં.”

કુંહા.

ચંદ્રવદની મૃગલોચની, ચંદ્રસિંહિ કલાનિધાન;
 પ્રેમલાલચી પદ્મિની, રૂપિ રંભસમાન.
 પ્રેમલાલચી લચીના, સોલ સિણુગાર પવિત્ત;
 તેહનું વર્ણન સાંલલો, રિદ્ય ધરી એક ચિત્ત. ૬૫
 હાલ, રાગ ગોડી, ચુનડીની દેશી, અથવા શૃંગાર
 રત્નાકરની હાલે. ૧૧

એતો ગુણ પૂરણ પ્રેમલાલચી, વલી, પુહુતી ચૌવન વેશરે;
 પહિરધ શિણુગાર સોહામણા, નિત નવ નવ નવલી એસરે. ૬૬
 ધસી પ્રેમલાલચી સોહીધ, સિર રાખડી સોહધ અખંડરે;
 માનું રમયણિ જગજન જીવવા, એતો છત્ર ધરિઉં ચિણુદંડરે.

એસી પ્રેમલાલચી સોહીયે. આંકણી. ૬૭

શિર સિંધો સાર સિંદૂરિઓ, જાણું મયજીતણું પદ્મપાણુરે;
 શીષ ફૂલી ફૂલી જીલતી, તમ હણવા દીપમંડાણુરે. એ. ૬૮
 અમૂલિક ભાલ તિલક બહુ, સોહધ સુન્દર વૃતાકારરે;
 મુખિમિસ સસિહર આવી વસ્યો, તે જોવા સોહ ઉદારરે. એ. ૬૯
 કાને ત્રાટી મોટી હેમની, મણિ મોતી જડીત અમૂલિરે;
 માનું રમયણિ જગજન જીવવા, એ ધરીયાં વક્ર અમૂલિરે. એ. ૨૦૦
 નકેફૂલી અમૂલિક મોતી, નાશા મિસિં શુકચંચુ ચુણંતરે;
 એ દંત દાડિમકુલી ઉજલી, ત્રિજીવનજનમન મોહંતરે. એ. ૧
 મન રંજન, અંજન સાંભળું, સોહધ ખંજન ચંચલ ૧૦નેતરે;
 સ બ્યારેષા મસિ બાણુ કામના, મોહટા મુનિ જીવન હેતરે. એ. ૨

૧-વેણી. ૨-મદનચી, કામવડે. ૩-ચિતવા. ૪-દંડ-હાથા પિના જાણે
 છત્ર ન ધર્યું હોય. ૫-મદનખંડન, અથવા; કામબાણુ. ૬-આંકી મૂલમાં
 “ખીંતલી, પીંતલી” પાઠ છે. ૭-અન્ધકોરને. ૮-વર્ણ, ગાળ. ૯-દાડમની
 કલીસમાન. ૧૦-ખંજન-એક ભવિતું પક્ષી. ખંજનપક્ષી જેવા ચંચળ નેત્ર-આંખ.

સોહધ કંઠનિ ગોદરવ(પ)ત કડી હીરે જડી સુંદર ધાટરે;
 જીત્યું જોતિષચક્ર ગગન ફિરઈ, અજીઆલધ જૂતલવાટરે. એ. ૩
 ચંપકકલી અતિ રલીયામણી, સોહધ વર કાંમિની કંઠિરે;
 કાયકાંતિ જીત્યો ચાંપલોં ફિરિ સેવધ કરિ મનિ ગંઠિરે. એ. ૪
 હાર હૈયડધ સોહધ નવલખો, મણિ મોતી કન[ક]મય તેજરે;
 ઈદ્રાણી મોહી દેખતાં તે, આણુઈ ^૧હધયડધ હેજરે, એ. ૫
 ઉર સોહધ સોવનસાંકલી, ^૨દીણારતણી વરમાલરે;
 મણિ મોતી જડિઈ મન મોહન, માદલીઈ રંગ રસાલરે. એ. ૬
 કરિ ચૂડો રૂડો રાજતો, હેમ માણિકમય ચંગરે;
 માનું ! મયણિં બધએ સજકરી, જગજીવવા નાસિ સુરંગરે. એ. ૭
 કંચુક વરમોતીધ જડયો, આલેખ મયૂર તરૂકી(કો)રરે;
 માનું ! કામિં આરામ સમારીઓ, નિજ ^૩ખેલનકું મનધીરરે. એ. ૮
 ચામી કર સુંદર વાલડા, જડયા મણિ માણિક બહુ મૂલરે;
 વરકર કરી આલી પીંજણી, કરી સોહધ અતિહિં અમૂલરે. એ. ૯
 અંગુલીઈ ઓપધ મુદ્રડી, જડી હીરે ઝાકજમાલરે;
 કટિમેબલા ખલકિં કટિતટિં, માનું ! મયણુવાસ ^૪થરસાલરે. એ. ૧૦
 પાયે સોવન સાર રૂપાતણાં, વર ઝાંઝરના ઝમકારરે;
 વર વાર, પહેર્યા પવીંછીઆ, એમ સોહતણો ભંડારરે. એ. ૧૧
 નવરંગી નારંગી તણા, આચરણા ચરણા સારરે;
 નવનારી કુંજર ચીરડી, પહેરી પરમાણુંદકારરે. એ. ૧૨
 લાવણ્યઈ જગ મોહિઓ, સૌભાગ્યતણું તે ગેહરે;
 ચાતુર્યઈ ચમત્કૃતી કારિણી, અતિ સુંદર રતિ પ્રીતિ દેહરે. એ. ૧૩
 જનજોયન આણુંદકારિણી, જન દીકધ ઉપજધ નેહરે;

૧-હૈયડ.

૨-સોના મહોર. ૩-સ્વયં. ૪-દ્વિતીયે “ માનુ મયણુવાસ ધર માલરે.”

૫-આંગળીઓમાં પહેરવાના ઘરેણાં. વેડસમાન.

૧૫તિ ગુણુ સંપૂરણુ સુંદરી પ્રેમલાલચ્છી યૌવન તેહરે. એ. ૧૪
 તવ જનનીઈ રસા સજ્જ કરી, કરીઆ વલી સોલ શ્રંગારરે;
 જવ રાય, સભા અલંકરી, બયસારી ઉત્સંગ ઉદારરે. એ. ૧૫
 તે દેખી નૃપ ચિંતઈ હૃદયમ્, પુત્રી હુમ્ વરયોગ્યરે;
 વર જોવા આદર અતિ કરમ્, તેડમ્ નિજ મંત્રી સંયોગ્યરે, એ. ૧૬
 કહમ્ જાઓ કો નૃપનંદન કુલવંત નિરૂપમ રૂપરે;
 સોભાગી બહુ ગુણુ આગલો, પ્રેમલાલચ્છી અનુરૂપરે. એ. ૧૭
 તવ, માંડવીઆ સવિ તેડીઆ, કહમ્ નરપતિ દેધ માનરે;
 વ્યાપારી જે પરદેસના, કડિ; કાપડી; યાચક; યાનરે એ. ૧૮
 અવધૂત; સુભટ; નટ, જોતિષી, નાટિકીઆ; જંગમદૂતરે;
 વિણુજનરા; યોગી; ચારણ, લંખ; મંખ નિમિત્તિઆ પૂવરે. એ. ૧૯
 આદિ જે આવમ્ નરા, તેહનિ પૂછવી આવ્યાવાતરે;
 કુણુ દેશ નગર નૃપ રાણઓ, મુજ મિત્યા વિણુ વિખ્યાતરે એ. ૨૦
 દેવી નહીં આણા ચાલવા, નવિ વાલવું તેહનું દાણુરે;
 તેં માટમ્ જે આવમ્ તિહાં, તેણી જણુસ્યમ્ પૂછમ્ જાણુરે. એ. ૨૧
 પછઈ નૃપનમ્ મિલી, આણા લહી, સહુ પહોંચમ્ નિજ નિજ ઠામિરે;
 એહવધ ઈમુજ નગરથી આવીઆ, વ્યાપારી એણુઈ ઠામિરે. એ. ૨૨
 તે માંડવીઆ મિલવાલણી, દોધ વસ્તુ અનેક આપરરે;
 મણિ માણિક મોતી હીરા ધણા; બદામ અખોડ ઉદારરે, એ. ૨૩
 દરિયામ્ વસ્તુ વિશેષના, વલી વિવિધ વસ્તુ વિશેષરે;
 મિલિઆ પૂછીઆ દાણીઈ, કહો તુલ્લ પુરનો વિશેષરે. એ. ૨૪
 વ્યાપારી કહમ્ અલ્લ ધણી, કનકરથ વર ભૂપરે;
 કનકદ્વજ તસ સુત ૫ગુણુનિહો, તે ધુર ચક્રી રૂપ રસાલરે એ. ૨૫

૧-હેતુ સ્વરૂપ દર્શાવનાર અવ્યય. ૨-તેણીને, પ્રેમલાલને. ૩-ભરી, બોલાવી.

૪-મહારા જામથી, કનકરથનના દેશથી ૫-ગુણુવાન, ઉત્તમ ગુણુવાળો,
 ૬-ધુર-મહેટો, ઉત્તમ રૂપવાન.

તે તો સકલકલા ગ્રામ-આગર, નદી ત્રિભુવનિ^૧ નિસો દાહર;
 ૨-જે આગલી મનમથ નૃપતિ, રાદી વાદક કિંકરપાણી સોહર. એ. ૨૬
 સુણી વાન વ્યાપારીગુણનાણી, મેલવધ નૃપને દેસાદર;
 અવદાત સુખો તે મૂલમી, મનિ વાળો અધિક ઉચ્છાદર. એ. ૨૭
 તવ જૂષ લાગુઈ, તે રાગનધ ! છઈ એડવા દેટલા પૂનર;
 તે નિસુણી મોટ્યા વિવહારીઆ, એકલ પૂન સગુનર. એ. ૨૮
 યજ્ઞયુ તે જાડુ મનોરથો, કનકકંચન નામ ઉદારર;
 પણિ મહા અનુલિ જન જાણીઓ, નૃપનિં અતિ વક્ત્રા સારર. એ. ૨૯
 એ ! સકલ શુભે કરી મુંદર, તનુગોલાનો નદી પારર;
 એક હમઝ^૩ કેતુ^૪ વખાણીઈ, કહેનાં કીટાં નાવધ પારર. એ. ૩૦

દુહા.

વાત સુણી ભૂપતિ 'ભણઈ', વર પાર એ ચાર;
 મન માનિઈ રાજનાથ^૧, પુત્રી હોમે ભરનાર.
 મુંકા દાણુ તે ઇમ્યના, માન્યા દિધ જાડુ માન;
 પૂછઈ નૃપ વિવહારનઈ, કુંજુ અછધ ઝઢિયાણુ. ૩૧
 તે સર્વઈ ઇહાં વેચનાં, લહતધ દેભાવિ જેહ
 લામ કહધ જે વસ્તુનો, લીઓ સવાઈ તેહ.
 લહેનઈ પાડઈ વ્યવહારીઆ, કહધ સ્વામી અમૃત;
 નૃપ કહઈ નિજ ભંડારીનિં, નિસુણો વાન આમૃત. ૩૨

૧-તે સમાન. ૨-તેના અગાડી મનમથ-કામદેવ પણ રૂપે કિંકર સમાન છે. ૩-સાહ-થાહ વ્યપારીને રાજ સાથે મેલવો, મેલાપ કરાવો.

૪-મનો.-જન્મો. ૫-વિવહારનઈ-વિવહારને, વહાણે, વહાણમાં.

૬-શું ? ૭- કરિયાણા, વસાણા, વ્યાપારાર્થે લાવેલો સામાન.

૮-સાવે, દામે. જે ભાવ-મૂલ તમે આંહી વેચતા-લહતઈ-લહો-મેલવો, તેના ક્રેતા સવાઈ-સવાયા દામ લ્યો.

સિંધુપુરથી આવીઆ, વ્યાપારી જે કાઈ;
 મૂલ સવાયું તસ દીઓ, લીઓ વસ્તુ જે હોઈ.
 લાંઠારીય તિમ કરિઈ, જિમ તે નૃપાની ત્યાંણ;
 હરખ્યા રિતિ વિવહારીઆ, હૃયિયઝ અતિહિ સુખણ. ૩૩
 દ્રવ્ય લેઈ વ્યવહારીઆ, પહોતા જૂપતિ પાસ;
 રાગ કહઈ આદર કરી, નિસુણું તે ઉદ્દહાસ. ૩૪

હાલ, રાગ સાદી ગોડી, મન લમચરે, એ દેશી. ૧૨

રાય લણુઈ વિવહારીઆ, અલ ઇષ એક કામ;
 તે તુલથી ચાસ્યઈ સહી, કહું જણી સુકામ. ૩૫
 તવ વિવહારી તે કહઈ, સન્તોખ્યા [છે] જેહ;
 સામી કામ તુલારકું, કરું કહસ્યો [જે] તેહ. ૩૬
 રાય કહઈ તનયા અછઈ, પ્રેમલા મુજ બેટી;
 ધાઈ! સહસક તેહનિં, બહુ ગુણની પ્રેટી. ૩૭
 તે તુમ રાય કનકરથ, સુત જેહ વખાણ્યો;
 તે સુણી, મિં! તુલ વયણી, નિજ હૃયિયઝ આણ્યો. ૩૮
 જે કનકધ્વજકુમર તે, તે સાથઈ વિવાહ,
 મુજ પુત્રીનો કરી, તુમે પૂરો ઉમાહ! ૩૯
 વયણ સુણી વ્યવહારીઆ, મનિ હરખ્યા તેહ;
 વાત એણીઈ આપણો, સામી સુખીયો તેહ. ૪૦
 નિમ જણી તે હા જાણુઈ, નૃપમનિ સુખ થાય;
 વ્યવહારી વક્ષી વિનવઈ, એ અલ મન ભાય. ૪૧
 મિત્રનાં મિત્રનું એ અછઈ, કામ રકું ચાસ્યઈ;
 દેશ વિદેશઈ એ વલી, વાર વાત ગવાસ્યઈ. ૪૨
 તવ નૃપ નિજ મત્રીસર, જે મંત્રી મુખ્ય;
 તેડી વાત સવે કહી, તે પણિ છઈ (દૃખ)¹ દક્ષ. ૪૩

મંત્રી સુખ્યુદ્ધિ કહ્યું, સુણો એ સાથિં ચ્યાર;
 માણસ આપણા મોકલી, વર જુઓ સાર. ૪૪
 બીજા મંત્રી ચ્યારનિં, તેડી કહ્યું સાર;
 જાઓ રૂપ જોઈ કરી, મેલો વિવાહ ઉદાર. ૪૫
 વડમંત્રી, મંત્રીપ્રતિ, કહ્યું નૃપ—આદેશ;
 સિંધુદેશ સિંધલપુરી. કનકરથ નરેશ. ૪૬
 તસ સુત કનકચંદ્ર આજી, રૂપઈ અતિ રૂડો;
 તે જઈ જોઈ નિરખવો, નવિ કરવો ફૂડો. ૪૭
 જિમ વ્યાપારી વખાણીઓ, તેહવો જો હોય,
 તો સહી પ્રેમલાલચંદ્રનો વિવાહજ જોય. ૪૮
 વિવહારી તેડી સવે, તે મંત્રી ભલાવ્યા;
 ચ્યાર પ્રધાન તે સજ્જ કરી, તે સાથિં વેલાવ્યા. ૪૯
 અનુક્રમિ તે સિંધલપુરિં, આનંદિ પહોતા;
 વિવહારી ધરિ ઉતર્યા, તે સવિ ગહગહતા. ૫૦
 ભોજન કીધા ભલીપરિ, તે અતિ સંતોષ્યા;
 વિવહારી મંત્રીપ્રતિ કહ્યું, વયણુ તે હરખ્યા. ૫૧
 અહો ૧એકાંતિ ભૂપનિં, મિલી આવું આજ;
 વાત સવે વિનવી કરી, કરૂં ૨તુલ્યું કાજ. ૫૨
 કહ્યું મંત્રી જિમ આપણું, કામ રૂડું થાય;
 વ્યવહારી ક્ષેષ ભેટણું, નૃપ મિલવા જાય. ૫૩
 વિવહારી નૃપનિં મિલ્યા, તે વાત સુણાવી;
 મંત્રી તે આવ્યા આજી, તુલ મિલવા ભાવિ. ૫૪
 કાજ હવઈ તે રાયનું, કરવું અહો માનિઉં;
 તે માની મોટા કરો, નૃપમનિં તે નાણીઉં. ૫૫

તોહઈ તે વ્યવહારીઆ, કહય તેહ મિલાય;
 તે આબ્યા આદર લહઈ, હયયડય સુખ થાય. ૫૬
 રાજા કહય લલય આવીઆ, વિવાહ ન થાય;
 વિવહારી કહઈ મિલી'ય, મિલી નિજ ધરિ જાય. ૫૭
 ભૂપ કહય બલે મેલવો, તવ તે સવિ મિલીઆ;
 વારૂ કર્યાં તેણિં બેટણાં, તેણિં દિવસિં વધીઆ. ૫૮
 ખીજઈ દિનિ ગયા રાયકિં, કહય સુખની વાત;
 સ્વામી ! સુણો અલ્લ સ્વામીય, જે કહિઓ અવદાત. ૫૯
 રૂપાદિક ગુણ વાણીઈ, સુવખાણ્યા જેહવા;
 ગ્રેમલા પુત્રી ભૂપની, ગુણ છય તસ તિહવા. ૬૦
 એહ સયોગ જો મેલીઈ, તો સહુ આણુંઈ;
 ઇમ કરતાં અતિ સુંદર, નવિ કાઈ નિંદઈ. ૬૧
 રાય કહઈ 'મિ' ના કહી, પણિ તે નવિ માનઈ;
 લાગા અતિહિં આકરા, મિં કહિઉં તવ જાનઈ. ૬૨
 માહરઈ બેટો નાનડો, હવણાં ન વિવાહું;
 તવ તે મંત્રી રિનવઈ, તુલો કહિઉં તે રૂડાહું. ૬૩
 પણિ, બેહુ સરખાં વરવહૂ, નાહનાં પરણાવઈ;
 હરખઈ પહોંચઈ સજ્જનતણાં, ધરિ વહૂઅર આવઈ. ૬૪
 તો નૃપ કહઈ મિં ઇમ કહિઉં, હવણાં નહીં ભાવ;
 વિવીશાલ હજાર તે, આવઈ છય સભાવ. ૬૫
 પણિ તે માન્યા નહીં, જવ મોટો થાયયઈ;
 તવ જાણીસયઈ એ સ્પહી, સરખુ પરણાસયઈ. ૬૬
 તોહઈ તે માનઈ નહી રહિઆ બહુ લાગી;
 તવ હિંસક વારૂ કહય મિં વાર્યોં જાગી. ૬૭

તેડી એકાંતિં હિંસક, મંત્રીએ નિભાખ્યું;
 અણુસમજીઈ એ વયણુ તિં કાં તેહનિં દાખ્યું. ૬૮
 આપણું ધર સંભાલીધ, પછધ કામજ કીજધ;
 તે અણુસમજીઈ જે કરધ, તેણું દુઃખ ધરીજધ. ૬૯
 સુત કાઢી જે આપણો, તેવો તુંહજ જાણુધ;
 સાત પછેડી દિવસની, રાતિં સાત બિછાણુધ. ૭૦
 મહિં પછેડી નિલની, પડધ ખરડાધ;
 તે ધોત્રી નિલ નવનપ્રી, વેદની આરડાધ. ૭૧
 એહવું દેખી કિમ કરધ, વિવાહની વાત;
 તે કિમ પરણાવધ સુતા, દેખી એહવી ધાત ! ૭૨
 તો હિંસક કહધ વધી, કુલદેવી સમરી;
 સજજ કરીસ્યું પૂતનઈ, પછઈ પરણુસ્યધ કુમરી, ! ૭૩
 માઈ વયણુ માનઈ નહીં, તે મંત્રી સાથે;
 બોલ બધ વિવાહના, દીધા હાથે હાથે. ૭૪

કહા.

બોલ બધ કીધા પછી, ચિંતા દૂરિં જાય;
 પ્રેમલાલચંડી લાયગિં, જહાં તિહાં રહું થાય. ૭૫
 દિન બીજધ મંત્રી ભણુધ, આંણી મનિ ઉચ્છાહ;
 શ્રીફલ ફેફલ દેખનિં, એ સહી કરો વિવાહ. ૭૬

હાલ. રાગ, સામેરી. ૧૩

પુગી પાલટી શ્રીફલ આપ્યું, વિવાહ મેલવા મુદ્દરત આપ્યું;
 મુદ્દરત દિન સહુ મિલીઆ, તે મંત્રી આવી ભલીઆ. ૭૭
 કહધ નજરઈ કુમાર રહેખાડો, વિવાહ મેલવા લીધો આડો;

૧-પ્રેમલાલના ભાગ્યે. ૨-મૂલ પ્રતિમાં “-રેખાડું” છે.

તવ હિંસક કહ્યું મુલ્ય વાંત, 'મુસાધિ' ગયો જોત. ૭૮
 તે હોય કહો કેતા કોય ! કહ્યું હિંસક મ કૃષિ રોય;
 એક સો ઉપરી પંચવિંશ, કહ્યું મંત્રી અહાં દોઈ જગીશ. ૭૯
 અહા રાયતણી એ આણુ, તે કરતણ વિવાહમંડણુ;
 ચિનચિંતાઈ હિંસક એવ, કીધું કાજ અવિચાર્યુ દેવ. ૮૦
 જો હવણ એ કામ ન થાય, તો લાજ હવણ સહી જાય;
 તેડી અલગા નિજ ધરમાંહિં, ધન આપ્યું બહુપરિ તિહાંહિ. ૮૧
 કહ્યું હિંસક, કથન અહા માનો, તે નહિં જગમાંહિં જાનો;
 ૩૫ લાવણ્ય ગુણ સહુ જાણ્યું, લાજ પડીઆ તે સહુ માનઈ દેર
 વિવાહ મેલી સહુ સંચ કીધો, પરણેલા લગન સહી લીધો;
 વાલ્યાવ્યા તે મંત્રીય, પહેલી મંત્રીતણી જગીશ. ૮૩
 તે પહેલાં આપણુ ઠામિ, મિલ્યા નૃપનિં જોણિં કામિં;
 મોકલીઆ પ્રભુ ! તે આદેશ, કરી આવ્યા અતિહિં વિશેષ. ૮૪
 કહીઓ ઉદંત સવે આમૂલ, રાજા હુઓ તસ અનુકૂલ;
 માન્યા તે નિજ ધરિ જાય, સહુ મનિ [સો] આણુંદ થાય. ૮૫
 કેરણ સજાઈ મુદ્દત દિન સર, જિગ કહવાઈ તે વાઈ;
 'ત્રેવડમો થયા તે દિનથી, 'મુજ ચિંતા હુઈ તે મનથી. ૮૬
 તેડી હિંસકનણ 'સંભાળ્યું, કિસિં સૂચિં તેં સહી સખ્યું
 કહ્યું હિંસક મ કરો રોય, મત દેખો સેવકદોષ ! ૮૭
 થયો પોદો નંદન આજ, વિણ પશિં સરઈ કિમ કાજ !
 આરાધો વધી કુલદેવ, તે કરસ્યઈ વાઈ હેવ. ૮૮
 કુલદેવી મિં આરાધી, તે તો આવી બોલી વાખી;
 કહ્યું સ્યઈ કામિં મુજ સમરી ? જવ બોલી આવી અમરી. ૮૯

૧-મોસાળ ૨-નહિ.

૩-તેવડ. તજવીજમાં. ૪-મુદ્દત, કનકરણને. ૫-કહ્યું, સંભાળ્યું.

વિનવી કહિઉં સુત કરી સાજો, રાજો અહા કુલની લાજો;
 કહઈં અમરી એ મિં ન થાય, કહો કીધા વિણ કિમ જાય. ૯૦
 કરો કાજ એ હિયડઈં વિમાસી, રનકરિં લાજ તુલચી જાસી;
 કહઈં દેવી એ છંધ કર્મરોગ, ન ટલાઈ દેવિં કર્મભોગ ! ૯૧
 તો કહો હવઈં રથું કરવું, કહઈં દેવી કહિઉં મનિ ધરવું;
 કહો કિસ્યઓ તે ઉપાય, જોણું કારજ આપણું થાય ? ૯૨
 કહઈં દેવી સુણો અવદાત, તે વિમલાપુરિં અવદાત;
 જાનીવાસ્યઈં સાંજની વેલા, એક પૂરૂપ આવઈં તે લલા ૯૩
 અંકરાય કહી ખોલાવે, દેઈં આદર અતિહિં વિલાવે;
 તે પરણી તુજનઈં આપસ્યઈં, પછઈં જાસ્યઈં તે નિજ દેસઈં. ૯૪
 ઇંમ કહી ગઈં નિજ ઠાણઈં, ઇંમ વિવા હૂઈં નિરવાણઈં;
 કરી તામ (તાન) સજઈં રૂડી, જગિ જાણી તિનહી કૂડી. ૯૫
 કર્યું કટક ધણું તેણિવાર, ગજ રથ પાયક અસવાર;
 ખીજા મંત્રીનઈં રાજ્ય લલાવ્યું, સહુ લોકતણઈં મનિ બાવ્યું. ૯૬
 સાથિં બહુ કટક નહી પાર, સાથિં રાજકુમાર હજાર;
 વિવહારીનંદ અનેક, ધણા વાજીતના સુવિવેક. ૯૭
 એમ આડંબરસ્યું આવ્યા, વિમલાપુરી કુશલે વધાવ્યા;
 રાજઈં આદર બહુ કીધા, અતિ સુંદર-આવાસ દીધાં. ૯૮
 રજા તિહાં કણિ મન ઉદવાસઈં, હવઈં અનુકમિં સુખ-વિલાસઈં;
 આવ્યું લગનદિવસ તેણિ વેદાં, થયા સજ્જન સહુ ભેલાં. ૯૯
 તિહાં જનમણસજઈં આંણી, કરઈં ઉતાવલિ અતિ તાણી;
 કહઈં વર વેગિં પધરાવો, કિસ્યો ઉત્તર દીજઈં લાવો. ૧૩૦૦

૧-વિચારી. ૨-નિકર, નહિતો.

૩-મૂલમાં “રાજકુમારના હજાર,” એવો પાઠ છે.

૪-નમણું. વરને ઘોડે ચઢવા પહેલા નહુવડાવવામાં આવે છે તે.

હા હા કરી તે સમજવછ, સામગ્રી કરી કરીનિં આવછં;
પણિ ચિંતા મનિ આવી મોટી ધરમાંહિ વાત જઈ ખોટી. ૧
તેણી ચિંતા ન ગમઈ કાંઈ, વાળંગાળં મનઃસુખ નાંઈ;
નવિ દીવો કરવો સુહાવ, નવિ ધવલમંગલ દેવાય, । ૨

(ચાલુ ચરિત.)

હવછ દેવીવચન સંભારી, જોઈછ વાટ વેલાંછ તુભારી;
એતલછ તુભે દરબારઈ આવ્યા, તુભનિં ચંદ્ર કહી બોલાવ્યા । ૩
વાંછિતા તુભે ભલછ આવ્યા, ચિંતા શોક દૂરિં વોલાવ્યા;
ભલું થયું તુભનિં કહું છું, દેવવચન ખોટું વહું છું. ૪
એ વાત સહી એમ થાસ્યઈ, એ કામ તુભેજ કરાસ્યછ;
જો વેલા લગનની જાસ્યછ, તો ધણું એ માહું થાસ્યછ. ૫
બાહિર બહુ લોકોજ મિલિઆ, અતિ રૂપ દેખન આકુલીઆ;
અહ તો જાપા ન થાય, તે માટિં માનો રાય ! ૬
જવ ચંદ્ર કહછ એકાંત, મિં નવિ થાયે સિદ્ધાંત;
તો નૃપ કહછ અભે પાંચે મરસ્યું, છટોતુજનિં તે પરિ કરસ્યું. ૭
ચંદ્ર કહછ એ પાપજ મોટું, દીસઈ જમં સખલું ખોટું;
જો કીજઈ તો બહુ પાપ, ન કરે તો મરણ સંતાપ. ૮
જીવતો નર મંગલીક કાડિ, તે કરતાં પણુ નહી ખોડિ;
એમ વિચારી કહછ તો વાર, વાગાં ઢોલ નિશાણુ ઉદાર. ૯
કીધા દીવા દીવી કાડિ, દીધં ધવલ સોહાસણુ જોડિ;
થયાં હરપકારણુ સવિ રૂડાં, હવઈ મંગડાણુ કરઈ નવિ દૂડાં. ૧૦

ઢાલ—ચાપામની ૧૪

સંવત સોલ નવ્યાસી જાણી, આશો શુદ્ધિ દશમી ચિત્ત આણી;
શીલ—અધિકારિં ચંદ્રનરેશ, ત્રેમલાલચ્છી શીલ વિશેષ. ૧૧
તેહ તણો બીજો અધિકાર, પૂરણુ પુહુતો જન સુખકાર;
શ્રીતપગચ્છમંગડણુ માહંત, શ્રીહીરવિજયસૂરીસર સન્ત. ૧૨

જેહવું લોકોત્તર સરૂપ, પ્રતિબોધ્યો જેણુષ અકબર ભૂપ;
 ૫૬ માસિ સવિ દેશ અમારી, તીર્થલોક લય ટાલણુહારી. ૧૩
 તાસ પટોધર અધિકો રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીસર ચંગ;
 કુમત મતતરૂઅરનો કન્દ, છેલો જેણિં ટાલ્યો ૩૬. ૧૪
 તસ પાટિ શ્રીવિજયતિલકસૂરીંદ, દરિશન દીર્ઘ પરમાનંદ;
 તાસ પટોધર તેજિ દિણુન્દ, શ્રીવિજયાનન્દસૂરિ સૂરીંદ. ૧૫
 શમદમ લોકોત્તર વયરાગ, દિનદિન જેહનો અધિક સોભાગ;
 ગુણુ ગાઇ સુરનર નિશિદિસ, માનધ જેહનિં બહુ અવનીશ ૧૬
 તસ શાસનવાચક શિરરાય શ્રીગુરુમુનિવિજય ઉઝઝાય;
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય લણુધ. એતલધ પૂરણુ સહુધિં સુણુધિં. ૧૭
 इति श्रीचंद्रायणिनामरासे, द्वितीयोधिकारःसंपूर्णः ॥ २=३१७

(તૃતીયાધિકાર મંગળાન્યરણુમ્.)

ઠાલ—ચોપાઇની ૧૫

સુણો હવર્ધ ત્રીજો અધિકાર, સુણુતાં જનનિં વિરમયકાર;
 વર, ઘોડાનો આદર કરધ, નમણિ સોહાસણિ તે આદરધ. ૧૮
 મિદ્યું મહાજન યાચક ભાટ, વિવિધ વાજ્ર બત્રીસબદ્ધ નાટ;
 વાહવ વિમાન અનધં ચક્રોલ, પાલખી વાવિતર રંગરોલ. ૧૯
 એમ અનેક રચના મંડાણુ, ગાયન ગાઇ સુણુધિં સુગ્ગણુ;
 દેવ; દાનવ; માનવ; કિનરા, જદ્ય અસુર હરખધ ચિત્તરા. ૨૦
 જેવા મિલીયા કોડિ બહુ લાખ, છાયો ભૂતલ ગગન સલાખ;
 નમણુ કરી પીડી કરી સાર પહિર્યા વસ્ત્ર સવે શિણુગાર. ૨૧
 માથજી મુકુટ મણિ માણિક જડયો, જાણું વિધિ આક્રણુધિં ધડયો;
 કાને કુંડલ અતિ દીપંત, રવિશશિમંડલનધં જીપંત. ૨૨
 નિલવટિ રીલું રતને જડયું, શોભાઈ જનમનિં અતિ ચડયું;
 કાટિ ચંપકકુલીનો જ્હાર, ચોલીમાલા અતિહિં ઉદાર. ૨૩

બિહુ બાહે બહિરખા નવલખા, વિલય વિલાયા કરિં બહુ લખાં;
 મુદ્રા જડિત અંગુલીઈ શોહ, કદોરો દીકઈ અતિ મોહ. ૨૪
 નયને અંજન ખંજનવાન, મુખિ આરોગ્યા સોહધ પાન;
 સોવનવાનસારિખી દેહ, જાણે કૂલ્યો સુરતર એહ. ૨૫
 જાણું એ નવ મનમય ભૂપ, કર્યાં શિશુગારનિં સહજસરપ;
 તે અલંત શોભાનું પૂર, દીસઈ અધિક અધિક તનુનૂર. ૨૬
 દેખી લોકનઈ વિસ્મય હુઓ, [સહુકો દેખી અચરિજ ભયો;]
 પહેરી પટકુલક લાય, ૧પસમાં શ્રીફલ અતિહિં સોહાય. ૨૭
 વર, ઘેડઈ હુઓ અસવાર, લૂણ ઉતારઇ કુંઆરી નાર;
 સોહાસણિ ગાઇ વરગીત, જોતી વરનિં દેતી ચિત. ૨૮
 નાદ નિશાણુ ૨મદલ દોકાર, ભુંગલ ભેરી શબ્દ ઉદાર;
 પંચ શબ્દન ભેરી(ફેરી)નાદ, ખેલાખેલઈ મનિં આદહાદ. ૨૯
 કે ગાથા કે છદોઆર, શંખનાદ કે કરઈ ઉદાર;
 એણિ પરિ અનેક વાજીત્ર વાજતઇ, મસ્તકે છત્રત્રય રાજતઇ. ૩૦
 આમર ચિહું પાસાં ચોશાલ, દેખી વરનું ૩૫ રસાલ;
 ચમક્યા લોક કહઇ સ્યું બંભ, હરિહર કિં । નર એ સ્યું દંભ ? ૩૧
 ઇમ અનેક કલ્પના કરઇ ૪લખ, નરનારી બહુ હોઇજે ૫લખ;
 એક કહઈ ધન માતા-પિતા, જેહના બેટા એહવા છતા । ૩૨
 એક કહઇ ધન બંધવ મિત્ર, એક કહઇ ધન બહેન પવિત્ર;
 એક કહઇ ધન સસુરો સાસ, એક કહઇ એ પ્રેમલો જાસ । ૩૩
 ++સૌભાગ્યાદિકે ભંડાર, પામી એહવો જે ભરતાર;
 ૧૬તિ સખલ પ્રશંસાહ થાય, થોડિં થોડિં આલ્યા જાય. ૩૪
 એતલઇ પ્રેમલોલચ્છી લાય, એક હજાર તે બહુ સમુદાય;
 આડંબરસ્યું સાહમા જાય, ઠાંમિ ઠાંમિ થોડિં ચિર થાય. ૩૫

૧-પસલી ઉપરથી. હાયમાં. ૨-મદલ. ૩-લક્ષ, લાખોગમે. ૪-દસ્યં.

૫-હેલુગર્ભિત અવ્યય, વિગેરે.

કહે 'સલોક સાહમા કહેવાય, સુણુતાં લોક રહીઆત થાય; ૩૩
 જેહવા કહઈ સાલા સમુદાય, તેહથી ચહતા કહઈ ચંદરાય. ૩૪
 એમ ચાહકિં ચાહકિં થાકિં થાકિ, બુધ નરનારી તિહાં તોકિ;
 એહવધ જે બહુ માડવી ગયાં, તે જેવા સાહમા ઉમયા. ૩૭
 વીરમતી, ને જે નિજ વહુ, આવ્યાં જિહાં બુધ છઈ સહુ;
 સાસુ, વહુ લેખ ચાહુટામાહિં, પેઢી મહી ઉભા રહ્યાં તિહાહિં. ૩૮
 એહવધ વર તે પેઢી પાસિ, આવી ઉભો મન ઉલ્લાસિ;
 કહમ સિલોક સાલાનધ હસઇ, એક એક સાહમા થમનિં ધસઇ. ૩૯
 જોતાં જોતાં ગુણાવલી નારી, દેખી રૂપાવયવ વિચારી;
 ગુણાવલી આલખીઓ નાહ, સાસુ સુણો વાત એક આહ. ૪૦
 એ વર સ્યું તુલે આલખો, સાસુ બણઈ વહુ એ સ્યું જખો ?
 સિંધુ દેશ નૃપનો એ પૂત, કહમઉ ગુણાવલી એહ ઉત્સત. ૪૧
 બાઈ ! એ બેટો તુહારો રાય ! સાસુ કહમ તેકિહાં અહીં આય;
 વિદ્યાધ મિં પીલ્યો તેહ, દેવિ નટલઈ અંક કિહાં એહ. ૪૨
 ગુણાવલીધ ઉલખ્યો નિરધાર, ફેરીફેરી કહઈ વારોવાર;
 વીરમતી નવિ માનઇ તેહ, ગુણાવલી કહમ નવિ જણુધ એહ. ૪૩
 વલી ગુણાવલી કહમ નિરધાર, સહી 'અહિનાણુધ' મુજ ભરતાર;
 વીરમતી કહઈકરઈવાત, નહીં એ સહી તે માહરો જાત. ૪૪
 તે જોઇસ્યઇ આપણુ તત્થ, વિદ્યા લેસ્યું તેથી સમત્થ;
 તો ઉઠે સ્પર્ધ તે ખાટથી ! સ્યું વારંવાર કહમ નાટથી. ૪૫
 મનિ ચિંતઈ રાણી વલી, એ દીસઇ છઇ અતિ વાહલી,
 માતાનઈ વિદ્યાળવ જાસ, તેહના સુત કિમ નહોઅચ્યાસ. ૪૬
 એમ થાકિં થાકિં જણાવઇ વહુ, જઇ તોરણુ તે પોહોતાં સહુ;
 સાસુ આવી મુહુકઇ જમાય, તેડયો માહરોમાહિં સુખાય. ૪૭
 આણ્યા સોમટ પાસા સાર, વર બાજેઠ અણાવ્યો સ(ફી)કાર;

૧-લોક. ૨-પુત્ર. ૩-જેની માતાને વિદ્યાળવ સંપાદન થયું, તે તેના
 પુત્રને તેનો અચ્યાસ કેમ ન હોય ! એવો લોકવાય છે.

રમવા માંડયેાં રંગિં ચંગ, રમતા રમતાં આણ્યો રંગ. ૪૮
વયલો કરી જણાવઈ આપ, માંડ્યો મોટો સુણજો વ્યાપ;
ચંદ્ર^૧બાણુ સુણિ વચ્ચિ, ચિત્ત ધરે તું પ્રેમલાલચી. ? ૪૯

હુહા—૨

“ પૂરવદેશ આલાપુરી, જિહાં છે ચન્દનરેશ !
આજેઠ પાસા સોગઠાં, તસ ધરિ અછે વિશેષ. ” !
એમ કહઈ પાસા હાલતો, સુણી ચિંતઈ તે નાર;
રાય ‘સિંધૂ દેશથી’ આવીયા, ‘પૂરવ’ કિસ્થો ઉચ્ચાર. ! ૫૦
ચિંતિં ચમકી તે સુંદરી, રમતાં રંગિં જવ;
લગનવેલા તે પરણીયા, ચોરીમાંહી સુભાવ. ૫૧
પંચ-તુરંગમ આપીયા, ધન મણિ માણિક હેમ;
તે સાચિં નિજ નારીનંધ, લેઈ બેઠો રથ એમ. ૫૨
જાનીવાસા દૂંકડા, પરવરિઓ પરિવાર;
આવઈ તવ હિંસકે બાણુ, ચંદ્રાય અવધાર. ૫૩
સંજાઈ સવિ સૂચીઉ, હવઈ પહોંચો નિજ ઠામિ;
તવ ઉઠી તે ચાલીઓ, નારી કહઈ કાં સામી. ! ૫૪
ચંદ્ર કહઈ આવું સહી, હવડાં ટાલી શંક; !
સા પાલવ છાંડઈ નહી, જિમ કે વલગમ રંક ! ૫૫

૧-ચંદ્રાન પ્રેમલા લચીને કહે છે કેહું કહું છું તે ચિત્તમાં ધરજે, ચાહ રાખજે. ૨-આ આલાપુરીના ચંદ્રું ચરિત આંહી સૂચીની આવીજ મતલમનું “ ચંદ્રાનનો રાસ ” જે નામે પદિત મોહનવિજયે પણ રચેલું છે. તેમાં અને આમાં મતલબ એકજ છે. પણ રચના, કાવ્ય, અને લેખક-માત્રનો ફેર છે. આ “ચંદ્રાસાને” પણ હમો પ્રસંગે પ્રસિદ્ધ કરવા ઈચ્છા રાખીએ છીએ. પ્રાચે “આલાપુરી” એજ, બરમામાં આવેલ “આવા” સહેર છે, એમ માનવામાં આવે છે. અર્થાત્ હાલ જે “આવા” છે તેજ પૂર્વે “આલાપુરી” હતી, અને પ્રાચે ચંદ ત્યાનોજ રાજ હતો. સંમતહત્તા.

૩-પાલવ-પદ્યો છાંડતી નહિ.

વયણુ કહિઉં સંભારતી, રમતાં જે-નર નાહિં;*	
કહધ સાથિં ઝારી ધરી, આવીશ હું પશિુ તિહાંહિ.	૫૬
૧તાણિમેલી તે બિહું કરધ, માહો માહિં દેખી;	
તવ હિંસક હાકી કરી, તણી આણી રહવેખી.	૫૭
રે ! ગહિલીતું વાઉલી, નવિ કોહની તુજ સંક !	
લાડ કરે તું પિતાધરે, વલગધ સ્યું જિમ રંક ?	૫૮
તવ અણખોલી એકલી, ઉભી રહી ઉદાસ;	
સહુ સહુનિં ધરિ ગયું, ચંદ ગયો તર પાસ ^૨	૫૯
કોરટમાંહિં જઈ ઠબો, ^૪ સાસુ વહૂ એ સાથ;	
એત્રી ગગનિં ચાલીઓ, તર દીધો (જિમ) જવ હાથ.	૬૦
જેતા તમાસા વાટનાં, સમય પ્રભાતિં જાણિ !	
૫કિહાંકણિં ૬પ્રાભાતિક સુણધ, ગીત ગાન શુભ માણિ !	૬૧
કે પહિરધ ^૭ ૭પરિધાન વર, “કુચક”સ્યું કસંતિ;	
કે સૂતા નિજ નાહનિં, જગો સ્વામિ હસંતિ !	૬૨
સમરણુ કે ભગવંતનું, કે ૭પડિઝમણી કાણ;	
કે એટી દહધ ગાયનિં, કે સિંગારહ કાણ.	૬૩
ધમ અનેક ચિન્હ માણસાં, તિમ તિર્યચહ ભેદ;	
કોકિલ કૂકડા મયૂરના, દેખધ ધરી ઉમેદ.	૬૪
મહવહસી પૂરવદિસિં, ^{૧૦} રગતવણું વિશેષ;	
ઉચ્ચો રવિ રલીઆમણો, તારો તેજ રહિઉ રેપ.	૬૫

*નાથે, પતિએ. ૧-તાણામેલ-તાણાતાણુ. ૨-દૂર કરીને, છટી પાડીને.

૩-જે ઝાડકપર બેસીને આભાથી તે આવ્યો હતો તે ઝાડ પાસે.

૪-પરકાયો, પધરાયો, બેઠો. ૫-દણે, પાસે. કોઈક વચ્ચે.

૬-પ્રભાતિક, પ્રભાત ગાન. ૭-પ્રધાન, લતમ.

૮-કુચ-સ્તન. કાંચલીની કસોને કસંતિ-ખાંધતી.

૯-મૃતિકમણુ. શાઉ પ્રતિકમણુ. રાત્રીના પાપોથી પાછા હંકવાની વિધિ.

૧૦-પૂર્વદિસા, રગત-રંગતવણુંવાળી યધ.

નદી સરૌવર પરવર્યા, નરનારી તિર્યચ;
 વનવાડી સવિ જાગીઆ, દેખી પંખીપ્રપંચ. ૬૬
 ગામ નગર પર્વતતણા, જોતાં વિસ્મય ઠામ;
 સાસુ વદ્ધ આણુંદસ્યું, નૃપ પુહુતો નિજ ઠામ. ૬૭
 નિજ 'આરામિ' તરૂ ઠવ્યો, આવી નિજ ધરમાંહિં;
 કંબ અણાવી વહ્કન્હિં, મંત્રી; મોકલી તિહાંહિં. ૬૮
 નગરનીંદ તે 'અપહરી, કરી 'ગર્વભીતું' રૂપ;
 ગુણાવલી 'ગેલિં'કરી, આવી જિહાં છર્ષ બૂપ. ૬૯
 તિહાં પહિલો ચૂંદ નરપતિ, જર્ષ શય્યાપાઇં સત;
 કંબા ઠવ્યકે જાગીઓ, બલ નિદ્રાથી વિગૂત. ૭૦

ઠાલ રાગ ધવલ; ધન્યાસી. વિવાહલામાં

નમણુ કરાવવા; એ દેશી. ૧૬

આલસ મોડી ઉડીઓ, અલવેસરરે;
 હમયડય - આણી હેજ, રાણીનિં બણુઇં એ. ૭૧
 જિહાં ગયા હતા રાણીઅ, સા પબણુઈ રે;
 નિસુણો નાહ નરેશ, રાણી સવિ મિલી એ. ૭૨
 રમતાં હુંબડ હેવ, તુમ્હે જાગીઆ એ;
 સામી ! અવર ર્યું કાજ, લાજવંતા જના એ. ૭૩
 રાય હસી કહે તો બહું, મોટો હું બડો એ;
 તુમ્હે સહી રમીઆં આજ, કાશ અદારસિં એ. ૭૪
 ચમકી નિસુણી વાણીય, તે રાણીરે;
 મીઠલ કંકણુ હાથિ, દેખી નૃપ સહી એ. ૭૫

૧-સ્થળે.

૨-સેઈ લઈને, ઉતારીને.

૩-ગર્વભીતું.

૪-ગેલ, અપહરે.

ચિત્ત ચિંતાં થમ હેવ, હવર્ધ સ્યું કરંએ; ૭૬
 જાણી મુજ નરેશ મારંસ્યર્ધ, સ્યું કરંસ્યર્ધ મુજ હવર્ધ એ. ૭૬
 જમ સાસનમ વિનવધએ, બાધજરે; ૭૭
 તેહ તુલારો પૂત, દીઠો વિલમપુરી એ. ૭૭
 મીઠલ કંકણ હાથ, નયનાંજનરે^૧ ૭૮
 મનય રંજન શિણુગાર તે સવિ પહેરીઆ એ. ૭૮
 વીરમતી નિસુણેવિ, રીસમ ધડહડી એ; ૭૯
 એ મુજ છિદ્ર જોયંત, તો હવધ જોયજો એ ! ૭૯
 ધસમસી તેહ ઉઠેય, લેધ છૂરોએ; ૮૦
 નૃપ શ્યાર્ધ ચઢેય, હમયડમ ચાંપીઓ એ. ૮૦
 બધી હમયડમ ચઢેય, ગલેં છરો દીધ એ; ૮૧
 છિદ્ર જોયાં, ફલ જોય, દુષ્ટ હવધ સહી એ. ૮૧
 દેખી ગુણાવલી નારી મનિં ગહપરી એ; ૮૨
 કહધ સાસુ સ્યું કામ ? એ તુલો કરો એ ! ૮૨
 મુજ વલ્લભ તુલ જાત ! કિમ તુમ વહધ એ; ૮૩
 મારણિ કારણિ હાથ, મુજ એ દુઃખ દહધ એ. ૮૩
 જમ વલગી તસ હાથ, રૂએ વિલવિલધએ; ૮૪
 દીધ મુખિ અંગુલી બાથ, કહધ કૃપા કરો એ. ૮૪
 સા ! નવિ માનધ રોપ, અતિ આકુલી એ; ૮૫
 કહધ વહુઅર કર મૂંક, હુ એહનમ હણું એ. ૮૫
 તું નહીં મૂંકધ હાથ, તો બિહુનમ હણું એ; ૮૬
 ન ગણું સગપણ સાથ, રોષિં ધડહડીએ. ૮૬
 ગુણાવલી કહધ માય ! તુલ વયણુડાં એ; ૮૭
 સંભારિં દુઃખ જાય, તેહ સંભારીધ એ. ૮૭
 જોવા જાતાં માત ! તુમે ભાસિઈ એ;

દુઃખ ન દેઉં તુઝમ, તે કાં વિસારિઉં એ. ! ૮૮
 એથી અવર કા દુઃખ, અધિકું કિસ્થું એ; ૮૯
 નાહમરણ્યથી આજ, જગમાં નહીં ધસ્થું એ. ૯૦
 વયણુ સુણી સા તેહ, કહધ સાંભલિ વહ એ; ૯૧
 મુંકું હું તે માટિ, તાહરા વયણ્યથી એ. ૯૨
 તવ દોરો કરી તેહ, એલી રગતસ્થું એ; ૯૩
 કાષ ન જણુધ તેમ, કહિં બાંધીઓ એ. ૯૪
 તવ થયો નૃપ કૂંકડો, સા તે દેખીરે; ૯૫
 બોલધ જુણા પદી માય, એ સ્યું તુલ ધટધ એ. ૯૬
 સા જણુધં સાંભલિ નારી, જો કાઈ જણુસ્યધ એ; ૯૭
 તો નથી સંસારિ, તે મનિ જણુજો એ. ૯૮
 તું જો બોલીસ ગમારિ, તો બિહું જણુરે; ૯૯
 હું મારીશ નિરધાર, તે તું સાંભલરે. ૧૦૦

કુહી.

વીરમતી કહધ મુણિ વહુ, તુજ અહવા તણિ કાજ;
 એ રાખ્યો મિં જીવતો, બીજું તાહરી લાજ ! ૧૦૧
 જો કે અવર જણાવરયો, આપણુ જો વિણુ વાત;
 તો જણો તુલ જોહુ તણો, નિશ્ચિં કરીસ હું ધાત ! ૧૦૨
 એમ કહી નિજ કામિ ગધ, પાપિણી હૃદય કઠોર;
 નિર્દય નારી રાખથી, કર્મ કરિઉં એ ધોર ! ૧૦૩

હાલ. રાગ ધોરણી. ૧૭

રાણી હાથિં કૂકડો, લેધ ડસડસ રાય;
 આસુ આંખે અણુતો, તે પણિ; સાહમું તસ જોયરે.
 કરમે ન છૂટીએ. આંકણી. ૧૮
 કરમિં સીતા હરી રાવણિ; રામ કરમિં વનવાસ;

નલિ રમતાં હારી પ્રિયા, વલી તસ વિરહ વિલાસરે. કં ૯૯
 રાણી કહધરે ગુણાવલી, સાંભલિં તુંજ મુજ નાહ;
 મુંઢપણાઈ મિ તુંજ દીઉં, એ સહી અંતરદાહરે. કં ૧૦૦
 હું ! દોભાગિ પાપિણીરે, જમ કહી તેહનીરે વાત;
 તો તેણીઈ ક્રોધવશિં કરી, કરવા માંડયો તો ધાતરે. કં ૧
 દુઃખભરિ માથું હૃદયડહું, હાથસ્યું હણુતી સોય;
 કરમ વિલાપ તે અતિ ધણા, કહો તહાં તસ વારે કાયરે. કં ૨
 દુઃખકારણ પ્રભુ હું રહવી, નહીં કોઈ તાહરો વાંક;
 સંગત ન કરત એહની, તો દુઃખ નાવત ટાંકરે ! કં ૩
 સંગ ભલો ન કુમાણુસાં ! સંગિં હોયે સુખભંગ;
 રંગ ન દેખી તે સકઈ, કુસંગતે હોય દુઃખ અંગરે. કં ૪
 ચિન્ત ચિંતઈ ગુણાવલી, કિમ સચવાસમ એહ !
 રહુંડ પ્રિલાડી ભય ધણા, દુઃખ દહધ હૃદયડહ વલી તેહરે. કં ૫
 કરી વિચાર મનિ પૂછવા, ગઈ સાસુનિં પાસ;
 સાથિં લેધ કૂકડો, એઠી મનહ ઉદાસરે. કં ૬
 પૂછઈ સાસુ, કિમ વહૂ ! આવ્યા વેગિં તું ચિંત;
 વહુ કહઈ [બાઈ સાંભલો,] વાંક સવિ મુજ કંતરે ! કં ૭
 વલતું વીરમતી કહધ, વારી મિ તુંનિ મૂલિ;
 જો અધિકું બોલીશ વલી, તો સવિ મિલસ્યમએ ધૂલિરે. કં ૮
 તો વહૂ કહધ કિમ સાચવું, આમજી અવધારી;
 એહનમ ભય બહુ જીવના, જીવઈ કિમ એ વિચારીરે. કં ૯
 સાસુ કહધ કરી પાંજરું. ધરી તેહમાંહિં રાખિ;
 ભય નહી તિહાં કોઇનો, એ કરતાં મુજ સાખિરે. કં ૧૦
 તો સાસુ—આદેશથી, કીધું પંજર હેમ;

૨ તમારા દુઃખનું નિમિત્ત. ૩ યથ.

૪ હું—ચોરાણું. ચોરાઈ જવાનો ભય.

મણિ મોણિક રચણે જડિઉં, અતિ સુવિશાલ તે એમરે. ૬૦ ૧૧
 હેમ ક્યોલાં બે કર્યા, સોવન કોડિ સવાય;
 તેણિં ચુણિં ધાલધ તે ચુણું, તે પછે પોતે અજ ખાધરે. ૬૦ ૧૨
 દ્રાખ, બદામ, અખોડ એ, નિમળાં પસ્તાં સાર;
 મેવા મિઠાઇ ધણી, સુખડી અતિહિં ઉદારરે. ૬૦ ૧૩
 દૂધ દહિં અતિ રૂઆડાં, ઉપરી વર તંબોલ;
 એણીપરિં સા સાચવધ, બોલધ નહોં દુઃખબોલરે. ૬૦ ૧૪
 નિતનિત એણીપરેં સાચવધ, બધસધ સાસુ પાસ;
 સેવા કરધ તે અતિ ધણી, પતિપટપણની મનિ આશરે. ૬૦ ૧૫

(તૃતીયાધિકાર—પ્રશસ્તિ.)

હાલ. ચૌપાઇ રાગે ૧૮.

સંવત સોળ નવ્યાસીઓ જાણી, આશો શુદ્ધ દશમી ચિત્ત આણી;
 શીલ-અધિકારિં ચન્દ્ર નરેશ, પ્રેમલાલચ્છી શીલ વિશેષ. ૧૬
 તેહ તણો ત્રીજો અધિકાર, પૂરણ પુકુતો જન સુખકાર;
 શ્રીતપગચ્છમંડણ માહંત, શ્રીહીરવિજયસૂરીસર સંત. ૧૭
 જેહનું લોકોત્તર સરૂપ, પ્રતિબોધો જેણુધ અકુબર ભૂપ !
 પટમાસિ સવિ દેશ અમારિ, તીર્થલોક ભય ટાલણુહારી. ૧૮
 તાસ પટોધર અધિકો રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીસર અંગ,
 કુમત મગતરૂઅરનો કન્દ, છેલો જેણું ટાલ્યો કન્દ. ૧૯
 તસ પાટિ શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દીઠધ પરમાનન્દ;
 તાસ પટોધર તેજિ દિણંદ, શ્રીવિજયાનન્દસૂરિ સૂરીન્દ. ૨૦
 શમદમ લોકોત્તર વયરાગ, દિનદિન જેહનો અધિક સોભાગ;
 ગુણ ગાર્ધ સુરનર નિશિદિસ, માનધ જેહનિં બહુ અવનીશ. ૨૧
 તસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરુમુનિવિજય ઉવઝગાય;
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય બાણધ, એતલધ પૂરણ સહુધ સુણુધ. ૨૨
 इति श्रीचंद्रायणिनामरासे, तृतीयोधिकारः संपूर्णः ३॥-४२२॥

(ચતુર્થોપધિકાર.)

(કનકલવજ અને ત્રેમલાલ વિમલપુરીમાંનો વૃતાંત.)

વસુચંદ્ર પરણી પરણી, ચાલ્યો વહુ લેય,
ચાલે રથથી ઉત્તરી, તવ ગ્રહીઓ પતિવચ્ચ પલ્લેવ;
તવ હિંસક હાકી કરી, હાથ મુંકાવી તાસ,
તાણીનિં ધરમાં ધરી, સા તવ થઇ નિરાશ. ૨૩

કહા.

ચિત ચિંતાઈ અણુમણી, મુખિ ધૂંધટ ધરંત;
‘સંજાવયન સંભારતી, દૂહાતણો વિરતંત. ૨૪
“પૂરવદ્દશ આલાપુરી, તિહાં વસે ચંદનરેશ;”
એહ સંકેત કહી ગયો, નામ નગર નિજ દેશ. ૨૫
ઈહાં કપટ કિસુ હોસઘ, સ્યું ચારચઘ જિનદેવ; |
પરણ્યો રમણ હું પરિહરી, ન કરૂં પરનર સેવ | ૨૬
કષ્ટ પડયઘ જો રાખીઘ, શીલતણી નિજ ટેક;
તો જગિ કીરતિ વિસ્તરઘ, ગુણસ્તુતિ કરઘ અનેક. ૨૭
ચોથઘ અધિકારઘ ત્રેમલા, દીપાવી નિજ શીલ;
ચંદ્ર ભૂપતિ મુખે જપતી, પામસ્યઘ સંપદ લીલ. ૨૮

હાલ રાગ આશાઉરી (આશાવરી) ૧૯

સા અણુમણી ત્રેમલા ડસડસતી, દિવસ થયો તિહાં એક;
રાતિ પહી તવ સૂવાવેલા, આવી ધાવિ વિવેક.
સુણો વહુ ! સૂઓ ધરમાંહિં, જહાં સતો જઈ તું નાહ;
સુણો વહુ જઇ સૂઓ ધરમાંહિં. આંકણી. ૯૨

૧—ચંદ્રે ચોરીમાં પાસા ખેલતી વખતે કહેલા શબ્દોને.

ક્રમ કહી ધરમાં ધાલી વહૂનિં, સાંકલી દીધી આરિં;
તવ શય્યાઈ કાઢી દેખી, રહી એક ખૂણુપ નારી.

સુણો ત્રિયા ! આવો સેજી રંગે. ૩૦

તવ તે બોલ્યો કાઢી વચણે, તું જઈ કાં રહી દૂર;

આવો સેજી ! રંગિ રમીજમ મયણરસ ભરપૂર.

સુણો ત્રિયા ! આવો સેજી રંગિ, જિમ મિલીધ અંગોઅંગિ;

સુણો ત્રિયા ! આવો સેજી રંગિ ! આંકણી ૩૧

વચણુ સુણી પ્રેમલા મનિ ચિંતમ, એરયું લાગો વાય;

એ કાઢી કુણુ હું કુણુ એહનિં, માહરે એ રયું થાય ! સુ. ૩૨

કાં રે ! પ્રાણુત્રિયા તું દૂરિં રહી, અણુબોલી મૂલ;

નિસુણી તે વાણી પ્રેમલાને, લગૂં માથા શૂલ. સુ. ૩૩

વલતી સા એમ લણુપ, રે કાઢી ! બોલ સંભાલી બોલ;

અણુયુગતું ન વિચારમ, તે તરણુનઈ તોલ ! સુ. ૩૪

સાંખિઉં એક વચણુ પણિ, ખીણું સાંખીશ નહીં નિરધાર;

જે અણુસમણું નારી બોલાવમ, તે તો સૂધો ગમાર. ! સુ. ૩૫

તવ તે કનકધ્વજ એમ ભાષઈ, ઉથડી બોલિ મ બોલ;

તુંકાંતા મુજ ! હું તુજ વલ્લભ, તો ! રાણી શુભ બોલ, સુ. ૩૬

સિંહુ દેશની તું ધણીઆણી, રાજઝલ્લિ એ સાર;

આરાધરપઈ સહુ એ તુજ આણા, તુજ લાયગ નહી પાર. સુ. ૩૭

વચણુ સુણી વિષસમ તે બોલમ, રે રયું બોલિઓ ધૂલ;

એક તો કરમિં કાઢી કાધો, કાં ! ન વિચારઈ મૂલ. સુ. ૩૮

ધિગ્ એ દેશ ! પુર રાજપરિદ્ધિનિં, ધિગ્ ધિગ્ તુજ અવતાર

તું કાઢી દુરગતિ સહિ જાઈસે, ધિગ્ ધિગ્ તુજ કિરતાર ! સુ. ૩૯

હું છું સજી, પતિ મુજ ચંદન, તું કુંણુ કાઢી રક ?

જો મુજ હાથ તું કિસ્યુંઈ બોલાવીશ, તો નહીં ગૂઢર ટંક ! સુ. ૪૦

પાપી કુષ્ટ દુરાતમ તુહીજ, જે વાંચ્છ્ય પરનાર;
 ધિગ માતા જેણીધં તું જણ્યો, અધમાધમ સંસાર. સુ. ૪૧
 એમ કરતાં રજની ગઇ સધલી, હુઓ જવ પરમાત;
 તવ સાંકલી તે ધાવિ ઉઘાડિ, પૂછઈ જમનિં જન. સુ. ૪૨
 ત્રેમલા બાહિર આવી હોમી, અણખોલી નધં ઉઘાસ;
 સહીઅર સહનિં કાં ! ધમ પૂછ્ય, તવ સા મૂંકઇ નિસાસ. સુ. ૪૩
 સખી પિહરિ, જઈ ત્રેમલાની, જનકનિં કહેવા ઉદંત;
 ત્રેમલા અણમણી રોતી દીસઈ, તેડી પૂછો એકંત. સુ. ૪૪
 એહવું પૂછી ન શકી તવ ધાવી, જઈ પૂછ્યો સુત; ૨પલણ્ય;
 મુજમાં તેણીધં કાંઇ ન ઉગારિઉ, અધમાધમ મ ગણ્ય. સુ. ૪૫
 ધ વૃતાંત કહ્યો તેનિ સુણી, ચિંતઈ કિસ્યો જખાપ;
 સ્થઈ રાજ તો કિસ્યું કહસ્યું, પ્રગટિઉં પૂરવપાપ ! સુ. ૪૬
 બાહિર આવી સા અતિ રોતી, હમયકું હણતી હાથિ;
 નિસુણી નૃપ, રાણુ નઇ હિંસક, પૂછઈ વિલગી બાથિ. સુ. ૪૭

કહો.

પૂરવસંકેતઇ કહિઉ, કવિલાઈ કુવચન;
 ત્રેમલા ભૂથન સંગથી, વિણકું પુત્રરતન. ૪૮
 વહ કહીઈ કિં ? શાકિની, પાપિણીધં કીધું અકનજ;
 વચર પોણું પરજનનનું, કહેતાં ઉપજઈ લનજ ? ૪૯

હાલ. રાગ સિન્ધુઓ આશાઉરી. ૨૦

કાં કવિલા કુઃખ કિસ્યું, કાં કુટઈ સ્યું તો કિસ્યું;

૧-વૃતાંત, ખબર. ૨-પલણ્યુ.--ખોલણું બોલ્યો.

૩-કવિલ-વખાણ, સ્તુતિ વિગેરે બોલનાર. તેમ આંહી વધુ નિન્દાદિ
 બોલનાર શ્રી કવિલા.

તો કિંચુ સુતનિ ક્ષેમકુશલ ૧અછમ એ. ૫૦
 કવિલા કહમ જો ૨હોમ । તો વલી દુઃખ સ્યુ અવર ૩કાઈ;
 જમ જોઈ સુત સુરકુમરસમો હતો એ. ૫૧
 તે એક રાતિ પ્રસંગઈએ, વહુ આવી તેહ સંગિ એ;
 અંગિએ ગલિત કાઠ કટિણુ થયોએ. ૫૨
 તે દુઃખ હૈઈ સાલમએ, તે કહો કુણુ હવમ ટાલમ એ;
 ટાલમએ કાઠ કટિણુ દુઃખ એ સહી એ. ૫૩
 મિલી કુટુંબ સવિ પરિવાર, કરઈ કાલાહલ દુઃખકાર;
 દુઃખકાર વયણુ મુખિં તે ઉચ્ચરમ એ. ૫૪
 હાં હાં દૈવ । કિંચુ હવું, હરખમાં દુઃખ થયું નવું;
 અભિનવું બહુ સરપ કહો કિમ કહીમ એ. ૫૫
 ધમ અનેક વિલાપડા, બહુ પરિ કરઈ તે આપડા;
 આપડા દીનપણુમ ધણું દુઃખ રડઈ એ. ૫૬
 નિસુણી આલપપાલ એ, ૪મકરવજ બૂપાલ એ;
 બૂપાલએ સુખુદ્ધિ મંત્રી સાથિં મિલી એ. ૫૭
 જોવા કારણુ આવીઆ, દેખી કાલાહલ પાવીઆ;
 જાવીઆ દુઃખડું હમયડઈ આપણુઈ એ. ૫૮
 ધિગ્ પુત્રી કુલખપિણી, કિં ડાકિણી કહી સાકિણી;
 પાપિણીસંગિં પતિ કોદો થયો એ. ૫૯

૧-અછઈ-અછ, છે. છ+ઈ=છ. આ પુસ્તકમાં મ્હોટે લાગે “જો”
 કારને બદલે “અછ” વાપરવામાં આવેલ છે. દાખલા તરીકે “છ” ને
 બદલે “છઈ”, “હછ” ને બદલે “હછઈ”, “પછ” ની બદલે
 “પછઈ” વિગેરે ૨-હોઈ-હોય. “ય” કારને ઠેકાણે પણ સર્વ લાગે
 “ઈ” કાર વાપરવામાં આવેલ છે. માત્ર હમોએ ધણેજ જુજ ઠેકાણે ઈકાર
 કાઢીને ચકાર થયે છે. તથાપિ દરેક સ્થળે ઈકાર હોવાથી તેને પ્રસંગ
 વિચારી “ય” કાર “ઈ” કાર ગણવા “જો” કાર વાંચવો, એ વાંચનારને સુગમતા
 લાગ્યું થશે. ૩-તો પછી તે વિના દુઃખ બીજું સ્યું હોય ? ૪-પ્રેમલાપિતા.

મંત્રી કહઈ તે દેખીઈ, પછઈ પુત્રી ^૧હવેખીઈ;
 હવેખીઈ દેખી નજરઈ તે સહી એ. ૬૦
 જઈ ધરમાં તે દેખીઈ ગણિત કુષ્ટ વિશેષીઈ;
 વિશેષીઈ ભૂપ લણુઈ મંત્રી સુણો એ. ૬૧
 એ વિપક-યા જોણુજો, ડાકિની કઈ મનિ આણુજો;
 જાણુજો બિહુ કુલિ દુઃખદાઈ ચઈ એ. ૬૨
 મંત્રી કહઈ સુણો રાજઆ, એણી વાતિં સહી લાજઆ;
 લાજઆ તો તુલો દુઃખ દેખો સહી એ. ૬૩
 પણિ એક સુણો હવઈ, કાઠ ધણા દિનનો જવઈ;
 કિમ્ રહવઈ? એક દિનમાં એવડો એ. ૬૪
 બહુ દિન સડી એ ચામડી, દીસઈ જઈ કાઠી સડી;
 તડખડી ન હુઈ એકજ રાતિથી એ. ૬૫
 તો નૃપ કહઈ તું ^૩વંચીઓ, માયાઈ તું ^૪ખચીઓ;
 વંચીઓ તો તું ઈમ બોલઈ સહી એ. ૬૬
 બાહિર આવી પદેખઈએ, કપટ નાટિક ^૫આલેખઈ એ;
 આલેખઈએ દુઃખ દેખાડઈ ભૂપનિં એ. ૬૭
 દુઃખ દેખી તેહતું ભૂપ, પડીઓ અદોહમાંહિ કૃપ;
 વિરૂપ થઈ રાજા એહવું લવઈએ. ૬૮
 જાઓરે પુત્રી હણો, શ્લેષીરૂપ એ અવગણો;
 અવગણો મુજ નજરિં નવિ આણુવી એ. ૬૯
 એતલઈ રાય કનકરથ સજ્જ થઈ સધલો સત્ય;
 લથઅથ કરતા નૃપતિં વિનવઈએ. ૭૦
 સ્વામી અહા કરમિંહવું, સરજ્યું ન છૂટઈ કોઈ કવ્યું;

૧-હવેખીએ, આધી કાઠીએ, ધિકારીએ. ૨-હોવે? હોય!

૩-હાથો. ૪-ખુટ્યો. માયા-કાલમાં દેખાયો.

૫-દેખીએ. ૬-બોલખીએ, બોલ્યો.

ધમિ હવ્યું તો હવઈ કહો કિમ કીજઈ એ. ૭૧
 ૧એટા હામિ એ પાલસ્યું, ૨કલુપભાવ સવિ ટાલસ્યું;
 ટાલસ્યું દુઃખ સધલું તે મનતણ્ણ એ. ૭૨
 કીજઈ અહા પસાય એ જીવતી હો વહૂ રાયએ;
 પાય આલીનઈ ધમિ વિનવઈ એ. ૭૩
 મકરધ્વજ નવિ માનઈ એ, કહણુ ન સુણુઈ કાનિંએ;
 માનઈ એ અવગુણુ નિજ પુત્રીતણો એ, ૭૪
 હુકુમ કરી તે નૃપ વલ્યો, મનિ સદેહ તે નવિ દલ્યો;
 નવિ દલ્યો કોપ, કપટ દેખી યયો એ. ૭૫

કુહી.

દુઃકપટ દેખી કરી, રાગની મતિ શુદ્ધિ;
 મદિરા પીધઈ જિમ હોઈ, તિ યઈ ગઈ અશુદ્ધિ. ૭૬
 પ્રેમલાનઈ પૂછયો નહીં, રાત્રિવાત વિચાર;
 ક્રોધ અશુદ્ધિ કહી ગયો,^૪ પ્રેમલાવધ ઉદ્ધાર. ૭૭
 પ્રેમલા મન ખીજઈ નહીં, એ પૂરવકૃતકર્મ;
 માહુરા શીલપ્રભાવથી. સત્રપ્રતિ^૫ હુસ્યઈ જય ધર્મ. ૭૮

ઢાલ, રાગ ધોરણી રાણી હાથિં કુકડો, લેધ ઠસઠસ રોય^૬
 એ દેશી. ૨૧

અત્યજ ૭કરિ ધરી પ્રેમલારે, લેઈ આલ્યા ધરખારી;
 દેખી હોઠ અતિ ગહળયો, હોઈ કામ અવિચારીરે.
 કાજ વિચારીઈ, આંકણી. ૭૯

૧-પુત્રને ઠેકાણે, પુત્રવલ્ય. ૨-કુષ્ટપણું, ધાતકીપણું. ૩-અશુદ્ધિ, શુદ્ધિવિનાની.

૪-અત્ર મૂલપ્રતે "ક્રોધ અશુદ્ધિ" કિહાં ગયો. "૫-પ્રીતિ, અઅપમાન, અથવા પ્રીતિ. અઅભાવ. ૬-જુઓ ઢાલ ૧૭ રાગ ધોરણી. ૭-કર, હાથ.

ત્રિકાચરિ^૧ ચિહ્નવટ ફિરઈ, જહલી વાજઈ રૂઢ;
 જન દેખી ચિંતય અસ્યું, કાલહીન લોપઈ સમુદરે કાજ^૨ ૮૦
 દેખી સતી અતિ અણુમણી, માહાજન મિલીઆ થોક;
 કરી હડતાલ જઈ રાયનિં, વિનવય મહાજન લોકરે. કાં ૮૧
 સ્વામી ! નિષ્કલંક એ સુતા, નહીં અપરાધા એહ;
 જે પ્રભુમનિ તે આવીઓ, તો મહાજન^૨ દીઓ તેહરે. કાં ૮૨
 રાજ મનસ્યું ચિંતવય, મોટી માયાજલ;
 માહાજન તે પણિ બોલવ્યા, પણિ એ આલપંપાલ કાં ૮૩
 મહાજનવયણુ ન માનિંઉં, એવો રૂઠો રાય;
 શોક ધરઈ સહુઈ રહ્યાં, કોણુઈ કાંઈ ન થાય. કાં ૮૪
 અંત્યજ^૩ તે ત્રેમલા ધરી, લેઈ ગયા તેણિું કામ;
 કાઢી ખડ્ગ ઉભા રહ્યા, કહઈ સાંભલિ અભિરામરે. કાં ૮૫
 દૈવ ! અહો કાં સરજીઆ, પાપકુલિં સુણિ માય;
 માતાયે ઉદ્યયાં કાં નવિ, ગલિયાં એમ તે થાયરે. કાં ૮૬
 જે જનમિઆં કાં જીવિયાં, જીવ્યા તો એ રાય;
 સેવા કાં અહો પામિયા, જે કાજ અહો એ થાય ! કાં ૮૭
 દુરભર પેટ એ પાપીઓ, જે માટઈ આ કાજ;
 સતીરતન મારી કરી, જવું દુરગતિ પાજરે. કાં ૮૮
 કહઈ, કાંઈ ૪ કહઈવરાવય અછઈ, નૃપનિ કહ્યું તે જાય;
 તવ હસતી સા ઇમ ભણુઈ, કરો તુહો કાજ જે થાયરે ! કાં ૮૯
 કહઈ અંત્યજ તું કાં હસી ? એણી વેલા બાલ;
 મરણુભય કિમ તુજ નહી ! જેહથી ખીહઈ ભૂપાલરે. કાં ૯૦

૧-ત્રણુ રસ્તા જ્યાં મળતા હોય તેવા ચકલા વચ્ચે મારવા માટે ફેરવવા લાગ્યા, એવો ભાવ છે. ૨-મહાજનને આપો, પણ મારો નહિ. ૩-અંત્યજ શૂદ્ર, ચાંડાળ. ભગી. મૂલમાં, “અત્યજ-જ અને અત્યંત પાક” છે.

૪-કહેવરાવે, અર્થાત્ હો સતી ! ત્યારે કાંઈ રાજને કહેવું છે ?

સુભટ ભલા જે રણિ ભલઈ, સાયર તરઈ અથ(કવ)છ^૧;
 આગિ બલંતઇં નવિ કરઇં, ગરબ ગલઇં જસ હકવરે. કાં ૯૧
 તો તું કહઇનિ કાં હસી, દુઃખમાં હાસા કામ;
 પ્રેમલા કહે નૃપકહિઉ કરો, તુલને પૂજ્યાતું સ્યું કામરે. કાં ૯૨
 તવ તે આગ્રેહસ્યું કરી, પૂજઇ વારંવાર;
 તો પ્રેમલાલમ્હી ભણઇં, સુણો હસવાનો એ વિચારરે. કાં ૯૩
 વાડિ ભખઇં જે ચીકડાં, માય હણઇં જે બાલ ।
 તો કહો કિહાંકણિ જાઇઇં, અવિચાર્યું આપાસરે । કાં ૯૪
 બાલ કુણિં જે પરાભવિઓ, જાઇ મા-આપ પાસ;
 અપર જન અન્યાયથી, મહાજન કરઇં અરદાસરે. કાં ૯૫
 મહાજન જાઇં મત્રિપિંપ, મંત્રી ભૂપતિ ભેટિ;
 ભૂપ અન્યાઇં જે ચલઇં । ન્યાયતણો પંથ ભેટિરે^૨ । કાં ૯૬
 એક પખી સુણી વારતા, કરઇં અવિચાર્યું કાજ;
 બિહું પખી વાત સુણી પછઇં, ન્યાય કરઇં તે સુરાજયરે. કાં ૯૭
 જતેણિં વાત જોકે કહી, તે સાંભલી મહારાજ;
 મુજ કાઇં નવિ પૂછીઉં, કરઇં એ કાજઅકાજરે. કાં ૯૮
 હાસતણું કારણ સુણી, એક પહોતો નૃપ પાસિ;
 કરી પ્રણામ ઉભો રહો, દીઠઇં પૂજઇ ઉદ્દાસિરે. કાં ૯૯
 કંરે । કામ કર્યું ન કે, કહઇં કીધું મહારાય;
 મરતાં કહિઉં તે સાંભળો, હસતીઇં દુઃખ જયરે. કાં ૧૦૦
 નૃપ મંત્રી મહાજન સુણઇ, કહો તે સયલ વૃત્તાંત;
 સુણી સુખદિ વલતુ ભણઇં, સા જીવઇં દેકઇં કર્યો અંતરે. કાં ૧
 કહે અંતજ તે જીવતાં, વાત સુણાવિ રાય;

૧-યાક્યાવિના. ૨-આમહવરે. ૩-ભણે-ભણે, -ખાચ. ૪-ભૂપાળ, રાજા.

૫-મંત્રીપે, મંત્રી પાસે ૬-મહાકેને, છાકેને, ત્યાગીને.

૭-તે. ૮-જેણે. ૯-કે ।

હવઈ જિમ આણા રાયની, તિમ તિ કામજ થાયરે. કાં ૨
 રાય કહો જાઓ હણો, મંત્રી કરઈ નિષેધ;
 વાત બઈ પખી સુણ્યા વિના, કામ ન થાયઈ તે રેપરે. કાં ૩
 નૃપ કહઈ દુજ નજરિં નહીં, તે હત્યારી નાર !
 મંત્રી કહઈ પટ-અંતરિં, પૂછિસ્યઈ સુવિચારરે. કાં ૪
 મંત્રીહુકુમી પ્રેમલા, આવી પરિઅચિ પૂંઠિ;
 મંત્રી કહઈ પુત્રી સુણો, વાત કિસી હૂઈ મૂઠિરે. કાં ૫
 દુહા.

દુષ્ટ વ્યંતર નર દેવતા, જે હુઈ પ્રતિક્ષલ;
 તે સહુ શીલપસાઉલઈ, પ્રગટ થાઓ અનુક્ષલ ! ૬
 જાઓ 'અંત્યજનિ' ઉપની, કરણા હૃદયમોખર;
 મરણ પોતઈ તિહાં આગલી(મી), વિનવી કર્યો ઉપગાર ૭
 અંત્યજવચનિં ભૂપતી, તેડી પૂછઈ વાત;
 પુત્રી તુલે જે પરણીઓ, તેહનો કહો અવદાત ! ૮

લાલ. રાગ કેદારો. લાખ ચોરારસી છંડીઆણ, એ દેશી.
 અથવા, કપૂર હોવે અતિ ઉજલોરે; એ દેશી, તથા મન-
 મંદર દીપકજિન્યોરે, દીપે જાસ વિવેક; રાગે પણ રર.

વાત સુણો કહઈ પ્રેમલાણ, મિં વર વરીઓ જેહ;
 રમતાં મુજનિં જે કહિઉંજી, સુણજો કહું છું તેહ.
 નરેસર! કરીઈ વિચારી કાજ, અવિચારિં હોઈ લાજ.
 નરેસર. કરઈ વિચારી કાજં આંકણી. ૯
 “પૂરવદેશ આલાપુરીજી; રાજા ચંદનરેશ;
 બાનેઠ પાસાં સોગડાંજી, તસ ધરિય છઈ વિશેષ.” નરે. ૧૦
 તવ મિં ચિંત્યું કહઈજી, કિહાં પૂરવ ! કિહાં સિંધ !

મુંસાલાદિક તિહાં હુસ્તયઈ, કિં કોઈ બાઈ બંધુ. નરે. ૧૧
 વારંવાર તે અતિ ઘણું, સંભારઈ તે હામ;
 તવ મિં^૧ પૂછાયું નહીં, પશિ એ કાંઈ વિરામ. નરે. ૧૨
 પરણી રથિ બધસી કરી, પહોતા તોરણુ બાર;
 સસરઈ મંત્રી હિંસકઈ, સંતા કિંધ વિચાર. નરે. ૧૩
 તેવ તહિંથી ચાલીઓ, મિં પદ્મવ ગ્રહિઓ હાથ;
 તાણી તેણિં વિછોડીઓ, મુજનિં ઝાલી બાથ. નરે. ૧૪
 ધરમાં મુંકી તર્જતઈ, રાતિ ધરિ ધરમાહિં;
 કાઢી દેખી અલગી રહી, 'પ્રિયા' કહી તેણિ તિહાંહી. નરે. ૧૫
 મિં કહિઉં જોઈ બોલીઈ, પરસાયિં નર રંક;
 આગિં તો તું કાઢીઓ, ન ગણિં પાપ નિઃશંક. નરે. ૧૬
 એક રાતિ હું અલગી રહી, કપટ રચીઓ સુપ્રભાત;
 આરકબેરક બહુ કરી, મુજ કલકી [કીધી] તાત. નરે. ૧૭
 જોણિં પરણી, તે એ નહીં, તે કા અવર ભૂઆલ;
 એહ વૃતાંત તે મિં કહો, હવે વિચારો કૃપાલ. નરે. ૧૮
 અશરણુ નાથ નહી મુજ તણઈ, હુંતો અબલા બાલ.
 ન્યાય-અન્યાય જોઈ કરી, કરવું કરો તે ભૂઆલ. નરે. ૧૯
 નૃપ કહઈ કલપી એ કહું, બોટી માંહિંલીહ;
 મંત્રી સુબુદ્ધિ નૃપપ્રતિં કહઈ, સાંભલિ તું નરસિંહ. નરે. ૨૦
 એક કાઠી તાજે નહીં, ખીજે અંદ વિરામ;
 ત્રીજું જે મંત્રી ગયા, વિવાહ મેલણુ કામ. નરે. ૨૧
 તે માટઈ એમ રે નહીં, નિરતિ કરી નિરધાર;
 પછઈ જે જિમ જાણુસ્યું, કરસ્યુ તેમ [તે] સાર. નરે. ૨૨

૧-મહારાથી.

૨-તપાસ, નિશ્ચય. " ચોતલબનનર કો હરો, નરતિ કરાવું વિવેકઃ"
 શ્રીગંગવિં જુઓ પાણું ૬૧ દોહો ૨.

એમ કહી રાયના મન વિનાજી, આંણુ લહી તે બાલ;
 ધરમાં મંત્રી મોકલવજી, તો થાઈ રંગ રસાલ. નરે. ૨૩
 સહસભાઈ માતા ધણીજી, હરપી લેઈ લેઈ ધરમાંહિ;
 વાહલી સહુથી જીવનિંજી, સુખિં રહઈ હવઈ તિહાંહિ. નરે. ૨૪
 સભા વિસરજી ભૂપતિજી, બેઠા બિહું એકંત;
 વાત સવે તે ચાલવેંજી, મંત્રી મુખ્યદ્વિ સુસંત. નરે. ૨૫

કુહા.

શીલરતન જગમાં વડું, ચઉદરયણુસમ જાણિ;
 વંછિત ફલ જેથી હુઇ, શીલ સમગ્ર ગુણખાણિ. ૨૬
 શીલિં સંકટ સવિ ટલઇ, શીલિં નાસઇ રોગ;
 શીલિં જશકીરતિ હુઇ, શીલઈ મુખસંયોગ. ૨૭

હાલ. રાગ રામઘી. ર૩

મંત્રી બણઇ ભૂપતિ પ્રતિં સુણો ભૂપજીએ કરજોડી રંગ એહ સરૂપજી;
 મંત્રી આરિ તેડાવીઇ સુણો ભૂપજી, પૂછી જઇ સવિચંગ એહ સરૂપજી. ૨૮
 ભૂપ-આદેશિં મંત્રીઈ સુ. તેડયા મંત્રી આર એહ સ.
 પહેલોં એક અલગો કરી સુ. પૂછઈ તેડી વિચાર એહ સ. ૨૯
 કહો તુમે વિવાહ મેલવા સુ. ગયા હુંતા જણુ આર એહ સ.
 પ્રેમલા વર તુમે દેખીઓ સુ. તેહવો કહો નિરધાર એહ સ. ૩૦
 સાચઈ શ્રેય તે જાણુજો સુ. જૂઠઈ હોઈ હાણિ એહ સ.
 સાચું કહેંસ્યે તો સહી સુ. વાંક દંડ નહીં જાણિ એહ સ. ૩૧
 તે મુણી ચિતિ ચિંતે ધણું સુ. કહઇસ્યું કિંસ્યો જખાપ એહ સ.
 ખીન્ન ત્રિણિ કહેંસ્યંઈ કિંસ્યું સુ. કલપી કહઇ તે આપ એહ સ. ૩૨
 સ્વામી ! સુણો વિવાહનિં સુ. કામિં જાતાં દેવ એહ સ.
 વસ્તુભાવ વીસારીઆં સુ ગયો તે લેવા એવ એહ સ. ૩૩
 તે લેઈ પછઈ હું ગયો સુ. એતલઈ (હ)વું તે સરૂપ એહ સ.
 મિં નયણે નયિ દેખીઈ સુ. પ્રેમલાવલલરૂપ એહ સ. ૩૪

સુણી ધાલ્યો એક ઝોરડઈ સુ. દીધું તાણું બાર એહ સ.
 બીજો તેડી તિમ પૂછીઓ સુ. તે કહઈ વાત વિચાર એહ સ. ૩૫
 પ્રભુ । તિહાં વિવાહ મેલવા સુ. જાતાં દુઃખીઈ પેટ એહ સ.
 ઝારી લેઈ બાહિર ગયો સુ. મિં નવિ દેખ્યો ૧૨૯ । એહ સ. ૩૬
 બીજઈ ઝોરડઈ તે ઠ્યો સુ. દેઈ લોહમયથંત^૨ એહ સ.
 ત્રીજો તેડી તિમ પૂછીઓ સુ. તે કહઈ કહું કહું તંતાં એહ સ. ૩૭
 સગો સંબધી રાયનો સુ. રીસાવ્યો તે જાણિ એહ સ.
 ગયા મંત્રી તે મનાવવા સુ. મુજનિં તેડ્યો તાણિ એહ સ. ૩૮
 હું સાથિં તિહાં ગયો સુ. દેખ્યો ન પ્રેમલોનાહ એહ સ.
 તે પણિ ત્રીજઈ ઝોરડઈ સુ. ધાલી તાણું તિહાં એહ સ. ૩૯
 એથો તેડી પૂછીઓ સુ. કહો તે વરનું સરપ એહ સ.
 તેણિં વિચારિઓ ત્રિહું જણઈ સુ કહવું કહિઉ સરપ એહ સ. ૪૦
 સાચઈ સિદ્ધિ । સહુ કહઈ સુ. કર્યો ટલઈ અપરાધ એહ સ.
 ૪૧ નૃપ શર સાચું ભાપીઈ સુ. સાચું કહીઈ નહી બાધ । એહ સ. ૪૧
 સાચું સામી સાંભણો સુ. ગયા તે મંત્રી વ્યાર એહ સ.
 વ્યાપારીઈ તે મેલવ્યા સુ. માન્યા તેણિં ઉદાર એહ સ. ૪૨
 વિવાહવાત ચલાવતાં સુ. નવિ માનઈ તે રાય એહ સ.
 મંત્રી હિંસકઈ માનિઓ સુ. વિવાહ જેણિં મેલાય એહ સ. ૪૩
 લગનનિર્ધાર કરવા લણી સુ તેડ્યા જોતિયિ વ્યાર એ.
 સજ્જન સહુ આવી મિલ્યા સુ. કરઈ લગનનિર્ધાર એહ. ૪૪
 તવ અમે વ્યારે એકદા સુ. કહિઉ છઈ કિહાં વરરાજ; એ.
 નયણે દેખી તે વર સુ. પછઈ કરં એ કાજ એહ સ. ૪૫
 નહી વિશ્વાસ અભારડો સુ. નિસુણી લોકની વાણિ એ.
 તોહઈ અલો માનિઈ નહીં સુ. વાત કરી તેણિ તાણિ એ. ૪૬

૧-નેત્ર, નેત્રવડે, નજરોનજર.

૨-ચન્દ્ર, કળ. ૩-નૃપ પાસે અને શર પાસે.

ધરિ એકાંતે તેડી જઈ સુ. ધન બહું દીધું સાર એહ.
 દોભલગિં લાજ પડ્યા સુ. મેલ્યો વિવાહ અસાર એ. ૪૭
 નવિ દેખ્યો તે કુણિં વર ! સુ. ભાપિઉ એ રૂવિ સાચ એ.
 મરણુ જીવણુ હવઈ તુલ્યકી સુ. કામ થયું તે કાચ એ. ૪૮
 મૂંકયા આરઈ ધરિ ગયા સુ. મંત્રી ભૂપ એકંતિ એ.
 વાત વિચારઇ જે મુણી સુ. પ્રીછ્યો વાતનો અંત એ. ૪૯
 નજરિં કુણિં દેખ્યો નહી, સુ. નહી તાળે એ રોગ એ.
 કુમરીઇં વરીઓ અનેરડો સુ. એ રહુ કર્મનો ભોગ એ. ૫૦
 પણિ એ ખોટો નરપતિ સુ. ખોટો દરી પ્રપન્ન એહ.
 અન્ય પુરૂષ પરણાવિયો સુ. પછઇ કીધો એહ સન્ન એહ. ૫૧
 હવઈ જીહાંલગિ અંદની સુ. લહીઇ સુદ્ધી સુજાંણુ એ.
 તિહાં લગિ એહનઈ રાખવી સુ. ઈમ ખોલઇ સુપહાણુ એ. ૫૨
 તો રાજાંઈ તિમ કરીઓ સુ રોકયા માણસ પંચ એ.
 ખીજ દેશ વેળાવીઆ સુ. કીધો એહવો સંચ એ. ૫૩
 શત્રુકાર મંડાવીઉ સુ. શુદ્ધિ લેવનઈ કાજ એ.
 ત્રેમલા દાન તિહાં દીધું સુ. આન્યા પૂછઈ રાજ એ. ૫૪
 પડિમણાં બધં દિવસનાં સુ. નિત દેવપૂજન સાર એ.

૧-દાનશાલા ૨-જે. એક સવારમાં, કેટલુંક સૂર્યોદય પહેલાં અને
 કેટલુંક સૂર્યોદય પછી, એવા સમયમાં. તથા સાંજના કેટલુંક સૂર્ય છતાં અને
 કેટલુંક સૂર્યાસ્ત પછી તેવા સમયમાં, દિવસના અને રાત્રિના કીધેલાં પાપોથી
 પાછા હઠવાની ક્રિયા. પ્રાયશ્ચિત આ પ્રતિક્રમણવિધિ પાંચપ્રકારની હોય
 છે, દૈવસિક, રાત્રિક, પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક, અને સંવત્સરિક એટલે દરસાને
 અને સવારે, દર પંદરે દિવસે-દર ચૌદશે, દર ચોમાસાની ચૌદસે-કાર્તિક શુદ્ધ
 ચૌદશ; ફાલ્ગુણ શુદ્ધ ચૌદસ; અષાઢ શુદ્ધ ચૌદસે, અને દર વર્ષે દર ભાદરવા
 સુદિ ૪ને દિવસે-અર્થાત્ દર દિવસના, રાતના, પખવાડીયાના, ચારમાસના,
 અને દર વર્ષના પાપોની માફી પામવી, અને અન્ય જીવો સાથે થયેલા
 વિરોધાદિ ભાવની ક્ષમા ચહવી તે વિધિ.

જાપ જપઈ 'નવકારનું' સુ. જેથી હોઈ પાર એ. ૫૫
 શાસનદેવી સાનિધિ કરઈ સુ પૂછઈ પ્રેમલા તાસ એ.
 કહીઈ નાહ ગિલઈ સહી ! સુ વરસ 'સોલે' કરે આશ. એ. ૫૬
 તે નૃપતિં સંભલવિઈં સુ. છતિ છઈ મિલસ્યઈ નાહ એ.
 રાગ સુણી સુખ ઉપનું સુ. ટલસ્યઈ મનનો દાહ એ. ૫૭
 પ્રેમલા એમ તિહાં રહઈ સુ. કરઈ તે ધરમના કામ એ.
 ચંદસરપહવધ સાંભલો સુ. આલાનગરી નામ એ. ૫૮
 (છતિ પ્રેમલાવૃત્તાન્ત.)

(ચતુર્થાધિકાર-પ્રશસ્તિ.)

ઠાસ-ચોપાઈ. ૨૪.

સંવત સોળ નબ્યાસીઓ જાણી, આશો શુદ્ધિ દશમી ચિન્ત આણી;
 શીલ અધિકારિં ચન્દ નરેશ, પ્રેમલાલચ્છી શીલ વિશેષ. ૫૯
 તેહ તણે ચોથો અધિકાર, પૂરણ પુહુતો જનસુખકાર;
 શ્રીતપગચ્છમંડળ માહન્ત, શ્રીહીરવિજયસૂરીસર સંત ! ૬૦
 જેહનું લોકાન્તર સરૂપ, પ્રતિબોધો જેણુઈ અકબર ભૂપ !
 પદમાસિ સવિ દેશ અમારિં, તીર્થલોક લય ટાલણુહારી. ૬૧
 તાસ પટ્ટોધર અધિકા રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીસર ચંગ;
 કુમત મતતરૂઅરનો કન્દ, છેલો જેણું ટાલ્યો કન્દ. ૬૨
 તસપાટિ શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દિઠઈ પરમાન્દ;
 તાસ પટ્ટોધર તેજિ દિણુંદ, શ્રીવિજયાનન્દસરિ સૂરીન્દ. ૬૩
 શમદમ લોકાન્તર વયરાગ, દિન દિન જેહનો અધિક સોલાગ;
 ગુણુ ગાઈ સુરનર નિશિદિસ, માને જેહનિં બહુ અવનીશ. ૬૪
 તાસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરુસુનાવજ્ય ઉવઝગાય,
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય લણુઈ, એટલે પૂરણ સહુઈ સહુઈ. ૬૫
 इति श्रीचन्द्रायणिनामरासे, चतुर्थोधिकारः सम्पूर्णः ४॥-५६५

(૫૦-અમોઘકાર-આભાપુરીમાંનો ચન્દ્રવૃત્તાન્ત.)

પૂર્વઠાલ.

દવર્ધ પાંચમો અધિકાર કહેવાય, સુણ્ણતાં લોક રલીઆયત થાય;
 વક્તાવચન જે મીઠો હોય, શ્રોતા રીજઈ તો સહુ કાય । ૬૬
 શુણ્ણવલી રાણી તે નાહ, પાલઈ પોસઈ પણિ મનિ દાહ;
 સાસુસેવા નિત્યઈ કરઈ, જાણુઈ એહતું મન કિમ વલઈ. ૬૭
 વાત અનેક કહઈ દર્શાત, બીરમતી નાણુઈ મનિ શાંત;
 એમ કરતાં હુઓ એક માસ, ચંદ્ર ખખરિ નહી રાજ્ય ઉદાસ. ૬૮
 બ્યાપાર સંકેદઈ વ્યવહારીઆ, રાજ નહી એમ મનિ હારીયા;
 વસ્તુ દ્રવ્ય કાઢઈ પુરથકી, લોકમાંહિ નહીં રડા છકી. ૬૯
 જે જિમ સમજઈ તે તિમ કહઈ, રાજલોક સુણી દુઃખ લહઈ;
 પણિ કે ખખરિ ન લાભઈ પાર, રાય ન દીસઈ દિસ્યો વિચાર. ૭૦
 મિલી મહિતાં માહજન બહુ લોક, ૧થાનકિ થાનકિ મિલીઆ થોક;
 વાત વિવિધ^૨ કલપાઈ ધણી, મૂઓ; ગ્યો; આભાનો ધણી. ૭૧
 મંત્રી સુમતિ વડો જે રાજ, રાજવિના ચલાવઈ કાજ;
 તે પાસઈ સહઈ જઈ કહઈ, રાયવિના પુનઃદેશ કિમ રહઈ. ૭૨
 મંત્રી કહઈ કારણુ નહી કિરયું, જઈ માતા પૂછસ્યું તસ્યું;
 જેહ સરૂપ હોસે તે લહી, આવીનઈ તુલ્લ કહસ્યું સહી, ૭૩
 તો વલીઆ દૂયા રલીયાતિ, વાત ચલાવઈ બહુ બહુલાતિ;
 સુમતિ મંત્રી મનિ ચિંતઈ હેવ, વીરમતીની જાણુઈ ટેવ, ૭૪
 તે પાસઈ જે જાણું થાય, તે સાથિં કિમ જઈ બોલાય;
 જે કાંઈ વચણુ પાઈ વિરામ, તો તેહનો તે ટાલઈ દામ । ૭૫
 ઈમ જાણીનઈ નાંમો^૧ કરી, ધરનો બાર બેટાશિર ધરી;

૧-સ્થાનકે સ્થાનકે. ૨-વિવિધ કલ્પના.

૧-નામઉપર, નામું, ખત, પુત્રના નામ ઉપર સંબંધું કરી આપવું.

કુટુંબ લલામણુ દીધી ધણી, ચાલ્યો સયલ મંત્રીશર ધણી. ૭૬
 કહે, જો વળતો આવું ધરે, તો અમ જનમ નવો મનિ ધરે;
 એમ કહી ચાલ્યા મંત્રીરાય, **વીરમતી** દરબારિ નય. ૭૭
 રહી ઉભો દાસીનઈ કહ્યો, કહ્યો માતા બાલિક ઉભો રહ્યો;
 હુકમ હુઈ તો આવઈ પાસિ, મત્રી તુમ ચરણે ઉત્થાસિ. ૭૮
 સુણી વચણુ તે માતા લણુઈ, કહઈ તુજનિ વહૂ, સસરો ગણુઈ;
 તો તુજ નામ કેણિ કહેવાય, ધર તાહરું ઈમ બોલઈ માય. ૭૯
 તો મંત્રી ધરમાહિં ગયો, ચિહું દિશિ દેખતો ગહગયો;
 દેખી રાણુપાસિં ચંગ, કૂકડપંજર અભિનવ રંગ. ૮૦
 વાત સવે મનમાહિં ધરી, માય પ્રસન્ન શિરનામી કરી;
 કહઈ માતા આવો મંત્રીશ, દીદા સ્યું દુલ્લે અહી બહુ દીસ. ૮૧
 ગુણાવલી ઉઠી ઉલવઈ, થઈ ઉદ્ધરાંટી રહી સા હવઈ,
 મંત્રી કહઈ ધણા દિન થયા, મિ જાણ્યું માપાસિં નહીં ગયા, ૮૨
 તેણિં કારણિ હું આવ્યો આજ, સરસ્થઈ હવઈ સધલાં કાજ;
 બીજું કારણુ વલી એક સુણો, તેહ વિરામ અછઈ અતિ ધણો. ૮૩
 જો ! રસો તો ન કરે વાત, સાચું બોલ્યઈ મિલસઈ ધાત;
વીરમતી કહઈ વર મંત્રીશ, તાહરઈ કહેણુઈ નાવઈ રીશ ! ૮૪
 ફહાં.

મંત્રી કહઈ માતા સુણો, માસ એક થયો આજ
 નગરલોક દુમનો સવે, કિમ ચાલઈ તે રાજ ? ૮૫
 રાગવિણુ સૂતો સવે, સદાઈ સવિ રાજ;
 વિણુરાજ ૧૫૨બૂપતિ, લોપઈ સધલી લાજ ! ૮૬
હાલ. રાગ આસાઉરી. પ્રણમે પ્રેમે સાસય જિનવર;
એદેશી. ૨૫

મત્રી કહઈ ચંદરાય કિહાં ઈઈ, તે સહી કહ્યો મુજ માયરે;

જો રાજા તે સલા સોહાવધ, તો સહુનિં સુખ થાયરે.
 મંત્રી કહઈ ચંદ્રાય કિહાં છઈ. આંકણી ૮૭
 અંતેઉરમાંહિ જો હોઈ, રાજા રામનિ^૧ મિસ વિલાસરે;
 કાજવસિં તુમે કહી પાઠવીઆ, કઈ કાઈ ઉપનુ હાસરે. મં. ૮૮
 જિહાં હોઈ ત્યાંથી કરો પરગટ, તે ભડકી સુણી વાતરે;
 સ્યું બોલ્યો એ તું રે હરામી ! અણુધટતું એનિ ધાતરે ! મં. ૮૯
 ભારી પોતઈ મુજ બેટાનિં, રાજા લેવાનિં, લોભાઈરે;
 ઉપરિ વાત બનાવઈ એહરી, વયણિ મુજનિ ક્ષોભરે. મં. ૯૦
 ન મરે રાજા, મુજથી માતા, એ નહીં માહરં કામરે;
 જો તુલે કહો તો કિમ મિં માર્યો, વાત એ ધણો વિરામરે. મ. ૯૧
 વીરમતી કહઈ સાંભળ મંત્રી, એ દિન પહેલું માસિંરે;
 આંધી આવી મેહ અંધારી, માંડિડુડિ એક રાતિરે. મં. ૯૨
 મસ્તકે ટગ થઈ આવી નૃપનિં, ઉડી સભાથી તામરે;
 ધરિ આવી સગડી કરી તાપી, સૂતો સેજું સુઠામરે. મં. ૯૩
 મધ્યરાત્રિ હુઈ તર જાગ્યો, સુણી રેતી એક નારરે;
 તે અતિ કરણપણું નિસુંણીનિં, ઉઠ્યો સજ થઈ સરરે મં. ૯૪
 ખજૂં લેધનિ જિમ તે આજઘ, રાણી વાર્યો રતામરે;
 પદ્મવ મહી તે કહઈ સામીજ, નહીં તુભારં કામરે. મં. ૯૫
 નદર આકર કો તેહનિં પ્રેમો, તિમ કરસ્યઈ એ કાજરે;
 રાય કહઈ દુઃખ દેખી એહનું, ન કરં તો સી લાજરે. મં. ૯૬
 રાણી કહઈ પ્રભુ તુમે ન જવઈ, જો કહો વાર હાજરરે;
 મોકલું મંત્રી નૃપ કહઈ, જનઈનઈ, તો મુંકયો ભરનારરે. મં. ૯૭
 તેણી વેલા કહઈ તુજ ધરિ આગ્યો, રાણી કહિઉં પરલાતરે;
 જિમવાવેલા નાગ્યો તિહાંથી, ગઈ તે એકજ રાતિરે. મં. ૯૮

૧-રમત. સુખચેતમાં.

૨-મૂળ પ્રતિમાં "તામણરે" પાડ છે. ૩-જધને.

ખીજઈ દિન રાણી કહઈ મુજનિં, ધરિ નહીં આવ્યો રાયરે;
 મિં કહિયું એ પરધાન આપણો, તસ ધરિ હોસ્યઈ રાયરે । મં. ૯૯
 તે પણિ જાણઈ ધર એ આણું, નહીં કિસ્યો કાઈ વિચારરે;
 એમ કહી જાહુનઈ મિં સમજાવી, આજ તું પૂછઈ સારરે. મં. ૧૦૦
 જાણિઈ તિં એ રાજ ખેટાનિં, દેવા કેરઈ કાજરે;
 છો છો જાણી મુજ સુત હણિઓ, હવઈતું ખેસીશ રાજરે । મં. ૧
 મંત્રી કહઈ તે અઠાથી ન થાઈ, કુડો કોપ ન કીજઈરે;
 પ્રસન્ન થઈનિં પ્રગટ કરો તે, લોક જાપાપ કિસ્યો દીજઈરે. મં. ૨
 વલી મંત્રી કહઈ માતા આસ્યો, ફૂકડો પાંજરિં ધાલ્યોરે;
 કઈ કોઈથી વેચાથી લીધો, કિં ! કહો કિહાંથી ઝાલ્યોરે । મં. ૩
 પંજર હેમતણું એ કચોલાં, કિહાંથી એ પણિ કીધારે;
 કઈ કોણિ આપ્યા સીધા કીધાં, કિં ! કોણિં આણી દીધારે. મં. ૪
 વલતું વીરમતી એમ ખોલઈ, રાણી રમવા દીધોરે;
 સુંદર દેખી વેચાતો લીધો, પંજર પણિ નવો કીધોરે. મં. ૫
 કહઈ મંત્રી નૃપધરિ જે ખરચઈ, તે સધલું અઠ નાગિરે;
 એ કાંઈ નામિં નવિ ચડિઈ, ધન એટલું કિહાં પામઈરે. મં. ૬
 તો વલતી કહઈ વીરમતી, તે તુ પૂછઈ સ્યા માટિરે,
 સૂખડીદ્રવ્ય ધણોઈ અઠારઈ, કીધું એ તે સાટિરે. મં. ૭
 કહઈ પરધાન એ વાડું કીધું, કરો પરગટ ચન્દ્રરાયરે,
 માયતણી જિમ શોભા વાધઈ, પરજનનઈ સુખ થાયરે મં. ૮
 મિં માર્યો નૃપ તુ એમ જાણે, તે સાચું કરી માનરે,
 આજથકી રાજ હું જાણે, માનજે માહરી આણુરે. મં. ૯

૧-જાહુને-વહુને-આ અન્યમાં “વહુ” શબ્દને ઠેકાણે “જાહુ” શબ્દ વાપરેલા છે. પણ વાચકોને ઠીક પડે તેથી યથા “વહુ” ફેરવ્યું છે.

૨-અમારા નામામાં. અર્થાત્ હમારે ત્યાં, નૃપધરે જે જે ખર્ચ થાય તેનું નામું-હિસાબ હોય છે. પણ આનું તો કાંઈ નામું દેખવામાંજ આવ્યું નથી ! એવો અર્થ છે

જે નહીં માનઇ માહરી આણા, તેહનો ફેડું કામરે;
 જે કાઈ હોક નગરથી જસ્યઈ, તો જોયેં મુજ કામરે. મં. ૧૦.
 મંત્રી, વાર કહી ઇમ ઉઠયો, નિજધરિ આવ્યો જામરે;
 પૂછઈ તેહનિં કહઈ તે મંત્રી, એ રાણીતું કામરે. મં. ૧૧
વીરમતીની આણા સધલઈ ફિરિ, જણુ તેહના બેહારે;
 રાજ્ય કરઈ રાણી તે જાણી, ધર ભૂપતિ ચર^૧ પદહારે. મં. ૧૨
 જોઈ રાણી રાજ્ય કરઈ તે, નિજ નૃપનિં જઈ લાપધરે;
 આપણા છતાં તે રાજ્ય દેશનું, રાંડ સરિખી રાખધરે. મં. ૧૩
 વરસ ત્રણ થયા એમજ કરતાં, ચંદન થાવો થાયરે;
હેમરથ રાય સખલ બલ બાંધઈ, હેમાલાનો^૨ રાયરે. મં. ૧૪

ફેડાં.

ગુણાવલી મંત્રીપ્રતિં, તેડાવી એકંત
 રાયસરૂપ સવિ વિનવઈ, લલું કરઈ લગવંત. ૧૫
 દઈ દિલાસો તેહનિં. મંત્રી બેહો હાય;
વીરમતી રાજપરિં, પાલઈ રાજ્ય સુખાય. ૧૬
હેમરથ રાય ચાલઈ જસ્યઈ, આજ્ઞા લણિ અભિમાનિ,
 તસ પ્રધાન કહઈ નૃપ સુણો, કૃપત્યયુક્ત નહી માનિ. ૧૭
 દૂત પહાવો આપણો, જો નવિ માનઈ આણુ,
 તો પછિં ઝુઝ^૩ કરી સહી, [તેહને મનાવો આણુ] ૧૮
 વાંચી **વીરમતી** કહઈ, લેધ આવ્યા તે દૂત;
 કહઈ તે આણિ અઠ નૃપતણી, માની રાખો સૂત. ૧૯
 દૂત લણઈ સ્વામિની સુણો, સખલો હેમરથ ભૂપ;

૧-પરરાજ્યના બેપીઆ. એલચી. ધર-ભૂપતિ-અર્થાત્ ભૂપતિના ધરમાં,
 ચંદના રાજ્યમાં. ૨-હિમાલયનો.

૩-યુક્ત વિશેષ. પત્તિ રાખઃ ઉપરથી હોય એમ સંભવ જણાય છે.
 અથવા તો પત્તિ, વગર જણાવે ગયન કરીને યુક્ત-કરવું એ માનનીય નથી
 એમ હોવું જોઈએ. ૪-યુક્ત.

સેવ્યો સંપત્તિ તે દીર્ઘ, રૂપ્યો અતિહિં વિરૂપ. ૨૦
 રાણી સુણી કાપિં ચઢીઈ, ધણુ સીંચી આગે;
 કહધ, કહેજે તુજ ભૂપનિં, આવી મુજ પાય લાગે. ૨૧
 જે તું વાંછઈ જીવવા, તો માનઈ મુજ આંજી;
 દેધ સેટિ આવી મિલે, નહીતો કરજે ઠાંજી. ૨૨

હાલ—રાગ ગાડી, દેશી ઉલાલાની. ૨૬

તે વયણુ સુણીનિં, દૂત ચાલ્યો તતકાલ,
 હેમાલધ પુહુતો જઇ, બેટિઓ ભૂપાલ;
 સવિ વાત કહી તે વીરમતીની વાણી,
 નિસુણી ઉદ્દમીઓ નારી અગલા જાણી. ૨૩

જિમ અગનિસંયોગિં લૂણુ ઉછલધ, એમ,
 રાજા હેમરથ ઉછલીઓ વધી તેમ;
 કરી કટક સજાઈ હયગય ગયરથ પાખરીઆ,
 બહુ ઝુઝ સજાઈ ભાર તે ભરીઆ. ૨૪

બહુ ખેહાડંબર સૂર આસે છા,
 ભૂતલિ તિલ પડવા માગ નહીં અવગાર્યા;
 ચતુરગિણી સેના પ્રબલ બલિં મદ માચધ,
 દેશ પૂરવ સધિ આવી સુભટ નાચધ. ૨૫

તે ખખરિ, મુમતિનિં આવી વેગિં પહૂત,
 જઇ રાણી જણાવિઉં સ્વામિની આવ્યો દૂત;
 તેણે વાત કહી જે આવિઓ હેમરથ રાય,
 હવધ આણુ દીઓ તે કરીઈ તેહ ઉપાય. ૨૬

રાણી કહધ મંત્રી કરિ બહુ કટકસજાધ,
 મુઝો જઇ તેહસ્યું, વેગિં જાઓ ધાધ;
 પાછલથી પૂંદઈ મોકલીશ કટક અનંત,
 તુજ સાહાજિ કરસ્યધ દેવતા બહોત એકંત. ૨૭

તે મંત્રી ચાલ્યો લેખ કટક બહુ પૂર,
 તિહાં મંત્રી સુમતિનું વાધ્યું અધિકું નૂર,
 મિહું કટક મિલ્યા તે અણીઈ અણી અપાર,
 તે કટકતણો નવિ લાભધ કાંધ પાર. ૨૮
 વહી વીરમતીઈ આરાધ્યા દેવ બહૂત,
 તે જઈ આકાશિ વેગિ તિહાં પહૂત;
 મિહું બલ સખલાં તે ઝૂઝ ઝૂઝ અનેક,
 ન દીધ પગ પાછો એકચક્રી તે એક. ૨૯

કુંહા.

દર્શન દેખી સુમતિનું, ચમક્યો હેમરથ ભૂપ;
 પ્રબલ પ્રતાપી એ સહી, દીસઈ તેજ સરૂપ. ૩૦
 ચાઓ મન માનધ તિમ હવઈ, પાછા પગ ન દેવાય,
 જીતિં જશ જેહનો હોસઈ, તે તસ લાગસઈ પાય. ૩૧

હાલ. રાગ આસાઉરી. ફરી વેલિની ચાલે. ૨૭

ચાલિ ઝૂઝ કટક સખલ ઉદ્ધન ઉદ્ધતમત માતંગ,
 માહો માંહિં ભડઈ તે અધિકા અધિકા વાધઈ રંગ;
 તીરિં તીર; કૃપાણિં કૃપાણુ; કુંતા કુંતી ભાર,
 અસવારિં અસવાર; રથિં રથ; એમ જૂજઈ ચોદ્ધાર. ૩૨
 એક હક્કાર કરઈ અતિ અધિકા મારીશ કઈ જા ભાગી
 એક કહઈ કાં મરઈરે, અકૂઈ કુંણુ પનહોતી લાગી;
 એક કહઈ અલ સામી સખલો તુ અહી નહી થોભાય;
 એક ભણુઈ અલ રાણી આગલિ, તાહરો સાહિબ વાય. ૩૩
 એક કહઈરે મુખિ લીધ તરણું જો જીવતો જાય;
 માત-પિતા-પાંધવ-નારીનઈ, જીવતો મિલિજઈ ભાય;
 એક નાયઈ માયઈ એક કૂદઈ એક એક સુલટ બોલાવઈ;
 જો બલ તુજમાં હોઈ કાંઈ તો, કાં ન ભઠવા આવઈ. ૩૪

એક કહધરે રાણીનયા ને ખાધી માધ સૂઠિ;
 તો ઉભો તું કિસ્કું પિમાસધ હાથિ ધરીને મૂઠિ;
 એક કહધરે ને નારીનધ અહવા તન તું કામઈ;
 તો તું જ અહી મરહી સઉ, તો શસ્ત્રિં કાં દુઃખ પામઈ. ૩૫
 સુભટઈ સુભટ ઠંકારઈ હઠ્ઠારઈ એક એકનિં મારધ,
 લડસડતા પડતા તે સધલા કામ અપણાં સમારધ;
 ખડગ નચાવધ એક કરિં ઉભો એક બાકરી વળઈ.
 એક મૂંકધ હાથીપરિ સારસી એક વાજીર વળવધ. ૩૬
 ધમ અનેક પરિ ઝૂઝ કરંતા હૂઆ તે ષટ માસ,
 હેમરથરાયતણું બલ પાછા પગ દેવાનિં આસ;
 કહિં હેમરથ મંત્રીનિં, એહ અસંભમ દીસધ,
 રાંડીરાંડતણું બલ સખણું નિજ સુભટ ભાગી રીસધ. ૩૭
 મંત્રી કહધ નૃપ । દેવતણું બલ, એહનિં અધિકું આજ;
 તે નૃપ કહધ ન જરા જય, અધિકારી સુર તેડા રહધ લાજ;
 તે સુર આરાધ્યા તિહાં આવઈ, સાહમા બેહુ સંજોડા.
 દેવિં દેવનિં, માણસિં માણસ, ઝૂઝધ ઝૂઝે બધં જોડા. ૩૮
 રથુ ઝુઝતા સુભટ ભડતા એકઈ કા નવિ હારધ;
 નિજ સામીના ગુણુ બોલંતા એક એકનિં પચારઈ;
 વીરમતી;સુર તેડી પૂછધ નવિ જીતાય કાંય,
 સુર કહધ બિહુદસ સખલાં, દીસઈ ધણાં નૃપસ્થુ યુદ્ધ થાય, ૩૯
 રાણી કહધ જલકપટ પ્રપચઈ જે તે કરી ઉપાય,
 રાજા હેમરથ બાંધી આણો જિમ જય આપણો થાય;
 સુર, રાણીનું વયણુ સુણીનઈ વેગિં તિહાં કણિ જય,
 હેમરથ રાયના કટકમાં જઇનઈ, સિંહનાદ પૂરાય. ૪૦
 તવ તે નૃપનું, વયણુ સુણીનઈ દહ દિસિ નાહું ત્રાહું,
 વીરમતીનધ મત્રીધ આવી મનહું કરી કાહું;
 પૂછઈ ધરીનધ બાંધ્યુ રાજા હેમરથ રાયનિં રીશે,

વીરમતીનંદ આગલિ મુંકયો પુહુની મનહ જગીશે. ૪૧
 વીરમતી કહધ, કહો હવધ રાજ માનવી કેહની આણુ ?
 હેમાલાનો રાજ બોલધ જીત્યા જેણિં જાણુ;
 રાણી લાણુધે જે જીવતણી હોધ રાજ તુહનઈ આશ,
 કહણુ કરો તો જે અહો બોલું તે આણી વિસાસ. ૪૨
 દેશ તુહારે, આણિ અહારી, સેવા કરવી સારી,
 કમ આપે, કમ બેટધ નિત્યઈ પેસકસી એ સંભારી;
 વરસિં લાખ સોનધઆ ત્રિણિ તે આપિં પહોતા કરવા,
 તો છૂટો હવધ સહી ધહાથી જે એ બોલ મનિ ધરવા. ૪૩
 કહણુ કયું અંગી તેણુઈ સધલું ધરી રાણીની આણુ,
 રાજઝલ્લિ સવિ દેશ પોતાનો રાખી કરિઈ મંડાણુ;
 સીમાડાના રાજ સવિ બીહના, આવી સેવા સારધ;
 જે એહની આણા નહીં માનીઈતો એ સહી હવધ મારઈ! ૪૪
 ધમિ રાણીધ આણિ મનાવી નિઃકંટક કરધ રાજ,
 દેશ વિદેશિં મોટા મહીપતિ તિહાં પણિ વાધી લાજ;
 સિંહુરથ સુતનિં ચાકરી થાપી ચાલધ હેમરથરાય;
 વીરમતીની આણા લોઈ આવીશ હું વધી માય. ૪૫

કુહા.

પૂરવ-હેમાલાતણું, દેશ બિહુંનું રાજ;
 ૧અવરરા સેવા કરધ, વીરમતીના તાજ. ૪૬
 દિન કેતા ધમિ વોલીઆ, વરસ હવા જવ સાત;
 આગલિ વાત હુઈ જે કે, તે સુણજો અવદાત. ૪૭

લાલ. રાગ કાફી. ૨૮

નાટકીઆ પરદેશનારે લાલ, દહુ તે શિવકુમાર રંગીલે !

આપસમાન કલા ભયેરિ લાલ, પાંચસિંતણો પરિવાર રંગીલો
 નાટકીઆ પરદેશનારે લાલ. આંકણીં ૪૮
 સકલ કથાની વેલડીરે લાલ, બેટી ગુણુભંડારે રંગીલે;
 સવિ પંખીભાષા કથધરે લાલ, શિવમાલા સુખકાર રં નાં ૪૯
 થંભભૂલિં સા નાટકીરે લાલ, રહી પૂરછં સ્વર સાર; રં
 તો નાટિકરસ ઉપજધરે લાલ, અછધ તે બાલકુઆર રં નાં ૫૦
 ચાકરજન સાથિં બહુરે લાલ, રમતો દેશ-વિદેશ; રં
 ધન પામઈ આદર બહુરે લાલ, માનધ મોટા નરેશ રં નાં ૫૧
 રમતા રમતા આવીઆરે લાલ, આલાપુરી અહિ કાણુ રં
 મંત્રી સુમતિનિં જધ મિત્યારે લાં અંકતણો પરધાન રં નાં ૫૨
 સુમતિ કહઈ ભોજન લીઓરે લાં જે બેઘયધતે સાર રં
 કહે નાટકીઆ વિષુ રમધરે લાં ન કઈં ભોજન કાર રં નાં ૫૩
 મંત્રી કહઈ નૃપ નહીં ધરિરે લાં નૃપ તે સભાસિણુઆર રં
 કુંજુ રમાડધ તે વિનારે લાં સુમતિ કલો એ વિચાર રં નાં ૫૪
 નાટકીઆ અણુમાનીઆરે લાં જતા દિઈ બહુ ગાલ રં
 વીરમતી-દાસી સુણુધરે લાં ગામનિં ગરદા બાલ રં નાં ૫૫
 રાણીપ્રતિ દાસી ભણુધરે લાં સુણીઆ વયણુ તે જેમ રં
 રાણી, મંત્રી તેડાવીઓરે લાં નાટકીઆ કાં એમ ? રં નાં ૫૬
 મંત્રી ભણુઈ સામિની સુણુઈરે લાં તુમે સભા કિમ થાય રં
 કુંજુ રમાડધ તેહનિરે લાં ભોજન દીધું ન ખાય રં નાં ૫૭
 વીરમતી રાણી ભણુધરે લાં જ તે પાછા વાલિ રં
 હું જેસી રમાડું તેહનિરે લાં ગામ ઉતાઈ ગાલિ રં નાં ૫૮
 સુમતિં જધ તે તેડીઆરે લાં નાટકીઆનો સાથ રં
 રમવાકાળિં ગહમહારે લાં મંત્રી તું અલનાથ ! રં નાં ૫૯
 બધંચર આગલિ કિમ રમુરે લાં મંત્રી કહઈ સુણો વાત રં

અવસર જોઈ ખોલીધરે લાં રાય તો ચંદ્ર વિખ્યાત રં નાં ૬૦
નાટકીઆ માન્યા સવેરે લાં પરઠ્યો દિવસ સુખણ રં
રાજલોક સહુઈ મિત્યારે લાં માહાજન બહુ મંડાણ રં નાં ૬૧

હુંહા.

નાટકીઆ હરપિત થયા, આવ્યા રંમવાકાજ;
કરી પ્રણિપતિ મધુરં વદ્ય, ચિરંજીવો મહારાજ. ૬૨
દિંગ દિંગ દોલ દેધ કરી, મેલી સભા તેણિવાર;
ભુંગલ તાલ મૃદંગનો, વાજમ શબ્દ ઉદાર. ૬૩
રાગ આલાપઈ ધુનિ કરી, શિવમાલા 'શ્રીરાગ';
ગણેશ શબ્દ સંગીતમાં, પ્રથમ હોઈ મહારાજ. ૬૪

હાલ. દેશી વિવાહલાની. ૨૯

હેમરથસુત તિહાં આવીઓ, આવ્યા સીમડારાયરે;
સભા જડી તિહાં અતિ ઘણી, સહુ મનિ અધિક ઉછાહરે. ૬૫
ખીજી ભુઈ સભામંડપિં, સુંદર નવલખા ગોખરે;
મોતી જડિત વર ચંડા, હેમ સચિત્ર આલેખરે. ૬૬
આવી વીરમતી તિહાં, બર્મસિંધ હર્ષિત ચિત્તરે;
તતક્ષિણ રાણી ગુણાવલી, સાસુને પૂછઈ પતિતરે. ૬૭
આંણિ હોઈ બાઈ તુલતણી, તો હું દેખવા આહુરે;
પંજરિ પાસિં કુકડો લઈ, જોઈ નિજ ધરિ જાઉરે. ૬૮
સાસુ-આણુ લહી તદા ગોખઈ, ગમ ખીજો તે ઓલિરે;
નિ પણિ તિમ સિલુગારીઓ, આવી ખેડી નિહાંટોલિરે. ૬૯
નાટકીઆ હરપિત સવે, રમવા કરઈ સગમરે;
રોપી થંલ અતિ ઉંચો, સરગસ્થું કરઈ વડાધરે. ૭૦
ચિહું દિશિં દોર તે જોરસ્થું, દૂરિં બાંધીઆ તાણીરે;
મુખિ મધુરવયણે કરી, ગાયે આયત આંણીરે. ૭૧
સાજ કર્યો સવિ નાયનો, વાયનો કરેં વિકાસરે;

નવરસ દાર્પધ નાયતાં, માયતાં આવધ એ હાસરે. ૭૨
 કહધ સલાહુસ હોંધ જી, તે કહો નાટિક કીજધરે;
 ભરતનાટિક અહા જાણું, રામ રાવણનું લહીજધરે. ૭૩
 નહા;કૂંઝર; ૬૫૬તીયકર, રંગિં રમીજધરે;
 લંખમંખકલા સવિ લહું, સંગીતભેદ કહીજધરે. ૭૪
 એમ અનેક નાટિકકલા, રમી જાણું અતિ રંગિરે;
 વધતું વીરમતી કહધ, રંજધ સલા જેણું સંગિરે, ૭૫
 તે નાટિક તુલ્લે નાચો, જિમ લહો દાન પ્રધાનરે;
 સુણી આદેશ તેણિ માંડીઓ, નાટિક તાંન સમાનરે. ૭૬
 કુમરી શિવમાસા તિહાં આગિ, થંભ તલિં તે ઉભીરે;
 પૂરેં સરતિ સુરગિં, અંગિ નાટિક શોભીરે. ૭૭
 લોક કહધ તસ વાતડી, એ લહધ તિરયંચલાધારે;
 વાત જાણુધ તે કૂકડો, મનિ ધરિ અમૃત શાખારે. ૭૮
 ચિહ્ન દિસિં દોરિં ચડી, મુખિ વડી વાત બોલંતારે;
 એક એક સાહમા મિલધ, નવિ ભલધ એક રોલંતારે. ૭૯
 યમક રમક સવિ વાળં, વાળધ રખદ મિલંતારે;
 ગાનતાન સવિ માનસ્યું, નાટક જામિ ઉં નાચંતારે. ૮૦
 શિવકુમારી તવ હરપિત, કીરતિ અંદની બોલધરે;
 મનિ જાણુઈ એ અંદની માતા, સુત નામિં બોલધરે. ૮૧
 નિઃસુણી સા ડંસીલી, હૃદયધ રાખ્યો ડંસરે;
 જો એણિં અંદકીરતિ કરી, તો ન દિઓ દાનનો અંશરે. ૮૨
 નાટિક રંગિં દેખંતાં, રંજ્યો સલા સદ્દ લોકરે;
 જાણુધ જો રાણી દીધ, તો હોવધ દાનનો થોકરે. ૮૩
 નિસુણી કીરતિ કૂકડધ, મનિ જાણુઈ એ નવિ આપધરે;
 કીરતિકાંસુ રખે હોધ, એહવું નિજ મનિ આપધરે. ૮૪
 હું ! તિરય અંજીઈ કર્યો, જીવતો સ્યો એ અવતારરે;

મરણ આગમી તેણી વાંચસ્યું, નાંખ્યું કચોલું એ સારરે. ૮૫
 દાન પડ્યું સહુ દેખીઅ હરખીઆ, ધન બહુલુ કુણિ નાખધરે;
 મુદ્રાહાર નિં લૂગડાં નાણું, રોક[કેધ] અલેખધરે. ૮૬
 નટ તે કોટિધ્વજ થયા, કીરતિ ચંદની બોલધરે;
 તો રાણી કહધ પહલું કુણિં, દીઉં દાનઅ બોલધરે, ૮૭
 પણિ કોઇ નવિ સમજધ, સમજ્યું તેણિં નવિ ભાખ્યુંરે;
વીરમતી કહધ પહલું કુણિં? મુજવિના દાન એહ નાખ્યુંરે. ૮૮
 તો હવધ હુંઅ રમાડું એને, આપું દાન બહુ મ નેરે;
 વલી નાટકીઆ, ૧કલે દિન આત્યા, રમવાનધ થાનેરે. ૮૯
 સભા સહુ વલી તિમ જડી, નાટકી નાચધ રંગધરે;
 વિવિધ ભેદ નાટિકતણા, ઉલટ આંણીઅ અગિરે. ૯૦
 સભા સહુ હરખિત થધ, રાણી દાન વન^૨આપધરે;
 નટ કીરતિ કરધ ચંદની, તે રાણીય ઉથાવધ રે. ૯૧
 તો વલી ખીજું કચોલું, ફૂકડો આંચસ્યું નાંખધ રે;
વીરમતીધ દેખીઉં, રેણિં, કદિણ બહુ ભાષધ રે. ૯૨
 વાંછધ તું હજી કીરતિ પાપી, ન વલી એ લાજરે;
 તો હવધ આપ્યાના કથ ભોગવિં, વાંછધ વલી રાજરે! ૯૩
 એમ કહી રીશધ ધડહડતી, લડયડી ઉડી જામરે;
 દોધ છૂરો મારણુ ધસી, દેખી ગુણાવલી તામરે. ૯૪
 પંજર હધયડા આગલિ ધરી, ઉપરિ પડી તે રાણીરે;
વીરમતી તે મારવા ઉડી, મંત્રીધ જાંણીરે. ૯૫
 હૂઓ અતિહિં કોલાહલ, સહુધ ધાધનિં આવધ રે;
 સાહીનધ અલગી કરધ, એ સ્યું તુહા કરિઉં ફાવધ રે. ૯૬

૧-કહી રાએલા દિવસે, મુકરર કરેલા દિને.

૧-વિના. અર્થાત્ આગળની માફક સભા તો રાણીના દાન આપ્યા વિના પણ હરખીત થઈ. અર્થાત્ રાણીએ આ વખતે પણ દાન આપ્યું નહિ.

એતલઇ બોલ્યો ફૂકડો, શિવમાલાનઇ જણાવઈ રે;
 મુજ માગી હ્યો એહથકી, નિજ તાતનઈસંભલાવઇ રે. ૬૭
 તવ તે નાટકિં રીજવી, વીરમતી કહઈ માગઇ રે;
 સ્વામિની દાન તુલારકુ, આપો માગુ તે લાગઇરે. ૬૮
 રાણી રીજુ મુખિ કહઇ, જે માગઇ તેહ આપુરે.
 તો નટ માગઇ ફૂકડો, એસ્યું દાલિદ્ર કાપુરે. ૬૯
 કહઇ તે તાહરી દોલતંઇ, સોવન બહુ કોડિ પામ્યા રે;
 એકજ એહ મનોરથ પૂરવો, જેણુઇ કારણિ અહો ધાયારે. ૭૦૦
 બોલિં બંધાણી આપઇ 'નટુઆનિ' તેહ પ્રાણીરે;
 નિસુણી શુણાવલી ના બણઇ, પતીવિરહો મનિ આણીરે. ૧
 મંત્રી તેડી પૂછિઉં તવ તે ફૂકડો બાપઇરે;
 અક્ષર લિખી સંત લાવઇ, એ આગલિ કુણુ રાખઇરે. ૨
 એહ નેટિજ મુજનિં મારઇ, તવ કહો કુણુ ઉગારઇરે;
 જો જીવતા ઉગરઇ તો, મંગલીક બહુ સારઇરે. ૩
 તે માટિં મુજ આપો, નાટકીઆનઇ નિરધારે;
 મુજ મન માન્યું એ સાથિં, બીજો મ કરો વિચારે. ૪
 મંત્રી રાણીનઇ કહઇ, રાણીમન નવિ માનઇરે;
 મુજનિ એહ આલંબન, દિન જઇ એ ખ્યાનઇરે. ૫
 એ નટ સાચવી સ્યું લહઇ, અંતરંગ નહીં કિસ્થો મોહરે;
 રાગવિના સ્યું જલવઇ, અહીં છતઇ મુજનઇ છઇ શોહરે. ૬
 કહઈ નટ જિમ કુલદેવતા, તિમ અહો એહ આરાધુરે;
 પાલખી આગલિ એહની, વિદ્યાચુરપરિં સાધુરે. ૭
 જીહાં નાચું નિહાં પહેલું, નાટિક કરું એહ આગિરે.
 x x + x ૮
 જીવપરિ અહો જલવું, એહનિં વિધન ન કોયરે;
 મંત્રી, ફૂકડજી-રચિ લહી, આપિ રાણીય રોયરે. ૯

૧-નટને. ૨-નિત્ય, રાજ. ૩-દ્વિતીય પાઠે " એહ આણેરે "

૪-ફૂકડાની મરજી, નાટકીઆ સાથે જવાની ઇચ્છા. ૫-આપો.

દુઃખ ભરિ હૃદયકું ડસડસઈ, મુખિ ઓઝિઈ નવિ જયરે;
 નટુઆનઈ તે ફૂંડો આપઈ, મરણસમ [પણ] થાધરે. ૧૦
 નટ પહોતા ઉતારઈ, વારઈ મંત્રીય રોતીરે;
 કરઈ વિદાય તે આકલી, પતિ ગયો વાટ તે જોતીરે. ૧૧
 વયણ સુણી તે દુઃખનાં, નિસુણઈ તે પણિ રૂપરે;
 તસ દુઃખ પાર ન પામીયઈ, જાણઈ રાનીય જૂયધરે ! ૧૨

વરુણ—

માય પજણુઈ પલણુઈ, બિહું મારેસિ મંત્રી સહુ આવી મિલ્યું,
 કહઈ વાત એ ન હુઈ કહીઈ, ખસક ફિરી તવ દોહિલું;
 નટ કહઈ વર માતલ હીઈ, મંત્રી કહઈ માય દીજીઈ, મૂયો
 ગયો એ સમાન,
 શુશ્રાવણી સમજઈ નહીં, એ કિમ થાઈ દાન દાન. ૧૩
 મંત્રી નિસુણો નિસુણો, એક તુમરાય, કીધો એણીયઈ ફૂંડો,
 આપિ એ સહું રાજકાળિં,
 એ હું કિમ આપું સહી, અવર કવણુ આધાર ગળિં !
 મુજ દિન કિમ જઈ પ્રણુ ! મંત્રી કહઈ સુણી વાત;
 આપિ રંગ કીજઈ નહીં, નહીતર કેરયઈ ધાત ધાત ! ૧૪

કુંહી,

શુશ્રાવણીવયણે વલીં, મંત્રી તેડી નાટ;
 દીધ લલામણિ અતિ ધણી, એક અછઈ ઉચાટ. ૧૫
 હાસ. રાગ ગોડી. દેશી ઉલાની. ૩૦
 કહઈ મંત્રી નિસુણો, નટનાયક સુવિચાર;
 એ અંક નરેસર, આભાપુરીસિણુગાર.
 કોઈક કરમનઈ કારણિ, ફૂંડાપણું પામેય;
 તે નિમિત્ત એ માના, રાણી કહઈ ન દેય. ૧૬
 ભય ધણો એહવાનિં, જીવ ધણાનો જોય;
 યતનિં સાચવજો, કરજો યતન સદ્દ કાય.

પશ્ચિ પ્રગટ ન કરસ્યો, અંદ નરેસર નામ;
 મોટાનધ વયરી, હોઈ હામો હામ. ૧૭
 ચુષ્ણુ દેળે સંભાલી, કરળે સાર સંભાલ;
 તવ કહઈ નાટકીઆ, જણ્યો અંદ ભૂઆલ.
 શિવમાલા પુત્રી, જણુધ એહની લાખા,
 કહધસ્યધ તિમ કરસ્યુ, એહનિં લીલવિલાસા. ૧૮
 વલી દીઈ ભલામણિ, ગુણાવલી ગુણુગેહ;
 સુણુ સહી! જનમાંતર, એહનિં તુલસ્યું સનેહ;
 કોધ પાસિ ન જનધ, મુજથી અલગા લગાર;
 તે આપિ કહીનધ, હું મૂંડી નિરધાર! ૧૯
 તુલ પાસિં આવ્યા તો, તુલનિં લલું થાઓ;
 વલી ભમતા ભૂતલિ, એણુધં નગરિં ફિર આઓ.
 હેમ કોડિ સવનો, હાર ઉતારી આપ્યો;
 ખીલું ધન બહુલું: આપી, [તસ્ય] દાલિદ્ર કાપ્યો. ૨૦
 કહધ તુલે સાચવળે, જોધધતે વલી માગો;
 કહધ નટ સુણો સામિની, કોડી બહુત ધન લાગો.
 અહોં એહ પ્રસાદિં, કેટિધ્વજપણ્ણું, પામ્યું;
 અહા જીવથી અધિકો, એમ કહી શિર નામ્યું. ૨૧
 કરિ લેઈ નાહ પંખિં, કહઈ, પ્રણી તુમ મન માન્યું;
 તો મિંસ્યું ચાલઈ, મુજ મન માન્યું અમાન્યું!
 મુજ ગતિ શી! હોસ્યધ, કુણુ સ દેશો;
 તુમ તો પ્રણુ નિત નિત જોસ્યો, નવનવા દેશો. ૨૨
 પ્રણુ મુજનિં વલી તુમ્હે, ફિરિ મિલસ્યો જવ આવી;
 તિવારિં મિં દેહની, સાર સંભાલ કરેવી.

૧-સવાકોડ સોનેચાનો.

૨-ગુણાવલી પોતાના પ ખીનાથને હાથમાં લઇને કહે છે કે, તમારું મન માન્યું તો મ્હારું માન્યું અમાન્યું હોય તો પણ મિં-મ્હારું શું ચાલે?

વરભોજન વાર શાક, સવાદિં હંમેશ્યું;^૧
 પ્રભુનું મુખ દેખી, સહિઅરસ્યું^૨ રગિરમેસ્યું. ૨૩
 મેવા મિઠાઇ સૂખડી, શાકસવાદ;
 ફલ ફલ તિવારિં, પ્રભુનો મુણસ્યું સાદ !
 તુમ વિરહઈકરી પ્રભુ ! અણુગમતા અનપાન;
 અહનિશિ મુજમનિ પ્રભુ ! એકજ તાહરું ધ્યાન. ૨૪
 મિં ધહાં ન રહેવાય, પ્રભુવિના ધડીમાત્ર,
 હું સાથિં આવીશ, કરીશ બહુ હું યાત્ર.
 મંત્રી કહઈ રાણી ! એમ ન દીસઈ રકું;
 નાટકીયા સાથિ જતાં, જન કહઈ ફૂકું. ૨૫
 ફૂકડઈ એ કહિંઉ તો, એહનિં હાથઈ આપો,
 પણિ નવિ મોકલાઈ તુહનિં, મન થિંર થાપો.
 હવઈ એ નાટકીઆ, આવઈ દિન દિન જઈ;
 આદેશ દિઓ હવઈ, મન માંડઈ તિહાં જઈ. ૨૬

ફહા—સોરઠી.

મંત્રીકહણિં ફૂકડો, આપ્યો ફિરિ સંભાલ;
 રોતી રડતી એમ કહઈ, સામી કરે સંભાલ. ૨૭
 જતાંતણો જુહાર, વલતાંતણાં વધામણાં;
 દૈવતણો વિવહાર, મિલીધ જો મરીઈ નહી. ૨૮
 એમ કહી આંસુ અતિ ઝરઈ, અનઈ ભીજઈ સધણું દેહ;
 ગદગદ^૧સરિં વલાવાનઈ, સામી ! એ રયો નેહ ! ૨૯
 પાણી પાપણિ છેહ, આવ્યાનું અચરિજ કિસ્યું !
 તો હું જાણત નેહ, જો દોહી આવત દોયણો ૩૦
 છાતી ભીતરિ દવ બલઈ, કંધૂઆ ન પરગટ હોય;

૧-જમેશ્યું. ૨-સખીઓથી.

૧-સ્વરે ૨-પાંપણુ હપર. ૩-ધૂમાડો.

કઈ ! મન જાણે આપણો, કિં જિણિ લાયા સોય. ૩૧
 સજ્જન ચાલ્યા હે ! સહી ! ઉતરીઆ કુંગર પજ્જ.
 આ ૪ 'નવખારી' નગરી વસધ, પણિ, મુંમન ઉગડ પઅજ્જ. ૩૨
 વાહલાંતણા વિયોગડઈ, જે દુઃખ હયધડઈ હોય;
 કષ ! મન જાણે આપણું, કઈ વલી જાણુઈ સોય. ૩૩
 એમ અનેક પરિ વિલવતી, મૂરછાણિ તે જાણી;
 સહીએ સજ્જ કરી વલી, બોલઈ અહવી વાણી. ૩૪
 સહિઅર કહઈ સામિની સુણો, નેહતણા ફલ એહ;
 થોડઈ કીધધ દુઃખ ધણોં, અવિહડનો નહીં છેહ. ૩૫
 કોષ સાથિં કીધો નહી, નેહ તિહાં સુખ જોય;
 જે જન નેહિં વેધાઓ, જીવઈ દુઃખિં જગિ સોય. ૩૬
 ઢાસ. રાગ કેદારો. જીવનજી બોલ ઢીજીયેંજી,
 એ દેશી, ૩૧

રાણી જીજીવલી વિલપતીજી, નિજ અવગુણ સંભારી;
 અરે તુ પાપી આતમાજી, દુઃખકારણિ જો વિચારી. ૩૭
 પ્રભુજી ! કરજો માહરી સાર, તુજીવિણુ હુ નિરધાર; આંકણી
 પ્રભુજી ! તુજો જીવન આધાર. સાહિજીજી ! કરજો માહરીસાર. પ્રભુ. ૩૮
 ખાવા પીવા પહિરવાજી, તુમવિણુ કુણુ ઢાતાર;
 પ્રભુવિણુ મંદિર ન શોભીઈજી, કરતાં સવિ સિણુગાર. પ્રભુ. ૩૯
 આઠ પુહુરએ મુજતણુજી, અવલંબન એક ચિત્ત;
 નિજેં દિન જાતો ન જાણુતીજી, પ્રભુમુખ દેખતી નિત્ત. પ્રભુ. ૪૦
 દિન કિમ જાસ્યઈ પ્રભુવિનાજી, વયરણિ ચાસ્યધરે રાતિ;
 પ્રભુવિણુ મનની વાતડીજી, કુણુ સુણુસ્યધ દિન રાતિરે. પ્રભુ. ૪૧
 મુજ હેતિં પ્રભુજી કુકડોજી, પામ્યો દુઃખ-અપાર;
 તે કાંણુ મનમાં ધરીજી, કીધો એહ વિચાર. પ્રભુ. ૪૨

મુજ મન પ્રભુગુણ વેધીઓજી, પ્રભુગુણ દેખી નાટ;
 હુઈ હું અલખામણીજી, તેણુઈ તુલે આત્મા વાટ. પ્રભુ. ૪૩
 'સખરી સેજી તલામયંજી, કુલ વિષાઈ તેહ;
 સૂતાં સુખલરિ સેજડીજી, મુઝસ્યું ધરતા નેહ ! પ્રભુ. ૪૪
 પાન સમારી ખીડલીજી, ચાતી લવિંગ કપૂર;
 હાથે ધરી હું આપતીજી, પ્રભુ લેતાં રંગપૂર. પ્રભુ. ૪૫
 રનેહભરે નયણે કરીજી, પ્રભુજી અમીય ઝરતિ;
 મુજ તનુતાપ સમાવતોજી, તે તનુ-અગનિ જલંતિ. પ્રભુ. ૪૬
 સાલિ દાલિ ધૃત ગોલસ્યું, શાક અનેક સવાદિ;
 જિમતાં ગમતાં તે પ્રભુજી, કાં મુંક્યા વિખવાદિ. પ્રભુ. ૪૭
 નિજ કાયા અલખામણીજી, પશ્ચિ મુંકી નવિ જાય;
 કાયા, જાયાસારિખીજી, કાં પ્રભુ ! તે મુંકા x x x પ્રભુ. ૪૮
 લિખી અક્ષર તે કૂકડોજી, મ ધરિ તું દુઃખ લિગાર;
 જો હું લહીશ માણસપણુંજી, કરિશ વેગિં તુજ સાર ! પ્રભુ. ૪૯
 દૂહા.

ચિંતા મ કરિશ તું સુંદરી, તું હીયજાનું હીર;
 અંતરય મી તું સહી, જયું પોપટી મન કીર ! ૫૦

ઠાલ, રાગ કેહારો. ઠાલ અનાથીનો, અર્થાત; શ્રેણિકરાય !
 હૂરે અનાથિ નિર્અન્થ; તિણે મેં લીધોરે સાધુજનો પન્થ
 શ્રેણિકરાય ! હૂરે અનાથી નિર્અન્થ. ૩૨

કરજોડીનિં ગુણાવલિ જંપઈ, પ્રભુ ! નિસુણો અરદાસ;
 અહનિશિ પ્રભુજી આરાધતી, હું ! કાં મુકી નિરાશ. ૫૧
 સનેહી ! કરજો સાર સંભાલ, હું તો અળલા બાલ;

૧-સારી, હત્તમ “ સખરીમેં સખરી કાણુ, જગતકી મોહની, ઋષ-
 ભજિનન્દકી પડિમાં, જગતકી મોહની”શ્રી વીરવિજય. ૨-નેહવાળા, નેહભર.

સનેહી ! તુમે વાચ્યા પ્રતિપાલ, સનેહી ! કરજો સાર સંભાલ.
 આંકણી. ૫૨
 અંગ પખાલણુ કેશ સમારણુ, નયને અંજન રેખ;
 મુખિ તંબોલ; વિભૂષણુ સઅલાં, રંગ્યા વસ્ત્ર વિશેષ. સં ૫૩
 મેવા મોદક નર્ધ મિઠાઈ, બોજન શાક સવાદ;
 એ અદિં પ્રભુ દીઠે દેવી, કરવું એ આદ્વાદ. સં ૫૪
 ધરિ બેઠાં પડિકકમણ્યાં સામાઈક, પોપહનિં પચ્ચખાણુ
 દેવપૂજા કરવી ત્રણુ કાલિં, એ મુજ સુખનિધાન. સં ૫૫
 એમ વિક્ષપંતિ દુઃખ દેખંતિ, વારઘ સહિઅર રાંણી;
 ઇમ કીધઘચર્યું હોઘ સ્વામિની, આજિનધરમ મનિજાણી. સં ૫૬
 સનેહ સંબંધિં જે દુઃખ થાઈ, તે થોડું તું જાણે;
 જેહવા કરમ કર્યો જે જીવઘં, તે સહવા મનિ આણે. સં ૫૭
 સરજ્યો હોસઈ એણી રીતિ, તો તું જનિં નાહવિયોગ;
 નિજ માતાથી આપદ પામી, સરજ્યો એહ સંયોગ. સં ૫૮
 તો કેહનિં જે દુઃખ ન દીજઈ, તે સવિ આલપપાલ;
 કરમનિના નવિ સુખ લહીઈ, આપ કરિંઈ સંભાલ. સં ૫૯
 શાસ્ત્ર સુધ્યા બહુ ધર્મ સંભાલિઓ, ગુરુસેવા એ પ્રમાણુ;
 દુઃખ આવઈ કાયર નવિ થાઈઈ, કરઈ એક કરમ પ્રમાણુ. સં ૬૦
 નિપુણપણું એહજ મનવાલા, ટાલિં મનથી શોગ;
 જાણે જિણુવયણાથી પ્રાણી, એ સવિ કરમહભોગ. સં ૬૧
 સહી સમજવી રહવા લાગી, પણિ પ્રભુ ખિણુ ન વિસારઈ;
 એણી જહ્નસ્યઈ તે ધરિ રહી સુંદરી, તપકિરિઆતિમ તારઈ. સ. ૬૨
 શીયલ નવવાડિં કરી શુદ્ધ, પાલઈ નિરતિઆર;
 દાન સદાચાર જીવદયા વહી, ધરમ કરઈ નિત્ય સાર. સં ૬૩

કુહી.

શિવકુમાર; રાણી નણો, [વળી] મંત્રી લહી આદેશ;

સાથિં દેઈ કૂકડો, તે ચાલ્યા પરદેશ. ૬૪

ઢાલ. રાગ મેંવાડો ધ-ચાસી (ધ-ચાત્રી). ૩૩.

નાટકીઆરે (૨) તે આલ્યા રંગ, અંગખલિંગદેસિં ગયા.
 નિહાં નરપતિરે (૨) પામ્યા સંતોષ, દેખી નાટક સોહયા. ૬૫
 તે પૂછધરે (૨) વિસ્મય એક, અહા ચિત્તિ અતિ ઉપનો;
 આગલથીરે (૨) એ પાલખી સાર, કૂકડો બધો સુહામણો. ૬૬
 એહ આગલિરે (૨) નાટિક આદિ, પછઈ ભૂપતિ આગલિ કથું,
 કારણુ કિસ્થું રે (૨) તે કહો સાચ, વચણુ સુણી કહધ ખરું. ૬૭
 એહ આવેરે (૨) અહા સુખ સંતાન, ક્રોડી ગમે અહો વાધીઆ;
 કુલદેવતારે (૨) પરિ અહો એહ, ગુણુ એહના અઃરાધીઆ. ૬૮
 હવઈ તિહાંથીરે (૨) કમિ? દેશ બંગાલ ભેટયો પાલ પૃથ્વીતણો;
 તેણિ રજારે (૨) બહુ ધન લાખ, ખીજો વલી પામ્યો ધણો. ૬૯
 તિહાંથી રમતારે (૨) પયગૂરખાંગ સીંગલદીપઈ જઈરમ્યા;
 તે પ્રભુનધરે (૨) સુકલા દેખિ નાટકીઆ તે ગમ્યા. ૭૦
 તસ રાણીરે (૨) કૂકડો દેખી, સુંદર રૂપ રલીઆમણો;
 તે માગધરે (૨) રમવાકાજ, આપધ દ્રવ્ય અનિ ધણો. ૭૧
 કહઈ નાટકીઆરે (૨) એ આતમારામ કેહનધ એ નવિ આપઈ;
 એહનધ નામિરે (૨) લીલવિલાસ, દુઃખદાલીદ્ર તે કાપધ ૭૨
 તેણુધં જોયારે (૨) સ્ત્રી રજના દેશ, રમવાં મિંસિ હુંસિં કરી;
 પછઈ આવ્યારે (૨) દેશ મહાર, કરણાટક રમીઆ ફિરી. ૭૩
 તેણુધ દેખ્યારે (૨) દેશ તિલંગ, દખખણુ, મરહુકું જોધઆ;
 તે આવ્યારે (૨) પોતાનપુર જણિ, શોભા દેખી મોહીઆ. ૭૪

(પંચમોાધકાર-પ્રશસ્તિ.)

ઢાલ-ચૈાપાધ રાગ. ૩૪

સંવત સોળ નવ્યાસીઓ જાણી, આશો શુદ્ધિ દશમી ચિત્તઆણી; -
 શીલ-અધિકારિં 'અંદનરેશ, ત્રેમલાલચ્છી શીલ વિશેષ ૭૫

તેહ તણો પાંચમો અધિકાર, પૂરણુ પુહુતો જન સુખકાર,
 શ્રીતપગચ્છમંડણુ માહંત, શ્રીહીરવિજયસરિ સિર સંત. ૭૬
 જેહનું લોકોત્તર સરૂપ, પ્રતિબોધો જેણું અકબર ભૂપ,
 ષટ્માસિ સવિ દેશ અમારિ, તીર્થલોક લય ટાલણુ હારી. ૭૭
 તાસ પટોધર અધિકો રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીશર અંગ;
 કુમત મતતરૂઅરનો કન્દ, છેલો જેણું ટાલ્યો કન્દ. ૭૮
 તસપાટિ શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દીર્ઘ પરમાનન્દ,
 તાસ પટોધર તેજિ ફિણુંદ, શ્રીવિજયાનન્દસરિ સૂરીન્દ ૭૯
 શમદમ લોકોત્તર વયરાગ, દિન દિન જેહનો અધિક સોભાગ,
 ગુણુ ગાર્ધ સુરનર નિશિદિસ, માનર્ધ જેહનિ બહુ અવનીશ. ૮૦
 તસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરુમુનિવિજય ઉવઝઝાય;
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય લણુર્ધ, એતલર્ધ પૂરણુ સહુર્ધ સુણુર્ધ. ૮૧
 इति श्रीचन्द्रायणिनामरासे, पञ्चमोधिकारः सम्पूर्णः ५॥-७८१.

(પટ્ટોધિકાર-મંગળાચરણમૂ)

(વ્યવહારીની આંતર કથા.)

હુહા

છટે અધિકારધ રસ ધણો, અંતર કથા ચરિત્ર;
 તે સાંભણતાં ઉપજા, મતિ-ગતિ-શુદ્ધિ પવિત્ર । ૮૨
 પોતનપુર સોહામણું, જહાં રમણીક આરામ;
 મધુરી મીઠી રસભરી, વનસ્પતિ બહુ નામ. ૮૩
 કદલી, દ્રાક્ષ, નિ સેલડી, ન લેરીરસ પૂરિ,
 ખીજેરી; વર દાડિમી સોપારીરંગ ભૂરિ. ૮૪
 આંબા; રાયણુ અતિ ભલાં, જાણુ, ફણુસ, ખડખૂજ,
 અજર; ખજુરી, ખોરડી, લીણુ અનનાસ; તરબૂજ. ૮૫
 અંપક, કેતક, મોગરો, નાગરવેદિનિ કુજ;

લેખ ૧પરાગ મધુરધ્વનિ, લગર લણુધ લઇ શુંજ. ૮૬
 એહવી જાતિ અનેકની, વનસ્પતિ અભિરામ;
 નરનારીનઈ રમતિનાં, મનોહર ધર સુખદામ, ૮૭
 મેવાદિ અપિ તિહાં ધણાં, નિમજ્જ; પસ્તાં સાર;
 અખોડ; બદામ; નિં ચારખી, દ્રક્ષ; ચારોલી ઉદાર. ૮૮

ઢાલ, રાગ માલવી ગોડી. વાસપૂજ્યના રાસની દેશી.
 મંગલાવતીવિજયે રાજતિ, એ ઢાલ. ૩૫.

શ્રીપોતનપુર નયરી વિરાજતિ, અમરપુરીસમ સોહનિભમ્;
 દહગઢ પોલિ સજલ વર ખાઈ, વાડી વન જનચિતહરમ્
 શ્રીપોતનપુર નયરી વિરાજતિ. આંકણી ૮૯
 સમ ભૂમિ મંદિરકી માલા, વાડ કોરણી ગોખ શુભાં
 માનું' પુરશોભા જોવાનઈ આવી દેવ વિમાન વિભા. શ્રી. ૯૦
 ચોરાશી ચોહુટા અતિ ચોલિં, વિવિધ કૃ(ક)યાણુક ભૂત વિપણી;
 વિવહારી વ્યાપાર ધણા તિહાં, મારગિ માગનલોક લણી. શ્રી. ૯૧
 શ્રીજિનમંદિર અતિ ઉજતતર, મેર-સુદર્શનસમ વિભવે;
 જિનપ્રતિમ ની પૂજા વિરાજઈ, જણું એ સુરલોક નવો. શ્રી. ૯૨
 તિહાં રાજ જય નામિં નિરપમ, મંત્રી વિજય સુશુદ્ધિ નિલે;
 તસધરિ પુત્રી ગુણમંજૂપા, ભૂવનિ તાસિર લાલતિલો. શ્રી. ૯૩
 રૂપસુદરી નામિં અમરીસમ, જો ચોસઠિ કલા કુશલા;
 નગરશેઠ તિહાં બહુ શ્રીવંત, શ્રીવંત નામિં કીરતિ વિમલા. શ્રી. ૯૪
 શ્રીપતી નામિં ગુણ શોભાગિણી, રવિનીતા તેહની અતિ ચતુંગા;
 તસ નંદન અતિ રૂપ મનોહર, રૂપસુદર પ્રુષિય પૂન, શ્રી. ૯૫
 મંત્રીપુત્રી ચૌવન પોહતી, દેવી દૂરિ નમન માનિં;
 તેણું તે નગરશેકનો નંદન, દીઠો રૂપ અધિક સ્વાનિં શ્રી. ૯૬

૧-વાસ, ગન્ધ.

૨-જી, પત્ની. ૩-વાન, રંગ, રૂપવાળો.

તે સાથિં નિજ પુત્રી વિવાહી, રંગિં ૧૨ગિં સુખ વિલસઈ;
 પ્રીતિ જડી જિમ નેત્ર નખામિષ, એક એક દેખી વિકસઈ. શ્રી. ૯૭
 રજા મંત્રી શેઠ સંઘાતિં, અતિ સંતોષ વહઈ હૃદયિહઈ,
 એક એક વિનાનવિચાલઈ, અધિક અધિક એમ નેહ જડઈ. શ્રી ૯૮
 મંત્રીજમાઈ કરઈ ઠંકુરાઈ, વાર વસ્ત્ર વિવેક કરઈ;
 હીરા માણિક મોતીકી માલા, કંઠિ પહેરી સોહ ધરઈ. ૯૯
 કનક કંદોરો જડયો બહુ મૂલો, કર કંકણ મણિ હેમણુ જડયો;
 મુદ્રા અંગુલી વેદવેલીઆ, શાલિત ભાલિં તિલક ચડયો. શ્રી. ૧૦૦
 સાત પાંચ ૨૧૫૩૫સમોવડિ, વાર વિભૂષા વસ્ત્ર ધરો,
 મિત્રિ પરચરિઓ વિનોદ કરંતો, એક પેઠી જઈ અનુસરિઓ શ્રી, ૧
 માંહે માંહિ વાત વિનોદં, હાસ્યવશિં વેધકવયણુ વદઈ;
 એતલઈ એક બપોરી આચ્યો, ગામ આસની કુંજુ ન વદઈ. શ્રી, ૨
 પૂરવ તિહાં વોહરતિ તેહ માટઈ, આવી હાટઈ ભાર ધરઈ;
 જૂના વસ્ત્ર શતખંડ થીંગડાં, દેહઈ બહુ પરસેદ ધરઈ. શ્રી. ૩
 સ્યામવરણુ દીસઈ તે દેખી, હસનો મિત્રનઈ કહધરે સુણો,
 આહુવું રૂપ આકાર મનોહર, શેઠ સુરતર હઈ આ શેઠતણો. શ્રી. ૪
 એક કહઈ શિરબંધ નિહાલો, બહુ મૂલો પરદેશતણો,
 શાહજી ! એહ મૂલ રૂપ પાવઈ, એહનો પેત અતિ સખાં ધણો. શ્રી. ૫
 એક લણુઈ એ જમો^૧ અમૂલિક, વસ્ત્ર દેસાહીરીનો સોહઈ,
 શાહજી ! ગજ કેતાનો હોસઈ, એ દીઠે અમ મન મોહઈ. શ્રી. ૬
 લણુઈ એક એહ પછેડી પ્રેખો, અતિ વિજ્ઞાનિં વણી દીસઈ,
 કાણાં મિસિ જાડી એ મુંકી, વાય પયસવા, ચિત્ત હીસઈ. શ્રી. ૭
 એક^૪ લણુઈ રે ! તનકસઓઈપ, ગધ બહુ ગધ સુમહમહકઈ;-

૧-મૂલપ્રતમા "સંજિ," એવો પાઠ છે. ૨-સમોવડ, સમાન સરખે
 સરખાં વય અરે રૂપનાગા પાંચ સાત મિત્રો સાથે

૩-અમો, અમરણુ. મૂલમાં "જમો"ને ઠેકાણે, "જમો" પાઠ છે.

૪-આહી "શેઠ" પાઠ છે. પણ ઠીક ન જાગવાની "એક" કહ્યું છે

૫-તનકસઓ-ખુસઓ, સુખન્ધ.

હાસ્યવચન નિસુણી ખેદાણો, હાટધણી પૂછ્યો સ કહઈ. શ્રી. ૮
 એ પુરશેઠ, નિં મંત્રીજમાઈ, તો ખેડીઓ તે એમ ભણઈ,
 સાંભલ શેઠિ સ્યું ગરવ કરઈછઈ, કરિ ગુમાન તે આપિ સુણઈ. શ્રી. ૯
 વસ્ત્ર વિભૂષણુ ટીલાં ટપકાં, તુજ વિભવ મુજ 'સિં' કાજિ ।
 વાંકાંચુંકાં થઈ બહુ બોલો, એકવાર ન કહિઉં લાજિં । ૧૦
 જમ હું ઉપરાજણુ નિસુણો, કરી રમસગરી દિલમં આયિં; ૩
 તુલો ફલસી કરતા દીસો, ઉપાઈ સંપદ આપિં । શ્રી. ૧૧
 આપતણી જે સંપદ વિલસઈ, આપ કમાઈ નવિ કાંઈ;
 તે અધમાધમ પુરૂષ કહીજઈ, દુહવા સ્યાં મારે કો ભાઈ. શ્રી. ૧૨
 મુણી સધલાઈ શેઠનઈ હસતાં, કહઈ વતી કહઈર્યો કાંઈ,
 ઉત્તર, કલા વચનતો પામ્યો, લાજ્યો તે ઉડ્યો ધાઈ. શ્રી. ૧૩
 મન વિખવાદ ધરંતો નિજધરિ, જઈ ઉખર લઈ સેજું પડ્યો;
 જઈ પરદેશ વૈભવ ઉપાઉં, તો વાર નિજ ચિત્ત ચડ્યો. શ્રી. ૧૪
 દુહા

અણુ બોલ્યો, નિં અણુમણુ, સૂતો સેજિં ઠામ;
 ભોજનવેલા જવ થઈ, બોલાવ્યો જઈ નામ. ૧૫
 ઉઠજો જીમવા કારણિં, ભોજન ટાહું થાય;
 શાક પાક સત્રિં નિંપનાં, તુમ બોલાવઈ માય. ૧૬
 ફૂંઅર તે બોલઈ નહીં, અતિ રીસાવ્યો જણી;
 માય આવી બોલાવીઓ, ઉઠિ જમણુ શી તાણિ. ૧૭
 માત કહિઓ નવિ માનીઓ, નવિ બોલ્યો તે નંદ;
 તવ જણાવી તાતનિં, ન જિમઈ સુન સ્યો ફંદ । ૧૮

ઢાલ. રાગ ગાડી, સીતાની સજ્જાની બીજી ઢાલની
 દેશી. રૂ. ૬

તાત આવી કહઈ કાં રૂઠોરે, વચ્છ ! ભોજનવેલા ઉઠો;
 પ્રાણુવલ્લભ કુલ-આધારે, નવિ બોલઈ તેહ કુમાર. ૧૯

૧-શે ! શું ! ૨-મસ્કરી. ૩-આઈ, આવી, દીલમાં આવી તેમ.

કહઈ તાત કુણિં તું રોખ્યોરે, અથવા કુણિં વચણે દોખ્યો;
 કિં આંણા કુણિં ન માનીરે, જે રીશ કરઈ જિમવાની ૨૦
 તેડી મિત્ર સર્વ તે ભાખ્યારે, રીશકારણ કિસ્કુંય વિમાર્યારે;
 કહઈ ગામવ્યાપારી હસાઉરે, તેણિં ઉતર x x x હસીઉ. ૨૧
 તાતસંપદ વિવસમ શેઠરે, તેણિં તુજ ઉંગી દેઠ;
 જમ ખાસ્યો આપકમાઈરે, તત હસજો કરી ઉતમાઈ. ૨૨
 અમે એહજ કારણ જાણ્યોરે, શેઠિં સુણી હમયડા આપ્યો,
 તાત કહઈ તેણિં કરી વાતરે, ઉઠો ભોજન કરો જાત. ૨૩
 તત બોલ્યો નંદન મીઠુરે, એ ભોજન ન ગમઈ દીકું;
 જાવું પરદેશિં આપિરે, ન જમું જે કમાયું આપિ । ૨૪
 ઉપરાજ ધન ધરિ આવુંરે, પછઈ ભોજન ધરતું ભાવું;
 ધરિ ધનતણી બહુ કાડિરે, ખાઓ ખર્યો વિલસો જોડી. ૨૫
 લક્ષ્મીનો ધરિ નહીં પારરે, વાણોત્તર ધરિ હજાર;
 વ્યાપાર છઈ દેશેદેશેરે, તુઠા જાતું ન એહર વેષ. ૨૬
 કહિઉં કથન ન માનઈ એકરે, મંત્રીસ સુણાવી છેક;
 આવી મંત્રી બહુ સમજવધરે, પણિ તેહનમ ચિત્ત ન આરઈ. ૨૭
 મંત્રીઈં રાય જણાવ્યુરે, કારણ તે સવિ સંભલાવ્યું;
 આવી ભૂપ ભણુઈ સુણો શેઠરે, ર્યો મંડ્યો હઠ એ ઠેઠ. ૨૮
 દેશ-ગામ-નગર જે માગોરે, તે આપું એ નહીં લાગો;
 હય-ગય-રથ-ધન બહુ લીજઈરે, પણિ હઠ એવો નવિ કીજઈ. ૨૯
 ઈમ કીધા અતેક ઉપાયરે, સુત સમજાવ્યો નવિ જાય;
 એકાંતિ મિલી જોસી હેઠરે, નૃપ મંત્રી નઈ તે શેઠ. ૩૦
 સમજાવ્યો ન રહે જામરે, ચાલઈ મન ન રહઈ દામ;
 કરવો સહી એહવો સંકેતરે, જિમ આવી ન ચકઈ લેત. ૩૧
 કહઈ સ્ત્રી સમજવઈ ચલાયરે, સ્ત્રી સમજવઈ આણુ દેવાય;
 મંત્રીધરિં રહો પ્રસ્થાનધરે^૧, ઈમ કહઈ કહણુ જો માનમ. ૩૨

શ્રી કહીંઉ જો નવિ માનધરે, અન્ય ઉપાય કેા કરસ્યું જાનઈ;
 નૃપ મંત્રી શેઠ વિચારીરે, પૂત્ર પાસઘં આઘ્યા વિચારી. ૩૩
 કહધ તાત, સુણો મુજ જાતરે, સહુ સમજ્યું સહીં વિખ્યાત;
 નિજશ્રી સમજાવી ચાલોરે, વાત તેહનિં હૃધિયધ ધાલો. ૩૪
 તે કહધ હા સમજાવુંરે, જિમ હોઈ સહુનઈ ઠાવું;
 મંત્રીધરિ પ્રસ્થાનું મનાવ્યુંરે, તે બોજન તેહનિં ભાવ્યું. ૩૫

દુહા.

નિજનારીનધ જધ કહધ, જો તુજ હોઈ, ૧આયેસ;
 તો હું થોડા દિવસમાં, જધ આવું પરદેશ ૩૬
 શ્રી પલણુઈ સામી સુણો, તુજ કહેવો પરદેશ;
 પારવિહુણી લચ્છી ધરિ, વિલસો તે પ્રાણેશ ! ૩૭
 એ દિન નહિ પરદેશના, ઇહાં છઈ ભોગસંયોગ;
 આગુલી વલગુ છોડી કરી, કિસ્યો અવર સંયોગ; ૩૮
 બોજન ભાણે પીરસીઉં, છોડી નવલું ધ્યાય;
 પ્રમુજ ! વાર એ નહી, અણમમજિઉં નવિ થાય ! ૩૯

ઢાલ. રાગ આસાઉરી. ઢાલ આખ્યાનની.
 ઘડાવિણ માધવ ભોગરડો, સોહાવું જિમઈ કાનિ;
 એ દેશી. ૩૭

અણસમજ જે વાત અણવિચારી, કરસ્યધ તો નર તેહ;
 ધણું સોચામાંહિ પડસ્યઈ પ્રાણી, વાત મુશી દો એહ !
 પ્રાણવદલા ! એહવી વાતો, કહઈ તું ધણીધ જોડી;
 તોપણિ તે મુજ ચિત્તિ ન આવઈ, જિહાં જઈ ન આવું હોડી. ૪૦

(રૂપસુંદરીકથન, પહેલું દૃષ્ટાંત.)

કહઈ કાંતા, ૨દૃષ્ટાંત સુણો એક, કુમર કહધ કેા વાર;

૧-આદેશ, આજ્ઞા. ૨-મંત્રીપુત્રી રૂપસુંદરી, શેઠપુત્ર રૂપસુંદરને
 સમજાવવા એક દૃષ્ટાંત કહે છે.

એક વિવહારીખેટા ઉદ્દેશ્યો, કેઈ વયણુ વચાર.
 માયખાપ સદ્ સજ્જન પરિવારિ, વાયો ન રહ્ય જમ;
 નિજનારી સમજવમ બહુપરિ, વયણુ સુણો અભિરામ. ૪૧
 પ્રાણુનાથ ! જેણીઈ પ્રિયમાટિ, પીહર સધલું મૂકમ;
 તે નારીનિં મૂકી જાઈ, તુમ સરિખા ક્રિમ ચૂકઈ !
 આશીસ તેહની જે લેઈ આલમ, તો રૂકું હોઈ સામી !
 પણિ સહુનિં ^૧ઉવરથી જાતાં, કુણીં [કાંઈ] ન પામી. ૪૨
 માલ ધણો લેમ પરદેશિં, ઉવરથી સિધાવ્યો;
 કુશલિં ક્ષેમિં તે વાંછિત નયરી, વસ્તુ લેમ મનિ બાવ્યો,
 વેશ્યાવસનિં લાગો તેણુછં, નિજધન તે સાથિં ખાધો;
 નિરધનપણું જાણી વેશ્યાછં, ધરથી કાઢ્યો ^૨દાધો. ૪૩
 દુ.ખી થયો ધનવિણુ પૂરો, માણસમાંથી ટાલ્યો;
 જાણી પિતાઈ આવી, નિજધરિ તેડીનિં પાલ્યો.

[ઇતિ દૃષ્ટાંત.]

તિમ જે સુજન ઠેઉવરથી આલમ, તેહના એહ હવાલ !
 વયણુ અમારું માનો પ્રભુજી ! ધરિ રહો થમ કૃપાલ. ૪૪
 વારિકિ કરો પ્રભુ માન ^૪મહોત બહુ, લાખીણાધરિ બધદઈ;
 બાહિરિ પમ કાડ્યો જવ ભમતાં, દુઃખ ધણું તે વેદમ,
 વાત સુણી કહમ ^૫સાંભલિ કાંતા ! સદ્ સરિખા નવિ હોવઈ;
 કોઈ નિર્લાગ્ય હુઓતો સદ્દઈ, એહવા ન કુછં તું જોવઈ. ૪૫
 એહ વાત ન કરી તેણુછં, સુણિ વેગિં આવેશ;

૧-ઉવટ, આપદા, પીડા. સહુને દુઃખ દઈને જતા કાંઈ પ્રાપ્ત થાય નહિ ! એવો ભાવ છે. ૨-બરથો ૩-ઉવટ, ઉવાટ, કુમારગંથી. ૪-આબરૂ મહત્ત્વ. “વિનતિ અવધારે, પુરમાહે પધારે, ‘મહોત’ વધારે બધધર થાયતુ રે” શ્રીપાલરાસો. ખંડ ૨ જે ટાલ ૫ મી ગાથા ૧ લી. ૫-સાંભલ, અપ્રતિમાં “સાંભલ” ને બદલે “સાંભલિ” કરવામાં આવેલ છે ધણે સ્થાને તેને ફેરવીને હમોએ “સાંભલ” પણ લ્યું છે.

એકવાર યોલ લાગો મુજનિં, તું કાંઈ દુઃખ ન પામેશ,
 સા લણુમ હવડાં એમ તુમે યોલો, પછિ નવિ થામ;
 ધરિમુજનિં તુલ વિરહવિગૂચણુ, દિન ^૬વરસાસોજનધ. ૪૬
 ૧નરનિં નારીં ધણી પરદેશિં, આવી મિલધધન દેખી;
 ૨તિહારી પરણી; ધરની નારી, મુંકમ તેહ ઉવેખી.
 કુમર કહમરે નિવિડ^૩ પ્રેમતુજ ઉપરિ, મુજથી એમ ન હોય;
 નિજનારી ન સંભારધ જે નર, અધમાધમ કહિઓ સોય. ૪૭
 હા કહી સંહ્રમં સજનમુજનિં, તું જણુઈહા જમ આવું;
 સ્ત્રી કહમ નરવિસાસ ન આવધ, પછઈ તુલ કીહાં પાવું.
 ૪પૂંઠિં પ્રાણુથકી હું ચુકું, તે તુલ ચિત્ત ન આવધ;
 પવનકુમારધં, અંજના પરણી, બહુ હરખમન બાવધ. ૪૮
 નિરાપરાધ પરણી તે છાંડી, કમમતે નવ ચાલધ;
 કાઠિસગિ શાસનદેવી આવી, શીલપ્રભાવિં માહદધ.
 શાસનદેવિં જઈ સમજળવ્યો, જમ સતીનધ સતોષી;
 કહો કુણુ નરવિસાસ કહીમ, એહવી સતીનધ ૫સંદોષી. ૪૯

ફૂલ.

આવો મોવો તાહરમ, હમયમધ, મુજ વિસાસ;
 પણિ અવરથમ ચાલવું, સ્ત્રી સુણી દૂધ નિરાશ. ૫૦
 સમજળવ્યો સમજઈ નહીં, નાત જણાવી વાત;
 કરી પ્રપચ દા અવિનવો, રાખેવો જમાત. ૫૧
 મિલી નૃપ મંત્રી જોતિષી, શેઠ સ્વજન ગંભીર,
 ધન આપી બહુ જોતિષી, સમજળવ્યો સવિ હીર. ૫૨

૬-વર્ષસમાન.

૧-નરને, પુરુષને. ૨-ત્યાંની, પરદેશની. મારવાડી સપ્ત.

૩-નિવડ, ઘાઘો દડ. ૪-પછી.

૫-સંદોષી, સંદુષી. અર્થાત્ દુષી કરી.

જોતિથી ભણ્યું સુણો કૂકડા, નામ ધરાવધ તેહ; ૫૩.
 'નગરિ' કો રાખધ નહી રાતિ, હુકુમ કરો એહ !
 કુમર ન ભણ્યું તે પરિ, નયર પડહો ફિરધ જોય;
 જસ ધરિ હોઈ કૂકડા, રાતિ વનિ રહઈ સોય ! ૫૪
 તેણિં કરી સા જે? કૂકડા, 'નિજ' વનિધ દોષ જાઈ;
 વ્યાહણધ ધરિ આવઈ વલી, રાય હુકુમિં એ થાય. ૫૫
 એહ ઉપાય કરો પુલે, જિમ રહઈ કુમર ન જાય;
 મુદ્દરત દેસું કુમરનિં, કૂકડા જોલઈ જાણાય. ૫૬
 એહ સંકેત કહસ્યું સહી, કુમર આગલિ સુવિચાર;
 તું તેડાવિં આવસ્યું. દેજો માન અપાર. ૫૭
 એહ વિચારી સહુ, પહોતા કુમર 'નિંસંગિ;
 પુલ નિધારિ કહો હવધ, કરસ્યું મનનઈ રંગિ. ૫૮
 શેઠનંદન કહધ આલસ્યું, અમ જાણ્યો નિધાર;
 જોતિ મુદ્દરત જે કહઈ, માનું તેહ વિચાર. ૫૯
 તતક્ષિણ જોતિથી તેડવા, 'નદર' ગયા વાચાલ;
 જોતિથી તેડી આવીઆ, જોલઈ જોલ રસાલ. ૬૦
 મહ વરતધ તે જોતિથી, માંડી લગન પ્રધાન;
 લગનવિચાર તે બહુ કરધ, જોતિથી થઈ સાવધાન. ૬૧
 મહ વરતધમાં જાણ્યે વલી, મુદ્દર્તની વઈ ધાત;
 માંહોમાંહી સમજી કરી, નિસુણો એહ અવધાત. ૬૨

૬-અસ્મિનપ્રતે દ્વિતીયપાઠે “નગરિ” કો રાખઈ તેહ.” આ આધાની મતલબ આની છે. જોષિએ કહ્યું કે નામ માત્ર ફક્કડાને પણ તુગરમાં કોઈ પણ રાતના રાખે નહિ તેવા બંદોબસ્ત કરે.

૧-દ્વિતીય પાઠે “તેણિં કરી સાંજઈ કૂકડા,” સાંજઈ એટલે સાંજે, સન્ધ્યાએ “સાજે” એટલે સાંજે જોતિ પાસે હોય તે તે ધણીએ જોતે કૂકડા હોય તેને. ૨-પોતે ૩-વનમાં. ૪-આલવાનું. ૫-નિંસંગે. કુમર પાસે. ૬-નોકર, ચાકર.

મુણે કુમર કહ્યું જોતિપી,^૭ વરસ છમાસિં કાઠ;
 દિન શુદ્ધિં દિન કા નહી, મુહૂરત દીજ્ય સોઈ. ૬૩
 પણિ પરભાતિં કૂકડો, બોલઈ વેણા જેહ;
 અજમ મુહૂર્ત એ જાણુજે, જોતાં ન મિલઈ તેહ. ૬૪
 હાલ રાગ કેહારો—ગોડી, મુણે મેરી સજની, રજની
 તળવેરે; એ દશી, ૩૮

તેડી કુમરને જોતિપી લાપછરે, કૂકડા પાછલિ રાતિ ^૧આપછરે;
 તે વેણા મુહૂરતની જાણુરે, નવિ બોલઈ તો તે દિન તાણુરે. ૬૩
 એમ તે વેણા સહુ નિરધારીરે; કુમરિં તે મનિ સંભારીરે;
 કૂકડો બોલઈ નહીં એમ કરતારે, દિન વોલ્યા નારીચું રમતારે. ૬૪
 કાચ્ય; ^૨સિલોક; અનઈ હરીઆલીરે, ^૩ગાહાપ્રલેલી કહે રસાલીરે;
 સજ્જ થાઈ જવા પરભાતિરે, ન મુણુષ કૂકડશબ્દ પ્રભાતિરે. ૬૫
 આલી ન શકઈ એમ દિન જવછરે, તવ શિવકુંભારનાટકીઓ આવછરે;
^૪પાલીતલાવની જિમચું કરીનિરે, સવસો સાથ મનિ હરપ ધરીનિરે. ૬૬
 પરધાનધરિ પાછલિં આવીરે, રજા વાસો નિહાં મંડલી કરાવીરે;
 થઈ પરમાતની વેણા જામરે, તેણું સમઈ નારીવચું અલિરામરે. ૬૭
 થયા ઉજગાલ પ્રિઉ આલેવારે, તોચું કામ વિવાહ કરેવારે; !
 કરી વિવાહનિં છેહ દેખરે, તે કિમ પરચું નવિ નિરવડીછરે ! ૭૦
 તેનું કાજઈ જે નિરવાયરે, પ્રીતિનણા વિરડો નવિ થાયરે;
 જનમજગઈ તે પ્રીતિ ન જાયરે, તો ઉત્તમ તે એમ ગાયરે. ! ૭૧
 પ્રીતિ કરી ધરી છેહ ન દેવારે, સતીત્રં પરણ્યો તે નિરવહેવારે,
 વધલ ! તિમ જે તેહ નિડીવછરે, તે સતોપ ગિડું સંભાવછરે, ૭૨

૭-વરસ છ મહિનામાં કોઈ શુદ્ધદિન આવતો નથી. એવો અર્થ છે.

૧-આખે, કહે, બોલે ૨-પ્રલોક ૩-ગાયાપ્રજ્ઞાલી. ૪-પાલ. તળાવની પાળવપર.

દુહા. સોરઠી.

મિલસ્યઈ આંખિ પખ, આંખિ મિલસ્યો જળ પ્રભુ ।
 નહીં તો નિઃદિન આંખિ, વૈરભાવ બેઢુનિં થયો । ૭૩
 સામી । નવલો પ્રેમ, જાંડીનઘ કિમ આલસ્યો ।
 મન તુઝાઈં એમ, અવર કોઇનઘ આલસ્યો । ૭૪
 કરીઈ કુણુસ્યું વાત, વહાલાં વિણું હૃદયડાતણી ।
 આલસ્યો પરભાતિ, પ્રિતિ પરદેશિં સ્યા બણી । ૭૫
 જેહવો માહરો પ્રેમ, તુમઉપરિ અવિહૃડપણિ;
 કુમર સુહર્શન જોય, મેઘવતીપરિ અતિ ધણિ । ૭૬

(રૂપસુંદરી કથન, બીજું દૃષ્ટાન્ત.)

ઠાણ. રાગ કેહારો-ગાડી. દશી પૂર્વઠાલવાળી. ૩૯

પુકવી તિલકપાટણુનો વાસીરે, કુમર સુહર્શન ગુણુ-અભ્યાસીરે;
 બ્યાપારી તે તપનપુર આવધરે, દેવગુરુભગતો ધરમ બહુ ભાવધરે. ૭૭
 નિન દેવપૂજ મુગુઈં વખાણુરે, નરનારી લક્ષ્યણુનો જાણુરે;
 એક દિન બગડી દીડી નારીરે, નયણુ તે અતિ લાગી પ્યારીરે. ૭૮
 પાસિં મિત્ર યશોધર જાણીરે, પૂછિઈ એ કુણુ કુલની રાણીરે;
 કિં ! સુરરમણી કિં નરનારી, કિં ! વિલાધરી માનિની સારીરે. ૭૯
 મિત્ર યશોધર કહઈં વિવહારીરે, બેટી ગુણુપેટી સૂરીજિ હારીરે;
 ઈંદુમતી શીલવત પાલધરે, પરણી પરનરનઘ નવિ નિહાલધરે. ૮૦
 કહઈં સુહર્શન મોહિની લાગીરે, પૂરવભવની પ્રીતિ એ જાગીરે;
 તોહવઈં એક બોલાવો જોઇયેરે, એશીચિત્તહરણીઈં મોહન મોહીયુરે. ૮૧
 તિકાં જઈં એકુંજ સુનેકું બોલાવત્રીરે, દષ્ટિકર રસ્યું નેક દેખાવધરે;
 આવો સહોદર એમ કહી બોલીરે, નેહ લગો પણિ હું નહીં બોલીરે. ૮૨
 આદરમાન સિંહાસન દેઈરે, શ્રીશલ બેટણું હાથમાં લેધરે;
 ઈંદુમતી કહમ મન હરી લીતુરે, તુજો મુગનઘ કિસ્યું કામણુ ડાકુરે ૮૩

૧-બ્યાખાન, ગુર-ઉપદેશ ૨-સૂરજ, સૂર્ય, સૂર્યતેજને પણ હસાવનારી.

કહેતાં સંચિ? ન આવઠ લાઠરે, તુલે આવી મુજ પ્રીતિ ઉપાધરે;
 ધરિ મુજ આંધવ પાંચ છર્ધ મોટારે, તિમ તુલે છઠા લાઠ નહીં ખોટારે. ૮૪
 ખાઓ પીઓ ધન રવિલસો વાડરે, તુલે જણો તેદીઓ મુજ સાડરે;
 મનવચનકાયા રાખી હામિરે, આવો જાઓ અલ ધરિ કામિરે. ૮૫
 એમ તે વાંતિ પ્રીતિ વધારીરે, એક એકનઠ દીર્ઘશીખ સારીરે;
 નવનવ વસ્તુ વિજ્ઞાનઘ નિપાઠરે, આપિ હુંજિ આ ! સ્યો લાઠરે. ૮૬
 કુમર પશુ સખરા કુમખા સાડીરે, આપે ઉંચાં ગમતાં કાઢીરે;
 એક રીજાવઠ એક મનઃવઠરે, પશુ તે પ્રેમ અધિકો પાવદરે. ૮૭
 જિભે રમે કરે વાત વિનોદકરે, એક એક દેખી ધરમ બહુ મોદરે;
 મનિ સંદેશ થાઠ અનેકરે, ન જણાવઠ કો કેહનઘ વિવેકરે. ૮૮
 આપ આપણું કોઈ ન મૂંઠરે, કાયાથી કો રીલ ન ચૂકરે;
 કુમર વ્યાપારિ ધન બહુ વાધ્યુરે, ધરમ કરમ તેણિ સંધ્યુ સાધ્યુરે. ૮૯
 વરસ પાણીસઃ નેહુ એમ આસ્યોરે, ઇંદુમતીનઠ રોગ બહુ સાસ્યોરે;
 દિન દિન દુર્બલ દેહિં ધાયરે, ક્ષીણ થઈ તે ધાંન ન ખાઈરે. ૯૦
 કરી અણસણ પચ્ચખાણુ સમાધિરે, લાઠ જલ્લામણુ દીધી
 પુણ્ય સાધિરે;
 છાંડી મનથી નેહુજંજલરે, ધરી પસવેગ જપમ નૌકરે. ૯૧
 થઈ પરહુણી ગઈ પરજોકિરે, લાઠ, દુઃખ બહુ તેહનિં શોકિરે;
 વારિંઉં ન કરમ x x x , x x x x વાર્યો બહુ દે.કિરે. ૯૨
 હામ નામ તસ વત્ત પરિધાનરે, દેખી દુઃખ સંસારઠ માનરે;
 ત્રિસાર્થુ નવિ જાઈ દુઃખખરે, વેધ્યો નેહઈ દિમ લમ્પ સુખખરે ૯૩
 કરિ વિજ્ઞાપ રહઈ મનમાંહિરે, ઠહાં કાં આન્યો ખડ્યો દુઃખમાંહિરે;
 હવમ સહી ઠહાં મિં ન રહવાયરે, વાણોત્તરનઠ સુખી સવિ જાયરે. ૯૪
 સગરનગરભણી આસ્યો વીરરે, મનિ વચરાગ ધરતે ધીરરે;

૧-સંકોચ. ૨-ભાગવો. ૩-કાંચડી:પકુ. ૪-મજો, કમ્પ્લાવ. *પચ ૦૨.
 (૨૧) ૪-જુઓ પાણુ ૪૪ ગાથા ૬૬ ૫-સાહુપણુ.

રાત્રિ દિવસ તેહનિં સંભારધરે, ઇંદુમતી ખ્યાનિં ચિત્ત ઠારધરે. ૬૫
 ૧એક સૂતાં આવી જગાડધરે, ઇંદુમતી કહઇ કાંદેહ તાડધરે;
 હું સુરલોકેં બહુ સુખ પામીરે, મુજતુજ મિલન હોસ્થઈવળી સામીરે. ૬૬
 મનથી ધરમ મ મૂંઝીશ વાહવારે, કાઢે મનથી વિરહદુઃખલાવારે;
 સગરનગર તુજ, મુજનિં સરખીરે, ૨અગતિ ભગિની મિલસ્યઈહરખીરે ૬૭
 તેહનું વયણુ તું મત ઉથાપધરે, જે માગઈ તે હરખઇ આપધરે;
 નિસુણી તે આલિંગન દેતીરે, જાઓ ગઈતવ મનનિં લેતીરે. ૬૮
 સગરનગર તેહ પહુતરે, તિહાં ધરમ કરઈ વાણિગપૂતરે;
 વ્યાપારી થયો અધિકા લાભરે, મેલ્યો દ્રવ્યતણો તિહાં ગાભરે. ૬૯
 એક દિન તિહાં પોષધશાલારે, સુણી ઉપદેશ શુર વિશાલારે;
 ગુણુવતી, બત્રીજી સાથિરે, ગેલિં આવઈ વલગી હાથીરે. ૬૦૦
 ઋષિં રવિ-શશી તે થલાયરે, દીઠઇં દુખડાં સધલાં જાયરે;
 દેખી કુમર મુદ્દર્શન રવરે, પામ્યો અચંબો અતિહિં અનૂવરે. ૧
 મેઘવતી કહઈ નિસુણો કાઢીરે, એ નર દીઠઇ હું ભઇ જાઢીરે;
 દેખત નયણે નેહ બરાયરે, કાઢી કહે મુજ; તુજ પરિ થાયરે. ૨
 જાણુઇ જનમાંતર નયણાં નેહરે, પછઇ ઉલ્લાસ ધરઇ વરઇ દેહરે;
 બેહુઇ દેખ્યો નેહ ઉલ્હસીઓરે, એ સાથિં જનમાંતર વસીઓરે. ૩
 બોલાવ્યા તસ આપિં જાધરે, તે તવ બોલ્યો આવો માધરે;
 ગુણુવતી કહઇ અવિચલ વાયરે, બોલી ન જાણુઇ તે નર કાચારે. ૪
 આવો ધરિ તેડીં જાયરે, કરી ભગતિ જિમ સુખીઓ થાયરે,
 વાત સવે તે પૂરવલી પૂછીરે, ઇંદુમતીનું દુઃખ સવિ મૂંઝીરે. ૫
 નેવિડપ્રીતિ તે સાથિં પાલધરે, એક એકનિં ક્ષિણમાં સંભાલધરે;
 જિમ બઈ શરીરઇ જીવ હોઈ એકરે, તિમ તે ચાલઈ સદ્દ વિવેકરે, ૬
 ભોજન-પાણી જે આરોગધરે, તે સવિ મેઘવતી હાથિં ભોગધરે;

૧એણિમેલિં આદ્યું જનપરે, એક તમાસો નિસુણો થાયરે. ૭

હુંહા.

ઇંદુમતી આવી મિલી, કુમર સુદર્શન હેજિ;
પૂજિલું સુખીઆ છો તુમે, કહઈ છું તાહરઈ તેજિ. ૮
ગુણવતી મેઘવતી મિલી, ઇંદુમતીનિં જામ;
ઇંદુમતી કહઈ સાંભળો, હું છું રામરી નામ. ૯
પણિ મુજ તુલે એ કુમરસ્યું, આસન છઈ સંબંધ;
જનમાંતરનો જાણવો, તે સુણજો રામસંબંધ. ૧૦.

(દેવીએ કહેલો સુદર્શનપૂર્વપ્રબન્ધ.)

ક્ષેત્ર ત્રિલોકી કુમરપુર, ગુણવતી તસ માય;
આઠ પ્રિયા આપણુ સહિત, એ સ્વામી પ્રભુ રાય. ૧૧
રાજ્ય લગ્ન દીક્ષા ધરી, તે પુહુતા સુરલોક;
નિહાંથી રાસરતિ અવનયાં, મિત્ર લિત્ર પશુઈ થોક. ૧૨
ભૂતિલકે વ્યવહારીઓ, હું ! તપનપુર જાણુ;
તુમે સગરનગરઈ મિલ્યા, ખીન્ન ગતિ અવરાણુ. ૧૩

[ઇતિ સુદર્શનપૂર્વપ્રબંધ]

આપણુ બેહુસ્યું અધિક પ્રેમ, આગનિ પણિ સંબંધ;
x x x x x x x ૧૪

ગુણવતી મેઘવતી કહઈ, તુમે જાણ્યો એ સનેહ;
તો નિત મિત્રત્વ હે સકી !, જોડ દેઈ જાડ તેહ. ૧૫

હાલ. રાગ કેહારો ગોડી. રે ! દરિયા તું દેજે મારગ

સાર, એ દેશી ઇં

મેઘવતીનાં મુંસાલીઅરે, જાડ તીરથકાજિ;

મેઘવતીનાં સાથી લીગરે, ના ન કહઈ તે લાજિ.

(વ્યાહારીકથા.)

૪૧૧

કહ્યું સુણિ કુમર સુદર્શન સાર, કાં મૂંકઈ સુખ નિરધાર;
નહી ઉત્તમ એ આચાર, કહ્યું સુણિ કુમર સુદર્શન સાર.

આંકણી.

૧૬

સમજ ગહિનિ પુજનઈ કહ્યું, પુજ આલમ અહુ નહી સુખ;
પુજ વિણ દીઠઈ દુઃખ ધણ્યું, પુ તો કાં દીધું દુઃખ. કહ્યું.

૧૭

૧૮
તિં બાંધી પ્રીતિરાસડીરે, હવઈ કાં હોઈ દુઃખકાર. કં ૧૮
પુજ વિરહો મુજ દોહિલોરે, મિં તે ખમ્યો નવિ જાય;
પુજ આલેતું મુજને સહીરે, મરણસમાણું થાય । કં ૧૯

પુજ ગુણ મુજ કિમ વિસરખરે, રતેથી બહુ ઉપગાર;
ખાત્રાં પીત્રાં પહિરવારે, સાચવતી સુખકાર. કં ૨૦
બોજનવેલાં નિજ કરિરે, કેવરી અમૃતાહાર;

તે કિમ મુજનિં વિસરખરે, તે તાહરો ઉપગાર. કં ૨૧
સુખડીવેલાં બહુપરિરે, જેમ મન માન્યું દેત;

હું આપુ તે કિનકરીરે, નેહ ધરી પું લેત. કં ૨૨
ખોલઈ માયું ધરી કરીરે, સુનો સુખભારિ જાત;

તર પું સુખ પુજ હાથસુરે, કરસતી મુજ સુખ તામ કં ૨૩
ધમિ અનેક સુખકારણુરે, કરતી નેહ-વિલાસ;

તે મુજ ધખિયુખિયુ સાંભરખરે, તે આ સ્યું કરમ હાસ. કં ૨૪
મેઝવતી વળતુ કહ્યું, હું જઈ આરીશ વેગિ;

માન સંમાન લેસઈ ધણીરે, મ ધરો ચિત ઉદ્ધવેગિ. કં ૨૫
ગમતાં અચુગમનાં જકરે, કરતી વયણુ-વિલાસ;

તે મુજ મીઠાં લાગતારે, ખમતો આણી હાસ । કં ૨૬
દેઈ છેહ વિરહો વલીરે, જાસ્યો ઉદ્ધવી મુજ;

તો મિં પુત્રસ્યું ચાલઈ સ્યુરે, કરિ મન માનઈ પુજ. કં ૨૭

૨-૮૬૧૧ પ્રત્યે ૩-૮૬૧૧૧. ૪-૬૬૬૬ ૬૬૬, ૫૭૭ ૫૭૭.

તીરથ કરવા ચાલી સતીરે, કુમર સુદર્શન તાસ;
 નિવિડપ્રેમવિરહલણીરે, મૂકઈ મુખિ નિસાસ કં ૨૮
 સરસ વસ્તુ નવિ વાવરછરે, ઉચા વસ્ત્ર નિષેધ;
 મેઘવતી નવિ વિસરછરે, દેખવા ધરઈ ઉમેધ. ૨ કં ૨૯
 તેલ સુગંધ ગમઈ નહીરે, નવિ આમ તે પાન;
 કુણિં બોલવ્યું નવિ રૂચરે, મનિ મેઘવતીનું ધ્યાન. કં ૩૦
 દિન દિન દેહ દુર્મત હોઈરે, અવટામ અંતરંગ;
 ૧વે અણુ આવી જે સહઈરે, તે કિમ પુષ્ટો અંગ. કં ૩૧
 આવટણું દેખી કરીરે, હાકી રાખઈ ચિત્ત;
 આજકાલ તે આવસરછરે, કરીઈ ચિત્ત પવિત્ત. કં ૩૨
 માન લાજ લોપનું નહીરે, માનનો બહુ અધાર;
 ખાઈ પીન માતકહાણુથીરે, તેણઈ તે જીવઈ સાર. કં ૩૩
 આગતિ સરસ સંમંત ધણેરે, કડકનાં વાધઈ ગ્રંથ !
 મેઘવતી જિમ વારતારે, ચાલી દુઃખતેષ પંથ કં ૩૪
 [છતિ સુદર્શનદેખા-ત.]

પ્રેમિં ધિમ દુઃખ કાગઈરે, કહઈ રમંત્રીસુતા અરદાસ;
 મુજ પ્રેમ વૃક્ષસ્થુ તેકવેરે, કાંત્ર મૂંકો નિરાશ કં ૩૫
 પઈ લાગીનેં નિવડીરે, હું છું વૃંદાવી દાસી;
 ધરિ રહી આસ્થા પૂરવોરે, લોક દીઈ સાચાસી ! કં ૩૬
 પ્રભુ ! ચાલઇ દુઃખ ચાસપઈ ધણીરે, કુમર સુદર્શન જેમ;
 હું છું વી વાત કરંતડારે, કૂકડો બોલ્યો તેમ કં ૩૭
 કૂકડો જેટલઈ વાસીડેરે, અયઠો થયો શેષૂત;
 સુદ્ધરન આવ્યું માહરછરે, સકલ સમઈ લેત. કં ૩૮
 તિલક કરાવ્યું કૂંકુમછરે, ચોખાથી પિણુ નિલાડિ;
 હાથે શ્રીફલ આપીઉરે, કાધ પ્રયાણુ દહિં ઘડાડિ કં ૩૯

૨-કમેદ, હર્ષ ૧-તે, મેઘવતી. ૨-રૂપસુંદરી, રૂપસુંદરને કહે છે.
 ૩-દહીં ખાઈને.

ભરતાર આત્મા પડી મિથારે, કરઈ નિવાપ અપાર; ૪
 રૂઢન કરઈ ધણું કુંપ ધરધરે, એ સ્થું કર્યું કિરનાર । ૪
 પાપી એકવો કુચ્છ હવેરે, જોયુધ નરપતિની આંધુ; ૪
 લોપી રાખ્યો કૂંકડોરે, મારું તેડી તાણુ. કં ૪૧
 નકરનિં કહ્યું તે કૂંકડોરે, જોહનિં ધરે તસ તેડી; ૪
 નિરનિ કરી નકર કહ્યુરે, નાટકીઆધર કેડી કં ૪૨
 તેકનાં તેડ્યાં નવિ આતીઆરે, નાટકીઅ નિરધાર; ૪
 પુત્રી, તેડી પરધાનનિરે, વાત કહી અપાર. કં ૪૩
 મંત્રી કાપ્યો મનધકીરે, ભયુષ કુચ્છું રાખ્યો એહ; ૪
 કરો હસ્તાં તે ઉપરિરે, કૂંકડો લાવો તેહ. કં ૪૪
 તવ નાટકીઆ યુઝનારે, સજ્જ કર્યાં હથિયાર; ૪
 પહિરી જીવરખી સવેરે, સનકઅડ પરિવાર. કં ૪૫
 રવાર માયુસ જવારવધરે, વિચિં આત્મા કહીછ વાણી; ૪
 રમરચીક એ માયુસ ધણારે, એસ્થું મ કરો તાણી. કં ૪૬
 અનરથ બહુ થોડા કામનિરે, વાર નહીં નિરધાર; ૪
 સ્વસ્થા થઈ પુત્રીનઈ કહ્યુરે, તે મારકણા અપાર. ક. ૪૭
 આલયુકાર તે આતીઆરે, પાછા નાવઈ આજ; ૪
 બતીઆસ્થું વદઈ જન મરધરે, વિચુસઈ આપણું કાજ. ક. ૪૮
 લામ થયો કવિપ ટાલનારે, પુત્રી કહ્યુ ભણું તાત; ૪
 તે એક કૂંકડા કારણિરે, મરઈ બહુ જન વિખ્યાત. કં ૪૯
 હુહા. ૪
 તે લાવો ઇકાં કૂંકડો, જે જોહ્યો પરભાત; ૫
 વિરહ કર્યો જેણે નાકડો, તે પુકુચાકું ધાત. ૫

૧-જીવરખી, બખાર

૨-ધારા, સજ્જન.

૩-વારે, રાકે

૪-સાહસીક, મરણિયા. ૫-કલહ, ક્વેરા, કોધ, યુધ.

વદધ્ મંત્રી નર^૧ સહસ યધં, મુ'આં આવધ્ હાથિ;
^૨નાલિં કુહનધં જીવતા. જોર નહીં એ સાથિ ! ૫૧
 પુત્રી ભણુધ માણસ ધણાં, રખવાલાની આદિ;
 તે જોવા લાવો ઈહાં, જોઉ નિશિવેદીનિલાડિ. ૫૨
 પછધ પરધાન જઈ કરી, દેધ વિસાસ કરી મેલ;
 માગ્યો જોવા કૂકડો, તે નાપધ થઈ ભેલ. ૫૩
 મૂકીઓ લેધ માણસ ભલાં, મંત્રી કૂકડ લેય;
 જેમ એ તિમ નર આએણી, કહે પુત્રીનધ દેય. ૫૪

હાલ, રાગ ગોડી ત્રિપદી.^૩ ૪૧

દેખી કૂકડો સાર, મોહી માનની માન;
 મૂકી મુખી ઇમિ ભણુધં એ. ૫૫
 સુંદર દેખી પંખ, આંખિ અમી ભરી કરી;
 ફરસતી પુ'પુઆલતી એ. ૫૬
 કહવા લાગી નારી, ધમ્મુણિલહી કૂકડા;
 જનમાંતર સ્યું વિરાધીઉ એ. ૫૭
 જે તેં આવી આજ, જોલી વિરહ દીઓ;
 થાવનવેશિં આપડા એ. ૫૮
 દુલહો નાહવિયોગ, તે દુઃખ દેખનિં;
 કિમ્ ? તે છૂટીશ કૂકડા એ. ૫૯
 કોઈ કરમિં તિરયંચ, એણિ ભવિ તું હવો;
 વિરહ કરધ હવઈ ભવ કિસ્યો એ. ૬૦
 એહવા કરમ અધોર, કાં કરઈ કૂકડા !
 એહ વિપાક અતિ દોહિલો એ. ૬૧

૧-એ હઝર.૨-૧ આપે. ન+આલિ-આપે. ૩-મુખો પાતું ૭૦ હાલ ત્રિપદી. ૪-સુણીયો, સાંભળીલો.

એતલા ઉદ્ધર^૧ દુઃખ, નથી સંસારમાં;
 જોય વિચારી જીવજીવંતો એ. ૧૨
 કોઈ દીધું દશ ગાલિ, તે દુઃખ વિસરઈ,
 ખૂસદિ બધું તેહજ પરિ એ. ૧૩
 ધન ભઈ બહુ કોડિ, તે વેલાએ સાંપડમ;
 પશ્ચિ એ દુઃખ સાલઈ, દુઃખખણું એ. ૧૪

હાલ.

ધનપત્ર આવી મિત્રઈ, તિમ પ્રમુતા વધી જોય;
 ગાલિ ખૂસદિ નહીં મૂગડાં, પશ્ચિ એ દુઃખ સાલઈ દુઃખ હોય. ૧૫
 સુખદુઃખ સહુનિં સારિયા, ભણી કયોં ઉપમાર;
 દુઃખ નરિ રીજઈ કાપનિં, ઉત્તમ એ આચાર. ૧૬

હાલ. રામ સિંહુઓ, ત્રિપત્રી. ૪૨

નિં જોવી મુજ નાહનો ! કરીય વિછેહ ઉમાહનો ।
 ઉમાહનો, એમ કહી રૂઢ ધણું એ. ૧૭
 ઈમ તે દેખી તે ફેફડો, રોવા લાગે બાપડો;
 બાપડો આંસ આંખિં આણુનો એ. ૧૮
 કહેવા લાગી સુંદરી, ઘું કાં રોઈ કુખભરી;
 દુખભરી હું રોઈ પ્રભુવિરહઈ કરી એ ૧૯
 તર સંસારી કુકડમ, પાટલો અણાવી તે રડઈ;
 છું પડઈ ઝીકલીર અણાવતો એ. ૨૦
 ચાંચઈ કરી અદ્યર ત્રિપત્રી, સુણિ સુંદરી તે ઈમ અખઈ;

૧-કપરાંત, એ કપરાંત, એ વિના "આત્મરમણ ઉદ્ધરે બીજે નથી કપાયછ". બ લક્ષ્મીકવિ ૨-૪૮, પા રોડાનો હુકડો. ઝિકળનો.
 ૩-સુખ-સાંપડ, આ પુરાણમાં જેમ "સાંપડ" ની બદલે "સાંપડિ" કરવામાં આવ્યું છે, તેમ "સુખ"ને બદલે ધણે "સુખિ" વાપરવામાં આવેલ છે.
 ૪-કહે.

કાં ઝખખ^૧ મુજનિં તું કૂકડો એ. ૭૧
 સાંભલિ હું નહીં કૂકડો પૂરવદેશ અછપ વડો;
 તિહાં વડો આભાપુરીનયર વડો એ. ૭૨
 કરમિ નલ દવદંતીઅ, રાણી મૂંકી રોઅંતીઅ;
 રોઅંતીઅ સીતા રામિં વનિ તણએ. ૭૩
 રાવણુનાં દશ મસ્તક, જીંઈ પડ્યાં સ્ત્રી પસ્તક;
 ૪ સ્ત્રી પસ્તક નર બહુ જગમાં દુઃખ લક્ષ્યાં એ. ૭૪
 હું પશ્ચિ કરમવશિં પડ્યો, કોઈ કારણ સંકટ ચડ્યો;
 એવડો કરમિં સંચ આવી મિલ્યો એ. ૭૫

કુંહા.

મુણિ સુંદરી નહીં કૂકડો, હું આભાપુરી રાય;
 કરમિં સંકટવશિ પડ્યો, એહવો મિલ્યો ઉપાય. ૭૬
 સંકટ છૂટું હે સહી, બધસું રાજ્ય સુઠામ ।
 તવ બહિનર તું માહરી, સાઈં વાંછિતકામ. ૭૭
 દોષ મ દેસ્યો કરમનિં, કરમિં સુખદુઃખ હોય;
 કરમ કરમ જે આપણાં, તે ભોગવઈ સહુ કોય. ૭૮
 રૂપસુંદરી તે સાંભલી, મોહ લાગઈ તે સાથ;
 શાસ્ત્રવિનોદ કરતાં સવે, વિસરીઓ નિજ નાથ. ૭૯
 કામણુગારી કામિની, કહીછ ઇણિ સંસાર;
 વૃથા કરિઉ ઇણિં કૂકડઈ, એહ વયણુ નિરધાર. ૮૦
 મોહગહેલી કામિની, નિરખઈ વારંવાર;
 છુવકારઈ મુહ મરકલછ, ચાંપી હમયડા દાર. ૮૧
 તું દીઠઈ દુઃખ વિસર્યું, થયું શરીરઈ^૧ ચયન;
 હૃદય નયનનઈ સુખ હવું, ગયું નિરકુદુઃખ રંગકુઈન. ૮૨

૧-ઝંખ, ધારે, ત્રિચારે. ૨-પ્રીઓના કાંઈ નહિ? કાંઈ કરજીથી પરતાવે!
 પામેલા. ૩-ચેન, આનંદ. ૪-ગહન.

હાલ. આપાઠ દેશી. ૪૩

એહવધ દિન ખીજઠ પડવડો, નાટકીઠ માગ્યો કૂકડો;
 મંત્રી કહધ પુત્રી તે દીઓ, હા અમ તાત મુજ કહેણુસુણીદીઓ. ૮૩
 તાત। એ દિઅરૂપ તહીં કૂકડ જાતિં, એ મુજ દુઃખ સવિ ટાલિઓ;
 x x x એણુમં દુષ્ટ મુજ મન વાલિઓ. ૮૪
 એતલા માટઈ ધનસંપદા, જેટલું માગઈ તેટલું મુદા,
 આપી હેવો એ કૂકડો, નહી તો અન્ય ઉપાય કા જડો. ૮૫
 પુત્રીવચનિં જઈ પરધાન, નાટકીઆનિં દેઈ બહુ માન;
 કહઈ ધન જેઝઈ તે તુઝે લીઓ, કૂકડો અઠા પુત્રીનધ દીઓ. ૮૬
 રઠ લાગી છઈ તેહનિં ધણી, તે માટઈ આબ્યા તુલબણી;
 તુલનિં જડસ્યધ ધણાધ વપ, એકરી વાત તેણુધ સાંભલી. ૮૭
 નાટકીઆ કહઈ ધન અઠા ધણુ, કૂકડો જીવથી અધિકો ભણુ;
 જી અઈ તો જાઓ તેહ, નરિ અપાઠ કૂકડો એહ. ૮૮
 નાટકીઆ તે સમજ્યા નહી, મંત્રી વાત પુત્રીનિં કહી;
 કૂકડધ પણિ^૧ સંઘાધ કહિઉં, આપો હવણાં તે સદણુ^૨. ૮૯
 આપો કૂકડો નાટકીઆ હાથિ, તેહ આલ્યા હેઈ સહુ સાથિ;
 રૂપસુંદર પનિવર સિંધરે, થયું સુખખ મનિ નાહ કરિધરે. ૯૦

[ધતિ આન્તરકથા.]

(પષ્ટોધિકાર-પ્રશસ્તિ.)

સંવત સોળ નવ્વાસીઓ જાણી, આશો શુદિ દશમી ચિત્ત આણી;
 શીલ-અધિકારિં અન્દનરેશ, પ્રેમલાક્ષ્મી શીલવિશેષ. ૯૧
 તેહ તથો છટો અધિકાર, પૂરણુ પુહુતો જનસુખકાર;
 શ્રીતપગચ્છમંડણુ માહન્ત, શ્રીહીરવિજયસરીસર સંત. ૯૨
 જેહનું લોકાત્તરસરૂપ, પ્રતિભોખ્યો જેણુધ અકબર બૂપ;

૧-મૂળપ્રતિમાં “સભઈ” એવો પાઠ છે. ૨-અહું, કબૂલ્યું.

પદ્માસિ સવિ દેશ અમારિ, તીર્થલોક લય ટાલણહારી. ૯૩
 તાસ પટોધર અધિકા રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીસર ચગ;
 કુમત મતતરઅરનો કન્દ, છેલો જોણિં ટાલ્યો કન્દ. ૯૪
 તસ પાટો શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દીકઠ પરમાનન્દ;
 તાસ પટોધર તેજિ દિણ્દ, શ્રીવિજયાનન્દસૂરિ સૂરીન્દ. ૯૫
 શમદમ લોકોત્તર વયરાગ, દિન દિન જોહનો અધિક સોભાગ;
 ગુણુ ગાઘ સુરનર નિશિદિસ, માનઈ જોહની બહુ અવનીશ. ૯૬
 તસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરુમુનિવિજય ઉવઝઝાય;
 તાસ શિખ્ય દર્શનવિજય લણુઈ, એતલઈ પૂરણુ સહુઈ સુણુઈ. ૯૭
 હતિ શ્રીચન્દ્રાયણિનામરાસે, ષષ્ઠોધિકારઃ સમ્પૂર્ણઃ ૬ ॥-૧૯૭

(સપ્તમોધિકાર-મંગળાચરણમ્.)

હાલ. ચોપાઈ રાગે. ૪૪

હવઘ સાતમો અધિકાર લિખાય, નાટકીયાતે આલ્યા જય;
 રમતા દક્ષિણુ માલવદેશ, ^૧મેટપાટ; માઝઆડિ નિવેશ. ૯૮
 ગૂજજર;કુંકણુદેશ નિવેશ, સોરઠ સુંદર દેવનો દેશ ।
 તિહાં તીરથ સમરથ મુખદાય, શ્રીશત્રુજય; દૈવતગિરિરાય. ^૨ ૯૯
 દેશમંડળુ નયર સિર તિલક, ત્રિમલપુરનામિ^૩ હોઈ પુલક;
 તે ઉતરિઆ જઈ આરામિ, કીધું બોજન રહી આરામિ ૧૦૦૦
 જઈ ભેટયો મકરધ્વજ^૪ ભૂપ, દેખી નાટકીઆના રૂપ;
 પૂછ્યા તે બોલઈ પ્રભુ સુણો, પૂરવદેશ મહિમા છઈ ધણો. ૧
 એહવઈ સમઘ તિહાં પ્રેમલા, દીઈ દાન વયણુ કોમળા;
 પણિ કે ભરતાર આલાપુરી, પૂછઈ ખગરિ ન કહઈકો ખરી. ૨
 રાગ મકરધ્વજ ધમ કહઈ, વાન ખરી હોઈતો કો લહઈ;

૧-મેવાડ, ૨-મિરનાર. ૩-પ્રેમલાલચંદ્રીનાથ^૪ નામ અર્થાત્ નાટકીઆ
 એ પ્રેમલાના પિતાના દેશમાં અગ્યા. ૪-પ્રેમલાલચંદ્રીનો પિતા.

પશ્ચિ જશીઈ ઇઈ જે એ વાન, પુત્રી કહેડેં ખોટું નિરધાન. ૩
 રાજા બંદીખાનઈ જેહ, મુકો છોડી પરહાં તેહ;
 એહવું રાયવયણ સાંભળી, પ્રેમસા કર જોડી કહઈવલી. ૪
 તાત સુણો જો મૂંકો તેહ, તેહ સુખિં ધરિં જાવે એહ;
 પશ્ચિ મુજ ખોડી પ્રજા કાં કરો, યાનીવયણ તે હમયઈ ધરો. ૫
 શાસનદેવતણી જે વાણી, તે સંભારો હમયઈ આણી;
 સોલે વરસે મિલસઈ નાહ, તિહારિં જાણાસઈ ચોર નિં શાહ. ૬
 મસરાડા છ ચાકઈ હરઈ, હાથ વહેધમાં આચું કવઈ;
 નિરનિ કરિનઈ જોમ નિભાય, તે તિમ કરવું પૃથવીરાય. ૭
 જુપ ભણુઈ સાંભલિ નંદિની, વરસ પનર જમાસ ખેદિની;
 નિરતે ના પામી કિસી કોઈ, સાચું હે છ તો ન કથઈ સોય. ૮
 પ્રેમસા ભણુઈ ભગવંતનઈ ભણું, અર આશપંપાથ સવિ તબું;
 માહરઈ સાનિધિ ચ સારેલી, તો સાચું ચત્રાઈ સુણિ હેવિ. ૯
 જૈનમુનીસર યાન સહુ સાચ, મ કઠીઈ મણિ ન હોઈ કાચ;
 તો સહી હોસઈ સચી વાન, નહિનો પશ્ચિ કુણુ વારઈ ધાત. ૧૦
 એહવઈ આગ્યા નટજગવંન, રાજઈ પૂજ્યા તે સંત;
 પ્રેમસા ઇઈ નૃપનઈ હુંકડી. નાટકી આ કહઈ વાત સુણી વડી. ૧૧
 પૂરવદેશ આલાપુરી કામ, તિહાં આગ્યાની નિસુણો સામ;
 નિસુણી પ્રેમસા કહઈ અહા તાત, આલાપુરીની આવી વાત. ૧૨
 મંત્રી સુખ્યુદ્ધિ ભણુઈ સુણો જુપ, હવઈ જશીસ્પઈ સયલ સરપ;
 પૂજ્યા નાટકીઆ કહઈ વપણિ, તિહાં રાજા નામિં સુખઈ અવની. ૧૩
 નાટકીઆ કહઈ નરેય, સોલ વરમ થાં ખનરિ હેય;
 ન લહઈ કો કિહાં તે ગયો, સુદ્ધિ નહીં તે કાંઈ થયો. ૧૪
 રાજ્ય કરઈ તિહાં તેહની માય, વીરમતી નામિં મહારાય;
 પૂછઈ મંત્રી પાઞખી કુણિં દીવ, ફૂકડો આ કીકાંચી લીધ. ૧૫
 નાટકીઆ ભણુઈ અંદનરેય, તેહના ધરથી એહ વિશેષ;

એહ પ્રસાદ ધન ધણું અહો લહિઉં, જાણિઉ તેહવું તુઝનિં કહિઉ. ૧૬
 મંત્રી કહઈ આપ્યો વરસાત, ચોમાસું ઇહાં રહો વિખ્યાત;
 કૂકડો શિવમાલાનઈ બાણું, રહો ચોમાસું મતિ અલતણુઈ. ૧૭
 ખેરી, તાત સુણાવઈ તેહ, નાટકીઈ માનિઈ સુણિ એહ;
 કહઈ ત્રેમલા કરજોડી કરી, અવધારો શ્રીતાત ઉચરી. ૧૮
 શુદ્ધિ લહીએ પ્રભુની ખરી, સોલ વરસ થયાં તેણુઈ વરી;
 જિહાં હોસ્યઈ તિહાંથી આવસ્યઈ, પૂરા દિવસ થઈ દ્વાવસ્યઈ. ૧૯
 રાખો દિવસ સવિ પૂરા થાય, રાખ્યા ખરચી દેઈ રાય;
 કહઈ ત્રેમલા મુજ જોવા કાજ, દિવરાવો કૂકડો મહારાજ ! ૨૦
 મુજ સાસરીઓ એ કૂકડો, ચારમાસ રહો પાસિં વડો;
 રાજઈ નાટકીઆ લણ્યા, આપો કૂકડો એ દિન ગણ્યા. ૨૧
 રામતિકારણિ માગઈ ધણું, ધન દેસ્યું માગો એહ નણું;
 તો, નાટકીઆ આપઈ નહીં કૂકડોમતિ જવા ગહગહી. ૨૨
 કૂકડાનું મન દેખી તેહ, આપ્યો તે રાજનિં એહ;
 રાજઈ પુત્રીકરિ દીઓ, તવ પુત્રીઈ હરખિં લીઓ. ૨૩
 ભોજનવિધિ તસ પૂછી તાસ, [ત્યારે] પુહતી ત્રેમલાની આથ;
 નાટકીઆ ઉતારા દીઆ, શુદ્ધિ લઈ સહુ મન ગહગયા. ૨૪

હુહા.

નાટકીઆના વયણથી, જૂપની ટલી મનઝાંત;
 સાચો કહો મુજ પુત્રીઈ, અંહતણો વિરતાંત. ૨૫
 મિં જાણ્યું ખોટું વદઈ, પુત્રી જીવિત કાજ;
 એ નાટકીઆ આવતઈ, રહી અમારી લાજ. ૨૬
 જમાના પરગટ હુસ્યઈ, હવઈ ઉતરસ્યઈ કલંક;
 ત્રેમલા થાસ્યઈ નિર્મત્રી, કુલ થાસ્યઈ નિઃકલંક. ૨૭
 ત્રેમલાજનકરેનીયો બાણું, જેહનિં શીલશિલગાર;

૧ ચારમાસ, ચાતુર્માસ

૧ કૂકડાની મરણ જવાની થઈ. ૨-ત્રેમલાનો પિતા.

તેહની સુરસેવા કરઈ, દેવ કરઈ જયકાર. ૨૮

પ્રેમસા કુકાનિં કહઈ, તું મુજ આતમરામ !

મુજ પ્રિયનમના ધરતણે, તેણુમં વહણે અભિરામ ! ૨૯

હાલ. રાગ ધન્યાસી. દેશી-સુહાની, રાગ-સામેરી. ૪૫.

પ્રેમસા કરિ ધરિ કૂકડો, કૂકડો ચાંપી હમયડાઆરે;

કહઈ મુજ સાસરીઓ મિલ્યો, કૂકડાં ! ફુલહો વિરહવિકારે. ૬૦

નાહ ચોરીમાંહી કહી ગયો, કૂ. આલાનયરી અહિ ઠાણુરે;

તેણુ પનરવરસ થયો, કૂ. આજ તે વચણુમંડાણુરે. ૭૧

જા પીવાસઈ જાવતાં, કૂ. રમથી ઉતરતાં સાહોરે;

કર છોડાથી માહરો, કૂ. નાસી ગયો તેહનો વાહોરે. ૭૨

આવ્યા જે સહુ દેશના, કૂ. તેણુઈ કાઠીધરિ એકરાતિરે;

હું અલગી ઉભી રહી, કૂ. તેહ લવ્યો બહુ ભાતિરે ! ૭૩

દિન બીજમ રોઈ કરી, કૂ. મુજનિં કલંકીત દીધીરે;

કાપ્યો તાન મુજ ઉપરિં, કૂ. થલી દેવા આણુ દીધીરે. ૭૪

મંત્રી મુખુદ્ધિં સમજાઓ, કૂ. વાત એકપક્ષી નવિ કીજમરે

તેડી તાતિ પૂજીકેં, કૂ. વાત સુણી મનિ બીજમરે. ૭૫

તેડી મંત્રી આરનિં, કૂ. પૂજી રૂપની વાતરે;

તે કહેતાં ખોટા પડ્યા, કૂ. જોયું વાતની ખાતરે. ૭૬

શત્રુકાર મંડાવીઓ, કૂ. દેહિ નિત્યઈ હાનરે;

કાન કહઈ આલાપુરી, કૂ. નામ છતું અભિરામરે. ૭૭

એ વિરહદુઃખવારતા, કૂ. કુણુ આગણિં કહવાધરે;

જે કરમિં આવી મિલ્યું, કૂ. તેતો આણિં સહીવાધરે. ૭૮

તે દિનથી મિ કૂકડા, કૂ. વારી દેહસંભાલરે;

સરસ વરતુ સરિ પ.રહરી, કૂ. માહરા એહ હવાધરે. ૭૯

મુજ સામરાથી આવીઓ, કૂ. કહઈ સમાચાર કેહવારે;

નાહ છોડી મુજ કિહાં ગયો, કૂ. દિન કિમ જાસયઈ એહવારે. ૪૦

ઉમાહર નાહ પરણી ગયો, કૂ. વલતી ન પૂછી સારરે;
 અપરાધ મિં કા ન જાણીઓ, કૂ. કહધ તે વિચારરે. ૪૧
 કહધ રાણી ધણી તેહનિં, કૂ. હું તેણિં ન સંભારીરે;
 વિનય દેખતાં જો માહરો, કૂ. તો હું લાગત પ્યારીરે. ૪૨
 મુજ હાથે જલ નવિ કર્યું, કૂ. ભોજન મિં ન કરાવ્યુંરે;
 પાન સમારી નવિ દીયાં, કૂ. કામ કિસ્મું ન ભલાવ્યુંરે. ૪૩
 નાહધં નેહ ધરી કીસ્મો, કૂ. મુજનિં નવિ બોલાવીરે;
 મોહિ મનોરથ મનિ રહ્યો, કૂ. તુજ દીદ્ધ હું ફાવીરે. ૪૪
 મિં નવિ દીદ્ધું સાસરું, કૂ. હરખ ન પોહતા માહરારે;
 એહવી હું દોભાગિણી, કૂ. સ્થા હવાલ હવધ માહરારે. ૪૫
 સાસુહેજ ન મિં લહિઉં, કૂ. નણુંદલતું ન જોયું માથુરે;
 દેવરહાસ્ય ન મિં સ્પર્શું કૂ. તે હવધ દેખવું કિહાંયુરે. ૪૬
 નોધારી હતી હું સહી, કૂ. થમ ધણીઆતી આજરે;
 તુજ આવ્યધ સુણિ માહરી, કૂ. અધિકી વાધી લાજરે. ૪૭
 તું મનમોહન માહરો, કૂ. તું મુજ પ્રાણુઆધારરે;
 તિં મુજ મનહું મોહિઉં, કૂ. તુજ ઉપરિ મુજ પ્યારરે. ૪૮
 એકવાર મુજ નયણુડે, કૂ. નાહનો કરિ મેલાવરે;
 તુજ વિના સુણિ કૂકડા, કૂ. કુંણિ આગલિ કરું રાવરે. ૪૯
 તુજ દીદ્ધ મુજ દુઃખડાં, કૂ. વિસરીઆં વિકરાલરે;
 હવધ મુજપ્રિયમેલાવડો, કૂ. કરિ તું છધ અતિહિં કૃપાલરે. ૫૦
 ત્રિરહવેદન મિં બહુ સહી, કૂ. હવધમિં ખમીય ન જાયરે;
 હવધ તું મુજ તે પરિ કરે, કૂ. પ્રિયમેલાપકથાયરે. ૫૧
 દ્રાખ; બદામ; અખોડ એ, કૂ. ચુણુ વેનાઈ સંભારેરે;
 ભોજન ધોઅણુ સંભાલવું, કૂ. કરે તે વારોવારરે. ૫૨
 આલંબન સુખનું થયું, કૂ. વેના જતી ન જણાધઅરે;

વાત સુણી તે કૂકડો ક. હઠયિકું દુઃખએ ભરાયરે. ૫૩
 કૂકડો ખિણુ દુમનો થઈ, ક. તાસ ન જણાવઈ આપરે;
 એ દુઃખ એમ સરજિંઈ હસઈ, ક. કઈ જનમાંતરપાપરે. ૫૪
 ઈમ કરતાં આરિમાસ હવા, ક. વરખાનો ગયો કાલરે;
 અન્ન સવે સુહુગાં થયાં, ક. હુઓ દેશ સુગાલરે. ૫૫
 સરદસભાવિં નિરમલો, ક. નિરમલજલ તેનિ વાણિરે;
 મોર કલા રમઈ આપણી, ક. વ્યાપારી ચઢઈ વાંહણિરે. ૫૬
 મારગ ફરકી સવિ હવા, ક. ચાલઈ ગાડા રથ સમુદાયરે;
 તવ તેહ નાટકીઆ સવે, ક. ચાલવા ધરેય ઉચ્છાયરે. ૫૭
 આવી રાયનિં વિનવઈ, ક. આપો રમણીનો વેદીરે;
 અલો પરદેશી પરહુણા, ક. રણા આરમાસ નિવેદીરે. ૫૮
 રાયે પુત્રીનિં જણાવીઈ, ક. માગઈ નાટકીઆ ચલાઈરે;
 તેણુઈ આપો કૂકડો, ક. સુણી ભાગો મનહિમાહોરે. ૫૯
 વલતું નૃપપ્રતિં પ્રેમલા, ક. કહઈ એ સાસરીઓ જીવરે;
 ધન લઈ આપઈ એ કદા, ક. મુજ આલંબન સદિવરે. ૬૦
 નાટકીઆ તે નવિ દીઈ, ક. વલતું પ્રેમલા ભાષઈરે;
 જિમ આરમાસ, તિમ દિન વલી, ક. આર પાપો સુણિ
 મુજ આશરે. ૬૧;

(કૂકડાને થયેલી વિમલાચલ યાત્રા, અને કૂકડામાંથી
 ચન્દનું પ્રગટપણું.)

વિમલાચલની યાત્રા, ક. મુજનિં વેગિં કરાવોરે;
 નાટકીઆ ભાઈનિં દીઈ, ક. તિહાંથી વહેલી આવીરે. ૬૨
 ઈમ કહી સહીઅરસ્યું મિલી, ક. લેઈ નિજ પરિવારે;
 શત્રુંજય ચડી ઉતવલી, ક. ભેટયા જિન સુખકારરે. ૬૩
 એક સૂકડિ કેસર ધસઈ, ક. એક લેઈ પૂલ સમારઈરે;

એક અગર ચોકખો કરઈ, કૂ. એક દીપક ધૃત સારધરે. ૬૪
 એક પખાલધ ધોતીઆં, કૂ. એક સૂકડિ ઉસારધરે;
 એક સગાધ ખીજ કરઈ, કૂ. એમ તે આતમ તારધરે. ૬૫
 પ્રેમલા સૂરજકુંડે જઈ, કૂ. કાંઠધ મૂક્યો કૂકડજીવરે;
 કરઈ અંધોલ નિજ દેહની, કૂ. કરઈ વિચાર નૃપજીવરે. ૬૬
 સોલ વરસ થયાં મુજ સહી, કૂ. લલો તિર્યચ-અવતારરે;
 છેહડો નાવધં કરમનો, કૂ. કિહાં મુજ નર-અવતારરે. ૬૭
 તો હવઈ જીવી સ્યું કરં, કૂ. રમુંકું વિટખના એહરે;
 તીરથ કિહાં પામું વલી, કૂ. જાંડુ-હવધ એ દેહરે. ૬૮
 ચિંતવતાં એમ કૂકડો, કૂ. કુંડમાહિ અંપલાવ્યુરે;
 જાણી પ્રેમલા ગહખરી, કૂ. અરે! હાંહાં! ન પડ્યું હાવુરે. ૬૯
 એ સ્યું કીધું કૂકડા, કૂ. કીધું વયરીનું કામરે;
 નટનઈ ઉતર દેહં કિસ્યો, ? કૂ. તે ફેડસ્યધ મુજહામરે. ૭૦
 એમ કહી પાજલિથી વલી, કૂ. પ્રેમલાઈ અંપાવ્યુરે,
 જઈ કરી આલ્યો કૂકડો, કૂ. ખૂડતી સખી પડિઈ હાવુરે. ૭૧
 ધાધ આવી સખી સહુ, કૂ. પ્રેમલાનિં કરિ આલીરે;
 કાંઠધ આણી રાણીય, કૂ. કહધ એસ્યું કીધું પ્રાણીરે! ૭૨

(ચન્દ અને પ્રેમલાનો મેલાપ.)

પ્રેમલા કરિ ધરિ કૂકડો, કૂ. હાથસું પાંખ સમારધરે;
 તવ 'ક્યડિં' જે દોરડિં, કૂ. માધ બાંધ્યો હતો દુ.ખકારરે ૭૩
 સોલ વરસે સડ્યો(મ્યો) હતો, કૂ. આંગૂલી તણ્યો તૂટોરે;
 ત્રિહદુઃખ સવિ ભોગવ્યું, કૂ. પાપકરમ સવિ ખૂટોરે ૭૪
 તવ નરરૂપ થયો કૂકડો, કૂ. તે દેખી અંદનરેશોરે;
 પ્રેમલાઈ તે આલખ્યો, કૂ. પહેરણુ આપ્યો વેષોરે. ૭૫

હરખી ઉઠી આથી રહી, ક. કહ્યું રાયનિં જમ સંભલાવોરે;
 તુલ્લ જમાઇ પ્રગટ થયો, ક. વસ્ત્ર-વિભૂષણ લાવોરે. ૭૬
 દેવા વધામણી રાયનિં, ક. જન દોડયા જઈ સંભલાવધરે;
 હરખ થયો તવ તેહનિં, ક. અતિ અચરિજ હૃદયધ આવધરે ૭૭
 શત્રુજય યાત્રા કરી, ક. પૂજી ઋષભાનિશુદરે;
 ભાવના ભાવી અતિભલી, ક. ઉતરીયાં ગિરીન્દરે. ૭૮
 દીધી વધામણી અતિ ધણી, ક. રાય પામ્યો અતિ-આનંદરે;
 દેખવા સહુ જમાઇનિં, ક. મિલીઆ લોકના વૃન્દરે. ૭૯
 હુહા.

હાથી ઘોડા રથ સવે, શિશુગારે ધરી મોદ,
 રવહેલી સુખાસણ પાલખી, છત્ર ચામર સુવિનોદ. ૮૦
 ઢાલ દમામાં દડવડી, પંચશબ્દ નિર્દોષ;
 ભુંગલ ભેરિ ને ફેરીનાં, શબ્દ વાજઈ નિર્દોષ. ૮૧
 નોખતિ વાજઈ હંદસ્યું, હલ ગુહિરો ગાજઈ મેહ;
 મદનભેરિ દક્ષારવિં, ત્રિભુવનજન ધરઈ નેહ. ૮૨
 જલમતી ઘોડા મલપતા, રઘુત્યગતિ આલંત,
 સુરસુંદરીસમ સુંદરી, ગાતિ જન મોહત. ૮૩
 સામહિઉં સર્વ સજ્જ કરી, ચાલઈ અઢતઈ નૂર;
 ભૂપજમાઇ ભેટવા, આણી આણુંદ પૂર. ૮૪

હાલ. રાગ કેદારો ગોડી તે તરીઆ ભાઈ તે તરીઆ. એ દેશી હૃદ
 શ્રીમકરંધજ ભૂપ પ્રતાપી, મંત્રી સુખ્યુદ્ધિ વિશેષરે;
 સહસ્ર પુત્ર સાથિ બલ સમ્રાટ, પહેર્યો શોભિત વેષરે. શ્રી. ૮૫
 પાર નહીં તિહાં માનવનો, જોવા મિલીઆ દેવરે;
 અતિ આડંબર અંબર^૩ છાલો, કટકરનિં તતક્ષેવરે. શ્રી. ૮૬

૨-રહેલ, ગાડા. ૧-જલદ, સુંદર. ૨-હુત. અશ્વગતિ વિશેષ, નાચતા
 કુંદતાં જણુ. ૩-કટકરને-લશ્કરના ચાલવાથી ઉડતી ધૂળથી અંબર-આકાશ
 નજી હાથું ન હોય. તેવા ભાવ છે.

વાજન ભૂંગણિં બેરી દમામાં, વાજઈ મોટાં નિસાણુરે;
 ગાયન ગાઈ રંગ રસાલા, ગીતનાટિકમંડાણુરે. શ્રી. ૮૭
 યાયકજનનઘ દાન દીઈ બહુ, હયગય વસ્ત્ર સુનાણુરે;
 રથ બેઠી સોહાસણિ રાણી, ધવલમંગલમંડાણુરે. શ્રી. ૮૮
 જઘ શત્રુજય, યાત્ર કરીનિં, વારૂપ જમાધરે;
 ચોરીમાહિં દીઠો તે તેહવો, કવચુ કુચુદિ મિં બ્યાધરે. શ્રી. ૮૯
 સહી પ્રેમલાની અજળ પુણ્યાઈ, લાગ્યતણી એ વડાધરે;
 સાંઈઈ સાંઈ મિલઈ તે ધાઈ, તે સુખપાર ન પાધરે. શ્રી. ૯૦
 વસ્ત્રવિભૂષણુ કરી અમૂલાઈ, હાથીખંધી ચઢાધરે;
 લોક સહુ કુસુમિંસું વધાઈ, ધવલમંગલ તિહાં ગાધરે. શ્રી. ૯૧
 દેખો લોકો એ હકુરાઈ, કીધી પૂરવકમાધરે,
 એહવુ દેખી સુણોરે ભાઈ, કર્જો ધરમ સખાધરે. શ્રી. ૯૨
 નયરમેવેશ ^૧સુસકુનિં કરાવઈ ધરિધરિ ઉચ્છવ થાધરે;
 ધરિધરિ તોરણુ ધમ લહકાઈ, ધરિધરિ મંગલ ગાધરે. શ્રી. ૯૩
 કુંકમહાથા ભીતિ- લગાઈ, નાટકની રચનાધરે;
 દાન દીઈ બહુ અતિ હરખાઈ, ઇણિપરિ ઉચ્છવ થાધરે. શ્રી. ૯૪
 પ્રેમલાલચંડી અનિ હરખાઈ, બેઠી સુખાસણુ આધરે;
 માન મહોત દીઈ તસ ભાઈ, રતાતિં સતી કરી ગાધરે. શ્રી. ૯૫
 રામ, મંત્રી, ભૂપજમાઈ, વાતિં આપ કમાધરે;
 કહી સહુનિં મનિ સુખ ઉપાઈ, એમ દિન આનંદદાધરે. શ્રી. ૯૬
 રાય મકરંદજ કહુ મંત્રીનઘ, કીધી એણુંઈ ઠગાઈ;
 કપટ કરી કલક નીંદાઈ, રાય કનકરથે દાધરે. શ્રી. ૯૭
 એહુનિં ચોરનો દંડ નિપાઈ, કપટ કરી કલ પાધરે;
 વાત સુણી કનકરથ રઈ, જીનચિતઈ ઉપાધરે. શ્રી. ૯૮
 અંદવિના બીજો નહી કોઈ, રાખઈ મરણથી રાયરે;
 ઈમ જાણીનઈ કોઈ ન જાણઈ, તિમ ધન નફર સજાધરે. શ્રી. ૯૯

રાતિ બધ પુહુર પછી સહુ સૂતમ, અંદધરિ તે જાયરે;
 જાણી અંદ તે સાહમો આવમ, ઉત્તમ એમ જવાયરે. શ્રી. ૧૦૦
 કહો સુ કામ જે તુલે પધાર્યા, મુજનિં કાં ન તેડાવ્યોરે;
 ભૂપ બાણુમ એ કાજ અગોચર, તે માટિં હું આવ્યોરે। શ્રી. ૧
 મકરંધ્વજ ભૂપતિ પરભાતિં, કુટંબસહિત અહ ભારમરે;
 રાખણુહારન કે નહિય અમારો, કીધા ગુણ ચિતારમરે. શ્રી. ૨
 જે રાખમ તો તુ ઉપગારી। તું જગિ જીવિતદાતારે;
 અહ કરણી જે તુલે સંભારો, તો કે અવર ન ત્રાતારે. શ્રી. ૩
 મુણી વચણુ કહમ અંદ; સ્યું। બોલો, માહરમ તુલે છે તાતરે;
 મુજ જીવંતાં કાઈ ન મારમ, નિશ્ચલ બોલ એ જાતરે. શ્રી. ૪
 જાઓ ધરિ સુખઈ નીંદ કરો જઈ, નિરભય થયો તે સાથરે;
 તિહાં ચોકી અંદની બેઈઠી સારી, એ ઉત્તમનરનાથરે. શ્રી. ૫
 થયો પ્રભાત સભાઈ આવ્યો, શ્રીમકરંધ્વજ ભૂપરે;
 કાલ કૃતાંત થયો તે બીપણુ, એહવો થયો વિરૂપરે. શ્રી. ૬
 તેડી નફરનઈ તેહ તેડાવ્યા, અંદચોકીઈ આવ્યારે,
 ખખરિ કરી જઈ અંદનઈ તેણુઈ, અંદઈંથોભાવી રાખ્યારે. શ્રી. ૭
 અંદ ગયો તિહાં રાજસભાંઈ, સામી। તે સ્યું તેડાવ્યારે;
 રાય બાણુમ એ ખોટા કપટી, અન્યામ રખાવ્યારે. શ્રી. ૮
 એ માટઈ મિં સુતા કલંકી, જે સૂધી સતી સારરે;
 એહનિ મારણુ મિં આદેસી, પુણિયં રહી નિરધારરે. શ્રી. ૯
 તે માટે સવિ કુટુંબસહિત એ, હણુવા તેડયા તેહરે;
 અંદ કહઈ સામી! અવધારો, સહી ન મરઈ હવમ એહરે. શ્રી. ૧૦
 એણે સામી મુજ પરણાવ્યો, તો એહ માહરઈ તાતરે;
 તે હવઈ જે મરસઈ મુજ બેઠાં, તો હું કહો સ્યો જાતરે. શ્રી. ૧૧
 રાય બણે એ અતિ અન્યામ, તુમે એ વાત મ તાણોરે;

એહની કરણી તમે સવિ જાણો, તે કાં હૃદયકંઈ નાંણોરે. શ્રી. ૧૨
 ચંદ કહે જે એણુઈ કીધું, તે સવિ માહરઈ કાજિરે:
 એણિં મુજ ઉપકાર કર્યો એ, ન મરઈ તુમથી રાજિરે. શ્રી. ૧૩
 રાયે જમાઈએ કીધો જાણી, તેડાં મૂક્યાં તેહરે,
 તે આવી નૃપપાએ લાગા, પગિ લાગો ચંદનઈ એહરે. શ્રી. ૧૪
 આજલગી^૧ જીવો તે જાણો, ચંદતણો ઉપગારે,
 થાઇ પ્રશંસા ત્રિજીવનિ, એહની, ચંદ ઉત્તમ તે સારે. શ્રી. ૧૫
 અવગુણ કીધઈ ગુણ કરી માનઈ, એ ઉત્તમઆચારે;
 ચંદ નરેસર મોટો જગમાં, સહી જીવિતદાતારે. શ્રી. ૧૬
 રાય કનકરથ ચિંતઈ મનમાં, હવઈ સંસાર અસારે;
 ધરિ જમનિં કહો હવઈ સ્યું કરવુ, રૂડો સંયમભારે. શ્રી. ૧૭
 ધિગ્ ! ધિગ્ ! મોહ એ મયજીવશિં જીવ, કરઈ અકારજકરતારે,
 પણિ દોહિલાં હોઈ ભોગવતાં, દુરગતિ કારણ એતારે. શ્રી. ૧૮
 ઈમ જાણી માગઈ આદેસો, ચંદનરેસર ઠરેરે;
 કનકકંવજ આ ખોલઈ તુમારઈ, અમે લેસ્યું મુનિવેશોરે. શ્રી. ૧૯
 ચંદ કહઈ કાં તે તવ પલજીવં, ચરિત સંસારનાં દીઠારે;
 હવઇ અહો એથી થયા ઉલગા, સંયમના હલ મીઠારે. શ્રી. ૨૦
 તો ચંદિ આદેશજ દીધો, કરી પ્રશંસા સદૂધરે;
 ચંદ કહઇ લાઈ કનકકંવજ ! ચિંતા ન કરવી કહીધરે. શ્રી. ૨૧
 એ લાઇનઇ વાઝ ચાસ્યઇ, તિમ હું કરીશ એ કાજરે;
 તે સહુઇ દીક્ષા લેઈ મુનિ પાસિં, સાધિઉં આતમકાજરે. શ્રી. ૨૨
 ચંદ રાજઇ નિજ મત્રીનિં, અનિં ગુણાવલી રાણીરે;
 માય ન જાણુઈ તિમ મોકલીઓ, લેખ લખ્યો હિત આણીરે. શ્રી. ૨૩

કુંહા.

સોલ વરસ તિર્યચપણું, ભોગવી કરમહ ભોગ;

(ચરિત)

પુણ્યપ્રભાવિ પામીઓ, માનવપણુનો યોગ.
સુખશાતા મુજનિં અછમ, શ્રીજિનધરમપ્રસાદ;
થોડા દિનમાં આવસ્યું, મિલસ્યું મન આત્મહાદ
કાગલ પુક્ટુ મંત્રીને, સુમતિ સુણાવ્યો વાંચી;
ગુણાવલી હરપિત થમ, લેખ લિખમ સુદમાચી.

૪૨૯

૨૪

૨૫

૨૬

(ગુણાવલી પત્ર.)

સ્વસ્તિ કીર્તિમલાપુરિ; જિહાં છર્મ પ્રભુ શ્રી અંદ.
આભાથી તે ગુણાવલી, લેખ લિખમ આણુંદ.
ઢાલ. રાગ કેદારો. ધૃ

૨૭

પ્રભુ લેખ પુઠારો ઓવીઓળ, વાંચ્યો સુમતિ મંત્રીશ,
પ્રભુ તે સુખ થયું જીવનિંજ, પુહતી સત્તલી જગીશ.

૨૮

પ્રભુ ! તુલ્ક વિરહદાવાનજિજી, સનેહી ! આવો વેગિં ધરે. આંકણી
પ્રભુ ! નેત્ર અમીછટા કરીજી, દાજઈ દેહ અપાર,
પ્રભુ ! તુલ્ક કાગલ સાંભલીજી, જે સુખ ઉપનું અંગિ;
તે સુખવાત લહઈ જીવડોજી, કઈ જાનિ મનિ રંગિ સં ૨૯
વિરહી હોઈ ઉતાવલાંજી, તે દુ.ખ ખમ્યુરે ન જાય;
ધડી, વરસાં સો સમી હોવઈજી, તુલ્ક આવ્યઈ સુખ થાય. સં ૩૦
નેત્ર તપઈ તુલ્ક દેખવાજી, કાનહીઈ તુલ્કવાત,
અંગ તપઈ તુલ્ક બેટવાજી, જીલ્ક સદા ગુણુ ગાત(ન) સં ૩૧
તુલ્ક આવ્યઈ ઓચવ અતિ ધણુજી, તુલ્ક આવઈ મંડાણુ,
તુલ્ક અવ્યઈ એ પ્રાણીઓજી, લહમ સ તોપ મુખણુ. સં ૩૨
પ્રભુગુણુ સારાં કૂલડાંજી, ગૂંથી ટોડરે સાર;
હું આરોપું તે ગલઈજી, તેથી સુખ વિસ્તાર સં ૩૪

૧- માલા.

ધણું ધણું લિખીઈ કિસ્યુંજી, લિખતાં નાવેઈ ^૧છેહ;
 પ્રભુ ! હવેઈ કરવું તેહવુંજી, ઉજ્જાસઈ નિજનેહ સં ૩૫
 તુ પ્રભુ રહસ્યો જિહાં ધડીજી, ધનધન તેહજી હામ;
 તિ ત્રાં તુહારઈ તેટલુંજી, પણિ ઈહાં વિણુસઈ કામ. સં ૩૬
 રાજ્ય સંભાલો આપણુંજી, ^૨સીજઈ સધલાં કાજ;
 ખીજો સમાચાર વિસ્તારિંજી, મંત્રી લેખઈ સાજ. સં ૩૭
 વાંચી લેખ સનેહસ્યુંજી, આંણી મનિ એ વાત;
 ઈહાં વેગિં પધારવુંજી, થોડઈ ધણો અવદાત. સં ૩૮

[ઇતિ ગુણાવલી પત્ર]

લેખ લિખીનિં પઠાવીઓજી, હુમ *સણસણ પુરમાંહિ;
 ડોઝાકની છકની વારતાજી, ન રહી ઢાંકી તિહાંહિ. સં ૩૯
 ઈમ અતુકમીં સાંભલીજી, વીરમતીઈ વાત;
 અંદ હતો જે કૂકડોજી, તે નરરૂપી જાત. સં ૪૦
 તેણીઈ આરાધ્યા દેવતાજી, પૂછિંઉં વાત એ સાચ;
 દેવ હવધ સાચી સુણોજી, વીરમતી કહઈ વાચ. સં ૪૧
 જાઓ મારી આવો અંદનઈજી, દેવ કહધ સુણિંવાત;
 અહો ન ચાલઈ તે પ્રતિંજી, તે બલીઓ તુલ જાત, સં ૪૨
 વલી ખીજ સુર ભાખીઆજી, તેણુઈ તેહ જમાપ;
 તવ રીશઈ તે ધડહડીજી, ચાલી મારણુ આપ સં ૪૩
 તે સધલાએ દેવતાજી, લેખનિં આકાશિં;
 ચાલી નૃપનિં મારવાજી, દેવ પડ્યાં તે પાસિં. સં ૪૪
 દેવે વિચાર્યુ અણુચિંતવ્યુંજી, રખે મારઈ જમ ભૂપ;

૧-છેડો અંત. ૨-ગિગડે

*જાતનો અવાજ, વાતની ખબર.

૧-ચોગની છમની, ચારગની છમની. અથવા ચોકની છકની. ચોક-
 ચોરામાં જાહેર થયેલી.

આગલિથી અણુમણુતપ્તજી, જઈ જણાવું સરૂપ. સં ૪૫
 અરે! અંદ ભૂપ તે સાંભલોજી, નિમ હું આવ્યો જાણી;
વીરમતી તુજ મારવાજી, તિમ આવમ મતિ(મનિ)આણી સં ૪૬
 દીડી આકાશે આવતીજી, ઉઠ્યો અંદ નરેશ;
 સાહમો તેલણી ચાલીઓજી, ખડ્ગ દોષ સુવિશેષ. સં ૪૭
 આવતો નૃપ જવ જાણીઓજી, તવ બોલમ અભિમાનિ;
 અરે! પાપી ખીહતો નથીજી, ધીઠ વયણુ સુણે કાનિ. સં ૪૮
 સહુ તમાસા સાંભલમજી, દેખમ સહુમ લોક;
 પણિ કે તે સ્યું માંડમ નહીંજી, ભુઈ લોકના થોક. સં ૪૯
 અંદ, મરણુ તિહાં આગમીજી, સાંમો થયો અખીહ,^૧
વીરમતી કહમ અંદલાજી, હવઈ જાઈશ કહઈ કિહાંહ. સં ૫૦
 એમ કહી દેવ હકારીઆજી, દેવ ન બોલમ કાય;
વીરમતી કહમ કાં સવેજી, એણુમં સમમ અલગા હોય. સં ૫૧
 દેવ કહમ અહો સ્યું કરંજી, એહવું તેજ ન ખમાય;
 એહનું પુણ્ય ચદતું અછમજી, તુજ પરિવારિઈં આય! સં ૫૨
 એમણિ સુણી રીસિં ભરીજી, અધિક અધિકી તે નારી
 પોતઈ કાંતી ધરી કરીજી, ધામ કહમ મુખિ મારી. સં ૫૩
 વષમાં આવી જેહવઈજી, પગ એક સાહી તામ;
 માથા પાછલિ ફેરવીજી, કહમ કરિઈં ભોગવિ આમ. સં ૫૪
 શિલા સંધાતિં ઝીકતાંજી, આછેટી બહુ વાર;
 ધોળી ધોણિં લૂગડુંજી, પછાડી ધરી ખાર. સં ૫૫
^૧મરણુમઈ **વીરમતી** સુણીજી, ^૨જાત ગયો તતકાલ;

*બીધા વિના. ૧-મરણુમતિ. 'મઈ' શબ્દ માગધીસાધાનો છે.

૨-પુત્ર, ચન્દ્રરાજ. અંદ, વીરમતીનું મરણુ સાબલી તુરંત માતાના સખ-પાસે ગયો, અને તે વખતે દેવાએ આકાશે રહી પુણ્યવટિ કરી, એવો ભાવાર્થ છે.

દેવિં કુમુમા ગગનથીજી, વૃષ્ટેં કરી ભૂપાલ. સં. ૫૬
 જ્યજ્યારવ દેવિં કર્યોજી, હુઓ તે જ્યજ્યકાર;
 સાખાસી સદૃષ્ટં કહીજી, ઓચ્છવ અધિક અપાર. સ. ૫૭
 વીરમતી એ પાપિણીજી, પામી ફલ અસરાલ;
 કીધાં ભોગવધ આપણુંજી, ગધ નરગિં વિકરાલ. સં. ૫૮
 અંદ ધરિ આવ્યો ફિરીજી, હરખ્યું સહુ પરિવાર;
 ઉતારધ અઉચ્ચારણુંજી, જય ! તું જગદાધાર ! સં. ૫૯
 માયમરણકારણુ સવેજી, લૌકિક જે જે કામ;
 તે સાચવીઆ ધુરયકીજી, શોક નિવાર્યો તામ. સં. ૬૦
 કેતલાએક દિન રહી પછડીજી, આવ્યા સલાધ ભૂપ;
 સુખિં રહઈ તિહાં રાજીઓજી, વાધ્યું તેજ સરૂપ. સં. ૬૧
 એહવધ આલાપુરીયકીજી, આવ્યો લેખ ઉદંત;
 પહોતા હરપ થયા ધણીજી, વાંચી લેખ તે સંત. સં. ૬૨

(મન્ત્રી પત્ર)

હુમતિં હેનસ્યું લિખ્યોજી, લેખ વિશેષ અપાર;
 સ્વસ્તિ શ્રીજિનવર નમીજી, વિમલપુરિં સુખકાર. સં. ૬૩

હુહા.

અપરં કાગલ સ્વામિનો, સુખસૂચક બહુ ભાંતિ;
 સુખી થયો તે વાંચતાં, સંભારૂ દિન-રાતી. ! ૬૪
 હું જાણું હવડાં મિલું, દૈવ દીર્ઘ જે પંખ !
 માણસ ક્રિમ હુઈચિંત્યું, સાહજિવિના બહુ ઝંખ. ૬૫
 ગુણાવલી[નિ] વિરહો દહધ, પ્રભુવિન ધાન ન ખાય;
 ખાધું; અણુખાધાસમું, રાખેવા નિજ કાય. ૬૬
 ચક્રવાક સમરધ રવિ, જિમ બપ્પીહા મેહ;
 ગુણવંતો ગુણવંતનિં, તિમ સમરધ એ તેહ (નેહ.)

(ગુણાવલી-ઉવાચ.)

વાદિહમ વહેલા આવજો, મુજ મિલવાનિં કાજિ;	
ખીજું સહુઈ છઈ ભલું, આવી ખયસો રાજિ ।	૬૮
જલ કાજલ અંધોળવું, કુસુમાદિકતા યોગ;	
તેહનો વિરહો ટાળવા, કરવો નયણસંયોગ ।	૬૯
સાલિ ગહું અનઈ સૂખડી, વસ્ત્ર ધોયાં વલી પાન;	
તુલ દીઠઈ સહુ વાવર, એ નિશ્ચઈ પ્રભુ માન ।	૭૦
તુલો પ્રભુ નિજ મનથકી, વિસારો હવઈ જોય;	
તો વાલેસર તુલ વિના, મુજ ન સંભારઈ કોય ।	૭૧
મુખતિ લિખઈરિવામી સુણો, તુમે સુખી તિહાં જોય;	
સવું રાન્ય ન મૂંડીઈ, જોવઈ બહુ સુખ હોય.	૭૨
નીતિશાસ્ત્રે કહિઉ અછછ, તે ચિંતિ [હે] દેવ ।	
એતાં સૂનાં નહીં ભલાં, વિણુસઈ સૂનાં એવ ।	૭૩
રાન્યર જોન્યર શ્યામ વલી, સીધ વાહનપ નિધ્યાન(યાન)દે;	
સૂનાં મહેલ્યાં નહીં ભલાં, મનિ ધરજો એ ધ્યાન.	૭૪

[છતિ મંત્રીપત્ર.]

એહવું વાંચી દેખમાં, મકરંધવજ દે રાય;	
અનુમતિ માગઈ ચાલવા, અંદનરેસર રાય.	૭૫
મકરંધવજ નૃપ ના કહઈ, ઈહાં રહતાં સુખ પૂર;	
સધલઈ સરખું સર્જનાં, વાધે અધિકું તૂર.	૭૬
અંદઈ ફિરી સમજવીઉં, જે મકરંધવજ રાય;	
આંણુ લહી તે નૃપતણી, ચાલણુ કરઈ હિપાય.	૭૭
કરી સળઈ પુરથકી, બાહિર કીધ પ્રયાણ;	
શિવકુમાર નટનઈ કહઈ, મૂકો નાટક ગાન.	૭૮
સેવા કરવી માહરી, માઝ્યા દેઇશ ગરાસ;	
તેહુ તિમ સાથિં ચયા, રહ્યા અંદ નૃપ સાથ.	૭૯

મંત્રી તેડી પ્રેમલા કહઈ, નહીં કરમનો છેલ;
દીસધ છઈ નહી આવીઓ, નાહ ન બોલાવી નેહ! ૮૦

હાલ. રાગ માઝણી. ૪૮

કહઈ પ્રેમલા મંત્રીનઈ આપિં, પૂછી તાત નૃપ આલધરે;
મુજનઈ કાંઈ નવિ બોલાવી, માદરા સ્યારે હવાલરે! ૮૧
આવીશન આવીશ કાંઈ ન ભાખ્યું, આપિં ઉડી આલધરે;
નિરતિ કરે તુમે તે કનિં જમ, રાખે વિલંબો વિચારે. ૮૨
મંત્રી મુખુદ્ધિ ગયો અંદ પાસિં, ઉભો કરી પરિણામરે;
આદર દેઈ અંદિ બોલાવ્યો, કિમ આવ્યા ઇહાં કામિરે. ૮૩
પાસિં તેડી પૂછ્યો મંત્રી, ભાષઈ વિનય વિવેકારે;
સામી ! તુમે નિજ ગામિ સિધાવો, પ્રભુતા ઉદય અનેકારે. ૮૪
પણિ પ્રેમલાનધ ઇહાં તેડાવસ્યો, કિં પિહર દાવેસ્યારે;
આણિ દીઓ જે હવે પ્રભુ નિજમુખિ, તિમ તે સહીય કરેસ્યઈરે. ૮૫
અંદ કહઈ મુજમનહું મનાવઈ, તો હું કરૂં અંગીકારરે;
એક રાતિ કોઠી ધરિ રહી તે, દીધ ધીજ^૧ મનિ ઉદારરે. ૮૬
તો મંત્રી કહઈ સામી કેહવું, ધીજ કરાવસ્યો એહનિરે;
અંદ કહઈ કનકેવજ કોઠી, સાજો કરવો એ તેહનિરે. ૮૭
નિસુણી મંત્રી ગયો તે પાસિં, કહ્યો સવિ અવદાતરે;
પ્રેમલાલચ્છી પ્રભુઆદેસિં, પડવજ તેહજ વાતરે. ૮૮
મંત્રીમં અંદરાય જણાવિઉં, જોડી^૨ સભા તેડાવધરે;
કહઈ એ જો ધીજિં તું સૂધી, તો મુજનિ ખરૂં સોહાવધરે ૮૯
સુણી પ્રભુવચણુ તે પ્રેમલાલચ્છી, કરી જમ જલ-અંધોલરે
વિમલ વસ્ત્ર પહિરીનિં સભાઈ, આવી મનિ રંગરોલરે. ૯૦

૧-અપરાધી વા નિરપરાધી છે તે જણવાની પરીક્ષા, પ્રતિજ્ઞા. જેવી કે
“તુળા, જળ, અગ્નિ, કોષ, અને વિપાદિ.”

૨-બોલાવી, સભા ભરીને.

ગણી નોકાર પસલી^૧ ભરી નારી, કોઢી જેહ કુમારરે;
 કનકંચન નામિ^૨ નૃપનો સુત, રાખી સાહમો સારરે. ૯૧
 સુરજ સાહમી રહી મુખિ બોલધ, મનવચનકથાધરે;
 શીલવ જો મુજ સૂઝું હોવધ, એક ચિત ચ દરરાખધરે. ૯૨
 શાસનદેવીતણુધં સુપ્રભાવિં, તો એહનો કોઢ ટલજેરે;
 એમ કહી પસલી નીરતણી જે, જાંટી સહુ સાંભલજેરે. ૯૩
 એતલધ કોઢ ટલી નવદેહો, હુઓ રાજકુમારરે;
 સોવનવાન સોહધ દેહકાંતિ, રૂપિ મયણુ ઉદારરે. ૯૪
 કુસુમવૃષ્ટિ કીધી તિહાં દેવધ, હુધ આકાશિં વાણીરે;
 સતીશિરોમણિ જયજય પ્રેમલા । ચંદ નરસરરાણીરે. ૯૫
 જયજયકાર હુઓ જગમાંહિં, સતીગુણ જગમાં ગવધરે;
 શીલપ્રભાવિં સ્યું નવિં ચાધ, માનધ સુરનર રામારે. ૯૬
 કનકંચનિ^૩ દધ નિજ દેશો, પુહુઆડયો નિજ દેશિરે,
 x x x x x x x x ૯૭
 ચંદ કહધ દવધ માતપિતાની, આણુ લેધ ધરિ આવોરે;
 આપણુધં જાવું પોતાનધં રાજિં, વેગિં કરિ મનિ ભાવોરે. ૯૮

કુંહા.

ચંદ્રવદની સુણિ સુદરી, તું ગુણવંતી નાર;
 સતીશિરોમણિ તું સહી, પિન પિન તુજ અવતાર. । ૯૯
 શીલવતી હું જોણુતો, નહુંતો મનિ સદેહ;
 તાહરે શીલ દીપાવવા. મિં ધીજ કરાવ્યું એહ । ૧૨૦૦
 ધીજિં સૂધી ઉતરી, કુલવંતી ગુણધામ;
 રિમાનિકસુર સાખિસ્યું, તિં જગિ રાખ્યું નામ. ૧
 મૃગદ્વાયની ગજગામિની, તું મુજ મોહનવેલિ;
 મુજ મનિમદિર તું વસી, મિં પામી સુરવેલિ । ૨

અંક કહઈ સુણિ વણિની, હવઈ જાણું નિજ દેશ;
માતપિતા હિત સખડી, દેઈ આવો આદેશ. ૩

હાલ. રાગ ગાદી. દેશી ચૂનઈની. ૪૯

હોહુ હોહુ^૧ રજ મુજ માડલી, જોઈ સાસર તુલ આદેશરે;
પ્રભુ સાથિ સિધાવું ઇહાંયકી, તે તો પુહુઅધ નિજદેશરે.
હોહુ હોહુ રજ મુજ માડલી. આંકણી. ૪
માય માયઈ મનિ ગહપરી, હિતશીખ દીઈ સુણિ વચ્છરે;
તું સતીયશિરોમણિ સુર કહી, જયજય પ્રેમલાલચંદ્રીરે હો. ૫
તોહે પણિ પ્રભુમનિ ચાલજે, મમ દોપીશ પ્રભુઆણુરે
સુખદુઃખની હોમ વિભાગિણી, તું તો સહેજિં ચતુર સુજણુરે. હો. ૬
સાસરીઆં મિલી મન તેહનાં, આવરજી દેજે અપારરે;
પતિતણે સહુ સંતોષજે, જિહાં શોકિતણા બ્યવહારરે. હો. ૭
શોકિ સહુ સાથિં મિલતી રહજે, દુહવિસ માં દાસી ગુલામરે;
ખોલતાં જીભઈ અમીઅ સંચારજે, એમ પામીશ તું અલિરામરે. હો. ૮
દોહિલું સહી આપિં તિમ કરે, નવિ વિશ્વસઈ નૃપનું કામરે;
ઉપગાર કરે સવિ જીવનિં, જાડમ પરમાદનું કામરે. હો. ૯
એમ માયતણી મુણી સીખડી, પિતાનિં પૂછઈ જાયરે;
તાત કહઈ સુણિ ધરમિં સવિ ભલું, કરજે શીખ દીઈ માયરે. હો. ૧૦
ખીજ માતા સવિ વિનવી, લાગી રહી તેહનમ પાયરે;
વચ્છ ! તું વહિલી આવજે, મિલવાનિં અમ સુખ ચાયરે. હો. ૧૧
સહસ ભાષનમ જમ વિનવમ, મંત્રીનઈ સવિ પરિવારરે;
લહી અનુમતિ તેહની મનિ રહી, સવિ કહઈ પતિભગતિ ઉદારરે. હો. ૧૨
એમ દેષ સજઈ આપણી, વહી દેષ નિજ પરિવારરે;
પિહરીઆં રોતાં પાછાં વલઈ, વચ્છ ! વહેલી આવઈ એકવારરે; હો. ૧૩
પ્રેમલા પણિ પાછું જોયતી, રોતી ડસડસતી જાયરે;

એ પિહર રોત્રુંજ જડુઆ, સહીં મુજનિં વેગલાં ચાયરે. શ્લો. ૧૪
 રથ બહી રાય બોલાવતાં, ચિત્ત લાગમ તેણુઈ કાયરે;
 અવિચિત્તપણુઈ નિજ ધરભણી, વેગિં તે ચાલ્યા જાયરે. શ્લો. ૧૫
 મારગ બહુ કટક વિકટ થયું, નવિ લહીઈ સૈન્યનો પારરે;
 આગલ્યા જલ પીધ નિરમણું, પાછિલાનેષ કાદવ ઠારરે. શ્લો. ૧૬
 બેહિંરવિ જાણો(યેઈ) કટકની, હય ગય રથ નરનહીં પારરે;
 બહુ રાય મિલમ આવી સવે, અતિ પ્રયંડ પ્રતાપ ઉદારરે. શ્લો. ૧૭
 પોહતા પોતાનપુરે દૂકડા, જણી કટક ૧૫રાઈ કાયરે;
 સજલો મઠ ભીડી નૃપ રજો, મુણી અંક કેવરાવમ સોયરે. શ્લો. ૧૮
 ભમિની માની મિં મંત્રીસુતા, કૂકડાપણુધ તેહ સંભારિરે;
 હું આવું મિલવા કારણિં, ધરજો માં બીહક લગારિરે. શ્લો. ૧૯
 આવી મિલી વાત સવે કહી, આપ આપણી જે હુમ હેજિરે;
 અતિ આદરિંતિહાં તેડીઆ, બહિનિ બહિનિપતિ બહુ તેજિરે. શ્લો. ૨૦
 દેઈ દેશનિલાતિ બહુ તેહનિં તેહનિં, રાખ્યાં તે આપણુધ પાસિરે;
 તિહાંથી હવઈ આભાપુરભણી, ચાલ્યા તે વેગિ ઉલ્લાસિરે. શ્લો. ૨૧
 મંત્રી મુઅતિ ખબરિ કહી ખરી, કરી સાજ કટક દલ હોયરે;
 સાહમા આવીને તે મિલ્યા, પહેરાવ્યા મંત્રી તેયરે. શ્લો. ૨૨
 આભાઈ આભાઈ આવ્યા વેગિસ્યું, કીધાં તે બહુત મંડાણુરે;
 મત્તામયમલ સિણુગારિઆ, પાખરિઆ બહુ કે કાણુરે. શ્લો. ૨૩
 વાજઈ તિહાં ભેરી ઝલ્સરી, પંચશબ્દ અતિ નિસાણુરે;
 સિણુગારિઈ નયર સયલ બહુ, જુઈ તે રાણો રાણીરે. શ્લો. ૨૪
 આવ્યા ભલઈ ચંદનરેસર, એમ લોક દીધ આશીશરે;
 બહુ ધવલમંગલ મહેલીઆ ગાઈ, કહમ પુહતી જગીશરે. શ્લો. ૨૫
 માખ્યાં દાન લહઈ યાચક સવે, કરમ જિનદર્શન સુખહેવરે;

૧-૫૨રાજવંદુ કાઈ સૈન્ય યુદ્ધમાટે આવેલ છે એવું જણીને પોતાન-
 પુત્રના શત્રુએ ગામભાગોલો ખંધ કરાવી. ૨-મુખના હેતુ માટે.

ગુરૂ વાંદી ધરિ પુહુતા પ્રભુ, રાયરાણાં બહુ કરમ- સેવરે. ઘો. ૨૬
 બંધાણા તોરણુ ધરધરિં, મંદિર મંદિર બ્બજ ઓધિરે;
 રાજભુવન સવે સિણુગારિઆં, સિણુગારી સવે પોલિરે. ઘો. ૨૭
 આવી મિત્રી રંગિ ગુણાવલી, પુહુની તે મનની આશરે;
 વલી વિરહવિગૂચણુ સવિ ટલી, હુઆ સુખતણા અભ્યાસરે. ઘો. ૨૮
 મિત્રી વાન સવે આપ આપણી, કહી સંભલાવમ અવદાતરે;
 દુઃકર્મ હતાં તે ભોગવ્યાં, હવર્ધ હરખિં સુખની વાતરે. ઘો. ૨૯

(સપ્તમોઽધિકાર-પ્રશસ્તિ.)

હાલ. ચૌપાઇ દેશી. ૫૦

સંવન સોળ નવ્યાસીઓગ્નણી, આશો શુદ્ધિદશમી ચિત આણી;
 શીલ-અધિકારિ ચન્દનરેશ, પ્રેમલાલચંદ્રી શીલ વિશેષ. ૩૦
 તેહ તણો સાતમો અધિકાર, પૂરણુ પુહુતો જન સુખકાર;
 શ્રીતપગચ્છમંડળુ માહંત, શ્રીહીરવિજયસરિ સિર સંત. ૩૧
 જેહતું લોકોત્તર સરૂપ, પ્રતિબોધ્યો જેણુમ અકબર ભૂપ;
 પદ્માસિ સવિ દેશ અમારિ, તીર્થલોક લય ટાલણુહારી. ૩૨
 તાસ પટોધર અધિકો રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીશર ચંગ;
 કુમત મતતરૂઅરનો કન્દ, છેલો જેણિ ટાલ્યો કન્દ. ૩૩
 તસ પાટે શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દીકમ પરમાનન્દ;
 તાસ પટોધર તેજિ દિણ્દ, શ્રીવિજયાનન્દસૂરિ સૂરીન્દ. ૩૪
 સમદમ લોકોત્તર વચરાગ, દિન દિન જેહનો અધિક સોભાગ;
 ગુણુ ગાઇ સુરનર નિશિદિસ, માનર્ધ જેહનિં બહુ અવનીશ. ૩૫
 તસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરુસુનિવિજય ઉવઝગાય,
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય લણુમ, એતલમ પૂરણુ સહુમ સુણુમ. ૩૬
 इति श्रीचन्द्रायणिनामरासे, सप्तमोऽधिकारः सम्पूर्णः॥—१२३६

(અષ્ટમોજધકાર-મંગળાચરણમ્.)

હાલ. ચૌપાદ દેશી. ૫૧

આઠમઘ અધિકારે પુણ્ય પ્રધાન, તે અઢ કરસ્યઘ થઘ સાવધાન;
 પુણ્યિયં પૂરવ-આપદ ટલી, પુણ્યિયં આવી સપદ મિલી. ૩૭
 હવઘ સભાઘ અઽયો રાય, સભા મિલી સહુ તેણુઘ ઠાય;
 પ્રધાન પ્રમુખ સવિ આવી મિલ્યા, સહુ સતોષ થયા દુઃખ ટલ્યા. ૩૮
 આઠકાર આવંતડા કરઘ, સમાધિ પૂછંતા તે સવિ ઠરઘ;
 સહુ લોકમનિ જાણુઘ અસ્યું, પુણ્ય અમારં જાગિઉ તસ્યું. ૩૯
 પ્રધાનાદિક આગલિ વાત, કરી ભલાવી જેહણી માત,
 નિ.કંટક હવઘ પાલિં રાજ, સાધઘ સઘલાઘ તે કાજ. ૪૦
 સભા વિસરજી ધરમાં ગયા, રાણી હરખ ધણા અતિ થયા;
 અઢ સંભલાવી વીતિ આપ, ગુણ્યાવલી આલોયું પાપ. ૪૧
 પ્રેમલાઈ પણિ કલ્હો અવદાત, રાજ ક.મ ટલીઓ ઉતપાત;
 વીરમતી જે મરણિં લઘ, તોહ ભાવઠિ સમલી ગઘ. ૪૨
 હવઘ રાજ પાલઘ તે રાજ, ધરમ-અરથકામ સાધઈ કાજ,
 નિજ લક્ષ્મી કાજગરી કરઘ, પુણ્ય પ્રબલ પોતઘ અણુસરઘ. ૪૩
 જિનમદિર નયર; પુર; ગામ, હરખિં કરાવઘ ઠામોઠામ;
 જિનમડિત પૃથવી તેણુઘ કીધ, લક્ષ્મીનો લહાવો બહુ લીધ. ૪૪
 બિંબ ભરાલ્યાં બહુ બહુ ભાંતિ, યાત્રા પ્રતિષ્ઠા ધરીધરી ખાંતિ,
 પૂજા બહુ ભેદિં નિત કરઘ, ગુર-ઉપદેશ સૂધો મનિ ધરઘ. ૪૫
 ભગતિ ભલા મુનિજનની કરઘ, સામીભગતિ વિશેષિં ધરઘ,
 અભયદાન દીધં જે જંતુ, અનુકંપાનો અધિકા સંતુ. ૪૬
 ઉચિતકારતિ પણિ તે સાચવઘ, જશકારતિ કરી જન રાચવઘ;
 વઞ્વિભુષણુ ભોજન ભલાં, મેવા મિઠાઘ અતિભલાં, ૪૭
 ઈમ અનેક વર વસ્તુ વાવરઘ, સહુ સજ્જનનઘ સુખીઆ કરઘ,

રાણી જાણી એ તે વિશેષ, વિલસપ બોગ તે સાથિ અશેષ. ૪૮
 ગુણાવલી એકદિન રચણીમળર, સુપનિં દેખિં સુરજ ઉદાર;
 પ્રેમલા તિમ દેખાવલી ચંદ્ર, કૃષ્ણ વલી ઉપનું ધંદ્ર. ૪૯
 મિહું રાણીઈ જનમ્યા નરિંદ, પ્રાચીદિશિ જિમજનમે દિણિંદ;^૪
 [ગુણાવલી]ચન્દ્રસેન[નામિમહેન્દ્ર], પ્રેમલા પ્રેમચન્દ્રનામિં ગજેન્દ્ર. ૫૦
 જનમમહોત્સવ કીધા અપાર, વિદ્યા સયલ ભણી સુખકાર;
 ગુણાવલીસુત ચંદ્રસેનકુમાર, રાજકન્યા પરણી વર ચ્યાર. ૫૧
 પ્રેમલાલચંદીતણા સુત જેહ, પ્રેમચંદ્રકુમાર હુઓ ગુણુગેહ;
 ચૌવન પુહુતો અતુકમિં તેહ, પરણી સાત કન્યા સુનેહ. ૫૨
 પ્રેમલા ગુણાવલી જેહુ તેહ, માનઈ વડી બહિનિ પરિ એહ;
 આણુ ન લોપછ તેહની કદા, માહોમાંહિ સ્નેહ-સંપદા. ૫૩

(ચન્દ્ર અને રાણીઓનો આનંદસંવાદ.)

ગુણાવલી નધં પ્રેમલાલચંદી, રાજગોષ્ઠી કરઈ મન સત્થી;^૫
 કાવ્ય; સિદ્ધાંક; ગાથા; નઈ દુહા, હરીઆલી પ્રહેલિકા ઉહા; ૫૪
 કહઈ ચંદ, રાણી કહો એક વાત! શ્લોક સુભાષિત જાણો ધાત;
 રાણી કહછ “ત્રણ અક્ષર નામ, દુઃખદીઈ જગમાંહિ સામ !” ૫૫
 ચંદ ઉત્તર “વિરહો” કીઓ, તો રાણી કહછ “હવધમત દીઓ;”
 પ્રેમલા ભણુધ ભૂપતિ અવધારિ. “ત્રિણિ અક્ષર નામ વિચારિ. ૫૬
 તેથી જય વરીઓ સુખ ધણા, લેધછ સુરનર શિવપદ તણા;”
 ભૂપ ભણુધ, “એ ધરમ ઉદાર ! અહનિશિ એ કરવો નિરધાર.” ૫૭
 ચંદ ભણુધ, “તો ધરી સ્નેહ, ત્રિહું અક્ષર કહજો તુમ તેહ !
 તેણુધ હોધ સયલ સંવાદ, અરથ કહો મોંહિ મ કરો વાદ.” ૫૮
 ગુણાવલી કહછ “ધરજો સામ ! અમઉપરિ તે મન અભિરામ;
 જે તુમે ગાથામાંહિ^૬ કહો, તે પ્રજુ અમે સહી તાહરો લહો.” ૫૯

ગ્રેમલાપ્રતિં ભણુધં વલી બૂપ, “ચિહ્નં અક્ષરત્વં કિંચિત્ સરપ ?
 તેણુધં સધલધં આદર લહધ, ડાહ્યુ નિપુણુ સહુ તેહનિં કહધી” ૧૦
 “ચતુરાધં તે મોહુ” નામ, જેણુધં સમરધ સધલાં કામ”
 ગુણાવલી કહધ “તેતો બલી, જેહુ પક્ષી તુલ કાંતા મિલી. ૧૧
 એક ચતુર એક હોધ મૂઠ, તે સ્થુ જણુધ મનનું મૂઠ;
 બિંહુ સરખી ચતુરાધ હોધ, પ્રીતિ બલી ચતુરાધ સોધ, ૧૨
 એક વિકલ એક સકલની જોડી, તે દુઃખદાધ પ્રીતિં જોડી;
 ચતુરધં ચતુર મિલધં જો ચગ, તો પહોંચધં સહુ મનનાં રંગ. ૧૩

(મુખ્યુદ્ધિવૃત્તાન્ત.)

ધન્ય મુખ્યુદ્ધિતણી પરિંતેય” કહધ નૃપ “તે કુણુ કહો ગુણુજેય”
 કહધ રાણી સામી સાંભલો, વસંતપુર નયર ઇધં બલો. ૧૪
 વિવહારી છધ નામિ મુખ્યુદ્ધિ, નારી અતિહિ ચતુર ઇધં મેહિ;
 વિવહારી મનધં જાણુધ એહ, ચતુર ધણુ ઇધં ગુણુનો ગેહ. ૧૫
 મુજ ધરિ છતધ અછધ જો એમ, અલગધ હુંતધં કરસ્યધ કેમ;
 તો જોઈ એહનું પારખું, ધરિ બાહિરી સધલધં સારિખું. ૧૬
 મનમાં આવી એહવી વાત, અનીધં કહધ સાંભલિ અવદાત;
 હું પરદેશિં ચાલીશ આજ, વ્યાપારિં કાંધં હિપનું કાજા ૧૭
 વનિતા કહધ શી પરિ માહરી, શેઠ ભણુધ ન રહેવાધ અધધરિ;
 ચતુર પણુધં તુમે કીધી પ્રીતિ, કાંવિયોગ કરો દુઃખની રીતિ. ૧૮
 વિરહદુઃખ મોહુ જગમાંહિ, તે ન ખમાધં સહી ક્ષીણુમાંહિ;
 તે દુઃખથી મરણુજ બલું, દૈવ કન્ધિં માંણું એતલું. ૧૯
 શેઠ ભણુધ ચિંતા કાં કરધ, વહેલો આવીશ જાણે સિરધ,
 એમ કહીનધં ચાલ્યો શેઠિ, દિન કેતે તે પહોતો ટૂઠિ. ૨૦
 દિવસ કેતલા તિહાં કણિ ચયા, લેખ લિખી કે સાથિ પાઠયા;
 “કાધ દિવસતણું છધ કામ, પછધ હું આવીશ વહેલો મામ. ૨૧

તે માણસનિં આપ્યો દેખ, તેણિં શેઠનિં પૂછ્યો વિશેષ;
 તુમ ધરિ કહો કિહાંકણિ અછઈ, લહી^૨ અહનાણુ તિહાં જાઉ પછઈ ૭૨
 કહઈ વ્યવહારી સાંભલિ લાય, જે ધરિઆંગણુ ચંપતર થાય;
 તેણુઈ ધરિ જઈ આપે તું દેખ, તે ચાલ્યો આવ્યો પુરી દેખ. ૭૩
 જઈ નગર ધરઆંગણિ સવે, ચંપક ધરિ ધરિ દીસઈ તવે;
 તેણુઈ જાણિઉં આતો ચંગ, કહિઉં અહિનાણુ પણિ મોટું ઢંગ । ૭૪
 કિહાં આપું એ દેખ સુખણુ, તે માણસ પણિ અતિહિં સુખણુ;
 તેણુઈ વિચારિઉં ખીજ ચંપ, પૂલ ઉતાર્યાં દીસે સંધ.^૩ ૭૫
 એકઈ ધરિ અણુઉતર્યાં દીઠ, તે મનમાંહિ લાગો મીઠ;
 તિહાં જઈ કહિઉં ધમ્ય સુખુદ્ધ, ધર આ હોઈ કઈ નવિ લદ્. ૭૬
 સ્ત્રી કહઈ હા ભાઈ હોઈ એહ, કાગલ આપ્યો વાંચીઓ તેહ,
 પછઈ તેહનો લખ્યો જખાપ, ધણુઈ માનિ લિખ્યો છઈ આપ. ૭૭
 માણસનઈ કહઈ દ્યો આ દેખ, તે જુઠ ચતુરઈ રેખ;
 સ્યું કહીનઈ આપું આ દેખ, આથી(થી) આગલિ માસ છઈ જ્યેઠ. ૭૮
 એતલાં ચિન્ન કરઈ જો વાંચી, નહીંતર કાગલ લેજો ખાંચી;
 વાંચી દેખ નઈ મીચઈ આંખિ, મુખિ નિસાસ મુંકઈએ સાંખિ. ૭૯
 લઈ કાગલ જિહાં આવ્યો શેઠ, તવ તે સાહમી દીધી દ્રેઠ;
 કાગલ વાંચીનઈ તિમ કીધ, તવ તેણુઈ સાખાસી દીધ. ૮૦
 વલી વેગિં અતિ જાણી પ્રેમ, દેખ લિખ્યો ચતુરઈ એમ;
 પ્રેમ હુંતઈ કાગલ કિમ લિખ્યો, માણસ પૂછ્યો કહઈ પારખ્યો. ૮૧
 મુજ દેખતાં લિખ્યો નિજહાથિ, તે દીધો માહરે સાથિ;
 તેણુઈ કાગલિ ગાથા એક, લિખિ જણાવ્યો આપ વિવેક. ૮૨
 વિરહણિ કાગલ નહુ જલ્યો, નયણાં નીર વહંતઈ નહુ ગલ્યો;
 તો જાણું મુજથી એ પ્રેમ, ઓછો હુઓ મનિ આવઈ એમ. ૮૩

હુંહા.

વિરહણિ જન દીપીઓ, દગ જલ ગયો મુઝાય;
વાયુનીસાસઈ જલ પીઓ, તવ લિખીયો નિરમાય. -૮૪

પૂર્વઢાલ.

એહવું લિખિત વાંચીનેઈ શેઠ, વેગિં ધરિ આવ્યો શુભદ્રેઠ;
સ્ત્રી સંતોષ થયો અતિ ધણો, વાખ્યો પ્રેમ તે શેઠ મનતણો. ૮૫
કેલવી જાણુષ તે પણિ કોઈ, મન ભેટયા હોઈ જો દોષ;
જો ચતુરાઈ એહવી હોઈ, તો સુખદુઃખ જાણુષ સહી સોઈ ૮૬
નહીતો એક અવટાઈ મરઈ, ત્રોડઈ દિલ દીન હોઈ સરઈ;
પ્રીતિ કિસી જેથી દુઃખ હોઈ, સુણી રાજ કહઈ સવિ સોઈ. ૮૭

[ઇતિ સુશ્રુદ્ધિવૃત્તાન્ત.]

તિં દોહિલ જાણી મુજ સહી, રાણી કહઈ તિમ પ્રભુષં વહી;
શુણાવલી કહે “પ્રભુ અવધારી, એક હરિઆલી કહો સુવિચારી.” ૮૮
“મોટાં પાંચ ધ્યેયના નામ, આરાધઈ સવિ સીઝઈ કામ;
ત્રણિ અક્ષરમાહિ તે જાણિ, ઇહ પરભવિ સુખીઆ મનિ આણિ.” ૮૯
રાણી કહઈ “મિં તે બહુ ગણ્યાં, તેહનાં કલ મિં આપિં અણ્યાં;
ગણી નોકાર કરે જે કામ, તે સદ્ગું હોઈ સુણુને સામ !” ૯૦
વહી શુણાવલી પૂછઈ સામ, “ત્રણિ અક્ષર હીઈ તસ નામ;
પાપડ બોલું ધરમ પ્રસાદ, નામ કહું મ કરો સંવાદ. ૯૧
ભોજનમાન લહઈ તે નામ, દશજીવિણુ નવિ હોઈ કામ;
વિણુ અન્યાઇ કરાવઈ ધીજ, માન પછઈ જિમ કરીઉ પતીજ ” ૯૨
અંદ દહઈ “તે પાપડ હુઈ, ’ પ્રેમલા કહઈ પ્રભુ સાહસું જોઈ;
“મુજ હરીઆલી કવચુ વિચાર, તે કહજો પ્રભુ અરથ ઉદાર. ૯૩
જેણુઈ કરી કીજઈ સધલાં કામ, તે તુમે માહરૂં લીધું સામ !
તે પ્રભુ રાજો લણું નિજપાસ, તુઝયું મુજ આપો ઉલ્લાસ.” ૯૪
વહતું નૃપ કહઈ “તુજ એક કામ, માહરૂંએ સરિખી બહુ નામ;

ધણા વિચિં એક કિમ અપાય, સૂક્ષ્મ માટઈ વહેચું નવિ જાય.” ૬૫
 “જામ જણુ મિલઈ એક નારી થઈ, તે પણિ માહરઈ હૃદયિડઈ રહી;
 મયંજીતણુ ધરિ ધરણી ભઈ, તે પ્રણુ પાલેજો મનિ વહી.” ૬૬
 જૂપ ભણુ “કહી જે નારી, તે ઉતમ રાખઈ સંસારિ;
 તે તુમચું મુજ હૃદયિડઈ વસી, ક્ષિણુમાત્ર નહીં કહીઈ ખસી.” ૬૭
 રાણી અવર કહઈ “પ્રણુ સુણો, એક વસ્તુ આપો મુજ ધણો;
 આદિઅક્ષર વિણુ કડૂઈ વેલિ, અંત્યક્ષરવિણુ સાલણુ ભેલિ. ૬૮
 આદિ અવસાનિ અંત્ય તે આદિ, મધ્યક્ષર કાઢી મૂકો વાદિ,
 તવ તે કોહી ધરાવઈ નામ, તેહનું નિત્યઈ માહરઈ કામ.” ૬૯
 ઉત્તરે—“હિંગલો—

હંસચરણુની ઉપમા જાસ, ખાધઈ વાધઈ કાંતિ ખલ ખાસ;
 ખાપથી સુત સુતથી હોઈ ખાપ, સાંભલિએહનો એહ જખાપ.” ૧૩૦૦
 [ઇતિ આનાંદસંવાદ.]

વહી સિદ્ધાન્તતણુ કહઈ મર્મ, તત્વાતત્વ નઈ ધર્માધર્મ;
 ઈમિ અનેક કરઈ શાસ્ત્રની ગોઠિ, કરે ધરમની ખાંધઈ મોઠિ. ૧

(અષ્ટમોડાધિકાર—મશરિત.)

સંવત સોળ નવ્યાસીઓ જાણી, આશો શુદ્ધિ દશમી ચિત આણી.
 શીલ—અધિકારિ ચૂંદ નરેસ, પ્રેમલાલચંદી શીલ વિશેષ. ૨
 તેહ તણો આહમો અધિકાર, પૂરણુ પુહુતો જનસુખકાર;
 આતપગાંધમંડણુ માહન્ત, શ્રીહીરવિજયસૂરિ સિર સંત. ૩
 જેહનું કોકાંતરસરૂપ, પ્રતિખોધ્યો જેણુઈ અઠખર જૂપ;
 પદ્માસિ સવિ દેશ અમારિ, તીર્થકોક લય ટાલણુહારી. ૪
 તાસ પટોધર અધિકો રંગ, શ્રીવિજયસેનસૂરીશર ચંગ;
 કુમત મતતરૂઅરનો કન્દ, છેલો જેણું ટાલ્યો કંદ. ૫
 તસ પાટિ શ્રીવિજયતિલકસૂરીન્દ, દરિશન દીક્ષ પરમાનંદ;
 તાસ પટોધર તેજિ દિલ્લંદ, શ્રીવિજયાનાંદસૂરિ સૂરીન્દ. ૬

જમદમ સોઠાતર વયરાગ, દિન દિન જોહનો અધિક સોજાગ;
 ગુણ ગામ સુરનર નિશિદિસ, માનઈ જોહનિં બહુ અવનીસ. ૭
 તસ શાસનવાચક શિરરાય, શ્રીગુરુમુનિવિજય ઉવઝઝાય;
 તાસ શિષ્ય દર્શનવિજય બાણુઇ, એતલઈ પૂરણ સહુઈ સુણુઈ. ૮
 इति श्रीचन्द्रायणिनामरासे, अष्टमोऽधिकारः सम्पूर्णः ८॥ १३०८

(નવમેઝધિકાર-મંગલાચરણમ્.)

કુંહા.

સંસારિક સુખ ભોગબ્યા, કાધો ધર્મ એકાંત;
 નૌમિં અધિકારઈ સાંભલો, પૂરવભવ વૃત્તાંત. ૯
 એક દિન બેઠો મોહલમિં, રાજ રંગમિં જામ;
 ઉઘાનપાલક આવીનઇ, દીઈ વધામણી તામ. ૧૦
 શ્રીમુનિમુવ્રત વીશમાં, તીર્થેકર મહારાજ;
 તુમ ઉઘાનઈ આવીઆ, વંછિત ફલીઆ કાજ. ૧૧
 હાલ, રાગ વસન્ત જયતશ્રી, દેશી ધમાલની. ૫૨.
 એહવઈ શ્રીવનપાલ આવીનિરે, દીઈ વધામણી સામિ;
 જય જયવંતો તું પ્રભુ! ભાયગ તુજ અભિરામિ.
 ઉઘાનઈ જિનય સમોસયાંએ, શ્રીમુનિસુવ્રવામી;
 ચઉત્રીસ અતિશય અલંકર્યાંએ. આંકણી. ૧૨
 થયા રલીઆયત સાંભલીરે, દીધી વધામણી ભૂરિ;
 વઝવિભૂષણ આપીઆરે, કાધુ કાધુ દાલિદ્ર દૂરિ. ઉઘા. ૧૩
 ચતુરગિણી સેના સાથિરે, લેઈ કુટબ પરિવાર;
 નગરલોક સાથિં કરીરે, અતિહિં આડંબર સાર. ઉ. ૧૪
 વંદના શ્રીજિજ્ઞસ્યદ્વનિરે, કરતા કાજિં રાય;
 ત્રિણુ પ્રદક્ષિણા દેધરે વાદિં, બપઠા ઉચિત કાય. ઉ. ૧૫
 દેવતા રચિત સમોસરણિરે, તે ઉપરિ ભગવંત;

- ૧અયસી ચઢવયણે કરીરે, દેશના દીઠ ધરમની સંત. ઉ. ૧૬
 દાન સુપાત્રે દીછધરે, પાલવું નિરમલ શીલ;
 તપ તપીઈ બાર ભેદનારે, શુભભાવ ધરી કરો લીલ. ઉ. ૧૭
 શ્રેયાંસ, જિનપદ દાનથીરે, દવદંતી શિવ શીલ;
 તપથી કેવલ બાહુબલી, ભાવથી ભરતનિં લીલ. ઉ. ૧૮
 હલકરમા તે કરી શકધરે, કરિં જય કરમનો આપ;
 કરમિં વીટયા જીવડારે, આપડા કરમં તે પાપ. ઉ. ૧૯
- ગાઠા—“કથાવિ જીવો બલિઓ, કથાવિ કમ્માઈં હુન્તિ બલિઆઈ;
 જીવસ્સ ય કમ્મસ્સ ય, પુવ્વનિબદ્ધાઈ વયરાઈ. ઇ.* ૨૦
 ફકોધરમાનરૂમાયા વલીરે, છ લોભ એ આરિ કષાય;
 છાંડી મનશુદ્ધિ સદારે, ધરમ કરો શિવદાય. ઉ. ૨૧
 ધરમ કરમ સુખી સદારે, કરમવસિં જે ધાય;
 તે દુઃખીઓ થાસ્યઈ ધણુરે, જીતો જીતો કરમ સુખથાય. ઉ. ૨૨
 અંક વૃષો જિનવરપ્રતિરે, કરજોડી પૂછેય;
 સામી ! સંશય માહરોરે, કહીનેઈ મનદુઃખ ભંજેય. ઉ. ૨૩
 વયર વહિઉં મુજ ઉપરિરે, જે પોતાની માય;
 તેણીઈ કયેરિ કૂકડોરે, મારવા કાષ ઉપાય. ઉ. ૨૪
 ચઢીઓ કરિ નાટકીઆ તણુધરે, સુખિં પાઠ્યો સામિ;
 શિવમાલાઈં સાચ્યોરે, આંણી મુકયો પ્રેમલાની કામિ. ઉ. ૨૫
 પોતનપુર વિરહી હવોરે, રૂપસુંદરીનિં દેવ;
 તે મુજ દેખી ગહુગહીરે, ભગિની મિં માની સુખહેવ. ઉ. ૨૬

૧-આર વદનથી, ચાર મોઢાથી, ચારે બાજુના લોકો સાંભળી શકે તેવી રીતે અર્થાત્ એક બાજુ ઉપર પોતે બિરાજે અને ત્રણ બાજુ ઉપર દેવો સ્વશક્તિથી પ્રતિબિંબ બાનાવે.

* ગાથાર્થ—“કવચિત્ બલીઓ જીવ, કવચિત્ કર્મ બલીઆં જાણો;
 જીવને અને કર્મને, મૂલનિબદ્ધ વૈર પ્રીછાણો.”

અથવા—“કોઈ જગોપર બલીઓ જીવ, કર્મો દાણે લવ હરિ શિવ;
 જીવ કરમ દોય માંહોમાંહ, રાણે વૈર ન જોડે છાંહ.”

વિરહ વહિઉ ગુણાવલીધરે, સોલ વરસનું સાચ;
 પ્રેમલા કથંક ચડાવીઉરે, જુઓ એ સંસારનું નાચ. ઉ. ૨૭
 ઢાઢી કનકધ્વજ કાં હવોરે, વલી સહુ સુખસંયોગ;
 એકઠા મિલ્યા એ જીવડારે, કરમવસિ સવિ થયા યોગ. ઉ. ૨૮
 કરીય કૃપા પ્રભુ આસ દીઓરે, ટાલો મનિસંદેહ;
 વલતું પ્રભુ ઉપગારિઓરે, કહઈ સુણો સખંધ તોહ. ઉ. ૨૯

ફહા.

જિનવર કહઈ નૃપ સાંભલો, પૂરવભવસંબંધ;
 સોલ જીવ એકઠા મિલ્યા, કરમતણુઈ અનુબંધ. ૩૦

(અન્દ વિગેરે સોળજણાઓનો પૂર્વભવ.)

હાલ. રાગ દેશાખ. ૫૩

હવંધ શ્રીભગવંત સુણો સંત સાચું,
 એ તો કરમનું નાટિક અજીઝ થાચું;
 શ્રીતિલકપુરનગર તિહાં મુર રાણો,
 તસ મંત્રી એક મંત્રીમાં અતિહિ સ્થાણો. ૩૧
 તસ પુત્રી એક સકલ કલાની જાણી,
 જિનધરમની ભગતિ કરમ અમીઅની વાંણી;
 હમયે દેવગુરુધરમ ધરઈ શુદ્ધભાવિં.
 નહી કુટિલ મન તેહ સરલા સભાવિં. ૩૨
 તેહનઈ . રાયપુત્રી સંવાતિં સંવાદ,
 બિહું બહિનિપણિં રહઈ મનિ આલ્હાદ;
 પણિ એક મો'ડું [દુઃખ] તે મિથ્યાતવાસી,
 ફૂટકપટ ત્રિષયા વિકથાદિ આસી. ૩૩
 જિનધરમની દ્વેષિણી પાપિ રાતી,
 પણિ મંત્રીપુત્રી સહ અતિહિં માતી;

નકર ચાકરજનનઈ દીઠ પાટુ લાતી.
 સખીજનની કરમ વાટિં હાસ્ય જાતી. ૩૪
 ધણો પ્રેમ તે એમ જીવ નહીય જૂદો,
 કાંમ એકઠાં સવિ કરમ મનહ મૂદો;
 માહોમાહિં બધ બોલ એક સુણહુ એહવો,
 જિંહા પરણવું તિહાં પતિ એક તેહવો. ૩૫
 હવઈ મંત્રીપુત્રી સુઆવિકા જાણો,
 તે સાધવી પાસિ સાંલલઈ વખાણો;
 બણઈ સૂત્ર સિદ્ધાંત અરથવિચારો;
 જાણઈ માણસજનમનો એહ સારો. ૩૬
 ન રૂયઈ નૃપપુત્રીનિં એહ વાત;
 બણતાં ગુણતાં કરમ હાસ્ય ધાત.
 પશ્ચિ વારઈ તે મંત્રીબેટી ન ખીજઈ;
 કહઈ તેહવું કાંઈ મનિં ન લીજઈ. ૩૭
 તોહઈ નૃપપુત્રી કહઈ નિસુણો સહીએ,
 એ વરતણી સંગતિ છાંડીશ હીએ;
 નવિ માનઈ તેહના વયણ કાંઈ, -
 તોહઈ તેહ ન આવતી રહઈ તાંઈ. ૩૮
 એક દિવસ સાધવી આહારકાજિં,
 આવી મંત્રીધરિ દેઈ ધર્મલાલ સાજિં;

૧-ધર્મલાલ નામનો આશીર્વાદ જેમ નૈયાયિકમતવાળાઓ કોઈ નમસ્કાર
 કરે ત્યારે “શિવાય નમઃ” સાંખ્યો “ઓમ્ નમો નારાયણ” અને દિગ્ગંજર-
 જેન “ધર્મવૃદ્ધિ” કહે છે. તેમ શ્વેતાંજરજેનસાધુ વંદણાં કરે ત્યારે “ધર્મ-
 લાભ” એવો આશીર્વાદ દે છે. જો કે આંહી કાંઈ નમસ્કાર લેતાં ધર્મલાલ
 કહેવામાં આવ્યું નથી. પણ, એવો આચાર છે કે ગ્રહસ્થના મહાનમાં
 સ્ત્રી, પુત્રીઆદિ રમણ કરતા હોય તેઓને ચેતવવા માટેજ બિક્ષાર્થે ઘરમાં
 પ્રવેશ કરતાં મ્હેદેસ્ત્રી ‘ધર્મલાલ’ શબ્દ બોલે, જેથી તે લોકો મર્યાદા ત્યજને

તિસમ્મ મંત્રીપુત્રી નિજ જાલિ સાર;	
એડી મોતી પરોતીય અનંદકાર.	૩૯
નૃપપુત્રી તે બાહિર અછમ્મ એડી,	
ઉઠી મંત્રીતનયા પધારો કહી પમડી.	
એમ કહી ધરમાંહિં તેડીનિં વાંદમ્મ;	
જે જોઈઈ તેહ શુદ્ધમાં ન જાંદમ્મ.	૪૦
તિસમ્મ રાજપુત્રીમ્મ તે મનિ વિચારિઈ,	
એહ મહાસતીનમ્મ એક કક્કં ભારિઈ;	
લેમ્મ ત્રોટી ^૨ એક કસવટિં ખોસી છાની;	
નિસમ્મ સાધવી વુહરી વલી બહુનમાંની.	૪૧
આવી મંત્રીએડી કહઈ કિઠારે ત્રોટી;	
સોધઈ ધણુ પણિ ન દીસઈ ત્રોટી.	
પૂછઈ કિહાં ગમ્મ બહનિ તું કહઈ સાચુ,	
કહું પણિ તુજ મનિડમ્મ નાવમ્મ કાચુ	૪૨
કહઈ સાધવીમ્મ તે લેતાં મઈ દીડી,	
સખી ! સાધુના હાસ્ય નવિ લાગઈ મીઠી;	
સાધુસાધવીથી એ ન હોઈ વાત,	
તિં મૂંઠી હોઈ તિહાંથપી આપી [દિ] માન !	૪૩
કહમ્મ સાધવી પાસઈ કાદું તોય,	
તો તાહરઈ મનિ 'સાચલુ' આવઈ સોય;	
એમ કહી સહુ ગયું આપદામિં,	
મંત્રીપુત્રીઈ જાણિંઈ ધમ હાસ્ય કામઈ,	૪૪

જેઠા હોય તે સાવધાન થઈ જાય તેટલા માટેજ આ સાધવીએ પણ પહેલેથી ધર્મલાભ દીધો. આનો અર્થ એવો નથી કે ભિક્ષા આપવા માટે સાવધાન થઈ જાય. પરન્તુ, તે સ્ત્રીઆદિની મર્યાદા જલવાઈ રહે તેટલા માટેજ. ૨-કેડપટો, કડીત્રોટી, કંદોરો. ૩-વહોરીને, ભિક્ષાલર્થને.

૧-સાચું, સાચાપણું.

મિત્ર્યાં વલી કહઇં આપડી આપ કાઢી,
 બીજું કાંઈ હોઇ તો ચાઈ બહુરી;
 એહ વસ્તુની હાંસી થોડીજ કીજઇ;
 એણી હાંસીથી માહરું ચિત્ત ખીજઇ, ૪૫
 કહઇ મંત્રીપુત્રી બહિનિ ! કાઢી આપો !
 ભણુઇ સાધવી પાસિં એ અછઈ ચાપો;
 મંત્રીશતનયા ભણુઇ ન હોઇ એમ !
 અમ્હ સાધવીથી સહી કહીઇ કેમ ! ૪૬
 તુમે જાણો જે આંભણુ ચોગીમૌની !
 કડી કાપડી તિમ, ન, એ જૈનમૌની !
 હે રાચા કરી મ્હેચ્છના વ્યસન સેવેં;
 ચામ ચોરી ચોરી કરી દંડ દેવેં. ૪૭
 એ જૈનના સાધુ નસાઇ પવિત્ત;
 ગંગાનીરપરિં અતિહિં વિમલચિત્ત,
 પનોતી તે સાધુનઈ કાં કલંકઇ,
 કિમ છૂટીશ પરભવિ એહ વંકઇ. ૪૮
 કહઇ તે સહી સાધવીઇ લીધું,
 આવ તુંહનઈ દષ્ટિ દેખાડું સીધું; !
 પરધાનપુત્રી કહઇ વાત એહ,
 નહીં યુગતી સહી તુંહનઈ કરવી તેહ. ૪૯
 જિસઇ મંત્રીપુત્રી ગઈ સાધવીય પાસી,
 આવી રાયપુત્રી તિસઇ તિહાંહિ હાંસી;
 કહઈ સાધવીજી તુમે આહારકાજિં,
 આંઆ તિવારે તે ત્રોટી લીધીય કાજિં. ૫૦

હુંહા.

અણુધટતું અછતું કહઈ, જૂઠું ઉઠેં ઝાલ;
 ફૂડ કલક દઈતેહનિ, તે પાલવગ્રહઈતરકાલ. ૫૧
 રેજીવ ! ફૂડ કાં લવઈ, કાંઈ ખોલઈ કુવચન;
 એકઈમીઠઈ ખોલડઈ, જગ સધલો સુવચન. ૫૨

ઢાલ. રાગ કેદારો, દશી ખળનાની, પૂન્ય ખળનો માહુરા
 પૂન્યનો, એ દશી ૫૪

વચણ સુણી નૃપપુત્રીનું, ચાટકો લાગો તસ અંગિરે;
 મિં રે ! ત્રોટી કિહાં કરિ ધરી, ફૂણિ હરીજૂઠું કાંટકિરે ?
 આલ કડાં નવિ દીજઈ, કીજઈ સત્યસું રંગરે; આલં આં ૫૩
 નૃપસુતા કહઈરે વસાઉગરી, સતીય થઈ કૂડ કાં ભાખોરે;
 એમ લેઈ ભૂપણ લોકનાં, ઝોલીમાં ઘાલીનઈ રાખોરે. આં ૫૪
 સાધવી કહઈ મુજ ઝોલીયાં, જૂઓ છોડી સધલાં ઇહાંહિરે;
 આંણી મૂંક્યાં તે ઝોલીયાં, છોડી દેખાડઈ ઉછાહિરે. આં ૫૫
 એક અઈ જોયાં તે ઝોલીયા, નીકલીઉં નહીં તિહાં કાંધરે;
 તવ તે મંત્રીસુતા એમ કહઈ, નવિ હોય એ કંહઈ આધરે. આં ૫૬
 રાયપુત્રી કહઈ સોધવા, ન દીઈ તો નીકલે કીહાંધરે;
 ઝોલી સધલી સુગી જોઈઈ, નિરતિ ખરી હોઈ સાહરે. આં ૫૭
 જોતાં ઝોલી એક પાત્રની, નાંખી તે સાધવી ઉછંગિરે;
 ત્રોટી તે લઘુ લાધવી કલા, કોઈ ન જાણઈ તે સંગિરે. આં ૫૮
 ઝોલીદેખાડી યતિની? લણઈ, હવઈ રથું દેખાડું તુજ જોયરે;
 તવ તે ઉઠો કહઈ તુમે સહી, ઉઠી ઉચ્છુકપણઈ સોયરે. આં ૫૯
 તતક્ષણ ત્રોટી નીકલી પડી, લણઈ ભૂપનંદિની જોયરે;
 સાધવી પાસિથી નીકલી, હવઈ સવિ સાચલું જોયરે. આં ૬૦

મંત્રીપુત્રી કહ્યું સુણિ સખી, એ સવિ તાહરું કામરે;
 સાધવીથી નવિ હેઠ કદા, એમ કર્યાનું નવિ કામરે. આં ૬૧
 જો કર્યું એહવાં જૂઠાં, તે તું ન આવીશ ઇહાંહરે;
 એહ હામું વિખામું સખી, મ કરીશ હવઠ કિહાંહરે. આં ૬૨
 ઉદી તે નિજ નિર્જાત્રિ, સાધવીમનિ ખડુ ખેદરે;
 ફૂડ કલંક હાં મુજ દીઓ, ચોરીયકારનો લેદરે. આં ૬૩
 લોકમાં મુખ એ દેખાડવું, લલુ નહિ એણિ સંસારે!
 જાણી એમ રાસડી લેઈ કરી, ધાલઈ ગલધ પાસ દુઃખકારરે. આં ૬૪
 વાજતો સુણિ ગલધ ધર ધરો, પાડોસીધં તે જાણીરે;
 શ્રાવકિં પાસ તે કાઢીઈ, કિસી એ આતમહાણીરે. આં ૬૫
 તુમે સહુનિં પ્રતિજ્ઞવો, તુમનિં કરવું ઇચ્છું? કામરે;
 વાત વિરામ તે જાણીઈ, ચિત્ત રાખવું કામરે. આં ૬૬
 સાધવી રીશવસિં કરી, અણુધટી એ વાતરે;
 હવઠ કરવા સમ આકરી, આરાધઈ ચરણુ મુજતરે. આં ૬૭
 ચારિત્ર પાલધ એ નિરમલું, પણિ ન ટકિઈ તે શસ્થરે;
 ન શકી યઆલોઈ દુઃકૃતં, રહિઓ હૃદયિહાં તે લલરે. આં ૬૮
 હવઠ નિમુણો તે મંત્રીમુતા, મુતા રાયની ખેદરે;
 એક ભરતારનધ પરણીઆ, ગઈ સાસરઘ તેહરે. આં ૬૯
 હુંહા.

પૂર્વપ્રીતિસનેહથી, ન કરાં મન ડમડોલ;
 એક ભરતારનિં પરણુયાં, કરસ્યાં ખેદ રંગરોલ. ૭૦
 સખીપણું જગિ તેહનાં, એક જીવ બઈ દેહ;
 એક મનિં મન જેહનાં, તેહનો ખરો સનેહ. ૭૧

૨-Public વિકાસ, પ્રકાશીત, કથાકું ૩-રાસ, દોરડી.

૪-આલેયણા ગદ્યે કાંસો ઘાલી આત્મહત્યા કરવાના પાપનો પશ્ચાતાપ
 ક્રોધશસ્થથી કરી શકી નહિ.

ઢાલ. રાગ મદહાર. ૫૫

તે બેહૂં સાસરઘ સઘાવીઆ, મિલતાં માહોમાંહિરે;
દીધાં આવાસ બે જૂજૂઆં, રહવાનિં રહધં તિહાંહિરે.

જુઓ જુઓ કરમ વિભાવનાં. આંકણી. ૭૨

શોકનધં *નાંતરે બેહૂં તણાં, તિહાં મન થયાં લિન્નરે;
અણમિલતઈ રસવટ થયો, લયો પ્રેમ તે છિન્નરે. જુ. ૭૩

રાજપુત્રીનિં પિહરથઈ, રમવા બેલવાકાજિરે;
કાળરિ એક એક તિહાં મોકલી તે તો બેલઈ શુભકાજિરે. જુ. ૭૪

કાળરિ વયણ વદઈ બહું, સુણી લહધ પરમોદરે;
દેખી તે મંત્રીપુત્રી બણી, ધણું કરધ વિનોદરે. જુ. ૭૫

મંત્રીપુત્રીનધ તે ખીજવધ, મનિ ઉપજવઈ બેદરે;
પિહરિ તેણઈ જણાવિઉં, એહવી કાળરિ ઉમેદરે. જુ. ૭૬

મંત્રી નયર જેવરાવિઉં, ન મિલધ કાળરિ જમરે;
જેતાં એક જીવડો કાસીઓરે, લેધ મોકલ્યો તામરે. જુ. ૭૭

પંજર કર ધયોં તેહનિં, દીઈ ચુણ બહુ તાસરે,
કરધરી તાસ બેલાવે એ, નવિ પોહયઈ તસ આશરે. જુ. ૭૮

દેખી કાળરિ બહુ બેલતી, નવિ બેલધ કાસીઓ તેહરે;
રાજપુત્રીનાં માણસ સવે, હસઈ કાસીઓ એહરે. જુ. ૭૯

કાં રે સ્વામિની બેલઈ નહી, તવ ખીજધ મનમાંહિરે;
રીશ ચઢી તે ઉપરિં, લેધ કાસીઉ તિહાંહિરે. જુ. ૮૦

બેલાવ્યો તે બેલે નહી, રીશઈ કાઢઈ તસ પંખરે;
તવ રખવાલ તે કરધરી, સામિની કિસી તુલ જંખરે. જુ. ૮૧

જતિસલાવ ટલધ નહીં, જિમ કાળરિં કીરરે;

*-શોકસગપણથી.

૧-કાળરપક્ષી, કાળરણિતર પક્ષી. ૨-કાળરથી મોહું અને કાળું પક્ષી.
એની પૂંછડી એનાથી મોટી હોય છે. કાશિયા.

બોલ્યું તિમ એ બોલ્યું નહી, કિસી રીશ એ ધીરરે. જુ. ૮૨
 પંખ રહી એક તવ છોડીઓ, વેદન બહુત અંગિરે;
 ભોગવી કરમ કઠિણપણું, થોડું કાસિ તસ લંગરે. જુ. ૮૩
 કાસીઓ જીવ મરણ લહી, વીરમતીપણું હોધરે;
 અનુક્રમં મંત્રીપુત્રી હવર્ધ, પૂરી આઉખું સોધરે. જુ. ૮૪
 ધરમ-આરાધક ધુરથકી, તેણીઈ ટાલ્યો સ્ત્રીવેદરે;
 પામી તે પુરૂષપણું, ન કર્યો તે પાપનો છેદરે. જુ. ૮૫
 મરણ લહી તે મંત્રીપુત્રી, થયો અંદ ભૂપાધરે;
 રાજનીતેકરી રાજતો, પ્રજાતણી કરતો સંભાલરે. જુ. ૮૬
 મંત્રીધરિ કુલહિત કારિણી, વૃદ્ધ એક સુનારીરે;
 તસ સુતા ધરમસખાઈકા, થઈ ગુણાવલી સારીરે. જુ. ૮૭
 તે અરિદમન નૃપની સુતા, પરણઈ અંદ ભૂપરે;
 રૂપિં રતિપતિ અધિકસા, એ ગુણાવલી જાણો સરપરે. જુ. ૮૮
 જે રખતલ કાસીઆતણો, તે પુરૂષ સુખણરે;
 સુમતિ મંત્રી થયો તાહરો, તુજનિં [બહુ] સુખડાણરે. જુ. ૮૯
 મંત્રીપુત્રીના માતાપિતા, મરણલહી ઉપનાં દોયરે;
 ભૂપરાણી સુખ ભોગવઈ, વિમલપુરી દીપતાં જોયરે. જુ. ૯૦
 સાધવીનંદ કલંક ચઢાવીઉ, નૃપનાંદિની જેહરે;
 તેહનો જીવ તિહાંથકી, પ્રેમલા[પણે] થઈ તેહરે. જુ. ૯૧
 રાજપુત્રીના માતાપિતા, મરી સિંધલપુર થાયરે;
 નિજ કરમતણે વસિ પ્રાણીયા, પામે દુઃખ વિસાયરે. જુ. ૯૨
 સાધવીઈ ન ખમાવીઈ, જે ચિંતવીઈ પાપરે;
 શ્વસ્ય તેહના અનુભાવથી, થઈ કનકકંઠજ આપરે. જુ. ૯૩
 ગલત કાઢી તે સદા, કાઢીઓ સાધવી પાસરે;

૧-આ પાદનો સંબંધ ઉપરની ગાથા સાથે છે. અને બીજા પાદથી નવો સંબંધ છે.

તે મરીનિં થયો શ્રાવકો, સુખ્યુદ્ધિ મંત્રી મતિ વાસરે. જી. ૯૪
 કાપરિ, કવિલા ધાવિ થઈ, રૂપિહું તણો સુણો નાહરે,
 તે મરી શિવકુમાર નટ હુઓ, જેણુઈ ટાલીઓ દાહરે. જી. ૯૫
 કાપરિનો રખવાલ થયો, મહિંતો હિંસક સારરે;
 રાતિ દિન પોસતો તે સદા, સહિલો સુખકારરે. જી. ૯૬
 રાજપુત્રીસખી તે થઈ, *રૂપસુદરી તે નારીરે;
 માનિ જેબહિન પોતનપુરી, વિમલા કરમ અણુસારીરે. જી. ૯૭
 દાસી જે મંત્રીપુત્રીતણી, શિવમાલા તે બાણિરે;
 નંદિની નાટકીઆતણી, સોલજીવ મનિ આણિરે. જી. ૯૮

હુહો.

પૂરવભવકૃતકર્મના, બંધતણુઈ અનુસાર;
 ઉદય ઉદીણી જવ હુઈ, અનુબંધલ તેણિવાર. ૯૯
 શ્રીજિનવરે ધમ વર્ણવ્યા, સોલજીવપરબંધ;
 વલી વિશેષધં વર્ણવઈ, પૃથક પૃથક સંબંધ ૧૪૦૦

હાલ. રાગ પરજીઓ. ૫૬

સુણો અંદ નરિંદ નિરૂપમ ! જીવ કરમવિપાકરે;
 હસતાં રમતાં કરમ બાંધઈ, ચઢઈ મોહની છાકરે. સુ. આ. ૧
 કંકડો તિરયંચપણુઈ તે, દુ.ખ પામ્યો અતિ ધણુ;
 તેણિું કોસીઆપંખ કાઢી, કરમ તે બીહામણુ. સુ. ૨
વીરમતી દુઃખદાઈ તુજનઈ, તેહ કારણથી સદા;
 વચરકારણુ એહ જાણો, કીધું કો ન છૂટઈ કદા. સુ. ૩
 રાજપુત્રીઈ હાંસી કરતા, કલકી યતિની સતી;
 આલ દીધું તેણુઈ લીધું, પ્રેમલા વિરહો પતી. સુ. ૪
 કલંક દીધું સાધવીનઈ, આલ પામી અણુછતું;
પ્રેમલાલચીતણુઈ ભવિ એ ! જીવો કરમતણુ મતુ ! સુ. ૫

૨-રાજપુત્રી, અને મંત્રીપુત્રીનો. * આહી મૂલપ્રતિમાં 'રૂપમાલા' નામ છે. ૩-આ પ્રકારે સોલ જીવોનો, સોલ જણાઓનો અધિકાર થયો.

સાધવીનો જેણું પાસ કાઢ્યો, તેહ સુઝુદ્ધિતણું ભવિં;
 ત્રેમલાલખવાલ હુઓ, કરી ઉપાય તે નવનવિં. સુ. ૬
 સાધવી તે શક્ય ન ખામ્યુ, કોધ કાધો અતિ ધણો;
 ખીજમ્ભ ભવિ તેણું કોઠ પામ્યુ, દુષ્ટકરમ ખીલામણો ! સુ. ૭
 મંત્રીપુત્રીનાં માતાપિતા, ખીજમ્ભ ભવિ મકરંદવજ્ર રાયરે.
 ખેટી કલંક મનમાંહિ ધરિઓ, કાધું કરમ તિમ થાયરે. સુ. ૮
 એમ સંબંધા સવિ જીવનાએ, જાણવાં મનિ આણવાં;
 આપ આપિં સુણી સંબંધા, નિજ સંબંધ મનિ માનવા ! સુ. ૯

[ઇતિ ચન્દાદિ પૂર્વભવ.]

આપ સવારથ ભવસરપ, જોતાં એહ અસારરે;
 મોહિં મૂંઝ્યા બહુ પ્રાણી, જાણુધ એ સવિ સારરે. સુ. ૧૦
 જ્ઞાન; બલ; ગુણ; રૂપ અનંતા, સેવધ સુરનર કોડિરે;
 તેહું પણિ થિરકરી ન રહ્યા, અવર કુણુ તે જોડિરે; સુ. ૧૧
 શાંતિજિનવર^૧ ભવિક સુખકર, ભોગવી રૂપદવી દોયરે;
 પ્રબલપુણિયં અસદૃશ, સ્થિર રહ્યો નવિ સોયરે સુ. ૧૨
 ભવસરપ સુરવયણથી પામી, મૂઢી રાજનો ભારરે;
 તપબલિ લહી લબધી મોટી, અથિર સનતકુમારરે. સુ. ૧૩
 જીવનિ જગિ ભવ ભમતાં, એક એક ર્યું જાણિરે;
 માય આપ સુત સુતા કાંતા, ભાઈબહિનિ મનિ આણિરે. સુ. ૧૪
 સંબંધ એમ હુઆ અનંતા, ભવ અનંત ભાવિરે !
 તોહમ્ભ ભવનો છેહ ન આપ્યો, જો નહી શુભભાવિરે. સુ. ૧૫
 ભરતાદિક શુભભાવ પામ્યો, કેવલજ્ઞાન વિમલ ધણું;
 આરીસાના જીવનમાંહિ, ધન જેવિત તેહ તણું. સુ. ૧૬
 ઉપનો વૈરાગ્યરંગ મનિ, ભવ અથિરપણું મનિ ધરી;
 વાંદીનિ, જિનવર રાયનિ તે, કહમ્ભ રૂણુ સુણિઉ નિજ અચરી. સુ. ૧૭

૧-સોળમા તીર્થકર. ૨-એક જિનપદવી, અને ખીજ ચક્રવર્તીની પદવી.

૩-અદિત્ત અર્થાત્ અંદ કહે છે કે પ્રભો ! હમે હમારૂં પૂર્વઅદિત્ત સાંભળ્યું.

એ સંસાર અસાર જાણી, મનિ સંવેગ અતિ આવીઈ;
 ધરિ જઇ સુત રાજ્ય દેઇ, સંયમ લેવા ભાવીઈ. સુ. ૧૮
 કહઈ જિનવર મોહ ન કીજઇ, પ્રતિબંધ ઠેહનો નાંણીઈ;
 ધરમકાજતુરત કીજઇ, કાલિ કુણિં નવિ જાણીઈ. સુ. ૧૯
 અંદર ચ ચિંતઈ રાજ્ય દેઈ, અંદરેન કુમરનિં આજરે;
 પ્રેમઅંદનિં યુવરાજપદવી, દેઇ કરં શુભકાજરે. સુ. ૨૦
 સુણી નૃપ નિજમદિર પહોતો, નારી સમજ સાથિરે;
 શુણાવહીસુત રાજ્ય દેઈ, નમઈ જોડી હાથરે. સુ. ૨૧
 યુવરાજપદવી દેઈ નિજ કરિં, પ્રેમલાનંદન લાણી;
 અવર જે સુત સુતા કુટખી, યથાયોગ્ય ઋદ્ધિ આપી ધણી. સુ. ૨૨
 ફૂલ.

જિનઉપદેશિં સમજાઓ, આણી મન વચરાગ;
 રાજ્ય તજ દીક્ષા વરી, અધિક થયો સોભાગ. સુ. ૨૩

(ચન્દાદિ સાધુ—જીવન.)

કાલ. રાગ રાસ. સ્ત્રી ૫૭

ધરી વચરાગ અંદરજાઓ, તજ રાજ્ય નિં ઋદ્ધિરે;
 મોહ મૂંકી સવિ કુટખનો, મનિ સંવેગની વૃદ્ધિરે ધરી. આં. ૨૪
 એક પોતઇ નઇ શુણાવહી, પ્રેમલાલની સુજાણરે;
 મુમતિ પ્રધાન યોથો વહી કરઈ સયમમંડાણરે. ધ. ૨૫
 નાટકંઓ શિવકુમર તે, શિવઆલા સુતા તાસરે;
 જીવ એ છ તિહાં મહુગલા, ધનાં જિનનો શિર વાસરે. ધ. ૨૬

૧-વાસ. સુખડ, કેશર, બરાસ, અને અગરાદિનું બનાવેલ વાસચૂલ્લ.
 “જિનનો વાસ” એવો આચાર છે કે કોઈને પણ દીક્ષા આપતી વખતે દીક્ષા
 આપનાર સાધુ, લેનાર ઉપર વાસ-લેપે છે, આંહી જિનેશ્વરે પોતેજ તેઓ
 ઉપર વાસ નાખ્યો અર્થાત્ સામાન્ય સાધુ નહી પણ જિનેશ્વર પાસે
 તેઓએ દીક્ષા લીધી. તેથી પોતાને વિશેષ ધન્યધન્ય માનવા લાગ્યા.

જમ જિન પાસિં સંયમ લીઓ, છએ છવ સુખહેવરે;
 સુણી તેહ દીક્ષા વિમલપુરિં, મકરદંવજ એકરે. ધ. ૨૭
 તેહ વૈરાગ મનમાં ધરમ, ધન અંદ નરેશરે;
 પ્રેમલા, તેહ સંયમ વરિઉં, અમ્હ ધરિ તેહ વિશેષરે. ૨૮
 મરવું નહીં રૂકિસ્યું આપણુઈ, બધરી રહ્યા નિધરોલરે;
 ત્રિહું જણિ દીક્ષા તિહાં ગ્રહી, રાય રાણી મંત્રી રંગરોલરે ધ. ૨૯
 દોઈ દીક્ષા વિચરમ લુવિ, હવઈ અંદ ઋષિરાયરે;
 તે જિન પાસિં સંયમ વરી, દોઈ આલોઅણુ ત્રિધા કાળિરે. ધ. ૩૦
 શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત સવિ અભ્યાસ્યાં, બહુ શ્રુત થયા તેહરે;
 અગ્રેસર થઇ વિચરીઆ, લણ્યાનું ફલ એહરે. ધ. ૩૧
 ક્રોધ-અભિમાનમાયા વલી, જય દોલનો નિરીહરે;
 મોહસંસરગદી વેગલા, મનિ તપની બહુ ઇહરે. ધ. ૩૨
 ચોથ છઠ. અદ્ભુત દશમાદિક, કરઈ તપ બહુ બેદરે;
 દેહ તે તણુસમ લેખવઇ, શુભધ્યાન નહીં ખેદરે. ધ. ૩૩
 એમ કરી કરમ ક્ષય આપણા, પામ્યું કેવલનાણુરે;
 જગજનનિં ઉપગારીઆ, પામ્યા તેહ રનિરવાણુરે ધ. ૩૪

દુહા.

અંદમુનિ પ્રેમલાસતી, કેવલકમલા સાર;
 ભોગવી મુગતિવધુ વરી, શાશ્વતસુખ જયકાર. ૩૫
 શીલરતન જગ જેહનિં, તેહનિં ધરિ નવનિધિ;
 પ્રેમલાની પરિં સંપજઈ, સકલરિક્ષિ ગુણુવૃદ્ધિ. ૩૬
 દર્શનપ્રીતિ સુશીલ જસ, તસ હોઇ અષ્ટમહાવૃદ્ધિ;
 ત્રિભુવનિ કીરતિ વિસ્તરઈ, અવિચલ પદ સુખવૃદ્ધિ. ૩૭

(અન્યપ્રશસ્તિ.)

હાલ. રાગ ધન્યાસી. ૫૮

ધિન ધિન તે ચંદ્રમુનિ,
 શીલ અવિચલ ધરી નારી એહુ;
 પ્રેમલાશીલથી કે'લ તસ દલીલિ,
 સતીયશિરોમણિ હુઈ તેહુ.
 ધિન ધિન તે ચંદ્રમુનિ મહામુનિ. આંચલી. ૩૮
 દ્વેષ સંયમ શુચિ શુદ્ધ પાલી કરી,
 વિમલકેવલ લહી મુગતિ પોહતા;
 ઈમ જે શીલ અવિચલપણુઈ આદરઈ,
 તે લહઈ શિવસુખ ધરમ કરંતા. ધિન૦ ૩૯
 જુઓ જુઓ શીલમહિમા મહિમડલિ,
 જગતો આજ પણિ એમ દીસઈ;
 શ્રીગુરુ હીરવિજયસૂરે જ્યકર,
 નામ સુણતાં ધણું હૃદયડલિ દીસઈ. ધિન૦ ૪૦
 જેણુઈ યવનપતિ અકબર ભૂપતિ,
 તેહ પ્રતિજ્ઞવી સુયશ લીધો;
 પડહ અમારિનો માસ છ 'વરસપ્રતિ',
 જગતજનનધ ઉપગાર કીધો. ધિન૦ ૪૧
 તાસ પાટિ પ્રગટ પૂરણુ પ્રભુ,
 નિજુધ અકબરસલાઈ પ્રસિદ્ધો;
 'ત્રિણયસઈ' ભટ્ટ જીપી' જય [પા]મીઓ,
 શ્રીવિજયસેનસૂરિ જગ પ્રસિદ્ધો. ધિન૦ ૪૨
 પાટિ તસ શ્રીવિજયતિલકસૂરિ શુભચરી,

જિણુધં જગિ કુમત મત દૂરિં ટાલ્યો;	
જ્ઞાન વિજ્ઞાન વૈરાગ્ય જગિ દીપતો,	
‘ત્રિકરણુ’ શુદ્ધિ ગુરૂવચણુ પાલ્યો. ધિન્ન૦	૪૩
તાસ પટોધર ભવિકજન સુખકર,	
દર્શન દુઃખહર જાસ દીપધ;	
અતુલ સૌભાગ્ય જય અધિકો પ્રભુ,	
સકલ ભદ્રરક માન જીપધ. ધિન્ન૦	૪૪
શ્રોતપાગચી પ્રભુ સૂરિ મુગટામણિ,	
શ્રીવિજયાણુંદસૂરિ સિંહો,	
તેહની જે સેવ અહુનિશ કરઈ,	
તે ભવિજનતણા દોહો. ધિન્ન૦	૪૫
વિજય જયકારી તસ રાજિ જગ જયકર,	
વાચકાધીશ શિર ધૃશ મોટો;	
અતિહિં સુપવિત્ર ચારિત્ર જગિ જેહતું,	
આલતો સ વેગ વૈરાગ્યકોટો. ધિન્ન૦	૪૬
સાર અવતાર ઉપગારમય જેહનો,	
જેણુધં સહુ શાસ્ત્ર આપિં ભણાવી;	
મંદમતિ તેહુ પણિ જેણુધં ?કાવિદ કર્યા,	
બૂજવ્યા ભવ્ય બહુનિ જગિ સુણાવી ધિન્ન૦	૪૭
શ્રીમુનિવિજય ઉવજ્ઞાય સુપસાયથી,	
શિષ્ય નિશિદિન તસ ધ્યાન ધ્યાતો;	
સચલ તસ સીસ સંદોહમાં અણસમો,	
શ્રીગુરુણુહિતે અર્તહિ રાતો. ધિન્ન૦	૪૮
શીલ-અધિકાર એ અંદમુનિ મહામુનિ,	
સતીય ત્રેમલા પુહુવી પ્રસિદ્ધિ;	

સંયમ અણુસરી સાર કેવલવરી,	
અનુક્રમિ પામિયાં સયલ સિદ્ધિ. ધિનિં	૪૯
કનિ એ દર્શનવિજય વિરચિત ચરિત એ,	
આપ સંસાર નિસ્તાર કાળે;	
શીલધારી બહુ સુગુણ ગાયતાં,	
શુદ્ધ પરિણામિ સવિ આરતિ બાળે. ધિનં	૫૦
ચરિત એ બહુત ગુણુત સુણુતાં સહી,	
હોઈ કલ્યાણુ કરી સદૈવ;	
સંવત સોલ નબ્યાસીધ કાર્તિક શુદ્ધ,*	
પંચમી વાર ગુરુ પુણ્ય તે દિવસમે. ધિનં	૫૧
શ્રીઅબહાનપુર નયર વર મંડલો,	
જિહાં મનમોહનપાસ રાજધ;	
સંધ જયજયકર બવિકજન દુઃખહર,	
દેવ સેવા કરધ બહુ દિવાજમ. ધિનં	૫૨
તત્ર શાખાપુરધ દલપુરવરં,	
જિહાં જિનરાજ સદા દેવ સુપાસો;†	
ધ્યાન તસ ચિત ધરી ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરી,	
જગતી જ્યોતિ જગમાં વિશેષો. ધિનં	૫૩
તાસ સુપસાયથી શીલગુણે કરી,	
ગામઓ સરસ રસ એહ રાસો ‡	
જિહાં લગિં સૂર ઋસસિ ભૂમિ ચિર થાળે,	
વિસ્તરો જગમાંહિં ગુણુવિલાસો. ધિનં	૫૪

૧-દર્શનવિજય અથવા દર્શનવિજયનામ પદ્ય કહેવાય છે.

* આઠ અધિકારમાં આરો શુદ્ધિ દર્શન જણાવેલ છે. પણ આંહી કા-
સ્તક શુદ્ધિ પંચમી કેમ છે તે સમજાઈ શકેલું નથી.

૨-ત્રેવીસમા પ્રાર્થનાય. ૩-સાતમા સુપ્રાર્થનાય. ૪-શશિ, ચંદ્ર.

इति श्रीचंद्रायणिनामरासे, नवमोऽधिकारः श्रीशीलाधिकारे
चंद्रमुनि-प्रेमलालच्छी-सतीरासः सम्पूर्णः ॥-१४५४.

धति शेष द्वययंद साधनाध-नैनपुर-नकाक्षर-ग्रन्थां १४.

१

ॐ

આ ફંડમાંથી પ્રસિદ્ધત્વને પામેલા

ગ્રંથોનું સૂચીપત્ર.

નંબર	નામ વિગેરે	કિંમત
	સંસ્કૃત ગ્રંથો	રૂ. આ. પ.
૧	શ્રીવીતરાગસ્તોત્રમ્—શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યકૃત મૂલ, શ્રીપ્રભાનંદસૂરિકૃત વિવરણ, અને શ્રીવિશાલરાજ- શિષ્યકૃત અન્યૂરિસમેત.....૦—૮—૦	
૨	શ્રીશ્રમણપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ—પૂર્વાચાર્યકૃત...,...૦—૧—૬	
૩	શ્રીસ્વાદ્વાદલાપા—શ્રીશુભવિજયગણિકૃત.....૦—૧—૬	
૪	શ્રીપાક્ષિકસૂત્રમ્—શ્રીયશોદેવસૂરિકૃત પખ્ખીસૂત્ર અ- ને ક્ષામણાઉપરની ટીકાએ સહિત.....૦—૬—૦	
૫	શ્રીઅધ્યાત્મમતપરીક્ષા—ન્યાયાચાર્ય શ્રીયશોવિજય- પ્રણીત ટીકાયુક્ત અન્તે છૂટું મૂલ પણ છપાવવામાં આવેલ છે.....૦—૬—૦	
૬	શ્રીષાંકશક્રમંડરણમ્—શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત મૂલ, અને શ્રીમદ્દયશોભદ્ર તથા શ્રીમદ્દયશોવિજયકૃત અન્તે ટીકા- ઓસમેત. અન્તે છૂટું મૂલ પણ છપાવવામાં આવેલ છે ૦—૬—૦	
૭	શ્રીકંઠપસૂત્રવૃત્તિ—શ્રીવિનયવિજયોપાધ્યાયકૃત સુબો- ધિકાસહિત (ખલાસ થઇ ગઈ છે.).....૦—૧૨—૦	
૮	શ્રીવંદારવૃત્યપરનામ્, આદ્યપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ શ્રીમદ્દેવેન્દ્રસૂરિવરવિરચિત.....૦—૮—૦	
૯	શ્રીદાનકંઠપદ્મ અથવા, ધનાચરિત્ર—શ્રીસોમસુન્દર-	

- શિષ્ય શ્રીજિનકીર્તિસૂરિકૃત (કાવ્યગ્રન્થ).....૧—૬—૦
- ૧૦ ધીયોગદીલોસોદી—by મી० વીરચંદ્ર રાધવજી
ગાંધી (અંગ્રેજીમાં) યુરોપના ગમનમાં આપેલાં
ભાષણો વિગેરે.....૦—૫—૦
- ૧૧ શ્રીજલપકલપલતા—શ્રીમદ્દત્તમંડલકૃત.....૦—૩—૦
- ૧૨ શ્રીયોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય—શ્રીમદ્દુરિભદ્રસૂરિકૃત. આ ગ્રન્થ
પ્રેક્ષેસર સુવેલીદ્વારા શોધાયો છે.....૦—૩—૦
- ૧૩ ધીકર્મદીલોસોદી—by મી० વીરચંદ્ર રાધવજી
ગાંધી (અંગ્રેજીમાં) યુરોપગમનસમયે આપેલાં
ભાષણો વિગેરે.....(પ્રેસમાં છપાય છે)
- ૧૪ ગૂજરાતીકાવ્યગ્રન્થ—ગૂદા ગૂદા મુનિઓના
કરેલા રાસાદિ.....

મળવાનું ઠેકાણું.

લાલજીરીયન, શેઠ દેવચંદ લાલજીભાઈ

પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ ઓફિસ.

C/o શેઠ દેવચંદ લાલજીભાઈ ધર્મશાળા,

બરોખાં ચક્રો, સુરત સિટી.

